Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

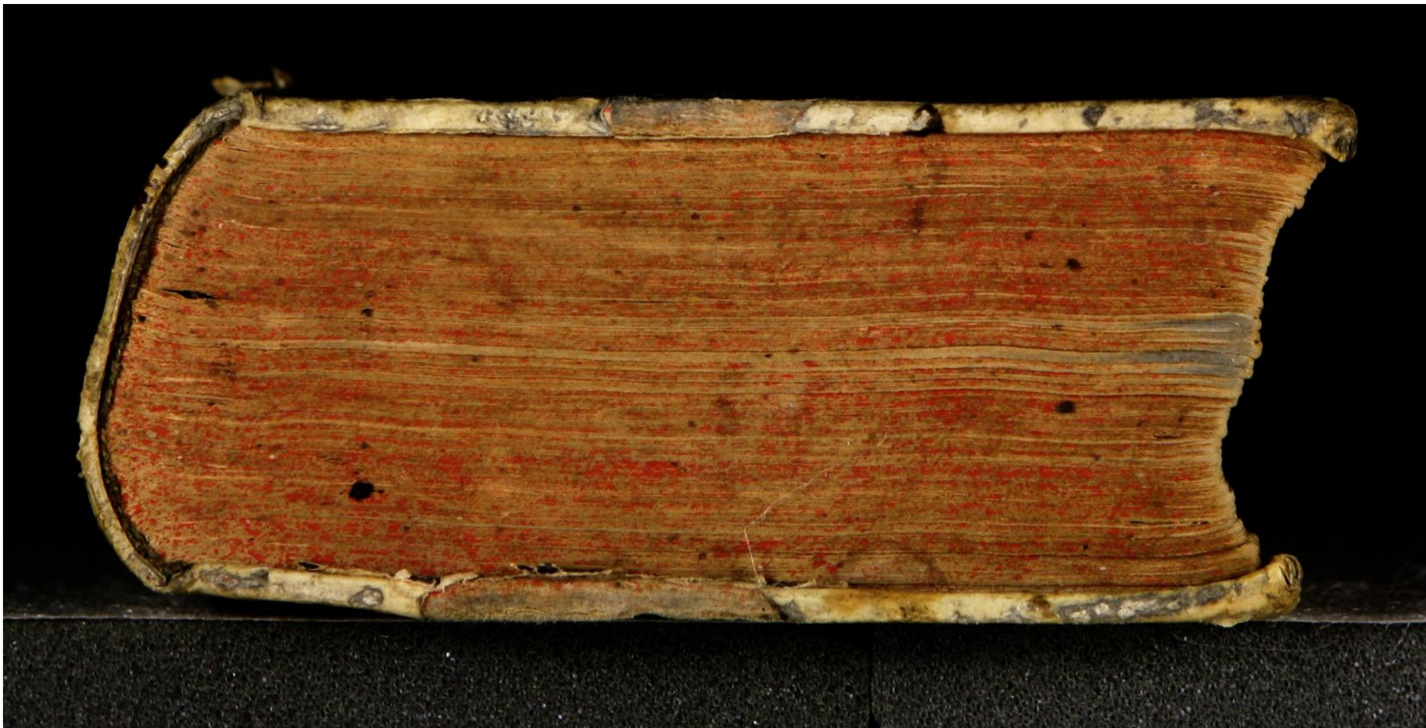
Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

64 - 200

LN 871
M

BIBLIOTHECA REGIA HAFNIENSIS

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

H: W: G: 1.5.63. 3 Januarij.

POSTILLA

SEV

ENARRATIO EVAN-
GELIORVM, QVAE IN DOMINICIS
Diebus & in Feſtis Sanctorum uſitate in Ec-
cleſijs Dei proponuntur, in gratiam pio-
rum miniſtrorum Euangelij
conſcripta, per

NICOLAVM HEM-
MINGIVM.

PRAEFIXA EST EIVSDEM COM-
MONEFACTIO AD MINISTROS VERBI DE
perpetuo Eccleſiæ CHRISTI conſenſu in doctrina &
vero Dei cultu: ne opinionum varietate, & ſectarum
multitudine offenſi, vel confeſſionem abiiciant,
vel ſegnius officium faciant.

Lipſiæ, Anno M. D. LXII.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

Omnib[us] in reb[us] foeliciter o[mn]ia cedunt,
Si statuas finem principiu[m]q[ue] Deum.

BIBLIOTHECA REGIA HAFNIENSIS

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

OMNIBVS SERVIS DEI ET MINISTRIS IESV CHRI-STI IN INCLYTIS REGNIS DANIA, AC

Noruegia, ſuis fratribus in Chriſto dilectis, gratiam, miſericordiam & pacem a Deo Patre & Domino noſtro IESV CHRISTO, optat Nicolaus Hemmingius Miniſter Euangelii in Academia Hafnienſi.

PRODEST INPRIMIS obſeruare, chariſſimi fratres, perpetuũ Catholicæ Eccleſiæ Chriſti cõſenſum in doctrina & uero Dei cultu: pręſertim in hac maxima opinionum uarietate, quæ facit, ut multi non peſſimi angantur animis, dubitantes cuinam cœtui ſe ſocios adiungant. Nam dum alij alium magiſtrum iactant (de cuius ſapientia & pietate gloriantur, non ſine alioꝝ contemtu, quos tanquam ex alto deſpiciunt) fit, ut cœco iudicio pro eo affectu, quo quenquam illis aut fauere intelligunt, aut aduerſari, eius eruditionẽ & pietatem æſtiment. Hinc naſcuntur ſimultates, ſiniſtræ ſuſpiciones, odia, iurgia, uindictæ cupiditas: quibus ſurſum deorſum omnia miſcentur. Ex qua re duplex incõmodum

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

(ut alia taceam) naſcitur. Nam & Euan
geliĳ hoſtes in ſua pertinacia impietateq;
confirmantur, & infirmiores ac imperi-
tiores, qui magis propenſi ad amplexan
dam ueritatem erant, nõ parum pertur-
bantur, fluctuantes & incerti, quibus ſe
potiſſimum partibus adiungant. Inter
quos nõ pauci, quaſi nihil certi de tota
religione tradi ſtatuiue poſſit, nõ modo
de omnibus eius partibus, ſed etiam de
omnibus religionib. dubitare incipiunt.
Hic noſtrum officiũ eſt, fratres dilecti,
& precibus noſtris & admonitionib. iu-
uare infirmos, ne hac turba & colluuiõe
opinionum offenſi, ruant præcipites in
certum interitum. Huic malo potiſſimũ
medetur ꝑpetui Catholicæ Eccleſiæ con
ſenſus in doctrina & uero Dei cultu ob
ſeruatio. Vt enim unus eſt tantum De-
us: ita & una æterna cõſtans & minime
fallax Dei ueritas, una religio uera, una
fides, una recte uiuendi regula, & una
Chriſti Eccleſia, quæ ſola uerũ colendi
Deum modum nouit. Huius Eccleſiæ q̃
nõ eſt ciuis, gratia et ſalute excidit, quan
tumuis magnos ſe habere magiſtros glo
riatur. Contra, qui in hoc cœtu Deum
ſpiritu & ueritate colit, gratiæ & ſalutis
hæres

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

hęres eſt, etiamſi bubulcum magiſtrum
habeat. Non enim hæc res pendet ab ho
minis uel dignitate, uel indignitate: ſed
a magiſterio ſpiritus Chriſti, q̃ ſuum pu=
rum uerbum & ſincerꝫ nobis uitæ & ſa
lutis regulã eſſe uoluit. In quo uerbo &
cultu uerbo tradito, ſummus fuit omni
um ſanctorꝫ Patriarcharum ante diluui
um & poſt diluuium, Prophetarum, A=
poſtolorum atq; adeo omnium piorum
conſenſus: quorum doctrinã & cultum
ſi nos uere retinemus, poſſumus iure in
Chriſto gloriari, ꝙ ſimus ciues Eccleſiæ
Ieſu Chriſti, etiãſi totus mundus nos ex=
oſos habeat, & tanq; hæreticos execre=
tur. Volo igitur, fratres, de hoc ꝑpetuo
cõſenſu nonnulla dicere, ut certo nobis
conſtet, an in eo cõſenſu Catholicæ Ec=
cleſiæ ſimus, nec ne: aut aduerſarij no=
ſtri, qui, cum iactant ſuos magiſtros (q̊s
Patres uocant) ferro & igne curſum do
ctrinæ Propheticæ & Apoſtolicæ inter=
cludere conãtur. In huius argumenti tra
ctatione multa ſane cõcurrunt, quæ huc
tanq; ad ſcopum collimant. Hic enim ne
ceſſario quęritur quiſnam ſit ortus uerę
religionis: quæ certitudo: quantus con
ſenſus omnium ætatum Eccleſiæ in ea=

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

dem doctrina: quibus artibus Sathan
ueram religionẽ oppugnare ſoleat: de-
niq; qua prudentia pij aduerſus Sathanę
inſidias & fraudes uti debeãt: ne, quem-
admodum primi parentes fecerunt, ſina
mus nos πιθανολογίαις a fontibus ſalutis
ad ciſternas diaboli, humanas traditio-
nes & ἐθελοθρησκείας abduci.

A quo autem ortum habeat uera re-
ligio attingendum non eſſet, niſi tantus
fuiſſet olim, & hodie eſſet hominum &
diabolorum furor, quod auſi ſint reli-
giones inſtituere pro cœco ſuæ rationis
ſenſu, quas ferro & igne tuentur: ac eã
religionem, quæ a ſolo Deo eſt, perſe-
quuntur, ut uaticinium comprobent,
quod editum fuit de ſemine ſerpentis
morſuro calcaneum ſeminis mulieris.
His multo rectius iudicauit prophanus
Socrates, qui cum apud Xenophontem
interrogaretur quænam eſſet uera reli-
gio, reſpondit eam eſſe quam ipſe Deus
inſtituit. Nã cum Dominus clare apud
Prophetam dicit ſe abominari doctrinã
& cultus hominum, extra omnem con-
trouerſiam ſit nobis, quod uera atq; per
petuo conſtans religio ab ipſo æterno
Deo ortum habeat. Apollo Pythius ab
Athe-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

Athenienſibus interrogatus quas po-
tiſſimum religiones tenerent, reſpondit
eas, quæ eſſent in more maiorum. Cum
rurſus obĳcerēt morem maiorum ſæpe
mutatum eſſe, ait optimum ſequēdum.
Nam, ut ait Heſiodus, νόμος ἀρχαῖος ἄ-
ριστος. Ad eundem modum hodie aduer
ſarĳ antiquitatem iactant, autoris ueræ
religionis nomine ſuppreſſo, qui potius
cum Socrate reſpondere quam cum im
puro Dæmone deberent. Nam ut Sa-
than: ita & illi antiquitatis autoritate
ad ſtabiliendos errores abutuntur. Ve-
rum quidem eſt antiquiſſimā religionē
optimam eſſe, modo ab optimo Deo or
tum habeat, & nō ab antiquo ſerpente,
qui a principio ſuam religionē in mun-
dum ex diametro cum diuina religione
pugnātem inuexerat. Quare diſcernen-
dum eſt inter duplicem antiquitatem.
Vna enim ad Deum: altera ad Sathanā
refert̃. Prior illa antiquitatum omnium
longe uetuſtiſſima eſt, ut quæ nec prin-
cipium nec finē habeat. Ex hac uetuſtiſſi
ma antiquitate prodĳt ueritas Dei, qua
docetur quænā ſit uera religio, cui con-
firmandæ Deus miranda teſtimonia ad-
didit, quæ eſſent ueluti perpetua quædā

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

& authentica ſigilla ueritatis diuinæ. Poſterior eſt quæ principium habuit, & finem habitura eſt: ex qua prodijt omnis ſuperſtitio & impietas. Vtraqꝫ hæc antiquitas habet ſuos propagatores ueluti Patriarchas quoſdam, quos poſteriores, Patres appellarunt, de quibus non parum gloriantur. Papiſtæ ſemper in ore habent patres patres: in omni controuerſia de doctrina & cultu Dei ad eos tanquam ad extremam anchoram confugiunt. Nos quoqꝫ patres agnoſcimus: ſed inter nos & illos ingens eſt diſcrimen. Nos enim eos Patres profitemur, qui a Deo acceptam religionem fideliter tradiderunt poſteris, ut ſunt Patriarchæ, ſancti Reges, Prophetæ, Chriſtus ipſe & Apoſtoli: hos ſolos Patres ueneramur, a quorum ſententia diſcedere, ſalute excidere iudicamus. De Patribus, qui tempora Apoſtolorum ſecuti ſunt, iudicamus iuxta regulam Ambroſij. Nos noua omnia, quæ Chriſtus non docuit, iure damnamus: quia fidelibus uia Chriſtus eſt. Si igitur Chriſtus non docuit quod docemus, & nos id deteſtabile iudicemus. Et iuxta hanc Pauli regulã: Si quis aliud Euangelium docu-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

docuerit anathema ſit. Illi autem, ut fucum faciant ſimplicioribus, interrogandum eſſe dicunt de ſemitis antiquis, nõ eſſe limites antiquos tranſgrediendos, quos fixerunt Patres & maiores noſtri. Quod ſi id minime licere in agrorum finibus certum eſt, quanto minus id licere in religionis limitibus iudicabitur? Verum nos limites, quos fixit autor religionis Deus: quos acceptos diuinitus tuebantur ſancti Patriarchæ, & Apoſtoli: a quibus apros & lupos inuicta animi fortitudine repulerunt ſancti martyres (inter quos primum locum obtinet ſanctus Abel) deniq; quos filius Dei ſuo precioſo ſanguine ſtatuit, non tranſgredimur: ſed intra illos manemus conſtantes. At fines, quos antiquus ſerpens cum ſua ſobole fixit, tranſgredimur, intra quos nõ niſi mera damnatio clauditur. Religionem igitur ueram ad Deum, qui antiquus dierum denominatur a Daniele, referimus. Vnde conſtabit & eam antiquiſſimam eſſe, & ſui autoris naturam ingeniumq; referre. Quare ut conſtantiſſima eſt ſemper: ita ſui perpetuo ſimilis exiſtit.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

Sed quænã illa eſt ſibi perpetuo conſtans religio, quæ eius ſumma, quæ partes? uox Dei & ſignum uoci additum ueram religionis & cultus Dei normam præſcribit. Semper enim Deo in more fuit ſuã uoluntatẽ uerbo, & externo aliquo ſigno hominibus patefacere. Quod enim uerbum aurib. ingerit, ut ad mentem tranſmittatur, idem ſignum oculis aſpiciendum proponit, ut ueluti per feneſtras lux quædã in animum transfundatur: ut uox & ſignum ſit duplex uerbum, uocale & aſpectabile, quorꝫ finis & ſcopus unus eſt: ſed ſigni interpretatio ſemper e uerbo ſolo petẽda eſt. Hæc qualia ſunt, quinqꝫ tempora, quibus Deus præcipue ſuam uocẽ ſonuit & ſigna edidit, apertiſſime docebunt: ut ſunt ſtatus ante lapſum: tempus promiſſæ reparationis: tempus repetitæ promiſſionis: tempus reipublicæ Moſaicæ: ac deniqꝫ tempus cõpletæ promiſſionis, exhibito Ieſu Chriſto Domino noſtro. Hiſce quinqꝫ temporibus eandem fuiſſe religionem & ſibi per omnia conſtantẽ, uoce Dei & ſignis diuinis eſt oſtendendum.

Ante lapſum, quando Adam ornatus erat imagine Dei, Deus homini & uer-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

bum tradiderat & ſignum. Verbum re-
quirebat noticiã Dei, & obedientiam er
ga ipſum: prohibebat ne quid tentaret
homo contra Dei interdictum ſub com
minatione pœnæ: habebat etiã uerbum
promiſſionẽ immortalitatis, quam pro-
miſſionem fide amplectabatur Adam.
Et arbor uitæ, ut aſpectabile uerbum,
idem per oculos in mentem transfudit.
Quæ omnia eo ſpectabãt, ut Adam ima
ginem Dei tanquã in ſpeculo repræſen
tans, Deum perpetuo coleret & celebra
ret. Ex his cõſtat, quod uera religio ante
lapſum hominis fuerit purus cultus Dei
iuxta Dei uerbum, cuius regula erat uer
bum & ſignum. Partes fuerunt agnitio
Dei, fides promiſſæ immortalitatis, obe
dientia erga Deum interior & exterior.
Finis, repręſentare imaginẽ Dei ac eum
prædicare & celebrare. Et fuit in eo ſta
tu cultus Dei perfectiſſimus, qualis eſt fu
turus poſt reſurrectionẽ, niſi quod tum
non quidẽ ſubſtantia, ſed gradibus futu
rus eſt multo plenior. Hic cultus Dei,
qualis eſt primo homini præſcriptus, a
nobis etiã poſt lapſum requiritur. Neq;
ulla mutatio facta eſt in cultus ratione:
ſed horribilis deprauatio ſecuta eſt in to
to hu-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

to humano genere poſt lapſum primorum parentum, ut hunc cultum plene præſtare, imo ne ipſum incoare poſſit quiſquam, niſi ad arborem uitæ, quæ eſt Ieſus Chriſtus, ei acceſſus patefactus fuerit.

Lapſo igitur genere humano in primis parentibus, Deus rurſus ſuam uoluntatem patefacit uerbo & ſigno: unde diſcitur quo cultu poſt lapſum uoluerit coli. Verbo reprehendit tranſgreſſionem ſui mandati: uerbo promiſſionem edidit de Meſſia, qui homo factus ſolueret lytron pro reatu Adæ, & reſtitueret homini imaginem Dei, quam peccando amiſerat. Signum adiecit uerbo, quod erat ueluti aſpectabilis quædam concio de Meſſia. Hoc autem ſignum erat mactatio & oblatio pecorum & frugum terræ. Ex his ſequitur, quod poſt lapſum Deus requirat omnino ſimilem cultum cum eo, qui fuit ante lapſum, licet ſuis gradibus eam perfectionem non habeat, quam ante lapſum ha buit. Requirit enim hic Deus agnitionem ſui: requirit agnitionem noſtri pec cati: requirit agnitionem Chriſti, qui eſt loco arboris uitæ, quæ erat in Para-

diſo

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

diſo : requirit fidem Meſſiæ : requirit ex fide obedientiam, ut paulatim magis magisq; in homine reparetur imago Dei per Christum, hoc eſt, ut in mente refulgeat firma Dei noticia : in anima ſanctitas : & in omnibus uiribus obedientia ex præſcripto uerbi pręſtanda. Hæc breuiter uerbo & ſigno indicantur in principio Moſis. Nam olim οἱ παλαιοὶ κρείττονες ἡμῶν ὄντες καὶ ἐγγυτέρω θεῶν οἰκῶντες, ut Platonis uerbis utar : melius & ſolidius erudiebantur breuibus Aphoriſmis & ſymbolis, quam nos longis concionibus. Fuit enim olim ea docendi ratio cum Theologis, tum Philoſophis communis & familiaris, ut id quod breuibus Aphoriſmis proponerent, idem certis ſignificarent ſymbolis. Lapſo homine hic Aphoriſmus propoſitus uoce Dei eſt: Semen mulieris conteret caput ſerpentis. Symbolum, quod quadã imagine idem ſignificabat, fuit oblatio diuinitus patribus commendata. Abel itaq; cum ſuas offerret uictimas, in Aphoriſmum propoſitum reſpiciebat, & offerens hæc cogitabat. Primum, mortem uictimæ intuens, admonebatur de morte, in quam inciderat genus humanum

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

num propter peccatum: unde haud du-
bie ingens dolor in animo eius excitatus
eſt. Deinde, intuens ſanguinem uictimę
admonebatur factæ promiſſionis de
Meſſia: cuius merito & interceſſione pla
cari iram Dei iuxta promiſſionē ſtatuit:
unde & cōſolatio in corde nata eſt, & fi-
des, qua Deo acceptus fuit per Ieſum
Chriſtum. Hac fide iuſtificatus ſola, ue-
ram ſanctitatē iuxta uocem Dei medita
tus eſt, Deum prædicans & laudans pro
pter iuſticiam & miſericordiā. Atq; ita
Abel, imagine Dei in ſe quodammodo
reparata, uerum cultum Deo præſtitit:
quem cultum poſtea morte ſua cōfirma
uit. Nam cum Cain frater & Hypocrita
ipſum a confeſſione promiſſi ſeminis &
uero cultu auocare ſtuderet, potius mor
tem oppetere uoluit, quam in impium
fratris decretum conſentire: ſignificans
hac ſua conſtantia, quod is demum uere
Deum colat, qui obedientiā erga Deum
& Chriſti confeſſionem omnibus rebus
mundi, atq; adeo uitæ ipſi, qua nihil ho-
mini charius eſſe ſolet, anteponat. Ex
hoc ergo uerbo & ſigno primis parenti
bus poſt lapſum tradito apparet, quod
eadem religio fuerit eorū poſt lapſum,
quæ

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

quæ ante lapſum erat. Etſi autem quæ-
dam circumſtantię externæ acceſſerunt
propter deprauationē naturę, & promiſ
ſionem reparationis: tamen ſubſtantia
cultus Dei eadem manebat, atq; ad eun
dem finem tendebat, licet imperfectius.
Hic cultus Dei purus durauit in Eccle-
ſia, quæ fuit perexigua, uſq; ad diluuiū,
hoc eſt, annos mille ſexcentos quinqua-
ginta ſex. Nam Caini poſteritas carnali-
ter promiſſionē intelligens perſecuta eſt
ueram Eccleſiam: ſibi Eccleſiæ titulum
uſurpauit: uerum cultum Dei in pro-
phanam hypocriſin & ſuperſtitionem
cōmutauit. Porro cum hypocriſin & ſu
perſtitionem cum alijs horrendis ſceleri
bus diluuio puniuiſſet Dominus, Nohæ
uerbo & ſymbolo ueꝝ Dei cultum ite-
rum cōmendat: nō nouum quidem, ſed
prorſus eundem, quem ab initio inſtitu
erat. Verum cum hunc hypocriſi & ſu-
perſtitione Iaphet, & Cham tyrannide
profligaſſet, manſit in ſola familia Patri
archæ Sem. Is enim recte intelligēs pro-
miſſionem & eius ſymbolum, Deum ex
fide coluit, eiq; obediuit, quēadmodum
Abel & Nohe fecerunt. Etſi autē & uer
bum & ſymbolum; traditum primis pa-
renti-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

rentibus , Nohe & Sem retinuerunt:
tamẽ propter nouum euentum nouum
ſymbolum acceſſit. Nam cum Deus im
pium mundum diluuio perdidiſſet pro-
pter defectionem a uero & puro cultu
Dei, promiſit Nohæ & eius poſteritati
ſe poſtea mundum diluuio non perditu
rum. Huic promiſſioni ſymbolum, nem
pe arcum cœleſtem adiecit, qui erat pro
miſſionis quoddam μνημόσυνον. Arcum
itaq;, qui in nubibus apparere ſolet, uer
bi ſui nota inſcripſit Deus, ut quaſi ſigil
lo promiſſum illud ſuum ratum fore cõ-
firmaret, quo ſe non ſolum Deum No-
hæ, eiuſq; poſteritatis, cuius ſe in fidem
clientelamq; contulerant, futurum rece
perat: uerumetiam ſe deinceps homi-
nes nunquam aquarum inundationibus
deleturum. Hoc igitur ſymbolum in-
tuens Nohe & Sem, exemplo ſancti
Abelis, Deo uerum & ſpiritualem cul-
tum exhibuerunt.

Sequitur Abrahami ætas uſq; ad tem
pora Moſis, qua ætate idem cultus &
uoce Dei & nouo ſymbolo Patriarchis
eſt cõmendatus. Nam, decreſcente iam
ſapientia quæ fuit in primis parentibus,
ut uerbo clariori: ita ſymbolo euiden-
tiori

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

tiori opus erat. Verbum igitur Abrahamo propoſitum fuit hoc: Benedicentur in ſemine tuo omnes cognationes terræ. Symbolum uerbo additum erat circuncíſio genitalis membri in maſculis. Vt ergo uerbo docuit uerumq; cultum requiſiuit: ita ſymbolo idem fecit, quod erat doctrinæ & cultus ſigillum. Cum enim ait: Benedicentur in ſemine tuo, tria apertiſſime inſinuat: quorum primum eſt repetitio accuſationis totius generis humani propter peccatum & defectionem a Deo. Nam cum promittit benedictionem, ſignificat eos in maledictione hærere, quæ maledictio peruaſit in homines omnes cum peccato. Alterum eſt repetitio promiſſionis ſeminis & beneficiorum eius, quod Adamo dictum erat ſub his uerbis: Semen mulieris conteret caput ſerpentis. Id quod hic ſignificãtiori uoce benedictionis exprimitur. Nam benedictionis uoce ſignificatur fauor Dei, reconciliatio, remiſſio peccatorum, & iuſticia propter Chriſtum, quemadmodum Paulus Moſis interpres exponit. Tertium eſt indicatio noſtræ imbecillitatis, quod noſtris uiribus non poſſimus benedictionem

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

nanciſci: ſed oportere nos eam obtine-
re fide in Semẽ promiſſum. Hanc fidem
Abrahæ ſecuta eſt obedientia in tota
eius uita, iuxta præceptum: Ambula co
ram me & eſto perfectus: quam obedi-
entiam ſanctus Patriarcha declarauit ui
ctima filij. Quanti enim fecerit obedien
tiam erga Deum ex eo apparet, quod
potius uoluerit unigenitũ filium Iſaac,
quem genuerat in ſenectute, cui tam ma
gnificæ promiſſiones erant factæ, ad
mandatum Dei mactare, quam ab obe
dientia erga Deum recedere. Symbo-
lum uero additum a uerbo interpretati-
onem mutuari debet. Nihil enim aliud
ſymbolum eſt, quam aſpectabile uer-
bum. Tria proinde ſymbolum ponit
ob oculos: nempe natiuitatem noſtram
carnalem eſſe corruptam: Deinde, pro-
miſſum eſſe ſemen, per quod natura re-
parabitur: tum circuncisione carnis ſi-
gnificari circuncisionem cordis, qua am
putatur ignorantia Dei, affectuum im-
puritas & cordis contumacia: ut no-
uus homo naſcatur, geſtans imaginem
Dei in uera ſanctitate & iuſticia. Ecce
quam apte quadrant hæc cum priori-
bus. Vox quidem mutatur, ſed ſignifi-
catio

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

catio manet. Hæc in uerbo & in ſymbo
lo uarietas humanæ imbecillitati ſeruit,
& ignorantiæ noſtræ medetur:non ali-
quam nouam colendi Deum rationem
pręſcribit,quemadmodũ carnale ſemen
Abrahæ autumauit. Nam quemadmo-
dum Cainitæ hypocriſin, reiecto puro
intellectu uerbi & ſymboli, amplexati,
perſequuti ſunt Abelem & imitatores
fidei ipſius: ita Iſmaëlitæ in litera cir-
cunciſionis hærentes, ſpiritu neglecto,
perſecuti ſunt ueros filios Abrahæ: ex
quo factum eſt,quod uerus cultus apud
pauciſſimos remanſerit. Nam cum ex-
ularent in Aegypto Patres, ſola familia
Ioſeph,mortuo Patriarcha Iacob, uerũ
cultum retinuit,qui cum poſt eius mor-
tem tantum non extinctus eſſet, Deus,
nato Moſe in Aegypto & agẽte iam 80.
annum a promiſſiõe facta Abrahæ 340
anno, uerbum iterum promiſſiõis repe-
tit: multa addit ſigna, & ut conſeruare
tur cultus uerus, erexit regnum & ſacer
dotium. Tametſi autẽ idem uerbum &
idem ſignum Moſi cõmendat, q̊d ante
Patriarchis cõmendarat:tamẽ longiores
cõciones et plura inſuper ſigna adhibet,
prout eius ætatis ratio poſtulabat. Quę

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

omnia ad eundem ſcopum collimabāt, & eundem cultum Dei ſpiritualem hominibus commendabant: Nam in deſerto (ut prætercam rubum ardentem & columnas ignis & nubis) Man, Petra, & Serpens æneus ut ſymbola doctrinæ & cultus Dei proponebantur: quæ tria ſignificabāt Chriſtum olim promiſſum. Man enim, Paulo interprete, ſignificabat cibum ſpirituale̅, quo noui homines per Chriſtum facti aluntur in Chriſti regno. Petra figurabat potum ſpiritualem, quo credentes reficiuntur. Serpens ſuſpenſus adumbrabat Chriſtum ſuſpendendum in aram crucis pro peccatis mundi: quemadmodum ipſe Chriſtus ſymbolum hoc interpretatur. Intuitus in ſerpentem æneum typus erat fidei, qua homines iuſtificati & uiuificati coram Deo ambulant & ad perfectionem aſpirant. Verum poſtquam populus in terram promiſſam, quæ typus erat cœleſtis Patriæ, introductus erat, plura adhuc ſigna ueluti aſpectabiles conciones ei propoſitæ ſunt: ex quibus pauca quædam attingam: nam omnia perſequi inſtituta breuitas non permittit. Tota quidem reſpub. ſignificat Eccleſiam: ſacer-

dotium

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

dotium & regnum figurant Chriſtum, qui ſacerdotio ſuo placat iram Patris iuxta promiſſionem primam, & ſuo regno deſtruit regnum diaboli, peccatum & mortem: & utroq; reparat imaginem Dei in homine, ad quam homo erat creatus, ut ita rurſus ornatus imagine Dei uera obedientia ipſum colat ac celebret.

Ceremoniæ multæ ſunt additæ, quarum ſpiritualis ſignificatio primam promiſſionem explicat, ac cultum Dei ſpiritualem commendat. Verum quia multæ ſunt, paucas eaſq; illuſtriores eligam & breuiter excutiam. Sacerdotis ornatus, annua oblatio ſummi ſacerdotis, arca fœderis, agnus phaſe, ſanguinis aſperſio, baptiſmata, quotidianæ oblationes, ſingularem habuere rerum ſpiritualium ſignificationem, quæ omnes dulces habent meditationes de mediatoris conditionibus & piorum officio. Sacerdos ſummus laminam in fronte & ueſtes mundas geſtauit. Lamina aurea diuinitatem Chriſti ſignificabat: ueſtis uero munda humanitatem, ſed mundam & puram ab omni peccato. Quod autem ſacerdos ſemel in anno intrauit in ſan-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

cta ſanctorum, typus fuit ſacerdotis Chriſti qui una oblatione cōſummaret ſanctificandos. Hoc aperte Exodi 28. indicatur, ubi Dominus ait: ut ſit ei placatus Dominus. Deinde, ueſtes ſacerdotis figurant ſanctitatem, qua ornatos uult eſſe ſuos ſacerdotes Dominus, quemadmodum Dauid Moſis interpres exponit, cum ait: ſacerdotes tui induantur iuſticiā, & ſancti tui exultent. Arca fœderis ſignificat populum Dei, cum quo expreſſo uerbo pactum fecit Dominus. In hac arca fuerunt tabulæ legis, quæ tegebantur in arca lamina aurea: qua re nihil aliud ſignificatū fuit, quam quod habet prima promiſſio: Semen mulieris conteret caput ſerpentis, niſi quod ſymbolum dulcius rem exprimit. Tabulæ enim decalogi in arca teguntur aurea lamina, quæ dicitur propiciatorium. Hoc eſt: Chriſtus qui eſt propiciatio pro peccatis noſtris tegit in Eccleſia peccata hominum, aduerſus iram & horrendum iudicium Dei. Quid, quæſo, hoc eſt aliud quam ſemen mulieris conteret caput ſerpentis? Ita hunc typum explicat Moſis interpres Paulus Roman. cap. 3. Iuſtificamur gratis per

illius

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

illius gratiam, per redemtionem quæ eſt in Chriſto Ieſu, quem propoſuit Deus propiciatorium per fidem in ſanguine eius. Vt enim pontifex Hebræorum ſolebat ſemel ſingulo quoq; anno propiciatorium imbuere ſanguine, cum in ſancta ſanctorum ingrederetur: Ita ſummus noſter pontifex Ieſus Chriſtus ſemel obtulit ſe Patri pro peccatis mundi & æternam redemtionem reperit. Agnus phaſe habuit etiam ſignificationem ſymbolicam, qua prima promiſſio ueluti uiuis coloribus depingebatur: cuius typum explicat Paulus, cum ait: & phaſe noſtrum immolatus eſt Chriſtus. Quod autem iſte agnus de grege ſumebatur, innuebat Chriſtum carnem noſtram aſſumſiſſe & infirmitates carnis noſtræ tuliſſe, & per omnia nobiſcum ſimiliter tentatum abſq; peccato, ut nos quoq; cœleſtes qui terreni, ſpirituales qui carnales ſumus, redderet. Quod autem de agno dicitur: immolabitq; eum uniuerſa multitudo filiorum Iſraël, ſignificatur non propter unum & alterum obijſſe Chriſtum: ſed propter Eccleſiã, hoc eſt, propter totum corpus ſcripto-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

rum in libro uitæ. Sanguinis aſperſio apertam habet ſignificationem. Symbolum enim fuit ſanguinis Chriſti effuſi in ara crucis, quo aſperſæ conſcientiæ noſtræ mundantur a mortuis operibus, quemadmodum typum hunc autor Epiſtolæ ad Hebræos pie explicat. Eodem pertinent baptiſmata & quotidianę oblationes. Figurabant enim hæc in genere cum purgationem illam, qua Chriſtus abluit & emundat nos ab omni iniquitate, tum ſanctitatem ueram qua credentes ornantur, ut iam imaginem Dei repreſentare incipiant in gloriam & laudem Dei. Hæc legis typica fuerunt ſymbolicæ interpretationes primæ promiſſionis, quas qui intellexerunt cum Adam, Abele, Seth, Enoch, Nohe, Abraham &c. uerum cultum & ſpiritualem Deo exhibuerunt, nõ diſſimilem quo ad ſubſtantiam cultus attinet, ſed omnino ſimilem, imo eundem. Sed quid hic fit? Sicut Cainitæ promiſſionem carnaliter intellexerunt, & ex ſymbolo addito fecerunt cultum per ſe: ita hic maxima pars Iudæorum, omiſſo ſpiritu, literam admirata eſt, & cultum Dei poſuerunt in

iſtis

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

ſtis externis ritibus ſine fide: quem errorem taxat grauiſſime Dominus apud Prophetam ubi ait: Quo mihi multitudinem uictimarum ueſtrarum dicit Dominus? & paulo poſt: ne offeratis ultra ſacrificia fruſtra, incenſum abominatio eſt mihi. Et huius rei cauſſam mox ſubiungit, cum ait: iniqui ſunt cœtus ueſtri, calendas ueſtras & ſolennitates ueſtras odiuit anima mea. His uerbis ſignificat Deus non ita ſe inſtituiſſe ceremonias, quaſi eas ut cultum requireret ſpiritualem, ſed ut in ijs populus ſe ad pietatem exerceret obfirmaretque fidem ſuam, magiſque ac magis ſeſe in puro cultu Dei contineret. Verum ut natura ſuperſtitioſi ſunt homines, maxima pars per hypocriſin abducta eſt a uero ceremoniarum uſu, ac in earum obſeruatione proram & puppim, ut aiunt, ſuæ ſalutis collocarunt: quorum errorem miſſi Prophetæ cum arguerent rapti ſunt ad ſupplicia tanquam in legem Dei blaſphemi.

Ex his patet ſummum fuiſſe conſenſum piorum qui in republica Moſis uixerunt, cum in doctrina, tum in cultu

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

cum ſanctis patribus ante diluuium & poſt diluuium uſq; ad uocationem Moſis, & a Moſe uſq; ad Chriſtum. Quid enim hic requiritur præter agnitionem peccati, fidem in Chriſtum, inuocationem, ſanctitatem, obedientiam, & alias uirtutes, quæ ad reparandam imaginem Dei in nobis tanquam partes requiruntur? Reſtat poſtrema ætas, qua λόγος æternus iuxta uaticinia aſſumſit ſemen mulieris, hoc eſt, naturam humanam, ut cõtereret caput ſerpentis, hoc eſt, ut Iohannes interpretatur, deſtrueret opera diaboli. Hic Moſis & Prophetarum interpres & completor eundem cultum Dei iam fere collapſum uerbo & ſymbolis reſtituit, iuſſit prædicari pœnitentiam & remiſſionem peccatorum, credentes in ſe ornat ſua iuſticia, donat ſpiritu ſancto, excitat in ijs motus congruentes legi & uoluntati Dei: breuiter, reparat imaginem Dei, ad quam primus homo conditus erat, iubet ut ita luceat lumen noſtrum ut glorificetur Pater noſter cœleſtis. Hunc eundem cultum ſuis diſcipulis commendat, quem ipſi uoce & uita docuerunt & expreſ-

ſerunt

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

ſerunt. Verum ut perpetuo hunc cultum conſeruaret Eccleſia, uerbum certum tradidit ac uerbo duo externa ueluti ſigilla appoſuit, baptiſmum & cœnam Domini. Verbum primam promiſſionem clarius interpretatur. Signa ſunt aſpectabiles quædam conciones, quæ idem quod uerbum docent & offerunt. Sed quid hic fit? ut olim Cainitæ, Camithæ & Pſeudoiſraëlitæ uerbum corruperunt & ei carnali ſua ſtulticia humana ſomnia aſſuebant: ita hypocritæ a uerbo deficientes in hac poſtrema mundi ætate cultum Dei conſpurcarunt, donec hæreticorum furijs & regno Antichriſti doctrina rurſus fere cum ueris cultibus, ſacramentis partim conſpurcatis humanis traditionibus, partim mutilatis, obruta ſit. Cæterum ante 40. fere annos excitatus Propheta Dei beatus Lutherus, reſtituit doctrinam & cultum ueterem, quem & primi noſtri parentes acceperant a Deo, & Chriſtus ſuæ Eccleſiæ commendarat. Atque hunc uerum & perpetuum cultum Dei eſſe, quem noſtra Eccleſia hodie tuetur, clariſſime intelligit

is,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

is, qui ipſum ad normam Patriarcharum & Eccleſiæ Apoſtolicæ refert. Sed quid nobis accidit? idem ſane quod primis parentibus, quod Abrahamitis, quod Eccleſiæ Apoſtolicæ. Diabolus enim toto impetu ruit ad perdendum Euangelium & uerum cultum Dei abolendum: atq; id noſtra ætate furioſius agit, quia nouit exiguum ſibi reſtare tempus, quo liceat ei in Eccleſiam Chriſti ſæuire. Quibus autem technis iſte aduerſarius Chriſti ad delendam ſinceram doctrinam & uerum cultum utatur, res ipſa hodie palam loquitur. Primum enim regnum, illudq; ampliſſimum, nempe Turcicum erexit, quod palam blaſphemat nomen Chriſti. Deinde, aliud regnum, quod Papatum uocant, ſtatuit: quod etſi non profitetur ſe palam aduerſari Chriſto: ſingulari tamen dolo & fraude regnum Chriſti inuadit: doctrinam corrumpit, ſacramenta contaminat, breuiter uerum cultum Dei peruertit. Papa enim miniſterij titulo primatum aſſecutus, omne ſuperſtitionis & idololatriæ genus in mundum inuexit, adeo ut poſt natos homines

nulla

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

nulla unquam ſit audita uiolentior intollerabiliorq; tyrannis, nullumq; extiterit idolomaniæ genus quo grauior irrogata ſit maieſtati diuinæ iniuria, & quo Chriſtianorum hominum mentes prodigioſius ſint faſcinatæ. Poſteaquã autem hac ex parte ſuas fraudes deprehenſas cognouit Sathan, non agit inducias, ſed ſuæ impietatis miniſtros conquirit: quales ſunt Libertini, Anabaptiſtæ, Seructiani, Antinomi & alij qui doctrinam repurgatam & ſacramenta rurſus ſuo impuro roſtro fœdare conantur. At uero cum hiſce ſuis conatibus animaduertit ſe non poſſe curſum Euangelij, & puri cultus Dei impedire, aggreditur alia uia, qua inteſtinis diſſidijs diſtrahat, ac hoſtiliter inter ſe committat illos ipſos, quos animaduertit ſeriam præ cæteris meditari Eccleſiæ ac ueræ religionis reſtitutionem, ne ſcilicet coniunctis ſtudijs & conſilijs hoc tam præclarum opus unanimes moliantur. Præterea ſubinde quoſdam e caſtris Chriſti exturbat, qui Apoſtatæ facti, grauiſſimum damnum Eccleſiæ inferunt: inter quos ſunt qui nouam rationem conciliandi

odium

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

odium puræ doctrinæ apud infirmos &
imperitiores excogitant. Colligunt e-
nim antinomias in dictis eorum, quo-
rum opera Deus eſt uſus in hac extre-
ma ſenecta mundi ad repurgandam ſu-
am Eccleſiam: cum tamen in nulla par-
te fundamenti doctrinæ & cultus Dei
poſſint ullam ueram Antilogiam mon-
ſtrare, utut ſe in mille formas Prothei
iſti transforment. His machinamentis
Sathanæ uidemus effectum eſſe, quod
obſtinati ſint facti confirmatiores in
ſua ſuperſtitione: infirmiores ac imbe-
cilliores magna ex parte ſuccumbant,
cum piorum omnium ingenti dolore:
& niſi Chriſtus accelerauerit ſuum ad-
uentum, metuendum eſt, ne rurſus ſu-
perioribus tenebris pleriq; inuoluātur.
Quid nobis, quæſo, hic faciundum eſt
fratres? Cauendæ ſunt inſidiæ Satha-
næ; reſpiciendum eſt ad exempla maio-
rum Abel, Abrahę, Prophetarum, Chri
ſti & Apoſtolorum: horum cœtui in
doctrina, cultu, inuocatione nos adiun
gamus: non turbemur multitudine ho-
ſtium: non moueat nos numerus tranſ-
fugarum: non frangamur animo
cru-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

cruce & ærumnis, quas pios perferre in hoc mundo neceſſe eſt: non tantum reſpiciamus ad humilitatem Eccleſiæ, quæ in hac uita humi iacet contemta: ſed etiam intueamur Chriſtum triumphantẽ, qui eos, quos conformes ſibi facit in hac uita, olim beata immortalitatis gloria donaturus eſt, modo cõſtantes perſeuerauerint uſq; ad finem. Meminerimus grauiſſimæ ſententiæ Chriſti: uigilate & orate, ne intretis in tentationem. Quod uobis (inquit) dico, omnibus dico. Tentat mundus: ſolicitat caro: turbant hæreticorum agmina: offendunt doctrinę & morum ſcandala: futiles ſuperborum hominum rixæ moleſtant: aduerſus hæc omnia præſidium tutiſſimum eſt inuocatio Dei. Non enim fruſtra dicit Solomon: Turris fortiſſima nomen Domini, ad eam confugiet iuſtus & ſaluabitur. In inuocatione noſtra reſpiciamus ad Eccleſiã Propheticã & Apoſtolicam, & muniamus animos noſtros aduerſus Mahometicas et Papiſticas idolomanias & hæreticorꝝ ἐνοχλήσεις ſæpe cogitemus ꝙ firmis & immotis fundamentis nitatur Eccleſiæ perpetua doctrina,

& conſtans Eccleſiæ Catholicæ cultus: ueniant nobis in mentem patefactiones diuinæ, quibus ipſe Deus ſuam uoluntatem hominibus patefecit, quando locutus eſt cum ſanctis Patriarchis & Prophetis: quam ſuam uoluntatem multis ſtupendis miraculis confirmauit, cum in ueteri, tum in nouo teſtamento: aſpiciamus dulciſſimum conſenſum Moſis, Prophetarum, Chriſti, Apoſtolorum, in doctrina & cultu: incitemur ad confeſſionem exemplo tot Martyrum, qui cum Abel protomartyre doctrinam cœleſtem ſuo ſanguine confirmarunt: abſtineamus a futilibus diſputationibus, quibus uinculum pacis, quod eſt dilectio, ſoluitur, & magis piæ uitæ ſtudeamus quam argutis & inutilibus diſputationibus, ex quibus quid mali ortum ſit in Eccleſia, non ſine magno dolore animi cogito. Etſi autem in his regnis eſt ſumma (ſit Deo gratia) adhuc tranquillitas, & in omnibus Eccleſijs pius conſenſus: tamen pietas ſuadet, ut afficiamur eorum calamitate, qui hodie affliguntur propter quorundam intempeſtiuas rixas, quibus multorum princi-

pum

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

pum & aliorum animi uulnerantur. Ve
rum cum his malis mederi non poſſu-
mus, confugiamus ad illum, qui ſolus
poteſt omnia. Orate igitur cum tota Ec
cleſia Chriſti æternum Deum Patrem
Domini noſtri Ieſu Chriſti, ut ſibi Ec-
cleſiam in hac uita colligat, & in ea puri
tatem doctrinæ, & uerum cultum cõſer
uet: ut ipſum uere colamus, & in omni
æternitate celebremus ac diligamus.
Orate ut gubernet ſuo ſpiritu Regem
Dominum noſtrum clementiſsimum
D. Fredericum eius nominis ſecun-
dum, qui ut Patri ſanctiſsimo in re-
gnum ſucceſsit: ita paternarum uirtu-
tum hæres exiſtit ueriſsimus: non ſo-
lum iuſticiæ & æquitatis amantiſsimus
Princeps, uerumetiam Eccleſiarum ſcho
larumque fautor & patronus optimus,
imo nutricius fideliſsimus. Orate ut
Chriſtus ſuo ſpiritu regat regni Conſili-
arios & alios nobiles & gubernatores
Eccleſiarum, politiarum, Scholarum, et
Oeconomiarum, addatq; ipſis animum
gloriam Dei, ueram doctrinam, & ho-
neſtatem diſciplinæ conſeruandi, ut
tranquillam & quietam uitam degamus

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

cum omni pietate & honeſtate. Orate pro omnibus regni ſtatibus, ut omnes dulci concordia coaleſcant, & alij alios ſubleuent, ut maiores cogitent inferiores cohæredes regni Dei ſecum futuros: ut inferiores ſuperioribus obœdiant in Domino, ut Paulus præcipit: ut ita dulciſsima harmonia ordinum in hoc regno conſtituta, pacifice & tranquille uiuamus. Orate aduerſus hoſtes Regis et Regni. Orate ut Chriſtus impetus Sathanæ reprimat ac largiatur Eccleſiæ Doctores & paſtores in uera doctrina & pietate concordes, qui recta docendo & exemplo piæ uitæ gloriam Dei illuſtrent: quo tandem plene omnes retecta facie gloriam Domini, ut in ſpeculo conſpicientes, in eandem imaginem transformemur a gloria in gloriam, ſicut a Domini ſpiritu, Amen.

Iam reliquum eſt, ut nonnihil dicam de meo conſilio, cur uidelicet has in Euangelia Dominicalia enarrationes ediderim in lucem. Ante quatuordecim annos priuatim domeſticis meis diſcipulis dictaui quædam ſcholia, in Euangelia domi-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

dominicalia, quo eorum ſtudia hac mea opella nonnihil iuuarem, nihil omnino cogitans de edendo. Sed quid fit? quæ paucis diſcipulis dictata erant, multis communicantur: & dum animaduerti iſta auide a multis expeti, ea nonnihil ante ſexennium auxi. Iam uero pio-rum quorundam paſtorum preces me impulerunt, ut publicarem & in lucem emitterem. Quare cum hic labor to-tus deſtinatus ſit pijs Euangelij mini-ſtris, mihi uiſum eſt ſub nomine ueſtro, cariſsimi fratres, hunc meum laborem in lucem emittere. Quod ſi quis fru-ctus ad uos inde peruenerit, Deo gra-tias agite, & me Deo ueſtris commen-date precibus. Hoc unum ſtudioſe cu-raui, ut doctrinam Catholicæ Eccleſiæ pure proponerem, quam & ſchola Vi-tebergenſis ultra 40. annos & adhuc ſincere tuetur, & præſtantiſsimi uiri hu-ius ſcholæ profeſſores: D. Ioannes Ma-chabæus Alpinas: D. Petrus Palladi-us: D. Ioannes Seningius: D. Olaus Chryſoſtomus (qui omnes iam in Do-mino quieſcunt, expectantes plenam li-berationem per aduentum filij Dei)

 tradi-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

tradiderunt. In hoc conſenſu perſiſti-
mus & nos, qui illis in officio ſucceſsi-
mus in hac ſchola : & ſerio oramus De-
um, ut in hoc conſenſu uiuamus & mo-
riamur. Non enim dubitamus quin
hic ſit conſenſus perpetuus Eccleſiæ
Dei, ſicuti ſupra ſatis oſtendimus. Oro
Deum Patrem Domini noſtri IESV
CHRISTI, ut nos ſuo ſpiritu coniun-
gat, ut unum in ipſo ſimus. Bene
& feliciter in Chriſto ualete.

Hafniæ XXX. Martij,
Anno a Chriſto
nato
M. D. LXI.

DOMINICA

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

DOMINICA PRIMA
ADVENTVS
Matth. 21.

CVM APPROPINquaſſent Hieroſolymis, & ueniſſent Bethphage ad montem Oliuarum, tunc Ieſus miſit duos diſcipulos dicens eis: Ite in caſtellum quod contra uos eſt, & ſtatim inuenietis Aſinam alligatam, & pullum cum ea, ſoluite & adducite mihi. Et ſi quis uobis aliquid dixerit, dicite: Dominus his opus habet, & confeſtim emittet eos. Hoc autem totum factum eſt, ut adimpleretur quod dictum eſt per Prophetam dicentem: Dicite filiæ Sion: Ecce Rex tuus uenit tibi manſuetus, ſedens ſuper Aſinam & pullum filium ſubiugalis. Euntes autem diſcipuli fecerunt ſicut præceperat illis Ieſus. Et adduxerunt Aſinam & pullum, & impoſuerunt ſuper illos ueſtimenta ſua, & eum ſuper illa collocarunt. Plurima autem turba ſtrauerunt ueſtimenta ſua in uia: Alij uero cædebant ramos de arboribus, & ſternebant in uia. Porro turbæ quæ præcedebant, & quæ ſequebantur, clamabant dicentes: Hoſanna filio Dauid, benedictus qui uenit in nomine DOMINI Hoſanna in altiſsimis.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

ENARRATIO TEXTVS.

CVM hoc de Aduentu Domini feſtum ſit omnium primum ordine, quod in Eccleſia celebratur: operæ precium eſt, ut admoneamur quæ in ſingulis feſtis ſpectanda ſint: ne aut cum impio & prophano mundo eis in contumeliam Dei abutamur, aut minus pie, quam par eſt, eadem celebremus non ſine multorum ſcandalo. Sunt autem in uniuerſum tria in ſingulis feſtis conſideranda: Hiſtoria, quæ feſti fundamentum eſt: beneficium, cuius hiſtoria meminit: & feſti uerus legitimuſq; uſus. Vt enim hiſtoria mentem erudit: ita beneficium Dei, cuius memoriam, confirmat hiſtoria, fidem alit & confirmat: ex qua fide gratitudo manat quæ Deum pro accepto beneficio celebrat mente, uoce, confeſſione, & moribus: in qua gratitudine uerus feſti uſus conſpicitur.

Hæc tria omnibus feſtis accommodanda ſunt. Quare cum hoc feſtum ſit inſtitutum de Aduentu Domini, Hiſtoria Aduentus, quæ ad conceptionem, natiuitatem, doctrinam & facta Chriſti præcipuos articulos noſtri Symboli pertinet, diſcenda eſt: beneficium Dei, quod eſt per ſacrificium expiatorium ſaluare perditam ouem, eſt recolendum: illa mens erudienda, hoc fides alenda & confirmanda eſt: ut inde mentis gratitudo naſcatur, qua Deum, qui filium dare dignatus eſt, mente, uoce confeſſione & moribus celebramus. Porro ut nobis præſens feſtum reddatur cum in Dei gloriam, tum in noſtri inſtructionem utilius, tres locos ordine tractabo qui ſunt:

I. De aduentu DOMINI.
II. Deſcriptio Regis & eius regni.
III. De ciuibus huius regis, eorum offi-

cio,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

cio, atq; adeo de uero uſu & ſalutari meditatione Aduentus DOMINI.

DE PRIMO.

Quo magis & certius erudiamur in DEI laudem, & noſtri ſalutarem inſtructionem de Aduentu Domini noſtri Ieſu Chriſti, ſex circumſtantias cum diuo Bernardo penſandas in eo proponamus, quæ ſunt: Quis ſit: qui ueniat: Vnde: quo: ad quid: quando: & qua:

I. Venit ſecundum Gabrielis teſtimonium altiſsimi filius, æqualis altiſsimo patri in uera diuinitate. Hinc diſcamus quanta ſit eius Maieſtas, dignitas & potentia. Venit Semen mulieris uerus homo de ſemine Abraham & Dauid, iuxta oracula Prophetarum, & teſtimonia Apoſtolorum: minor patre in uera humanitate. Ex quo diſcamus, qua naturæ ſocietate nobis coniunctus ſit: ut ad eum accedere non pertimeſcamus. Venit ergo Chriſtus, qui idem Deus eſt uerus, & homo uerus, una perſona in duabus naturis ſubſiſtens, qui & poteſt ſaluare, quia Deus: & uult, quia naturam noſtram aſſumſit, ut pro nobis uictima fieret.

II. Vnde uenit? e cœlo uenit, e ſinu patris uenit, qui omnia implet, & ubiq; inuiſibiliter adeſt: uenit & in utero uirginis conceptus Spiritusſancti opera, nutritur ſanguine uirginis, naſcitur, educatur, circumciditur, &c.

III. Quo uenit? in mundum uenit, qui per ipſum factus eſt: in propria uenit, & ſui eum non receperunt, uenit in inferiores partes terræ. Atq; hoc eſt ſine controuerſia magnum illud myſterium, de quo Apoſtolus 1. Tim. 3. DEVS manifeſtatus eſt in carne, iuſtificatus eſt

in ſpiritu, conſpectus eſt ab Angelis, prædicatus a gentibus, fides illi habita eſt in mundo, ſurſum receptus eſt in gloriam.

IIII. Ad quid uenit? Cauſſas aduentus Domini in mundum, uox Dei prænunciat: Typi figurant: oracula Prophetarum clamant: uerba & facta aduenientis Domini comprobant: Apoſtolica teſtantur præconia: ac omnium ſanctorum læta confitetur Eccleſia.

Vox Dei ad Serpentem fuit Gen. 3. Semen mulieris conteret caput tuum, quod Apoſtolus explicans ait: Chriſtus apparuit ut deſtruat opera Diaboli. Huius uocis ſententiam ſæpe ſanctis patribus idem Deus inculcauit, & potiſſimum Abrahamo, dicens: In ſemine tuo benedicentur omnes gentes. Ex his ergo intelligitur, quod propter duo aduenerit Chriſtus: primum, ut deſtrueret opera Diaboli, Alterum ut benedictionem adduceret ſuper filios Abrahæ, hoc eſt, ſuper omnes qui Chriſtum fide receperint, ſicuti Abraham fecit. Nam cum Adam ſe, & totam poſteritatem ſuo lapſu regno Sathanæ mancipaſſet, ac in maledictionem commeritam conieciſſet, requirebat iuſticia Dei, ut aut commeritas pœnas lueremus, aut ſatisfaceret aliquis in genere humano iuſticiæ Dei: uerum cum nulla finita potentia potuit Diabolum ſuperare, & Deum iratum placare, prodijt filius Dei de arcana ſua ſede, uenit in mundum, fit homo, noſtram cauſſam in ſe recipit, deſtruit regnum Diaboli, ac iram patris placat factus pro nobis uictima & ſacerdos.

Hoc ipſum multi figurant typi: ut ſacrificia patrum, agnus phaſe, aſperſio ſanguinis uaccæ rufæ ſuper populum, atq; adeo Arca fœderis totum ſacrificium Aaronicum cum omnibus ſuis ritibus & ceremonijs.

Oracula Prophetarum innumera has ipſas cauſſas Ad

uentus

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

uentus Domini conſentientibus ſuffragijs clamant: ut Eſaiæ 53. Vere languores noſtros tulit, & dolores noſtros portauit, ipſe uulneratus eſt propter præuaricationes noſtras, & attritus eſt propter iniquitates noſtras. Dominus coniecit in illum iniquitates omnium noſtrum. Huiuſmodi ſunt plurima teſtimonia Prophetarum, quæ breuitatis cauſſa omitto.

Verba & facta Chriſti aduenientis idem comprobant: uenite, inquit, ad me omnes qui laboratis & onerati eſtis, & ego uos refocillabo. Item: Qui credit in me non peribit: Sed uitam æternam habebit. Item: Pro ijs ſanctifico me ipſum: hoc eſt, me hoſtiam Deo patri offero pro ipſorum peccatis expiandis: quod non ſolum multa miracula, quæ fecit, quibuſq; opera Diaboli deſtruxit, conuincunt: uerumetiam mors ipſa, & eam ſecuta glorioſa uictoria.

Apoſtolica teſtimonia quis poteſt numerare? Paulus dicit: Mortuus eſt pro peccatis noſtris, & reſurrexit propter iuſtificationem noſtri. Idem ſcribit: Eum qui non nouit peccatum fecit peccatum, ut nos fieremus iuſticia Dei in ipſo. Iohannes Baptiſta clamat: Ecce agnus Dei qui tollit peccata mundi. Iohannes Apoſtolus: Ieſus Chriſtus purgat nos ab omni iniquitate noſtra. Idem ſummam beneficiorum Chriſti complectens, ſcribit: Chriſtus apparuit ut deſtruat opera Diaboli.

Deniq; uniuerſa Chriſti Eccleſia has ipſas Aduentus Chriſti cauſſas, læta, per ſpiritum Chriſti confitetur, ita canens: Tu ad liberandum ſuſcepturus hominem, non horruiſti uirginis uterum. Tu deuicto mortis aculeo aperuiſti credentibus regna cælorum, &c.

Verum ſi de tempore quæris, reſpondet Apoſtolus Paulus: Poſtquam uenit plenitudo temporis, emiſit Deus filium ſu-

um ſuum natum ex muliere, factum ſub lege, ut eos qui erant legi obnoxij redimeret, ut adoptionem filiorum reciperemus. Venit ergo nec ſerius, nec tardius quam uenire debuit. De hoc aduentus Domini tempore prædixerunt Prophetæ Iacob, & Daniel: de qua re plura dicenda erunt die natiuitatis Domini.

Vnum reſtat, uia uidelicet per quam uenit: & hæc quoq; diligenter requirenda, ut poßimus recta ei occurrere. Sicut itaq; ad operandam ſalutem noſtram uenit ſemel in carne uiſibilis: ita quotidie ad ſaluandas animas ſingulorum ubicunq; eius uerbum cogitatur, legitur, prædicatur, in ſpiritu uenit, & inuiſibilis: imo illic ſemper adeſt iuxta promißionem: Ero uobiſcum uſq; ad conſummationem ſæculi: Atq; tum rurſus apparebit uiſibilis iudex uiuorum & mortuorum, ut qui ipſum antea aſpernabantur medicum & ſaluatorem, tum ſentient iudicem, et ſuorum ſcelerum uindicem iuſtißimum: de quo Aduentu proxima die Dominica plura audiemus. Atq; hoc pacto de Aduentu DOMINI breuiter dictum ſit.

DE SECVNDO.

SEcundus locus, quem continet textus Euangelij, habet deſcriptionem Regis Chriſti, atq; eius regni: quæ deſcriptio confirmatur Zachariæ teſtimonio, quod adducit Euangeliſta, ut ſciamus hanc pompam non temere inſtitutam: Sed ex uoluntate Dei & conſilio arcano Trinitatis longe antea prænunciatam fuiſſe. Multa enim hæc pompa nos docet de conditionibus regis Chriſti, & eius regni. PRIMVM enim hæc Chriſti pompa equitantis in Ieruſalem diſcrimen facit inter Chriſtum regem, & mundi reges, eorumq; diuerſa regna. Satis enim arguit

hæc

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

hæc contempta pompa, quod Chriſtus nec mundanus Rex ſit, nec regni eius adminiſtratio ſit mundana: Nam reges mundi, ut a ſuis magnifici æſtimentur, ſplendide ornantur: ita regnorum mundanorum adminiſtratio ſplendorem & magnificum requirunt apparatum. SECVNDO docet hæc hiſtoria, quod ſub hac uili pompa lateat omnipotentia & diuinitas quædam. Nam cum ait ſoluite, & adducite mihi. Item Dominus his opus habet. Item: Cõfeſtim demittet eos, ſignificat Chriſtus rex noſter ſe diuina ſua uirtute omnia, quæ uult, efficere poſſe: atq; adeo hominum corda, & uoluntates in ſua habere manu.

Etſi igitur regnum Chriſti in hoc mundo appareat contemptibile: Tamen ſi regis potentiam et diuinitatem reſpicis, nihil eo auguſtius, nihil potentius nihil deniq; glorioſius.

Porro uaticinium Prophetæ tria continet, primum exhortationem ad Eccleſiam iam deiectam & plane conſternatam: Lætare, inquit & exulta filia Sion. Hinc docemur, quod ad deiectos & conſternatos, planeq; contritos ſpiritu pertineat Euangelium. Deinde continet hoc uaticinium mandatum Dei, ut huic regi homagium præſtemus, quemadmodum ſecundus quoq; Pſalmus hortatur cum ait: Oſculamini filium. TERTIO continet hoc uaticinium deſcriptionem perſonæ Chriſti, nimirum quod ſit Rex Eccleſiæ promiſſus: Ecce ait Rex tuus uenit: ac ſi diceret, hic eſt tandem ille promiſſus Rex, de quo tot extant teſtimonia, qui reſtituet regnum Dei, quod diabolus inuaſit, ac peccato perdidit. Hunc regem manſuetum, & mitem eſſe dicit, ut eum non fugiamus tanquam crudelem tyrannum: Sed potius plena eum fiducia accedamus, petamusq; ab eo promiſſam ſalutem. Quod autem cum pauperem eſſe prædicat, id ad præſentis uitæ condi-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

tionem referendum eſt: Qui ideo pauper eſſe uoluit, ut nos Spiritu pauperes ditet, & æternum beet.

DE TERTIO.

HVius Regis ciues ſub perſona diſcipulorum Chriſti, & turbæ præſcribuntur, quos nos imitari debemus, modo inter ciues regni Chriſti cenſeri uelimus. Primum itaq; cum diſcipulis Chriſto adducemus Aſinam: hoc eſt, nos quibus miniſterium uerbi demandatum eſt, omnia, quæ nobis præcepta ſunt, in gloriam Chriſti, & regni eius propagationem faciemus. Deinde ueſtimenta noſtra ſternemus ſuper Aſinam: id quod tum demum faciemus, quando facultates noſtras ad conſeruationem miniſterij conferemus. Ramos quoq; cædemus de arboribus, & obijciemus Chriſto: hoc eſt, Chriſtum prædicabimus, & agnoſcemus perpetuum regem: cuius regnum perpetuo inſtar palmæ florere optabimus, ut nullis oneribus ærumnarum huius mundi ſuccumbat. Clamabimus Hoſanna: hoc eſt, ex fide uocabimus, & confitebimur hunc Regem, certi quod eius regnum ſit benedictum in excelſis.

Hinc iam breuiter colligamus quis ſit uerus uſus, & ſalutaris meditatio huius feſti de ſalutari Chriſti aduentu. Primum itaq; ſtudeamus, ut hic Rex ad nos ueniat: Quomodo hoc fit? Vera pœnitentia accerſitur, ſolida fide retinetur, puro cultu delectatur. Deinde admoneamur gratitudinis, ut ipſum mente, uoce, confeßione, & moribus celebremus: qui noſtra cauſſa ad nos uenit: qui factus homo dedit ſe ipſum pro peccatis noſtris, ut eriperet nos de præſenti ſæculo malo iuxta uoluntatem Dei & patris noſtri: Cui gloria in ſæcula ſæculorum, AMEN.

Domi-

DOMINICA SECVNDA ADVENTVS EVANGELIVM

Lucæ 21.

ET erunt ſigna in Sole, & Luna, & Stellis, & in terris anxietas gentium per deſperationem, reſonante mari & fluctu, extabeſcentibus hominibus præ timore, & expectatione eorũ, quæ ſuperuenient orbi terrarum. Nam uirtutes cœlorũ mouebuntur, & tum uidebunt filium hominis uenientem in nube cum poteſtate et gloria magna: His autem fieri incipientibus ſuſpicite, & attollite capita ueſtra, quoniam appropinquat redemptio ueſtra. Et dicit illis ſimilitudinem: Videte ficum, & omnes arbores, cum protrudunt iam gemmas, cernentes ex uobis ipſis ſcitis quod iam inſtet æſtas: Ita & uos cum uideritis hæc fieri, ſcitote quod inſtet regnum Dei. Amen dico uobis: non præteribit ætas hæc antequam omnia facta fuerint. Cœlum & terra tranſibunt, uerba autem mea non tranſibunt. Cauete autem uobis, ne quando grauentur corda ueſtra crapula & ebrietate, & curis huius uitæ, & ſuperueniat in uos repentina dies illa: tanquam laqueus enim ſuperueniet in omnes, qui ſedent ſuper faciem omnis terræ. Vigilate ergo omni tempore orantes, ut digni habeamini fugere iſta omnia quæ futura ſunt, & ſtare ante filium hominis.

ENARRATIO TEXTVS.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

Qvemadmodum proximo die Dominico Eccleſia memoriam Aduentus Chriſti in carne recoluit: Ita hæc Euangelica lectio de Secundo ipſius Aduentu tractat, & pertinet ad Articulum fidei noſtræ, quõ mente et ore confitemur eundem Dominum, qui prius uenit, ut eſſet mediator & ſaluator in ſe credentium, uenturum ad iudicandum uiuos & mortuos: ut illi qui Chriſtum in hac uita receperunt, & ſaluatorem agnouerunt æterna donentur uita reſuſcitatis corporibus: & qui eum ſpreuerant indulgentes ſuis affectibus in contumeliam Dei, dignis cruciatibus afficiantur æternum. Conſtituantur autem huius Euangelicæ lectionis tres loci:

I. De Aduentu Chriſti ad iudicium.
II. Vſus & fructus præmonitionis de eodem Aduentu.
III. Exhortatio Chriſti ad diſcipulos ut ſint parati ſine impedimentis.

DE PRIMO.

Occaſionem huic concioni de Aduentu Chriſti ad iudicium præbuit colloquium Chriſti & diſcipulorum eius de templo Hieroſolymitano. Nam cum admirarentur diſcipuli ornatum templi, ipſe Dominus reſpondit fore ut ita uaſtaretur aliquando, ne relinqueretur lapis ſuper lapidem. Hoc audientes diſcipuli interrogant de tempore. Quibus reſpondens, ſigna quæ præcederent excidium Hieroſolymitanum expoſuit, illos confirmans, ne animum deſponderent propter imminentia mala: hinc occaſione ſumta tranſit ad uniuerſale, & ſupremum iudicium, & quæ ſigna illud ſint præceſſura enumerat.

Verum

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

Verum quo omnia nobis fiant illuſtriora, primum circumſtantias quinq;, quas textus complectitur, examinabimus. Deinde ipſum iudicium ex ſcripturis deſcribemus.

Circumſtantiarum itaq; prima eſt temporis. Tempus enim monſtrat a ſignis, et comparatione confirmat. Sunt autem plura ſignorum genera, quæ Aduentum Domini ad iudicium præcedunt.

PRIMVM in Sole & Luna & ſtellis conſpicitur, quod quale ſit futurum Marc. 13. cap. his uerbis explicat: Sol obtenebrabitur, hoc eſt, erunt frequentes Solis eclipſes: & Luna non dabit ſplendorem ſuum, cum uidelicet patitur eclipſin: & ſtellæ cœlo decident, hoc eſt, uidebuntur decidere. Huius generis ſigna præteriiſſe quamplurima hæc noſtra teſtatur ætas. Nunquam enim tot contigere uel Solis uel Lunæ eclipſes.

SECVNDVM ſignum imminentis iudicij, eſt anxietas gentium præ deſperatione, hoc eſt ut Matthæus & Marcus interpretantur: Inſurget gens contra gentem, & regnum contra regnum, nec erit locus tutus a bellis. An non huius generis ſignis plenum eſſe mundum teſtatur hic dies?

TERTII generis ſigna ſunt maris, fluctuum, Aëris, tempeſtatum, horrendorum tumultuum, & inuſitatorum quorundam & uehementium uentorum. An non & huius generis ſigna noſtra ætas uidit quamplurima?

QVARTVM genus ſignorum ex ſecundo & tertio manat, quod eſt extabeſcentia præ timore & expectatione eorum, quæ ſuperuenient orbi terrarum.

QVINTVM genus: uirtutes cœlorum mouebuntur, hoc eſt, erunt inuſitati aſpectus in Cœlo, & in terris terræmotus. Breuiter Cœlum & Terra irati Iudicis faciem quo-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

em quodammodo referent, ut peccatores iſtis iræ Dei *ſignis moti, agant pœnitentiam & conuertantur ad* Dominum.

Hæc ſigna in hunc modum ad extremum iudicium applicat Dominus: *Videte ficum & omnes arbores, quum iam emiſerint folia, uos eas cernentes ex uobis ipſis agnoſcitis, quod iam prope ſit æſtas:* Ita *& uos cum uideritis hæc fieri, agnoſcite quod prope ſit regnum* Dei. Nam *hæc ſigna e creaturis omnibus, quæ ſurſum ac deorſum feruntur, erunt ueluti præcones, quorum uoce citabuntur homines ad horribile illud tribunal, qui hic in mundo laſciuientes ſuam ipſorum ſalutem neglexerunt, & ueluti* Ebrei *Chriſtum ſalutis autorem contempſerunt.*

Præter hæc quintuplicia ſigna, quorum textus meminit, ſunt & alia Math.24. Marc.13. 2.Theſa.2. Danie.2. & 7. Apoca.17. *quæ omnia ſunt ueluti quædam aſpectabiles conciones de pœnitentia, quibus* Deus *inuitat homines, ut confugiant ad filium ſuum* Dominum *noſtrum* Ieſum *Chriſtum, in quo ſolo ſalus eſt.*

SECVNDA *circumſtantia eſt, quod is qui eſt filius* Dei *& hominis,* Ieſus *Chriſtus, ſit futurus iudex:* Vnde *pij & impij habent quod diſcant.* Pij *quidem, ut ſciant illum futurum iudicem, qui omnibus in ſe credentibus uitam æternam promiſerat addito iureiurando:* Amen *dico uobis,* Omnis *qui credit in me non pereat, ſed habeat uitam æternam. Hæc promiſsio iuramento confirmata nequaquam fallere poteſt.* Impij *uero, ut uel agant pœnitentiam relicta impiorum colluuie, & ita de ſalute per Chriſtum parta gaudeant, uel meminerit hunc quem renuerunt ſaluatorem adiudicaturum ipſos æternis cruciatibus, ut tum demum cum ſuo magno malo diſcant, quam ſit horrendum in manus* Dei *uiuentis incidere.*

Tertia

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

TERTIA circumſtantia eſt,quod ſit uenturus in nube glorioſus & tremendus,non ſeruus, ut antea, ſed Dominus: non iudicandus, ſed iudicaturus: non iam inuitaturus homines ad pœnitentiam,ſed impœnitentes æternis pœnis puniturus: idq; ut iudex iuſtus.

QVARTA circumſtantia, quod ſit uenturus potens, cum poteſtate & gloria magna, unde diſcendum, quod & poßit damnare rebelles, & ualeat æterna uita donare credentes.

QVINTA circumſtantia cauſſam Aduentus Chriſti ad iudicium (quantum quidem ad pios attinet) exprimit: Appropinquat redemptio ueſtra, qua uoce,ut Chriſtus indicat non fore,ut Eccleſia bene in hoc mundo ſit habitura,non enim poteſt antea a uanitate huius mundi liberari: Ita ſignificat complementum beneficiorum Chriſti erga Eccleſiam, eſſe plenam redemptionem ab omnibus malis: cum qua coniuncta eſt perfecta fruitio æterni Dei cum æterna læticia. Hæc ergo pertinent ad piorum conſolationem. Verum, quantum ad impios attinet,iſte dies Aduentus Domini erit dies iræ & calamitatis, non liberationis: caliginis & tenebrarum, non lucis: mœroris, non læticiæ: exitij,non ſalutis.

Ceterum iudicij forma, Matth.25. his uerbis deſcribitur: Cum autem uenerit filius hominis in Maieſtate ſua, & omnes Angeli cum eo: tunc ſedebit ſuper ſedem Maieſtatis,& congregabuntur apud eum omnes gentes, & ſeparabit eas ab inuicem, ſicut paſtor ſegregat oues ab hœdis,& ſtatuet oues quidem a dextris ſuis,hœdos autem a ſiniſtris. Tunc dicet Rex ijs,qui a dextris erunt: Venite benedicti patris mei, & poßidete Regnum uobis paratum a conſtitutione mundi. Eſuriui enim & dediſtis mihi manducare,&c. & ijs, qui a ſiniſtris erunt,dicet:

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

cet: Diſcedite a me maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt Diabolo & Angelis eius. Eſuriui enim, & non dediſtis mihi manducare, &c. Atq; ita impij ibunt in ſupplicium ſempiternum: iuſti uero in uitam æternã. Et in Apocalyp. cap. 20. Sedebit ſuper thronum magnum candidum, a cuius conſpectu fugit terra & cœlum, & mortui magni & puſilli ſtabunt in conſpectu throni: et tunc aperietur liber uitæ, & libri conſcientiarum, & iudicabuntur ex his, quæ ſcripta ſunt in libris, ſecundum opera ipſorum: qui bona egerunt, ibunt in uitam æternam: qui uero mala, in ignem æternum.

Porro in ſententia iudicij duo ſpectanda ſunt: A parte Dei, benedictio: a parte hominum, bona opera. Cum dicit: Venite benedicti patris mei, ſignificat eos gratis ſaluari propter Chriſtum, quem fide receperunt. Nam in ſolo Chriſto benedicuutur homines, in gratiam Dei recipiuntur, & gratis iuſtificantur. Verum cum ad bona opera prouocat, id facit Dominus, non quod ſint cauſſæ ſalutis: ſed propter alias cauſſas, nempe, quia ſunt teſtimonia ueræ fidei & timoris Dei: Deinde, ut, compenſatione ærumnarum, quas ferunt in hac uita, propoſita, magis eos ad pie, ſancteq; uiuendum excitet.

DE SECVNDO.

CVR Chriſtus præmonuerit ſuos de ſuo ad iudicium Aduentu, explicat, cum ait: Cum hæc fieri incipient, ſuſpicite, & attollite capita ueſtra. Hæc omnia ſigna admonebunt nos perpetuæ cuiuſdam pœnitentiæ in hac uita: ſed quid nos facimus? Videmus ceruicibus noſtris imminere diem extremam, nihilominus pœnitentiam differimus, indulgemus noſtris affectibus: Quid faciunt nobiles?

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

biles? quid principes? quid docti? quid indocti? quid ciues? quid ruſtici? quid deniq; fere omnes? Quis ſerio de hac Chriſti præmonitione cogitat? pluris facimus prædium ruſticanum, quam regnum Dei? Imo quis non huius uitæ commoda uel perexigua anteponit ſaluti animæ?

DE TERTIO.

Quia Chriſtus præuidit, quibus malis mundus eſſet inundaturus ſub ſui Aduentus tempus, exhortationem inſtituit: ut cum uitent, quæ tum maximam mundi partem a ſalute promiſſa excludent: tum ſe ſtrenuos præbeant milites, qui uigilijs & precationibus pugnent contra hunc mundum ſub uexillis unius Ieſu Chriſti. Quo autem ad utrumq; ſint paratiores, interponit rationes: nam & diem illum repente ſuperuenturum ait, & iſto pacto eos omnia euaſuros mala, & conſtituendos coram Dei filio pronunciat.

Ait ergo: Attendite uobis ipſis, ne quando grauentur corda ueſtra crapula & ebrietate, & curis huius mundi. Hæc ſunt ergo uitanda, crapula, ebrietas, & cura huius mundi, impia ſcilicet, et prophana, quæ fidem Chriſti extinguit. His malis cum omnes mundi ordines implicari, et inuolui manifeſtiſsimum ſit, eo magis hæc Chriſti exhortatio in conſpectu nobis eſſe debet: ne mundi malis moribus decepti pereamus.

Deinde, cum ſubiungit Dominus: Vigilate omni tempore deprecantes, docet quibus rebus occupari eos oporteat, qui ſuperuentura mala cupiunt effugere. Requirit in ſumma fugam malorum, & ardens bonorum ſtudium: utrunq; coniungit Apoſtolus ad Titum ſcribens: Abnegantes omnem impietatem, & mundanas concupiſcenti-

as ſo-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

as ſobrie, iuſte, & pie uiuamus in hoc ſæculo, expectantes beatam ſpem, & aduentum gloriæ magni DEI, *Cui ſit laus, imperium, & gloria in ſæcula ſæculorum,* AMEN.

DOMINICA TERTIA
ADVENTVS EVANGELIVM Matthæi 11.

IOHANNES autem cum audiſſet in carcere facta Chriſti, miſsis duobus diſcipulis ſuis, dixit illis: Tu es ille qui uenturus eſt, an alterum expectamus? Et reſpondens Ieſus dixit illis: Ite et renunciate Ioanni ea, quæ auditis, & uidetis: Cæci uiſum recipiunt, et claudi ambulant, leproſi mundantur, & ſurdi audiunt, mortui excitantur, & pauperes lætum accipiunt Euangelij nuncium: Et beatus eſt quiſquis non fuerit offenſus in me. Euntibus autem illis, cepit Ieſus dicere turbæ de Iohanne: Quid exiſtis in deſertum ut uideretis? Num arundinem, quæ agitatur a uento? Age, quid exiſtis ut uideretis? num hominem mollibus ueſtibus amictum? Ecce qui mollia geſtant, in domibus Regum ſunt. At quid exiſtis uidere? num Prophetam? Certe dico uobis, & excellentiorem Propheta: Hic eſt enim de quo ſcriptum eſt: Ecce mitto nuncium meum ante faciem tuam, qui præparaturus eſt uiam tuam ante te.

Enarratio

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

ENARRATIO TEXTVS.

HOC Euangelium deſcribit nobis Regnum Chriſti, illud depingit proprijs ſuis coloribus, quantum ſcilicet ad externam eius formam, quæ in oculos incurrit, attinet. Nam ſi eius arcanam uim reſpicis fidei oculis, eſt longe ſplendidißimum & glorioſißimum: Hic itaq; ſolummodo de eius externa ſpecie agitur. Præcurſor incarceratur: Vnde monemur, quod Chriſti regnum ſub cruce ſit conſtitutum: mittuntur diſcipuli dubitantes, ſed ad Chriſtum ſolum: Chriſtus Rex ipſe inter pauperes, cæcos, ſurdos, leproſos uerſatur: Illi curantur & recipiunt lætum ſalutis nuncium, quod mundi potentes, nobiles, & ſapientes contemnunt. Breuiter, ut hoc Euangelium regnum Chriſti depingit: ita confirmat Ioannis miniſterium, & Chriſtum uerum eſſe Meßiam promiſſum patribus certis indicijs euincit. Verum uberioris doctrinæ cauſſa præſens Euangelium in quatuor locos diſtribuatur: Qui ſunt:

I. Et ſors, & officium miniſtrorum uerbi indicatur.
II. Interrogatio Ioannis.
III. Reſponſio Chriſti.
IIII. Encomion & laudatio IOHANNIS.

DE PRIMO.

IOannes autem, cum audiſſet in uinculis opera Chriſti, ad ipſum mittit duos de diſcipulis ſuis. Ioannes uinculis conſtrictus ſortem miniſtrorum uerbi exemplo ſuo docet: Et idem, diſcipulos ſuos ad Chriſtum mittens,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

uerum officium miniſtrorum oſtendit. De utroq; igitur ordine dicam, ac primum de ſorte eorum in hac uita.

Ioannes hortatur homines ad pœnitentiam, & accuſat ſcelera: Sed quid illi euenit? Hoc docet Hiſtoria, Matthæi 14. Illic enim narratur, quod, cum IOANNES reprehendiſſet Herodem, ac dixiſſet non licere ipſi, habere uxorem fratris ſui, coniectus ſit in carcerem, ac tandem ſupplicio capitis affectus. Iſtud præmium retulit ſanctus Baptiſta ab impio Tyranno. Nam quemadmodum Medicus, ſi furioſi hominis uulnus attingit, illudq; curare conatur, non aliud expectare poteſt, quam ut furioſus in ſe manus conuertat, ac malum pro bono reddat: Ad eundem modum miniſter uerbi, ſi hominis impij & potiſsimum tyranni alicuius peccatum reprehendit, ut agat pœnitentiam, & ſanetur a peccati plaga, non aliud expectet, quam minas, maledicta, mortem. Quam autem uerum hoc ſit, non ſolum Ioannis exemplum docet: uerum etiam totius Eccleſiæ hiſtoria, cum ueteris, tum noui Teſtamenti. Hinc tot martyres clarent, hinc tot Prophetarum neces, hinc Apoſtolorum perſecutio, Pauli trucidatio, Petri crucifixio: & alia atq; alia aliorum ſupplicia, quæ nos commonefaciunt de ſorte ſanctorum miniſtrorum in hac uita. Sed felix eſt crux, quam Chriſtus præclaram pronunciat: Beata crux, quæ eſt uia ad ueram & diuturnam uictoriam per Chriſtum Ieſum.

Quare non debent miniſtri Euangelij propter perſecutionem ceſſare in officio: ſed Ioannis exemplo incitati, ſtrenue facere officium, quod in his potiſsimum ſitum eſt. PRIMVM ut prædicent Chriſtum, & monſtrent agnum tollentem peccata mundi. Deinde arguant peccata: Sunt enim organa ſpiritus ſancti, qui mundum per ipſa peccati arguit, ſicuti in Ioanne uidemus. 3. Pia, ſan=

ctaq;

ctaq; ſua uita miniſterium ſuum ornent. 4. Minas mundi cum Ioanne contemnant, parati ad ferenda potius quæuis ſupplicia, quam ut in officio ceſſatores eſſe uideantur. 5. Si contigerit eis in carcerem mitti, & rapi ad ſupplicia propter officium rite præſtitum, quid hic facient? negabunt Chriſtum? Minime. Sed ad Chriſtum diſcipulos mittent, non metuentes eos, qui corpus occidere tantum poſſunt: ſed potius eum, qui, ut perdere corpus, & animam: ita ſaluare utrumq; poteſt. Hæc ſint breuiter de primo loco dicta.

DE SECVNDO.

TV es ille qui uenturus eſt, an alium expectamus? Huic legationi, et interrogationi occaſionem præbuit error diſcipulorum Ioannis de Meßia: Illi enim partim externa facie Chriſti offenſi (ſicut apparet ex reſponſione Domini) partim amore Magiſtri decepti, exiſtimabant Ioannem Meßiam eſſe. Hunc errorem, ut adimat diſcipulis ſuis Ioannes, mittit eos ad Chriſtum, ut interrogent illum, ſit ne ipſe Meßias, an alius adhuc ſit expectandus, utq; iſto pacto, dictis & factis Chriſti plenius erudirentur de Chriſto, quod ipſe ſit uerus Meßias, & non Ioannes. Non ergo mittit Ioannes diſcipulos ſuos ad Chriſtum, quod dubitet ipſe de Chriſto: Sed, ut dubitantium diſcipulorum ſaluti conſulat. Diſcamus igitur nos a Ioanne humiliter de nobis ſentire, ne quid nobis arroganter tribuamus: Diſcamus a diſcipulis, obœdientiam præſtare ſuperioribus noſtris, & potißimum ijs, qui nobis recta ad CHRISTVM uoce & uita mittunt.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

DE TERTIO.

SEd quid reſpondet Chriſtus? Euntes renunciate Ioanni, quæ auditis & uidetis: Cæci uident, claudi ambulant, leproſi mundantur, ſurdi audiunt, mortui reſurgunt, pauperes Euangelizantur, & beatus eſt qui non fuerit ſcandalizatus in me.

Hoc reſponſum quatuor continet: ſigna indubitato monſtrantia uerum Meßiam: imaginem Eccleſiæ in hac uita: ad quos Euangelium pertinet: & admonitionem ne quis offendatur externa facie Chriſti, atq; eius Eccleſiæ.

Probatio, quod ipſe Ieſus ſit uerus Meßias, hæc eſt. Quicunq; ſua uirtute cæcis uiſum præbet, claudis recte incedendi facultatem, leproſis ſanationem, ſurdis auditum, mortuis uitam, & pauperibus, hoc eſt, contritis, & anxijs conſcientijs propter ſenſum peccati annunciat Euangelium, is abſq; omni dubio uerus eſt Meßias. Nam Eſaias ita de Meßia uaticinatur: Puſillanimes, confortamini, nolite timere, ecce Deus ueſter ultionem adducet retributionis. Deus ipſe ueniet, & ſaluabit nos. Vnde illum cognoſcemus? Reſpondet Propheta. Tunc aperientur oculi cæcorum: & aures ſurdorum patebunt: & ſaliet, ueluti ceruus, claudus: & apertæ erunt linguæ multorum. Idē: Spiritus Domini ſuper me, eo quod unxit me ad Euangelizandum pauperibus, ut mederer contritis corde, et prædicarem captiuis libertatem, & clauſis apertionem. Cum igitur me uidetis, iuxta Prophetarum uaticinia iſta præſtare mea uirtute, cur me non agnoſcitis Meßiam? Atq; ita Chriſtus hac demonſtratione ſe uerum Meßiam eſſe conuincit, & ſuum officium eſſe docet, miſeris & afflictis opem ferre.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

Imago præterea Eccleſiæ, & regni Chriſti, hic conſpicitur contempta coram mundo: auditores Chriſti ſunt pauperes, egroti & contempti coram mundo. His CHRISTVS annunciat ſalutis uiam, & medetur illorum morbis. Et quemadmodum tum ſanabat corporum morbos: ita hodie peccatorum conſcientias peccato uulneratas ſanat, & affert læticiam cordibus ſpiritualem: id quod uere ſentiunt, qui in uera inuocatione uocem Euangelij audiunt.

Cum dicit, pauperes Euangelizantur, oſtendit ad quoſnam pertineat Euangelium: nimirum ad pauperes, hoc eſt, contritos corde ob peccatorum ſuorum fœditatem. Vnde in Pſalmo: Sacrificium Deo ſpiritus contribulatus, cor contritum & humiliatum Deus non deſpicies. Item alius Pſalmus: Qui ſanat contritos corde. Et Eſaias 57. Deus habitat cum contrito & humili ſpiritu, ut uiuificet ſpiritum humilium, & uiuificet cor contritorum. Ad eos igitur ſolos pertinet Euangelium, qui ſentiunt ſua peccata, dolent & expaueſcunt iudicium Dei, & abijciunt propoſitum peccandi. Eſt proinde Euangelium læta annunciatio de remiſsione peccatorum, & conſolatio in corde per uerbum & ſpiritum ſanctum, quæ ad illos ſolos pertinet, qui agunt pœnitentiam & credunt Euangelio, accipiunt remiſsionem peccatorum, donantur iuſticia Chriſti, qua illis imputata, tanquam iuſti apparent in conſpectu Dei, donantur ſpiritu ſancto, & iam noua creatura in Chriſto effecti, incipiunt Deo ex fide obœdire, & quotidie ſatagunt, ut in omni cognitione & ſenſu abundent, Phil. 1.

Admonitio Domini: Beatus qui in me offenſus non fuerit, primum ſignificat Ioannis diſcipulos offenſos fuiſſe in perſona Chriſti. Deinde in genere monet omnes, ne

externa facie regni Chriſti offendantur: ut uel non recipiant EVANGELIVM, uel receptum reijciant, quemadmodum multi omnibus temporibus offenduntur. Cicero ſua ætate adeo offenſus eſt ſeruitute populi Dei, quod noluerit doctrinam Eccleſiæ recipere. Sua cuiq;, inquit, ciuitati religio Leli eſt, noſtra nobis: ſtantibus Hieroſolymis pacatiſq; Iudæis: Tamen iſtorum religio, ſacrorum a ſplendore huius imperij, grauitate nominis noſtri, maiorum inſtitutis abhorrebit: nunc uero hoc magis, quod illa gens, quid de imperio noſtro ſentiret, oſtendit armis, quam cara dijs immortalibus eſſet docuit, quod eſt uicta, quod elocata, &c.

Hæc quatuor hodie etiam Papiſtæ iactant: ſplendorem, grauitatem nominis, inſtituta maiorum, & dominium. Verum Chriſtus hic monet, ne iſtis laruis ſinamus nos decipi: ſed potius adiungamus, nos puſillo & contempto gregi, qui uocem paſtoris Chriſti audit. Multo enim conſultius eſt cum Nohe & paucis alijs Arcam intrare, & a diluuij periculo liberari, quam cum maxima & florentiſſima parte mundi perire: Melius eſt, cum hulceroſo Lazaro in ſinu Abrahæ gaudere, quam cum diuite epulone inferni tormentis cruciari.

DE QVARTO.

ILlis abeuntibus cepit IESVS dicere ad turbas de Ioanne.] Quid exiſtis in deſertum uidere, &c. Hoc Ioannis encomion eo pertinet, ut ipſa turba magnifaciat miniſterium Ioannis, ac ipſius uoci tanquam cœleſti credat. Coniungit autem Chriſtus in hoc encomio omnia quæ probum Apoſtolum decent, & commendat illum

illum a quatuor uirtutibus: Primum a conſtantia: Confert enim ipſum rupi immobili, quæ non agitatur a uentis, inſtar arundinis. [Num arundinem quæ agitatur a uento exiſtis uidere?] quaſi diceret, nequaquam talis eſt Ioannes: Sed inſtar firmæ rupis potius, quæ nullis tempeſtatibus & fluctibus cedit. Debet ergo uerus Euangelij præco, nec terrore hominum, nec fauore a ueritate deflectere: id quod, proh dolor, nimis multi faciunt hodie.

Deinde commendat IOANNEM a uitæ genere: uidelicet, quod agat uitam non mollem, ut adulatores aulici: non ſplendorem quærit, ut qui gratiam hominum uenantur: ſed uitam degit, ſuo munere & functione, dignam: quæ nec inuocationem Dei impedit, nec ipſum in officio languentem reddit. Hoc in genere, etiam ad omnes uerbi miniſtros pertinet: ut ita uiuant, ne uel mollities in moribus conſpiciatur, uel alijs uanis rebus impediantur, quo minus officium faciant.

TERTIO commendat IOANNEM, ab excellentia Prophetiæ: proponit enim ipſum omnibus alijs Prophetis.

QVARTO, commendat eum, a legatione qua fungitur: [Hic eſt enim de quo ſcriptum eſt: Ecce ego mitto Angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit uiam tuam ante te.] Eſt ergo Ioannes legatus Meſsiæ & præcurſor, qui regi aduenienti uiam parat, prædicatione pœnitentiæ. Huius exemplum ſuo quodam modo imitari debent miniſtri Euangelij: debent Chriſto parare uiam: debent Chriſto adducere homines: debent unicam monſtrare ſalutis uiam Chriſtum Ieſum, Cui honor & gloria in ſæcula ſæculorum, AMEN.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

DOMINICA QVARTA ADVENTVS EVANGELIVM

Ioan. 1.

HOC eſt teſtimonium Ioannis, quando miſerant Iudæi ab Hieroſolymis ſacerdotes & leuitas, ut interrogarent eum: Tu quis es? Et confeſſus eſt & non negauit: Et confeſſus eſt, inquiens: non ſum ego Chriſtus. Et interrogauerunt eum: Quid ergo? Helias es tu? Et dicit: non ſum. Es tu Propheta ille? Et reſpondit: Non. Dixerunt ergo ei: Quis es, ut reſponſum demus ijs, qui miſerunt nos? Quid dicis de te ipſo? ait: Ego uox clamantis in deſerto: Dirigite uiam Domini, ſicut dixit Eſaias Propheta. Et qui miſsi fuerant, erant ex Phariſæis. Et interrogauerunt eum, ac dixerunt ei: Cur ergo baptizas, ſi tu non es Chriſtus, neq; Helias, neq; Propheta ille? Reſpondit eis Ioannes, dicens: Ego Baptizo aqua, ſed in medio ueſtrum ſtat, quem uos neſcitis, ipſe eſt, qui cum me ſequeretur, anteceſsit me: cuius ego non ſum dignus, ut ſoluam corrigiam calceamenti. Hæc in Bethabara facta ſunt trans Iordanem, ubi Ioannes Baptizabat.

ENARRATIO TEXTVS.

Occaſio huius Euangelij hæc fuit: Phariſæi audiuerunt, quod Ioannes inſtitueret nouam docendi rationem, & inueheret ceremonias nouas, idq; ſine auto-

ritate

tate pontificum: quod iuberet parare uiam Domino: quod reciperet ad Baptiſma totam Iudæam: quod clamaret adeſſe promiſſum Regem & Meßiam. His rebus auditis Phariſæi moti, mittunt ad ipſum in deſertum nuncios interrogatum qua autoritate id faciat. Id fecerunt, non, quod ipſum doctrinæ aures præbere cuperent: ſed potius ideo, ut Chriſtum, & ipſum perderent: ut lucroſas ceremonias retinere poſſent: utq; ſuam autoritatem, nulla habita ratione ſalutis populi ſibi commißi, retinerent: quorum exemplum ſtrenue ſatis noſtri Papiſtæ ſibi imitandum proponunt.

Summa autem hæc eſt, quod interrogent Ioannem, An ſit Chriſtus: Ille autem, ut uerus Chriſti miniſter, Chriſto teſtimonium præbuit, & iußit eos dirigere uiam Domini, ſuam uocationem tacite confirmans eſſe diuinam. Docendi gratia, tres ſint loci huius Euangelij.

I. Teſtimonium Ioannis de Chriſto.

II. Deſcriptio Ioannis adeoq; omnis pij miniſtri uerbi Dei.

III. Quid ſit parare uiam Domini.

DE PRIMO.

IN teſtimonio Ioannis ſex conſideranda ſunt.

1. Qui mittuntur, & cur mittuntur. Mittuntur autem Phariſæi, a Phariſæis: ſanctißimi in ſpecie, a ſanctißimis: qui uidebantur ſibi eſſe columnæ Eccleſiæ Dei: qui habuerunt prærogatiuam ſucceßionis: qui titulum Eccleſiæ ſibi ſolis arripuerunt. Sed ecce, qui capita Eccleſiæ uidebantur, hoſtes ſunt Chriſti. Vnde diſcamus nec titulis, nec ſucceßionibus: ſed ſoli diuinæ uoci cre-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

dendum eſſe. Obſeruemus quoq; artem Sathanicam, quam a ſuo Magiſtro didicerãt hi Phariſæi, non enim hic interrogant, quod faueãt Chriſto aut Iohanni, ut uideri uolunt: ſed ut perdant utrunq;, ut ſerpens in Paradiſo fecit.

2. Cui datur teſtimonium? Chriſto. Quis dat teſtimonium? Iohannes. Hinc duo diſce: Primum, quod miniſterium uerbi debeat hunc ſcopum habere, ut Chriſto perhibeat teſtimonium. Secundum, quod ars Chriſtiana, ſit contra Sathanæ technas pura Chriſti confeſſione niti.

3. Coram quibus datur teſtimonium? Coram mundo & hoſtibus Chriſti: Vnde diſcendum eſt, quod debeat pius confiteri Chriſtum coram toto mundo, cum diſcrimine famæ, rerum & uitæ: ad quod cum promiſſio, tum comminatio nos inuitabunt. Promiſſio eſt: Qui confeſſus fuerit me coram hominibus, confitebor & ego illum coram Patre meo cœleſti: Comminatio, Quemcunque puduerit mei coram hominibus, eius & me pudebit coram Patre meo cœleſti.

4. Summa teſtimonij Iohannis de Chriſto, hæc eſt, quod Chriſtus ſit homo, quod ſit Deus, quod ſit uerus Meſſias, remiſſor peccati. Nam cum dicit, [ipſe eſt qui poſt me uenturus eſt], indicat ipſius ueram humanitatẽ: Cum uero addit: [qui ante me fuit,] ipſius diuinitatem fatetur. At cum ait: [Medius autem ueſtri ſtetit, quem uos neſcitis,] Reſpondet ad quæſtionem, & Ieſum Meſſiam eſſe pronunciat. Baptiſmi lauacrum, concionatur Meſſiæ officium eſſe, peccatum remittere.

5. Vſus & fructus huius teſtimonij, quod nos debeamus teſtimonio Iohannis credere, & Chriſtum amplecti, uerum peccatorum remiſſorem, qui ſanguine ſuo nos lauit a peccatis: cuius rei efficax ſignum, Baptiſmum nobis contulit: de quo alias.

6. Pha-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

6. Phariſæi ſunt imago perſonatorum Chriſtianorum, id eſt, Hypocritarum, qui non poſſunt ferre ueræ pietatis doctrinam: Sed fingunt ſe pios externis moribus: ſe ſanctißimos ſimulant, ſed aliam perſonam intus gerunt: inde eſt quod tales, hypocritæ dicantur. Nam ut hypocritæ in fabulis ſunt, qui perſonas abſentes habitu & geſtu externo repræſentant: Ita Phariſæi, pietatis abſentis laruam tantum conſpiciendam præbent: Vnde hypocritæ ſunt dicti, ut qui etſi reuera in corde ſint impij: foris tamen ſanctißimi appareant.

DE SECVNDO.

EGO ſum uox clamantis in deſerto]: PRIMVM Iohannes definit omnes Prophetas, Apoſtolos & miniſtros uerbi, quod ſint uox. SECVNDO, quod non ſint uox inanis, ſed clamantis, id eſt, prædicantis. TERTIO, in deſerto, id eſt, in mundo uniuerſo. QVARTO, admonentur auditores dignitatis illius uocis. Eſt enim uox non hominis: ſed Dei clamantis &c. QVINTO, quod Iohannes allegat Eſaiæ teſtimoniū. Nihil enim pius concionator aſſerere debet ſine teſtimonio ſacrarum literarum: Teſtimonium autē præſens deſumtum eſt ex cap. 40. SEXTO, admonentur quoq; concionatores, ne Deo tribuant alienam uocem: Qui enim id faciunt, non Dei miniſtri ſunt, ſed Diaboli flabella: quos non ſecus atq; lupos fugere decet.

DE TERTIO.

PArare uiam Domino eſt, eodem Ioanne Baptiſta autore, pœnitentiam agere: nec ſine magna cauſſa eſt Ioannes uſus hac figura loquēdi, quæ proprie pertinet ad

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

regna mundana. Solent enim regibus aduenturis uiæ præparari: quo accedere poßint ſine periculo & offendiculo. Hoc ipſe Eſaias exponit, cum ait: Omnis uallis exaltabitur, & omnis mons et collis humiliabitur, et erit præruptum in rectitudinem, & loca confragoſa in planiciem. Hæc ſpiritualiter intelligenda ſunt, de impedimentis omnibus interioribus & exterioribus: quæ impediunt, quo minus Rex noſter Chriſtus ad nos ueniat: Interiora impedimenta ſunt, ignoratio Dei, cupiditates, prauitas, ſtulta confidentia, &c. Exteriora impedimenta ſunt, ſcandala omnia quæ obijcit Sathan in doctrina, Sacramento & moribus. Verum, ut breuius dicam, Montes (id eſt, quicquid altum eſt in mundo) deſtruendi ſunt concione legis. Valles. id eſt, qui ſpiritu contriti ſunt attollendi ſunt prædicatione Euangelij. Sentes, id eſt mala uita, praui affectus ſunt amputandi noua obœdientia, & ſtudio formandi uitam ſecundum uerbum Dei: atq; ut id fiat, requiritur primum, ut ſint qui clament in deſerto. Deinde opus eſt ſana doctrina, quæ eſt lucerna præparantium uiam. Tum requiritur, ut adueniente Domino, id eſt, lucente in cordibus noſtris gratia Dei, præbeamus nos obſequentes per ueram pœnitentiam, & exhibeamus nos ciues Dei, homagium Chriſto Domino præſtantes. Poſtremo offeramus munera & uitulos labiorum noſtrorum, id eſt, confeßionem: idq; mente, uoce, confeßione & moribus.

Verum, quia hæc intelligi non poſſunt ſine exemplorum appoſitione: breuiter ſententiam Prophetæ & Ioannis declarabimus exemplis. Summa concionis Ioannis fuit: Agite pœnitentiam, credite Euangelio, hoc eſt quod ex Eſaia dicit, parate uiam Domini. Quomodo id fecit? Montes depreßit: Nam cũ uideret multos ex Phariſæis & Sad-

& Sadducæis uenire ad Baptiſmum ſuum, dixit eis: Progenies uiperarum, quis demonſtrauit uobis fugere a uentura ira? Nolite dicere intra uos: patrem habemus Abraham. Dico enim uobis,quod poteſt Deus de lapidibus iſtis ſuſcitare filios Abrahæ. Iam enim ſecuris ad radicem arboris poſita eſt. Omnis arbor quæ non fructum bonum facit,excidetur, & in ignem mittetur. Vide hic, quomodo Ioannes montes humiliat. PRIMVM, cum uocat eos, progeniem uiperarum, taxat illorum cor prauum,ſanguinis cupidum,et ingratum: Deinde tollit cauſſam, de qua maxime gloriabantur. Ex eo enim ſuperbiebant quod erant filij Abrahæ: Sed hoc nihil prodeſſe ait. Nam Deus non eſt perſonarum acceptor: neq; enim qui ex carnali Semine Abrahæ ſunt, mox ſunt filij: ſed qui Abraham imitantur fide & obœdientia,hi ſunt eius filij, quemadmodum Chriſtus apud Ioannem teſtatur: eos filios Diaboli appellans,qui ſe filios Abrahæ eſſe gloriabantur. TERTIO comminationem addit niſi reſipiſcant. Securis,inquit,ad radicem arboris poſita eſt: Hoc eſt, ultio diuina non procul abeſt, ut omnis arbor mala excidatur & in ignem mittatur. Ita & alij miniſtri uerbi montes demoliri debent, monſtratis peccatis hominum, ſublata gloriationis materia, & propoſitis pœnis, quæ omnes, qui non conuertuntur,manent. Deinde ualles exaltabunt: quomodo id? Quemadmodum Ioannes fecit, monſtrato Chriſto, dicens: Ecce agnus Dei, qui tollit peccata mundi. Cum dicit ECCE, inuitat ad fidem: cum addit: AGNVS DEI, QVI TOLLIT PECCATVM MVNDI: reconciliationis materiam exprimit. Tertio, ſentes amputat, dum ait, AGITE FRVCTVS DIGNOS POENITENTIA.

Simile exemplum in Nathan Propheta habemus:

PRI-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

PRIMVM, montem deiecit, hoc eſt, Hypocriſin in Dauide: Qui commiſſo adulterio & homicidio ſecure uixit, tanquam re bene geſta: Idq; propoſita parabola de duobus uiris, quorum unus erat pauper, alter diues. Diues habebat oues & boues plurimas: pauper autem nihil habebat niſi unicam ouem, quam emerat, & nutrierat, & quæ creuerat apud eum cum filijs eius, ſimul de pane illius comedens, & de calice eius bibens, & in ſinu eius dormiens, eratq; illi ſicut filia. Sed cum peregrinus ad diuitem ueniſſet, accepit hanc pauperis ouem diues, & ſuo hoſpiti appoſuit parcens ſuis. Cum hoc Dauid audiret, indignatus eſt dicens: Filius mortis eſt qui fecit hoc. Reſpondit Nathan. Tu es ille uir: Vriam Hetheum occidiſti gladio, & uxorem eius accepiſti in uxorem tibi. Ecce ego, ait DOMINVS, ſuſcitabo aduerſus te malum. En quomodo Nathan exprobret Dauidi peccatum, tollit materiam gloriationis, ne putet ſe non puniendum, eo quod Rex ſit: & comminatur illi pœnas. Hic deiectus eſt magnus ille mons, & hypocriſis: uerum cum animaduertit Nathan Dauidem deiectum & iacentem, adeo ut diceret cum magno eiulatu: Ego peccaui Domino, uallem hanc ſubleuat, dicens: DOMINVS tranſtulit peccatum tuum, non morieris. DEINDE ſentes quoq; amputat, dum propoſita pœna morte filij, continet eum in officio.

Ad eundem modum Petrus in Actis, primum concione legis criſtas Iudæorum deprimit, & montes humiliat: peccatum illis inculcat, docet nihil prodeſſe, quod ſint de poſteritate Abrahæ, proponit comminationes pœnarum, niſi reſipiſcant. Mox ubi audit eos compunctos corde & peccati conſcientia deiectos, erigit eos rurſus propoſito Chriſto: in cuius nomen iubet eos baptizari.

Deinde

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

Deinde quoq; cauet, ne ſentes ſuccreſcant, inhortans eos ad pœnitentiam.

Hæc exempla ſunt illuſtria, & ad primi hominis conuerſionem congruunt. Superbit Adam ſecutus nouum doctorem Diabolum. Hunc primum Deus proſternit obiurgatione, propoſita peccati magnitudine: mox deiectum erigit, data promiſsione ſeminis, quod erat contriturum caput ſerpentis.

Similiter Dominus ſuperbos Phariſæos humiliat, afflictam Magdalenam exaltat, atq; ad piam ſanctamq; hortatur uitam, dicens: fides tua te ſaluam fecit: uade in pace.

Cæterum miniſtri uerbi qui hoc pacto non deprimunt montes, non attollunt ualles, nec ſentes amputant, non ſicut Dei, ſed ut Diaboli & uentris mancipia faciunt. Multi quidem in genere declamitant contra adulteria, inceſtus, uſuras & alia uicia: Sed pauci ſunt, qui in os crimina obijciunt, ut Ioannes Herodi, Phariſæis & Hypocritis: ut Chriſtus ſuis auditoribus: ut Ambroſius Theodoſio. Quare hoc non faciunt? Partim, quia uere non cogitant cuius uice funguntur: partim, quia metuunt ſuæ uitæ & fortunis. Verum contra hanc cæcitatem & timiditatem opponant uocationis ſuæ mandatum & promiſsionem, qua Chriſtus promiſit ſe affuturum ſuis ſeruis, & ſibi imputat factum, quicquid ipſius fit miniſtris. Præterea, ſe confirmabunt Ioannis & aliorum ſanctorum miniſtrorum conſtantia & exemplo, ſubindeq; Deum precabuntur, ut ſibi animum addat, ut ea facere audeant, quæ ipſius interſint gloriæ, Cui honor in ſæcula ſæculorum,

AMEN.

IN

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

IN FESTO NATIVITATIS CHRISTI EVANGELIVM Lucæ 2.

EXijt decretum a Cæſare Auguſto, ut cenſeretur totus orbis. Hæc deſcriptio prima facta eſt præſide Syriæ Cyrenio. Et ibant omnes, ut profiterentur in ſuam quiſque ciuitatem. Aſcendit autem & Ioſeph a Galilæa, de ciuitate Nazareth, in Iudæam, in ciuitatem Dauid, quæ uocatur Bethlehem, eo quod eſſet de domo & familia Dauid: ut profiteretur cum Maria, deſponſata ſibi uxore quæ erat prægnans. Accidit autem, cum eſſent ibi, Completi ſunt dies pariendi. Et peperit filium ſuum primogenitum, ac faſcijs eum inuoluit, reclinauitq; eum in præſepi, quod non eſſet eis locus in diuerſorio. Et paſtores erant in regione eadem uigilantes, & excubantes excubias nocte, ſuper gregem ſuum: & ecce Angelus Domini, aſtitit illis, & claritas Domini circumfulſit illos & timuerunt timore magno. Et dixit illis Angelus. Ne timeatis: Ecce enim, annuncio uobis gaudium magnum, quod futurum eſt toti populo, quia natus eſt uobis hodie ſeruator, qui eſt Chriſtus Dominus, in ciuitate Dauid. Et hoc uobis ſignum: Inuenietis infantem faſcijs inuolutum, poſitum in præſepi. Et ſubito facta eſt cum Angelo multitudo militiæ cœleſtis laudantium Deum & dicentium: Gloria in altiſsimis Deo, ac in terra pax, homi nibus bona uoluntas.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

ENARRATIO TEXTVS.

HAEc hiſtoria eſt confirmatio Articuli noſtri Symboli, qui eſt: natus ex Maria uirgine. Qui Articulus nouam natiuitatem proponit, quæ antiquam & Adamicam & corruptam ſanctificat in eis omnibus, qui hunc Chriſtum fide apprehendunt. Et tametſi, hic Articulus de natiuitate Chriſti, uel pueris Chriſtianis debet eſſe notiſsimus: Tamen magnas ob cauſſas certum ei feſtum ab Eccleſia deputatum eſt: ut nimirum hiſtoria cum ſuis circunſtantijs explicetur & diſcatur: non tantum ut oblectemur pulcerrima huius Hiſtoriæ narratione: ſed multo magis, ut in conſcientijs confirmandis & erigendis, huius ſummi Articuli uſus conſpiciatur. Non enim ſacræ Hiſtoriæ legendæ ſunt ut humanæ, ſed ut uſum earum perpetuo cogitemus & exerceamus, ad nos docendos inſtituẽdos et conſolandos: utq; per lectionẽ ſcripturarum ſpẽ habeamus. Porro locos duos tantũ conſtituamus, in quibus plurimi alij, ut patebit, deliteſcunt, & ſunt hi.

I. Hiſtoria Chriſti nati cum ſuis circunſtantijs & membris,

II. Vſus & praxis huius Hiſtoriæ.

DE PRIMO.

IN Hiſtoria nouem membra conſideremus, quorum primum eſt de tempore: Natus eſt Chriſtus poſt Romam conditam 700, anno: a mundo condito 3944. a Chriſto nato ad hodiernum diem, nunc expleti ſunt anni 1560. Sed cur Euangeliſta adeo perſpicue meminit temporis, decreti Cæſaris, ducis Cyrenij? Tres ſunt cauſſæ. PRIMA, uaticinia Prophetica: Sunt autem uaticinia de uenturo

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

turo Chriſto duplicia. Alia enim ſimpliciter, ſine certi temporis præſcriptione, uenturum Meßiam annunciant: qualia ſunt: Semen mulieris conteret caput ſerpentis. Item: Benedicentur in ſemine tuo omnes gentes. Eſaiæ 7. Ecce uirgo concipiet, &c. Dauid: Dixit Dominus Domino meo, &c. Baalam. Ex Iacob orietur ſtella. Alia uaticinia tempus & annum paßionis, & regni Chriſti prædicunt. Iacob: Non auferetur ſceptrum de Iuda donec ueniat Zilo, id eſt, filius eius, ſcilicet mulieris: ac ſi dicat, Semen mulieris quod eſt promiſſum, ut deſtruat opera Diaboli, tum demum ueniet, ubi Sceptrum de Iuda ablatum fuerit. Cum ergo hic Lucas meminit Auguſti, tributi, & peregrini ducis, ſignificat iam iam adeſſe tempus in quo naſci Chriſtum oportuerit, iuxta uaticinium Iacob. Daniel quoque annum crucifigendi Chriſti & reſurgendi expreßit cap. 9. Scias ergo & intelligas, quod ab exitu ſermonis, de reducendo populo, & ædificanda Hieruſalem uſq; ad Chriſtum ducem hebdomadæ ſeptem, & hebdomadæ ſexaginta duæ: poſt hebdomadas uero ſexaginta duas, occidetur chriſtus: & in una hebdomada roborabit pactum multis, & in dimidia hebdomada ceſſare faciet ſacrificium.

Hic clare Daniel prædicit tempus occidendi Chriſti. Sed tria ſunt hic obſeruanda: Quid hebdomada: Quando inchoanda ſupputatio? & cur 70. hebdomadas in tres ordines digerat.

Hebdomada in hoc loco intelligenda eſt, non de dierum hebdomada, ſed annorum: ut una hebdomada 7 annos contineat, & 70 hebdomadæ annos 490.

Sed quando inchoanda ſupputatio? Ab exitu ſermonis, hoc eſt, ab eo tempore quo prædixit Ieremias fore

ut

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

ut liberaretur populus a captiuitate Babilonica, id eſt, captiuitatis fere anno 20.

Diuidit præterea hebdomadas in tres partes, propter res diuerſis temporibus geſtas, primum, in 7 hebdomadas: nam per id tempus, hoc eſt, 49 annos, manſerunt adhuc Iudæi in captiuitate ſua Babilonica. Deinde in 62. hebdomadibus, hoc eſt, annis 350. inſtaurata fuit Hieruſalem, manſitq; populus illic. Poſtremo, hebdomada ultima Chriſtus baptizatus fuit, prædicauit, miracula edidit, ac tandem pro noſtra ſalute paſſus eſt. Paſſus autem fuit ætatis 33. anno. Hæc ſi conferas cum hiſtorijs, inuenies Lucam iuxta hanc computationem, tempus naſcentis Chriſti ſignaſſe.

SECVNDA cauſſa, ut Iudæi confundantur qui adhuc Meßiam expectant, prorſus deleta iam multis ſæculis politia Moſaica.

TERTIA cauſſa, ut nos ſimus certi, quod uere ſit natus & exhibitus Chriſtus, quem olim Deus promiſit fore liberatorem generis humani e faucibus ſerpentis.

Secundum de loco. Naſcitur in Bethlehem, & in peregrinatione: In Bethlehem quidem, propter uaticinium Micheæ quod allegat Matthæus cap. 2. ex Micheæ 5. cap. In peregrinatione uero, ut ſignificetur Eccleſiam Chriſti in hoc mundo in peregrinationibus manſuram, idque non ſine contemptu & perſecutione: Idem Ioannes indicat, ter repetendo eandem ſententiam: tenebræ eum non apprehenderunt: mundus eum non cognouit: ſui eum non receperunt: ex his conſequitur regnum Chriſti non eſſe mundanum.

Tertium de parentibus. ſecundum humanitatem, naſcitur in coniugio quidem: ſed ex uirgine, cuius rei grauißimæ cauſſæ ſunt. Prima eſt promißio: Semen muli

eris conteret caput ſerpentis. Item: Ecce uirgo prægnans pariet filium. Secunda, eſt neceßitas: Nemo enim natus ſecundum naturæ curſum, eſt ſine labe & peccato. Ergo debuit Meßias ex uirginis ſanguine, ſine ſemine uirili per Spiritum ſanctum concipi, ut eſſet purus ab omni labe peccati, ſicuti uerum Emanuelem Deum & hominem decuit.

QVARTVM, quia Chriſtus uerus Deus & uerus homo eſt: ex primo cap. Iohannis dicendum eſt de diuinitate Chriſti, & explicandæ circunſtantiæ temporis, modi, rei, loci, facti, cauſſæ. Si itaq; quæris: quando fuit Chriſtus ſecundum diuinitatem? Reſpondet Iohannes: In principio erat uerbum, id eſt, uerbum fuit ante initium omnium creatarum rerum. Non eſt igitur creatura Chriſtus. Si quæris: quomodo fuit? Reſpondet: Et uerbum erat apud Deum: ergo alia perſona eſt a Deo patre. Si quæris quid fuit? Reſpondet: Et uerbum erat Deus: quo dicto ſignificatur, quod una ſit eſſentia diuina. Si quæris: quid egit? Reſpondet: Omnia per ipſum facta ſunt. Si quæris: quid agit? Reſpondet: Illuminat omnem hominem ueniens in hunc mundum. Si quæris: quo uenit? Reſpondet: In mundum uenit, in ſua uenit. Si quæris: quomodo uenit? Reſpondet: Verbum caro factum eſt. Si quæris: cur uenit? Reſpondet: Vt daret poteſtatem filios Dei fieri, quotquot in ipſum credunt. Si quæris: quando uenit? Reſpondet: fuit homo miſſus a Deo, cui nomen erat Iohannes &c. Hæc breuiter meminiſſe de diuinitate Chriſti profuerit.

QVINTVM, de cunabulis Chriſti, quæ nihil aliud, quam mundi contemtum & paupertatem extremam ſignificant, quam paupertatem Chriſtus experiri uoluit, ut nos diuites redderet. In hæc cunabula inſpiciant arrogantes,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

gantes, ac deponant faſtum: huc inſpiciant pauperes, ac deſinant deſperare, tanquam ob paupertatem ſpreti. Obſeruandus eſt hic abuſus omnium rerum conditarum a Deo: Bethlehem ſeruit lucro: Diuerſorium hoſpitibus: Chriſtus Rex in ſtabulum reijcitur omnium rerum Dominus. Sic & hodie Eccleſia ſpernitur, dum impij abundant opibus, honoribus & potentia.

SEXTVM de apparitionibus Angelorum: qui primum teſtantur adeſſe Dominum: Secundo, ipſa claritate oſtendunt qualis ſit Rex recens natus Chriſtus. Tertio, qualia ſint eius beneficia, & qualis inde Deo reddatur gloria, hymno declarant.

SEPTIMVM de concione Angeli ad paſtores. Nolite timere: Ecce enim Euangelizo uobis gaudium magnum quod erit omni populo, quia natus eſt uobis hodie ſaluator qui eſt Chriſtus Dominus in ciuitate Dauid. Et hoc uobis ſignum: Inuenietis infantem pannis inuolutum poſitum in præſepio.

Hæc concio omnium, quæ unquam antea in mundo factæ ſunt, eſt excellentiſſima, cuius partes ſunt plurimæ.

PRIMA: Iubent Angeli ut paſtores non timeant: qua re oſtendunt Chriſtum adueniſſe, ut tollat maledictionem legis, & peccatum, propter quod uenit in homines maledictio.

SECVNDA: concio Euangelij: Annuncio uobis gaudium magnum. Cum magnum dicit, diſtinguit hoc a mundi gaudio, quod durat ad breue tempus & debili fundamento nititur. Verum hoc gaudium, quod Angeli annunciant, magnum dicitur quatuor de cauſſis: primum propter materiam quæ magna eſt, nempe reconciliatio noſtri cum Deo. Secundo propter diuturnitatem & ſtabilitatem: perpetuo enim durat & manet conſtans.

Tertio, propterea quod ad paucos tantum non pertinet: ſed ad omnes qui hanc annunciationem gaudij, fide recipiunt. Quarto, quia ſpirituale eſt, pertinens ad totius hominis ſalutem.

TERTIA: *cauſſa & materia huius gaudij: Quia, inquit, hodie uobis natus eſt ſaluator qui eſt Chriſtus Dominus.*

QVARTA: *monſtrat locum. In ciuitate, inquit, Dauid, hoc eſt, Bethlehem.*

QVINTA: *ſignum uerbo additur. Ait enim, hoc uobis erit ſignum: inuenietis infantem, pannis inuolutum, poſitum in præſepio. Hoc ſignum duo facit. Primum deducit eos recta ad puerum ne ipſum quærentes aberrent: Etſi enim omnes matres inuoluunt pannis ſuos infantes, tamen in præſepijs non ponunt. Secundo diſcernit regnũ huius pueri, a regnis huius mundi. Nam regna mundi externum ſplendorem habent: atq; hæ ſunt partes concionis Angelicæ.*

OCTAVVM *de natiuitate Chriſti: Primum reuelatur paſtoribus: Vnde duo diſcenda ſunt. Vnum, Chriſti regnum non eſſe mundanum. Alterum, Chriſti regnum pertinere ad pauperes, iuxta illud: pauperes Euangelizantur.*

NONVM *de carmine Angelico, quod eſt: [Gloria in excelſis Deo, in terra pax, hominibus bona uoluntas.] Hæc concio miro compendio complectitur fructum, Dominicæ natiuitatis, qui in tribus conſiſtit: Primum enim Deo redditur gloria. 2. Pax fit hominibus. 3. Bona uoluntas Dei erga homines declaratur.*

Primũ ergo cũ Angeli dicunt: Gloria in excelſis Deo: ſignificant quod nemo poßit Deo uerã gloriã tribuere ſine cognitione Chriſti. Homo enim erat conditus in hunc

finem,

finem, ut Deo conditori gloriam tribueret. Sed per lapſum primorum parentum factum eſt, ut nec recte agnouerit Deum, nec glorificauerit. Sed quæris: Quid eſt Deo gloriam tribuere? Tribuere alicui gloriam nihil aliud eſt, quam alicui ueram uirtutem tribuere. Vt cum Rex aliquis iuſte, ſapienter, fortiter, clementer agit, tribuitur ipſi a ſubditis gloria, hoc eſt, ſubditi ipſius facta approbant, ac cum ſingulari beneuolentia ipſum deprædicant. Proinde ſimili modo Deo tribuitur gloria, quando agnoſcuntur & uere ſentiuntur ipſius uirtutes, ſapientia, iuſticia, fortitudo, miſericordia, ueritas & aliæ.

Sapientia Dei in eo conſpicitur, quod hominem, quem condiderat in ſuam gloriã, reparet rurſus, ut imaginem, quam per peccatum perdiderat, per filium ſuum, natũ ex uirgine, recuperet: ac ita gloriam ſapientiæ Deo tribuat.

Iuſticia peruidetur ex eo, quod hominem qui peccauerat, noluerit in gratiam recipere ſine compenſatione iniuriæ. Nam cum aut hominem æternum perire ob ſuum peccatum neceſſe erat, aut aliquem in humano genere ſatiſfacere Deo oportebat, qui ſuſtineret pœnas pro toto genere humano, Deus dedit filium qui aſſumſit humanam naturam, in qua ſatiſfecit iuſticiæ Dei: Quare laus iuſticiæ merito Deo, Chriſto Domino nato, tribuenda eſt.

Fortitudinis commendatio eſt, quod ſerpentem et eius ſemen, per Chriſtum ſuperauerit, atq; adeo ipſius regnum deleuerit, quantum quidem ad omnes eos attinet, qui hunc natum Ieſum fide apprehenderint.

Miſericordia in eo relucet, quod humanum genus perditum et oppreſſum tyrannide Diaboli, et ingentibus ærumnis & calamitatibus, morte, inferno, & damnatione, per filium, & propter filium in gratiam recipiat: Hæc

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

Dei miſericordia omnia opera Dei excedit, quam perpetuo & Angeli boni, & homines electi prædicabunt, imo Diaboli etiam inuiti agnoſcent.

Veritas in eo pateſit, quod promiſsionum antiquarum memor, exhibeat quod olim promiſit. Lapſis enim in peccatum primis parentibus promiſit ſemen mulieris, quod erat contriturum caput ſerpentis: hanc promiſsionem nunc implet dato filio.

Propter has ergo uirtutes, Deo gloria tribuenda eſt: idq; potiſsimum ab ijs, qui ſentiunt ipſius beneficia. Hæc gloria tum demum ei tribuitur, cum primum agnoſcimus hoc Dei mirandum beneficium. Deinde cum filium fide amplectimur. Tertio cum mente, uoce, confeſsione & moribus Deum prædicamus. Quarto, cum quam plurimos ad agnitionem inuitamus.

Deinde, cum dicunt Angeli: [In terra pax:] notatur præcipuum beneficium Chriſti propter quod in mundum uenit, nimirum, ut pax fieret inter Deum & hominem. Hæc pax eſt mutuus conſenſus Dei & hominum. Dei quidem recipientis homines in gratiam propter filium. Hominum uero, fide accipientium oblatum beneficium cum gratiarumactione ac perpetua animi gratitudine. Huius pacis dulciſsimi ſunt fructus: Acceſſus ad Deum, gaudium Spiritus, bona conſcientia, lætus de hac uita exitus. Hanc pacem turbant peccata contra conſcientiam, ſecuritas, neglectus uerbi. Quare non ſecus quam peſtes fugienda ſunt.

Poſtremo loco addunt: [Hominibus bona uoluntas,] hoc eſt, poſtquam Deus hominibus, per Chriſtum reconciliatus eſt, fauet ipſis & uera paternaq; ſtorga ipſos complectitur, tanquam cariſsimos liberos, quos ſibi adoptatos in Chriſto caros habet: De hoc beneplacito lo-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

quitur etiam Dauid in Pſalmo 5. Quoniam tu benedices iuſto Domine, ſicut ſcuto beneplacito munis eum. Cum Dauid hoc loco beneplacitum Dei confert ſcuto, monſtrat eius uerum uſum & fructum: Significat enim quod fauor Dei, ſit nobis uice clipei, quo munimur aduerſus impugnantium nos tela. Diabolus ſua ignita in nos tela uibrat: ſed hoc ſcuto tuti ſumus. Atq; ita de alijs.

DE SECVNDO.

VSus duplex eſt: Generalis, qui ex tota Hiſtoria petitur, Et ſpecialis, qui petitur ex ſingulis partibus. Generalis ergo eſt, ut diſcamus noſtrum uerum ſaluatorem Deum & hominem ex uirgine natum recipere & amplecti, opponendo eum omnibus miſerijs noſtris, peccato, morti, maledictioni, iræ Dei & inferno: certi, quod hic filius Dei & Mariæ, ſit ſecundum uaticinium Eſaiæ, Nobis natus & nobis datus: Idq; ut ſit iuſticia & ſalus omni in ipſum credenti. Specialis uſus eſt multiplex. PRIMVS, ut a parentibus Chriſti, obœdientiam erga magiſtratum diſcamus. SECVNDVS, ut a paſtoribus diſcamus, obtemperare teſtimonijs de Chriſto, Chriſtum quærere, & redire ad opera uocationis. TERTIVS, ut ab Angelis diſcamus, primum annunciare Chriſtum ignotis: unde omnes pij miniſtri uerbi conſolari ſe poterunt in miniſterio, quod idem doceant, quod antea per tantos heroicos Spiritus traditum eſt. Deinde diſcamus ab Angelis & paſtoribus confeßionem huius Chriſti. Poſtremo diſcamus glorificare Deum & cum Angelis canere, Gloria in altißimis DEO, cui ſit honor et gloria in ſæcula ſæculorum,

AMEN.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

FERIA SECVNDA NATIVITATIS CHRISTI, EVANgelium Matth. 23.

ECce ego mitto ad uos Prophetas, & ſapientes, & ſcribas, & illorũ aliquos occidetis, crucifigetiſq;, & illorum nonnullos flagellabitis in Synagogis ueſtris, & perſequemini de ciuitate in ciuitatem, ut ueniat ſuper uos omnis ſanguis iuſtus, qui effuſus eſt ſuper terram a ſanguine Abel iuſti, uſq; ad ſanguinem Zachariæ filij Barachiæ, quẽ occidiſtis inter Templum & Altare. Amen dico uobis: uenient hæc omnia ſuper generationem iſtam. Hieruſalem, Hieruſalem quæ occidis Prophetas, & lapidas eos qui ad te miſſi ſunt, quoties uolui congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos ſuos ſub alas, & noluiſti? Ecce relinquetur uobis domus ueſtra deſerta: Dico enim uobis, haudquaquam me uidebitis poſt hac, donec dicatis: Benedictus qui uenit in nomine Domini.

ENARRATIO TEXTVS.

PRiuſquam accedamus ad textus enarrationem, quia hic dies diuo Stephano dicatus eſt, dicam quare ſanctorum feſta in Eccleſia Dei celebrari ſoleant: & quid nobis in exemplo diui Stephani ſpectandum ſit.

Feſta celebrantur in Eccleſia Dei non Ethnico more, ſicuti apud Papiſtas, ut ſanctos Patronos & interceſſores inuocemus, id quod non poteſt fieri, ſine horrendo ſacrilegio & contemtu filij Dei: Sed ſunt multæ aliæ gra

uiſſimæ

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

uiſsimæ cauſſæ, cur quorundam ſanctorum feſta in Eccleſijs noſtris retineri ſit utile, & ſunt potiſsimum Sex:

PRIMA, ut perpetua Hiſtoria Eccleſiæ aſpiciatur, quæ nobis & uitæ regula eſſe debet, & admonitio de prouidentia Dei: Si enim Hiſtorias prophanorum hominum, in quibus alicuius uirtutis larua apparuit, iucundum eſt legiſſe: multo iucundius erit profecto, eorum Hiſtorias legere, in quibus uiui uerarum uirtutum icones refulſerunt, ut in Paulo, Petro, Maria, Stephano, Magdalena, latrone & alijs multis.

SECVNDA, ut teſtimonia de doctrina, de miniſterio docendi, & de Eccleſia conſiderentur: Sunt enim edita miracula, factæ ſunt mirandæ uocationes ad miniſterium Eccleſiæ, illuſtrata eſt doctrina per uniuerſam Eccleſiam: In his teſtimonijs, pulcerrimũ eſt uidere perpetuum conſenſum ueræ Eccleſiæ in ſcriptis Propheticis, Apoſtolicis & in Symbolis, & dijudicare inter ueram doctrinam Eccleſiæ & omnium temporum corruptelas, mendacia, & impoſturas.

TERTIA, ut Deus celebretur, & ei gratiæ agantur, quod ſe patefecerit, tradiderit doctrinam, oſtenderit præſentiam ſuam in Eccleſia, & nos ciues fecerit eius cœtus, qui habet teſtimonia ueræ Eccleſiæ & ueri cultus.

QVARTA, ut exempla confirment fidem noſtram: Cum legimus ipſos exauditos & adiutos eſſe diuinitus ut in Pſalmo 33. dicitur: Iſte pauper clamauit ad Dominum, Dominus exaudiuit eum, fiduciam concipimus, ut & nos inuocantes iuuet. Sic ergo unuſquiſq; noſtrum ſtatuat & apud ſe colligat. Magdalenam, latronem, Paulũ pœnitentes recipit in gratiã, non obſtantibus eorum enormibus peccatis, quibus Deum antea offenderant. Igitur & ego ad eundem Dominũ confugiam, ut me in gratiam recipiat.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

cipiat. Petrum poſt horrendum lapſum uenia dignatus eſt: Ergo & ego lapſus non deſperabo. Eſt enim ſemper ſibi conſtans & ſibi ſimilis, nec eſt perſonarum acceptio apud eum.

QVINTA, ut prouocatione ſinguli ſanctorum exempla imitemur: Paulus non fractus eſt perſecutionum mole: ſed conſtanter Euangelium docuit: cuius exemplum imitentur miniſtri uerbi. Ioannes non ueritus eſt Herodis minas: quare pius concionator ipſius exemplo diſcat mundi furores contemnere. Abraham ex fide ſancte inſtituit ſuam domum, in uero timore Dei & inuocatione: ab hoc ergo diſcant omnes pij patresfamilias: & ſic alia exempla accommodentur.

SEXTA, ut Sanctorum dulcis ſit apud nos memoria, & laudetur eorum uirtus, quod donis Dei bene uſi ſint, quod ſint domicilia Dei & teſtis de eo, quod ſint ornati ingentibus uirtutibus, quod ſint nobis uiua exempla conuerſionis, fidei, pœnitentiæ, conſtantiæ, patientiæ & aliarum uirtutum.

Hæ ſex cauſſæ ſunt grauiſſimæ, propter quas & memoria Sanctorum, exemplo ueteris Eccleſiæ retinetur, & eorum feſta celebrantur. Quæ cum ita fiunt, omnia in gloriam Dei & noſtram ipſorum ſalutem cedunt.

Iam pauca de Stephano dicenda ſunt, in cuius Hiſtoria has circunſtantias cogitemus: Religionem, officium in Eccleſia, defenſionẽ ſuæ religionis, conſtantiã in confeßione, inuocationem Chriſti, conſolationem, & uitæ exitum.

Religio Stephani: Stephanus fuit Chriſtianus, uir plenus fide & Spiritu ſancto, plenus gratia & fortitudine: ubi enim uera fides, ibi Spiritus ſanctus: quo maiora incrementa fides capit, eo magis ſe præſentem teſtatur ſpiritus ſanctus, accendens motus in cordibus congruentes

cum

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

cum lege Dei. Contra, ubi ſpiritus ſanctus non ſentitur efficax, ibi neq; fidem ueram adeſſe, manifeſtum eſt. Habemus ergo hic, quod in Stephano imitemur, nempe fidem efficacem, cui teſtimonium præbet Spiritus ſanctus: non imitantur fidem Stephani, qui eam in ore habent & interim inuoluuntur prauis cupiditatibus & ruunt quocunq; cæci affectus eos abripiunt.

Officium Stephani in Eccleſia fuit pauperibus miniſtrare, & ſeruare theſaurum Eccleſiæ in uſum ſanctorum pauperum: in quo officio non dubium eſt eum ſedulum fuiſſe. Nam habuit Spiritum ſanctum gubernatorem, ueram fidem & caritatem, agendi regulam. Hunc ergo ſibi proponant pauperum curatores & Diaconi: Primum afferant fidem, ſine qua nulla diligentia, & nullum officium rite fieri poteſt. Deinde in adminiſtratione declarẽt ſe regi ſpiritu ſancto, ne uel durius pauperes excipiant, uel ad gratiam hominum bona diſpenſent, uel torpeant in officio, uel etiam furentur ipſi, uel quod uere pauperum eſt transferant in alios: ſed omnem fidem in officio præſtent, cogitantes Deum ſuæ adminiſtrationis inſpectorem: ſtatuentes quod membra Chriſti ſint, quorum cura ipſis demandata eſt: uere ſentientes templa Dei eſſe, quibus præfecti ſunt, utut paupertate, morbis et ulcerib. ſcateãt.

Quomodo defenderit religionem quam profeſſus eſt Stephanus, oſtendit 6 & 7. cap. Actorum: Non in periculo abijcit confeßionem: non dißimulat, ut multi: ſed conſtans eſt & fortis ſuæ religionis propugnator: non ipſum impedit multitudo ſectarum, quæ tum erant plurimæ: non frangitur autoritate Phariſæorum ac ſummorum uirorum in Iudæa: ſed Sectis ſe fortiter opponens, ſolus impetum totius populi ſuſtinet, et longa oratione ſuã religionem defendit: quod exemplũ nos quoq; imitemur.

Conſtan-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

Conſtantia eius in confeßione inde apparet, quod non minis, non excommunicatione, non lapidatione abſterreatur a confeßione: ſed, ut inuictus miles, confeßionem in medijs periculis retinet. Hoc nobis quoq; in exemplum propoſitum eſt.

Inuocatio Chriſti, cum iam obrutus lapidibus iacet, oſtendit & fidem, & teſtatur de uera caritate huius uiri. Intercedit enim pro ſuis interfectoribus, neq; fruſtra pro illis interceßit. Nam Paulus, qui cuſtos erat ueſtium eorum, qui Stephanum lapidabant, poſtea conuerſus eſt.

Conſolatio in hac inuocatione ſentitur: Nam filium Dei, pro quo iſta ſuſtinuit, uidit ſtantem a dextris Dei pro ſe interpellantem, qua conſolatione pœnæ acerbitas non parum mitigata eſt: hunc ſi nos in noſtra cruce imitemur, uere ſentiemus præſens Dei auxilium conſolantis nos ſuo ſancto Spiritu.

Exitus uitæ ipſius lætißimus fuit. Nam in hac precatione: Domine Ieſu ſuſcipe ſpiritum meum, expirauit & obdormiuit in Domino: atq; ita ipſe curſum conſummauit, fidem ſeruauit, ac iam coronam, ut ſtrenuus uictor cum gloria obtinet. Hunc ergo & nos morituri nobis proponamus.

Nunc textum Euangelij uideamus, cuius ſumma eſt. Chriſtus prædicit pericula miniſtrorum uerbi, & comminatur pœnam perſecutoribus. Nos docendi cauſſa quatuor locos tractabimus, Qui ſunt:

I. Prædictio perſecutionis miniſtrorum uerbi.
II. Exaggeratio peccati perſecutorum.
III. Comminatio pœnæ.
IIII. Exprobratio ingratitudinis eorum, qui Chriſtum inuitantem ſe ad pœnitentiam reſpuunt.

DE PRIMO.

ECce ego mitto ad uos Prophetas & ſapientes & ſcribas, & ex illis occidetis & crucifigetis, & ex illis flagellabitis in Synagogis ueſtris, & perſequemini de ciuitate in ciuitatem.] Hoc loquitur Chriſtus ad Iudæos, qui tum uidebantur ipſa Dei Eccleſia eſſe, & ſignificat quanta rabie perſequentur aliquando ſuos legatos, prophetas & Apoſtolos. Mittit quidem Deus ſuum uerbum, ut ſaluentur recipientes uerbum eiq; fidem adhibentes: quod autem inde quidam fiant deteriores, hoc non Deo, ſed maliciæ hominum imputandum eſt, qui Deum trahentem per uerbum ſequi nolunt. Cur autem perſequentur impij Apoſtolos, explicat Dominus Matth. 10. ubi ait: Et eritis odio omnibus hominibus propter nomen meum. Ioan. 16. Sed uenit hora, ut quiſquis uos interfecerit, arbitretur ſe cultum præſtare Deo, & hæc facient uobis, quia nõ nouerunt patrem, neq; me. Hic cauſſam ponit, cur impij ita in pios inſaniant, uidelicet quod Deũ ignorent: quæ Dei ignoratio facit, ut ipſi parricidæ putent ſe ſacras uictimas offerre Deo, cũ fideles occidunt. Atq; adeo ruunt ignorantes Deum in hypocriſin, ex hypocriſi in parricidium, donec compleuerint menſuras ſcelerum ſuorum. Quid ergo facit Chriſtus? Venit ad ægrotos: illi, ut phrenetici, in Chriſtum ſe conuertunt, quem de medio ſublatum cupiunt. Monſtrat ille per ſuos morbum: Illi contra, morbum non agnoſcunt: quare & Medicum contemnunt, & eius legatos perſequuntur.

DE SECVNDO.

VT ueniat ſuper uos omnis ſanguis iuſtus, qui effuſus eſt ſuper terram a ſanguine Abel iuſti &c.]

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

Quam grauiter peccant perſecutores Eccleſiæ, oſtendit. Dicit enim eos fore reos totius ſanguinis ſanctorum, qui unquam effuſus eſt, non ſecus, atq; ipſi ſua manu omnes pios & ſanctos, atq; adeo ipſum Chriſtum trucidaſſent: Nam inter omnes impios quædam impietatis cognatio eſt, quæ facit pœnas æque graues, & reatum æqualem.

DE TERTIO.

AMen dico uobis, uenient hæc omnia ſuper generationem iſtam.] Hæc tametſi proprie dicuntur de perſecutoribus Iudæis: tamē in uniuerſum ad omnes Eccleſiæ perſecutores pertinent. Iuramentum, quod interponit Dominus, nos docet duo: Primum, quod impij uere aliquando rapiantur ad ſupplicia, utut diu differri uideatur iudicium. Deinde, quod pij, qui perſecutionem patiuntur, aliquando glorioſe liberentur, traditis ſuis hoſtibus perpetuis ſupplicijs: Vnde diſcant pij non ſuccenſere impijs perſecutoribus, ſed potius commiſeratione ſuper illorum certa damnatione tangi, & pro illis intercedere, ut Dominus eos conuertat, ne omnes damnentur: quemadmodum Stephanus fecit, ut ſupra audiuimus.

DE QVARTO.

HIeruſalem Hieruſalē quæ occidis Prophetas, etc.] Hæc uerba Chriſti compellantis Hieruſalem primum exprobrationem habent. Deinde affectum Chriſti erga eos declarant. Tum ſignificant quod ſua propria culpa pereant. Poſtremo pœnam comminantur.

Cum enim dicit: [Quoties uolui te congregare] exprobrat ingratitudinem, quod nec oblatum beneficium reci-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

recipere uoluerint, nec ſuæ ſalutis ullam rationem habuerint, tantum abeſt, ut benefactoris liberalitatem agnouerint, aut ei grati fuerint. Vtinam non magna pars eorum, qui hodie audiunt Euangelium, illis eſſet ſimilis: id quod ſane ſuis declarant fructibus.

Affectum ſuum erga ipſos declarat Dominus, dum ſe gallinæ confert, quæ ſuos pullos intime amat, & nihil non agit, quo eos ab inimicis auibus tueatur. Abſit a pijs cordibus, ſentire Chriſtum apud ſe aliud ſtatuiſſe de Iudæis, uoluntate aliqua arcana, quam quod lachrymis, & ore teſtatus eſt. Nam horrendum eſt, cogitare in Chriſto contradictorias uoluntates eſſe, qui ipſe damnat cor duplex. Vere igitur illorum ſalutem uoluit, iuxta dictum Prophetæ: Nolo mortem peccatoris: ſed ut conuertatur & uiuat.

TERTIO loco, cum ait Dominus, [ET NOLVISTI,] aperte teſtatur Iudæos ſua culpa perijſſe, & repugnaſſe chriſto ex propria malicia, qui eis ſalutem obtulit. Non dicit & Deus noluit te recipere in gratiam: ſed [TV NOLVISTI:] Quare hinc duo diſcamus: Primum, ut cautiores facti Iudæorum damno, uerbo Dei præbeamus aures, & inuitanti nos Chriſto nos obſequentes præbeamus, nec reluctemur Spiritui ſancto, qui uoluntates omnium mouet, qui audiunt Euangelium. Alterum, quod, quicunq; uerbum audientes, ei non obtemperent, pereant ſua culpa: quorum interitus & damnatio non eſt aſcribenda ulli fato, aut uoluntati arcanæ Dei, quaſi quorundam ſalutem non uellet.

QVARTO, cum ſubiungit: [Ecce relinquetur uobis domus ueſtra deſerta.] Hæc pœnæ comminatio, etſi in ſpecie pertinet ad Iudæos perſecutores, quibus uaſtationem minatur religionis, politiarum & Oeconomiarum:

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

In genere tamen ad omnes perſecutores Euangelij pertinet. comminatur autem illis, ut aliqui ſaltem ex ipſis reſipiſcant: Nam omnes Propheticæ comminationes habent tacitam conditionem, ſcilicet, niſi egeritis pœnitentiam: ſicuti in Niniuitis uidemus, & Chriſtum audimus conteſtantem, his uerbis: niſi pœnitentiam egeritis omnes ſimul peribitis, Luc. 13.

Simus ergo admoniti hac comminatione, ut nos, modo uelimus effugere iram Dei, ſeriam agamus pœnitentiam, & Chriſtum ſaluatorem noſtrum ueris gemitibus imploremus, ut nos in uera fide & inuocatione conſeruet, Cui cum Deo Patre & Spiritu ſancto ſit laus, honor & gloria in ſæcula ſæculorum, AMEN.

FERIA TERTIA NATIVITATIS DOMINI.

Ioan. 21.

Dicit Ieſus Petro: Sequere me. Conuerſus Petrus, uidit illum diſcipulum, quẽ diligebat Ieſus, ſequentem, qui & recubuit in cœna ſuper pectus eius, & dixit: Domine: quis eſt ille qui te tradit? Hunc ergo cum uidiſſet Petrus, dicit Ieſu: Domine, hic autem quid? dicit ei Ieſus: ſi uelim eum manere donec ueniam, quid ad te? tu me ſequere. Exijt ergo ſermo iſte inter fratres, quod diſcipulus ille non moreretur. Et non dixerat ei Ieſus: non moritur: Sed, ſi eum uelim manere, donec ueniam, quid ad te? Hic eſt diſcipulus ille, qui teſtimoniuu perhibet de his, & ſcripſit hæc, & ſcimus quod uerum eſt teſtimonium eius.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

ENARRATIO TEXTVS.

SVmma huius Euangelij eſt: Poſtquam Chriſtus ter interrogaſſet Petrum an ſe amaret, mandat illi ut ſe ſequatur: ſignificans quod ſe ſua morte eſſet glorificaturus. Præterea correcto errore Petri, Euangeliſta aliorum diſcipulorum ſenſum corrigit, qui male intelligentes uerba Domini, putarunt falſo Ioannem non moriturum. Poſtremo aſſerit, Euangelium a Ioanne ſcriptum de Chriſto uerum eſſe. Porro huius Euangelij quatuor conſtituantur loci: qui ſunt:

I. Colloquium Chriſti & Petri, & mandatum Chriſti, ut Petrus ſe ſequatur.

II Vt uocatio cuiq; ſua commendatur: Ita damnatur curioſitas.

III. Correctio erroris diſcipulorum orti ex male intellectis uerbis Domini.

IIII. Commendatio Euangelij a Ioanne ſcripti.

DE PRIMO.

ET cum hoc dixiſſet Petro: Sequere me.] Quia Petrus ter negauit Chriſtum, uoluit Dominus terna confeßione eum in ſuum ſtatum & Apoſtolatum reſtituere. Nam par erat, ut qui toties negaſſet ſuum Dominum, hac ratione & ueluti diſciplina caſtigaretur, ac probaretur, & ut nota fieret eius conuerſio. Tria autem ſunt, quæ hic cum Petro agit Dominus: Primum ter illum interrogat an ſe amat: cui Petrus ter quoque reſpondet, ut hac terna confeßione, apud alios ternam negationem ablueret, ac in ſuum ita locum reſtitueretur. Deinde ter commendat illi Apoſtolatus

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

officium, dicens: [paſce oues meas,] hoc eſt, eſto Apoſtolus meus, qui doctrina Euangelij, Sacramentis & ſancta uita mihi congreges oues. Habemus hic munus Apoſtolatus, adeoq; omnium miniſtrorum uerbi, eſſe paſcere oues Chriſti. Deinde Metaphora ouium ſignificatur, qualisnam ſit cœtus ille hominum, qui ouium appellatione ſignatur. Primum ergo quædam de paſcendi ratione, Deinde de ouibus quædam hic dicenda ſunt.

Chriſtus paſcit, & Apoſtoli alijq; miniſtri uerbi paſcunt: ſed non ſimilis omnium ratio eſt. Chriſtus enim ut Dominus, ouium Paſtor: Apoſtoli ut ſerui, Chriſtus intus ſuo Spiritu: Apoſtoli externo miniſterio. Nam eos, qui feritate morum urſi aut leones erant, cicurant, intus Domino per Spiritum ſuum operante: ac ita in ouile Chriſti, hoc eſt in regnum Chriſti introducunt: idq; adhibitis clauibus Eccleſiæ Chriſti, a Chriſto uero paſtore datis. Sunt autem hæ claues aliæ nullæ, quam uerbum & fides: uerbum adhibet miniſter, fidem ad prædicationem uerbi intus adhibet Spiritus Chriſti. Nam prædicatio uerbi Dei, de peccatorum remiſſione impetranda per Chriſtum, unica clauis eſt ad aperiendum regnum cœlorum. Quod ſi is, qui audit, adiungat etiam ueram fidem, & Euangelio uere aſſentiatur, accedit etiam clauis altera: his duabus clauibus recluditur regnum cælorum & impetratur condonatio peccatorum. Hoc ita eſſe oſtendit legatio Chriſti, in qua, quod per claues figurate dicitur, claris & ſignificantibus uerbis exprimitur, cum ait: Euntes prædicate Euangelium omni creaturæ: Ecce habes priorem clauem. Verum cum addit: Qui crediderit ſaluus erit, alteram oſtendit clauem. Sunt ergo hæ duæ claues uerbum & fides, quibus recluditur regnum cœlorum: Verbum applicatur foris per miniſtrum:

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

ſtrum: ſed uirtute Spiritus receptum gignit fidem, qua intratur in ouile Chriſti.

Deinde, cum paſtores intro miſerint oues in ouile Chriſti, debent eas paſcere uerbo & Sacramentis: aberrantes ab ouili, pedo, hoc eſt, obiurgationibus reuocabunt: laborantes & ægrotas conſolationibus refocillabunt: & ſemper excubias agant circa gregem ſuum, ne lupi ueniant & diſrumpant ouile & diſpergant oues. Hæc omnia commiſit Dominus Petro atq; alijs Apoſtolis, imo omnibus miniſtris Euangelij, quando dixit Petro, [paſce oues meas.]

Sed cur oues appellat, quos Chriſto adducunt Apoſtoli? Tres cauſſas potiſſimum inuenio: quarum prima eſt, quod manſuetos eſſe oporteat, qui Chriſto dant nomina. Non enim decet eos, qui in Chriſti familia cenſeri uolunt, imitari truculentiam leonum, rapacitatem luporum, aſtutias uulpium, libidinem hircorum, ſordes porcorũ, aut alios ferinos affectus exprimere.

Secunda cauſſa eſt, quod quemadmodum oues ſui paſtoris uocem norunt, & alienam refugiunt: Ita pij ſolum Chriſtum doctorem agnoſcent, & eos, qui eius uocem ſonant, audient, & non alios quantumuis magni nominis, imo etiamſi fuerint Angeli de cælo.

Tertia cauſſa eſt, quod quemadmodum oues ſuum paſtorem, quocunq; ierit, ſequuntur: Ita pij Chriſtum, in uita, in cruce, in gloria, ſequi debebunt, ipſius uitam uitæ regulam intuebuntur, ipſius crucem per patientiam, quoties opus eſt, ſuſtinebunt, ac poſtea cuius in cruce ſocij erant, gloriæ quoq; erunt participes: quemadmodum Paulus ait: Si cum illo patimur, una etiam cum illo glorificabimur. Hinc ergo pij uerbi miniſtri diſcant recte paſcere gregem Chriſti. Et oues ſint manſuetæ: audi-

ant ſui paſtoris unicam uocem: cumq; ſequantur in uita, cruce & gloria.

Tertium quod agit hic Chriſtus, eſt quod Petro ſignificet quali mortis genere ſit Deum glorificaturus, cum ait: [Cum eſſes iunior cingebas te, & ibas, quo uolebas: quum autem ſenueris, extendes manus tuas, & alius te cinget, & transferet quo noles.] Significatur his uerbis, quod Petrus ob Chriſti confeßionem debeat aliquando crucis ſupplicium ſubire: quod Irenæus & pleriq; ueterum teſtantur Romæ factum eſſe regnante NERONE. Tametſi de hac re iuſta poteſt eſſe dubitatio.

His ſubiungit Chriſtus mandatum ſuum ad Petrum, & iubet ut ſe ſequatur, non amplius abijciat confeßionem, ſicut antea: ſed ſtrenue uſq; ad mortem ſe inuictum militem Chriſti præſtet: hoc unuſquiſq; noſtrum ſibi dictum putet.

DE SECVNDO.

Conuerſus Petrus, uidit illum diſcipulum, quem diligebat Ieſus ſequentem, qui & recubuit in cœna ſuper pectus eius: hunc ergo cum uidiſſet, dicit Petrus Ieſu: Domine hic autem quid? Cui Ieſus: Si eum uelim manere donec ueniam, quid ad te? tu me ſequere.] Petrus audiens a Domino quod eſſet aliquando ſubiturus Chriſti nomine durum ſupplicium, non tam quid ſibi faciundum præſcribitur ſpectat, quam eſt ſolicitus de alijs: eſt quidem paratus ad ferendam crucem Chriſti nomine: ſed interim accedit ex infirmitate carnis quædam curioſitas, qua ea inueſtigat, quæ ad ſe non ſpectant. Tanta enim hominum imbecillitas eſt, ut ſemper in noſtris aduer-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

aduerſis reſpiciamus ad aliorum felicitatem: qua re fa-
cimus ipſi nobis crucem acerbiorem & difficiliorem.
Libenter uellemus, ne alij nobis eſſent feliciores. Dulce
enim, iuxta prouerbium, commune naufragium. Verum,
cum Dominus hanc curioſitatem taxat in Petro, ſciamus
hanc reprehenſionem ad nos quoque pertinere. Vt au-
tem iſtud in Apoſtolo corrigat, ait: quid ad te? me ſe-
quere, quaſi dicat: Noli reſpicere ad aliorum felicita-
tem, ſed potius hoc ſpecta, ut tuum officium facias, ac
feras quicquid tibi Dominus ferendum impoſuerit. Ita
uult Dominus, ut noſtram curemus uocationem in timore
Domini: non uult, ut putemus nos infeliciores eſſe, ſi alij
nobis uidentur feliciores. Nam quælibet uocatio ſu-
am habet adiunctam crucem, quæ ferenda eſt æquo ani-
mo. Omnes, inquit Paulus, qui uolunt pie uiuere in Chriſto
perſecutionem patientur: nemo ergo modo pius fue-
rit, expers crucis erit. Quare curioſitate prophana ab-
iecta, unuſquiſq; maneat in uocatione, qua uocatus eſt:
Sit quietus, & propria agat, iuxta Pauli conſilium. Qui-
etos uult nos eſſe, ne inſtar hominum prophanorum in
alienis negocijs nimium occupemur: quemadmodum
multi hodie faciunt. Vult nos propria agere, hoc
eſt, uult unumquemq;, quæ ſuæ uocationis ſunt, curare.
Vt autem id fieri poßit, quinque ſunt in quaq; uocatione
ſpectanda. Primum, uocatio debet eſſe legitima. De-
inde, fides & caritas debent eſſe actionum regulæ in
uocatione. Tertio, ſi quid aduerſi in uocatione con-
tigerit, conſolationem petas a conſcientia legitimæ
uocationis. Quarto, uocationem ad gloriam DEI
& Eccleſiæ CHRISTI commodum referes. Poſtremo,
quia nihil feliciter in uocatione abſq; benedictione diui-
na ſuccedit, Deus rogandus eſt, ut manus auxiliatrices

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

adhibeat. Hoc ſi feceris in uero timore Dei, ſenties ſane tuam uocationem non inutilem Eccleſiæ Dei fore.

DE TERTIO.

EXijt inter fratres ſermo, quod diſcipulus ille non moreretur.] Vide quam facilis eſt in errorem lapſus. Chriſtus dicit: [ſi eum uolo manere, quid ad te?] Diſcipuli autem hoc intellexerunt, quaſi ſine conditione dixiſſet: Volo illum manere, & non mori, donec ueniam. Hic ergo admonemur diligentia in lectione ſacrorum librorum, ne aliena, quam quæ dicuntur illinc extruamus. Amplectamur itaq; quæ clara & perſpicua ſunt: quæ cum conditione, aut obſcure dicuntur, conferamus cum clarioribus locis: & imploremus Deum, ut nobis det clauem ueræ ſcientiæ, quo intelligamus ea ſine errore, quæ noſtræ ſalutis interſunt: a quæſtionibus inutilibus, nihil facientibus ad ædificationem, abſtineamus, ſcientes hanc ſimplicitatem gratam Deo, iuxta dictum: altiora te ne quæſieris.

DE QVARTO.

IPSE Euangeliſta claudit ſuum Euangelium dicens: [Hic eſt diſcipulus iſte, qui perhibet teſtimonium de his, & ſcripſit hæc, & ſcimus, quod uerum eſt teſtimonium eius.] Hæc eſt ueluti quædam obſignatio Euangelij a Ioanne ſcripti. Cum dicit, [SCIMVS], ſignificat Euangelium eſſe certum, uerum & infallibile. Hoc Euangelium uocat teſtimonium, quia de Chriſto & eius beneficijs teſtatur. In quem autem finem ſuum Euangelium ſcripſerit Ioannes, exponit ipſe in fine cap. 20.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

cum ait: Hæc autem ſcripta ſunt, ut credatis quod Ieſus eſt Chriſtus ille filius Dei, & ut credentes uitam habeatis per nomen eius. Eſt ergo duplex finis Euangelij: nempe noticia IESV CHRISTI, *& ſalus per fiduciam in ipſum, Cui gloria in ſæcula,* AMEN.

DOMINICA INFRA OCTAVAM NATIVITATIS Chriſti, Lucæ 2.

ET erant Pater & Mater eius mirantes ſuper his, quæ dicebantur de illo. Et benedixit illis Simeon, & dixit ad Mariam matrem eius: Ecce poſitus eſt hic ad ruinam, & in reſurrectionem multorum in Iſrael, & in ſignum cui contradicitur. Quin & tuam ipſius animam penetrabit gladius, ut retegantur ex multis cordibus cogitationes. Et erat Anna Prophetiſſa filia Phanuel de tribu Aſer: Hæc proceſſerat in multam ætatem & uixerat cum uiro annis ſeptem a uirginitate ſua. Et hæc uidua annorum ferme octoginta quatuor, quæ non diſcedebat de Templo, ieiunijs ac deprecationibus ſeruiens die ac nocte: & hæc eadem hora ſuperueniens, uiciſſim confitebatur Domino, & loquebatur de illo omnibus qui expectabant redemtionem Hieroſolymis. Et ut perfecerunt omnia ſecundum legem Domini, reuerſi ſunt in Galilæam in ciuitatem ſuam Nazareth: Puer autem ſuccreſcebat, corroborabaturq; Spiritu, et implebatur ſapientia, & gratia Dei erat ſuper illum.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

ENARRATIO TEXTVS.

HOC Euangelium eſt pars rerum geſtarum, die purificationis beatæ uirginis in Templo, poſtquam parentes Ieſu ſecundum legem Moſi obtuliſſent & conſtituiſſent puerum coram Domino. Eſt autem ſumma huius partis, quod Simeon & Anna teſtimonium dent Chriſto, & agnoſcant illum Regem & Meßiam promiſſum: cui impius quidem mundus ſeſe oppoſiturus eſt in proprium malum: pij uero amplectentur ipſum ſibi in reſurrectionem & ſalutem. Conſtituamus autem tres locos, qui ſunt:

I. Admiratio parentum Ieſu,
II. Teſtimonium Simeonis & Annæ de Chriſto.
III. Argumentum humanitatis Chriſti.

DE PRIMO.

PArentum Chriſti admiratio oſtendit, quod ratio nihil percipiat rerum diuinarum. Debemus ergo uoci Dei credere, eamq; admirari, potius quam abnegare. Admirantur autem quod Deus nunc ſecundum ſuum æternum ac arcanum conſilium miſerit Meßiam, quem tot Prophetæ, Patriarchæ, & Reges expectauerant: Admirantur teſtimonium Angelicum, admirantur ſenis Simeonis uocem, qua etiam in fide confirmantur ſolidius.

Hæc admiratio ſancta, quædam eſt cogitatio, qua reuerenter conſiderant & amplectuntur Spiritus ſancti uaticinium: unde magis magiſq; in Chriſti cognitione proficiunt. Hoc exemplum nobis quoque proponendum eſt. Non mox repudiabimus quæ ratio non capit: ſed

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

ſancta cum admiratione amplecti debemus diuina oracula, & ut fides noſtra noua capiat incrementa, omnia adminicula ex Prophetijs, ex miraculis, ab exemplis, ab omnibus deniq; rebus colligemus in maiorem admirationem. Nam ille demum in ſchola Chriſti bene profecit, qui quotidie cum augmento fidei magis magiſque admiratur.

Porro Ioſeph hic dicitur pater Chriſti, eo quod Maria fuerit ei deſponſata, & quod Ioſeph mandatum Dei habuerit curandi hunc puerum & eius matrem, & quia putatus eſt uulgo eſſe pater Chriſti. Paulus dicit ad Hebræos, quod Chriſtus eſt ἀπάτωρ & ἀμήτωρ, id eſt, ſine patre & ſine matre: Sine patre quidem ſecundum natiuitatem carnalem: ſine matre uero, eſt ſecundum natiuitatem illam admirabilem & æternam, qua filius Dei natus ſit a patre ſine matre ab æterno: de qua natiuitate principium Euangelij Ioannis concionatur, ſicuti nuper audiuimus.

DE SECVNDO.

IN teſtimonio Simeonis, quatuor conſideranda ſunt. Primum, benedicit eis: qua re Simeon declarat ſuum affectum erga Chriſtum & eius regnum, nimirum, quod cupiat bene huius noui regis nouo regno: atque hoc fecit Simeon conſuetudine Sanctorum Patriarcharum, qui ſolebant ſenes, bene precari iunioribus. Eſt enim benedicere Hebraica phraſi nihil aliud, quam felicem ſucceſſum optare ac bona precari. Hinc ſinguli diſcamus, primum Chriſtum confiteri. Deinde eius regno bene precari, quod pertinet ad ſecundum præceptum, & ad ſecundam petitionem.

Alte-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

Alterum, quod conſiderandum eſt in teſtimonio Simeonis, eſt uaticinium, quod duo complectitur: Primum, quod Chriſtus ſit futurus multis in ruinam, ut in ipſum impingentes cadant multi & pereant, non ipſius culpa: ſed ipſorum qui hunc Chriſtum amplecti nolunt. Sed quæret aliquis: Quomodo Chriſtus poſitus ſit in ruinam incredulis, qui iam ſunt perditi. Bis pereunt impij, primum propria infidelitate ſunt perditi. Deinde, quia oblata ſalute ſe ultro priuant. Perinde enim eſt, ac ſi quis ob furtũ eſſet adiudicatus morti ſemel, & deinde Regis filiũ pro ſe intercedentem conſpueret, ſpreta per illum oblata liberatione: Hic merito bis perditus dici poſſet, cum ob proprium furtum, tum quia liberatorem ſuum aſpernaretur in maius ſupplicium. Quamuis ergo omnes impios, qui Chriſti nomen non audiuerunt, certus manet infidelitatis ſuæ interitus: Tamen illi qui ſcientes & uolentes Chriſtum reſpuunt, ſecundam ruinam ſentient, & grauius punientur. Seruus enim ſciens uoluntatem Domini & non faciens, uapulabit plagis pluribus: mitius ergo erit Turcis & Ethnicis in extremo die quam illis niſi egerint pœnitentiam. Alterum, quod idem Chriſtus ſit futurus reſurrectio multorum in Iſrael, id eſt, liberatio a peccato, donatio iuſticiæ, reſurrectio a morte & hæreditas omnium bonorum.

TERTIVM, quod conſiderandum eſt in Simeonis teſtimonio, eſt Apoſtrophe ad uirginem matrem Chriſti, cui prædicit crucem & perſecutionem, dicens: [Et tuam ipſius animam pertranſibit gladius.] Hæc uerba etiamſi proprie ad Mariam pertineant: tamen communiter ad totam Eccleſiam, cuius typum geßit, referenda ſunt. Maria opus habuit hac admonitione propter duo: Primum, ut hoc Spiritus ſancti oraculo admonita, com-

poneret

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

poneret ſed ad ſuſtinēdos triſtes euentus, cum uideret filium ſuum, male excipi à ſuis, ac tandem in crucem ſuſpendi. Deinde, ut ita munita aduerſus futuros inſultus, nihilominus certa fiducia exultaret, quod tandem ipſius filius eſſet futurus ſuorum hoſtium uictor: hac freta fiducia aſtitit cruci, forti animo ipſius glorioſum triumphum expectans. Deinde hæc uerba ad Eccleſiam totam pertinent. Hoc enim uaticinio indicatur, quod ipſa Eccleſia ſit in hoc mundo futura ſub cruce, & ſimul exemplo uirginis eam erigit.

QVARTVM, quod in hoc Simeonis teſtimonio conſiderandum, eſt quod Simeon dicit diſceptationes ex multorum cordibus reuelandas: qua uoce ſignificat fore multos, qui aperte ſe declarabunt eſſe hoſtes Chriſti, & rurſus qui Chriſtum confitebuntur, uſq; ad extrema pericula & ſanguinis effuſionem. PRIMVM nos conſoletur aduerſus ſcandalum crucis. ALTERVM in nobis fiduciam alat.

In teſtimonio Annæ duo conſideranda ſunt: Primum Proſopographia perſonæ Annæ, quam cōmendat a Prophetico ſpiritu, id eſt, cognitione rerum ſpiritualium ſeu regni Chriſti a parentibus, ab ætate, a caſtitate, a ſedulitate precandi.

Hæc eo pertinent, ut ſanctiſſimæ matronæ maiorem autoritatem concilient, ut plus uni ſanctæ matronæ credamus, quam maximæ Phariſæorum & ſacerdotum turbæ, qui hunc Chriſtum non agnoſcunt.

Imitemur igitur nos potius paucos pios, quam innumeram impiorum turbam, quæ Euangelium perſequitur. Obſeruemus quoq; hic imaginem Eccleſiæ Chriſti, quæ eſt grex puſillus, non præferens ſplendorem mundi: ſed faciem uerbi cœleſtis.

Alte-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

Alterum eſt confeßio Annæ, quæ tria continet.

1. Quod cum Simeone confitetur Chriſtum, & ſimul melodia aliqua Chriſtũ prædicabat: unde pij diſcant, ut ſe mutuo hortentur ad deprecandas laudes Dei.

2. Docet populum. Ceſſantibus enim Scribis & Phariſæis, mulier ſancta prodit & loquitur de illo omnibus, qui expectabant redemtionem in Hieruſalem.

3. Aperte Chriſtum λυτρωτὴν & redemtorem agnoſcit. Intellexit enim iſtum infantem fuiſſe, ſemen illud promiſſum, quod contriturum eſſet caput ſerpentis, ac ita hominem perditum eriperet e regno Diaboli.

DE TERTIO.

Puerulus autem creſcebat & roborabatur Spiritu, implebaturq; ſapientia, & gratia Dei erat ſuper illum.] Hoc eſt, Quemadmodum puer IESVS ætate progreſſus eſt: Ita diuina natura in ipſo ſe exercuit, ac indies magis magisq; proficiebat ſapientia, & una cum ætate creuerunt in eo animi dotes. Verum quia diuinitati nihil poteſt accedere, manifeſtum eſt hæc ad humanam pertinere naturam: Quemadmodum enim corpore adoleuit paulatim: Ita ſecundum animam indies magis magisq; dotes animi creuerunt. Neq; hoc a Chriſto alienum eſt, qui noſtri cauſſa formam ſerui aſſumſit, in qua & exinanitus fuit: Nam ut propter nos exinanitus fuit: Ita rurſus paulatim creuit, donec in ſuam gloriam iterum per reſurrectionem ingreſſus eſt. Neq; hoc factum eſt ſine noſtra doctrina & admonitione. Docemur enim, illum ideo creuiſſe, ut nos de plenitudine eius accipiamus gratiam pro gratia. Admonemur & nos exemplo filij Dei, ut perpetuis incrementis ſtudeamus, ut in-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

dies magis magiſq; abundemus in uera Dei cognitione & omni ſenſu: ut & uero iudicio & affectu probemus quæ ſint pia, ſancta & honeſta, & ueros fidei fructus quotidie edamus: ſed ita ut dies ſequens præcedentem ſuperet. Nam qui non progreditur in cognitione Dei, & ſenſu pietatis, ipſe retrogreditur ac in eo paulatim extinguitur fides, & ita rurſus in corde ipſius ſepelitur Chriſtus, ac iterum in peccata contra conſcientiam ruit. Exemplum habemus in Dauide. Is enim ſapientia ſpirituali ſupra omnes ſuæ ætatis homines profecerat, & gratia Dei erat cum illo. Sed quid factum eſt? Factus eſt ſedens in ſuo regali ſolio paulo languidior: Extinguebatur paulatim ille ardor & zelus gloriæ Dei, qui fuit in illo dum contra Goliath pugnauit, & eum uicit: & cum in periculis uerſabatur quotidie perſequente ipſum Saule. Quid inde factum eſt? Conſpicitur mulier decora & pulcra: affectus excitantur ſine ullo impedimento. Ardor enim ſpiritus iam prorſus friguit: uoluntas cedit affectui, ac deinde ruit in peccatum contra conſcientiam commiſſo adulterio, cui mox addidit optimi ciuis parricidium: quæ ſcelera, poſtea per integrum annum hypocriſi texit, etſi ſimulauit quidem pietatem iam Spiritu Dei abſente exulabat.

Huiuſmodi ſunt multa alia exempla, quæ monent nos, ut IESVM puerum hic imitemur. Is creuit ſapientia, & gratia Dei erat ſuper illum: nos quoq; creſcamus ſapientia ſalutari, & rogemus fontem ſapientiæ Ieſum, ut de ſua plenitudine, nobis largiatur: Ita futurum eſt ut gratia Dei, quam obtinemus per & propter Chriſtum, ſuper nos maneat. Vt enim gratia Dei ſola facit, ut in donis ſpiritualibus faciamus quotidie progreſſus: Ita retinetur gratia manet & quando ipſi non torpemus, ſed

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

ſtrenue laboramus, ut gratiam accepiſſe fruſtra non uideamur.

Huc pertinet illud Pauli: Spiritum nolite extinguere. Suſcitanda ſunt igitur dona Dei crebris exercitijs, ut indies magis proficiamus in gloriam Dei Patris, Filij & Spiritus ſancti. Cui ſoli Deo ſit honor, gloria, in ſæcula ſæculorum,

AMEN.

DIE CIRCVMCISIONIS DOMINI, EVANGELIVM Lucæ 2.

ET poſtquam cõſummati ſunt dies octo, ut circumcideretur puer, uocatum eſt nomen eius IESVS, quod uocatum erat ab Angelo, priuſquam in utero conciperetur.

ENARRATIO TEXTVS.

HOC feſtum de Circunciſione DOMINI, tres ob cauſſas in Eccleſia inſtitutum eſt. Quarum prima eſt, ut ſciatur Hiſtoria. Secunda, ut beneficium Dei erga genus humanum, quod Hiſtoria commendat, intelligatur. Tertia, ut beneficio diuino recte utamur, cum in Dei gloriam, tum in noſtram ſalutem & aliorum ædificationem.

Hiſtoria eſt, quod Chriſtus Dominus die octauo a ſua natiuitate carnali, iuxta legem Moſis ſit circunciſus, & nomen ei, quod ab Angelo prædictum erat, ſit inditum, uocatusq; ſit IESVS.

Beneſi-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

Beneficium, quod Hiſtoria commendat, eſt quod pro nobis id factum ſit, quemadmodum Paulus docet: Factus eſt ſub lege, ut eos, qui ſub lege erant, redimeret.

Vſus deniq; in his conſiſtit, ut cognito beneficio, Deo grati ſimus, noſtram fidem hoc facto confirmemus, ac exemplo Dei patris & filij ipſius Ieſu Chriſti ſtudeamus de omnibus bene mereri. Porro, ut hæc nobis informandis de hoc beneficio efficacius ſeruiant, duos locos tractabo, Qui ſunt:

I. De Circunſione.
II. De ſuauiſsimo nomine Ieſu.

DE PRIMO.

VT hanc de Circunciſione diſtinctius intelligamus doctrinam, hæc ordine nobis explicanda uidentur: quomodo Deus ſoleat hominem de ſua inſtituere uoluntate: Qualis res fuerit Circunciſio illa carnalis, quæq; in illa ſint ſpectanda: unde conſtabit Sacramentorum cum ueteris, tum noui Teſtamenti ratio: Cur Chriſtus ſit circunciſus: & quæ ſit ſpiritualis illa circunciſio, ſine qua ſalus nemini unquam contingit.

Deus ante lapſum, & poſt lapſum, ante legem, ſub lege, & poſt Chriſtum exhibitum, ſemper ſolitus eſt hominem de ſua uoluntate duabus inſtituere rebus: una, perceptibili mente, altera, perceptibili ſenſu, ut id, quod menti offertur intelligendum, quodammodo ſenſibus externis percipiatur: Ita uoluit Deus clementiſsimus humanæ conſulere imbecilliati.

Menti uerbum proponit, per quod ſuam uoluntatem homini patefacit: ſenſibus ſigna aſpectabilia, quæ idem docent uiſibiliter, quod uerba ſonant & menti offerunt.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

Hominem formatum Deus in Paradiſo poſuit, ei uerbum ſuæ uoluntatis teſtimonium dedit: uerbo adiecit duplex ſignum externum, nempe arborem uitæ, & arborem ſcientiæ boni & mali. Poſt lapſum hominis dedit promiſsionem ſeminis, cui ſigna externa ſacrificia adiecit. Superato diluuio, promiſsionem uoce propoſuit ac eius ſignum arcum cœleſtem fecit. Abrahamo fit promiſsio ſeminis, cui promiſsioni ſignum circunciſionis in perpetuam rei memoriam adiecit. Promiſit liberationem de ſeruitute Aegyptiaca, quam & præſtitit: ſed hanc promiſsionem agno phaſe obſignauit. Moyſi promiſsionem commendauit, ſed addito ueluti ſigillo teſtamento ſanguinis uaccæ rufæ. Tandem DEVS dat filium, & per illum promittit credentibus uitam æternam, quam promiſsionem, duobus auguſtiſsimis Sacramentis, Baptiſmo & cœna Domini confirmauit. Breuiter: ſemper ſuo uerbo Dominus aliquod externum adijcere teſtimonium ſolet, ut & mente & ſenſu, quaſi palpemus quæ ſit eius erga nos uoluntas. Quicquid enim ab homine percipitur, id fit aut mente, aut ſenſu, aut utroq; ſimul: Verum DEVS, ut certiores ſimus de noſtra ſalute, uerbum menti, ſignum externum ſenſibus, proponit, & nihil non facit, quod ad noſtram ſalutem facere iudicatur. Atq; ita DEVS hominem de ſua uoluntate inſtituere ſolet.

Hoc iacto fundamento, qualenam ſignum fuerit Circunciſio illa carnalis & aſpectabilis, facile intelligitur, modo uerbum, cui hoc ſignum additum eſt, in medium producamus. Nam ſignum nihil aliud eſt, quam promiſsionis, quæ uerbo continetur, efficax quoddam Symbolum & authentica obſignatio.

Quod-

Quodnam eſt igitur uerbum, cui circunciſio additur? Dominus Geneſis 17. Promiſit ſe fore Deum Abrahami & Seminis eius, & requirit ab Abrahamo fidem huius promißionis, & ut ambulet coram ſe & ſit perfectus, hoc eſt, ut omnia poſtponat obœdientiæ erga ſe retinens fidem & bonam conſcientiam. Huic promißioni & mutuo pacto ipſe Deus externam circunciſionem adiecit, ut in carne Abrahæ teſtimonium eſſet mutui inter Deum & Abrahamum fœderis: Ait enim Dominus: hoc eſt pactum, quod obſeruabitis inter me & uos, & ſemen tuum poſt te. Circuncidetur inter uos omne maſculinum, & circuncidetis carnem præputij ueſtri, ut ſit in ſignum fœderis, inter me & uos, &c.

Videmus ergo hic promißionem præcedere, mandatum ſigni ſequi, Signum præſcribi, & fidem promißionis, iuxta Pauli rationem, exigi: Vnde colligitur in Circunciſione eſſe quatuor: promißionem, mandatum Dei, ſignum aſpectabile, & fidem promißionis, quam neceſſario requirit promißio. Atq; hæc quatuor in Circunciſione ſunt ſpectanda, quæ in eiuſdem definitione includi debent hoc modo.

Circunciſio carnalis mandata a Deo, eſt reſectio præputij uirilis membri, quo Deus ſuum pactum cum homine initum confirmat, & uicißim homo hoc diuini fauoris teſtimonio confirmatus ſe uiua fiducia erigit. Quare Paulus Circunciſionem σφραγίδα, id eſt, ſignaculum iuſticiæ fidei appellat Romanis 4. Eſt enim ueluti externa promißionis de gratuito fauore Dei obſignatio: eadem de cauſſa Stephanus in Actis Circunciſionem, teſtamentum appellat. Quia ergo promißio neceſſario præcedit & fides ſequitur, quæ in promißionem reſpicit, mutuum erit fœdus, Circunciſio, DEI quidem promittentis,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

& hominis fide promiſſam gratiam recipientis, quæ promißionis fides ſigno externo confirmatur: Atq; hæc eſt Circuncíſionis uera ratio. Iam duo neceſſario adijciẽnda ſunt: unum, cur in ſeminali membro illud ſignum eſſe uoluerit Dominus. Alterum, quare etiam nunc non duret, cum promißio ſit æterna.

Præciſio eius membri, quod eſt genituræ inſtrumentum, ſignificat primum totam naturam noſtram, ut eſt propagata ab Adam, corruptam eſſe. Deinde ſignificat eandem amputandam & reſecandam. Caro enim & ſanguis non poſſunt intrare in regnum cœlorum. Tertio, ſignificabat uenturum eſſe ſemen promiſſum, quod afferret nouam natiuitatem, qua homines naſcerentur filij Dei. Atq; ita ſi generalem rationem, Circunciſionis ſpectes, eſt teſtimonium & obſignatio gratiæ: ſi Symbolum eſt naturæ deprauatæ & mundandæ nota: ſi externam hominum ſocietatem, eſt ſignum ſeu teſſara, quo Eccleſia a prophanis cœtibus diſcernitur.

Sed quare etiam nunc non durat Circunciſio, cum promißio nondum ceſſauit? quia unum ſignabatur per Circunciſionem exhibendum, quod iam exhibitum eſt: nempe ſemen mulieris, quod eſt Chriſtus Dominus de purißimo uirginis ſanguine natus. Quare etſi res promiſſa manet: ſignum tamen Circunciſionis mutatum eſt in Baptiſmum: ut ſicuti Circunciſio figurabat uenturum: ita Baptiſmus teſtetur exhibitum Chriſtum. Quare adhuc qui circuncidi uult, Chriſtum uenturum expectat & non credit exhibitum.

Ex his quæ iam de Circunciſione dixi, facile eſt iudicare, quæ ſit ſacramentorum, cum noui, tum ueteris Teſtamenti ratio. Vt enim in Circunſione quatuor concurrunt: promißio, mandatum de ſigno, ſigni uſus, & fides promißi-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

promißionis: Ita in omni Sacramenti ratione eadem concurrere neceſſe eſt: ut Sacramentum diuinum, ſit ſignum uiſibile mandatum & inſtitutum a Deo, quo, ut Deus erga hominem ſuam teſtatur promißionem: Ita homo accipiens ſignum, uicißim ſuam erga Deum fidem profitetur, eamq; uſu ſigni & cogitatione confirmat. Verum in ſignis ſingulis ſpectanda eſt ſingularis analogia ſignorum ad res ſignatas: ut aquæ in Baptiſmo analogia ad rem ſignatam, hoc eſt, quemadmodum foris hominem abluit ab externis ſordibus: Ita Chriſti ſanguis intus abluit conſcientias noſtras a mortuis operibus. Atq; ita de alijs.

Sed cur Chriſtus circunciſus eſt cum ſit extra numerum peccatorum? Hoc Paulus Galatis ſcribens exponit, cum ait: Quando uenit plenitudo temporis, miſit Deus filium ſuum natum ex muliere, factum ſub lege, ut eos qui ſub lege erant redimeret: Quare ut natus eſt propter nos: ita & circunciſus: neq; uoluit Circunciſionem abolere ante ſuam in ara crucis peractam uictimam: quare teſtatus eſt, Circunciſionem, Sacramentum fuiſſe diuinitus inſtitutum.

Iam pauca adijcienda ſunt de ſpirituali Circunciſione, quæ uocatur in ſcriptura Circunciſio cordis in ſpiritu, non manu facta, quæ ſignificatur per illam externam, ut res inuiſibilis per rem aſpectabilem. De hac præcepit Dominus, Deut. 10. Circuncidite præputium cordis ueſtri, & ceruicem ueſtram ne induretis amplius. Sed Paulus ad Phil. 3. omnium luculentißime hanc ſpiritualem definit Circunciſionem, cum ait: Nos circunciſio ſumus, qui Spiritu Deum colimus & gloriamur in Chriſto, & non in carne confidentes. In his Pauli uerbis, ſunt duo ſpectanda: cauſſa & effectus, ſeu actiua Circunciſio & paſſiua,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

ſiua. Cauſſa eſt ipſe Chriſtus, atq; adeo actiua Circunciſio eſt, qua filius amputat quicquid eſt peccati & maledictionis in nobis, quæ Circunciſio ſentitur in omnibus pijs omnium ætatum. Effectus ſeu paßiua Circunciſio, eſt, qua renati amputant indies magis ac magis reliquias peccati, & ſtudent nouæ uitæ, omnibus uicijs, quantum fieri poteſt, amputatis. Verum Paulus optimo ordine diſtribuit effectus: & tres ſtatuit. 1. Vt colamus Deum ſpiritu. 2. Vt gloriemur in Chriſto. 3. Vt abijciamus fiduciam carnis abnegando nos ipſos. Vltimo loco poſitus primus eſt ordine conſequentiæ: quem ſecundus ſequitur, & hunc qui primo loco ponitur.

Proinde circuncidere nos oportet omnia membra cum interiora, tum exteriora. Interiora: ut ſunt mens, cor, uoluntas. Mens circuncidenda eſt, abiectione erroris & uera Dei noticia: a corde uicioſi affectus amputari debẽt: uoluntas, conuerſione ad Deũ. Exteriora: ut ſunt aures, oculi, labia, mores, &c. ut iam non amplius deprauatæ naturæ obſequium præſtent: ſed ſpiritui regenerationis obtemperent.

DE SECVNDO.

Nomina ſolebant imponi pueris in circunciſione, ſicuti nunc baptizatis imponuntur. Tunc quidem ut eſſent Circunciſionis teſtimonia: nunc uero ut ſint baptiſmi collati ſigna. Quare quoties noſtra nomina audimus, debemus reuocare in memoriam fœdus, quod cum Deo in Baptiſmo iniuimus.

More igitur aliorum puerorum, CHRISTO impoſitum eſt nomen in Circunciſione, & uocatus eſt IESVS.

Soli-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

Solita autem ſunt imponi infantibus nomina, uel ex arbitrio hominum: idq; nunc ex cognatione, nunc ex uirtute clarorum hominum, nunc ex caſu, nunc ex affectu: uel ex mandato Dei: idq; non ſine aliqua ſignificatione rei uel præteritæ, uel futuræ. Nam Deus qui falli nequit, non fruſtra imponit hominibus nomina.

Cur ergo filius uirginis IESVS eſt nominatus? Propter officium quod in mundo erat habiturus: Sic enim iuſſu Dei Angelus ait Matth. 1. Vocabis nomen eius IESVM, quia populum ſuum liberabit a peccatis eorum. Ieſus enim ſaluator eſt. Angelus adiecit ſaluandi genus, nimirum a peccato: ergo a morte, damnatione, ira Dei, inferno: ergo placat patrem, reſtituit imaginem Dei & donat æterna uita credentes. Hæc enim omnia coniuncta ſunt cum peccati condonatione. Verum ut uſum huius nominis Ieſu certiorem teneamus, ad quatuor partes eum reuocabo.

PRIMA eſt, quod admoneat nos perditos eſſe ſine hoc IESV, id eſt ſaluatore. Quare nos peccati admonet & pœnitentiæ.

SECVNDA, quod monſtret nobis ſalutis fontem: nam qui ſaluari uult, hinc hauriat neceſſe eſt. Quare nos fidei in hunc ſaluatorem admonemur.

TERTIA, quod ſit noſtra conſolatio, contra deſperationem, magnitudinem peccati, indignitatem, particularitatem, potentiam & uires Diaboli: hinc hypoſtaſis fidei naſcitur.

QVARTA admonet nos obœdientiæ & gratitudinis, ne noſtra culpa ſalute per ipſum parta excidamus. Cui gloria in ſæcula ſæculorum,

AMEN.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

DIE EPIPHANIAE DOMINI EVANGELIVM MATTH. 2.

CVm autem natus eſſet IESVS in Bethlehem ciuitate Iudeæ, temporibus Herodis Regis: Ecce magi ab Oriente acceſſerunt Hieroſolymam, dicentes: Vbi eſt ille qui natus eſt Rex Iudæorum? Vidimus enim illius ſtellam in Oriente, & acceſsimus ut adoremus eum. Auditis enim his Herodes Rex turbatus eſt, & tota Hieroſolymorũ urbs cum illo, & cõuocatis omnibus Pontificibus & Scribis populi, percõtatus eſt eos, ubi Chriſtus naſceretur. At illi dixerũt ei: In Bethlehem Iudææ. Sic enim ſcriptum eſt per Prophetam: Et tu Bethlehem terra Iuda, nequaquam minima es inter principes Iuda: Ex te enim mihi proditurus eſt dux, qui gubernaturus eſt populum meum Iſrael. Tum Herodes clam accerſitis Magis, accurate perquiſiuit ab illis quo tempore ſtella apparuiſſet. Et iuſsis ire in Bethlehem, dixit: Profecti illuc, accurate inquirite de puero. Vbi uero inueneritis, renunciate mihi, ut et ego ueniam, & adorem illum. At illi audito Rege, profecti ſunt, & ecce ſtella, quam uiderant in oriente, præcedebat illos, donec progreſſa ſtaret ſupra locum in quo erat puer. Cum autem uidiſſent ſtellam, gauiſi ſunt gaudio magno ualde. Et ingreſsi domum inuenerunt puerum cum Maria matre eius, & proſtrati, adorauerunt illum, & apertis theſauris ſuis obtulerunt ei munera, Aurum & thus & Myrrham, & ora-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

culo admoniti in ſomnis, ne reuerterent ſe ad Herodem, per aliam uiam reuerſi ſunt in regionem ſuam.

ENARRATIO TEXTVS.

HOC *feſtum uocatur in Eccleſia Epiphania Domini, hoc eſt, apparitiones Domini. Poſtquam enim de Aduentu & Natiuitate Domini feſta celebrata ſunt ab Eccleſia, uiſum fuit ſanctis Patribus hoc etiam Feſtum addere, ut docerent Eccleſiam de uarijs Domini in carne apparitionibus. Quadruplicem autem rationem aßignant, cur hoc feſtum Epiphania uocant, quarum prima eſt, quod hoc die apparuerit Magis quærentibus Chriſtum ductu ſtellæ. Secunda, quod hoc die reuolutis 29. annis ab eius natiuitate, apparuerit eius gloria in Baptiſmo per teſtimonium Patris de cœlo ſonantis: Hic eſt filius meus dilectus: & per uiſibilem Spiritus ſancti ſuper eum apparitionem. Tertia, quod eodem die, elapſo a Baptiſmo anno, apparuerit ipſius gloria in nuptijs, dum uertit aquam in uinum. Quarta, quod 31. ætatis ſuæ anno rurſus apparuerit gloria ipſius, dum quinq; milia hominum ſaturauit panibus ſeptem. Hæ omnes apparitiones eo pertinent, ut & Chriſtum probent uerum Meßiam & Saluatorem in ſe credentium, & in nobis confirment fiduciam: ut certo ſtatuamus nos ſalutem per ipſum conſecuturos. Atq; hæc de ratione Feſti: nunc ad ipſum Euangelium accedamus, quod continet Hiſtoriam primi generis apparitionum Chriſti, nimirum quomodo Magis apparuerit, hoc eſt, Ethnicis, ut ſciamus Chriſtum cum ſuis beneficijs ad Ethnicos quoq; pertinere. Eſt autem ſumma huius narrationis Euangelicæ, quod Magi uene-*

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

rint Hieroſolymam quæſitum recens natum regem : ſed cum eum non illic inueniſſent, profecti ſunt, ſecuti ductum ſtellæ, quæ eos præcedebat donec uenerunt Bethlehem, *ubi inuentum puerum honorabant & offerebant munera : quo facto diuinitus admoniti per aliam uiam reuerſi ſunt in regionem ſuam.* Duos locos in hoc Euangelio tractabimus, qui ſunt.

I. Hiſtoria cum ſuis circunſtantijs, & doctrinis quæ ſunt plurimæ.

II. Vſus Hiſtoriæ & ſpiritualis ſignificatio oblationis Magorum.

DE PRIMO.

PRæſentis Hiſtoriæ circunſtantiæ ſunt multæ, quarum ſingulæ peculiares continent doctrinas & admonitiones.

Nato Chriſto in Bethlehem temporibus Herodis, ueniunt Magi ab Oriente, ut adorent recens natum Regem.

Hic tria ueniunt perpendenda, tempus, Magorum conditio, & finis aduentus.

Tempus ſignificatur, cum dicitur, [TEMPORIBVS HERODIS:] ceſſauerat enim ſceptrum a Iuda, & iuxta uaticinia Chriſtus naſci debuit. Hæc collatio uaticiniorum de natiuitate Chriſti & tempore, quo natus eſt, ut confutat Iudæos, qui ipſum adhuc expectant : ita piorum fidem confirmat, ut certo ſibi perſuadeant hunc ipſum eſſe uerum Meßiam, quem Magi quærunt.

Magorum conditio, quod fuerint non ex Iudæis : ſed ex gentibus : unde diſcimus, quod hic nouus Rex, natus in

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

Bethlehem etiam ad gentes pertineat, quæ Magorum exemplo monentur, ut Chriſtum quærant & adorent.

Magi præterea dicebantur: qua appellatione eorum dignitas & officij extellentia ſignificatur. Eſt enim Magus Hebraica uox, & dicitur a meditando & docendo, quæ duo ad Reges & Sacerdotes potiſſimum ſpectarunt: Vnde Perſæ ſuos Reges & Sacerdotes Magos appellarunt. Quid hinc docemur? Chriſtus in præſepi reclinatus iacet contemtus a ſuo populo: Magi uero ab Ethnicis oriundi ueniunt ut adorent: qua re ſignificatur, quod etſi regnum Chriſti non ſit de hoc mundo, eſſe tamen regnum magnificum & glorioſum, imo cœleſte, quod multi agnoſcent non offenſi eius externa & humili coram mundo ſpecie.

SECVNDA circunſtantia eſt, quod Magi ueniant Hieroſolymam, & illinc quærant recens natum Chriſtum. Iudæi qui libros Propheticos in manibus habuerunt, quibuſq; commiſſa erant oracula Dei, ſtertunt ſecuri, Chriſtum non quærunt: ſed illi, qui eorum iudicio ad Eccleſiam Dei non pertinebant, quærunt. Sed ubi? In regia ciuitate Hieruſalem: quo cum ueniſſent & nihil de hoc Rege audirent, non parum quaſſata eſt eorum fides: nihilominus tamen, ſe ſigno erigunt. Dicunt enim: uidimus eius ſtellam. Didicerant haud dubie ex reliquijs ſcholæ Danielis, quando Chriſtus eſſet naſciturus, talis ſtella tempus naſcentis ſignificaret.

TERTIA circunſtantia eſt diligenter conſideranda: nam monſtrat qualis Rex ſit Chriſtus. Vt enim præſepe, in quo iacuit, arguit regnum ipſius non eſſe de hoc mundo: Ita ſtella de Cœlo apparens cœleſtem illum eſſe regem docet. Et quemadmodum præſepe docet ipſum humilem eſſe in mundi conſpectu: Ita ſtella, eius

regni

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

regni Maieſtatem aſpiciendam proponit, in fidei noſtræ profectum, ne eum nobis contemptibilem prauus & malignus gentis ſuæ deſpectus reddat: quæ gens adhuc in ſua ignorantia perſeuerans Chriſtum perſequitur.

Quidam hic quærunt, qualiſnam fuerit ſtella: & alij aliud ſentiunt, ſed hoc manifeſtum eſt, quod tribus proprietatibus ab alijs perpetuis ſtellis differat: nempe ſitu, motu & ſplendore. Situs, quod fuerit in intima aeris regione, alioqui certum iter proficiſcentibus monſtrare non potuiſſet. Motus, quod non circulariter mouebatur: ſed recta progreſſa eſt, ut dux uiæ, non ſecus atq; columna nubis & ignis, ante populum exeuntem de Aegypto præceßit. Splendor quoq; differentiam facit: quia aliæ ſtellæ, noctu tantum micant, hæc etiam interdiu eluxit. Non ergo fuit naturalis & perpetua ſtella, quales ſunt quæ in firmamento ſunt. Quid ergo Cometa ne fuit? Similis quidem Cometæ apparet fuiſſe: ſed Angelum Dei fuiſſe non dubium eſt, quemadmodum Epiphanius teſtatur. Hic enim apparuit in forma ſtellæ, ut & Chriſti regnum oſtenderet cœleſte, & ipſum Chriſtum ueram ſtellam ac facem prædicaret, qui hominem ſolus a tenebrarum regno in ſuum glorioſum regnum introducit prætenſa ſui uerbi face, & illuſtrante ipſius ſpiritu corda hominum: unde Zacharias Chriſtum appellat Orientem ex alto, illuminantem eos, qui ſedent in umbra mortis. Et Ioannes: Erat lux uera, quæ illuminat omnem hominem uenientem in hunc mundum.

QVARTA circunſtantia eſt de Herode, & de tota ciuitate Hieruſalem. Herodes turbatur & tota Hieroſolyma cum eo: Herodes metuit regnum a ſe translatum iri in recens natum regem. Non enim intellexit Chriſti regnum fore cœleſte & non de hoc mundo: unde Eccleſia canit:

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

canit: Hoſtis Herodes quid times, non adimit terreſtria, qui regna dat cœleſtia. Hieroſolymitanorum ingratitudo & oſcitantia notatur, qui tedio malorum fracti, abiecerant iam ſpem redemtionis & ſalutis promiſſæ: Potius uoluerunt cum impio Herode ſub ſeruitute uiuere, quam nouum regem, qui æternam libertatem afferret, recipere. Sed ea eſt hominum deprauata natura, quod ſatius iudicent retinere aliquam tranquillitatem carnis, quam cum aliquo periculo Chriſtum ſalutis autorem recipere.

QVINTA, concilium Herodis & ſacerdotum continet, cum Prophetia Micheæ Prophetæ. Herodes alioqui religionis & Prophetiarum contemtor iam turbatus, ubi Chriſtus naſceretur quærit. Nam audita interrogatione Magorũ, mox conijcit regem illum, de quo quærunt, Meßiam eſſe, olim diuinitus promiſſum: ſed quid Sacerdotes? Sincere ex ſcriptura reſpondent, producto in medium Micheæ teſtimonio, qui tamen poſtea ſe furioſe toti ſcripturæ oppoſuerunt. Scripturam enim magnifaciunt impij, donec ſuis affectibus aduerſari non uidetur: ſed quando peccatum accuſat, quando criſtas deprimit, quando mortem, & damnationem proponit, quando deniq; aliquid contra receptos mores, doctrinam & traditiones tentatur, ibi mox fremunt impij, non amplius agnoſcitur Chriſtus, iam blaſphemus appellatur. Papiſtæ noſtri hodie fatentur nobiſcum Chriſtum unigenitũ filium Dei eſſe, aſſumſiſſe naturam humanam, unam eſſe perſonam ſubſiſtentem in duabus naturis: uerum ubi uentum eſt ad Chriſti officium, & dicimus illum eſſe ſolum Ieſum, ſolum Chriſtum, hoc eſt, ſolum Saluatorem, ſolum Pontificem & Interceſſorem, & neminem ſaluari poſſe, niſi qui ſola in illum fide iuſtificatus fuerit: Hic fre-

munt,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

munt, quia illorum mores, doctrina & traditiones non poſſunt ſtare cum hoc Chriſti officio: ideo partim corrumpunt ſcripturas, partim abyciunt, & eos, qui Chriſtum docent ſincere & pure, gladio & igne perſequuntur, quemadmodum Scribæ & Sacerdotes, qui hic primum cum Simeone & Anna ſincere reſponderunt, poſtea tanquam phrenetici, fidem CHRISTI abiecerunt, & eum cum ſuis miniſtris perſecuti ſunt. Atq; ita non ſatis eſt ſi Papiſtæ cum ſinceris Doctoribus in primis principijs conueniant: ſed oportet eſſe in toto fundamento & omnibus fidei articulis conſtantem conſenſum: Non ergo ſcrutemur uerba ad eius perditionem, ſicuti Herodes fecit: non negligenter, ut Scribæ & Phariſæi, qui monſtrant quidem uiam: ſed quam ipſi non ambulant, qui ſimiles fuerunt fabris Arcæ Nohæ, quam cum ædificaſſent, ipſi perierunt: Nohe autem cum ſuis eſt ſaluatus, ſicuti hic Magi ſaluati ſunt, perditis Scribis & Sacerdotibus. Sed ſcrutemur ſcripturam cum Simeone, Anna, Maria, & alijs qui inde ſalutem adepti ſunt.

Iam paucis Prophetiam Micheæ uideamus: Ita enim ait: Et tu Bethlehem terra Iudæ, nequaquam minima es inter duces Iudæ. Ex te enim exibit dux, qui paſcet populũ meũ Iſrael, et egreſſus eius ab initio a dieb· æternitatis. Hoc Micheæ teſtimoniũ multa de Chriſto docet: Primum, locum natiuitatis eius monſtrat. 2. Eius officium docet, quod eſt Dominatorem agere in Iſrael ad paſcendum populum ſuum. 3. Incarnationem eius, qua uerus homo ſit natus, oſtendit: Nam cum dicit, AB INITIO, indicat incarnationem Chriſti, qui iam ab initio mundi promiſſus fuit, ut ſuo tempore ſecundum carnem naſceretnr. 4. Cum ait, A DIEBVS AETERNITATIS, ſignificat eius diuinam naturam, qua ante con-

ditum

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

ditum mundum fuit. 5. Quod una perſona ſit in duabus naturis ſubſiſtens. Cum enim ait, EGRESSVS SEV EGRESSIONES EIVS, nomen plurale ad naturam diuinam & humanam pertinet: Singulare, EIVS, perſonæ unitatem ſubindicat. Atq; ita uidemus Prophetam præcipuos noſtræ fidei articulos coniunxiſſe, qui fuſius ab alijs enarrantur.

SEXTA circunſtantia eſt de aſtutia Herodis, qui cum prudenter ſe egiſſe putat, maxime deſipit: non eſt enim prudentia, non eſt aſtutia, non eſt conſilium aduerſus DOMINVM: clam uocat Magos, tanquam una cum illis natum Regem amplecteretur: quærit tempus apparitionis ſtellæ, quaſi inde certior de Meßia fieri uellet: iubet ut cum inuenerint puerum, ſibi renuncient: ac ſi una cum ipſis eundem adorare cuperet. Ecce quantum hic ſudat uulpes Herodes, ſed conſilium quod erat in hac re præcipuum, nec ipſe nec Iudæi ſecuti ſunt. Si honoris gratia per aliquot uiros deduxiſſet Magos, facilima ratio fuiſſet ad inueniendum infantem: ſed DEVS illorum conſilia infatuauit. Hodie, imo multis annis quæſiuerunt Papiſtæ perdere religionem: ſed ita DOMINVS infatuauit illorum conſilia, quod ne unum quidem hominem Lutherum potuerint perdere. Hinc diſcamus quod DEVS ſit cuſtos ſuæ Eccleſiæ, & conſilia impiorum perdat iuxta Pſalmum primum.

SEPTIMA circunſtantia eſt de oblatione Magorum, qui Chriſto inuento, regi Iudæorum obtulerunt munera, Aurum, Thus, & Mirrham: munera ſane, quorum illa terra fertilis erat. Hic duo diſcamus, PRIMVM, quod nos qui Chriſto homagium præſtamus, debeamus aliquid de noſtris facultatibus conferre ad conſeruationem miniſterij. ALTERVM, de prouidentia Dei, qui iſto mu-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

uere uoluit tanquam uiatico, ad exilium proſpicere puero recens nato, & parentibus eius: unde diſcamus quod Deus nolit ſuam Eccleſiam deſerere.

OCTAVA circunſtantia, quod Magi in ſomnis admoniti, per aliam uiam reuerſi ſint in regionem ſuam: quare & Herodes deluſus eſt, & Deus declarauit, quod ſuorum etiam dormientium curam habeat.

DE SECVNDO.

Singulæ circunſtantiæ huius Hiſtoriæ aliquam doctrinam ſuppeditant Eccleſiæ, ſicuti uidemus: nunc autem quantum ad uſum generalem attinet, duo diſcamus a Magis: quorum prius eſt, quærere Chriſtum ductu ſtellæ. Alterum, inuento Chriſto munera offerre. Ductum ſtellæ cum ipſis ſequimur, quando nobis lucernam pedibus noſtris, ſolum uerbum Dei proponimus, & eum in uerbo ſuo quærimus: inuento Chriſto munera offerimus cum Magis Aurum, Thus & Mirrham, quando Aurum, hoc eſt, puram fidem & caſtam uitam: Thus, id eſt, confeßionem, inuocationem, gratiarumactionem: Mirrham, id eſt, patientiam ſub cruce & afflictione exhibemus. Præterea offeremus Mariæ, id eſt, Eccleſiæ Chriſti & miniſterio uerbi, & Ioſeph, id eſt, ijs qui præſunt Eccleſiæ, munera: hoc eſt, promouebimus miniſterium totis uiribus & facultatibus, ut quam optime habeat Eccleſia in hoc mundo per CHRISTVM IESVM Dominum noſtrum, cui gloria in ſæcula, AMEN.

DOMI-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

DOMINICA PRIMA POST EPIPHANIAM EVangelium Lucæ 2.

ET cum factus eſſet Ieſus annorum duodecim, aſcendentibus illis Hieroſolymã, ſecundum conſuetudinem diei feſti, con ſummatisq; diebus cum redirent illi, remanſit puer Ieſus Hieroſolymis, & non cognouerunt parentes eius. Ceterum rati eum eſſe in comitatu, uenerunt itinere diei, & requirebant eum inter cognatos et inter notos. Et cum non inueniſſent eum, reuerſi ſunt Hieroſolymam, quærentes eum. Et accidit poſt triduum, inuenerunt illum ſedentem in medio Doctorum, audientem illos, & interrogantem eos. Stupebant autem omnes qui eum audiebant, ſuper intelligentia & reſponſis eius: & uiſo eo admirati ſunt. Et dixit mater eius ad illum: Fili, cur feciſti nobis ſic? Ecce Pater tuus & ego dolentes quærebamus te, & ait ad illos: Quid eſt quod quærebatis me? An neſciebatis quod in his quæ Patris mei ſunt, oportet me eſſe? Et illi non intellexerunt ſermonem quem locutus eſt ipſis, et deſcendit cum eis, uenitq; Nazareth, eratq; ſubditus illis. Mater autem eius conſeruabat uerba omnia hæc in corde ſuo. Et IESVS proficiebat ſapientia, & ætate, & gratia apud Deum & homines.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

ENARRATIO TEXTVS.

HIc textus pars eſt Hiſtoriæ de geſtis Chriſti, & continet quid egerit 12. ſuæ ætatis anno, uidelicet quod ſpecimen quoddam ſuæ uocationis exhibuerit, diſputando & diſſerendo, cum legis Doctoribus. Quid autem egerit Dominus a tempore quo oblatus ſit in templo, uſq; ad 12. annum, & quid deinde a 12. ad 30. fere, ſacra Hiſtoria non meminit: quare id ſcire noſtra non intereſt: ſufficit enim nobis, iſta cognoſcere, quæ Deus uoluit patefacere, ut quæ nos erudiunt, in Dei cognitione, & uera pietate: Illis igitur omiſsis quæ ocioſi Monachi ſcripſerunt de infantia & puerili ætate Chriſti, Euangelium præſens iuxta gratiam, quam Dominus dederit explanabimus.

Eſt autem ſumma huius hiſtoriæ. Chriſtus duodecim annos natus, cum parentibus ſuis in feſto Paſchatos proficiſcitur Hieroſolymam: qui in reditu amiſſus inquiritur, inuenitur inter doctores, & a parentibus reprehenſus defendit ſe ſuperioris mandato: nempe Dei, quod oportuerit ſe ipſius negocia curare, atque ita deſcendit cum illis, eſt ſubditus, proficit ſapientia, ætate, gratia apud Deum & homines.

I. Exemplum Ioſeph Mariæ & Chriſti, proficiſcentium Hieroſolymam nobis proponitur.

II. Tentatio Mariæ & Ioſeph ex amiſsione IESV pueri.

III. Cura & officium parentum erga liberos, & liberorum uiciſsim obœdientia erga parentes.

IIII. Profectus Chriſti, in ſapientia, ætate & gratia.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

DE PRIMO.

ET cum factus eſſet annorum duodecim aſcendentibus illis Hieroſolymam ſecundum couſuetudinem diei feſti.] Hic primum quædam de feſtis Iudæorum ſunt admonenda. Deinde exemplum Ioſeph, Mariæ & pueri ſpectanda.

Deus in ueteri teſtamento inſtituit uaria & multiplicia feſta, ut populum ſuum de præſtitis beneficijs admoneret, erudiret rudes, & omnes in uero Dei cultu contineret: Verum non omnia feſta erant æque ſolennia. Quotidie mane & ueſperi, fiebant ſacrificia. Singulis ſeptimanis, ſeptima dies celebris erat. Habebant ſinguli menſes peculiare feſtum. Tria præterea ſolennia feſta ſingulis celebrabantur annis.

Quotidie mane & ueſperi fiebant oblationes in memoriam æterni cultus debiti Deo, addebantur preces a pijs, reuocabant in memoriam promiſſionem ſeminis, in quam fide intuebantur in omnibus ſuis oblationibus. In huius locum Eccleſia ſubſtituit matutinas & ueſpertinas preces.

Septimo quoque die hebdomadis memoria celebrabatur creationis rerum, adhibitis ſacrificijs & gratiarumactione: in cuius locum Eccleſia ſubſtituit diem primum ſeptimanæ, in memoriam ſecundæ creationis, hoc eſt, regenerationis, quæ fit per reſurrectionem Domini, quæ primo die hebdomadis contigit: atq; ideo ab Eccleſia Apoſtolica iſte dies, Dominicus dictus eſt.

Singulis menſibus in exordijs menſium, hoc eſt, in Neomenia feſtum celebrabatur in memoriam conſeruationis: Nam cum uiderent lunam ſemper ſeruare ordinarios motus & illuminationes, uoluit Deus, ut pro toto guber-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

nationis beneficio gratiæ Deo agerentur: atq; ideo hoc feſtum Neomeniarum inſtituit. Hoc feſtum etſi Chriſtianos non obligat: tamen non minus nos gratos eſſe oportet Deo, quam pij Iudæi fuerunt.

Singulis annis tria ſolennia feſta habebant, quæ ſunt, Paſcha, Pentecoſte, Scenopegia. Paſcha erat inſtitutum in memoriam liberationis ab Aegyptiorum ſeruitute: Pentecoſte, in memoriam datæ legis in monte Sina: Scenopegia, in memoriam habitationis populi in deſerto quadraginta annis in Tabernaculis, ut hac ceremonia reuocarent totum beneficium liberationis ab Aegypto in memoriam. In locum horum trium feſtorum Iudaicorum, ſubſtituit Eccleſia Paſcha in memoriam reſurrectionis Domini, qui nos de ſeruitute Diaboli liberauit: Pentecoſten, in memoriam confirmationis Euangelij, per uiſibilem exhibitionem Spiritus ſancti, & miraculoſa linguarum dona: Et natalitia Domini in memoriam dati & exhibiti Chriſti.

Porro in tribus illis ſolennibus & annuis feſtis, debebant omnes maſculini ſexus uenire Hieruſalem iuxta legem Moyſi: cui legi hic Ioſeph & puer Ieſus ſe ſubijciunt, cum ut legi ſatisfacerent, tum ut ſuo exemplo nos excitarent ad reuerentiam erga miniſterium & pias ceremonias, quas ideo ſeruare pios decet, quia ſunt Pædagogia quædam & diſciplina ad conſeruandam religionem, utilis.

Verum diſcernendum eſt inter ceremonias diuina autoritate inſtitutas, & eas quæ grauitatis & ordinis cauſſa inſtitutæ ſunt: ad illarum obſeruationem obligamur iure diuino. Requirit enim a nobis Chriſtus ut baptizemur ſinguli ſemel, ut ſacra ipſius cœna participemus ſæpe, ut eius uerbum aſſidue audiamus; at humanæ cere-

moniæ

moniæ non ita obligant, modo abſit contumacia, contemptus & ſcandalum.

Quemadmodum igitur hic audimus Mariam, Ioſeph, & puerum Ieſum feſta, ceremonias Iudaicas, ſingulari religione obſeruaſſe: ita nos diſcamus magnifacere ceremonias noſtras, & illis libenter intereſſe, ac alios noſtro bono exemplo ad obœdientiam & pietatem inuitare.

DE SECVNDO.

Conſummatiſq; diebus, cum redirent, remanſit puer Hieruſalem, &c.] Hic incipit Euangeliſta deſcribere tentationem Mariæ & Ioſeph: in qua tentatione, quatuor ſunt circunſtantiæ penſandæ: Prima recitat aliquot occaſiones huius tentationis. Secunda tentationem ipſam & crucem Ioſeph & Mariæ deſcribit. Tertia, factum illorum in hac tentatione exponit. Quarta conſolationem habet.

PRIMA occaſio indicatur his uerbis. [Remanſit puer Ieſus in Hieruſalem.] Quare inquies, non ſignificauit parentibus? Primum, ut ſignificaret ſe non eſſe tantum Mariæ filium: ſed Dei quoq;, quod plus eſt, ideoq; non tam parentem matrem, quam æternum patrem reſpexit. Deinde, ut ſuo exemplo doceat pueros, non expectandum eſſe conſilium parentum, ubi obœdientia Deo præſtanda agitur: Deo enim plus quam parentibus debetur. Tertio, ut parentes ſuos maioris diligentiæ admoneat, atque adeo omnes qui liberos habent, ut diuinitus ſibi commiſſum depoſitum obſeruarent diligentius. Quarto, ut ipſi, Maria & Ioſeph, diſciplina hac caſtigatoria admoniti, cogitarent ſerio qualesnam ſua natura eſſent: nempe ignaui et ſegnes, nõ per omnia ſuo ſatisfaciẽtes officio.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

SECVNDA indicatur occaſio, cum dicitur: & non cognouerunt parentes eius. Hic taxatur aperte negligentia parentum Ieſu, quæ negligentia fuit non leue peccatum: unde nec leuis crux extitit in corde uirginis, ſenſit partem gladij ſuum cor tetigiſſe, cuius duodecimo anno, antea mentionem fecerit ſanctus Simeon. Cogitabat tantum theſaurum commiſſum ſibi a Deo ut illum obſeruaret: contulit ſuam miſeriam cum miſeria Euæ: Nam ut illa genus humanum a Diabolo ſeducta perdidit: Ita uirgo exiſtimauit ſe ſua negligentia amiſiſſe mundo promiſſum ſaluatorem.

TERTIA occaſio tentationis & crucis indicatur, cum dicitur, [exiſtimantes ipſum eſſe in comitatu:] ex negligentia enim error naſcitur.

Iam ipſa ſatis dura tentatio & crux ſequitur. Quærentes Ieſum integro triduo, ipſum non inueniunt. Amiſſus non inuenitur inter cognatos: grauis crux. Amiſſus non inuenitur inter notos: grauior crux. Quæſitus triduo non inuenitur: grauiſsima crux.

Sed quid faciunt in hac acerbiſsima cruce mœſtiſsimus Ioſeph, afflictiſsima uirgo? Redeunt Hieruſalem, ingrediuntur templum, inueniunt amiſſum inter doctores ſedentem, & diſputantem.

Hic rurſus concipiunt conſolationem & tanquam e tenebris inferni liberantur, uiſo puero Ieſu.

Hæc in noſtram doctrinam & conſolationem ſcripta ſunt: non enim aliter nobis accidit in noſtra tentatione et cruce. Amittitur Chriſtus theſaurus noſter precioſus. Quæ occaſio? Negligentia: non audimus uerbum, non inuocamus, raro Sacramento cœnæ utimur, in nullis deniq; pietatis ſtudijs nos exercemus. Hanc negligentiam ſequitur error, labimur ex uno peccato in aliud: ex una hæreſi

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

hæreſi in aliam. Hinc tandem naſcitur mala conſcientia, quæ parit deſperationem. Quid in his ærumnis facien-dum? quærendus eſt Chriſtus, is ſolus hiſce malis mederi poteſt. At ubi quæſo quærendus eſt: inter cognatos & notos noſtros? nequaquam. Vbi ergo? In ſancta ciuitate Hieruſalem, id eſt, in Eccleſia. Apud quosnam? Apud eos qui uerbum habent, hic ubi amiſſum Chriſtum inueneris, retinendus eſt fide, inuocatione, & ſanctis moribus: ne nos rurſus deſerat, & nos amiſſo Chriſto pereamus, ſicut Iudas fecit.

DE TERTIO.

QVia factum Ioſeph & Mariæ monet nos de cura & officio parentum erga liberos: ſimiliter factum pueri Ieſu monet, de officio puerorum & obœdientia erga parentes, de utroque ideo breuius dicam, quia de ea re ſolet in Catecheſi diligentius doceri.

Quantum igitur ad parentes attinet, has ſequentes admonitiones neceſſarias eſſe iudico.

PRIMVM cogitent parentes, ſe ideo generare liberos, ut liberi nati ſint ciues Eccleſiæ, ac Deum una cum ipſis colant, & ubi ipſi obdormierint in Domino, Dei cultores ſuo loco relinquant, utinam non pauci eſſent, qui hoc ſerio cogitant.

DEINDE ſtatuant ſe omnem operam perdituros, niſi pueros ſuos in timore Domini educauerint, & ſæpe opem diuinã implorauerint, contra tot inſidias quas Diabolus ſtruit teneræ ætati. Audimus multos cõqueri de inobœdiẽtia puerorũ ſuorũ: ſed non animaduertunt, quod diuinitus puniãtur, quod uelint ſuos pueros probos efficere ſine benedictione Domini, quam raro ſerio implorarunt.

TERTIO *cogitent, quam nobilis res ſit, puer, quem ipſe* Dominus *in utero matris formauit, aluit, in lucem produxit, donauit corpore & anima, ut ipſum* Deum *archetypum tanquam in tabella referat.*

QVARTO *ſciant hæc ordine curanda eſſe: corpori debent nutrimentum, educationem, ueſtes, & aliquando uirgas, ut liberos in officio contineant:* Animæ *debent doctrinam, eam duplicem, pietatis & ciuilitatis, illa bonam conſcientiam apud* Deum *obtinent, hac bonam famam coram hominibus conſequuntur.* His *enim duabus rebus potißimum in hac uita ſtudere debemus.* Paulus *utramq; complectitur cum ait: parentes educate liberos in diſciplina & correptione* Domini. *Confirmatur* Thobiæ *facto, qui filium ſuum inſtituens ait:* Omnibus *diebus uitæ tuæ in mente habeto* Deum *& caue ne peccato conſentias.* Hic *primum pietatis ſtudium commendat filio:* Deinde *ne conſentiat peccato, hoc eſt, ne auſcultet eis qui ſe ad peccandum inuitant: requirit ergo a filio ſanctam quandam ciuilitatem.*

POSTREMO *cogitent parentes, quam multa cumulent peccata & committant, qui, ut par eſt, non faciunt officium in educandis liberis ſuis.* Primum *naturæ legem uiolant, quæ omnibus dictat officium ſuum eſſe, pie & honeſte prolem educare.* Deinde *contra* Deum *peccant: mandatum enim* Dei *& autoritatem contemnunt:* Is *enim cum iubet pie honeſteq; liberos educari, contemptor* Dei *eſt qui imperata recuſat.* Tertio *contra dignitatem ſuam.* Deus *enim parentes, loco quodammodo ſuo uult eſſe, quantum ad externam diſciplinam attinet: ſed hanc dignitatem uilipendunt, qui officium negligunt.*

Hæc *peccata multiplices pœnæ ſequuntur ſpirituales & cor-*

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

les & corporales, in ipſis parentibus & in liberis: Atq; adeo in tota poſteritate.

Iam puerorum officium erga parentes quale ſit, Ieſu pueri exemplum euidenter docet: adeo ut non magnopere ſit neceſſum aliunde præcepta petere.

Primum, aſcendit Hieruſalem cum parentibus: unde diſcant boni pueri cum parentibus Deum colere, ac ſacros cœtus amare, ac reuerenter intereſſe ceremonijs Eccleſiæ.

Deinde diſputat, quærit, audit: hinc noſtri pueri diſcant, quærere quæ ignorant, diſputare de dubijs, & audire recta docentes: Quamuis autem Chriſtus non diſputauit, de quo dubitauit: non quæſiuit, quod ignorauit: non audiuit rectius docentes: Tamen exemplum nobis prodeſt. Deberent ergo pueri pij, reuerſi domum cum parentibus diſputare, ſi quid dubij haberent de rebus auditis &c.

Præterea Chriſtus parentes, cognatos, notos propter uerbum Dei amittit: hinc noſtri quoq; pueri diſcant, pluris Deum facere, quam carnales parentes, in maiori precio habere uerbum Dei uiui, quam edicta parentum.

Poſtremo, Chriſtus redit cum parentibus, & eſt illis ſubiectus. Hinc pueri noſtri diſcant reuereri parentes, ac ijs obtemperare in omnibus quæ pia & honeſta ſunt. Hæ uirtutes puerorum, ut habent magnificas promiſſiones de bono ſucceſſu in hac uita: Ita uicia cum his uirtutibus pugnantia in pueris, habent comminationes & pœnas grauiſſimas, quæ etiam ad poſteritatem eorum ſe extendunt: nam ut plurimum nepotes ueluti hæreditate accipiunt maiorum uicia.

DE QVARTO.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

Quia de quarto loco nonnulla die abhinc octauo dicta ſunt, tantum unum & alterum uerbum dicam. Iuxta diuinam naturam Chriſtus non creſcebat ætate, ſapientia & gratia: ſed iuxta humanam naturam, quam, quia ueram aſſumſit, in ea creuit ætate, ſapientia & gratia. Cuius exemplum utinam imitaremur ut cum ætate, ſapientia & gratia coram Deo & hominibus accreſceremus. Hoc autem ut fiat, donet nobis Chriſtus, Cui gloria in ſæcula ſæculorum, Amen.

DOMINICA SECUNDA POST EPIPHANIAM, EVANgelium Ioannis 2.

Et die tertia nuptiæ fiebant in Cana Galilææ, & erat mater Ieſu ibi. Vocatus eſt autem & Ieſus, ac diſcipuli eius ad nuptias. Et ubi defeciſſet uinum, dicit mater Ieſu ad eum: Vinum non habent. Dicit ei Ieſus: Quid mihi tecum eſt mulier? nondum uenit hora mea. Dicit mater eius miniſtris: Quodcunq; dixerit uobis, facite. Erant autem ibi lapideæ hydriæ ſex poſitæ ſecundum purificationem Iudæorum, capientes ſingulæ metretas binas aut ternas. Dicit eis Ieſus: Implete hydrias aqua. Et impleuerunt eas uſq; ad ſummum. Et dicit eis: Infundite nunc, & ferte architriclino: & tulerunt. Poſtquam autem guſtaſſet architriclinus aquam in uinum uerſam, neq; ſciret unde eſſet, ſed miniſtri ſciebant qui hauſerant aquam, uocat ſponſum, & dicit ei: Omnis

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

Omnis homo primo loco bonum uinum ponit,& cum inebriati fuerint,tunc id quod deterius eſt. Tu ſeruaſti bonum uinum uſq; ad hoc tempus. Hoc edidit initium ſignum ſignorum Ieſus in Cana Galilææ, & manifeſtauit gloriam ſuam,& crediderunt in eum diſcipuli eius.

ENARRATIO TEXTVS.

Hoc Euangelium pars eſt Hiſtoriæ Chriſti, in qua ſuam gloriam in nuptijs manifeſtam reddit: Nam uini miraculo, & ſuam naturam diuinam declarat, & officium inſinuat, & ueritatem ſuæ doctrinæ, tanquam diuino quodam ſigillo obſignat. Naturam quidem ſuam diuinam eo declarat, quod naturas rerum uerbo permutat: ad ipſius enim mandatum aqua fit uinum. Officium uero oſtendit, quod imploratus opem ferat indigentibus. Certitudinem doctrinæ hoc miraculo ueluti obſignat: nam ne quis de certitudine doctrinæ ipſius, quæ cœleſtis eſt dubitet, diuinum edit opus, quod doctrinæ teſtimoniũ reddit: unde diſcipuli eius in fide confirmantur.

Loci autem quos in hac concione tractabimus erunt quatuor.

I. *De nuptiarum ſolennitate.*

II. *De ipſo coniugio iam inito & confirmato.*

III. *De præſenti miraculo, cum ſuis circunſtantijs.*

IIII. *De exemplis uitæ quæ hinc ſumi poßint.*

DE PRIMO.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

De nuptijs dicturus, hæc ordine dicam. 1. Inter quas perſonas, natura & pietas nuptias approbat. 2. Qua uia futuri coniuges debeant nuptias aggredi. 3. Qualis conſenſus, & quorum eſſe debeat. 4. Cur in cœtu Eccleſiæ publico ſtipulationem publicam fieri conueniat. 5. Quale conuiuium nuptiale eſſe debeat.

In perſonis matrimonium ineuntibus ſpectanda ſunt quatuor, cognatio, affinitas, religio & naturales uires, quæ in coniugio requiruntur. Quantum ad cognationem & affinitatem attinet, arcendi ſunt a matrimonio, qui ſe inuicem attingunt gradibus corſanguinitatis & affinitatis in Leuitico prohibitis. Præterea etiam uiolari gradus a magiſtratu ciuili prohibitos, nequaquam licet. Quid autem in religione fieri expediat, factum Abrahæ aliorumq; ſanctorum, interdictum Pauli, pericula, imo in multis horrendi lapſus oſtendunt. Abraham, cum ſuo Iſaaco uxorem deligere inſtituit, mandauit procuratori domus ſuæ Eleezer, ut non acciperet filio ſuo, de filiabus Cananæorum: ſed abiret ad cognationem ſuam, & inde acciperet uxorem filio ſuo Iſaac. Sciuit enim Abraham, quantum mali in familia pariat diſpar religio: Hinc enim contentiones, hinc blaſphemiæ, hinc impedimenta cultus & inuocationis Dei.

Interdictum Pauli eſt, ne ducamus iugum cum infidelibus: quod non ſolum de doctrina intelligendum eſt: ſed de omni uitæ conſuetudine. Qui tetigerit picem, inquit Salomon, coinquinabitur ab ea. Neq; enim fieri poteſt, ut qui cum impio conuerſetur, non aliquid labis ipſe etiam contrahat.

Pericula & multi horrendi lapſus ex diſpari coniugio ſequuntur, teſtis Salomon eſt, qui prophanarum mulierum conuictu factus eſt idololatra: Teſtis eſt Achab,

qui

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

qui impiæ Iezabelis conſilio adeo furit, quod Prophetas Dei trucidare non ueritus ſit, ac tandem ruit in æternum exitium: tantum poteſt impiæ mulieris malicia.

His accedat puerorum educatio, quæ legitima eſſe nequit, quando parentes diuerſam colunt religionem: Tum enim aut pueri omnino prophani fiunt, omnis religionis contemtores, aut hypocritæ, cum propter alterum parentum, quod ſentiunt confiteri non audent.

Quarto requiritur in perſonis, quæ contrahent matrimonium, ne altera alteram fallat, cum uel morbo & frigiditate exhauſtæ ſint uires, uel alioqui in natura defectus ſit, ut quis ad matrimonij beneuolentiam reddendam non fuerit idoneus.

Viam, qua futuri coniuges debeant nuptias aggredi, docent exempla, pietas & honeſtas. Hæc enim tria ſimul docent, quod non a leuitate ut ſæpe fit, non inter pocula, non a libidine incoandus ſit contractus. Abraham petit ſuo filio coniugem, parentes Rebeccæ conſentiunt: Poſtea quæritur puellæ conſenſus, & Iſaac eam in uxorem ducit. Iacob ſeruit Laban longo tempore, parentes puellæ de nuptijs ſolicitat, quorum uoluntati accedit uirginis pudicus conſenſus. Pietas quoq; idem ſuadet: nam ut quartum præceptum præcipit honorari parentes: Ita uult etiam ut hic honor parentibus deferatur, ut de nuptijs liberorum ſtatuant, utq; liberi nihil in hac re tentent cum contumelia parentum. Hoc etiam ipſum omnibus dictat natura, ut honeſta ſit hæc copula quæ non niſi per mortem finiri aut diſſolui poteſt.

Poſtquam autem hac uia omnia legitime tentata ſunt, propius rem accedere oportet, & audiendus mutuus contrahentium conſenſus, qui minime coactus eſſe debet: ſed liber ut neutra pars ſe coactam dicere iure poßit.

Quan-

Quanquam enim a parentibus recte fit initium: tamen pa rentibus non licet inuitos cogere: Nam præterquam quod coactum matrimonium non ſit uere matrimonium, accedit hoc mali, quod raro in talibus res bene ſuccedat.

Cur autem in cœtu Eccleſiæ ſtipulationem publice fieri conueniat, quatuor ſunt cauſſæ. 1. Vt ſciant qui contrahunt hunc ſtatum in Eccleſia locum habere. 2. Vt uoce miniſtri inſtituantur futuri coniuges in hoc ſui coniugij auſpicio. 3. Vt teſtis ſit Eccleſia ſtipulationis factæ, ne cum ſcandalo uiuant, ac ſi contubernium potius eſſet, quam coniugium. 4. Vt iuuentur publice precibus totius Eccleſiæ, quo inceptum matrimonium cedat in gloriam Deo, ipſis in commodum, adeoq; toti Eccleſiæ in ædificationem per piã in ſancto coniugio conuerſationẽ.

Reſtat ut de conuiuio nuptiali breuiter aliquid dicatur, in quo quid abeſſe, quidq; adeſſe oporteat, conſiderandum eſt. Abeſſe omnino oportet, a Chriſtianis nuptijs. 1. crapulam. 2. ſuperbiam. 3. immodicos ſumtus. 4. turpes & ſcurriles ſermones, quales ſolent eſſe impudicorum tibicinum. 5. impedimentum pietatis, ne uidelicet eo tempore indulgeant conuiuio, quando ſacra in templis fiunt, unde Deus offenditur, proximus ſcandalizatur & multis eſt occaſio lapſus. Contra, adeſſe debent. 1. pietas. 2. honeſta hilaritas. 3. ſancta colloquia. 4. crebra uota, ut Deus hunc ſuum ſtatum ſua benedictione ſecundet: Hæc enim legimus in ſanctorum nuptijs fuiſſe uſitata, quare etiam Deus ſua bonitate nuptias huiuſmodi eſt proſecutus.

DE SECVNDO.

Poſtquam iam de nuptijs quædam ſignauimus, breuiter nunc de ipſo inito & confirmato matrimonio

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

nio nonnulla adijciam, & tantum duo faciam: Primum *cauſſas finales coniugij commemorabo.* Deinde *quibus uirtutibus conſuetudo coniugalis amabilis & dulcis redditur exponam.*

Cauſſas finales matrimonij quatuor eſſe omnes pij norunt: quarum PRIMA, *eſt mutuum adiutorium: nam, cum Salomon dicit: uæ ſoli, ſignificat mutuum adiutorium & ſocietatem neceſſariam eſſe, quo melius & tranquillius ærumnas huius uitæ feramus. Propter hanc cauſſam poſſunt contrahere matrimonium ſenes, quorum corpus effœtum eſt, ut gignere non poßint.*

SECVNDA *cauſſa, eſt procreatio ſobolis: uult enim Deus iſto pacto humanum genus ſeruari. Atque ideo ad primos parentes dixit: Creſcite & multiplicamini & replete terram.*

TERTIA *cauſſa eſt, ut ſit Eccleſia domeſtica in qua parentes, tanquam Prophetæ, dignitate Prophetica ſunt ornati, ut ſuos liberos de Deo & religione doceant, & liberi, tanquam plantulæ quædam, perpetua doctrina & exhortationibus irrigentur, ut tandem fiant arbores dulcißimum fructum fidei producentes.*

QVARTA *cauſſa, eſt uitatio ſcortationis in hac corrupta & deprauata natura: ita enim ait Paulus: Propter fornicationem, unuſquiſq; uxorem ſuam habeat. Eſt enim coniugium remedium contra impurißimum ſcortationis & adulterij ſcelus, in quo multa et horrenda ſcelera concurrunt: Primũ enim contumax uiolatio legis diuinæ eſt. 2. Legis naturalis eſt peruerſio. 3. Legum ciuiliũ turpis & fœda tranſgreßio. 4. Regenerationis cœnum eſt. 5. Plagium eſt horrendum: non enim noſtri iuris ſumus: ſed eius qui ſuo precioſo ſanguine nos redemit. 6. Reſurrectionis dehoneſtamentum eſt. Quid enim fœdius eſt, quam*

tur-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

turpiſſime ſcelere fœdare corpus, quod olim ad æternam reſurget gloriam. 7. Eſt horrenda templi Dei prophanatio, 1. Corint. 6. Cum autem hic tot peccata concurrunt, non eſt quod quiſquam manus ultrices Dei ſe euaſurum putet.

Cæterum conſuetudo coniugum amabilis & dulcis redditur hiſce quinq;: Pietate, uirtute, mutua ἐπιεικείᾳ, mutuo amore & utrinq; ſedulo & pie præſtito officio.

Pietas iure primum locum tenet. Nulla enim ſtabilis & firma amicitia eſt, niſi a Deo ortum habet: quare pietatem prælucere neceſſe eſt: cum enim coniuges decreuerunt Deo obedire, omnia poſtea faciliora fiunt.

Virtus & morum probitas inter coniuges, mutuam oblectationem parit. Hæc enim cum exercetur, conſuetudinem uitæ reddit amabiliorem.

Mutua ἐπιεικεία, qua æqui boniq; conſulimus alter alterius mores & errores, omnino eſt neceſſaria: Nam in hac imbecillitate naturæ multa errata incidunt, quæ niſi mutua condonatione teguntur horrendi tumultus orientur.

Mutuus amor ex pietate ortum habens & uera uirtute, facit, ut non nimis acute in aliorum uicia introſpiciamus: ſed multa aut non animaduertimus, aut ſi audiuerimus, amore tegimus: operit enim multitudinem peccatorum caritas.

Officium utrinq; pie & ſedulo præſtitum iugum leue & ſuaue reddit. Cum enim coniuges ſe mutuo animaduertunt, & uident parem diligentiam in officio, fit & ſuauior conſuetudo & magis utrinq; excitantur ad officia præſtanda, ut alter alteri æqualia reddat.

Hæc quinque ubi non aſſunt, uitæ conſuetudo omnium acerbiſſima eſt, imo ipſa morte durior. Quare fi|dent

dent operam ut hæ uirtutes perpetuo in ſua uita conſpiciantur.

DE TERTIO.

Explicatis locis, qui præbuerunt occaſionem huic miraculo: nunc ipſum miraculum cum ſuis circunſtantijs uideamus. Sunt autem circunſtantiæ plures, ut ſunt tempus, occaſio, interceſsio matris & reſponſio, apparatus miraculi, miraculum ipſum, confirmatio miraculi uſus & fructus eiuſdem.

Tempus notatur quod & tertio die, ex quo in Galilæam peruenerat factum ſit, & omnium primum miraculorum quæ Dominus ædidit fuerit: Tempus igitur monet, ut ſingulari diligentia hoc miraculum perpendamus.

Occaſio miraculi quadruplex e textu colligi poteſt. 1. Ipſæ nuptiæ in Cana celebratæ. 2. matris Ieſu inuitatio ad nuptias. 3. Defectus uini. 4. Cor uirginis ad iuuandum promptiſsimum.

Deficiente igitur uino, Mater Ieſu ad filium dicit: uinum non habent: Cui Ieſus, quid mihi tecum eſt mulier? nondum uenit hora mea.] Mater quidem hoc dicit uel commiſerationis cauſſa, uel ut filius opem ferat præſenti neceſsitati, quacunq; tandem ratione: ſed Chriſtus matri durius reſpondet: idq; maximas ob cauſſas: non hic dignatur eam matris titulo: ſed mulierem ſimpliciter eam appellat. Deinde ait: quid mihi tecum, nondum enim uenit hora mea. Dominus hic longius proſpicit: uidet enim quæ ſuperſtitiones aliquando erant orituræ de inuocatione Mariæ uirginis. Videt quod quæ propria eſſent Dei & Mediatoris, in illam impie eſſent translaturi. Quare hoc duriori reſponſo perpetuam & grauem doctrinam

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

omnibus ſæculis tradit, ne immodicus ſanctorum cultus ſui officij honorem obſcuret: atq; ideo matrem propriam in uulgarem mulierum ordinem cogit: Non ergo de cauſſa leui matrem ita alloquitur: QVID MIHI TECVM: ſed ut inter ſuum officium & matrem, adeoq; alios ſanctos diſcernat. Non uult partiri officium, quod ſuum eſt proprium, & matri partem attribuere: ſed ſibi ſoli uendicat ſaluatoris officium. Impie ergo ſuperſtitioſi uirginem ſalutarunt reginam cœli, aduocatam, uitam, dulcedinem, matrem gratiæ, atq; adeo ſalutem mundi: Nulla enim pars redemtionis Mariæ aſcribenda eſt. Quod autem addit, [nondum uenit hora mea,] duo inſinuat, nempe ſe nequaquã incogitantia uel torpore ceſſaſſe, et ſibi rem curæ futurã, ubi opportunitas ſe offerret.

Quid hic mater Ieſu? [quodcunq;, ait miniſtris, dixerit uobis, facite.] hoc ad apparatum miraculi pertinet: concipit tantum mater bonam ſpem, ut præſenti neceßitati ſuccurrat filius. Quod autem dicit miniſtris: Quicquid iuſſerit uobis facere, facite, nobis ſuppeditat generalem doctrinam, in Eccleſia, cuius & typus & membrum eſt beata uirgo. Quid ergo Eccleſia hinc diſcit? ut cum beata uirgine iubeat miniſtris adeoque omnibus Chriſtianis, ut Chriſto obtemperent, faciendo quicquid ille iuſſerit, utut parũ rationi conſentaneum eſſe uideatur.

Iam Dominus oblata opportunitate iubet miniſtris ut hydrias, id eſt, uaſa aquaria ſex quæ illinc erant deſtinatæ purgationi ſuperſtitioſæ Iudæorum, quarum ſingulæ capiebant binas aut ternas metretas, hoc eſt, omnes ſimul circiter ſex Amer uini capiebant, has inquam hydrias iubet Dominus implere aqua uſq; ad ſummum: quo facto iubet dari Architriclino. Nam arcana uirtute Chriſti, uinum iam erat quod modo fuit aqua: quod cum guſtaſſet

Archi-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

Architriclinus dicit ſponſo: [Omnis homo primum bonum uinum ponit, & cum inebriati fuerint, tum id quod eſt deterius: Tu autem ſeruaſti bonum uinū uſq; adhuc.] Hoc additum eſt ad confirmationem miraculi: teſtatur enim Architriclinus, hoc uinum multo nobilius fuiſſe quam id quo antea uſi ſunt.

Iam ſequitur uſus & fructus miraculi, [Et manifeſtauit (inquit EVANGELISTA) gloriam ſuam & crediderunt in eum diſcipuli eius.] Deſtinatū igitur erat hoc miraculum duabus rebus, nempe manifeſtandæ Chriſti gloriæ & fidei diſcipulorum confirmandæ, Quæcunque enim miracula mundo oſtendit Chriſtus, totidem diuinæ eius gloriæ teſtimonia fuerunt & totidem doctrinæ ipſius ac fidei in auditoribus obſignationes.

Hic eſt ergo uerus uſus miraculorum Chriſti, ut eius gloria illuſtrata, & per illa ueluti authentica ſigilla confirmata ipſius doctrina, in ipſum uiua fiducia recumbamus. At miracula quæ uel obſcurant gloriam Chriſti, uel fidem extinguunt, præſtigiæ Diaboli ſunt, a quibus, ut nobis caueamus, monet Dominus Matth. 24. Surgent, inquit, Pſeudochriſti & Pſeudoprophetæ & dabunt ſigna magna & prodigia: Ita ut in errorem inducantur, ſi fieri poßit etiam electi: Ecce prædixi uobis. Nemo ergo credat miraculis, niſi quæ gloriam Chriſti manifeſtauit, et ueram in ipſum fidem alunt & confirmant.

DE QVARTO.

QVia in hoc Euangelio multarum perſonarum fit mentio, nunc quid doctrinæ & admonitionis, a ſingulis petendum ſit, breuiter oſtendam.

Primum igitur ab omnibus his conuiuis diſcamus

exemplum frugalis hilaritatis, modo abſit luxus & inſania: de qua re in primo loco plura dicta ſunt.

A ſponſo & ſponſa diſcamus, Chriſtum recipere in noſtra conuiuia, quod tum demum fit, quando in timore Dei, & cum gratiarumactione utimur donis Dei ad honeſtam hilaritatem & relinquimus domi eos, qui non ſunt inuitati.

A miraculo diſcant ſponſus & ſponſa, quod ſi Chriſtus ab ipſis ad nuptias inuitetur, mutaturus ſit aquam in uinum, hoc eſt, omnia amara in dulcia conuertet, eos proſequetur ſua benedictione adeo ut nihil ſit ipſis defuturũ.

A Chriſto diſcamus pro noſtris facultatibus iuuare ſponſum & ſponſam, hoc eſt, Eccleſiam ornare quibuscunq; id tandem poterimus modis.

A Chriſto rurſus res, quæ in abuſu & ſuperſtitione fuerunt, transferre ad bonum piumq; uſum, ut gloriæ Dei & Eccleſiæ in ædificationem ſeruiant. Hydriæ hic ſeruierunt ſuperſtitioni Iudaicæ: ſed Chriſtus eis utitur ad illuſtrandam ſuam gloriam et in ædificationem Eccleſiæ. Ita bona Eccleſiaſtica quæ olim erant in abuſu, nunc in meliorem uſum conuerti deberent.

A Maria diſcamus affici aliorum commiſeratione & inopia, & inuocare Deum, ut pauperibus ſua aßit benedictione.

Ab Architriclino diſcamus purgatis mentibus Chriſti facta approbare.

A miniſtris diſcamus Chriſto iubenti operas obtemperare, & non tam ſpectare quid iubeat, quam facere quod iubeat.

A Chriſto, Maria, & diſcipulis ſimul diſcamus familiaritatem cum hominibus colere, boni conſulere illorum tenuitatem: diſcamus etiam pauperum honeſtas nuptias noſtra

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

noſtra præſentia honorare, & facultatibus, cum res poſtulat iuuare.

Hæc copioſius diximus de hoc Euangelio, quia hæc materia, quam continet, non niſi ſemel in anno tractari ſolet. Dixi de ratione nuptiarum, de matrimonio, oſtendi quoq; quantum peccatum ſit uiolatio ſexti præcepti: Expoſui miraculum cum ſuis circunſtantijs, & quid doctrinæ & admonitionis exempla perſonarum in hoc Euangelio nobis commendent. Deus autem pater Domini noſtri Ieſu Chriſti det nobis ſuam gratiam, ut hoc miraculo confirmati Deo Patri, Chriſto & Spiritui ſancto ueram tribuamus gloriam in uero timore Dei & fide, cui ſoli immortali & uiuo Deo ſit honor gloria et imperium in omnia ſæcula ſæculorum,

AMEN.

DOMINICA TERTIA

POST EPIPHANIAM EVANGElium Matth. 8.

CVm deſcendiſſet autem de monte, ſecutæ ſunt eum turbæ multæ: Et ecce leproſus accedens adorauit eum dicens: Domine, ſi uelis, potes me mundare: protenſaq; manu tetigit illum, dicens: Volo, mundus eſto, ac protinus mundata fuit illius lepra. Et dicit illi Ieſus. Vide, ne cui dixeris, ſed abi, oſtende teipſum ſacerdoti, & offer munus. quod iuſsit offerre Moſes in teſtimonium ipſis. Porro cum ingreſſus fuiſſet Ieſus Capernaum, adijt eum centurio obſecrans eum, & dicens:

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

Domine famulus meus decumbit domi paralyticus, ac grauiter diſcruciatur. Et dicit illi Ieſus: Ego cum uenero, medebor illi: Et reſpondens centurio, dixit: Domine, non ſum idoneus, ut tectum meum ſubeas: Imo tantum dic uerbum, & ſanabitur famulus meus. Nam & ego ſum homo alterius poteſtati ſubditus, & habeo ſub me milites, & dico huic, uade, & uadit, & alteri, ueni, & uenit, & ſeruo meo, fac hoc, & facit. Hæc autem cum audiſſet Ieſus admiratus eſt, & ait ſequentibus ſe: Amen dico uobis, ne in Iſrael quidem tantum fidei reperi. Dico autem uobis, quod multi ab Oriente & Occidente uenturi ſunt, & accumbent cum Abraham & Iſaac, & Iacob in regno cœlorum: filij uero regni eijcientur in tenebras exteriores. Illic erit ploratus & ſtridor dentium: & dixit Ieſus Centurioni: Abi, & quemadmodum credis, ita fiat tibi, & ſanatus eſt famulus eius in hora illa.

ENARRATIO TEXTVS.

Hoc Euangelium proponit nobis affectum Chriſti erga genus humanum & præcipue erga eos, qui ad ſe in anxietate & cruce confugiunt. Quod enim uerbis promiſit dicens: Venite ad me omnes, qui laboratis & onerati eſtis, & ego reficiam uos, & inuenietis requiem animabus ueſtris. Id hic facto declarat. Nam poſtquam in monte patris uerbum docuiſſet, deſcendit, & opere quod docuit complet, ſuam doctrinam miraculis confirmans. Duo ſiquidem miracula hic edit: uerbo ſanat leproſum, mandato abſentem centurionis filium curat. Ho-

rum

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

rum miraculorum uſus eſt, ut & Chriſtum uerum Meßiam eſſe comprobent, & eundem uelle afflictis ſe inuocantibus opem ferre teſtentur, non ſecus atq; huic leproſo & Centurioni ſe inuocantibus opem tulit. Ceterum quo nobis præſentia miracula ad maiorem inſtructionem ſeruiant, quatuor locos tractabo, qui ſunt.

I. *Generalis doctrina de omnib. miraculis Chriſti.*

II. *De leproſo & eius curatione & circumſtantijs.*

III. *De ethnico Centurione, eius fide & cura pro famulo.*

IIII. *Laudatio fidei huius Ethnici.*

DE PRIMO.

Quia Euangelica hiſtoria multa miracula Chriſti, quibus ſuam gloriam manifeſtat, doctrinam confirmat & fidem in auditoribus auget, continet: uolo breuem generalem doctrinam tradere, cuius uſus erit in omnibus particularibus miraculis Chriſti. Cur autem Dominus addat ſuo ſermoni miracula proximo die Dominico dictum eſt, & iam ſtatim breuiter in principio repetij. Verum ut plenam doctrinam miraculorum habeamus, plura ſunt excutienda, quæ ut in certum claudantur numerum, quinq; quæſtionibus omnia ſubijciam: Quæ perſonæ: qui fines: quis modus: & quis uſus: Curq; hodie non eduntur miracula.

Perſonæ ſunt triplices: Primum, morbis & tyrannide Diaboli oppreſſæ. Deinde ſpectatores miraculorum. Poſtremo Chriſtus miracula edens.

Fines ſunt plures. 1. Vt Chriſtus ſuam gloriam manifeſtet. 2. Vt doctrinam ſuam obſignet. 3. Vt hominum

fides confirmetur, qui miracula cernunt. 4. Vt Deus glorificetur uiſis ipſius ſtupendis operibus. 5. Vt paulatim regnum Diaboli deſtruatur. Quæcunq; miracula eduntur contra hos fines damnantur, ut præſtigiæ Diaboli Matthæi 24.

Modus uarius eſt: nunc enim ſolo uerbo, edit miraculum, ut hic: nunc, ut precium ſui corporis oſtendat, manum applicat: nunc ad Deum præmiſſa gratiarum actione: nunc ſola uirtute ſine uerbo, ut aquam in uinum conuertit. Ad modum etiam pertinet fides eius, qui miraculo iuuatur, ut in hoc Euangelio legitur.

Vſus triplex eſt: ut miraculoſe ſanatus non amplius peccet: ut ſpectatores fiduciam de ſanatore concipiant: utq; nos, qui miracula Domini legimus, de gloria Chriſti & de doctrina confirmemur, ſimul fidem in ipſum concipiamus, quod non ſecus erga nos affectus ſit, quam fuit erga illos.

Sed cur iam nulla miracula fiunt? Cæcus plane eſt, qui nulla miracula hodie conſpicit. Eccleſia Chriſti eſt exiguus grex, quem Diabolus Rex tenebrarum, & Papa Antichriſtus perſequuntur, & omnes neruos intendunt eo, ut ueram Chriſti religionem extinguant: id tamen non poſſunt. Vnum Lutherum totus mundus perſequebatur: ſed pilum de capite ipſius non tetigerunt. Quare? Miraculoſe ipſum atq; adeo puſillum ſuum gregem defendit Deus. Hæc præſentia Dei in Eccleſia ſatis miraculoſa eſt, ut non alia miracula quærere ſit neceſſe. Deinde miracula & uirtutes ſanationum corporum, & uiſibiles donationes Spiritus ſancti ſolummodo in primitiua Eccleſia edebantur, ut in perpetuum in omnem poſteritatem Chriſti gloriam, doctrinam & noſtram fidem confirmarent. Quorum uſus apud nos eſt, ut ſciamus ea fuiſſe au-

thentica

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

thentica quædam ſigilla,quibus Deus ſuam doctrinam in perpetuum confirmatam & obſignatam uoluit.

DE SECVNDO.

IN leproſo qui ſanatur,ſpectentur ſex: infirmitas,perſonæ conditio,fides,inuocatio,patientia,confeßio.

Infirmitas leproſi pœna peccati eſt: quare ipſum iræ diuinæ admonet & iuſti Dei iudicij. Eſt enim omnis crux, omnis calamitas, & quicquid aduerſi nobis in hac uita accidit, ueluti concio quædam diuina, qua Deus accuſat peccatum, oſtendit ſuam iram: quam Dei iuſtißimam iram cum homo cogitat ſerio, ſine cognitione Chriſti in deſperationem ruit: unde ſæpe fit,ut homo uel ſibi manus afferat,uel paulatim tabeſcat dolore: Conſcientia enim peccati, nunquam uel ad momentum illum tranquillum ſinit. Hoc uno declaremus exemplo: OEdipus rex Thebanus, orta in ſuo regno Peſtilentia, cogitat aliquod atrox ſcelus, a ſe uel ſuis perpetratum eſſe: Vocat Thereſiam ſacerdotem: iubet ut ſua augurandi arte monſtret autorem tam atrocis ſceleris,propter quod tota reſpublica adeo graui peſtilentia infeſtetur:Deprehendit tandem Oedipus ſeipſum & non alium iſtud graue ſcelus perpetraſſe. Suſtulerat enim de propria matre,quam ignarus in uxorem duxerat,liberos: Nam puer expoſitus eſt a parentibus,ut interimeretur: ſed paſtor cui hoc mandatum erat,parcit puero eleganti, qui tandem uir factus bella geßit pro Thebanis feliciter, & pro re bene geſta & regnum tradiderũt,& reginam Iocaſtam in uxorem dederunt: ducit ergo ignarus propriam matrem in uxorẽ, Poſtquam autem hoc peccatũ Oedipo innotuit per ſacerdotem, & conſpexit totum regnum grauißima peſte infeſtari

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

feſtari propter ſuum factum, de ira Dei cogitat: Huius cogitatione adigitur in deſperationem. In hac deſperatione primū adimit ſibi oculos, ne hunc ſolem aſpiciat. Deinde conſcientia ſceleris excarnificatus magno eiulatu iubet, ut aſtantes a ſe diſcedant, ne uel umbra ſua noceat bonis. Poſtea fugiens a regno, uixit cœcus & mendicus, donec deſperatione abſorptus, perijt. Mater Iocaſta peccati conſcientia impatiēs doloris, mox ubi innotuit culpa, ſibi uitam laqueo finiuit: Adeo horrendū & fœdum malū eſt peccatū, quando homo illud cordis oculis uere intuetur.

Perſonæ leproſæ conditio admodum dura fuit: nam ſeparatim a cœtu populi Dei illum uiuere oportuit. Quo ingenti dolore haud dubie multi contabuerunt: nam non ſolum a ſocietate hominū fuerunt excluſi: uerumetiā conſolatione per uerbi prædicationem deſtituti erant. Præterea quinq; notis erant ab alijs hominibus diſtincti, quæ res non parum auxit dolorem. Prima nota, ueſtimentum diſſolutum & diſſectum. Secunda, caput detectum. Tertia os coopertum. Quarta, habitatio ſemota ab hominū conſuetudine. Quinta, publica proclamatio, qua immundus proclamabatur, ut indignus qui inter Iſraelitas in populo Dei uerſaretur. Atq; hæc conditio fuit huius leproſi: his malis ſi non acceßiſſet fides in Chriſtum, prorſus dolore fuiſſet extinctus.

Accedit ergo Chriſtum, concipit fidem, & tametſi ſenſit ſe damnationem meruiſſe: tamen liberali promißione Chriſti ſe erigit. Audiuerat haud dubie hanc uocem Chriſti: Venite ad me omnes qui laboratis & onerati eſtis. Audiuerat haud dubie a Ioanne de Chriſto: Ecce agnus Dei qui tollit peccata mundi. Leproſus ergo hic cognito medico, ſpem ſanitatis concipit, certa fiducia in Chriſtum recumbens.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

Ex hac fide Chriſtum inuocat: eſt enim fidei germanus fructus, inuocatio, ut quæ ſine fide fieri nequit, iuxta illud: Quomodo inuocabunt, in quem non crediderunt.

Verum in inuocatione ſingulare patientiæ exemplum proponitur. Ait enim Chriſto leproſus: [Domine, ſi uis potes me mundare:] Quemadmodum Dauid expulſus regno cum conditione petijt ſe reſtitui, ſi ita Deo bonum uideretur: Ita hic leproſus hoc beneficium corporale relinquit in manu Domini, qui melius nouit quæ nobis expediunt, quam nos ipſi.

Hæc præterea oratio inſigne confeßionis Chriſti exemplum habet. Scribæ & Phariſæi perſequebantur eos qui Chriſtum confitebantur: ſed hic pauper contemtus leproſus uel frementibus principibus & ſacerdotibus Chriſtum confitetur, ſtatuit Chriſtum omnipotentem eſſe, adeoq; uerum Meßiam: cuius conſtantem confeßionem & nos imitari decet.

Iam leproſi huius curatio ſpectanda eſt, in qua plures ſunt circunſtantiæ examinandæ, quarum ſingulæ peculiares doctrinas habent. Manu corpus leproſi tangit: promittit alacriter quod petit leproſus: uerbo iubet eum mundum eſſe: effectus, hoc eſt, mundatio a lepra ſequitur continuo: mundato dat triplex præceptum, ut nemini dicat, ut oſtendat ſe Sacerdoti, ut offerat munus ſecundum legem.

Manus extenſio & attactus corporis leproſi immenſæ gratiæ & bonitatis Chriſti ſymbolnm fuit, quo facto mirum in modum leproſi fidem auxit. Nam cum uidebat filium Dei non ſolum non abhorruiſſe inſtar aliorum hominum a ſuo colloquio: Verumetiam ſuam immundiciem manu tetigiſſe, ſingulari Spiritus gaudio eſt perfuſus.

Cum

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

Cum hoc contactu coniungitur promiſsio, VOLO: leproſus ait, ſi uis. Chriſtus, uolo, reſpondet. Hinc apud ſe leproſus concluſit ſe mox ſanatum iri.

Promiſsioni addit, [Mundus eſto:] qua uoce ſuam diuinam potentiam declarat, confirmat doctrinam, & fidem in ſpectatoribus, & Hiſtoriæ lectoribus auget: uelle enim Chriſti facere eſt: omnia quæ uoluit in cœlo & in terra, fecit. Hæc Chriſti potentia nos conſolabitur aduerſus potentiam Diaboli &c.

[Vt confeſtim eſt mundata lepra eius.] Hoc ipſum miraculum eſt & beneficium erga leproſum: quo beneficio tanquam ſymbolo quodam notat, quod is paratus ſit ad purgandos omnes a ſua ſpirituali lepra qui ad ipſum fide accedunt.

Mandata ſequuntur, primum ne leproſus cuiquam dicat: huic mandato zelo quodā prædicandi beneficij Chriſti leproſus non obtemperat, in qua re non parum peccauit. Debebat enim non gratias referre benefactori iuxta ſuum ſenſum: ſed obedientia potius, qua nullum aliud Chriſto acceptius eſt ſacrificium.

Secundum & tertium mandatum ſequuntur: [Vade oſtende te ſacerdoti & offer munus tuum in teſtimonium ipſis.] Hoc fecit Chriſtus, ut legi Moſis hoc pacto ſatisfieret, in qua committitur ſacerdotibus iudicium de lepra ut infectos de cœtu reijciant & ſanatos recipiant publico ſuo teſtimonio. Quod autem offerre ſanati iubentur, ideo factum eſt, ut iſta oblatio eſſet ſymbolum gratitudinis illorum, qui ſanitatem adepti eſſent erga Deum.

Papiſtæ, qui ex hoc loco confeſsionem auricularem extruunt cum enumeratione peccatorum, ſtulti ſunt, & fœde deprauant ſcripturam, eam in alienum ſenſum detorquentes.

quentes. De confeßione, quam nos retinemus in noſtris Eccleſijs, alias dicendum eſt.

DE TERTIO.

Hiſtoria continens beneficium Centurioni exhibitum, plurimas doctrinas, quas numeris diſtinguam, quo melius teneri poßint, habet.

1. Obſeruanda eſt imago duplicis populi Iudaici & Ethnici. Primum ſanatur Iudæus. Deinde Ethnicus: unde docemur beneficia Chriſti promiſcue ad omnes pertinere, non eſſe diſtinctionem Iudæi, & Græci. Vt enim omnes peccauerunt & egent gloria Dei: Ita omnibus Chriſtus ſuum beneficium offert fide recipiendum.

2. Diuerſa conditio Iudæi & Ethnici non caret doctrina. Iudæus erat pauper, Ethnicus diues: non ergo Chriſtus reſpectum habet præſentis fortunæ, non contemnit pauperem, non reijcit diuitem. Iudæus erat plebeius, nobilis uero Centurio: in regno ergo Chriſti non habent rationem maiorum ſtemmata: ſed in Chriſtum fides, qua omnes ſiue nobiles ſiue ignobiles, filij Dei naſcuntur. Iudæus erat in mundo contemtus, Centurio aulicus honoratus: ſed ex fide æſtimat Dominus quis ſit apud ſe honoratior.

3. Iam ex circunſtantijs quæramus qualis fuerit fides Centurionis: quod Ethnicus fuerit extra populum Dei peculiarem ſatis humiliat ipſum. Poſſet quidem gloriari apud homines de Centuriatus dignitate: ſed hæc gloriatio nullum locum habet apud Deum: Nam ut ait apud Hieremiam Dominus, Qui gloriatur, in me glorietur, qui facio miſericordiam, iudicium & iuſticiam: non ergo Centurio ſine pœnitentia accedit Chriſtum: ſed

agnita

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

agnita ſua miſeria, opem Chriſti implorat pro famulo, idq; ex uera fide, qua re ipſius etiam caritas erga proximum declaratur. Cum autem dicit: [non ſum dignus ut intres in domum meam: item, tantum dic unum uerbum & ſanabitur puer meus,] & ſe peccatorem fatetur, & Chriſtum diuina natura præditum agnoſcit, in quem & credit. At cum ſubiungit: [Nam & ego homo ſum ſub poteſtate conſtitutus &c.] ſignificat quam facile ſit Chriſto diuina uirtute etiam abſentes iuuare ſolo uerbo & uoluntate, cum ipſe ſit homo ſub aliena poteſtate conſtitutus poßit famulis præſcribere quæ facienda, & ipſi imperata faciunt.

4. Hic quæſtio oritur de aliena fide. Centurio credit: ſed famulus eius ſanatur: unde certam hanc doctrinam colligimus, quod pij ſua fide poßint alijs impetrare corporalia beneficia: ſed an aliquis aliena fide ſaluari poſſit ſalute æterna, quæſtio apud Chriſtianos nulla eſt: Nam illi ſciunt neminem ſaluari ſine propria fide, quæ quidem acquiri poteſt cum pij pro alijs orant, ut Deus ipſis largiatur fidem.

DE QVARTO.

IN hoc præconio fidei Ethnici plura ſunt conſideranda. Primum admonitio Chriſti, quæ ad eius humanitatem refertur: Indicat enim affectus humanos, ſed ſine peccato. 2. Iurat ſe non inueniſſe tantam fidem in Iſrael. Iudæi enim non ſolũ uerbum, uerumetiam ſigna requirebant: ſed hic Ethnicus modicũ doctrinæ guſtum cum haberet ſolo uerbo eſt cõtentus. Mariæ fides perfectior erat: ſed ex perfectiori inſtructione & certioribus & pluribus ſignis: maior igitur eſt Centurionis fides ſecundum

aliquam

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

aliquam partem, nõ ſecundum abſolutam fidei rationem. 3. Docemur hoc loco quod oporteat fidẽ creſcere & quotidiana incrementa ſumere. 4. Docet hic Chriſtus de uocatione gentium, ut ipſæ cum Abraham, Iſaac & Iacob colligantur in unam Eccleſiam, per fidem in Chriſtum. 5. Prædictio reiectionis Iudæorum propter ſuam incredulitatem cum interminatione pœnæ. 6. Cum dicit Centurioni, [Vade, fiat tibi ut credidiſti,] ſignificat omnia poßibilia credenti, quemadmodum Chriſtus alibi teſtatur, Cui honor & gloria, in ſæcula ſæculorum, AMEN.

DOMINICA QVARTA POST EPIPHANIAM, EVANGELIUM Matth. 8.

ET cum ingreſſus eſſet Ieſus nauim, ſecuti ſunt eum Diſcipuli ſui: & ecce motus magnus factus eſt in mari, adeo ut nauis operiretur a fluctibus, ipſe uero dormiebat. Et accedentes diſcipuli excitauerunt illum, dicentes: Domine, ſerua nos, perimus. Et dicit illis: Quid timidi eſtis exigua præditi fiducia? Tunc excitatus increpauit uentos & mare, & facta eſt tranquillitas magna. Porro homines admirabantur, dicentes: Qualis eſt hic, quia uenti quoq; & mare obediunt illi.

ENARRATIO TEXTVS.

Hoc

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

HOc Euangelium rurſus indolem Chriſti nobis ponit ob oculos, quæ eſt ſuis adeſſe in periculis, eosq; iuuare, ſecundum Pſalmi dictum: Tecum ſum in tribulationibus. Item: Inuoca me in die tribulationis, exaudiam te & honorificabis me. Ad eundem modum Apoſtolorum exemplum hic docet, quid in periculis ſit faciendum, uidelicet ut cum Apoſtolis Chriſtum noſtra fide excitemus, quo nobis petentibus, opem ferat. Hæc eſt autem ſumma Euangelij, quod Chriſtus periclitantibus diſcipulis in naui præ tempeſtate ſubito orta, excitatus increpet mare & uentum, unde tranquillitas magna ſecuta eſt & admiratio in ſpectatoribus. Locos autem tres tractabimus, qui ſunt:

I. Varietas tentationum piorum in hoc mundo.

II. Hiſtoriæ præſentis explicatio cum ſuis circunſtantijs.

III. Pulcerrima imago Eccleſiæ Chriſti in hoc mundo.

DE PRIMO.

QVia hoc Euangelium meminit tentationis in naui, uolo breuiter indicare tentationum genera quibus homines ſolicitantur: idq; ideo, ut agnitis periculis, quæ nos undiq; circunſtant, ſimus uigilantiores ne tentationibus fracti, abijciamus confeßionem ac gratia excidamus. Sicuti enim Chriſti diſcipuli inter maris fluctus tentabantur de uita: Ita ſinguli Chriſtiani, omni fere hora ſalutis ſuæ naufragium timere debent.

Tentationum genera ſunt multa: aut enim tentatio Deum autorem habet, aut a diabolo proficiſcitur, aut ab homini-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

hominibus uenit, aut in ipſo qui tentatur cauſſam habet, aut res circunſtantes moleſtant.

Deus tentat, ut nobis ipſis reddamur probatiores: non enim tentat, ut ſciat, quem nihil latet: ſed ut ſcire nos faciat, quantum in pietate profecerimus. Et tentat Deus in moribus, & in doctrina, & in ſignis iræ. In moribus tentauit Abraham, quando iuſsit eum mactare filium ſuum unigenitum Iſaac in holocauſtum: Verum Abraham obœdiendo Deo in re adeo dura & difficili, factus eſt ſibiipſi probatior, & uidit uerum ſuæ fidei fructum, præferre obœdientiam erga Deum omnibus rebus mundi. Sic hodie pij diuinitus tentantur, dum mandatis Dei propoſitis, omnium uirtutum morumq; regulis certiſsimis probatiores ſibi redduntur per ſpontaneam obœdientiam. At contra qui ſcientes & uolentes ruunt in peccata, & ſuccumbunt tentationi fiunt rei iræ Dei, donec reſipiſcant.

Deinde in doctrina quoq; tentat nos Deus, quando permittit Pſeudoprophetas uenire, & uaria dogmata erronea proponere: de quo tentationis genere loquitur Moyſes Deut. 13. Si ſurrexerit in medio tui Propheta, aut qui ſomnium ſe uidiſſe dicat, & prædixerit ſignum atq; portentum, & euenerit quod locutus eſt, & dixerit tibi: eamus & ſequamur Deos alienos, et ſeruiamus ijs (hoc eſt, ſi nouum modum colendi Deum inſtituat) non audies uerba Prophetæ illius & ſomniatoris, quia tentat uos Dominus Deus ueſter, ut palam fiat, utrum diligatis eum, an non in toto corde, & in tota anima ueſtra. Hæc tentatio Deo aſcribitur quatenus probationis eſt, & non ſeductionis. Ad eundem modum hodie dat nobis uerbum: ſed permittit oriri hæreſes plurimas, ut eo pacto nos tentet probetq; an illum uere ex uiua ſinceraq; fide diligamus. Aliquando in ſignis tentat Dominus, dum in cœlo, terra, mari

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

horrenda ſuæ iræ ſigna proponit, quæ ſigna mirum in modum piorum animos concutiunt. De hoc tentandi genere loquitur Moyſes Exod. 20. Nolite timere, ut enim tentaret uos uenit Deus, & ut terror illius eſſet in uobis & non peccaretis.

Diabolus tentat defectione a doctrina, præſumptione in officio, idololatricis cultibus & multis alijs modis: de quibus dicendum eſt Dominica ſecunda quadrageſimæ.

Homines, cum hoſtes, tum amici tentant nos uarijs modis, doctrina, hypocriſi, exemplo, conſilio, promiſsione, comminatione.

Inuenit etiam homo in ſe ipſo, a quibus tentatur, ut ſunt peccatum hæreditarium. Deinde multi affectus inde pullulantes, qui nos ſolicitant, ut aliquid contra Deum tentemus. Tentatur interdum homo a dotibus aut animi aut corporis, quales ſunt pulchritudo, robur, ingenium, artificium, &c. Hoc tentationis genere, qui ſuperari nolit, cogitet omnia diuinitus collata in Dei gloriam & aliorum commodum.

Res quoq; circunſtantes ſæpe piorum mentes tentant & perturbant quarum quædam ante nos ſunt, ut quæ imminent: quædam poſt, ut quæ præterierunt: quædam a dextris, ut quæ iucunda ſunt: quædam a ſiniſtris, ut quæ triſtia exiſtant. Ante nos, mors minatur, iudicium Dei horrendum excruciat, infernus os patens habet. Poſt nos ſeu retro a tergo ſunt præterita peccata, quæ conſcientiam hominis cruciant. A dextris ſunt diuitiæ, honores, potentia, quæ multos homines in æternum exitium præcipitant. A ſiniſtris ſunt paupertas, probra, contemptus, infamia, pericula in terra, mari, domi, foris. Hæc tentationū genera ſunt grauiſsima, quæ ſuperantur fide, inuocatione, crebris ſuſpirijs ad Deum pro auxilio, morū inno-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

innocentia, breuiter perpetua ſeriaq; pœnitentia. Hæc de tentatione uolui hoc loco dicere, ut nos excitemur ad uigilantiam & precationem, ne intremus in tentationem.

DE SECVNDO.

IN huius miraculi hiſtoria ſequentes ſunt conſiderandæ circunſtantiæ:

1. Tentatio fidei. Diſcipuli habent ſecum in naui Dominum, atq; ideo nauigant ſecurius: ſed hæc ſecuritas, non ita diuturna fuit: Nam tempeſtate orta, nauis fluctibus obruitur: unde factum eſt, ut qui paulo antea ſecuri nimium fuerunt, iam fluctibus maris, deſperabundi obijciantur: Quare nemo nimium fidat ſecundis, ſed in rebus ſecundis metuat.

2. In hoc periculo grauißimo Chriſtus dormiuit, cum ut uires laboribus fatigatas ſomno recrearet ac reficeret, tum ut diſcipulorum fidem exploraret, non quod ipſe ſcrutator cordium quicquam ignorarit: ſed ut ipſi ſibi diſcipuli fierent notiores. Præterea etiam ideo Dominum dormiſſe credendum eſt, ut in diſcipulis maior fides excitaretur, & maiore timore perculſi diſcipuli Chriſtum uehementius inuocarent, ac in maximo periculo præſens auxilium maioris facerent. Nam ſi Chriſtus uigilaſſet, opem laborantibus ut in graui periculo ſua ſponte, ſine diſcipulorum precibus tuliſſet. Etſi autem omnia, quæ ad noſtram ſunt ſalutem neceſſaria, ex ſua bonitate & paterno erga ſuos affectu dare paratus eſt: non tamen niſi rogatus dare ſolet: Eſt enim oratio ordinarium inſtrumentum ad impetranda omnia quæ nobis a Deo neceſſaria ſunt: idq; ea de cauſſa, ut ipſum quidem uerũ Deum creatorem et fontem omnis boni ueneremur, nos uero

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

impotentes creaturas (utque ſine Deo nec quicquam habemus nec quicquam ualemus) agnoſcamus.

3. Praxis fidei hic conſpicitur: Fides enim non eſt ocioſus aſſenſus aut cogitatio: ſed eſt fortis gigas, qui uincit mundum, ut Ioannes inquit: hæc eſt uictoria quæ uincit mundum, fides ueſtra: uincit quidem fides: ſed per uictorem quem poßidet. Hæc fides habet mundum hoſtem, hoc eſt, peccatum, mortem, Diabolum, pericula, carnem. A parte peccati ſtat lex, conſcientia, deſperatio. A parte fidei ſtat Euangelium, ſacrificium Chriſti, certa fiducia. Cum ergo ſuo fulmine, fumo, igne, uaporibus, tonitru te adoritur lex, accipiat fides Euangelium, illudq; legi opponat.

Cum ergo lex dicat: omnis qui non fecerit omnia quæ ſcripta ſunt in libro legis maledictus eſt, oppone Euangelium: Omnis qui credit in filium habet uitam æternam.

Mors cum minetur mortem, oppone ei mortis uictorem Ieſum Chriſtum, qui morti uictæ exprobrans, ait: ubi mors aculeus tuus, ubi o inferne uictoria tua? idem apud Ioannem ait: qui credit in me non guſtabit mortem in æternum: ſed tranſibit a morte ad uitam: Mors igitur pio homini utilis eſt: nam eſt tantum tranſitus ad meliorẽ uitã: tantum abeſt ut pijs formidabilis eſſe debeat.

Diabolus quidem accuſat & magnum Catalogum facinorum texit: ſed oppone ipſi Chriſti ſententiam de ipſo, qui ait: Princeps huius mundi iam iudicatus eſt, & illud Pauli: Deus eſt qui iuſtificat, quis eſt qui condemnet? ſi obijcit nobis iniuſticiam noſtrã, Reſpondeamus cum Paulo: Eum qui non nouit peccatum, fecit peccatum ut nos fieremus iuſticia Dei in ipſo.

Pericula ſimiliter peccati nos coarguunt: Sunt enim

enim ueluti concio iudicij Dei de peccato, Reſponde iudicium a Dei domo incipere, & Dominum omnem filium quem recipit caſtigare, idq; in bonum filij.

Caro ſolicitat ad deſperationem: ſed tu carnem ſubijcito ſpiritui, & dic ipſius iudicium hic nullum habere locum: atq; ita mille occurrunt, quæ ſalutem noſtram impedire uolunt.

Potuit ergo Nero, peccato, legi, morti, carni ita exprobrare? nequaquam: nam ſoli filij Dei hoc ius habent, alij tenentur captiui ſub peccato, quia ſerui ſunt peccati, ut qui peccatum faciant illi indulgendo aduerſus Spiritum, imo ſpiritu extincto prorſus. Quicunq; ergo uult peccato, legi, morti, Diabolo, carni, etc. exprobrare, uideat an ſentiat ueram pœnitentiam, uideat an habeat fidem & bonam conſcientiam: Deniq; uideat an ita ſit compoſitus, quod omnia uitæ commoda poſtponat obœdientiæ erga Deum abiecto peccandi propoſito.

4. Chriſtus duo reprehendit in diſcipulis. Primum puſillanimitatem, quia non debebant timere eo præſente: cuius cum tot miracula uidiſſent, facile didiciſſe potuerunt eum non perire poſſe, cui Chriſtus præſens adeſt. Deinde fidei paruitatem, quia non crediderunt eum poſſe tantum dormiendo, quantum uigilando, tantum mari quantum terræ, qui terræ erat & maris creator.

5. Vt autem dormiendo declarauit ſe hominem eſſe: ita hic imperando uentis ſe Deum eſſe docet: utrumque ſeruit fidei noſtræ tenuitati. Humanitas enim uoluntatem erga nos, diuinitas uero facultatem docet, quæ duo ad omnem actionem proœreticam requiruntur.

6. Chriſtus, ut breuiter complectar, hac Hiſtoria oſtendit ſe uere uelle ſalutem hominum et præſertim eorum qui ſe inuocant. Nam ut uult ſe in periculis a nobis

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

inuocari: Ita etiam uult paternum ſuum erga nos affectum dum a periculo liberat, declarare:

DE TERTIO.

HAEc allegoria eſt ſuauiſsima: pingitur etiam hic ſors & imago Eccleſiæ. Mare eſt mundus: Nauis eſt Eccleſia: uentus eſt Diabolus: pius cœtus credentium diſcipuli ſunt: Chriſtus eſt ueritas: Euangelium fides.

Primum hic obſerua, antequam Chriſtus cum diſcipulis in nauim ingreditur, mare tranquillum eſt, hoc eſt, mundus ſecure ſtertit in ſuis peccatis: Verum poſt ingreſſum Chriſti in nauim, excitatur tempeſtas ualida, adeo ut nauis uideatur obrui. Sed quid? Adeſt qui imperet mari & uentis Chriſtus Dominus: hinc ergo primum diſcamus extra hanc nauiculam, id eſt, Eccleſiam non eſſe ſalutem. Verum hic diligenter ſpectandum, ne hoſtilem nauim pro uera agnoſcamus. Hoſtilis nauis foris quidem eſt ornatior, intus capacior: ſed habet uera nauis ſuum ornatum interius, & multo auguſtiorem habet gubernatorem Spiritum ſanctum, habet naucleros omnes pios, habet uerbum Dei, Sacramenta in uero uſu, & obœdientiam erga miniſterium: his theſauris contenta eſt hæc nauis in tantis fluctibus.

2. Obſeruetur quod hæc nauis non uerſetur in tranquillo mari: ſed turbetur fluctibus, qui ipſam huc illuc impellunt: quod uerißimum eſſe ipſa mundi Hiſtoria docet. Deus condito mundo, hanc nauiculam in medio poſuit: uerum Diabolus hoſtis filij Dei, mox illam turbauit procellis: poſtea miſerandis modis iactata eſt uſq; ad tempora Nohæ: poſt Nohe ad Abrahamum: inde ad tempora Moſis: tum ad Chriſtum, qui, ut hanc nauim ſaluaret, uenit in mundũ. Neq; adhuc conquieuerunt fluctus eius. Sed quæ

nam

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

nam eſt cauſſa eſt, cur mundus hanc nauiculam ferre nequeat? quia Eccleſia mundi opera arguit, hoc eſt, mundi ſapientes ſtulticiæ accuſat: iuſtos peccati reos peragit: diuites non beat: ſed infelices & miſeros pronunciat, niſi pietas uera diuitijs præſit moderatrix. Atq; hoc eſt quod Chriſtus promiſit fore, cum ait: Spiritus ſanctus mundũ peccati, iuſticiæ, iudicij arguet. Quid peccauit Abel in Cain, qui ipſum horrende occidit? Reſpondet Ioannes: opera eius fuerunt bona & fratris mala. Quid Nohe? quid Ieremias? quid Eſaias? quid Chriſtus? deniq; quid tot ſancti martyres inde uſq; ab initio mundi? mundum de tenebris ad lucem deducere uoluerunt, ut renunciatis mundanis concupiſcentijs pie, honeſte, iuſteq; homines in mundo uiuerent. Hanc gratiam mundus ſuis benefactoribus referre ſolet: fluctibus enim uult obruere eos: ſed non ſuccedunt illi omnia ex uoto: non poteſt nauiculam hanc funditus perdere: nam ex ſanguine martyrum noui naſcuntur martyres.

Diſcamus igitur hinc ſanctam aduerſus ſcandalum perſecutionis & paucitatis artem. Si offendit te iactatio nauis, reſpice ad Chriſtum qui præſens in naui adeſt. Si paucitas te turbat, reſpice ad arcam Nohæ, ad Sodomitas, ad reliquum mundum totum: ea quæ ſunt optima nunquam placuerunt, niſi paucißimis. Eccleſia in principio exigua fuit: in medio maxima: in fine ita rurſus exigua erit, ut uideatur operta fluctibus, malicia Diaboli, prauis doctrinis dæmoniorum & ſceleratis moribus.

Diſcamus proinde in his fluctibus excitare Chriſtum noſtra inuocatione, qui a ſua naui nunquam abeſt: ſed eam Spiritu ſancto, uerbo, Sacramentis, diſciplina gubernat: Cui una cum patre & Spiritu ſancto, honor & gloria ſit, in ſæcula ſæculorum, AMEN.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

DOMINICA QVINTA POST EPIPHANIAM EVangelium Matth.13.

ALiam parabolam propoſuit eis, dicens: Aſsimilatum eſt regnum cœlorum homini ſeminanti bonum ſemen in agro ſuo, ſed dormientibus hominibus, uenit illius inimicus & ſeminauit Zizania inter triticum, abijtq́. Cum autem germinaſſet herba & fructum feciſſet, tunc apparuerunt Zizania: Accedentes autem ſerui patrisfamilias, dixerunt illi: Domine, nonne bonum ſemen ſeminaras in agro tuo: unde igitur habet Zizania? Ille uero dixit illis: Inimicus homo fecit. Serui autem dixerunt illi: uis igitur abeamus & colligamus ea? At ille dixit, non: ne dum colligitis Zizania, eradicetis cum illis ſimul & triticum: ſinite pariter creſcere utraque, uſq; ad Meſſem, & in tempore meſsis dicam meſſoribus: colligite primum Zizania, & colligate ea in faſciculos ad comburendum ea: triticum uero congregate in horreum meum.

ENARRATIO TEXTVS.

OCcaſionem huic Euangelio præbuerunt auditores Chriſti, quorum alij fuerunt hypocritæ, qui ſibi tamen non parum placuerunt, quod accenſerentur gregi Chriſti: Alij fuerunt ſinceri et boni: ſed quia uiderunt confuſam bonorum cum malis ſimul mixturam, non parū turbaban-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

babantur illorum mentes. Vt ergo & illos ſuæ hypocriſeos & pœnæ olim ſecuturæ admoneret, & hos, propoſita futura ſeparatione & mercede, ad conſtantiam & infractam fiduciam erigeret, hanc proponit parabolam. Cuius hic ſenſus eſt, quod bonis mali permiſti eſſe debeant in Eccleſia, donec hic mundus ſteterit, qui in fine ſæculi ſunt a ſe inuicem ſeparandi, ut pijs merces, impijs uero commerita reddatur pœna: pertinet proinde hoc Euangelium eo, ut hypocritas terreat, ac propoſita pœna inuitet ad pœnitentiam: & conſoletur pios, eosq; ad tolerantiam malorum armet. Porro loci huius Euangelij quatuor ſunt:

I. Quale ſit regnum Chriſti in hoc mundo.
II. De hoſtibus huius regni.
III. Oratio diſcipulorum Chriſti contra hoſtes, & cur Deus patiatur hoſtes in Eccleſia.
IIII. De pœnis hoſtium Chriſti & præmijs piorum.

DE PRIMO.

REGNum cœlorum uaria in ſcriptura ſignificat. PRIMVM enim cum Ioannes dicit, Agite pœnitentiam: appropinquat enim regnum cœlorum, non eſt aliud regnum cœlorum, quam uitæ nouitas, qua Deus nos inſtaurat in ſpem beatæ immortalitatis: Nam ereptos e ſeruitute peccati & mortis, ſibi nos uendicat, ut in terra peregrinantes cœleſtem uitam iam fide poßideamus. Cum ergo dicit, appropinquat regnum cœlorum, ſignificat reſtitutionem ad beatam uitam adeoq; ueram & æternam felicitatem in Chriſto proponi. DEINDE ſignificat ipſum Chriſti Euangelium, quo ciues in Regnum cœlo-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

cœlorum aggregantur,ut cum dicit Dominus: Regnum cœlorũ intra uos eſt. TERTIO ſignificat fructum prædicati Euangelij in cordibus piorum,atq; tunc eſt, ut Paulus Rom.14.definit,iuſticia, gaudium, ſpiritus & pax in conſcientijs noſtris. QVARTO ſignificat ipſam futuram felicitatem in æterna uita poſt iudiciũ: ut cum Chriſtus promittit fore, ut multi ab oriente & occidente ueniant & accumbant cum Abraham, Iſaac & Iacob in regno cœlorum. QVINTO ipſam uiſibilem Eccleſiam ſignificat in hoc mundo, in qua ſunt boni & mali permiſti uſq; ad meſſem,hoc eſt,conſummationem ſæculi. In hac ſignificatione capitur regnum cœlorum in hoc præſenti Euangelio: de quo regno nunc pauca ex præſenti parabola dicam. [Simile eſt regnum cœlorũ homini qui ſeminauit bonum ſemen in agro ſuo &c.] Homo ſeminans, eſt Chriſtus uerus Deus & uerus homo: Ager eſt mundus: ſemen ſunt filij regni. Horum trium ſingula plura docent.

Primum enim cum Chriſtus dicitur ſeminator, hæc ſignificantur. 1. Quanta ſit Eccleſiæ dignitas, quæ autorem habet filium Dei. 2. Quod ſapientes mundi non ſeminent Eccleſiam: id enim ſolius Chriſti eſt: quare nec ſapientia mundi conſeruatur. 3. Quod officium Chriſti ſit ſeminare, hoc eſt, docere iuſticiam & ſalutem æternam. 4. Quod nullus poßit ſemen bonum fieri, id eſt, iuſtificari & innouari ad uitam æternam ſine Chriſto ſeminatore.

Deinde cum Chriſti ager dicatur mundus plura nobis cogitanda offeruntur. 1. Quod non unum aliquod regnum mundi,non Italia,non Græcia, non Iudæa, non denique ulla natio ſub ſole poßit ſibi ſoli uendicare, quod ſit ager Domini: nam totus mundus eſt ager ille, in quem ſuum ſemen conijcit Chriſtus ſeminator. Quare ut nulla

natio

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

natio,adeoq; nullus homo poteſt iuſte conqueri ſe de regno cœlorum excluſum eſſe : ita nullus populus poterit hanc gloriam ſibi ſoli,ut dixi,uendicare. 2. Hic conſpicitur,quod immenſa ſit Dei miſericordia offerentis omnibus per uaſtum orbem Chriſti beneficia, hoc eſt, ſapientiam,iuſtificationem, ſanctificationem & redemtionem. 3. Cur ager dicatur,obſeruandum : Nam hæc Metaphora ſignificatur,quod cultura ſit neceſſaria. Nam ut ager hic prædicatione pœnitentiæ eſt arandus: Ita ſanguine & ſpiritu Chriſti irrigandus eſt,alioquin ſemen ſuffocatur & perit.

Semen eſt hic & id quod ſeminatur, & id quod creſcit. Quid ſeminatur? Euangelium Chriſti,quod ut offert gratuitam remiſsionem peccatorum: ita iugem requirit pœnitentiam. Hoc ſemen,id eſt,Euangelium Chriſti, ager excipit fide: ſed Spiritu ſancto fouetur & conſeruatur, ne obrutum tempeſtabibus carne & cruce intermoriatur & pereat. Deinde ſemen dicitur id quod e ſemine naſcitur,nempe triticum ipſum, hoc eſt, filij Dei. Eſt enim uerbum Dei ſeu Euangelium, ſemen illud incorruptibile quo renaſcimur in filios Dei.

Hæc ergo deſcriptio eſt regni cœlorum, id eſt,Eccleſiæ Dei in hoc mundo. Vnde primũ docemur quod Eccleſia non ſit opus hominis alius,quam filij Dei:Quare uanus eſt Papa cum gloriatur ſe huius Eccleſiæ ſeminatorem eſſe. Deinde, quod humanis doctrinis non ædificetur Eccleſia, ſed tantum Euangelio Ieſu Chriſti,quod qui purum docent, cooperarij ſunt Chriſti ſeminatoris.

DE SECVNDO.

HAec parabola docet quod regnũ Chriſti ſit ſuos habiturum hoſtes, quemadmodũ etiam prima promiſ-

ſio

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

ſio habet Gen.3. Semen ſerpentis inſidiabitur ſemini mulieris. Hoc quam uerum ſit docet Eccleſiæ Hiſtoria inde a promißione ſeminis in hunc uſq; diem. Vbi eſt Abel, ibi eſt etiam aliquis Cain: ubi Iſaac, ibi etiam Iſmael: ubi Iacob, ibi etiam Eſau aliquis: ubi Dauid, ibi Saul: ubi Chriſtus, ibi Iudas: ubi Paulus, ibi Nero aliquis, nec eſt quod aliud ſperemus: perpetuo enim Sathanas inſidiatur Eccleſiæ Chriſti, quam aut prorſus abolere, aut prauis doctrinis & moribus contaminare conatur.

Sed quando ueniunt hoſtes? Cum homines dormiunt, uenit inimicus homo & ſeminat zizania. Hoc ſomno, cum miniſtri uerbi, tum auditores taxantur. Miniſtri uerbi dormire dicuntur, cum non fideliter faciunt officiū docendo quæ ſalutaria ſunt: monendo eos, qui ſegniores uidentur: obiurgando eos, quos uiderint non recta uia incedere ad ueritatem Euangelij: conſolando pauidas conſcientias: & confutando erronea dogmata, quæ cum fundamento, hoc eſt, articulis fidei pugnant. Auditores quoque dormire dicuntur, cum uel ſegniter uerbum audiunt: uel frigent & paulatim deficiunt, quemadmodum hodie uidemus multos facere.

Cum ita dormiunt homines, uenit inimicus homo, idq; ideo, quia hoſtis Chriſti eſt, cuius regnum, hoc eſt, Eccleſiam uaſtare cupit, & ſuum regnum dilatare mendacio & homicidio.

Quid facit inimicus homo? ſeminat in agro Domini. Quid? 1. falſam & hæreticam doctrinam pugnantem cum articulis fidei: idq; cœpit in Paradiſo & deinceps omnibus ætatibus. Vbicunq; enim uera & ſincera Euangelij doctrina prædicatur, ibi quoq; hic inimicus adeſt, ut fontes ſaluatoris ſalutares ſuo ueneno inficiat, ne homines ex fontibus puris ſaluatoris ſalutem hauriant. 2. Seminat

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

minat uerbi contemtum in multis. Ex his ſeminibus naſcuntur zizania, id eſt, filij nequam, ut ſunt, 1. Hypocritæ. 2. Sophiſtæ. 3. Tyranni. 4. Blaſphemi. 5. Scelerati: atq; hi omnes coniunctis copijs Eccleſiam, hoc eſt, puſillum illum Chriſti gregem oppugnant.

Sed quid eſt quod dicit, inimicum hominem iacto zizaniorum ſemine in agro domini abire? an diabolus ab Hypocritis, Sophiſtis, Tyrannis diſcedit? Nullo pacto: ſed ideo abire dicitur, quia aliam perſonam induit: non uult uideri hoſtis: ſed ſpiritus Dei & Angelus lucis, quemadmodum in Anabaptiſtis uidere eſt, qui iactant quidem ſpiritum Dei & arcanas reuelationes, cum tamen meris Sathanæ præſtigijs fallantur.

Atq; ita hic ſecundus locus primum docet, quod Eccleſia habeat ſuos hoſtes etiam in medio agro, hoc eſt, in externa ſocietate Eccleſiæ. 2. Monet ne aſſentiantur hoſtibus. 3. ut diſcamus hoſtes a ueris ciuibus Eccleſiæ diſcernere. 4. Monet ne nos exemplo multorum aut deficiamus ab Eccleſia prorſus, aut offendamur calamitate Eccleſiæ quæ in hac uita tot hoſtiũ iniurijs expoſita eſt.

DE TERTIO.

SErui patremfamilias accedunt & dicunt, [nonne bonum ſemen ſeminaſti in agrum tuum?] per hunc acceſſum ſeruorum ad patremfamilias, ſignificatur oratio piorum pro Eccleſia contra ſectas & ſcandala in Eccleſia: Pij enim ut perpetuo precantur bona & ſalutaria Eccleſiæ: Ita deprecantur mala & nociua: id quod in Pſalmis Dauidicis paſsim uidere licet: Rogate inquit, quæ ad pacem ſunt Ieruſalem: Ita proſperentur, diligentes te. Contra, hoſtes confundantur ait, & pereant qui

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

uolunt mihi malum. Item Pſal. 7. Conuertatur labor eius in caput eius, atque in uerticem eius iniquitas ipſius deſcendat.

Sed quomodo hoc ſtare poteſt cum Chriſti præcepto, qui iubet ut oremus pro maledicentibus nobis & iniuriam nobis facientibus? Oratio Eccleſiæ contra hoſtes habet ſemper annexam conditionem pœnitentiæ & conuerſionis: Eſt enim ſenſus, ut aut conuertantur per pœnitentiam, aut confundantur & pereant: ne perpetuo blaſphemias in Deum crepent, & ſanctis Dei ſint moleſti. Orandum eſt ergo pro hoſtibus ut conuertantur, quod ſi non conuertantur, orandum eſt contra eos ut confundantur, fruſtrati ſuis conſilijs, quibus ſtruunt Eccleſiæ Chriſti inſidias.

[Vis ne, inquiunt famuli, ut eamus & eradicemus ea? quibus ait, non: ſed ſinite utraq; creſcere, ne forte colligentes zizania eradicetis ſimul & triticum.] Primum hic ſciendum eſt, quod Chriſtus neq; de paſtorum, neque magiſtratuum officio diſſerat: ſed tantum offendiculum tollit, quo turbantur infirmi, dum uident in Eccleſia multos eſſe impuros. Paſtoribus enim commiſſus eſt gladius ſpiritualis, quo ſeparant impuros ab Eccleſia, dum eos excommunicant, quo pudore ſuffuſi tandem reſipiſcant, & boni eorum contagione non coinquinentur. Magiſtratui eſt etiam gladius commiſſus, ſed ſecularis, ut uocant, quo turbatores humanæ ſocietatis punit & eijcit. Quanquam autem paſtores & magiſtratus uel maxime ſedulo fecerint officium: tamen ita nunquam purgabunt Eccleſiam, quin aliquæ fæces impuræ doctrinæ & prauæ uitæ remaneant, quod cum uidemus, non debemus offendi: ſed admoniti hac parabola purgare quantum poſſumus, reliqua Deo committentes. Non enim Chriſtus hoc dicto

indul=

indulget alendis ſordibus in Eccleſia: ſed tantum fideles ſuos hortatur ne animo deficiant, cum malos ſecum ferre cogantur: Ex hoc ergo loco colligamus. Quanta ſit miſericordia Dei, qui tam patienter malos in Eccleſia fert ut agant pœnitentiam. 2. Quod his conſolemur nos contra ſcandalum paucitatis obedientium Euangelio. 3. Quod confutentur Anabaptiſtæ, qui negant illum cœtum Eccleſiam eſſe, in quo ſunt multi ſcelerati.

DE QVARTO.

ET in tempore meßis dicam meſſoribus: colligite primum zizania & colligate ea in faſciculos ad comburendum, triticum uero congregate in horreum meum.] Hic concionatur de ſeparatione piorum ab impijs, quæ eſt futura in conſumatione ſæculi. Deinde prædicit fore, ut impij puniantur: pij uero aggregentur in regnum Dei. Quemadmodum enim zizania colliguntur & igni mandantur: triticum uero colligitur & in horreũ ſeruandum reponitur: ita in fine ſæculi futurum eſt, ut impij tradantur æternis pœnis cruciandi, pij uero liberentur & donentur æternæ uitæ poſſeßione. Hoc ſine parabola Chriſtus Matth. 26. ita exprimit in ſententia extremi iudicij, ubi impijs dicturus eſt: Ite uos maledicti in ignem æternum, Pijs uero: Venite benedicti Patris mei, & poßidete regnum uobis paratum ab initio. In ſumma Impijs lata duplex pœna nominatur, maledictio, & ignis æternus, quia enim contemſerunt beneficium Chriſti gratuito ſibi oblatum, maledictioni omnium creaturarum ſubijcientur, quæ pœna quam ſit horrenda nulla lingua explicare poteſt. Deinde duplici punientur igni, nempe malæ conſcientiæ, cuius ingens cruciatus nunquam

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

quam finietur: & igne corpus urente, non conſumente: nam æternis pœnis corpus deſtinatum, perpetuum ignem ſentiet. Si hæc ſerio cogitaremus, non ita frigidi eſſemus in rebus ſalutis noſtræ.

In ſententia piorum duplex proponitur præmium, nempe benedictio paterna, & regni Dei hæreditas. Illa opponitur maledictioni, hæc æternis pœnis: Duplex ergo argumentum hinc ſumamus: unum à pœnis impiorum, Alterum à præmijs iuſtorum, utrunq; efficax eſt (quomodo rite cogitetur) ad operandum in nobis timorem Dei & ueram perpetuamq; pœnitentiam.

Hoc ergo pacto tota hæc parabola hunc habet ſcopum, ut relinquat impius uiam ſuam qua peccat, relinquat iniquus cogitationem ſuam, qua de remiſſione peccatorum deſperat, & ſecundum Prophetæ dictum conuertatur ad Dominum, quia multus eſt ad ignoſcendum. In hoc MVLTO *nihil deeſt, ſed eſt in eo omnipotens miſericordia & miſericors omnipotentia, Cui gloria in ſæcula,*

AMEN.

DOMINICA SEPTVAGESIMAE, EVANGELIVM Matth. 20.

Simile eſt regnum cœlorum homini patrifamilias, qui exijt primo ſtatim diluculo, ad conducendos operarios in uineam ſuam. Conuentione autem facta cum operarijs in ſingulos dies denario, miſit eos in uineam ſuam. Et egreſſus circiter horam tertiam, uidit

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

am, uidit alios ſtantes in foro ocioſos, & illis dixit: Ite & uos in uineam meam, & quodcunque iuſtum fuerit dabo uobis. Illi autem abierunt. Rurſum autem exijt circiter ſextam & nonam horam, & fecit ſimiliter. Circa undecimam uero exijt, & inuenit alios ſtantes ocioſos, ac dixit illis: Cur hic ſtatis totum diem ocioſi? Dicunt ei: quia nemo nos conduxit: Dicit illis: abite & uos in uineam meam, & quicquid fuerit iuſtum, accipietis. Cum autem ueſpera facta eſſet, dicit Dominus uineæ procuratori ſuo: uoca operarios, & redde illis mercedem, incipiens a poſtremis uſque ad primos. Et cum ueniſſent qui circa undecimam horam uenerant, acceperunt ſinguli denarium. Venientes autem & primi, arbitrati ſunt, qnod plus eſſent accepturi, & acceperunt ipſi quoque ſinguli denarium. Et cum accepiſſent, murmurabant aduerſus patremfamilias, dicentes: Hi nouiſſimi unam horam fuerunt in opere & illos pares nobis feciſti, qui portauimus pondus diei & æſtum. At ille reſpondens, dixit: Amice, non facio tibi iniuriam. Nonne denario pactus es mecum? Tolle quod tuum eſt, & abi. Volo autem huic nouiſsimo dare ſicut & tibi. An non licet mihi facere quod uolo in rebus meis? An oculus tuus malus eſt, quod ego bonus ſim? ſic nouiſſimi erunt primi, & primi nouiſsimi; Multi enim ſunt uocati, pauci uero electi.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

ENARRATIO TEXTVS.

HAEc parabola imaginem Eccleſiæ nobis ob oculos ponit : nam in ea oſtenditur quomodo in Eccleſia, quæ uineæ confertur, agitur. Quemadmodum enim operarij ſe habent ad uineam : ſic ſe habent homines ad Eccleſiam. Operarij autem in uineam alij maturius, alij ſerius uocantur : alij multum diuque, alij parum breuique laborant tempore : ſic hominum alij citius, alij tardius prædicatione Euangelij Eccleſiæ aggregantur : alij minus, alij magis laborant. Præterea, ut paterfamilias alijs ex conductu dat mercedem diurnam, alijs ex gratia tantundem: ad eundem modum cœleſtis pater æque in omnes munificus eſt, qui in Eccleſia ſua laborant. Deinde ut paterfamilias ſuperbos & contumaces abire iubet, & eos qui ipſius liberalitatem boni conſulunt fouet : Ita Deus pater eos qui quærunt mercedem operum, reijcit, cum eos, qui ex gratuita ipſius beneuolentia pendẽt, æterna donat uita. Atq; ita ſenſus huius Euangelij eſt, quod nemo debeat ſuis operibus uel fidere, ſi ſunt multa : uel deſperare ſi ſunt nulla: ſed tantum ex bonitate Dei pendeat, ambulans in timore Domini. Porro loci tres conſtitui poſſunt.

I Quod quilibet Chriſtianus conductus ſit in uineam Domini, ut laboret.

II. Generalis doctrina de bonis operibus & mercede bonorum operum.

III. De dicto Chriſti: [ſic erũt nouiſsimi primi, et primi nouiſsimi: multi ſunt uocati pauci uero electi.]

DE PRIMO.

Eccleſia Dei ſæpe in ſcripturis uinea Domini dicitur: idq; primum, quia Dominus eam elegit & dignatus eſt

eſt

eſt fœdere gratiæ & æternæ ſalutis, innumeriſq; beneficijs proſecutus eſt, plantauit & coluit. Tota Eccleſia uinea eſt: ſinguli autem Chriſtiani palmites ſunt, qui & alia ratione operarij dicuntur. 2. Hæc appellatio oſtendit, quanti Dominus ſuam Eccleſiam æſtimet: nulla enim poſſeßio uinea precioſior eſt. Nam nulla plus operæ & aßidui laboris flagitat. 3. Cum Eccleſiam uineam ſuam appellat Dominus, ſuam curam & ſolicitudinem erga nos commendat. 4. Significat hæc appellatio nos aßiduo cultu & continua cura indigere & manum a Domino adhiberi oportere, ſi ueros & fructuoſos palmites habere uelit. 5. Quod qui in Eccleſiam recepti ſint, debeant fructum bonũ producere. Vt enim non labruſcas, ſed uuas uini palmites producunt: ita Chriſtiani non carnis, ſed ſpiritus opera facient.

Iam quomodo quilibet Chriſtianus in uinea Domini laborare debeat, ſpectandum eſt. Vt enim in uinea uaria ſunt officia: alius enim plantat, alius rigat, alius putat, alius alligat, alius pedamenta ponit, alius fodit, alius terram ſtercorat: Ita in Eccleſia diuerſæ ſunt uocationes & officia, pro quorum uarietate in Eccleſia laborandum eſt. Dominus ordinat ſingulis labores ſuos pro ſua uoluntate, uni dat falcem, alij ligonem, alij cultrum ſiue ſecurim: Ita alius concionator eſt, alius magiſtratus, alius paterfamilias, alius in ſchola doctor, alius diſcipulus, alius artifex &c. Verum hic quilibet in ſuo labore tria ſpectabit. 1. An ſuus labor ſit utilis in uinea & mandatus a patreſamilias. 2 Quid uitandum ſit inter laborandum: 3. Quid quomodoq; faciendum.

An labor tuus ſit utilis & mandatus a patreſamilias, ſcias ex duobus, præcepto nimirum & uocatione. Præceptum habet, omnis labor, qui ad hanc uineam

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

plantandam, rigandam, fouendam, conſeruandam facit, hoc eſt, labor qui gloriæ DEI, ædificationi Eccleſiæ, & hoſpitijs Eccleſiæ, id eſt, politijs & Oeconomijs deſeruit, diuinitus præceptus eſt in prima tabula, & in quarto præcepto. Deinde non ſufficit laborem præceptum eſſe niſi legitima ſit uocatio facta ad laborandum: Qui enim ſibi ſumit laborem in uinea ſine uocatione, temerarius eſt, & nullum fructum edit.

Inter laborandum uitare oportet. 1. ne ſuperbias, ſi plus quam alius, aut etiam melius tibi laborare uidearis. 2. Ne ſpectes mercedem operæ præſtitæ: ſed præceptum patrisfamilias, qui ut labores in uinea te collocauit. 3. Ne minus laborantes contemnas. 4. Ne murmures contra patremfamilias, ſi liberalis uidetur in eos, qui te minus laboraſſe uidentur.

Quid inter laborandum ſpectandum & aßidue cogitandum. Primum unumquenq; cogitare oportet, ſe non ad ocium: ſed ad laborem introductum eſſe in uineam Domini. Nullus enim in uinea Domini relictus eſt locus ſegnitiei aut torpori: nullus ſine patrisfamilias offenſione, quod ſibi iniunctum eſt in alium reijcere poteſt: Quare ſtrenue laboret, qui in hanc uineam introductus eſt ſine fraude: Nam maledictus eſt, qui facit opus Domini fraudulenter. 2. Inter laborandũ cogitet ſe ſtare in conſpectu Domini, qui non ſolum uidet externas actiones, ſed etiam ſecreta cordium, & ex cordis affectu opus æſtimat, potius quam ex operis effectu. 3. Hæc Domini inſpectio ad ſolicite agẽdum, laborantem ſolicitabit, ut alacri animo æſtum & pondus diei ferat. 4. Sola bonitas patrisfamilias Dei præcipientis laborem ſpectanda eſt, ſola inuitabit ad ſtrenue præſtandum officiũ. 5. Vbi omnia feceris, dices te inutilem ſeruum eſſe: Nam ſi uel ſuperbias, quod prior ueneris in

uineam Domini, uel contemnas alios, qui te minus laboraſſe uideantur, uel murmures contra patremfamilias, qui æque liberalis eſt in alios atq; in te, audies: [Amice, non facio tibi iniuriam, nonne denario pactus es mecum: tolle quod tuũ eſt, & abi. An non licet quod uolo facere in me is? An oculus tuus malus eſt, quod ego bonus ſum?] Tria hic taxantur in murmuratore. 1. Quod confidat dignitati ſui laboris. 2. Quod liberalitatem in Patrefamilias non admiretur & prædicet, ſed culpet potius. 3. Quod inuideat alijs liberalis patrisfamilias benignitatem: tales ſunt omnes, qui iuſticiam ex operibus ſectantur uacui fide.

DE SECVNDO.

VT doctrinam de bonis operibus diſtinctius intelligamus, tria ſunt nobis perpendenda: PRIMVM quæ requirantur ad boni operis rationem. DEINDE, quæ ſunt cauſſæ bonorum operum. TERTIO, cur Deus adeo multas & præclaras promiſsiones adiecerit bonis operibus, & cur ea mercede dignatur.

Quantum ad primum attinet, quinq; requiruntur, ut aliquod opus ab homine factum merito bonum dici poſsit. 1. Præceptum. 2. Spiritus Chriſti. 3. Fides. 4. Finis uerus. 5. Gratia qua boni conſulitur defectus.

Quod autem ad boni operis rationem requiratur præceptum, manifeſtum eſt ex his quatuor: ex conditione noſtra, ex mandato, ex prohibitione, ex cultus diuini ratione.

Noſtra conditio eſt, quod ſimus ſerui Dei, & is Dominus Deus noſter: Quare ut ipſius eſt præcipere nobis facienda: ita noſtrum eſt ipſius uoluntatem ſequi, tanquã regulam certiſsimam officij noſtri.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

Idem docet mandatum Ezech. 20. In præceptis meis ambulate, & iudicia mea cuſtodite, & facite ea. Eſaiæ 48. Ego Dominus Deus tuus docens te utilia, ambulare te faciens in uia qua ambulas. Hiere.33. ſpeculatorem, dedi te domui Iſrael, audies ex ore meo ſermonem & annunciabis eis ex me.

Prohibitio eſt manifeſta Deut.12. Non facietis ſinguli quod ſibi rectum uideatur. Ezech. 20. In præceptis patrum ueſtrorum nolite incedere.

Cultus Dei ratio requirit, ut opus quod placeat, ſit præceptum: unde Dominus pronunciat ſe fruſtra coli mandatis & doctrinis hominum. Et Eſaiæ 29. unum ex flagitijs nominatur, propter quæ mala minatur populo ſuo Dominus, quod coluerint ipſum mandatis hominum. Quare Paulus Coloſſ.2. omnem ἐθελοθρησκείαν manifeſte damnat.

Hinc ergo patet, quod ad boni operis rationem requiratur præceptum Dei: Sit ergo uerbum Domini lucerna noſtra, quæ nobis præluceat in omnibus noſtris actionibus.

Secundo requiritur ad boni operis rationem ſpiritus Chriſti. Quicunque enim ſpiritu Dei aguntur, hi ſunt filij Dei. Spiritus carnis commaculat opus, adeo ut qui in carne ſunt, Deo placere non poſſint. Opus eſt ergo ſpiritu regenerante nos in nouos homines, ſine quo nec nos, nec opera noſtra placent.

Tertio requiritur fides: Fide enim perſona reconciliatur Deo & fit iuſta: propter fidem ergo placent quoque opera: Nam ſine fide impoſſibile eſt placere Deo. Quicquid enim non fit ex fide peccatum eſt.

Quarto requiritur finis uerus ad operis bonitatem, quemadmodum hæc uerba Auguſtini teſtantur: Noueris (inquit)

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

(inquit) non officijs, ſed finibus a uicijs diſcernendas eſſe uirtutes: officium autem eſt, quod faciendum eſt: finis uero propter quod faciendum eſt. Cum itaq; facit aliquid homo, ubi peccare non uidetur, ſi non propter hoc facit, propter quod facere debet, peccare conuincitur: eſſe autem finem ultimum omnium actionum noſtrarum gloriam Dei decet, cui multi alij ſæpe ſubordinantur.

QVINTO, ad boni operis rationem requiritur gratia, qua boni conſulitur defectus: Nam tametſi fide iuſtificatus, non ſatisfacit legi Dei, imo ſentit multas maculas in omnibus ſuis operibus: tamen ipſius opera uere placent Deo, & quod eſt in illis uicium tegit gratia.

Iſta ergo quinq; requiruntur ad boni operis rationem, ſine quibus opus nequaquam coram Deo bonum dici poteſt: nunc quod ſecundo loco promiſi, cauſſas recitabo, quæ nos ad bene agendum permouebunt, & ſunt in uniuerſũ tres, Neceßitas, Dignitas, Præmium.

Neceßitas quintuplex eſt: mandati, debiti, fidei retinendæ, uitationis pœnarum & conuerſionis.

NECESSITAS prima, eſt mandatum Dei, cui omnes creaturæ rationales obœdire debent. Et Paulus ait: Hæc eſt uoluntas Dei ſanctificatio ueſtra.

SECVNDA neceßitas, eſt debitum, de quo Roma. 8. Debitores ſumus Dei, non carnis: non enim ſumus noſtri iuris: ſed eius qui redemit nos ſuo precioſo ſanguine.

TERTIA neceßitas, eſt fides, quæ retineri nequit, ubi peccatis contra conſcientiam indulgemus. Vnde Paulus: ſi quis ſuorum & maxime domeſticorum curam non habet, fidem abnegauit & infideli deterior eſt. Milita militiam honeſtã, habens fidem & bonam conſcientiam.

QVARTA neceßitas, eſt uitatio pœnarum: propter iniquitates, inquit Dauid, corripis filios hominum.

QVINTA neceßitas, eſt conuerſio: Viuo ego, dicit Dominus: nolo mortem peccatoris: ſed ut conuertatur & uiuat. Cum enim ſit conuerſio, homo uiuificatur & regeneratur in nouum hominem, ut iam ſpiritu facta carnis mortificet Roma. 8.

Secunda cauſſa bonorum operum, eſt dignitas. Nam iuſtificati ſunt filij Dei: ſunt templum Dei ſanctum: ſunt reges & ſacerdotes, uncti a Spiritu ſancto, qui induti iuſticiam Deum mente, uoce, confeßione & moribus prædicare debent.

Tertia cauſſa, eſt præmium, hoc eſt, compenſatio patientiæ & obœdientiæ credentium, erga Deum: Nam Deus promittit præmium, quod nos ex fide expectare debemus, non intuentes operibus a nobis præſtitis: ſed promißionibus gratuitis: Ita Moyſes Heb. 11. legitur reſpexiſſe ad remunerationem. Cum ergo Deus promittit remunerationem, duo faciemus. Primum noſtri operis indignitatem & imperfectionem agnoſcamus. Deinde Deum promittentem in ſuis promißis ueracem ſtatuemus, freti promittentis bonitate, non operis dignitate.

Perpendendum tertio loco propoſui, cur Deus adiecerit promißiones bonis operibus, & cur ea mercede dignetur: Huius rei cauſſæ potißimum ſunt quinq;.

PRIMA, ut ſint teſtimonia prouidentiæ Dei. Vult enim ſciri Deus & bona corporalia res eſſe ab ipſo creatas, & non caſu ſpargi, ſed ab ipſo Eccleſiæ dari & conſeruari, iuxta dictum: Eſurientes impleuit bonis & diuites dimiſit inanes.

SECVNDA, ut ſint teſtimonia, quod uelit Deus etiam in hac uita ſeruare Eccleſiam: unde 1. Tim. 4. pietas habet promißiones præſentis uitæ & futuræ.

TERTIA, quia uult Deus & neceßitatem corporalem

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

lem eſſe commonefactionem de fide, inuocatione, ſpe, gratiarumactione, & uult hæc bona fide peti & expectari per patientiam.

QVARTA, *ut ſint commonefactiones de promißione gratiæ. Beneficia enim corporalia, fidelibus ſunt gratiæ obſignatio.*

QVINTA, *quia Deus uult utrunq; fieri: & Eccleſiam eſſe ſubiectam cruci, & inter ipſa pericula ſeruari in hac uita. Vtrunq; Eſai. 37. indicatur: Domine Deus noſter ſalua nos de manu Zenacherib, ut cognoſcant omnia regna terræ, quod tu ſolus ſis Dominus.*

DE TERTIO.

SEntentia, *qua hanc parabolam claudit Dominus, diligenter obſeruanda eſt: [Sic nouißimi erunt primi, & primi nouißimi.] Quare? [Multi enim ſunt uocati, pauci uero electi.]*

Huius ſententiæ propoſitio, quæ eſt paradoxon rationi, ut erigit puſillanimes agnoſcentes ſuam infirmitatem: Ita Hypocritas ſuperbos tumentes opinione iuſticiæ & ſanctitatis deijcit, & ueluti diuino quodam fulmine proſternit. Sed qui ſunt primi? Qui nouißimi? Primi, apud ſeipſos ſua opinione & operum ſuorum æſtimatione, erunt nouißimi apud Deum, id eſt, nullius precij, imo homines ſententia Dei damnati.

Nouißimi apud ſeipſos, ſunt qui ſerio agnoſcunt ſuam uilitatem & infirmitatem, ut qui nihil ſentiant ſe habere meriti, hi erunt primi apud Deũ, hoc eſt, Deo accepti, modo firma fide in Chriſtum mediatorem recumbant.

Ratio ſententiæ huius, [Multi ſunt uocati, pauci uero electi,] duo docet: unum, quanta ſit bonitas & miſe-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

ricordia Dei *uocantis omnes ad agnitionem ſui filij per* Euangelium. Alterum, *quanta ſit ingratitudo hominum, e quibus adeo pauci inueniuntur qui ſunt electi, hoc eſt, ſinceri, pij, & agentes pœnitentiam ſeriam : ſunt pauci qui ſuis operibus, adeoq; ſibi totis renunciant, & ſoli* Deo *fidunt, cum mente, uoce, confeßione & moribus glorificantes.* Hæc *ergo ſententia nos primum monet, ut agnoſcamus beneficium* Dei, *qui nos uocat per* Euangelium. Secundo, *ut deteſtemur, ingratitudinem mundi, non acceptantis oblata beneficia.* Tertio, *ut adiungamus nos pœnitentia, fide & uera inuocatione illis paucis qui ſincere* Euangelium *recipiunt in gloriam* Dei. Cui *honor in ſæcula,* AMEN.

DOMINICA SEXAGESIMAE, EVANGELIVM Lucæ 8.

CVM autem turba plurima conueniret, & e ſingulis ciuitatibus properarent ad eum, dixit per ſimilitudinem : Exijt qui ſementem faciebat, ad ſeminandum ſemen ſuum: & inter ſeminandum, aliud cecidit circa uiam, & conculcatum eſt, & uolucres cœli comederunt illud. Et aliud cecidit ſuper petram, & enatum aruit, quia non habebat humorem. Et aliud cecidit inter ſpinas, & ſimul enatæ ſpinæ ſuffocauerunt illud. Et aliud cecidit in terram bonam, & enatum fecit fructum centuplum. Hæc dicens, clamabat : Qui habet aures ad audiendum, audiat. Interrogabant autem

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

autem eum diſcipuli eius, dicentes, quæ eſſet iſta parabola. At ille dixit: Vobis datum eſt noſſe myſteria regni Dei, cæteris autem per parabolas, ut uidentes non uideant, & audientes non intelligant. Eſt autem hæc parabola: Semen eſt ſermo Dei: qui autem iuxta uiam, hi ſunt, qui audiunt, deinde uenit diabolus, & tollit ſermonem de corde eorum, ne credentes ſeruentur. Nam qui ſuper petram, ij ſunt, qui cum audierunt, cum gaudio ſuſcipiunt ſermonem, & hi radices non habent, qui ad tempus credunt, & in tempore tentationis recedunt. Quod autem in ſpinas cecidit, hi ſunt, qui audierunt, & a ſolicitudinibus ac diuitijs ac uoluptatibus uitæ euntes, ſuffocantur, nec referunt fructum. Quod autem in bonam terram, hi ſunt, qui in corde honeſto ac bono audientes ſermonem retinent, & fructum afferunt per patientiam.

ENARRATIO TEXTVS.

H*oc Euangelium continet pulcram imaginem* Eccle*ſiæ militantis in hoc mundo, & naſcentis ex incorruptibili ſemine uerbo* Dei, *in cuius uiſibili cœtu quales, & quam multiplices ſint auditores, ſeminis naturalis ſimilitudine depingit:* Idem *enim euenire ſemini cœleſti teſtatur, quod ſemini naturali iacto in terram, accidere ſolet.* Nam *ut non omne fert fructum, quod ab agricola in terram iacitur: ſed uix quarta pars:* Ita *uerbum* Dei *uarios habet auditores, in quorum pauciſſimis ſalutarem producit fructum.* Loci *tres ſunt:*

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

I. Parabolæ explicatio.
II. Genera auditorum uerbi Dei.
III. De dicto Domini: qui habet aures ad audiendum audiat.

DE PRIMO.

Cauſſæ cur Dominus in parabolis locutus ſit turbis, plures ſunt. Prima eſſe poteſt prædictio Prophetarum: Prophetæ etenim prædixerunt fore, ut Chriſtus adueniens in parabolis eſſet docturus. Fuit autem antiquiſsima docendi ratio, parabolis & ſymbolis docere. 2. Quia hoc genus docendi mirifice in oculos, & animos hominum incurrit. 3. Quia quæ huiuſmodi imaginibus & ſymbolis traduntur, memoriam iuuant, ut doctrina per iſta, ueluti ſymbola ad poſteritatem omnem tranſmittatur. 4. Parabolæ quoq; duriores obiurgationes molliunt, & ueluti uelo quodam tegunt, ut minus offendant: poſtea autem animo perceptæ & intellectæ erudiunt, & idem quod perſpicua doctrina efficiunt, & interim neminem traducunt.

Porro partes huius parabolæ ſunt: ſeminator, ſemen, fructus, terra.

Seminator Deus eſt, qui tametſi per homines ſemen in terram mittit: tamen ipſe una adeſt & operatur: quare miniſtri uerbi coadiutores Dei dicuntur: quo nomine ſignificatur utrunq; ſcilicet, quod & Deus ſuo modo operatur, & homines cooperatores ſuam operam Deo collocant. Hic duo diſcamus: Primum eſſe precioſum & nobile ſemen: uidemus enim in mundo, quo præclarius fuerit ſemen, eo prudentiores & peritiores adhiberi qui ſemen in terram iaciunt. Si reges mundi dicerentur

rentur adhibitis ſapientibus mundi, hoc ſemen in terram mittere, omnes admirarentur: omnes ſingulari cura cuperent hoc ſemen cognoſcere: ſed hic iam adeſt ſeminator DEVS: aſſunt Oeconomi myſteriorum Dei: quare neceſſe eſt, & ſeriam & nobilem in primis hanc eſſe ſationem. Alterum, quod hinc diſcamus, eſt magnum flagitium eſſe grauiſſimisq; pœnis plectendum: uel huius ſeminatoris Dei ſemen in terra, id eſt, in cor prius aratro legis præparatum non recipere: uel receptum non maximo cultu, ſolicitudine, ac diligentia fouere ut creſcat, quo ſeminatori gratiſſimum ferat fructum.

Semen eſt ipſum uerbum Dei, non hominis, quod ſemen filius Dei unigenitus attulit e ſinu Patris: hoc ſemen uiuum eſt, quare ſi fructum aliquando non proferre uidetur, non ſeminis, ſed terræ culpa eſt. Hoc ſemen qui uel uiciant, ut hæretici faciunt: uel ſuffocant, ut hypocritæ: uel ui opprimunt, ut tyranni: uel adulterinum ſubſtituunt, ut Papiſtæ, ſentient olim iuſti Dei iram, qui ut ſemen purum dedit: ita idem purum & minime uiciatum uult ſeruari, quod apud ſuam Eccleſiam depoſuit in theſauris Prophetarum & Apoſtolorum reconditum.

Fructus, quem hoc ſemen producit, ſeminis, ut decet, naturam imitatur, poſtquam excreuit. Primum enim ex eo in terram iacto naſcitur pœnitentia, hoc eſt, uitæ prioris ſceleratæ mutatio: quemadmodum enim nobile aliquod ſemen, terræ uiſceribus conceptum ſua uirtute ſuffocat urticas quæ prius terram occuparunt: Ita hoc ſemen herbas malas, quas in corde hominis ſeminauit diabolus, hoc eſt, peccata ſuffocat uera contritione, ut non amplius ut antea fructum ferant lethalem ad damnationem. Deinde hoc ſemen una cum ſalutari pœnitentia producit fidem, cuius fructus eſt Deo gratiſſimus, ex hac fide

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

tanquam e ſpica proueniũt ſemina, hoc eſt, filij Dei, iuxta illud: Qui credunt dedit hanc dignitatem ut filij Dei fierent. Hi, ut inquit Petrus, renati ſunt, nõ ex corruptibili ſemine: ſed incorruptibili per ſermonem uiuentis Dei, & manentem in æternum. Filij Dei ita ex ſemine incorruptibili Dei nati proferunt ſuum fructum, nempe bona opera & patientiam quibus uſq; ad meſſem, ager Domini fœcundus floret.

DE SECVNDO.

Ex ſeminis conditione iacti in terram genera auditorum uerbi Dei quatuor colligere eſt: Semen enim iactum in terram, aut nõ concipitur terræ uiſceribus, aut concipitur cum fructu, ſed mox flacceſcente & pereunte, aut concipitur cum fructu durante uſq; ad meſſem: atq; hæc uarietas ex conditione terræ prouenit: nam ſi in uiam cadit ſemen, non agit radicem, ſed aut conculcatur pedibus, aut a uolucribus deuoratur. Si in petriculoſa loca cadit, quia in altum radices non mittit, enatũ mox perit: Si inter ſpinas cadit, a ſpinis ſuffocatũ moritur ſine utilitate: Si in terram bonam iactum fuerit, fructũ fert eumq; copioſum. Hinc eſſe quatuor auditorum genera, manifeſte Dominus concludit: de quibus nunc ordine dicendum eſt.

PRIMVM auditorum genus hoc modo parabola ſignificatur. [Aliud cecidit ſuper uiam, & conculcatum eſt.] Parabola a Domino ita explicatur. [Qui ſecus uiam, hi ſunt, qui audiunt, deinde uenit diabolus, & tollit uerbum de corde eorum, ne credentes ſalui fiant.] In hac explicatione multa concurrunt diligenter perpendenda, 1. Quæ cauſſa ſit, quod non ferat fructum, nimirum quia terra dura & ſicca eſt, hoc eſt, corda audientium ſunt

ſaxea

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

ſaxea & dura,adeo ut uerbo non cedant. Dureſcunt au=
tem corda peccandi conſuetudine,impunitatis ſpe,cogita
tionibus Epicureis,exemplis peccantiũ infinitis, & dia=
boli dolis. Quod autem Dominus ait,ſermonem ſeminatũ
fuiſſe in cordibus eorum,perinde eſt ac ſi dicat uicio homi
num & prauitate fieri,quod de corde auditorum eripia=
tur: Deo proinde iniuriam faciunt,qui illi ſuam damnatio
nem aſſcribunt: Ille enim in omnes miſericors: is ſemen
mittit in terram,hoc eſt,mittit qui Euangelium doceant:
ſed hominum culpa euenit, quod ſine fructu conculcetur.
2. Diligenter obſeruandũ eſt,quod diabolus dicatur ueni=
re & tollere ſermonẽ de corde: unde colligimus,hunc ſa=
lutis noſtræ hoſtem, ut ſationis tempore ſolent fameli=
cæ aues, ſimul ac prodit in mediũ doctrina,inſtare & ir=
rumpere ad eam rapiendã priuſquam humore concepto
germinet: hoc Sathanæ perpetuum ſtudium eſſe, hiſtoria
omniũ temporum docet, ac Petrus teſtatur, cum ait: eum
tanquã leonem rugientem quærere quem deuoret. Sicuti
enim primis noſtris parentib. aduerſatus eſt,idq; per uer
bi diuini ablationẽ de corde ipſorũ:ita hodie ſimili ſtudio
incumbit,ut uerbum prædicatum infructuoſum apud audi
tores maneat. 3. Eſt obſeruandũ,quod Euangelium ſit ſa
lutis prædicatio. Nam cum dicit diabolũ tollere uerbum
de cordibus auditorũ, ne ſalui fiant, ſatis indicat uerbum
Dei noſtræ ſaluti deſtinatũ eſſe. 4. Obſeruanda eſt hic
magna fidei laus, dum noſtræ ſalutis cauſſa, aperta uoce
chriſti hic uocatur,ut credentes,inquit,ſalui fiant. Quem
admodũ enim ſalus miniſterio Euangelij hominibus offer
tur:Ita ſola fide recipitur oblata ſalus et retinetur:Vnde
Apoſtolus: Euangeliũ eſt potentia Dei in ſalutẽ omni cre
denti. 5.Vt magna noſtra ingratitudo taxatur,qui ſalutẽ
oblatam per uerbum contemnimus: Ita execrandus eſt

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

eorum error, qui uerbo uocali ſuam uirtutem adimere conantur, qui ſane Diaboli organa ſunt ad impediendam hominum ſalutem.

SECVNDVM auditorum genus hac parabola notatur. [Aliud cecidit ſuper Petram & enatum exaruit, & non habuit humorem:] Parabola a Domino explicatur his uerbis. [Nam qui ſuper Petram, hi ſunt, cum audierint, ſuſcipiunt cum gaudio ſermonem: hi tamen radices non habent, qui ad tempus credunt, & tempore tentationis recedunt:] dum crux non premit & perſecutio, non infimum locum in Eccleſia habent: uerum ubi perſecutio oritur propter Euangelium, ſuccumbunt, & in ipſis fides emoritur ſine fructu, huius generis auditores ſunt, proh dolor, plurimi. Cum primum in hoc regno repurgata doctrina Euangelij eſſet, plurimi uiſi ſunt Euangelium ſerio amplecti: ſed cum uiderent amicos offendi: cum animaduerterent non parum ſuæ autoritati apud Papiſtas decedere, & iam preßius eos crux tangeret, obliti dulcedinis Euangelij quod cum gaudio prius ſuſceperant, ab eo turpiter cum ignominia ſumma & animarum ſuarum horrendo interitu diſcedunt miſeri, quibus ſatius fuiſſet nunquam bonum Euangelij guſtaſſe, quam ut cum tanta ignominia gratia & ſalute rurſus exciderent.

TERTIVM auditorum genus parabola hac pingitur: [Et aliud cecidit inter ſpinas, & ſimul enatæ ſpinæ ſuffocauerunt illud.] Parabolam Dominus interpretans, ait: [Quod autem in ſpinas cecidit, hi ſunt, qui audierunt, & a ſolicitudinibus & diuitijs ac uoluptatibus uitæ euntes, ſuffocantur, nec referunt fructum.] In hac explicatione Domini plura ſunt conſideranda. Primum quod hoc genus hominum fuerit idoneum ad fouendam intus ſementem, hoc eſt, quod uera pœnitentia ſint ad Domi-

num con-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

num conuerſi, credant & amant uerbum Dei. Deinde, quod aliunde proueniat corruptio ſeminis, hoc eſt, uerbi Dei in corde hominis ſeminati, nempe a ſpinis. Quemadmodum ſemen bona terra conceptum enatum, ſæpe ſpinarum complexu corrumpitur, ut prorſus pereat ante meſſem: Ita multi in principio pij & colentes Deum, ſpinis ante finem uitæ ſuffocantur, ſpinis, inquam, ſolicitudinum, diuitiarum & uoluptatum. Tertio obſeruandum hic eſt, quod Dominus hic ponat tria genera ſpinarum, quæ ſementem cœleſtem, poſtquam in culmum aſſurrexit, ſuffocant: ut ſunt ſolicitudines ſeu curæ huius ſæculi, ut Matthæus habet, diuitiæ, ſeu, ut Matthæus & Marcus habent, deceptio diuitiarum & uoluptates uitæ:

Cum ergo hæ ſint ſpinæ, quibus uerbum Dei ſuffocatur, & nemo noſtrum ſit, qui non ingenti ſpinarum copia & quaſi denſa ſylua refertus ſit, danda eſt opera, ut ſi ſpinas ipſas omnino euellere non poßimus: ſaltem aculeos ipſorum refundamus, ne diuinam ſementem confodiant & perdant.

Quantum igitur ad PRIMVM ſpinarum genus attinet, ita retundatur, ſi toti huic mundo cum ſuis concupiſcentijs renunciemus, & utamur hoc mundo tanquam non utentes: quemadmodum monet Paulus.

SECVNDVM genus non nocebit, ſi Salomonis conſilio uſi fuerimus, qui ait: Si diuitiæ affluunt noli cor apponere. Item Pauli, qui ait: præcipe diuitibus in hoc ſæculo, ne ſuperbiant nec ſperent in diuitiarum incertitudine: ſed in Deo uiuente, qui præbet nobis abunde omnia ad fruitionem: ſed ut bene agant & diuites eſſe ſtudeant in bonis operibus & ſint liberales erga alios.

TERTIVM genus ſpinarum, uoluptatis uitæ eſt, quæ in delitijs, pompa, gloria mundi, delicatis cibis &

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

ueſtibus & rebus uenereis poſitæ ſunt: quæ omnes, & ſingulæ ſemen diuinum ſuffocant, ut fructum uitæ æternæ producere nequeat. Has ergo ſpinas diligenter caueant quibus ſalus æterna curæ eſt.

QVARTVM genus auditorum hac parabolæ parte notatur. [Et aliud ſemen cecidit in terram bonam, & dedit fructum emergentem atque creſcentem, & attulit unum triginta, & unum ſexaginta, & unum centum: Explicatur parabola a Domino, his uerbis: [Quod autem in terram bonam cecidit, ij ſunt qui corde bono & benigno audientes ſermonem retinent, & fructum afferunt, in patientia.] In hac explicatione quinque obſeruanda ſunt, quæ bonam terram, in quam iactum eſt ſemen Domini, definiunt. 1. Eſt corde bono & benigno recipere ſemen & uerbum audire. 2. Retinere ſemen, id eſt, non obliuiſci, uerbi auditi, ſed illud perpetuo meditari. 3. Eſt fructum facere in uera pietate, ſanctitate, caritate & uocationis munere. 4. Quod hunc fructum in patientia ferre oporteat, ne uidelicet ullis rebus ſinamus a fide, & fructu producendo nos abduci. 5. Quod non omnes æque multum fructus proferant: ait enim Dominus: unum triginta, unum ſexaginta, unum centum, hoc eſt, qui credunt Euangelio pro menſura fidei fructificant: alij plus, alij minus. Hoc in fructibus diſcrimen docet & conſolatur: docet quidem, quod ſemen Dei non debeat eſſe infrugiferum, modo ſalutare ipſum nobis eſſe cupiamus: conſolatur uero eos qui benigno & bono ſunt corde, & multum fructus cupiunt producere in horreum Dei: ſentiunt tamen ſe uiribus deſtitui, & non poſſe ſexageſimum aut centeſimum prouentum reddere. Hi non deſpondeant animum: nam paterfamilias etiam inferiores dignatur ſuo honore & bonitatis elogio.

Quiſ-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

Quiſquis ergo ſuæ ſalutis amans eſt, ſtudeat fructum facere, pro ſuæ uocationis ratione: & quando ſe parum producere animaduertit, petat opem a patrefamilias, & in ipſius confidat bonitatem qui non abijcit eum, qui uel minimum fructum profert.

DE TERTIO.

DVm hæc diceret, ait Euangeliſta, exclamans alta uoce, ait: Qui habet aures ad audiendum audiat.] Quoniam autem exclamat Dominus ſignificatur & ipſius affectus erga homines, quod cupiat eos ſaluos fieri & hominum ſurditas ad audiendum ea quæ ſalutis ſunt. Deinde cum ait, Qui habet aures ad audiendum audiat, haud obſcure indicat, ſe duo genera auditorum habere, quorum quidam ſunt ſurdi, non quod non audiant externis auribus: ſed quod in intima cordis non reponant quæ audiunt. Huius generis auditorum quanta ſit copia docent ſcelerati mores multorum, qui fidem in ore habent ſine fructu omni in uita & moribus: quidam ſunt auriti, qui, quod auribus externis capiunt, in intima cordis reponunt, fructum ſeminis pro menſura ſidei producentes. Verum ſciendum neminem ſua induſtria ſibi aures, quibus fructuoſe uerbum DEI audire poſſit, formare & aptare: ſed oportere aures ipſas a Domino perforari. Cum enim uerbum foris in auribus ſonat, adeſt Spiritus ſanctus in uerbo efficax, qui aures cordis aperit ad audiendum, & recipiendum uerbum, modo ipſi noſtra malicia ſpiritui aperienti non reluctemur. Tametſi enim ſolus Dominus aures aperire poteſt, et omnib. ſe paratum exhibet: tamē illis ſolis aperiuntur, qui ſua contumacia Domino non reſiſtunt: Quare noſtrum eſt, perpetuis ſuſpirijs ad Dominum

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

clamare, ut aures noſtras aperiat, corda præparet, affectus purget, quo uerbum audiamus in noſtram ſalutem & gloriam Dei, Cui honor et gloria in ſæcula AMEN.

DOMINICA QVINQVAGESIMAE EVANGELIVM

Matth. 3.

TVnc autem acceſsit Ieſus a Galilæa, ad Iordanem ad Ioannem, ut baptizaretur ab illo. At Ioannes prohibebat illum, dicens: Mihi opus eſt, ut abs te baptizer, & tu uenis ad me? Reſpondens autem Ieſus dixit ad illum: Omitte nunc, ſic enim decet nos, ut compleamus omnem iuſticiam. Tunc omittit illum. Et baptizatus Ieſus aſcendit protinus ab aqua: & ecce aperti ſunt illi cœli, & uidit ſpiritum Dei deſcendentem tanquam columbam, & uenientem ſuper ipſum. Et ecce uox de cœlis dicens: Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi bene complacitum eſt.

ENARRATIO TEXTVS.

HOc feſtum inſtitutum eſt in Eccleſijs noſtris propter hiſtoriam Baptiſmi Chriſti, quæ hiſtoria præcipuum factum, quod unquam in mundo contigit, contigit, continet: neq; unquam continget, priuſquam Chriſtum uiderimus uenientem in nubibus cum Angelis ſuis & poteſtate magna. Si ergo delectat nos maiorum Heroum hiſtoria, habemus hic maximi Herois hiſtoriam,

quæ

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

quæ non ſolum ſua iucunditate oblectat animos legentium: Verumetiam ſola, plura commoda affert, quam omnes Hiſtoriæ mundi afferre poſſunt. Priuſquam autem accedimus ad huius Hiſtoriæ expoſitionem, duæ nobis ſunt diluendæ quæſtiones: Quarum prior eſt, cur nam hoc feſtum in Eccleſiaſtica noſtrarum Eccleſiarum ordinatione ſit inſtitutum: Poſterior, cur hoc tempore anni potius quam alio. Ad priorem quæſtionem reſpondeo. Hiſtoria Chriſti texitur propter noſtram ſalutem, ideo uoluit etiam Eccleſiaſtica ordinatio in Dania hanc potiſsimum hiſtoriæ partem non omittere: ſed certo tempore anni eam proponere.

Ad poſteriorem dico, quod hoc tempore conueniat maxime eam hiſtoriam tractare: idque duabus de cauſsis. Primum propter ordinem & ſeriem hiſtoriæ. Hactenus enim ordine audiuimus. 1. de natiuitate Domini. 2. de circunciſione. 3. de apparitione. 4. de oblatione eius in templo. 5. de diſputatione eius in templo cum ageret 12. annum. Quid autem egerit a duodecimo anno uſq; ad 29. nihil ſcriptum eſt, niſi quod fuerit ſubiectus ſuis parentibus. 6. de Baptiſmo eius qui hoc anni tempore optime recitatur. 7. ſequitur de ieiunio. 8. de tentatione. 9. de doctrina & miraculis. 10. de paſsione. 11. de reſurrectione. 12. de aſcenſione in cœlum. 13. de miſsione Spiritus ſancti, qua Chriſti doctrina confirmata eſt. 14. ſequuntur reliquo tempore anni conciones uariæ, in quibus beneficia Chriſti Eccleſiæ commendantur, proponuntur pietatis exempla, inuitantur homines ad piam ſanctamq; uitam. 15. de iudicio extremo & præmijs piorum & pœnis impiorum. Hæc ſunt præcipua membra hiſtoriæ Chriſti, quæ optimo ordine, prout res geſtæ ſunt, ſingulis annis in noſtris Eccleſijs tractantur. Eſt præterea alia cauſſa, cur

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

hoc anni tempore de Baptiſmo Chriſti agit noſtra Eccleſia, nimirum ut doceatur qualenam ueſtimentum deceat Chriſtianos contra Diabolicum illum & Ethnicum furorem, & debacchandi ritum, qualis hactenus in uſu fuit in multis locis Chriſtiani orbis non ſine graui Dei offenſa. Atq; hæc de præſenti feſto dicta ſufficiant. Loci tres:

I. Hiſtoria Baptiſmi Chriſti, cum ſuis circunſtantijs.

II. Vſus hiſtoriæ in Eccleſia.

III. Noſtri Baptiſmi ratio & uſus.

DE PRIMO.

IN Baptiſmo Domini plures ſunt perpendendæ circunſtantiæ, & potiſſimum hæ quinq;. 1. Quæ perſonæ hic agunt. 2. Locus. 3. Colloquium Chriſti & Ioannis. 4. Baptizatio Chriſti. 5. Euentus, ſeu id quod contigit baptizato Domino. De his quinq; circunſtantijs ordine dicam.

PRIMA: [Tunc uenit Ieſus a Galilæa ad Ioannem.] Hic duas perſonas habemus, Ioannem, qui in Spiritu Heliæ miſſus erat ad præparandam uiam Domini: Vnde pater eius Zacharias ſpiritu prophetico de eo dixit adhuc infante: Et tu puer Propheta altiſſimi uocaberis: præibis enim ante faciem Domini parare uias eius: ea de cauſſa Chriſtus pronunciat Ioannem plus quam Prophetam eſſe, & quo nullus maior de muliere natus ſit. Deinde habemus hic alteram perſonam, nempe ipſum Chriſtum Deum & hominem: Aſſunt ergo hic duæ perſonæ, quibus nihil præclarius habet hic mundus uniuerſus. Ioannes fuit ſummus Propheta Dei: Chriſtus æterni Dei æternus filius: quorum quia & ſumma dignitas & autoritas

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

toritas exiſtit,nobis hic inſinuatur quanta ſit, et dignitas & autoritas Baptiſmi,qui a Deo profectus celebratur per eos,quibus nihil habet mundus eximium magis.

SECVNDA: [Venit ad Iordanem.] Hic locus ſignatur celebrati Baptiſmi. Iordanis non fruſtra meminit Euangeliſta: uult enim,ut ad miracula quæ olim in Iordane contigerunt, reſpiciamus, ut inde nos colligamus quæ ſit uis & efficacia Baptiſmi ſpiritualis.

Primum itaq; occurrit miraculum, quod contigit cum populus duce Ioſua ingrederetur in terram promiſſam: Nam Iordanis fluuius contra naturam aquæ ab altera parte ſtetit ut murus, præbuitque populo Dei iter, ut ſiccis tranſiret pedibus, ſecutus arcam Domini quam ſacerdotes Dei præferebant ante populum. Iſto typo ſignificatum eſt nos e regno Sathanæ, in regnum Dei transferri per Baptiſmum, præcedente Chriſto qui uera propiciationis arca eſt.

Helias pallio diuiſit Iordanem ac tranſgreſſus fluuium in cælum ſubuectus eſt. Nahaman Syrus leproſus ablutus in Iordane ad iuſſum Prophetæ ſanitati eſt reſtitutus. Vt autem Heliæ factum tranſitum in cælum per Baptiſmum fieri adumbrat: Ita Nahaman Syri purgatio ſpiritualem per Baptiſmum fieri mundationem a peccatis figurat: Nam quod foris figurat Baptiſmus,id intus ſua uirtute operatur Dominus.Cum igitur hic ſit Iordanis mentio,meminerimus quid ſpiritualiter de Baptiſmo noſtro ſignificet.

TERTIA, [At Ioannes prohibebat illum, dicens: Mihi opus eſt,ut abs te baptizer, & tu uenis ad me? Reſpondens autem Ieſus dixit ad illum: [Omitte nunc, ſic enim decet nos, ut compleamus omnem iuſticiam: tunc omittit illũ] In hoc colloquio plura ſunt ſpectanda mem

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

bra: Primum de prohibitione, qua Chriſtum obnixe prohibebat & oratione & manu. Duo quidem hic diligenter perpendit Ioannes, ſed tertium negligit. Perpendit ſe indignum eſſe, ut qui ſoluat corrigiam calceorum Chriſti, ne dum eius nudum corpus abluat. Deinde perpendit quod Chriſtus ſit immunis a peccato, atq; ideo iudicat ipſum non indigere Baptiſmo, ut eo abluatur in ſignum pœnitentiæ. Tertiũ, ut dixi, neglexit: nempe quod eſſet, & ſui officij & officij Chriſti. Debebat enim officium intueri, & non indignitatem ſuæ perſonæ, debebat iudicare Chriſtum non aliquid moliri poſſe, quod non ſpectaret ad officium mediatoris. Atq; ideo audit a Chriſto, [Omitte nunc: ſic enim decet nos implere omnem iuſticiam.] Tu miſſus es ut baptizes: ego autẽ ueni ut baptizatis ſalutẽ conferam, faciamus ergo uterq; quod nos deceat.

Hic ergo tria a Ioanne diſcamus: Primum agnoſcere nos indignos eſſe, quibus ullum in Eccleſia miniſterium committatur. Deinde agnoſcere Chriſtum eum eſſe, qui ſolus a maculis peccati nos abluere ualet. Tum mandato Chriſti obœdire in noſtra uocatione non impediente nos indignitate noſtra, ſed urgente officium mandato Domini.

QVARTA: [Et baptizatus Ieſus:] hic æternus filius Dei, ſanctus, immaculatus, purus a peccatis, & excelſior cœlis, baptizatur. Sed cur baptizatur? plures poſſunt aßignari cauſſæ: Primum enim uoluit per Baptiſmum inaugurari miniſterio Dei, & hoc quaſi fœdere oſtendere ſe miniſtrum Dei eſſe. Secundo, ut Baptiſmus externus eſſet figura mortis, ſepulturæ et reſurrectionis ſuæ: unde et ſuã paßionẽ baptiſmi nomine deſignauit cum filijs Zebedæi reſponderet Mat. 10. dicens, poteſtis baptizari baptiſmo quo ego baptizor? Tertio ut ſanctificatas relinqueret

aquas omnibus baptizandis: non enim Sacramenta Eccle ſiæ conſecrantur murmure Sacerdotis, tanquam magica incantatione: ſed Sacramentorum conficitur conſecratio inſtitutione, facto, promiſſionibus Chriſti, ac noſtra obedientia erga ipſum. Quarto, Baptiſmum nobiſcum communem habere uoluit, ceu certiſſimum unionis & ſocietatis, quam nobiſcum habere dignatus eſt, teſtimonium & pignus: Vnde Paulus probat nos eſſe filios Dei, qui Chriſtum per Baptiſmum induimus. Quotquot, inquit, baptizati eſtis Chriſtum induiſtis. Quinto, ipſe facere uoluit quod omnibus facere imperauit, quemadmodum ait Auguſtinus: optime enim is docet, & imperat qui ſuæ doctrinæ typus eſt, & imperata primus facit.

QVINTO euentus conſideretur. Nam quæ contigerunt Baptizato Chriſto & orante, ſunt omnium maxima miracula quæ unquam contigerunt. Primum aperitur cœlum, qua re ſignificatur, & quod ſolus Chriſtus ſit uia in cœlum, quem induimus in baptiſmo, & quod cœlum clauſum maneat omnibus, qui Chriſtum uiam unicam in cœlum non agnoſcant. Deinde uidit Spiritum Dei deſcendentem quaſi columbam, & ſedentem ſuper eum: Hæc dulciſſima imago eſt beneficiorum Chriſti. Nos omnes in diluuio peccati perditi eramus: Sed Chriſtus uenit nobis arca, qui nos in ſe recepit, eripit a diluuio, in cuius teſtimonium uenit columba, & quieſcit ſuper eum. Huius rei typus erat Arca Nohæ, & columba quam emiſit, quæ reuerſa ramum oleæ in ore habuit, in ſignum ſiccati diluuij: Ita hic Spiritus ſanctus, in ſpecie columbæ apparens, teſtis eſt abſorbti diluuij peccatorum: ſed in ſola Arca eſt ſalus, hoc eſt, in Eccleſia Chriſti, ubi Spiritus ſanctus habitat. Tertio audita eſt uox de cœlo dicens: [hic eſt filius meus dilectus per quem placatus ſum.] Ecce hic audimus

In sola Arca i. Ecclesia est salus.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

audimus patrem cœleſtem præconem Euangelij eſſe. Quid quæſo poteſt admirabilius eſſe? quid magis ſtupendum? o deploranda cœcitas hominum, o deteſtanda ſurditas: Pater cœleſtis ſonat ſuum Euangelium de cœlo, & nos cœci non intuemur cœlum, nos ſurdi non audimus uocem docentis. Sed quid quæſo docet? Hic eſt, inquit, filius meus dilectus. En teſtimonium Patris de Filio, huic crede, ſi ſalus tibi curæ eſt, is natura eſt filius, nos gratia. Ideo dilectum appellat, non quod nos dilecti non ſimus: ſed in dilecto, in quo ſolo nos caros habet: illum propter ſe amat, nos uero propter illum. Natura enim ſumus filij iræ, Epheſ. 2. per Chriſtum uero adoptamur in filios: unde ſequitur in concione Dei: In quo complacitum eſt mihi, id eſt, per quem ſum placatus & humano generi reconciliatus. Hic tria ſunt alto animo perpendenda: 1. Quod ſine Chriſto Deus ſit nobis iratus, idq; propter peccatum quo Deum offendimus. 2. Quod ſolus Chriſtus ſit reconciliatio noſtri: ipſe enim eſt propiciatio pro peccato. Sanguis enim Ieſu Chriſti purgat nos ab omni iniquitate. 3. Quod hæc paterna beneuolentia & reconciliatio ſit fide accipienda ac Baptiſmo obſignanda. Hanc fidem ſequi debet noua obedientia & gratitudo erga Deum. Ecce habes ſummam Euangelij, ad quam in omni uita & mortis hora reſpicere debemus: non enim aliunde ſolida conſcientiæ conſolatio ſumi poteſt. Atq; hæc ſint breuiter dicta de narratione Euangelica.

DE SECVNDO.

ETſi uſus ex ijs quæ dicta ſunt facile colligi poteſt: tamen quædam hic capita recitabo: Primum ergo ſciamus, quod noſter Baptiſmus hic conſecretur, & ſancti-

ficetur

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

ficetur aqua Baptiſmi per Chriſtum, qui aqua baptizari dignatus eſt. Deinde totum ſpectaculum nobis ob oculos tanquam in imagine Eccleſiam Chriſti depingit, hic conſpicitur Ioannes doctor in Eccleſia: ubi enim uerbum Dei non eſt, ubi non auditur docentis uox, illic Eccleſia monſtrari non poteſt. Deinde Chriſtus baptizatur: a bene enim inſtituta Eccleſia, uſus Sacramentorum abeſſe non poteſt. Tertio, Chriſtus baptizatus orat, cuius exemplum membra ipſius imitantur, & Deo uerum cultum ex fide præſtant. Quarto, Filius ſtat in medio: uox Patris ſonat de cœlo: Spiritus ſanctus requieſcit ſuper baptizatum: idem reuera hodie fit in noſtra Eccleſia: Deus enim Pater, Filius et Spiritus ſanctus ſuæ Eccleſiæ idem, & per uocem prædicantium teſtatur ſuam beneuolentiam erga Chriſti Eccleſiam. Per Filij præſentiam teſtatur, quod nos in filios adoptauerit, & per Spiritum ſanctum teſtatur ſe gubernare Eccleſiam ſuam: unde nos hanc fiduciam concipiamus, quod portæ inferorum non ſint præualituræ aduerſus eam.

DE TERTIO.

Pleraq; quæ ad noſtrum Baptiſmum pertinent, ſunt in ſuperioribus locis explicata: Quare breuiter quædam attingam, quæ præcipue ſcire, neceſſarium eſt, atq; duo dicam: quale ſit ſignum Baptiſmus, & quæ ſit eius uera meditatio.

Quale ergo ſignum eſt Baptiſmus? Primum eſt teſtimonium gratiæ, eiusq; & exhibitæ, & applicatæ baptizato, nimirum quod Deus ſit illi placatus per Chriſtum, quod ſane teſtimonium requirit fidem. Deinde eſt ſymbolum hoc ſignum, quod quadam ratione docet: Eſt enim

ſignum

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

ſignum uirtutis ſpiritualis Chriſti, nimirum quod Chriſtus ſua morte, ſepultura, & reſurrectione ſit noſtri liberatio a morte, ſepulcro & donator uitæ æternæ. Deinde eſt Symbolum uitæ nouæ coram Deo, quemadmodum Paulus Rom. 6. docet his uerbis. Quotquot baptizati ſumus in Chriſtum Ieſum, in mortem eius baptizati ſumus, conſepulti igitur ſumus cum ipſo per baptiſmũ in mortem, ut quemadmodum Chriſtus excitatus eſt ex mortuis: ita & nos in nouitate uitæ ambulemus.

Præterea, coram hominibus eſt teſſera quædam profeſsionis, qua teſtamur nos eſſe membra Chriſti, & hoſtes diabolorum.

Meditatio pia Baptiſmi in his rebus poſita eſt.

PRIMVM ſtatuere oportet, quod Baptiſmus noſter ſit firmißima quædam obſignatio, & Sacramentum noſtræ reconciliationis cum Deo.

DEINDE, Baptiſmus debet nobis eſſe perpetua quædam admonitio, quod hæc reconciliatio ſit facta, per ſanguinem, mortem, ſepulturam ac reſurrectionem Chriſti.

TERTIO, admonebit nos mortificationis carnis & uiuificationis ſpiritus, adeoq; perpetuæ in hoc mundo pœnitentiæ & futuræ per Chriſtum glorificationis.

QVARTO, admonebit nos, quod regenerationis beneficium ſit donum & opus totius trinitatis, in cuius nomine baptizamur, ut ipſi adhæreamus, ac colamus per totam uitam, Cui honor, & gloria, in ſæcula ſæculorum, AMEN.

DOMINI-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

DOMINICA PRIMA IN QVADRAGESIMA, EVANgelium Matth. 4.

TVnc Ieſus ſubductus fuit in deſertum a Spiritu ut tentaretur a Diabolo. Et cum ieiunaſſet dies quadraginta ac noctes quadraginta, tandem eſurijt. Et accedens ad eum tentator, dixit: Si filius Dei es, iube ut lapides hi panes fiant. At ille reſpondens, dixit: ſcriptum eſt: Nõ ſolo pane uicturus eſt homo, ſed omni uerbo quod egreditur per os Dei. Tunc aſſumit illum diabolus in ſanctam ciuitatem, & ſtatuit eum ſuper pinnaculum templi, dicitq; illi: Si filius es Dei, præcipita te deorſum: Nam ſcriptum eſt: Angelis ſuis mandaturus eſt de te, ac manibus tollent te, ne quando impingas in lapidem pedem tuum. Dixit illi Ieſus: Rurſus ſcriptum eſt: Non tentabis Dominum Deũ tuum. Rurſum aſſumit illum diabolus in montem excelſum ualde, & commonſtrat ei omnia regna mundi, & gloriam illorum, & dicit illi: Hæc omnia tibi dabo, ſi proſtratus adoraueris me. Tunc dicit illi Ieſus: Abi Sathana: ſcriptum eſt enim: Dominum Deum tuum adorabis, & illum ſolum coles. Tunc dimittit illum diabolus, & ecce Angeli accedebant ac miniſtrabant ei.

ENARRATIO TEXTVS.

Quemad-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

QVemadmodum proximo die Dominico audiuimus hiſtoriam Baptiſmi Chriſti, in qua maximæ res continentur: Ita hoc Euangelium etiam partem hiſtoriæ Chriſti continet, uidelicet de eius ieiunio & tentatione: quibus rebus Deus ſingulari ſapientia ſuum filium humiliari uoluit, & oſtendere quam uerum ſit quod olim prædixit: nimirum quod ut ſerpens inſidiaturus eſſet calcaneo ſeminis mulieris, hoc eſt, quod Chriſti perſonæ ac eius regno eſſet Sathan poſiturus inſidias (id quod hæc Hiſtoria ueriſsimum eſſe oſtendit) ita idem ſemen contriturum eſſet caput ſerpentis: Cuius rei ſpecimen quoddam in hac Hiſtoria uidemus. Hæc omnia eo referenda ſunt, ut & Chriſti obedientiam ſub cruce diſcamus, & ſciamus qualem clypeum oporteat opponere tentationibus & iaculis Diaboli.

Loci duo.

I. De ieiunio.

II. De tentatione.

DE PRIMO.

IN hoc loco duo ſpectanda ſunt: Primum, quænam ſit ratio ieiunij in genere. Deinde, quid ſentiendum ſit de Chriſti ieiunio in ſpecie.

Ieiunium eſt abſtinentia ad tempus a cibo & potu, qua corpus affligitur & ueluti mortificatur. Et eſt triplex: Indifferens, pium & impium.

Indifferens ieiunium eſt cum uel præ inopia uel ualetudinis cauſſa, uel ingenti aliquo animi mœrore abſtinetur a cibo & potu. Hoc per ſe nec placet nec diſplicet Deo, uerum prout fides & patientia affuerint placere & diſplicere putandum eſt.

Ieiunium

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

Ieiunium pium, Chriſtianum & acceptum Deo, *eſt abſtinentia non ſolum a cibo & potu, qua corpus premitur & mortificatur: uerumetiam ab omnibus alijs rebus, quæ carni ullam uoluptatem afferre poſſunt, eo pertinens ut plenum ſit ſpiritus imperium per ueram pœnitentiam, piam orationem & ſeriam renunciationem omnium iniuriarum, quibus proximus lædi poteſt.* Nam *corporis afflictio per ieiunium, eſt ſymbolū mœroris animi propter peccatum, & teſtimonium ueræ pœnitentiæ.* Huius *fines ſunt (propter quos & acceptū eſt) tres:* Mortificatio *carnis:* Excitatio *ſpiritus: & intenſius omnis pietatis ſtudium.* Huiuſmodi *fuit ieiunium* Pauli, *cuius meminit* 2. Cor. 6. *& certe deberēt pij homines ſancto ieiunio ſæpe ſpiritū excitare, ne carnis concupiſcentijs ſuccumberent.*

Eſt *autem hoc ſanctum &* Chriſtianum *ieiunium duplex:* Priuatum *& ſolenne.* Priuatum, *eſt quod quis ſua ſponte ſibi imponit, uel pietatis excitandæ cauſſa (quale ut ſæpe alias, ita potiſſimū ante ſacram ſynaxin, a quolibet* Chriſtiano, *cuius caro hac caſtigatione indiget, inſtitui uellem) uel officij noui capeſſendi gratia, ut ſe quis eo præparet ad meditationem officij, oretq; ut* Deus *auſpicijs ſui muneris propicius aſpiret: huiuſmodi fuit olim ieiunium* Moſis *in monte, &* Heliæ *in deſerto, & ieiuniū* Chriſti *in deſerto, cuius hic fit mentio.*

Solenne *ieiunium pium &* Chriſtianū, *eſt quod* Magiſtratus *pius, ſiue gubernatores* Eccleſiarū *indicunt, uel ut præſens malum: ut peſtis, gladius, ſectæ, ſeditiones &c. uera pœnitentia & inuocatione* Dei *tollatur aut mitigetur: uel ut mala quæ ob peccata graſſantia imminere uidētur, caueantur.* Huius *generis ieiunia a ſanctis regibus &* Prophetis *ſæpe indicta ſunt, quæ* Deo *fuerunt grata propter pœnitentiam, fidem, inuocationem, caritatem, meditatio-*

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

ditationem beatæ uitæ, & huiuſmodi alia, quæ in Chriſtiano ieiunio adeſſe ſolent & omnino debent. De hoc duplici ieiunio, priuato & ſolenni, tenenda eſt hæc regula, quod ut priuatum liberum eſt in arbitrio cuiuſque poſitum: Ita ſolenne mandato magiſtratus, caritatis lege, & publici commodi neceßitate obligat, quare illud contumaciter uiolare grande peccatum eſt.

Impium ſeu Phariſaicum ieiunium, eſt abſtinentia a certo cibi genere, quæ putatur cultus Dei eſſe per ſe & res Deo grata propter ipſum opus, ideoq; meritoria. Quaſi uero Deus moraretur externa opera, ubi conſcientia eſt impura: & ieiunium per ſe eſſet in eo genere operum, quæ Deo immediate & ſimpliciter probantur, quemadmodum ea quæ in lege ſua, hoc eſt, Decalogo præſcribit, & non potius eſſet externum quoddam exercitium, & quædam corporalis exercitatio, alium finem ſpectans, nimirum ut pœnitentiæ, orationi, carni domandæ, caritati, meditationi beatæ uitæ ſubſeruiat: Merito ergo Prophetæ huiuſmodi Hypocritica ieiunia damnant: in quibus plurima horrenda ſcelera concurrunt: Vt opinio cultus, fiducia operis, neceßitas, coactio, delectus ciborum neceſſarius, modus ieiunandi, quo uel porci ſaginari poßint, meditatio fraudis & iniuriæ proximorum.

Poteſt autem hoc ieiunium Phariſaicum diuidi in duo genera, ut unum ſtatum, aliud arbitrarium dicatur. Statum ordinarium eſt, & certo tempori anni affixum, quale apud Papiſtas quadrageſimale ieiunium, ut uocant, & ieiunium quatuor temporum, Apoſtolorum, quibus ſuffragia Apoſtolorum emere uoluerunt, & huiuſmodi plurima in quibus nihil, præter meram ſuperſtitionem & multiplicem impietatem, fuit.

Arbitra-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

Arbitrarium ieiunium, eſt quod aliquis arbitrio ſuo, quo Deum ſibi debitorem faciat, deligit: quale illius fuit qui iactabundus in oratione ſua ad Dominum ait: Ieiuno bis in Sabatho, ubi ſuum ieiunium, ut opus ſanctum & meritorium prædicat, ac Deum admonet, ne eius obliuiſcatur.

Hæc ſint dicta in genere de ieiunio, nunc pauca de Chriſti ieiunio adijciam. De hoc ita ait Euangeliſta: [Tunc ductus eſt Ieſus in deſertum a ſpiritu ut tentaretur a Diabolo, & cum ieiunaſſet quadraginta diebus & quadraginta noctibus, poſtea eſurijt.] Hic primum tempus notatur, nimirum quod ſtatim a Baptiſmo ieiunauerit. Deinde notatur locus, nempe deſertum. 3. Modus ieiunij, uidelicet quod quadraginta diebus & noctibus abſque omni cibo uixerit. 4. Miraculum, quod & tanto tempore potuerit abſq; cibo uiuere & quod non eſurierit tanto ſpacio: nam non ſenſit famem priuſquam quadraginta dies & totidem noctes præterierant.

Sed cur Chriſtus hoc fecit? Primum, ut hoc miraculo teſtaretur de ſua diuina potentia. Deinde propter figuram: Moſes enim typus Chriſti, in monte ieiunauit quadraginta dies & totidem noctes. 3. Vt ſatisfaceret pro gula primorum parentum & noſtra. 4. Propter uocationem: Hoc enim uſitatum Deo eſt, cum uelit aliquem arduo officio præfici, ſicuti in Moyſe & Helia uidemus. 5. Vt eſſet exemplum nobis ut nos ſobrij perpetuo in timore Domini uiuamus.

Eſt igitur uſus ieiunij Chriſti agnoſcendus qui eſt multiplex. 1. Vt cogitemus quantum fuerit humiliatus filius Dei. 2. Vt exemplo filij Dei ſobriæ orationi ſtudeamus. 3. Vt illi gratias agamus qui noſtro nomine tantum ieiunium ſuſtinuit.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

Deinde ab altera parte cauendus eſt abuſus, ne uidelicet abutamur hoc ſancto Chriſti ieiunio, quod fit, ſi uel præceptum uniuerſale faciamus ex hoc Chriſti facto: uel putemus nos fieri participes ieiunij Chriſti per noſtrum fictum ieiunium: uel ſuſpicemur ieiunium noſtrum peccatorum remißionem mereri ex opere operato, ſicuti Thomas Aquinas ſacrilege docet: uel iudicemus cum Ambroſio hoc quadrageſimale ieiunium a Pontificibus Eccleſiæ impoſitum, eſſe neceßitatis, ita ut nemo pius habeatur niſi qui hoc ieiunium ſeruarit. Hæ omnes opiniones pugnant ex diametro cum ipſo fidei fundamento, quod eſt, ſolius Chriſti merito ſaluari credentes.

At dicunt: omnis Chriſti actio noſtra eſt inſtructio: is autem ieiunauit quadraginta dies: ergo nos debemus hoc factum Chriſti imitari. Verum quidem eſt, quod dicunt omnis Chriſti actio noſtra eſt inſtructio, ſed non eſt uerum quod omnis Chriſti actio ſit nobis imitanda, id quod ex actionum Chriſti differentijs manifeſtum eſt: Sunt enim actiones Chriſti aliæ morales: aliæ miraculoſæ: aliæ peculiares. Morales uitam ac mores noſtros inſtruunt: eſt enim ipſe perfectiſsimum uirtutum exemplar. Miraculoſæ, inter quas hoc ieiunium numero, mentem noſtram de ueritate doctrinæ Chriſti informant & confirmãt. Peculiares ſeu piaculares ſunt, quæ ad redẽtionis & expiationis beneficium pertinent: Hæ ſalutis fiduciam in nobis fouebũt et alẽt. Atq; ita omnis Chriſti actio eſt quidẽ noſtra inſtructio, ſed nõ omnis imitanda, ſed tantũ quæ ad mores et uitã, iuxta legis decalogi præſcriptũ ꝑtinẽt.

Licet ne ergo ieiunium quadrageſimale ieiunare? licet, modo ſeruentur in eo conditiones, quas ſupra dixi in ſancto & Chriſtiano ieiunio ſeruandas eſſe. Et ſane aperte fateor iſto tempore ſingulari ſobrietate opus eſſe, ad medi-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

meditandum beneficium redemptionis, quod tum ſolet in noſtris Eccleſijs quotidie proponi in enarratione paßionis Dominicæ: ſed coactio & neceßitas abeſſe debent.

DE SECVNDO.

Accedens ad eum tentator, &c.] In his Chriſti tentationibus uidere licet: Primum, quanta ſit audacia Sathanæ & ſtudium eius ad deſtruendum regnum Chriſti. Nam ne quidem filio Dei pepercit, ſed eum accedit, tentat: & quemadmodum regnum Dei in Paradiſo inuaſit & ſuperior eſt factus: Ita nouum Paradiſum regnum Chriſti molitur deſtruere, ac eius regem telis tentationum adoritur. Deinde hic licet uidere quam ſit humiliatus filius Dei, ut non ſolum ſit afflictus ieiunijs, uerumetiam tentationibus Sathanæ ſit petitus.

Ceterum, ut nos hinc ſalutarem inſtructionem accipiamus, primum de tentationibus Chriſti dicam. Deinde quare ſit tentatus: Poſtremo, quid nobis doctrinæ & conſolationis ſit petendum ex tentationibus Chriſti.

In ſingulis tentationibus Chriſti, quæ tres hic numerantur, quatuor ſpectemus. 1. Quæ occaſio. 2. tentationis modus. 3. tentationis finis. 4. modus uictoriæ.

Quantum itaq; ad primam attinet tentationem, eius occaſio hiſce Euangeliſtæ uerbis indicatur: [Et cum ieiunaſſet quadraginta diebus & quadraginta noctibus, poſtea eſurijt.] Ecce qualem occaſionem nactus eſt. Chriſtus ieiunat: parat ſe ad officium capeſſendum: ſed Sathan aliud molitur, & ex bono facto Chriſti, eius perdendi materiam captat. Hoc perpetuum Sathanæ ſtudium fuit, ut & benefactis ſanctorum & peccatis abutatur illis in perniciem: ſed nouit Deus qui ſunt ſui, & poteſt eos e tentatione eripere.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

Tentationis modus ſequitur: ait enim tentator: [Si filius Dei es, dic ut lapides iſti panes fiant:] finis huius tentationis fuit, Chriſto perſuadere periculum facere, an Deus miraculo ſuam diuinitatem comprobare uellet: quod ſi non faceret, ut ſuſpicaretur Dominus ſe Deo curæ non eſſe. Pugnat ergo hæc tentatio cum prouidentia Dei, qua Deus ſuis filijs prouidet omnia, quæ ſunt ipſis ad ſalutem & præſentem uitam neceſſaria.

Modus uictoriæ ſequitur: [Cui reſpondens dixit: ſcriptum eſt, non in ſolo pane uiuit homo: ſed in omni uerbo quod procedit de ore Dei.] Hic uidemus in uerbo Dei uictoriam eſſe ſitam aduerſus Sathanam. Sathan uult perſuadere Chriſto, quod ſit periturus niſi ex lapidibus panes faciat: ſed Chriſtus negat hominem uiuere ſolo pane ſeu cibo corporali. Cibus enim non nutrit, niſi accedat benedictio diuina a qua panis robur capit: ſcriptum eſt enim, comedent & non ſaturabuntur. Scripturam autem huc adductam a Chriſto habes Deutro. 12. Quo in loco conſolatur Moſes populum in deſerto, ubi non erat panis: ſed Deus Manna de cœlo dedit & aquam de petra. Hanc promiſsionem CHRISTVS ſibi atq; omnibus pijs applicat: ſignificans fore, ut in medio famis Deus ſuis ſit affuturus & neceſſaria ſuppeditaturus. Huius promiſsionis exempla habemus in Iſraelitis, Helia, Elizeo, Moſe, & hic in Chriſto. Huc illud Prophetæ: Non confundentur in tempore malo & in diebus famis ſaturabuntur. Hæc promiſsio, cum ad nos quoque pertinet, arripienda eſt fide, & opponenda eſt Sathanæ, ne nos tentatione famis euertat. Atq; hæc de prima tentatione Chriſti & eius uſu ſint breuiter dicta. Secunda ſequitur.

Occaſio ſecundæ tentationis hiſce uerbis deſcribitur: [Tunc aſſumpſit eum Diabolus in ſanctam ciuitatem &

ſtatuit

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

ſtatuit eum ſupra pinnaculum templi.] Ecce occaſionem, Ecce artificium Sathanæ, qui ex re qualibet perdendi materiam petit.

Modus tentationis additur: [Si filius Dei es, mitte te deorſum: ſcriptum eſt enim, Angelis ſuis mandabit de te & in manibus tollent te, ne forte offendas ad lapidem pedem tuum.] Finis, ut Chriſtus tentaret aliquid contra uocationem, ac ita in ſe iram Dei prouocaret, quemadmodum primi parentes fecerunt. Nam poſtquam uidit malignus iſte, quod Chriſtus ſcriptura ſe erigit, conatur ſcripturam mendacijs ſuis inuoluere. Pſalmus ille, quem citat Sathan, loquitur de prouidentia Dei, quod uelit Deus quemlibet pium in ſuis uijs, hoc eſt, in ſuo uitæ genere & uocatione legitima conſeruare: non præcipit, ut aliquid temerarie faciamus contra uocationem. Sed quomodo Chriſtus hoc Sathanæ telum ignitum extinxit? Verbo: ait enim: [Rurſus eſt ſcriptum: non tentabis Dominum Deum tuum.] Hæc habemus Deut. 6. ubi tentare Deum ſignificat aliquid audere per diffidentiã ſiue in rebus proſperis ſiue aduerſis: quare talis tentatio aduerſatur fidei & Dei timori. Qui enim in rebus proſperis ſecurus uiuit & deponit timorem Dei, is certe tentat Deum contra primum præceptum: rurſus qui in calamitoſis ſuccumbit, quaſi Deus nullam noſtri curam gereret, etiam tentat Deum uocando in dubium eius promiſsiones. Eccleſia hodie uexatur cruce & experitur foris pugnam & intus terrorem, hic certe non eſt tentandus Deus: non eſt dicendum, ſi ſumus eius populus: ſi uerum eſt hoc Euangelium quod profitemur, cur ergo non hoc tempore nos iuuat? cur hoſtibus omnia tam proſpere ſuccedere permittit? hic fortiter cum Chriſto dicamus, non tentabis Dominum Deum tuum. Sequitur tertia tentatio.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

Tertiæ tentationis occaſio hiſce uerbis indicatur: [Iterum aſſumpſit eum Diabolus in montem excelſum ualde & oſtendit ei omnia regna mundi et gloriam illorũ.] Vide, in prima tentatione abuſus eſt cruce Chriſti ad ipſum tentandum: nunc illi regna mundi proponit, ut illorum gloria perſtringatur ac ruat contra DEVM. Tentatio hæc eſt: [Hæc omnia dabo tibi ſi cadens adoraueris me.] Finis fuit ut Chriſtus fieret idololatra: ſed contra hanc tentationem uictoria potitur Dominus primum repellendo Sathanam, qui auſus eſt ſibi arrogare diuinos honores. Deinde perfodiendo ipſum gladio Dei dicens: ſcriptum eſt Dominum Deum tuum adorabis & illi ſoli ſeruies. Hæc ſcriptura habetur Deut. 6. in qua duo ſunt: præceptio & prohibitio. Præcipit enim, ut unum DEVM adoremus, & ei ſeruiamus diuinis cultibus iuxta primam tabulam: Prohibet ut ullis creaturis iſtum honorem tribuamus, ſiue Diabolis, ſiue hominibus, ſiue Angelis. Sit hæc regula nobis perpetuo in conſpectu aduerſus omnes Papiſtarum dolos.

Sed cur tentatus eſt Chriſtus? 1. Vt nos tentati ſciamus nos habere Pontificem per omnia tentatum. Deinde, ut nos eius exemplum erudiat, ne ſinamus Diabolum ullis rebus nos auocare a uero timore Dei. Cum ergo uult nobis perſuadere, quod non ſimus DEO curæ, quando premimur cruce & multis ærumnis, reſpiciamus ad filium Dei, & gladio, quo ipſe uſus eſt, reprimamus hoſtem. Cum nos ſolicitat, ut aliquid tentemus contra uocationem unde conijci poſſumus in ſalutis & uitæ diſcrimen, opponamus gladium Dei. Cum magnis præmijs nos inuitet ad idololatriam, caueamus ne iſtis hamis nos in naſſam damnationis pertrahat. Breuiter in tota uita labo-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

remus, ut creſcamus in uera Dei cognitione & muniamur aduerſus Sathanam præſentia filij DEI,
Cui uictori noſtro una cum Patre &
Spiritu ſancto ſit glo-
ria in ſæcula,
AMEN.

DOMINICA SECVNDA
IN QVADRAGESIMA EVANGElium Matth. 15.

ET digreſſus illinc IESVS, ſeceſsit in partes Tyri & Sidonis. Et ecce mulier Cananæa quæ a finibus illis uenerat, clamabat ad illum dicens: Miſerere mei Domine fili Dauid: filia mea miſere a dæmonio agitatur. Ille uero non reſpondit ei uerbum. Et accedentes diſcipuli eius, rogabant illum, dicentes: Amitte illam: nam clamat poſt nos: at ille reſpondens, dixit: non ſum miſſus niſi ad oues perditas domus Iſraeliticæ. Illa uero uenit & adorauit eum, dicens: Domine ſuccurre mihi. At ille reſpondens, dixit: Non eſt honeſtum ſumere panem filiorum & obijcere catellis. Hæc autem reſpondit: Certe Domine, etenim catelli edunt de micis quæ cadunt de menſa Dominorum ſuorum. Tunc reſpondens Ieſus, dixit illi: o mulier, magna eſt fides tua, fiat tibi ſicut uis, & ſanata fuit filia eius ex eo tempore.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

ENARRATIO TEXTVS.

HOc Euangelium ad nos gentes præcipue pertinet: exemplum enim huius mulieris Ethnicæ gentes recipi docet. Nam ut eam inuocantem recepit & iuuit: ita nos quoq; uult recipere: non enim apud Dominum eſt acceptio perſonarum, ut & Petrus ait: in ueritate comperio, quod non ſit perſonarum acceptor Deus: ſed in omni gente, qui timet Dominum & operatur iuſticiam acceptus eſt illi. Eſt autem hoc immotum decretum Dei, quod ut omnes impœnitentes abijciat & damnet: Ita quicunq; agunt pœnitentiam, & ex fide Deum inuocant per mediatorem unicum Ieſum Chriſtum recipiantur & ſola bonitate Dei ſaluentur. Cuius decreti exemplum uidemus in hac muliere quæ ſub cruce inuocat, exauditur, & fide iuſtificata ſaluatur, iuxta illud Iohelis. Omnis qui inuocauerit nomen Domini ſaluus erit. Loci tres:

I. Quæ uera & ſalutaris pœnitentia.
II. Cur Chriſtus hanc mulierem repulerit.
III. Viua imago ueræ Eccleſiæ.

DE PRIMO.

OMnino neceſſarium eſt recte doceri homines de uera pœnitentia: ea enim niſi affuerit, nemo ſaluari poteſt: ideo dicam clare & diſtincte quid ſit ſalutaris pœnitentia: quomodo fiat: et quibus abſoluatur partibus.

Chriſtiana & ſalutaris pœnitentia abſq; omni dubio, eſt conuerſio hominis ad Deum, ut fiat noua creatura iuxta ipſius uoluntatem, quantum fieri poteſt in hac infirmi tate uiuens: Vel, ut clarius dicam, ſalutaris pœnitentia eſt uerus dolor de offenſa Dei, cum uoto ac ſpe ueniæ propter uicti-

uictimam filij Dei, & uoluntate ſingulariq; ſtudio omne poſthac peccatum uitandi, Deoq; totam uitam poſthac approbandi.

Hanc eſſe ueram definitionem ſalutaris pœnitentiæ unico Ezechielis teſtimonio oſtendi poteſt. Hic enim Propheta cap. 18. ita ait: Conuertimini & agite pœnitentiam ab omnibus iniquitatibus ueſtris, & non erit uobis in ruinam iniquitas: proijcite a uobis omnes iniquitates ueſtras, & facite uobis cor nouum & ſpiritũ nouum.

Hoc teſtimonio tria continentur: Primum eſt inuitatio ad pœnitentiam: Nemo, inquit Dominus, ueniet ad me niſi quem pater traxerit. Secundũ eſt promiſsio: non erit uobis in ruinam iniquitas. Tertium eſt pœnitentiæ deſcriptio: Agite, inquit, pœnitentiam: Vult nos ergo dolere de offenſa Dei. Proijcite a uobis omnes iniquitates ueſtras: ergo fugam & odium peccati requirit. Cum ait: conuertimini ad Deum, fidem requirit, ſine qua nemo ad Deum conuerti poteſt: fide enim, ut inquit Paulus, acceſſum habemus ad Deum. Præterea cum additur: facite uobis cor nouum & ſpiritũ nouum, ut noua ſimus creatura poſtulat, iuxta Dei uoluntatem uiuentes. Hinc conficitur quod uera & ſalutaris pœnitentia ſit dolor uerus de offenſa Dei, cum uoto ac ſpe ueniæ, ardentiq; ſtudio omne peccatum uitandi ac Deo in poſterum totam uitam approbandi. Hoc in illuſtri exemplo clarius uideamus. Dauid poſt horrendum lapſum in adulterium & homicidium, pœnitentiam agit iuxta formam in Pſalmo expreſſam. Primum ait: Miſerere mei Deus ſecundũ magnam miſericordiam tuam. Hic & dolet ob ſuam miſeriam, quod Deũ adeo indigne offenderit, & agnoſcit Deũ miſericordem: unde uotum ac ſpes in eo extitit, ac uiua in Meſsiam fiducia. Quantus autem fuerit dolor quantaq; fides, qua ſu-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

perauit dolorem, idem Pſalmus multis uerbis indicat: cum autem addit in eodem Pſalmo: Spiritum nouum crea in uiſceribus meis, ſe nouam creaturam fieri optat. Huiuſmodi multa ſunt exempla : ut Adam, Manaßis, Petri, Latronis, Magdalenæ &c. quæ nos cogitare oportet, ut illorum exemplo & erudiamur de uera pœnitentia, & ſeriam pœnitentiam cum illis agamus.

Etſi autem ex ijs, quæ diximus, mediocriter intelligi poteſt, quomodo fiat uera pœnitentia: tamen illud diſtinctius declarare uolo : nihil enim homini magis neceſſariũ eſt, quam ut uera pœnitentia reconcilietur Deo & ſaluetur. Vt igitur ſciamus quomodo uera pœnitentia agatur, obſeruanda ſunt ſeptem puncta.

1. Noticia Dei requirentis obedientiam. Hæc ſumitur ex decalogo : Ego ſum Dominus Deus tuus qui eduxi te de terra Aegypti &c. Hic requirit Deus agnitionem ſui: deinde ſequitur, qualem obedientiam poſtulat : Non habebis Deos alienos coram me. Tertio comminationes additæ teſtantur, quod damnet inobedientiam : uiſitans (ait) iniquitatẽ patrum in filios, in tertiam & quartam generationem. Poſtremo etiam de Deo ſciendum eſt, quod ſit miſericors, ſecundum uocem Euangelij. Antequam igitur ad ueram pœnitentiam pateat aditus, requiritur noticia Dei requirentis obedientiam, iudicantis & damnantis ſerio inobedientiam, & rurſus miſerentis & recipientis peccatores in gratiam propter mediatorem.

2. Hanc noticiam ſequi debet examen factorum noſtrorum ad legem Dei, & ſingula præcepta ſeorſim ſunt conſideranda. Primum ergo in hoc examine uide, an Deum habeas cui ſoli fidas, an ipſum timeas, an ames, an totis uiribus colas, an ipſius nomen ſit tibi ſacroſanctum, an ipſum prædices, celebres, inuoces, quemadmodum pri=

mæ

mæ tabulæ præcepta præcipiunt. Ad eundem modum examen inſtituendum eſt, in ſecunda tabula de proximo &c. Ex hoc examine uenies in cognitionem tuæ turpitudinis, & iuſtæ damnationis propter Dei offenſam: huiuſmodi examen a nobis requirit, quoties ſcriptura nos hortatur ad pœnitentiam.

3. Hoc examine inito ex agnitione peccati, & iudicij Dei oritur uehemens pauor in conſcientia, quem pauorem augent circunſtantiæ iudicij Dei, quæ ſunt præſentes calamitates, tyrannis diaboli, infernales pœnæ, mors æterna & damnatio.

4. In hoc ingenti pauore, niſi fides ſuccurreret, infiniti homines perirent. Nam in hoc pauore, ex contemplatione miſericordiæ Dei promiſſæ propter Chriſtum, concipitur fiducia remiſsionis peccatorum. Atq; ita homo tanquam ex inferno eluctatur & apprehendit manum filij Dei, qui ſe ex inferno eripit. Hic mens promiſsiones Dei cogitat, intuetur filium Dei pendentem in cruce pro tuis & meis peccatis: Audit uocem Iohelis conſolatione pleniſsimam: Conuertimini ad Dominū Deū ueſtrum, quia gratioſus & miſericors eſt, tardus ad iram & uelox ad pietatem & parcens ſuper malicia. Harum promiſsionū exempla conſiderentur ut nos iſtis confirmemur.

5. Cognita hac Dei miſericordia peccator concipit ſpem ueniæ, & incipit palam ſuum deplorare peccatum, confitetur Deo ſuam turpitudinem, & confugit ſeria oratione & ardenti corde ad miſericordiam Dei.

6. Qui hoc pacto per hos gradus aſcendit: Primum agnoſcens Deum, ipſius iudicium et miſericordiam ſicuti iam expoſitū eſt, is hac fiducia abſoluitur a peccato ſuo, & iuſtificatur coram Deo, nō ſua iuſticia, ſed Chriſti, quæ omni credenti imputatur: Nam uera noſtri iuſtificatio,

eſt

eſt credentis perſonæ in Chriſtum abſolutio a peccato, imputatio iuſticiæ Chriſti, & acceptatio ad uitam æternam gratis propter Chriſtum.

7. Iuſtificatus fide & adoptatus in filium & regeneratus agit gratias Deo, celebrat Deum & totam uitam in poſterum emendat.

Verum ut hæc clarius a nobis intelligi poßint, proponam exemplum ſalutaris pœnitentiæ, de qua audiſtis, & ſumam Manaſſem regem Iuda, in cuius pœnitentia ſalutari hæc omnia conſpiciuntur, quemadmodum in ipſius oratione apparet.

PRIMVM enim cum inquit, DOMINE omnipotens Deus patrum noſtrorum Abraham & Iſaac & Iacob, quem omnes pauent & tremunt a uultu uirtutis tuæ, & inſuſtentabilis eſt ira comminationis tuæ ſuper peccatores, immenſa uero & inperueſtigabilis miſericordia promißionis tuæ, quoniam tu es Dominus altißimus, gratioſus, miſericors & multum miſerens, & pœnitens ſuper malicias hominum.

In his uerbis Manaßis, eſt 1. Agnitio Dei. 2. Debitæ obedientiæ teſtificatio. 3. Iudicij diuini in peccatores confeßio. 4. Miſericordiæ noticia & prædicatio.

DEINDE ſecundum ſequitur, uidelicet examen factorum Manaßis ad normam legis, ita enim ait: Peccaui ſuper numerum arenæ maris, multiplicatæ ſunt iniquitates meæ Domine.

TERTIO, quantus pauor fuerit in corde ipſius oſtendit, cum ait: & non ſum dignus intueri & aſpicere altitudinem cœli præ multitudine iniquitatum mearum.

QVARTO, in his pauoribus erigit ſe cogitatione miſericordiæ, & ait: Et nunc flecto genua cordis mei pre

cans

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

cans ad te DOMINE, qui promiſiſti pœnitentiam & remiſsionem peccatorum qui peccauerunt tibi.

QVINTO, ſequitur ueniæ precatio: Quare peto rogans te: Remitte mihi Domine, remitte mihi, & ne ſimul perdas me cum iniquitatibus meis, neq; in æternum iratus reſerues mala mihi, quia tute Deus, Deus, inquam, pœnitentium, & in me oſtendas omnem bonitatem tuam.

SEXTO, hæc precatus ſtatuit ſe exauditum & iuſtificatum: quare & addit: Quia indignum ſaluabis me ſecundum magnam miſericordiam tuam. Hic Manaſſes iuſtus fide factus, noua eſt creatura.

SEPTIMO, hanc gratuitam iuſtificationem ſequitur emendatio in tota uita. Vnde ſequitur in ipſius oratione: Et laudabo te ſemper omnibus diebus uitæ meæ, quoniam te laudat omnis uirtus cœlorum & tibi eſt gloria in ſæcula ſæculorum, AMEN.

Hanc rationem agendi pœnitentiam omnes ſancti ſemper ſunt ſecuti. Dauid agnoſcit Deum, agnoſcit iudicium Dei, agnoſcit miſericordiam, ſuum factum examinat, pauet ob peccatum: erigit ſe fiducia miſericordiæ, precatur ueniam, iuſtificatur fide, iuſtificatus Deum celebrat Hæc in Pſalmo 51. conſpiciuntur.

Audiuimus quid ſit pœnitentia, & quo modo fiat, iam quæ ſunt eius capitales partes tenendum eſt, & numerantur tres, quæ ſunt contritio, fides, & noua uita.

Ad contritionem requiruntur prima tria, quæ ſunt agnitio Dei, examen facti & pauor conſcientiæ ob peccatum.

Ad fidem tria proxima, cogitatio miſericordiæ, petitio ueniæ & iuſtificatio.

Ad nouam uitam requiritur ultimum, quod in cordis, oris, & uitæ inſtitutione ſecundum legem Dei conſiſtit.

DE SECVNDO.

SCribitur in hoc Euangelio quod Chriſtus repulerit hanc mulierem. Quare hoc facit? quare dicit ſe tantum miſſum eſſe ad oues quæ perierunt de domo Iſrael. An non idem Dominus eſt, qui dicit: Venite ad me omnes, qui laboratis & onerati eſtis &c. Reſpondeo: Dominus hoc fecit nō ſine magnis cauſsis. 1. Hoc fecit ut mulieris fides hac mora exerceretur & creſceret. 2. Vt eſſet exemplum pietatis aduerſus pertinaces Iudæos, qui Chriſtū contemſerunt. 3. Vt oſtenderet Dominus ſe uelle uinci a nobis aſsiduitate precum noſtrarū. 4. Vt hoc exemplo doceret præſentes ſpectatores ueram pietatis indolem. Sed Dominus aliam cauſſam aſsignat, cur hanc mulierem repulerit: dicit enim: Non ſum miſſus niſi ad oues quæ perierunt de domo Iſrael. Reſpondeo: Hoc non dicit Chriſtus quaſi negaret gentibus acceſſum ad gratiam ſuam. Fuit enim illa mulier gentilis: ſed aliæ cauſſæ ſunt. 1. Vult hic notare obſtinatam maliciam & ingratitudinem Iudæorum qui Chriſtum peculiariter ad ſe miſſum non agnouerunt. 2. Quod uerbum Dei ipſe Chriſtus, ante mortem ſuam prædicaret Iudæis, & poſt mortem daret mandatū prædicandi gentibus: Nam Dominus prohibuerat prædicari Euangelium inter gentes ante ſuam mortem. Verum poſtea cum a morte excitatus eſſet, dedit hoc mandatum Apoſtolis: Ite in mundum uniuerſum & prædicate Euangelium omni creaturæ &c. Hoc mandatum manifeſte oſtendit, quod Chriſti beneficia ad Iudæos & gentes pertinent, hoc eſt, quod omnes ex Iudæis & gentibus qui Chriſtum recipiunt, & ueram pœnitentiam agunt, ſint participes beneficiorum Chriſti, ita ut ipſius ſanguine omnia illorū peccata ſint abolita, & tandem in extremo

die

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

die ſurgant ad beatam immortalitatem & uitam æternam. Verum qui Chriſtū recipere recuſant, uiuentes abſq; pœnitentia, illi abſq; miſericordia æternis pœnis cum diabolo punientur: Nam ſicut Dominus fuit, eſt & erit miſericors omnibus agentibus pœnitentiam abſq; omni conditione perſonarum: ita fuit, eſt & erit implacabilis iudex eorum, qui pœnitentiam non agunt: non moratur ſiue ſimus reges, ſiue nobiles, ſiue cives, ſiue ruſtici.

DE TERTIO.

PVlcerrima imago Eccleſiæ Chriſti, & ſingulorum membrorum deſcribitur in hac Cananæa muliere: Primum enim quemadmodū hæc Cananæa mulier obruitur calamitate: ita & tota Eccleſia & ſingula eius membra. Hinc Paulus: Omnes qui uolunt pie uiuere in Chriſto perſecutionem patiantur. Hoc Chriſtus docet cum iubet nos tollere iugum ſuum: Vult enim nos Deus fieri conformes ſuo filio in afflictionibus & ærumnis, qui olim ſumus illi futuri conformes in gloria, Roman. 8. 2. Eccleſia in his calamitatibus orat opem: nam nullum aliud aſylum habet Eccleſia, quam orationem ad Deum, qua impetratur auxilium, 3. Chriſtus uidetur auertere aurem, dum non ſtatim impetramus quæ uolumus. 4. Eccleſia exemplo huius mulieris non deſinit precari: ſed perſeuerabit in oratione donec impetrauerit quod petit.

Porro ſingula membra Eccleſiæ hinc quid diſcant habent.

1. Vnuſquiſque noſtrum ſe agnoſcat Cananæum, hoc eſt, impium & indignum gratia Dei.

2. Clamet cum hac muliere, miſerere, miſerere.

3. Si tentaris, perſiſte tamen huius mulieris exemplo: ſi non

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

ſi non hodie aut cras te exaudierit: tuæ tamen preces non erunt inanes, ſed uere exaudientur propter Chriſtum, ſi ex fide, huius mulieris exemplo, oraueris.

4. Agnoſce te canem cum hac muliere: ſed talem, qui ex micis cadentibus de menſa Domini ſui ſaturetur, ideoque in oratione perſiſtito.

5. Futurum eſt & tibi, quod huic mulieri accidit, quæ prius canis dicebatur, mox pro filia agnita eſt: tanta eſt miſericordia Domini, Cui honor & gloria in ſæcula ſæculorum,

AMEN.

DOMINICA TERTIA IN QVADRAGESIMA, EVANgelium Lucæ 11.

ET erat eijciens dæmonium, & illud erat mutum, cunq; eieciſſet dæmonium, locutus eſt mutus, & admiratæ ſunt turbæ. Quidam autem ex eis dixerunt: per Beelzebub principem dæmoniorum eijcit dæmonia. Et alij tentantes, ſignum de cœlo quærebant ab eo: ipſe autem cum ſciret cogitationes eorum, dixit eis: Omne regnum aduerſus ſeipſum diuiſum, deſolatur, & domus ſupra domum cadit. Quod ſi Sathanas quoq; aduerſus ſeipſum diuiſus eſt, quomodo ſtabit regnum eius? quia dicitis: per Beelzebub me eijcere dæmonia. Quod ſi ego Beelzebub præſidio eijcio dæmonia, filij ueſtri cuius præſidio eijciunt? ideo ipſi iudices ueſtri erunt. Porro

ſi digito

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

ſi digito Dei eijcio dæmonia, profecto, peruenit ad uos regnum Dei. Cum fortis armatus cuſtodit atrium ſuum, in pace ſunt ea quæ poſſidet: Vbi uero fortior eo ſuperueniens, uicerit eum, uniuerſa arma eius aufert in quibus confidebat, & ſpolia eius diſtribuit. Qui non eſt mecum contra me eſt, & qui non colligit mecum, diſpergit: Cum immundus ſpiritus exierit ab homine, ambulat per loca arentia quærens requiem, & non inueniens, dicit: Reuertar in domum meam unde exiui. Et cum uenerit inuenit eam ſcopis mundatam atq; ornatam, tunc uadit. & aſſumit ſeptem alios ſpiritus ſecum nequiores ipſo, & ingreſsi habitant ibi, & fiunt extrema hominis illius peiora primis. Factum eſt autem, cum hæc diceret, extollens uocem quædam mulier de turba, dixit illi: Beatus uenter qui te portauit, & ubera quæ ſuxiſti. At ille dixit: Quinimo: Beati qui audiunt ſermonem Dei, & cuſtodiunt illum.

ENARRATIO TEXTVS.

H*oc Euangelium, dilecti: clare oſtendit cur Chriſtus uenerit in hunc mundum & aſſumpſerit humanam naturam, nimirum ut & nouum regnum inchoaret & regnum Diaboli aboleret, hoc eſt, quod Deus dicit Gen. 3. Semen mulieris conteret caput ſerpentis, quod Ioannes interpretatur, cum ait: Chriſtus apparuit, ut deſtrueret opera Diaboli, hoc eſt, regnum Diaboli, quod a peccato incipit, peccato ædificatur, damnatione æterna abſoluitur. Huius Sathanæ regni deſtructorem declarat ſe Chri-*

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

ſtus in hoc Euangelio, dum liberat hominem obſeſſum à Diabolo. Nam cum Diabolum expellit, primum ſignificat ſe potentiorem Diabolo eſſe. Deinde ſe ipſius hoſtem declarat. Tum ſigno oſtendit ſe humani generis ſaluatorem. Præterea oſtenditur hic ingratitudo mundi erga ſuum ſaluatorem, cum impij Iudæi aſſcribunt ſathanæ opera Dei. Poſtremo in fine huius Euangelij, mulier clamans dat Chriſto occaſionem monſtrandi ueram beatitudinem: Nam cum mulier clamat: Beatus uenter qui te portauit, Is reſpondet: quinimo Beati qui audiunt uerbum Dei & cuſtodiunt illud.

Loci quatuor:

I. Differentia regni Sathanæ & regni Chriſti.

II. Contentio inter Iudæos & Chriſtum, in qua Iudæi reprehendunt Chriſti factum, ipſe uero illud defendit.

III. Quid futurum eſt illis, qui Chriſtum receptum rurſus reijciunt obtemperantes Sathanæ.

IIII. Quæ ſit uera beatitudo & felicitas.

DE PRIMO.

ERat Ieſus eijciens dæmonium.] Hæc uerba aperte teſtantur duo diuerſa eſſe regna: Chriſti & Sathanæ, & eſſe maximam differentiam inter hæc duo diuerſa regna, adeo ut nunquam inter ea conuenire poßit. Cum ergo Diabolus & Chriſtus ſunt duo potentißimi diuerſorum regnorum Reges, de utroq; dicemus, ut intelligatur quantum mali eſt in Sathanæ regno, & quantum boni & felicitatis in Ieſu Chriſti ſalutari regno.

De Diabolo hæc quatuor puncta conſideranda ſunt: 1. Quis ſit. 2. Quid faciat. 3. Cur faciat. 4. Cur Deus permittat ut faciat.

Quis

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

Quis ergo eſt? Quantum ad naturam, eſt creatura Dei, ſicuti Angeli Dei: quantum ad ſtudium et peruerſitatem, quam ex ſe habet, eſt mendax, latro, fur: qui perpetuo homicidio et mendacio gaudet, & nihil magis expetit, quam humani generis æternum interitum. Quod talis ſit Diabolus, docet fraus eius, qua primos homines decepit.

Quid facit Diabolus? Videmus in hoc Euangelio, quod hunc miſerum hominem reddat cæcum & mutum. Conſidera, quæſo, hic Diaboli crudelem tyrannidem aduerſus hunc miſerum. 1. Aures obturat illi. Quare? ne uerbum Dei audiat. Cur hoc cupit? Quia ſcit Diabolus primum gradum in cælum eſſe, uerbum Dei audire: Nemo enim ſine auditu uerbi Dei unquam ſalutem conſecutus eſt: Euangelium enim, ut inquit Paulus eſt potentia Dei in ſalutem omni credenti. 2. Cor obſidet, ne uerbum in eo locum habeat Quare hoc facit? Quia ſcit ſine fide, quæ ex uerbi auditu eſt, neminem iuſtificari. Nam, ut CHRISTVS dicit, qui non credit, ira Dei manet ſuper eum. 3. Reddit mutum. Quare? ne confiteatur Chriſtum ſuum ſaluatorem: nam ſcit neminem ſaluum fieri ſine oris confeßione: ſic enim Paulus Romanorum 10. ait, corde creditur ad iuſticiam, ore fit confeßio ad ſalutem. 4. Reddit hunc miſerum cæcum ne uideat. Quare? Ne uideat opera Dei enarrantia gloriam Dei, ut Dauid teſtatur cum ait: Cæli enarrant gloriam Dei, & opera eius annunciat firmamentum. Ecce occludit Sathan huic miſero homini omnes uias ſalutis.

Quare hoc facit iſte malignus? 1. Quia ipſe damnatus eſt & nullam ſalutis ſpem habet. 2. Odio Chriſti tanto laborat quod ipſius regnū ferre non poteſt. 3. Odio implacabili, aduerſus humanum genus inflammatur, adeo ut cupiat omnes ſecum æternum damnari: Ideo Petrus

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

inquit, 1.Pet.5. Diabolus, ut leo rugiens circumit quærens quem deuoret.

Sed cur Deus hoc permittit Sathanæ, ut ita homines uexet? 1. Hanc pœnam noſtro peccato meruimus: quicquid enim mali nobis acciderit, nobis ipſis aſſcribemus, & cauſſam in nobis ipſis quæremus. 2. Deus hoc permittit, ut intelligamus quanta ſint beneficia Chriſti erga Eccleſiam: nemo enim melius intelligit libertatis aut ſanitatis commoda, quam qui aliquando carceris mala & morbi moleſtias expertus eſt. 3. Vt Chriſtum inuocemus contra Diabolum, qui ſolus eum ſuperare poteſt. 4. Vt fide nos aduerſus illum muniamus, iuxta illud: cui fortes reſiſtite in fide. Eſt enim fides uictoria mundi, ut ait Ioannes: Hæc eſt uictoria quæ uincit mundum, fides ueſtra. 5. Vt præſentia Chriſti liberati a Sathanæ tyrannide, & agnoſcamus Chriſtum in nobis habitare, iuxta illud 1.Regũ 17. Vt ſciat omnis terra quod ſit Deus in Iſrael, id eſt, in Eccleſia, & Deum prædicemus qui nos liberat.

De Diabolo audiuimus, quis ſit, quid faciat, cur Eccleſiæ exitio ſtudeat, & cur id Deus permittat: Nunc de Rege Chriſto audiamus, de quo dicam: Quis ſit, quid faciat, & cur faciat.

Quis eſt Chriſtus? Deus & homo, a patre ante ſæcula natus, æternus Deus cum æterno Patre & Spiritu ſancto, quemadmodum in ſymbolo confitemur: deſcendit de cœlo propter noſtram ſalutem & aſſumſit humanam naturam, ut ſua morte liberaret nos ab æterna morte & ſupplicio.

Quid facit? Hoc docet nos præſens Euangelium. 1. Aperit huic ſurdo aures: Deinde eijcit ex illo Diabolum: ſoluit linguam, ut loqui poßit: oculos quoq; aperit. Hoc ipſum quotidie facit in ſua Eccleſia. 1. Aperit aures,

ut au-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

ut audiamus uerbum: quicunq; enim libenter audit uerbum Dei, ſciat aures ſuas apertas eſſe: qui contra non audit uerbum libenter, ſciat ſuas aures adhuc a Sathana obturatas eſſe. Quare qui nondum habet aures ad audiendum uerbum, confugiat ad Chriſtum qui ſolus aperit. 2. Cor a Diabolo liberat, ut credere poßimus: nam Ioannis 6. docet Chriſtus, quod fides ſit opus Dei: ita enim ait: hoc eſt opus Dei, ut credatis in eum quem ipſe miſit. Si ergo non credis, adhuc Diabolus occupat cor tuum: quare Chriſtus adeundus eſt qui ſolus eum ſuperare poteſt. 3. ſoluit linguã, ut iã ore etiã confitearis, prædices et inuoces.

Cur autem hoc facit Chriſtus: 1. Quia eſt amans hominum, quorum naturam aſſumſit, qnando homo conceptus & natus eſt ex Maria uirgine. 2. Quia eſt hoſtis Diaboli. 3. Quia officium eius eſt, ut hoſtis ſui Diaboli regnum inuadat, ipſum hoſtem ſpoliet ac omnes in ſe credentes donet uita æterna.

Ex his iam apparet quantum ſit diſcriminis inter regnum Diaboli & Chriſti. In regno Diaboli eſt peccatum & mors: in regno Chriſti eſt iuſticia & uita. In regno Sathanæ eſt damnatio: in regno Chriſti eſt abſolutio a damnatione & ſalus. In regno Sathanæ ſunt tenebræ: in regno Chriſti eſt lux perpetua. In regno Sathanæ eſt cruciatus: in regno Chriſti eſt gaudium. In regno Sathanæ conſpicitur Diabolus cũ damnatis omnib. In regno Chriſti ſancti fruuntur conſpectu Dei & immortalitatis gloria, per Chriſtum Ieſum. Hinc ergo admoneamur & quanto cum ſtudio fugiendum ſit regnum Sathanæ, & quanta diligentia conandum ſit, ut ciues conſtituamnr beati regni Chriſti.

DE SECVNDO.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

IVdæi uidentes hoc factum Chriſti, tanquam legati Sathanæ, ſe totis uiribus Chriſto opponunt, & dicunt in Beelzebub principe dæmoniorum eijcit dæmonia. Vide quanta ſit mundi malicia: Dei opus diabolo aſſcribit, quo in peccatis ſuis moriatur. Quis mortalium tanta inſania inſurgeret aduerſũ Chriſtũ, niſi ſpiritu Sathanæ excitaretur? Verũ Chriſtus illã cõtumeliã Dei nequaquã fert, ſed fortiſsimis argumentis iſtam diabolicam contumeliam confutat.

PRIMVM argumentum: Nemo poteſt per unum Diabolum alium eijcere: Ergo uos improbe aſſeritis me in nomine Beelzebub eijcere dæmonia: Nam ſi unus Diabolus alij Diabolo uim faceret, & eum eijceret, non eſſet ſtabile regnum Diaboli. Nunc autem uidemus regnum Sathanæ maxime ſtabile & firmum eſſe: Nam omne regnum contra ſe diuiſum deſolabitur: ubicunq; enim eſt diſcordia, ibi certus expectandus eſt interitus.

SECVNDVM argumentum eſt: Si ego in nomine Beelzebub eijcio dæmonia, ueſtri quoq; filij in eodem nomine eijciunt dæmonia: ſed hoc ueſtro ipſorum iudicio eſt falſum: nam uos Dei uirtute illos dæmonia eijcere fatemini: quare improbe facitis, cum me dæmonia in nomine Beelzebub eijcere aſſeritis.

TERTIVM argumentum: In digito Dei, id eſt, potentia diuina eijcio dæmonia, ergo falſo, Diabolo aſſcribitis opus meum.

QVARTVM argumentum: Fortis a fortiori ſuperatur: Diabolus a me ſuperatur: Nam illum eijcio, illius ſpolia capio: igitur ſum illo fortior. [Cum fortis armatus cuſtodit atrium ſuum, in pace ſunt ea quæ poſsidet.] Quis eſt ille fortis armatus? Serpens antiquus: Cuſtodit atrium ſuum, dum habitat in incredulis, dum hominum

ſenſus

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

ſenſus excæcat, ne Chriſtum agnoſcant: atq; tum omnia quæ poßidet, ſunt in pace, quando ſcilicet ſilet uerbum Dei, & ſonant humanæ traditiones. Verum cum gladius ſtringitur, quod eſt uerbum Dei, mox Diabolus cogitur cedere: nam Chriſtus qui in uerbo eſt, potentior eſt Sathana.

QVINTVM argumentum: Qui non eſt mecum contra me eſt, & qui non colligit mecum diſpergit: hoc eſt, Diabolus dißipat Eccleſiam & ego colligo Eccleſiam: ergo inter me et Diabolum non conuenit: quod autem Diabolus dißipet Eccleſiam probat pulcerrima ſimilitudine.

DE TERTIO.

CVm immundus ſpiritus exierit de homine,] hoc eſt, cum Diabolus qui & ipſe immundus eſt, & animos hominum coinquinare multis modis ſolet, exierit de homine, quemadmodum iam de miſero hoc, qui obſeſſus erat, mea uirtute eiectus eſt. Quid tum facit? [Ambulat per loca inaquoſa, quærens requiem & non inueniens, dicit: Reuertar in domum meam unde exiui:] Ambulat per loca inaquoſa, id eſt, per corda non irrigata flumine Spiritus ſancti. Quid eſt quod quærat requiem & non inueniat? hoc dicto ſignificatur eius ſtudium: non enim ſatis eſt ei nocuiſſe, niſi magis noceat. Tanto perdendi homines ſtudio laborat, non contentus eſt multa corda poßidere, niſi ad ea redeat, a quibus antea expulſus: unde dicit: [Reuertar in domum meam unde exiui.] His uerbis ſignificatur, quod non ſinat intentatos eos, qui fide purgati ſunt: ſed conetur rurſus, in eorum corda intrare, quo eos a regno Chriſti abducat: quod cũ fit, fiunt nouißima hominis illius peiora prioribus, quia fit de nouo hoſtis Chriſti ex-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

pellit Spiritum ſanctum, & grauiores pœnas luet, niſi rurſus per ueram pœnitentiam eiecerit Diabolum. Obſeruemus ergo quam periculoſum ſit ijs, qui ſemel Chriſto dederunt nomina, & rurſus ſe iugo Diaboli ſubijciunt. Hi enim ut grauiſſime in ſpiritum ſanctum peccant: Ita etiam grauiſſimæ pœnæ ſunt ipſis metuendæ. Quare qui ſalutis ſuæ ulla tanguntur cura, cito reſipiſcant & ſtrenue aduerſus Sathanam militent, ne eos rurſus in peccatorum diluuium præcipitet.

DE QVARTO.

FActum eſt cum hæc diceret, extollens uocem quædam mulier de turba dixit illi: Beatus uenter, &c. At ille dixit: Quinimo: Beati qui audiunt uerbum Dei & cuſtodiunt illud.] Hic primum obſeruemus diuerſa hominum iudicia de uerbo Dei. Quidam admirantur & amant uerbum, ut hæc mulier: Quidam male loquuntur de uerbo, ut illi, contra quos hic Chriſtus agit. Nam ſemper a principio mundi fuerunt tales auditores uerbi. Cain uerbum contempſit: Abel amauit. Nohe amauit: & reliquus totus mundus contempſit. Tempore Hieremiæ pauciſſimi uerbum Prophetarum receperunt cum fructu: pleriq; ad ueterem idololatriam redire maluerunt. Hinc apud Ieremiam dicunt: Quando ſacrificauimus reginæ cœli (id eſt ſoli) omnia fuerunt nobis proſpera: abundauimus frumento, &c. Ad eundem modum noſtri dicunt: quando miſſas audiuimus, dedimus Monachis, omnia fuerunt in meliori precio, maior erat timor Dei maiorq; caritas: Hanc gratiam refert mundus Deo pro ſuo beneficio. Dat nobis uerbum ſalutis: nos potius uolumus humana ſomnia. Offert gratis: nos uolumus Monachorum

chorum

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

chorum nugis mereri. Sed iſtis omiſsis audiamus Chriſtũ: [Beati, inquit, qui audiunt uerbum Dei, & cuſtodiunt illud.] Hæc pauca uerba ſunt, & habent additam magnam promiſsionem.

Quodnam eſt illud uerbum Dei? Aliud eſſe non poteſt quam quod Prophetæ tradiderunt: Chriſtus ſuo confirmauit ſanguine: Apoſtoli docuerunt. Quodnam eſt illud? Eius ſummam habet puerilis noſtra doctrina Catechiſmus, & ſunt decem præcepta: Symbolum: doctrina de Sacramentis, & quam ſingulis diebus dominicis auditis ex Euangelio, hoc eſt, ut uno dicam uerbo, quam Prophetæ, Chriſtus & Apoſtoli docuerunt. Hoc uerbum uult audiri: ergo uult miniſtros eſſe & paſtores, qui hoc uerbum docere poſſunt. Nam cum det uerbum, offerat ſalutem, quæ fide ex auditu percipitur, neceſſarium eſt, ut ſint qui hoc uerbum doceant.

Verum, quia non ſatis eſt docere & audire uerbum, niſi cuſtodiatur, addit Dominus: [Et cuſtodit illud.] Quid eſt cuſtodire uerbum? Eſt uerbum auditum diſcere, retinere, eiq; credere, & ex fide Deo ueram obedientiam præſtare. Ita Abraham pater noſter fecit, audiuit uerbum, retinuit, eiq; obediuit, & ex fide tantam obedientiam præſtitit, quod potius, mandante Deo, uoluerit ſuum unigenitum filium mactare, quam Dei præceptum uiolare. Sed quis eſt inter nos qui Deo hanc obedientiam præſtat? filij uolumus Abrahæ dici, ſed nolumus Patris ueſtigijs inſiſtere. Quid illis promittit qui audiũt & ei obediunt? [Beati ſunt, inquit, qui audiunt uerbum &c.] Beati, id eſt, ſunt ab omni miſeria liberi, a peccato & damnatione. Beati, id eſt, donati uita & gloria æterna per Ieſum Chriſtum Dominum noſtrum, qui cum Patre & Spiritu ſancto uiuit unus Deus in ſæcula ſæculorum, AMEN.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

DOMINICA LAETARE, IOANNIS VI.

POſt hæc abijt Ieſus trans mare Galilææ, quod eſt Tiberiadis, & ſequebatur eum turba multa, quia uidebant eius ſigna quæ faciebat ſuper his qui infirmabantur. Subijt autem in montem Ieſus & ibi ſedebat cum diſcipulis ſuis. Inſtabat autem Paſcha feſtus dies Iudæorum. Cum ſuſtuliſſet ergo oculos Ieſus, & uidiſſet quod multa turba ueniret ad ſe, dicit ad Philippum: unde ememus panes ut edant iſti? hoc autem dicebat tentans eum: ipſe enim ſciebat quid eſſet facturus. Reſpondit ei Philippus: Ducentorum denariorum panes non ſufficiunt eis, ut unuſquiſque puſillum quippiam accipiat: Dicit ei unus ex diſcipulis ipſius Andreas frater Simonis Petri: Eſt puer hic, qui habet quinque panes hordeaceos & duos piſces, ſed hæc quid ſunt inter tam multos? Dixit autem Ieſus: facite ut homines diſcumbant: Erat autem gramen multum in eo loco: diſcubuerunt ergo uiri numero ferme quinque milia. Accepit autem panes Ieſus, cunq; gratias egiſſet, diſtribuit diſcipulis ſuis: Diſcipuli uero diſcumbentibus. Similiter & ex piſcibus quantum uolebat. Vt autem impleti ſunt, dicit diſcipulis ſuis: colligite quæ ſuperfuerunt fragmenta, ne quid pereat. Collegerunt ergo & impleuerunt duodecim cophinos fragmentorum ex quinque panibus hordeaceis, quæ ſuperfuerant his qui comederant.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

rant. Illi ergo homines cum uidiſſent quod Ieſus fecerat ſignum, dicebant: hic eſt uere Propheta ille qui uenturus eſt in mundum. Ieſus ergo cum cognouiſſet quod uenturi eſſent, ac rapturi ipſum, ut facerent ipſum regem, ſeceſſit iterum in montem ipſe ſolus.

ENARRATIO TEXTVS.

SVmma huius Euangelij eſt, quod Chriſtus doctrinam quam tradit Matth. 6. Primum quærite regnum Dei & iuſticiam eius (id eſt, Dei) & cætera adijcientur uobis, hic facto ſuo & exemplo confirmet, ut nos uerbo Chriſti & miraculo eius edocti, curam uentris abijciamus & ſequamur Chriſtum in deſertum, eiq; omnem curam pro nobis relinquamus, iuxta eius mandatum: Iacta in Dominum curam tuam, & ipſe te enutriet. Vult ergo totum hoc Euangelium docere, quod qui uerbum Dei audiant, ament & conſeruent, non ſint perituri fame, quia Chriſtus eorum in ſe curam recipit.

Loci tres:

I. *Quod Deus habeat curam illorum, qui ſe ſequuntur.*

II. *Circunſtantiæ præſentis miraculi, & eius apud nos uſus.*

III. *Factum huius turbæ uolentis Chriſtum regem creare: Item de Chriſti fuga.*

DE PRIMO.

IN hac prima doctrina multa perpendenda ſe offerunt, quorum ſingula aliquam doctrinam & admonitionem

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

tionem ſuppeditant: ut ſunt Chriſti profectio, operatio, ardor turbæ ad ipſum audiendum, quid turbam mouerit, quæ utilitas inde ad turbam peruenerit, & quid nos ab exemplo turbæ & facto Chriſti diſcere debeamus.

Profectio Chriſti narratur his uerbis: [Abijt IESVS trans mare Galilææ, quod eſt Tiberiadis.] Fuit autem Tiberias urbs in honorem Tiberij imperatoris ab Herode extructa apud Iordanem. In hac profectione Chriſti, obſeruandus eſt finis & exemplum. Finis fuit ut late propagaret ſuum Euangelium, doctrina & miraculis. Exemplum eſt, ut nos Chriſtum imitemur, quiſquis in ſua uocatione, non parcentes nobis: ſed nocte dieq; per terram, per mare noſtræ ſtudeamus uocationi reſpondere. Neq; hoc exemplum eſt miniſtris uerbi imitandum tantum, ſed omnibus, iuxta rationem uocationis cuiuſque.

Quid in hac profectione agit Chriſtus? Marcus cap. 6. dicit, Chriſtum miſertum fuiſſe eorum, quia erant ſicut oues non habentes paſtorem, & cœpit eos docere multa. Matthæus addit, quod toto die fuerit occupatus in ſanandis ægrotis. Hic quatuor ſe offerunt perpendenda. 1. Affectus Chriſti. 2. Cauſſa iſtius affectus. 3. Quales ſimus ſine miniſterio uerbi. 4. Quis finis miniſterij.

Cum Chriſtus miſeretur turbæ, monemur ut cogitemus quam paterne ſit erga nos affectus, ut qui noſtris calamitatibus afficiatur: Hoc eſt quod Apoſtolus dicit ad Hebræos: nos habemus Pontificem qui poteſt compati infirmitatibus noſtris. Cur autem miſertus ſit turbæ, cauſſa fuit quæ narratur a Marco, quia erant ſicut oues, non habentes paſtorem. Sed quales ſunt oues ſine paſtore? Miſeræ, expoſitæ furum & luporum iniurijs. Cum autem hoc diceret Dominus, populus per falſos doctores erat abductus a uero Dei cultu in uarias ſuperſtitiones,

quarum

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

quarum fructus eſt animarum interitus : quemadmodum nos olim in Papatu experti ſumus, ubi pro uero cultu Dei fuerunt in Eccleſiam inuectæ horrendæ ſuperſtitiones, ut inuocatio Sanctorum, prophanatio Sacramentorum, purgatorium, & aliæ nugæ, quæ hodie utinam in multorum animis non reſiderent. Hinc ergo diſcamus quales ſint homines ſine miniſterio uerbi, nempe quod ſint ueluti oues in deſerto uagantes: ubi omni momento periculum graue illis; immineat a furibus & lupis, imo ut uno uerbo dicam: Vbi non eſt uerbum Dei, ibi nulla ſalus. Diſcamus & hic finem miniſterij uerbi. Homines ſine uerbo ſunt ſicut oues uagantes ſine paſtore. Ergo uerbum eſt illis ueluti baculus paſtoralis, quo homines e deſerto ad ſuum paſtorem congregantur: Eſt & ueluti pabulum quo reficiantur & alantur : Eſt & remedium quo animæ noſtræ ſanantur. Breuiter, eſt ſemen immortale, per quod renaſcimur ad uitam æternam, quando uerbo prædicato credimus: quanta autem ſit diuini uerbi neceßitas hinc facile intelligitur.

Ardor populi ad audiendum Chriſtum hic etiam indicatur. Sequebatur, inquit Euangeliſta, eum multitudo magna: Idq; in locum deſertum procul ab urbibus, ubi nec cibus nec potus erat. Vide maximum ardorem, quo populus geſtit Chriſtum audire ut nullam curam corporis ſui habere uideatur: hora multa præterijt, inquit Marcus.

Cur autem Chriſtum ita ſecuta ſit turba explicat Ioannes in hodierno Euangelio, cum ait: Quia uidebat ſigna quæ faciebat. Signa autem fuerunt cum teſtimonia potentiæ diuinæ in Chriſto, tum doctrinæ quædam ſignacula, & ſummæ beneuolentiæ Chriſti erga homines iudicia: Nam in horum trium cogitatione deuenerunt per ſigna & miracula quæ Dominus fecit.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

Ex hoc ergo, quod hæc turba ſit Chriſtum ſecuta, hoc percepit commodum, quod in ſalutis ſuæ cognitionem deuenerit: nam cum doctrinam ſuam quam ore docuit, ſtupendis miraculis confirmauit, fidem uerbo adhibuerunt, qua fide illi omnes ſaluati ſunt, qui uſque ad finem perſeuerauerunt. Deinde & corporalia beneficia perceperunt multi: nam ſanauit male habentes, quemadmodum referunt alij Euangeliſtæ.

Quomodo iam huius turbæ exemplum eſt nobis imitandum? 1. Hanc turbam imitamur, ſi uerbum Dei diligenter audiamus & ei credamus conuicti miraculis Chriſti, quibus ueritatem ſuæ doctrinæ confirmauit. 2. Imitabimur etiam hanc turbam in eo quod regulæ a Chriſto Matth. 6. traditæ obediat: ita enim Chriſtus ait: Quærite primum regnum Dei & iuſticiam eius, & cætera adijcientur uobis. Hic ordo eſt diligenter ab omnibus pijs obſeruandus. Prima cura debet eſſe regni Dei, & iuſticiæ Dei. Deinde etiam ſuo loco pro uocationis ratione eſt laborandum. Nam ita ſcriptura ait: in ſudore uultus tui ueſceris pane tuo. Et in Pſalmo dicitur: Labores manuum tuarum manducabis. Paulus quoq; dicit: Qui laborat, manducet. Ita labor omnibus præſcribitur, ſed iuxta rationem cuiuſq;: alius eſt enim labor paſtoris, alius agricolæ, alius Regis, alius Cancelarij & Senatoris. Verum cauendum eſt omnibus ne ordine inuerſo laborent, quod faciunt illi qui primam quidem curam uentris habent, poſtremam uero mentis. Qui ergo magiſtratum gerit, ſic cogitet: meus CHRISTVS dicit: Primum quærite regnum DEI & iuſticiam DEI, & poſtea reliqua huic uitæ neceſſaria: huic præcepto mei DOMINI obtemperabo, certus quod uere, quod promiſit, ſit præſtaturus, utut ratio & mundus totus obmurmuret. Et

hunc

hunc ordinem a Chriſto præſcriptum conetur euertere. Deus aues paſcit: cur me ipſi obedientem non paſceret? Dat corpus: cur non ueſtem? dat animam: cur non cibum? dat æterna: cur non temporalia? Quicunq; ergo pius eſt, debet hanc regulam Chriſti ſequi, Quærite primum regnũ Dei & iuſticiam eius, & cætera adijcientur uobis. Verum, proh dolor, multi cõtra hanc regulam peccant. Primum enim qui non ſolum ipſi uerbum Dei non audiunt, ſed alijs impedimento ſunt, ut non audiant, quemadmodum impij mariti faciunt, qui ſuas uxores a uerbo retinent, auaritiæ ſuæ explendæ gratia. Hi ſuo temerario auſu irrumpunt in officium Dei & Chriſti præceptum maligne contemnunt: unde quicquid agunt male ſuccedit. Primum uolunt corpori proſpicere, deinde ſi quando uacat, animæ exiguam curam habent. Colligo, inquit aliquis, uxori meæ & liberis. Recte facis, & probo tuum ſtudium: natura enim hoc docet, & ratio dictat, ut maritus uxoris & prolis curam habeat, & Paulus dicit, qui negligit ſuos eſt infideli deterior: ſed collige iuxta Chriſti regulam, & huius turbæ exemplum. Primum quære regnum Dei: Deinde in uocatione tua ſis diligens. Si aliter feceris, liberi tui non gaudebunt ex tuis laboribus: nam maledictus labor eſt tuus, & maledictus fructus laborum tuorum erit, nec proderit liberis tuis. Eſt enim hoc dictum uerißimum: Ex male quæſitis non gaudebit tertius hæres. Experientia docet, quod male a parentibus parta, liberi ut plurimum cum meretricibus in ganeis, in potationibus, in contentionibus & litibus abſumere turpiter ſoleant: Quare ſi pietas nobis cordi eſt, Chriſti regulam & huius turbæ exemplum imitemur, quod ſi fecerimus, ſentiemus liberalem manum Dei erga nos.

DE

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

DE SECVNDO.

IAm uideamus præſentis miraculi circunſtantias quæ multæ ſunt. Primum Dominus dicit Philippo: [Vnde ememus panes ut manducent hi?] Cur hoc additur ab Euangeliſta? [hoc autem dicebat tentans eum,] hoc eſt, ut experiretur quid haberet fidei, qui antea uiderat aquam in uinum conuerſam eſſe in Cana Galilææ.

Sed quid reſpondit Philippus? [Ducentorum denariorum panes non ſufficiunt eis, ut unuſquiſq; modicum accipiat.] Hic Philippus immemor miraculorum, quæ antea uiderat, rationem ſuam in conſilium adhibet, quaſi diceret, Magna turba eſt, requiritur ad eam ſaturandam magna pecunia, & nos nihil fere habemus, fruſtra enim de pane emendo diſputatur, deliberatio fruſtra adhibetur, dum impoßibilitas impedit.

Sed uenit alius diſcipulus Andreas, & dicit puerum adeſſe qui habeat quinque panes hordeaceos & duos piſces: ſed hæc nihil ad tantam turbam: hic diſcipulus etiam deſperat.

Sed quid adhæc Chriſtus? [Dicit ergo eis: facite homines diſcumbere.] quaſi dicat, cum hoc ſit impoßibile ueſtro iudicio, ut tanta turba hic conſeruari poßit, ne fame pereat: Ego qui illis dixi & uobis: Quærite primum regnum Dei & iuſticiam eius, & cætera omnia adijcientur uobis, oſtendam facto, meam promißionem non eſſe uanam: uos ſaltem iubete turbæ, ut ad comedendum diſcumbat.

Hic diſcipuli magiſtro obtemperant, & uiri numero quaſi quinque milia ſe ad comedendum componunt, expectantes miraculoſam ſaturitatem.

Cum

Cum ita diſcumberent, accepit Ieſus panes illos quinq; hordaceos & piſces, ac primum facta benedictione, & actis gratijs, diſtribuit diſcumbentibus quantum uolebat. Poſtquam autem ſaturati ſunt, dixit diſcipulis ſuis: colligite quæ ſuperſunt fragmenta, ne quid pereat. Et illi obtemperantes collegerunt duodecim cophinos fragmentorum.] Videtis miraculum, quo Chriſtus ſuam diuinam potentiam, ſuam promiſsionem et ſuum officium confirmat.

Quid nos hinc diſcere debemus? Multæ ſane doctrinæ hinc peti poſſunt.

PRIMVM confirmatur id quod in primo loco audiuimus, uidelicet quod qui Chriſtum ſequantur, non ſint fame perituri: quemadmodum iam audiuiſtis.

DEINDE hoc miraculo confirmatur affectus Chriſti erga eos qui ſe ſequuntur, de qua re etiam in prima doctrina audiuimus.

Præterea confirmatur hoc miraculo, quod contra rationis iudicium Chriſtus poſsit iuuare quando uult. Nam ut regnum Chriſti & regnum mundi ſunt diuerſa: ita alia fieri poſſunt in regno Chriſti, quam in regno mundi. Nam qui regno Chriſti præſidet, omnipotens eſt, cuius uelle eſt fieri: omnia enim quæ uoluit, ut inquit Dauid, fecit in cœlo & in terra. Cum igitur proponit nobis Euangelium miranda Dei opera, de reſurrectione mortuorum, de uita æterna, de æternis impiorum pœnis & huiuſmodi alia, non adhibebimus in conſiliũ rationem noſtram, ut ab illa quæramus quid fieri poſsit: ſed ſolum uerbum Dei interrogabimus: ſi enim Deus aliquid dicit, mox ueniet nobis in mentem eius potentia & ueritas: quia potens eſt, nihil eſt ei impoſsibile: & quia uerax, quicquid dicit ratum & firmum erit. Dicit enim cœlum & terra tranſibunt, uerba autem mea non tranſibunt.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

Docemur & hoc miraculo & Chriſti facto quod Deus res modicas piorum augere uelit ſua benedictione : non enim in magna rerum copia, ſita eſt ſaturitas : ſed in benedictione Domini, quæ ſola diuites facit. Vnde Chriſtus Lucæ 12. Non in abundantia cuiuſq; uita eius ex ijs quæ poßidet. Et Dauid Pſal. 121. Et abundantia diligentibus te. Sæpißime accidit quod pauper aliquis timens Deum melius paſcitur pane & olere, quam diues impius ex precioſis ferculis & dulcißimo uino. Pauper Lazarus melius paſcebatur micis, quæ ei uix dabantur quam diues epulo ex ſuis delicatis cibis. Hæc diligenter cogitemus ſinguli, ac expectemus promißionem Domini, ut noſtris laboribus benedicat, & noſtrum panem augeat. Is enim iußit orare & dicere Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie.

Ad hæc docet nos Chriſti factum ut uſurpaturi diuina beneficia, gratias agamus Deo pro ſuo dono, & petamus ut ſuum donum ſua benedictione conſecrare uelit. Creatura enim Dei ſanctificatur per uerbum et orationem, quemadmodum Paulus docet 1. Timoth. 4. Verum fit ut multi, quia non agnoſcunt diuina beneficia & multo minus gratias agunt datori, uel in magna rerum copia ſint egentes uel magna premantur paupertate. Quare hortor uos ut hoc Chriſti exemplum imitemini, quoties bonis Dei donis uti uolueritis. Atq; hoc ſit dictum de præſenti miraculo. Sequitur iam tertius locus.

DE TERTIO.

CVm uidiſſent (dicit Euangeliſta) quod Ieſus fecerat ſignum, dicebant : Hic eſt uere ille Propheta qui uenturus eſt in mundum. Ieſus ergo cum cognouiſſet

quod

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

quod uenturi eſſent ut raperent ſe & facerent ſe regem, fugit iterum in montem ipſe ſolus.]

Hic duo proponuntur exempla, unum turbæ, alterum Chriſti. In turba duo uidemus, unum quod ex miraculo agnoſcit Meßiam, id quod recte a turba factum eſt, nam Propheta Iſaias prædixit fore, ut cum ueniret in mundum Meßias magna miracula eſſet editurus per quæ agnoſceretur. Hactenus ergo recte iudicauit turba. Alterum, quod uidemus in turba, eſt error iudicij turbæ, quæ cum uideret ex miraculo Ieſum eſſe Meßiam, uoluit eum in regem creare. Sed Chriſti regnum non eſt mundanum, ſicuti ipſi Pilato dixit: Regnum meum non eſt de hoc mundo. Voluit quidem turba grata eſſe Chriſto, ſed non ſecundum ſcientiam ſuam declarauit gratitudinem. Vnde nos diſcamus gratitudinem erga Deum ab hac turba: uerũ quia illa errauit in facto, nos uerbum Dei pro regula gratitudinis amplectamur.

Ceterum cum Chriſtus cognouiſſet imperitum turbæ zelum uolentis ſe in Regem creare, fugit in montem & non patitur ſe Regem a turba creari. Quid nos hinc diſcamus? PRIMVM, quod modo dixi, quod regnum Chriſti non ſit mundanum. DEINDE quod nullum honorem expetere debeamus contra noſtram uocationem. Vnuſquiſq; ſit contentus eo dignitatis gradu, ad quem uocatus eſt, & non inuadat alienam functionem gloriæ cupiditate. Verum hæc tria ſpectemus, quiſq; in ſua uocatione. Primum laboremus ſtrenue in timore Dei. Secundo non quæramus uulgi laudes, ſi quid boni egerimus. Tertio hoc ſit noſtrum propoſitum, ut Deo & ipſius Eccleſiæ ſeruiamus in timore Dei. Qui aliter agunt, nihil recte faciunt: offendunt Deum: ſuam ſuperbiã producunt, quos Deus ſæpe ſinit labi, ut ipſorũ ſtulticia innoteſcat, ac ita ſuæ arro

gantiæ pœnas luant. Quod ne nobis quoque accidat, rogemus Deum ut nos ſuo ſpiritu gubernet, Cui ſoli & æterno Deo ſit honor, laus & gloria in ſæcula ſæculorum

AMEN.

DOMINICA IVDICA, IOAN. 8.

QVIS ex uobis arguet me de peccato? Porro ſi ueritatem dico, quare uos non creditis mihi? Qui ex Deo eſt uerba Dei audit: propterea uos non auditis, quia ex Deo non eſtis. Reſponderunt ergo Iudæi & dixerunt ei: nonne bene dicimus nos, quod Samaritanus es tu, & dæmonium habes? Et reſpondet Ieſus: Ego dæmonium non habeo, ſed co honeſto Patrem meum, & uos ignominia affe ciſtis me. Ego autem non quæro gloriam meam, eſt qui quærat & iudicet. Amen amen dico uobis: ſi quis ſermonem meum ſeruauerit, mortem non uidebit in æternum. Dixerunt ergo illi Iudæi. Nunc cognouimus quod dæmonium habes: Abraham mortuus eſt & Prophetæ, & tu dicis: ſi quis ſermonem meum ſeruauerit, non guſtabit mortem in æternum. Nunquid tu maior es Patre noſtro Abraham, qui mortuus eſt & Prophetæ mortui ſunt? quem te ipſum facis? Reſpondet Ieſus: ſi ego glorifico me ipſum, gloria mea nihil eſt. Eſt pater meus qui glorificat me, quem uos dicitis Deum

ueſtrum

ueſtrum eſſe, & tamen non cognouiſtis eum, ego autem noui eum: & ſi dixero quod non nouerim eum, ero ſimilis ueſtri mendax: ſed noui eum & ſermonem eius ſeruo. Abraham Pater ueſter exultauit ut uideret diem meum, & uidit atque gauiſus eſt. Dixerunt ergo Iudæi ad eum: quinquaginta annos nondum habes & Abraham uidiſti? dixit eis Ieſus: Amen amen dico uobis, antequam Abraham naſceretur, ego ſum: tollebant ergo lapides Iudæi ut iacerent in eum. Ieſus autem abſcondit ſe & exiuit e templo.

ENARRATIO TEXTVS.

*Hoc Euangelium continet ſingularem doctrinam de Chriſto, & eiuſdem doctrinæ oppugnationem per Chriſti hoſtes. Quemadmodum enim Chriſtus ſuam perſonam, officium & doctrinam defendit, & monſtrat uerum ſalutis fontem: Ita Iudæi Chriſti hoſtes ſe opponunt perſonæ, officio, & doctrinæ Chriſti, & contra illum agunt tribus armis, quibus Sathanas inde uſq; ab initio mundi uſus eſt. Arma autem illa tria hæc ſunt: Hypocriſis (*vduaartis helligহed*) Sophiſtica (*traagloff*) & tyrannis (*offueruold*) Habet ergo hoc Euangelium duplicis regni deſcriptionem, uidelicet Chriſti & Sathanæ. Vt enim Chriſtus hic ſuum regnum tuetur: ita Sathanæ ſatellites ſui Domini partes agunt. Verum quia noſtra intereſt potius quid dicat Chriſtus, quam quid contra ſentiat Sathanas, ex uerbis Chriſti duas doctrinas huius Euangelij proponam, & quid ad ſingulas reſponderint ac fecerint hoſtes Chriſti declarabo.*

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

Loci duo.

I. Quod quemadmodum Chriſtus ſit uerus Meßias: ita omnis qui eum nõ audit a Deo non ſit.

II. Quod qui uerbũ Chriſti ſeruet, a morte æterna liberetur. Et in his duabus præcipuis huius Euangelij doctrinis, contentionem inter Chriſtum & Iudæos exponam, in qua expoſitione multæ particulares doctrinæ ſe offerunt.

DE PRIMO.

PRimæ doctrinæ partes ſunt duæ: una quod Chriſtus ſit uerus Meßias, altera quod qui Chriſtũ non audit, a Deo non ſit. De priori parte ita habet textus: [Quis ex uobis arguet me de peccato? Si ueritatem dico, quare uos non creditis mihi?] Doctrinã Chriſti reprehenderunt Iudæi, quia Sathanas & eius miniſtri oderunt ueritatem. Chriſtus ſuam doctrinam uitæ innocentia, Prophetarum teſtimonijs & uarijs miraculis confirmauit, ut & agnoſceretur a Iudæis uerus Meßias eſſe, & ab illis crederetur Chriſto in ſalutem. Cum ergo illi inſtinctu Sathanæ, odio Chriſti, & amore ſuæ falſæ doctrinæ, quam a maioribus acceperant, ſe Chriſto totis uiribus opponerent: Chriſtus contra ſitiens ſalutem humanã, ſuam innocentiam, doctrinam & officium defendit, ut ſaltem quoſdam ex ſuis hoſtibus lucrifaciat Deo, & a damnationis præcipitio reuocet. De innocentia ergo ſuæ perſonæ primum quærit. [Quis (inquit) ex uobis arguet me de peccato?] quaſi diceret: palam uixi inter uos ab infantia mea ita innocenter, ut nemo ueſtrum poßit me ullius peccati arguere: Hoc autẽ cum ſit proprium Meßiæ, quare me Meßiam olim promiſſum non agnoſcitis? Nam ſolus Meßias

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

eſt abſq; omni peccato. Cum ergo nemo ueſtrũ poterit me peccati conuincere, ſtulte facitis qui non ſolum me agnoſcitis Meßiam: uerumetiã me ut peccatorem condemnatis. Huc addit de doctrina ſua: [ſi ueritatem dico uobis, cur non creditis mihi?] quaſi dicat: cum doctrinam meam innocentia uitæ, teſtimonio Prophetarum, & multis miraculis ita ueram eſſe doceam, ut uelitis nolitis, eam ueram eſſe fateamini, cur non creditis mihi? prorſus inſanus eſt, qui id quod uerum eſſe nouit, tanquã falſum perſequitur: ſed ea eſt natura hominum, qui male inſtitutus eſt a puero, difficulter ab errore reuocatur: adeo a teneris aſſueſcere multum eſt. Verum hic quid a Chriſto & a Iudæis diſcamus? A Chriſto quidem diſcant omnes miniſtri uerbi, uitam ſuam inſtituere & ita docere, ut nemo quicquam habeat, quod uel in uita, uel in doctrina arguere poßit. Tametſi enim ſolus Chriſtus purus erat ab omni peccato: tamen qui eius Euangelium docere uolunt cum fructu, debent publicis criminibus carere. Poeta enim recte dicit:

Turpe eſt doctori cum culpa redarguit ipſum.

Quomodo enim, quæſo, ſacerdos potator, potatores reprehendere poterit? quomodo audebit ſcortator ſcortatores & adulteros caſtigare? quomodo auarus auariciam? uſurarius uſurã? contentioſus lites? ſuperbus ſuperbiam damnare? in ſumma qui alios uult arguere, ipſe debet eſſe ſine culpa: Qui autẽ dicunt: facite ut doceo, & nolite facere ut ago, nõ ſunt Chriſti miniſtri, ſed Sathanæ. Nam nemo docere cenſendus eſt, niſi uita exprimat, quod uerbis docet. Ita enim Paulus docet Timotheum: eſto forma gregis, id eſt, quod uoce doces, uita exprime, ut doctrinæ exemplum uiuum in te conſpiciant auditores tui. Vnde & de ſe Paulus dicit: eſtote imitatores mei, ſicuti ego

Chriſti. Deinde qui audiunt Euangelium, debent aliquid ab his Iudæis diſcere, non quidem ut cum illis ſe Chriſto & ſuis doctoribus opponant: ſed ut eorum damnatione admoniti pœnitentiă agant et Chriſti beneficio ſaluĕtur.

De altera parte primæ doctrinæ, ita ait textus: [Qui a Deo eſt uerba Dei audit, propterea uos non auditis, quia ex Deo non eſtis.] Cauſſam aßignat cur Iudæi tam maligne doctrinam Chriſti contempſerunt, uidelicet, quod non fuerint a Deo, ſed a Sathana. Non loquitur hic de humana natura, quæ uere a Deo eſt, ſed de malicia hominum, quæ eſt a Diabolo: hæc enim malicia facit, quod homines uerbum Dei non libenter audiant. Hic unuſquiſq; ſe examinet & de ſe ipſo ſtatuat, num a Deo ſit aut a Diabolo. Qui etenim uerbum Dei libenter audit, habet teſtimonium Chriſti quod ſit a Deo: contra qui uerbum contemnit & perſequitur, uere eſt a Diabolo: tametſi hoc libenter non uolunt audire homines impij. Sed quemadmodum hic Iudæi Chriſtum, qui ſibi hoc indicauit, perſequebantur & calumniabantur: ita hodie miniſtros Euangelij perſequuntur, qui uoce illorum declarantur a Diabolo eſſe. Quid ergo hic dicunt Iudæi? Reſponderunt & dixerunt ei: [Nonne bene dicimus nos, quod Samaritanus es tu, & dæmonium habes?] hæc eſt ars Sathanæ, quod quando nŏ poteſt inficiari ueritatĕ, confugit ad conuicia: ita et hodie fit, quando non poſſunt homines negare, quin uerbum Dei ſit, quo illorum impietas arguitur, ſtatim confugiunt ad conuicia et aliquid quærunt, quod in miniſtris Euangelij reprehendant. Sed quid facit hic Chriſtus? Reſpondit: [Ego dæmonium non habeo, ſed honorifico Patrem meum & uos inhonoraſtis me: Ego autem non quæro gloriam meam eſt qui quærat & iudicet.] In hac reſponſione Chriſtus primum negat ſe habere dæmonium,

quod

quod ex eo confirmat, quod quærat gloriam Dei, quod non faciunt qui pacta cum diabolo fecerunt. Deinde conuicium in Iudæos retorquet, cum inquit: [& uos inhonoraſtis me, qui ~~Deum honoro.~~] Qui enim eos conuicijs afficiunt, qui Deum honorant, a diabolo eos duci neceſſe eſt. Præterea cum addit: [Ego non quæro gloriam meam, eſt qui quærit & iudicat,] remouet a ſe inanis gloriæ cupiditatem, & ſe in ſuo officio Patri commendat. Ex hac Chriſti reſponſione, miniſtri uerbi tria diſcant. 1. Tueri ſe, quantum fieri poßit, a conuicijs quibus afficiantur, ne illorum miniſterium uileſcat ubi ipſi in contemtum uenerint. 2. Conuiciatoribus ſua peccata obijcere, quod non tam contra homines, quam contra Deum ipſum belligerantur. 3. Suam gloriam non quærere: ſed Dei, & certo ſibi perſuadere, quod Deus ipſorum innocentiam tueatur.

DE SECVNDO.

De ſecunda doctrina ita ſonant uerba Domini: [Amen amen dico uobis: ſi quis ſermonem meum ſeruauerit, mortem non uidebit in æternum.] Hæc uerba ſunt bene perpendenda, quæ ſummum beneficium Chriſti erga homines continent, uidelicet quod qui ſermonem Chriſti ſeruauerit, non ſit uiſurus mortem in æternum. Verum quo hæc melius intelligamus, uolo ordine explicare quid contineant. Primum enim hic obſeruandum eſt iuramentum Chriſti. 2. Quales ſimus ſine Chriſto. 3. Quid per illum conſequi liceat. 4. Quomodo beneficiorum Chriſti participes fieri ualeamus.

Iuramentum eo pertinet, ut confirmet nos de ueritate Dei contra omnes humanas & diabolicas doctrinas,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

contra ſenſum carnis, atque adeo contra totum regnum diaboli, quod Sophiſtica, Hypocriſi, & tyrannide conſtat: non enim fieri poteſt, ut filius Dei fallat, qui tanto iureiurando fidem ſuæ doctrinæ fecit.

Quales ſumus ſine Chriſto? per Chriſtum fit, ut non uideamus mortem in æternum: quare ſine Chriſto, æternæ mortis ſumus rei. Eſt autem ut quadruplex uita: ita & quadruplex mors.

PRIMA uita eſt naturæ, qua naturaliter in hoc mundo uiuimus. Hæc uita bona quidem per ſe eſt, quia eſt donum Dei, quod promittit in quarto præcepto: ſed uariat pro conditione hominum. Abrahamo quidem fuit bona, quia is ea uſus eſt in gloriam Dei: Neroni uero fuit mala, quia ea uſus eſt, cum in contumeliam Dei, qui eam dedit, tum in ſuam ipſius condemnationem. Huic uitæ naturali opponitur mors naturalis: quæ mala quidem per ſe eſt, quia eſt pœna peccati: ſed pro conditione hominum uariat. Nam ut Abrahamo hæc mors fuit tranſitus ad uitam meliorem, quare ei bona fuit: ita Neroni fuit ianua gehennæ, igitur ei mala erat.

SECVNDA uita eſt peccati, qua ſcilicet uiuit peccatum in homine & regnat per concupiſcentias ſuas, ut in omnibus impijs. Hæc perpetuo mala eſt, quia ad damnationem tendit. Huic opponitur mors peccati, qua mortificatur peccatum in nobis, quod fit quando in uera pœnitentia & timore Dei uiuimus. Hæc mors peccati ſemper eſt bona, quia eſt tranſitus ad uitam æternam.

TERTIA uita eſt gratiæ, qua uiuit Chriſtus in nobis per gratiam: hæc ſemper bona eſt, quia eſt donũ Dei, & uia ad gloriam. Huic opponitur mors gratiæ, hoc eſt, priuatio gratiæ, quod fit, quando relabimur in peccata, & abijcimus fidem. Hæc ſemper eſt mala, quia eſt uia ad gehennam.

Quarta

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

QVARTA uita eſt uita æterna, qua pij uiuent cum Deo & Angelis in æterna beatitudine: hæc uita maxime bona eſt. Huic opponitur mors æterna, quæ eſt æterna damnatio: huic morti æternæ obnoxij ſunt omnes ſine Chriſto: niſi enim Chriſti beneficio ab hac morte liberamur, erit nobis perpetuum peccati ſtipendium: ſicut Paulus dicit Roman. 6. Tales ergo ſumus ſine Chriſto, hoc eſt, miſeri, damnati, & rei æternæ mortis.

Sed quales per Chriſtum euadimus? Hoc Chriſtus iuramento aſtruit, nimirum quod ab æterna morte liberati donemur æterna uita, in qua erit gaudium ſine fide.

Quomodo Chriſti beneficiorum reddimur participes? Reſpondet hoc Euangelium: [Amen amen dico uobis, ſi quis ſermonem meum ſeruauerit, non uidebit mortem in æternum.] In uerbo igitur Chriſti magnus theſaurus eſt, qui hoc ſeruat habet Chriſtum, qui ſolus eſt uia ad uitam. Quid eſt ſeruare uerbum Chriſti? Eſt illud audire, illud diſcere, eiq; credere, iuxta illud: Qui credit in filium habet uitam æternam. Quare? quia qui credit, iuſtificatur fide ſua, hoc eſt, abſoluitur a peccato, donatur iuſticia Chriſti, & acceptatur propter Chriſtum ad uitam æternam. Qui igitur uitam æternam cupit, hæc obſeruet quæ iam dicta ſunt, uiuat in perpetua pœnitentia, audiat uerbum Chriſti, ei credat & uſq; ad mortem in fide perſeueret: ita futurum eſt, ut hæc naturalis mors ſit illi tranſitus futura ad æternam uitam.

Sed quid Iudæi dicunt ad hanc Chriſti ſalutarem doctrinam? Chriſtus dicit, [Qui cuſtodierit ſermonem meum, non uidebit mortem.] Iudæi reſpondent: [Nunc cognouimus quod dæmonium habes: Abraham mortuus eſt & Prophetæ, & tu dicis: ſi quis ſermonem meum

ſerua

ſeruauerit, non guſtabit mortem in æternum, nunquid tu maior es Abraham patre noſtro, qui mortuus eſt &c. quem te ipſum facis?] quaſi dicerent: Si ſermo tuus adeo eſt efficax, ut te audientes nō guſtent æternam mortem, ſane maior es Prophetis & Patriarcha noſtro Abraham, qui mortui ſunt: ſed hoc eſt falſum: non enim es maior Abraham. Eſt igitur falſum quod dicis, qui cuſtodierit ſermonem meum, non guſtabit mortem in æternum: quare blaſphemus in Deum es & habes dæmonium. Chriſtus reſpondet & ait: [ſi ego glorifico meipſum, gloria mea nulla eſt, (ſcilicet ueſtro iudicio) eſt Pater qui glorificat me.] Sententia horum uerborum eſt. Filius unigenitus Dei eſt maior ſeruis Dei & filijs Dei adoptiuis: Ego ſum Filius Dei unigenitus, quemadmodum Pater ipſe de me teſtatur uoce ſua & operibus: Prophetæ autem & Abraham ſunt ſerui Dei & filij Dei adoptiui: Quare ſum ego maior, quam Abraham & Prophetæ: non eſt ergo mirum, ſi ſermo meus eſt efficacior quam illorum. Deinde Sophiſtica ſunt uſi: nam quod Chriſtus dixit de æterna morte, illi de naturali morte interpretati ſunt, ſed maligne. Quare Chriſtus pergit eos reprehendere, dicens: [Si dixero quod non noui eum, ero ſimilis uobis mendax. Nam uos dicitis uos nouiſſe quem non nouiſtis.] Sed quid eſt noſſe Deum? Eſt 1. ſcire quis ſit, nempe Pater, Filius, & Spiritus ſanctus. 2. credere in illum. 3. iuxta ipſius uoluntatem uitam inſtituere.

Verum quia Iudæi de patre Abraham gloriabantur, pergit Chriſtus oſtendere, quam uana ſit iſta iactantia, & ait: [Abraham pater ueſter exultauit ut uideret diem meum, uidit, & gauiſus eſt.] His uerbis tria docet Chriſtus. 1. Quod fuerit antequam aſſumſerit humanam naturam, nempe ab æterno, æternus Deus. 2. Quod Abraham

in ſe crediderit: nam credere in Chriſtum, eſt ſpiritualiter Chriſtum uidere. Videtur autem Chriſtus tripliciter: corporaliter tantum, ut Iudæi uiderunt ipſum, qui hic cum eo colloquebantur: ſpiritualiter tantum, ut Abraham, & nos qui in illum credimus hodie: corporaliter & ſpiritualiter ſimul, ut ſancti, qui cum Chriſto in terra uerſati ſunt, & nos qui credimus poſt reſurrectionem mortuorum. Prima & ultima uiſio eſt ſalutaris, media autem non eſt ſalutaris. 3. Docet Chriſtus his uerbis, quod Iudæi non inſiſtant ueſtigijs patris ſui Abraham, de quo adeo gloriantur: nam Abraham agnouit Chriſtum & in eum credidit & gauiſus eſt de eo: Iudæi autem nec in Chriſtum credunt, nec de illo gaudent, imo potius Chriſtum damnant, quare falſo gloriantur de Abraham. Sed quid reſpondent ad hoc Iudæi? [Quinquaginta annos nondum habes & Abraham uidiſti?] ac ſi dicerent: Abraham mortuus eſt ante duo millia annorum & ultra: non igitur ipſum uidere potuiſti, qui nondum fuiſti. Chriſtus reſpondet: [Amen amen dico uobis, antequam Abraham foret ego ſum.] Tria aperte de Chriſto docent hæc uerba. 1. Quod ſit uerus Deus. 2. Quod ſit uerus homo. 3. Quod Deus & homo Chriſtus non ſint duæ perſonæ, ſed una tantum diuina perſona, quæ humanam naturam aſſumſit, ut fieret uictima pro mundi peccatis. Sed quid ad hoc Iudæi? [Tulerunt lapides, ut iacerent in eum.] Hic deſcribitur extremum refugium Sathanæ, quod eſt uis & tyrannis. Hactenus egerunt contra Chriſtum conuicijs, Hypocriſi, Sophiſtica: nunc tandem arma capiunt. [Sed Chriſtus abſcondit ſe & exit de templo.] Quo facto duo docet, unum quod Eccleſia diuinitus cuſtodiatur aduerſus tyrannidem diaboli & mundi. Alterum, quod non uelit ſuum uerbum, nec ſe in ſuo uerbo eſſe apud

eos,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

eos, qui ipſum palam perſequuntur: ſed tantum apud eos qui ſe recipiunt & amant. Huic uero Mediatori cum Patre & Spiritu ſancto, ſit honor, laus & gloria in ſæcula ſæculorum,

AMEN.

DOMINICA PALMARUM MATTH. XXI.

Et cum appropinquaſſet &c.

ENARRATIO TEXTUS.

HOc Euangelium bis in anno legitur, nempe Dominica prima Aduentus, & Dominica Palmarum, ſed non eadem de cauſſa. Nam Dominica Aduentus legitur, quia Prophetia Zachariæ concionatur in eo de Aduentu Chriſti in mundum, qui futurus erat Rex & ſaluator in ſe ſperantium: Hodie autem legitur propter Hiſtoriam, quæ hoc die geſta eſt, nempe ſexto die antequam pateretur.

Summa autem Euangelij eſt, quod Chriſtus ſuper Aſinam & pullum eius adductos per diſcipulos ſedens, equitauit uerſus Hieruſalem, cui populus acclamabat, Hoſanna filio Dauid, & palmas ſtrauerunt in uia & ueſtes ſuas: Deinde quod ingreſſus eiecerit ementes & uendentes &c. Loci ſunt tres:

I. Deſcriptio regis Chriſti & eius regni.
II. De ciuibus huius regis & eorum officio.
III. De ijs quæ in templo contigerunt, poſtquam Chriſtus eo eſt ingreſſus.

DE

DE PRIMO.

De hoc lege Dominica prima Aduentus, qui ibi eſt ſecundus locus.

DE SECVNDO.

Hic fuit tertius Dominica prima Aduentus: unde petatur explicatio uſque ad paragraphum de uſu Aduentus.

DE TERTIO.

Tertius locus eſt hiſtoria eorum quæ contigerunt in templo, poſtquam eo Chriſtus ingreſſus eſt. Hæc hiſtoria in quatuor partes diſtribui poteſt quæ ſunt:

I. Eiectio ementium & uendentium in templo & eius facti ratio.

II. Sanatio claudorum & cæcorum in templo.

III. Defenſio puerorum clamantium Hoſanna filio Dauid.

IIII. Fremitus principum, ſacerdotum & ſcribarum aduerſus Chriſtum.

DE PRIMA PARTE.

Narrat Euangeliſta, quod Dominus ingreſſus ſit templum & eiecerit ementes & uendentes. Deinde quod cauſſam ſui facti addat, cum inquit: [Domus mea domus orationis uocabitur, uos autem feciſtis illam ſpeluncam latronũ.] In facto tria perpenpenda ſunt. 1. facti occaſio. 2. factum ipſum. 3. ſignificatio facti. Occaſio facti fuit inexplebilis auaricia ſacerdotum, qui ideo hæc ordinarunt, ut qui uellent offerre, haberent ad manum uenale quicquid cuperent. Horum auaricia cum ſit damnanda, cauere ſibi debent miniſtri Euangelij, ne artes ex-

pilandi

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

pilandi plebem quærant: quemadmodum in Papatu factum eſt, ubi Miſſas, indulgentias, & alias nugas habuerunt uenales in propriam & aliorum damnationem. 2. Perpendendum eſt Chriſti factum: nam hoc facto teſtatur ſe regem, ſummum Pontificem, & diuini cultus præſidem eſſe: Alioqui priuata autoritate manum non admouiſſet: ſed uoce tantum dolorem animi declaraſſet. Hoc factum Chriſti imitari debet & magiſtratus pius, & præſides cultus diuini, ne extent in templis Chriſtianorum pollutiones cultus diuini. Alij, quibus non eſt ea autoritas, debent dolere, & uoce teſtari, quod cultus diuini corruptelas improbent. 3. Significatio huius facti eſt perpendenda: nam ut templum pollutum erat: ita ſignificauit ſpiritualem fore templi purgationem per ſuam mortem & reſurrectionem glorioſam.

Deinde in cauſſa huius facti, quæ exprimitur hiſce uerbis: [Domus mea domus orationis uocabitur, uos autem &c.] duo diſcamus: Primum quod templum ſit uiſibilis ſedes diuini cultus. Etſi enim omnis locus eſt pijs templum, ſiquidem licet ubiq; Deum inuocare: tamen templum communis locus eſt, in quo conuenire & precari, & alia, quæ ad pietatis externam diſciplinam attinent, exercere oportet. Alterum, ut nos habeamus templa deſtinata cultui diuino in honore, & ſeruemus ea munda ab idolis & idolorum cultu. Verum adeo, proh dolor, adhæret multis Papiſtica ſuperſtitio, ut ne idolum de ſuo templo tolli permittant. Sed de hac re alias plura.

DE SECVNDA PARTE.

SEcunda pars rerum geſtarum a Chriſto in templo eſt, quod claudos & cæcos ad ſe uenientes ſanauerit:

quo facto teſtatur primum, quod ſit uerus Meßias. Nam Propheta Iſaias prædixit, ut cum ueniſſet Meßias, talia miracula æderet. 2. Significat hoc factum officium Meßiæ, quod eſt deſtruere opera Sathanæ: nam cum morbum tollit Chriſtus, cauſſam etiam amouet: cauſſa autem morbi omnis, eſt peccatum. 3. Vſum templi indicat ſymbolo, quod eo deſtinatum eſſe debet, ut nos a ſpiritualibus morbis purgemur, quod fit dum uerbo, quod illic prædicatur, credimus, & credentes abluimur a peccatis noſtris ſanguine Ieſu Chriſti, ſicuti Ioannes dicit: ſanguis Ieſu Chriſti emundat nos ab omni iniquitate.

DE TERTIA PARTE.

CVm pueri clamarent in templo Hosanna filio Dauid & obiurgarentur a Phariſæis, Chriſtus puerorum patrocinium ſumit, & eorum factum ſcripturæ teſtimonio comprobat. Nonne legiſtis, inquit, ex ore infantium & lactentium perfeciſti laudem.

Hic habemus quod diſcamus ab utriſq;, hoc eſt, a pueris & a Chriſto. A pueris primum diſcant noſtri pueri Chriſtum agnoſcere & prædicare. Chriſtus enim cum dicit regnum cœlorum pertinere ad pueros, profecto uult puerorum fide & uoce laudari & celebrari: ſed, proh dolor, multi ſunt pueri, qui non ſolum ignorant Chriſtum, uerumetiam adeo corrupte ſunt educati, ut nihil aliud didicerint quam iurare, mentiri, turpiter loqui, & alias nequitias exercere, qui non ſolum ipſi aliquando ſuæ nequitiæ dabunt pœnas: uerumetiam parentes ipſorum a Deo punientur, qui pueros ipſis in pietate erudiendos dedit, adeo ſacrilege neglexerunt. Deinde diſcamus a pueris, Chriſtum confiteri in medio hoſtium eius. Hic aderant

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

Phariſæi & ſcribæ præcipui gubernatores Reipub. iſtius, qui Chriſtum perſequebantur & iraſcebantur omnibus, qui Chriſto aliquem honorem exhibuerunt: Verum hac ſæuitia non ſunt abſterriti pueri, ſed quo magis prohibebantur, eo magis clamabant: ea enim eſt uis fidei, quod ubicunq; ſit, non poßit cælari, ſed ſemper prorumpat in Dei laudes. Hoc officium ab omnibus requiritur, iuxta illud Pauli dictum Rom. 10. Corde creditur ad iuſticiam, ore fit confeßio ad ſalutem.

A facto Chriſti diſcamus primum quod uelit eos, qui ſibi credunt, tueri. Deinde quod exemplo Chriſti ratione uocationis debeamus innocentiā aliorū tueri, et præcipue patrocinio noſtro pijs adeſſe, ne ab impijs opprimātur.

DE QVARTA.

Fremitus principum, ſacerdotum & ſcribarum aduerſus Chriſtum, longe ante prænunciatus fuit uoce Dei & Prophetarum: Nam cum Deus Gen. 3. prædicit fore, ut ſemen ſerpentis calcaturum ſit ſemen mulieris, ſignificat quod Sathan, & eius membra homines prophani & impij ſint Chriſtum & Eccleſiam perſecuturi. Et Dauid Pſal. 2. non ſolum hunc fremitum Iudæorū aduerſus Chriſtum ſpiritu præuidit, cum ait: Quare fremuerunt gentes & populi meditantur inania: uerumetiam ex dicto Geneſis promittit futurum, ut ſemen mulieris, id eſt, Chriſtus, & omnes in illum credentes ſint ſuperaturi Sathanā & ipſius membra. Qua autem in re conſiſtit iſta uictoria? Dauid in eodem Pſalmo indicat, cum ait: Beati omnes qui cōfidunt in eo. Quare nos Sathanæ & eius membris renunciemus & firma fiducia recumbamus in Chriſtum uictorē ſathanæ & donatorem æternæ uitæ, cui honor et gloria in ſæcula, AMEN.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

DE COENA DOMINI,
I. CORINTH. II.

EGo accepi a Domino, quod & tradidi uobis, quod Dominus IESVS in ea nocte qua traditus eſt, accepit panem: & poſtquam gratias egiſſet, fregit, ac dixit: Accipite, edite: Hoc meum eſt corpus, quod pro uobis frangitur, hoc facite in mei commemorationem. Ad eundem modum & poculum, peracta cœna, dicens: Hoc poculum nouum teſtamentum eſt in meo ſanguine: Hoc facite quotieſcunq; biberitis in mei commemorationem. Quotieſcunq; enim comederitis panem hunc, & de poculo hoc biberitis, mortem Domini annunciabitis, donec uenerit. Ita quiſquis ederit panem hunc, aut biberit de poculo Domini indigne, reus erit corporis & ſanguinis Domini. Probet autem homo ſeipſum, & ſic de pane illo edat, & de poculo illo bibat. Nam qui edit aut bibit indigne, iudicium ſibiipſi edit & bibit, non diiudicans corpus Domini.

ENARRATIO TEXTVS.

HOc feſtum ideo inſtitutum eſt ut Hiſtoria inſtitutionis cœnæ Dominicæ hoc die in Eccleſia tractetur, quo uerus huius ſacræ cœnæ uſus intelligi poßit. Nam cum Chriſtus pridie, antequam pateretur, hanc cœnam inſtitueret, mandatum dedit diſcipulis, ut hanc cœnam in ſui

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

conſeruarent memoriam. Quare neceſſe eſt, magnas & graues cauſſas eſſe, cur neceſſarium ſit, huius cœnæ inſtitutionem magnifacere. Niſi enim cauſſas inſtitutæ huius cœnæ diligenter perpenderimus, non poſſumus ſatis admirari ſaluatoris noſtri bonitatem, qui, cum eſſet in grauiſſimo dolore propter imminentem mortem, uoluit tamen hanc inſtituere & eam commendare Eccleſiæ, in firmiſſimum Sacramentum noſtræ ſalutis per ipſum partæ, in quo perpetuo conſeruatur fœderis inter Deum & hominem ſanciti ſanguine Chriſti memoria. Verum ut nos poſſimus de hac cœna diſtinctius doceri proponam tres locos, quos hoc tempore explicabo per Dei gratiam.

Loci tres.

I. Inſtitutæ huius Cœnæ circunſtantiæ, & ſignificationes, unde colligetur eius plena deſcriptio.

II. Vera & legitima probatio eorum, qui hac cœna utiliter uti uolunt.

III. Verus uſus legitimaq; meditatio huius cœnæ,

DE PRIMO.

MVltæ circunſtantiæ ſunt in hiſtoria inſtitutionis huius cœnæ, quas ordine ex textu proponam.

PRIMA eſt temporis: ita enim habent uerba textus: Dominus noſter IESVS CHRISTVS in ea nocte, qua tradebatur. Nam die Iouis ſero, antequam die Veneris ſequenti, crucifigeretur, hanc cœnam inſtituit: unde duo colligamus. Primum quantum neceſſe eſt fuiſſe amorem Chriſti erga nos, qui cum ſciret ſe poſtridie paſſurum, uoluit tamen hanc perpetuam ſuorum beneficiorum memoriam inſtituere Alterum, quod huius cœnæ celebratio

debeat

debeat a nobis fieri in uera pœnitentia, quemadmodum poſtea rurſus dicetur.

SECVNDA circunſtantia eſt de conuiuis, qui fuerunt in hac cœna: in ea præfuit Chriſtus: aderant diſcipuli boni & mali. Boni quidem fuerunt infirmi ualde: malus fuit ſolus proditor Iudas. Hinc docemur quod Chriſtus uelit ſemper adeſſe huic cœnæ, & quod cœna hæc pertineat ad diſcipulos Chriſti, & tametſi impij quoq; ſe immiſcent: cedit tamen hæc cœna illis in iudicium & damnationem, quemadmodum poſtea rurſus dicetur.

TERTIA circunſtantia eſt benedictionis: nam accepto pane gratias egit. Si filius Dei ante uſum rerũ egit gratias, quid nos decet?

QVARTA circunſtantia eſt elementorum: nam pane & uino uſus eſt in huius cœnæ inſtitutione. Quemadmodum enim homo externus alitur pane & uino: ita ſpiritualiter internus homo alitur corpore et ſanguine Chriſti.

QVINTA circunſtantia eſt rerum, quæ inuiſibiliter aſſunt in hac cœna: ut ſunt uerum corpus et uerus ſanguis Domini noſtri Ieſu Chriſti.

SEXTA circunſtantia eſt mandatum: mandat enim ut Eccleſia perpetuo hunc ritum celebrandæ cœnæ retineat: [Hoc facite inquit.]

SEPTIMA circunſtantia eſt fœderis noui: [Hic calix, inquit, nouum teſtamentum eſt in meo ſanguine.] Cur autem uocatur hæc cœna nouum teſtamentum, poſtea dicetur.

OCTAVA circunſtantia eſt finis inſtitutæ cœnæ quæ his uerbis exprimitur: [Hoc facite, inquit, in mei recordationem,] hoc eſt, quotieſcunq; utimini hac cœna, memoriam beneficiorum, id eſt, paßionis et reſurrectionis meæ recolite, & annunciate mortem meam donec ueniam.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

Nona circunſtantia ex octaua ſequitur, nimirum quod celebratio huius cœnæ pertineat ad adultos tantũ, qui poſſunt doceri de morte Domini & qui publice gratias agere poſſunt Domino pro beneficijs ſuis.

Hæ ſunt circunſtantiæ huius cœnæ diligenter perpendendæ: Nunc quæ ſunt huius cœnæ ſignificationes oſtendam: nam ut agnus Paſchalis plures habuit ſignificationes in ueteri teſtamento: ita & hæc ſacra Chriſti cœna, quæ in locum agni Paſchalis ſucceſſit. Vt ergo agnus Paſchalis. 1. admonebat populum de beneficio olim præſtito, id eſt, de liberatione a ſeruitute Aegyptiaca. 2. Confirmabat fidem utentium. 3. Adumbrabat futuram uictimam Chriſti. 4. Perpetui fœderis inter Deum & homines typus erat: Ita cœna hæc habet quoq; uarias ſignificationes: idq; partim reſpectu præteriti temporis, partim præſentis, partim futuri, partim æternitatis: quas ſignificationes nunc exponam quam poſſum clariſſime: Deus aſſit & mihi docenti & uobis audientibus, ut in Dei gloriam cedat & in noſtri ſalutarem inſtructionem.

Quæ eſt ſignificatio cœnæ reſpectu præteriti temporis? ſi tempus præteritum reſpicimus, eſt hæc ſacra cœna commemoratio quædam hiſtoriæ de paſſione Domini, iuxta Chriſti mandatum: [Hoc facite in mei commemorationem.] Quotieſcunq; ergo uel ipſi accedimus ad cœnam, uel alioqui interſumus cœnæ celebrationi, debemus meminiſſe mortis, ſepulturæ & reſurrectionis Domini.

Quæ eſt ſignificatio cœnæ reſpectu præſentis temporis? Primum ſignificat nos uniri & incorporari Chriſto idq; ſpiritualiter. Ita enim Paulus docet, cum ait: calix benedictionis cui benedicimus, nonne communio ſanguinis Chriſti eſt? panis quem frangimus nonne communio cor-

poris

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

poris Chriſti eſt? hoc eſt, communicatio corporis & ſanguinis Domini facit nos habere quandam communionem cum Chriſto. Deinde ſignificat nos quoq; uniri inter nos ſpiritu Chriſti, qui una hanc cœnam communicamus: Cuius communionis ſymbolum unus panis exiſtit, ut Paulus teſtatur, cum ait: Quoniam unus panis unum corpus ſumus multi. Quemadmodum enim panis, ex multis compactus eſt granis: ita qui una communicant, in unum corpus, cuius caput eſt Chriſtus, ſpiritualiter coaleſcunt: atque ideo Paulus hanc Chriſti cœnam uocat communionem. Hinc quidam ex ſanctis patribus ait: cœna dicitur communio. 1. Quia communicamus per ipſam Chriſto. 2. Quia participamus eius carnem & diuinitatem. 3. Quia communicamus & unimur inuicem per ipſam.

Deinde ſignificat hæc cœna nos ſpiritualiter ali & ſuſtentari corpore & ſanguine Chriſti. Vt enim panis & uinum corpora humana nutriunt, augent, conſeruant, exhilarant: ita corpus Chriſti & ſanguis alit, auget, conſeruat et exhilarat animas noſtras ad uitam æternam, modo uera fides in nobis ſentiatur.

Quæ eſt ſignificatio huius cœnæ reſpectu futuri temporis? Hæc ſacra cœna ſignificat, quod uirtute corporis Chriſti reſuſcitati ex mortuis noſtra quoq; corpora olim reſurgant, ut fiant conformia glorioſo corpori Chriſti. Vnde Paulus: ſi Chriſtus reſurrexit & nos reſurgemus, ut fruamur perpetua præſentia Chriſti corporis in omni æternitate. Vnde quidam ſancti Patres hanc cœnam uocarunt uiaticum, quia admonebat ante mortem ſumentes hanc cœnam, quod Chriſtus eſſet ipſis uia ex his ærumnis ad æternam beatitudinem.

Quæ eſt ſignificatio cœnæ Domini reſpectu æternitatis? Eſt perpetuum fauoris Dei erga homines teſtimo-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

nium nullo tempore mutationi obnoxium, ac propterea uocat ipſe Dominus hanc ſuam cœnam nouum teſtamentum, ut quod nulli uetuſtati unquam obnoxium fiat. Verum ut hoc intelligatur clarius, dicam breuiſsime, quæ in omni teſtamento concurrant: & quomodo illa quæ in omni teſtamento concurrunt, etiam hic aſſint: adhæc quid ſit nouum teſtamentum.

In omni teſtamento ſunt quinq; 1. Teſtator qui facit teſtamentum. 2. Bona quæ teſtator legat. 3. Scripti hæredes. 4. Mors teſtatoris. 5. Conditiones ſeruandæ a ſcriptis hæredibus. In hoc nouo teſtamento teſtator eſt Chriſtus: hæreditas uitæ æternæ poſſeſsio: Hæredes ſunt filij Dei, id eſt, omnes qui credunt in Chriſtum: Mors teſtatoris Chriſti interceſsit. Nam mortuus eſt & ſepultus, et reſurrexit tertia die: conditiones ſeruandæ a ſcriptis hæredibus ſunt, ut in Chriſtum credant eiq; obtemperent, ac uitæ innocentiam tueantur uſq; ad finem, & ſi lapſi fuerint in peccatum, ſeriam ante mortem agant pœnitentiam. Hinc iam quid ſit nouum teſtamentum concludamus hoc modo: Nouum teſtamentum eſt fœdus æternũ, ſancitũ morte teſtatoris Ieſu Chriſti de gratia Dei, remiſsione peccatorũ et donatione uitæ æternæ, promiſſa omnibus gentibus & populis in Chriſtum crucifixum credentibus.

DE SECVNDO.

CVm Paulus dicit: [Probet ſe ipſum homo & ſic de pane illo edat & de calice bibat: nam qui ederit indigne aut qui biberit indigne, iudiciũ ſibi edit et bibit.] Hæc uerba Pauli quatuor confirmãt. 1. Quod uſus cœnæ in Eccleſia debeat eſſe. 2. Quod ſit neceſſaria ante uſum huius cœnæ probatio. 3. Quod indigne uſurpans hanc cœnã grauiſ-

grauiſsime peccet. 4. Quod hæc cœna tantum porrigenda ſit ijs qui ſe probare poſſunt. De ſecundo tantum dicam, uidelicet quomodo unuſquiſque ſe probare debeat, qui hac cœna utiliter uti cupit.

Quomodo ergo debet ſe probare qui hac cœna uult uti? Hoc Paulus docet 2.Corint.13. his uerbis: uos ipſos probate num ſitis in fide: uos ipſos probate. An non cognoſcitis uoſmetipſos, quod Chriſtus ſit in uobis? Ex quibus uerbis intelligitur, quod iuſta probatio in hoc ſita eſt, ut uera ſentiatur fides & Chriſti præſentia in nobis, hoc eſt, ut planioribus uerbis dicam: is probatus eſt & digne accedit ad ſacram Chriſti cœnam, qui reuerenter in timore Dei, in uera pœnitentia, in uera fiducia & cum pio propoſito ad hanc cœnam accedit: & contra, qui ſine reuerentia, ſine timore Dei, ſine uera pœnitentia, ſine uera fiducia & cum propoſito peccandi accedit, is indigne accedit non dijudicans corpus & ſanguinem Domini, & ſibi iudiciũ manducat: quare omnis qui accedit ad hanc cœnam & habet animum manendi in ſuis peccatis, is blaſphemus eſt, & cum Iuda Sacramentum ſumit.

Vt autem rudes homines, non temere præſumant hanc cœnam adire, utilis eſt inſtituta diſciplina confeſsionis & abſolutionis in Eccleſijs noſtris: Nam hæc diſciplina multum iuuat ad hoc, ut quis ſe legitime probare poſsit.

Verum ut de confeſsione & abſolutione recte iudicare poſsimus: Primum ſciendum eſt, quod ut duplex eſt confeſsio: Ita & duplex abſolutio. Vna confeſsio eſt coram Deo tantum, cum uidelicet quis ſuum peccatum coram Deo confitetur, agnoſcit ſe peccatorem, & petit ueniam propter Chriſtum: ſine tali confeſsione nullus adultus ſaluatur. Sic confeſſus eſt Dauid, cum inquit: Miſerere mei Deus quia peccaui tibi: ne intres in iudicium cum ſeruo

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

tuo, quia non iuſtificabitur in conſpectu tuo omnis uiuens. Sic & Daniel confeſſus eſt, quando ait: Peccauimus & inique egimus cum patribus noſtris. Sic publicanus, quando non audebat eleuare faciem in cœlum: ſed percußit pectus ſuum, dicens: Deus propicius eſto mihi peccatori. Huic confeßioni reſpondet abſolutio, quæ fit per ſolum Deum: & hæc fit quando homo credit promißioni gratuitæ. Quicunq; enim credit, eſt a peccato iuſtificatus, id eſt, abſolutus a peccato: Nam cum peccatum ſit defectus a lege & uoluntate Dei, cum obligatione ad æternam mortem & damnationem, erit profecto abſolutio, liberatio hominis credentis, ab obligatione ad æternam mortem & damnationem. Sic abſolutus eſt Manaſſes, Dauid, latro in cruce, Magdalena. Ita nos quotidie abſoluimur, quando dicimus ex uero corde: credo remißionem peccatorum, & cum precamur ex fide, remitte nobis debita noſtra. Hoc dictum ſit de primo genere confeßionis, & eiuſdem abſolutione.

Alia confeßio eſt diſciplinæ, cum homo conſilij, doctrinæ & confirmandæ fidei ſuæ cauſſa accedit miniſtrum Eccleſiæ, agnoſcit ſe peccatorem, petit conſolationem, cupit erudiri uerbo Dei, quo ipſius conſcientia tranquilla reddi poßit. Hic miniſter uerbi debet eum, qui ſic confitetur, erudire: & ſi nouit ipſum, debet uicia, quæ in eo animaduertit, ipſi indicare: debet oſtendere ei magnitudinem iræ Dei aduerſus impœnitentes: & rurſus, ſi confitens dolet ob ſuum peccatum, & promittit emendationem, debet eum conſolari promißionibus Euangelij: & ſi dicat ſe promißionibus credere, debet ei miniſter Chriſti nomine teſtari, quod habeat Deũ propicium, & annunciare illi remißionẽ peccatorũ in nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti, cum ſeria admonitione de peccato in

poſterum

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

poſterum uitando, ne poſteriora eius hominis fiant peiora prioribus. Atq; hæc ſint dicta de ſecundo confeßionis genere, & abſolutione quæ ei reſpondet. De confeßione publica, & abſolutione publica alio tempore dicendum eſt, item de confeßione quæ fit fratribus quos offendimus.

DE TERTIO.

IAm reſtat, ut quis ſit uerus uſus & quæ ſit huius ſacræ cœnæ legitima meditatio, dicamus. Cum ergo hæc ſacra Chriſti cœna, ſit Sacramentum noſtræ per uictimam Chriſti redemtionis, hæc ordine ſunt meditanda & ſerio æſtimanda in huius ſacræ cœnæ perceptione.

PRIMO in mentem communicantibus uenire debet cauſſa mortis Chriſti, nempe peccatum generis humani Rom. 4. Mortuus eſt propter peccata noſtra. Eſaiæ 43. Percußit eum propter iniquitates noſtras.

SECVNDO cogitandus eſt finis uictimæ Chriſti, qui eſt ut nos redimeret a iure peccati & mortis. 2. Cor. 5. Eum qui non nouit peccatum, fecit peccatum, ut nos fieremus iuſticia Dei in ipſo. 1. Ioan. 1. Sanguis Ieſu Chriſti purgat nos ab omni iniquitate. Ioan. 1. Agnus Dei tollit peccata mundi.

TERTIO, ex præſtantia huius uictimæ cogitandum eſt, quantum neceſſe eſt fuiſſe iram Dei aduerſus peccatum, quæ non potuit hoſtijs expiari niſi hoſtia filij Dei unigeniti.

QVARTO cogitanda eſt maxima miſericordia Dei, qui uoluit nos miſeros peccatores in gratiam recipere propter filij ſatisfactionem.

QVINTO cogitandus eſt ingens amor filij Dei, qui natura humana aſſumta uoluit fieri uictima pro nobis, & in ſe

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

in ſe deriuare iram Dei, *& iuſticiæ* Dei *crucis ſupplicio ſatisfacere.* Hæc *omnia uult nos cogitare filius* Dei, *cum iubet ut hæc cœna fiat in ſui recordationem.*

Cum hæc ita meditamur, ex contemplatione iræ Dei *naſcitur contritio, ex cogitatione miſericordiæ & piacularis uictimæ fides: ex quibus gratiarumactio, confeſſio, patientia & aliæ uirtutes, de quibus hæc cœna nos admonet.*

Breuiter *ut ipſe filius* Dei *nobiſcum fœdus facit quod nos clementer recipiat:* Ita *nos uiciſsim cum ipſo fœdus facimus, quod ei credamus & beneficia eius grati accipiamus: quod ut uere faciamus, donet nobis huius cœnæ inſtitutor* IESVS CHRISTVS, *cui cum* Patre *&* Spiritu *ſancto, honor & gloria in ſæcula,*

AMEN.

PASSIO

PASSIO DOMINI NOSTRI IESV CHRISTI, IVXTA ORDINEM HISTORIAE CONCINNATA, EX COLLATIONE QVATVOR EVANGELISTARVM.

ET cum hymnum cecinissent, egreſſus IESVS, ibat, ut ſolitus erat trans torrentem Cedron in montem oliuarum. Secuti ſunt autem illum & diſcipuli. Tunc dicit illis: Omnes uos ſcandalum patiemini in me in iſta nocte. Scriptum eſt enim: Percutiam paſtorem & diſpergentur oues gregis. Poſtquam autem ſurrexero, præcedam uos in Galilæam. Reſpondens autem Petrus ait illi, Et ſi omnes ſcandalum paſsi fuerint in te, ego tamen nunquam ſcandalum patiar. Ait illi Ieſus, Amen dico tibi, quod hodie in nocte hac priuſquam bis gallus cecinerit, ter abnegabis me. At ille uehementius dicebat, Immo ſi me oportuerit commori tibi non te abnegabo. Similiter autem & omnes diſcipuli dicebant.

Tunc uenit Ieſus cum illis in uillam quæ dicitur Gethſemani, ubi erat hortus in quem introiuit ipſe & diſcipuli eius. Nouerat autem & Iudas proditor eius locum, quia frequenter Ieſus conuenerat illuc cum diſcipulis ſuis. Tunc Ieſus ait illis, Sedete hic donec uadam & orem

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

& orem illic, Et aſſumto ſecum Petro & Iacobo & Ioanne duobus filijs Zebedæi, cœpit expauescere, dolere & grauiter angi. Et dicit illis, Triſtis eſt anima mea uſque ad mortem. Manete hic & uigilate mecum, orantes ne intretis in tentationem. Et progreſſus puſillum ab eis ferme ad iactum lapidis, poſitisq; genibus, procidit in faciem ſuam proſtratus in terram, & orauit, ut ſi poſsibile eſſet tranſiret a ſe hora, dicens: Abba, pater mi, omnia poſsibilia ſunt tibi, ſi poſsibile eſt, tranſeat a me calix iſte, ueruntamen non ſicut ego uolo, ſed ſicut tu. Et uenit ad diſcipulos, & reperit eos dormientes, & dicit Petro: Simon dormis? Adeo nõ potuiſtis una hora uigilare mecum? Vigilate & orate, ut ne intretis in tentationẽ. Spiritus quidem promtus eſt, ſed caro infirma. Rurſus altera uice abijt & orauit dicens: Pater mi, ſi non poteſt hic calix tranſire a me, niſi bibam illum, fiat uoluntas tua. Et reuerſus inuenit illos iterum dormientes. Erant enim oculi eorum grauati, neq; ſciebant quid reſponderent. Et relictis illis, iterum abijt, & orauit, tertio eundem ſermonem dicens: Pater, ſi uis, transfer calicem hunc a me, ueruntamen non mea uoluntas, ſed tua fiat.

Apparuit autem illi Angelus de cœlo confortans eum. Et correptus labore, prolixius orabat. Et erat ſudor eius ſicut guttæ ſanguinis decurrentes in terram. Et cum ſurrexiſſet a deprecatione, ueniſſetq; ad diſcipulos ſuos, reperit eos dormientes præ mœſtitudine. Et ait illis: Dormite poſthac & requieſcite, quid

dormi-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

dormitis? Sufficit. Ecce appropinquauit hora, & filius hominis traditur in manus peccatorum. Surgite, eamus, ecce appropinquauit qui me tradit, orate autem ne intretis in tentationem.

Et continuo adhuc eo loquente, ecce Iudas unus e duodecim, accepta cohorte & miniſtris a Pontificibus ac Phariſæis & ſenioribus & ſcribis, antecedens turbam multam, uenit illuc cum laternis ac facibus cum gladijs & fuſtibus. Dederat autem hic proditor commune ſignum illis, dicens: Quemcunque oſculatus fuero is eſt, comprehendite illum, & abducite caute. Ieſus itaque ſciens omnia quæ uentura erant ſuper ſe, proceſsit ac dixit eis: Quem quæritis? Reſponderunt ei: Ieſum Nazarenũ. Dicit eis Ieſus, Ego ſum. Stabat autem & Iudas qui prodebat eum cum ipſis. Vt ergo dixit eis, ego ſum, abierunt retrorſum & ceciderunt in terram. Iterum ergo interrogauit eos, Quem quæritis? Illi autem dixerunt, Ieſum Nazarenum. Reſpondit Ieſus, Dixi uobis quod ego ſim. Si ergo me quæritis, ſinite hos abire, ut impleretur ſermo quem dixerat: Ex ijs quos dediſti mihi non perdidi quenquam. Et appropinquauit Ieſu Iudas, ut oſcularetur eum, confeſtimq; accedens, dixit: Rabbi aue, ac deoſculatus eſt eum. Dixitque illi Ieſus: Amice ad quid ades? Iuda, oſculo filium hominis prodis? Tunc acceſſerunt & manus ſuas iniecerunt in Ieſum, & comprehenderunt eum. Videntes autem ij qui circa ipſum erant quod futurum erat, dixerunt ei: Domine percutiemus

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

cutiemus ne gladio? Simon ergo Petrus cum haberet gladium, eduxit eum, & percuſsit ſummi ſacerdotis ſeruum, & abſcidit auriculam eius dexteram. Erat autem nomen ſeruo Malchus. Reſpondens autem Ieſus, ait, Sinite huc uſque. Et ait Petro: immitte gladium tuum in uaginam. Omnes enim qui acceperint gladium, gladio peribunt. An putas quod non poſſum nunc rogare Patrem meum, & exhibebit mihi plus quam duodecim legiones Angelorum? an non bibam calicem quem dedit mihi Pater? Quomodo ergo implebuntur Scripturæ? quia ſic oportet fieri. Et cum tetigiſſet auriculam ſerui, ſanauit eum. In illa autem hora dixit Ieſus ad eos qui uenerant ad ſe, principes ſacerdotum & magiſtratus templi & ſeniores, Tanquam ad latronem exiſtis cum gladijs & fuſtibus ad comprehendendum me, quotidie apud uos ſedebam docens in templo, & non extendiſtis in me manus. Sed hæc eſt hora illa ueſtra & poteſtas tenebrarum, ut impleantur ſcripturæ. Hoc autem totum factum eſt ut complerentur ſcripturæ Prophetarum. Tunc diſcipuli omnes relicto eo fugerunt. Et unus quiſpiam adoleſcentulus ſequebatur illum, amictus ſindone ſuper nudum, & comprehendunt illum adoleſcentuli. Ille uero relicta ſindone, nudus effugit ab illis.

Cohors igitur & tribunus ac miniſtri Iudæorum comprehenſum Ieſum ligauerunt, & abduxerunt eum ad Annam primum. Annas erat ſocer Caiphæ, qui erat Pontifex anni illius. Erat autem Caiphas is qui conſilium dederat

Iudæis

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

Iudæis quod expediret unum hominem mori pro populo. Et duxerunt eum ad Caipham pontificem, id eſt, principem ſacerdotum, ubi omnes ſummi ſacerdotes, ſcribæ & ſeniores conuenerant. Sequebatur autem Ieſum eminus Simon Petrus & alius diſcipulus uſq; ad atrium pontificis: Diſcipulus autem ille erat notus pontifici, & introiuit cum Ieſu in atrium pontificis. Petrus autem ſtabat ad oſtium foris. Exiuit ergo diſcipulus ille alter, qui erat notus pontifici, & dixit oſtiariæ, & introduxit Petrum. Stabant autem ſerui & miniſtri, qui prunas congeſſerant inferius in medio aulæ, quia frigus erat, & calefaciebant ſe. Erat autem cum eis & Petrus ſtans & calefaciens ſe, ut uideret finem. Ancilla ergo ſummi ſacerdotis, quæ erat oſtiaria, ad lumen Petrum ſe calefacientem intuita, defixis in illum oculis dixit: Et tu cum Ieſu eras, Num & tu ex diſcipulis es hominis iſtius? At ille abnegauit coram omnibus dicens: Mulier, non ſum, Non noui illum, neq; ſcio, quid dicas.

Pontifex ergo interrogauit Ieſum de diſcipulis ſuis & de doctrina ipſius. Reſpondit ei Ieſus: Ego palam locutus ſum mundo. Ego ſemper docui in ſynagoga & in templo quo omnes Iudæi conueniunt, & in occulto locutus ſum nihil. Quid me interrogas? Interroga eos qui audierunt quid locutus ſim ipſis. Ecce hi ſciunt quæ dixerim ego. Hæc autem cum dixiſſet, unus aſsiſtens miniſtrorum dedit alapam Ieſu, dicens: Siccine reſpondes pontifici? Reſpondit ei Ieſus: Si mala locutus ſum te-

ſtare de malo, ſin bene, cur me cædis? Miſerat eum Annas uinctum ad Caipham pontificem.

Stabat autem Simon Petrus in ueſtibulo & calefaciebat ſe. Et puſillum poſt primam negationem, cum exiret ad ueſtibulum gallus cecinit, & uidit eum altera ancilla, & rurſum cœpit dicere ijs qui aſtabant ibi: Et hic erat cum Ieſu Nazareno. Dicunt ergo ei, Num & tu ex diſcipulis eius es? Et alius dixit, Et tu de illis es. Et iterum negauit cum iureiurando, dicens: Homo, non ſum: ſed neque noui hominem. Et poſt puſillum, interuallo interiecto fere unius horæ, alius quidam affirmabat cum ijs qui aſtabant, dicens: Vere & tu ex illis es. Nam & Galilæus es, & loquela tua te manifeſtum facit. Dicit ei unus ex ſeruis pontificis, cognatus eius cuius abſciderat Petrus auriculam, Nonne ego te uidi in horto cum illo? Tunc cœpit execrari ac deierare, non noui hominem iſtum de quo dicitis. Et continuo adhuc illo loquente gallus iterum cecinit. Et conuerſus Dominus intuitus eſt Petrum. Et recordatus eſt Petrus uerbi Domini Ieſu, qui dixerat ei, Priusquam gallus cecinerit bis, ter me negabis. Et egreſſus foras fleuit amare.

Principes autem ſacerdotum & ſeniores & totum concilium quærebant falſum teſtimonium contra Ieſum, ut morti eum traderent, et non inueniebant etiam cum multi falſi teſtes acceſsiſſent, non enim erant ſatis idonea teſtimonia. Nouiſsime autem uenerunt duo falſi teſtes, & teſtimonium falſum ferebant aduerſus illum, dicentes: Nos audiuimus eũ dicentem:

Ego

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

Ego poſſum diruere & diruam templum hoc Dei quod eſt manibus factum. & tribus diebus aliud ſine manibus factum extruam. Et ne ſic quidem ſatis idonea erant teſtimonia illorum. Et ſurgens ſummus ſacerdos in medium, interrogabat Ieſum, dicens: Nihil reſpondes? Cur iſti aduerſum te dicunt teſtimonia? Ieſus autem tacebat, neq; quicquam reſpondebat. Rurſus princeps ſacerdotum interrogauit & dicit illi: Tu es ille Chriſtus filius benedicti? Adiuro te per Deum uiuum, ut dicas nobis an tu ſis Chriſtus filius Dei. Dicit illi Ieſus: Tu dixiſti, ego ſum. Veruntamen dico uobis: Amodo uidebitis filium hominis ſedentem a dextris uirtutis, & uenientem in nubibus cœli. Tunc princeps ſacerdotum diſcidit ueſtimenta ſua, dicens: Blaſphemauit, quid inſuper egemus teſtibus? Ecce nunc audiſtis blaſphemiam eius, quid uobis uidetur? Illi uero omnes condemnauerunt eum, dicentes: Reus eſt mortis. Tunc uiri qui tenebant Ieſum, illudentes ei, expuerunt in faciem eius, & colaphis eum cæciderunt. Alij uero cum obtexiſſent faciem illius, palmas in faciem eius dederunt, maxime ſerui, dicentes: Vaticinare nobis Chriſte, quis eſt ille qui te percuſsit? Et alia multa conuiciantes dicebant in eum.

Mane autem facto conuenerunt omnes principes ſacerdotum & ſcribæ ſenioreſq; populi ac totum concilium, & inierunt conſilium aduerſus Ieſum ut eum morti traderent. Et duxerunt eum in concilium ſuum, dicentes: Num tu es ille Chriſtus? Dic nobis. Et ait illis: Si uobis

dixero, non creditis: quod ſi etiam interrogauero, non reſpondebitis mihi neq; dimittetis. Ex hoc tempore erit filius hominis ſedens a dextris uirtutis Dei. Dixerunt autem omnes: Tu ergo es filius Dei? Qui ait: Vos dicitis me eſſe. At illi dixerunt: Quid adhuc deſideramus teſtimoniũ? Ipſi enim audiuimus ex ore eius. Et ſurgens uniuerſa multitudo eorũ uinctum abduxit Ieſum a Caipha in prætorium, tradiditq; Pontio Pilato præſidi. Erat autem adhuc mane.

Tunc uidẽs Iudas qui eum tradiderat quod damnatus eſſet, pœnitentia ductus retulit triginta argenteos principibus ſacerdotum & ſenioribus, dicens: Peccaui tradens ſanguinem innoxium. At illi dixerunt: Quid ad nos? Tu uidebis. Et proiectis argenteis in templo, receſſit, & abiens laqueo ſe ſuſpendit: Suſpenſus autem crepuit medius, & effuſa ſunt omnia uiſcera eius. Principes autem ſacerdotum acceptis argenteis, dixerunt: Non licet eos mittere in corbonam, quia precium ſanguinis eſt. Conſilio autem inito, emerunt ex illis argenteis mercede iniquitatis agrum figuli in ſepulturam peregrinorum. Et innotuit omnibus habitantibus Hieroſolymæ, ita ut appellaretur ager ille lingua illis uernacula Akel dama, hoc eſt, ager ſanguinis, uſq; in hodiernum diem. Tunc impletum eſt quod dictum eſt per Ieremiam Prophetam dicentem: Et acceperunt triginta argenteos precium æſtimati, quem æſtimatũ emerunt a filijs Iſrael, & dederunt æs in agrum figuli, ſicut conſtituit mihi Dominus. Iudæi autem

autem non introierunt in prætorium, ne contaminarentur, ſed ut ederent Paſcha. Exiuit ergo Pilatus ad eos foras & dixit: Quam accuſationem affertis aduerſus hominem hunc? Reſponderunt & dixerunt ei, Si non eſſet hic nocens, haudquaquam tibi tradidiſſemus eũ. Dicit ergo eis Pilatus, Accipite eum uos, & ſecundum legem ueſtram iudicate eum. Dixerunt ergo ei Iudæi: Nobis non licet interficere quenquam. Vt ſermo Ieſu impleretur quem dixit, ſignificans qua morte eſſet moriturus.

Cœperunt autem illum grauiter accuſare ſummi ſacerdotes & ſeniores de multis, dicentes: Hunc deprehendimus euertentem gentem, ac uetantem tributa dare Cæſari & dicentem ſe Chriſtum regem eſſe. Introiuit ergo iterum in prætorium Pilatus, & uocans Ieſum interrogauit eum dicens: Tu es ille rex Iudæorum? Reſpondit Ieſus ſtans ante eum: A temetipſo hoc tu dicis, an alij dixerunt tibi de me? Reſpondit Pilatus: Num ego Iudæus ſum? Gens tua & pontifices tradiderunt te mihi, quid feciſti? Reſpondit Ieſus. Regnum meum non eſt ex hoc mundo. Si ex hoc mundo eſſet regnum meum, miniſtri mei utiq; decertarent, ue traderer Iudęis. Nunc autem regnum meum non eſt hinc. Dixit itaq; ei Pilatus: Ergo rex es tu? Reſpõdit Ieſus. Tu dicis: Ego ſum Rex. Ego in hoc natus ſum & ad hoc ueni in mundum ut teſtimonium feram ueritati. Omnis qui eſt ex ueritate audit uocem meam. Dicit ei Pilatus: Quid eſt ueritas? Et cum hoc dixiſſet, iterum prodijt ad Iudæos, & dicit eis:

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

Ego nihil inuenio noxæ in hoc homine. Et cũ accuſaretur a principibus ſacerdotum et ſenioribus,nihil reſpondit. Pilatus autem rurſum interrogauit illum,dicens:Non reſpondes quicquam? Ecce quam multa dicunt aduerſum te teſtimonia, non audis? Et non reſpondit ei ad ullum uerbum, ita ut miraretur præſes uehementer. At illi inualeſcebant, Commouit populum, docens per uniuerſam Iudæam,exorſus a Galilæa uſque ad hunc locum. Pilatus autem audita mentione Galilææ,interrogauit, nũ homo Galilæus eſſet. Et ut cognouit quod ad Herodis ditionẽ pertineret,remiſit eũ ad Herodẽ qui et ipſe Hieroſolymis erat per id tẽpus.

Herodes autem uiſo Ieſu gauiſus eſt ualde. Tenebatur enim multo iam tempore cupiditate uidendi illum, eo quod audiret multa de eo, & ſperabat ſe ſignum aliquod uiſurum ab eo fieri. Interrogabat autem eum multis ſermonibus. At ipſe nihil ei reſpondebat.Stabant autem principes ſacerdotum & ſcribæ acriter accuſantes eum. Spreuit autem illum Herodes cum exercitibus ſuis. Cunque illuſiſſet,indutum ueſte alba,remiſit ad Pilatum.Et facti ſunt amici inter ſe Pilatus et Herodes in eodem die, nam antea ſimultates inter eos interceſſerant.

Pilatus autem conuocatis principibus ſacerdotum ac magiſtratibus et plebe,dixit ad illos, Obtuliſtis mihi hunc hominem quaſi auertentem populum, & ecce ego coram uobis interrogans, nullũ crimen inuenio in homine iſto, ex his de quibus accuſatis eum, ſed ne Herodes quidem.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

quidem. Nam remiſi uos ad illum, & ecce nihil dignum morte actum eſt ei. Emendatum ergo illum dimittam.

In feſto autem neceſſe habebat & conſueuerat præſes turbæ dimittere unum uinctum quemcunque poſtulaſſent. Habebat autem tunc uinctum inſignem, uidelicet latronem, qui dicebatur Barrabas, qui cum ſeditionis autoribus coniectus fuerat in carcerem, qui per ſeditionem quandam in ciuitate factam homicidium patrauerant. Et eum acclamaſſet turba, cœpit flagitare ut faceret quemadmodum ſemper fecerat ipſis. Itaque congregatis illis reſpondit Pilatus, Conſuetudo eſt uobis ut unum dimittam uobis in Paſcha. Vtrum ergo uultis dimittam uobis, Barrabam, an Ieſum Regem illum Iudæorum qui dicitur Chriſtus? Sciebat enim quod propter inuidiam tradidiſſent illum ſummi Sacerdotes. Sedente autem illo pro tribunali, miſit ad eum uxor eius dicens: Nihil tibi cum iuſto illo, multa enim paſſa ſum hodie in ſomnijs propter eum. Principes autem ſacerdotum & Seniores concitauerunt turbas, perſuadentes ut ſibi potius dimitti peterent Barrabbam, IESVM uero perderent. Reſpondens autem præſes ait illis: Vtrum uultis uobis e duobus dimittam? Et exclamauit ſimul uniuerſa turba, dicens: Tolle hunc & dimitte nobis Barrabbam. Iterum autem Pilatus locutus eſt ad eos, uolens dimittere Ieſum, & ait: Quid igitur uultis faciam Ieſu, quem dicitis Regem Iudæorum? At illi rurſum clamauerunt omnes:

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

Crucifige, crucifige eum. Ille autem tertio dixit ad illos: Quid enim mali fecit? Nullum crimen capitale comperio in eo. Caſtigatum ergo dimittam illum. At illi magis clamabant, dicentes: Crucifigatur. Et inſtabant uocibus magnis poſtulantes ut crucifigeretur. Et inualeſcebant uoces eorum ac ſummorum ſacerdotum.

Tunc ergo apprehendit Pilatus Ieſum & flagellauit. Milites autem præſidis abduxerunt eum intro in atrium quod eſt prætorium, & conuocant ad eum totam cohortem, exutumque induunt purpura ſiue chlamide coccina, et plectentes coronam de ſpinis imponunt capiti eius, dantq; harundinem in dextram eius, & genu flexo ante eum, illudentes ei cœperunt ſalutare, dicentes: Aue rex Iudæorum: Et dabant ei alapas. Et cum expuiſſent in eum, acceperunt harundinẽ & percutiebant caput eius, & poſitis genibus adorabant illum.

Exiuit iterum Pilatus foras, & dicit eis: Ecce adduco eũ uobis foras ut cognoſcatis quod nullam cauſſam in eo inuenio. Exiuit ergo Ieſus foras geſtans ſpineam coronam & purpureum pallium, Et dicit eis: Ecce homo. Cum ergo uidiſſent eum pontifices & miniſtri clamabant, dicentes: Crucifige, crucifige. Dicit eis Pilatus. Accipite eum uos et crucifigite. Ego enim non inuenio in eo cauſſam. Reſponderunt ei Iudæi, Nos legem habemus, & ſecundum legem noſtram debet mori, quia filium Dei ſe fecit. Cum ergo audiſſet Pilatus hunc ſermonem magis timuit. Et ingreſſus eſt iterum

rum in prætorium, & dicit ad Ieſum, Vnde es tu? Ieſus autem reſponſum non dedit ei. Dicit ergo ei Pilatus, Mihi non loqueris? Neſcis quod poteſtatem habeam crucifigendi te, & poteſtatem habeam abſoluendi te, Reſpondit Ieſus, Non haberes poteſtatem aduerſus me ullam, niſi tibi datum eſſet e ſupernis, propterea qui me tradidit tibi maius peccatum habet. Ex eo quærebat Pilatus abſoluere eum. Iudæi autem clamabant, dicentes: *Si hunc abſolueris non es amicus Cæſaris.* Quiſquis ſe regem facit contradicit Cæſari.

Pilatus autem cum audiſſet hunc ſermonē, produxit foras Ieſum, ſeditq; pro tribunali in loco qui dicitur lithoſtrotos, Hebraice autem Gabbata. Erat autem paraſceue paſchæ hora ferme ſexta, Et dicit Iudæis, Ecce rex ueſter. Illi autem clamabant, Tolle, tolle, crucifige eum. Dicit eis Pilatus, Regem ueſtrum crucifigam? Reſponderunt pontifices, Non habemus regē niſi Cæſarem. Tunc ergo Pilatus uidens quod nihil proficeret, ſed magis tumultus fieret, uolens turbæ facere ſatis, adiudicauit ut fieret quod illi poſtulabant. Et accepta aqua abluit manus coram populo dicens: Innocens ego ſum a ſanguine huius iuſti, uos uidebitis. Et reſpondens uniuerſus populus dixit, Sanguis eius ſuper nos & ſuper filios noſtros.

Dimiſit autem illis Barrabam, qui propter ſeditionem & homicidium coniectus fuerat in carcerem, quem popoſcerant. Ieſum autem flagellatum & illuſum tradidit arbitrio illorum ut crucifigeretur.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

Accipientes autem Ieſum milites, exuerunt eum purpura,& induerunt eum ueſtibus proprijs,& abduxerunt eum baiulantem ſuam crucem ut crucifigerent. Exeuntes autem inuenerunt quendam prætereuntem, hominem Cyrenæum,nomine Simonem,uenientem ex agro, patrem Alexandri & Rufi,Hunc apprehendentes coegerunt,ut tolleret crucem eius. Et impoſuerunt illi crucem,ut portaret poſt Ieſum. Sequebatur autē illum multa turba populi ac mulierum quæ plangebant et lamentabantur eum. Conuerſus autē ad illas Ieſus dixit: Filiæ Hieruſalem nolite flere ſuper me,ſed ſuper uobis ipſis flete & ſuper filijs ueſtris. Quoniam ecce uenient dies in quibus dicent, Beatæ ſteriles & uentres qui non genuerunt & ubera quæ non lactauerunt. Tunc incipient dicere montibus,cadite ſuper nos,& collibus, operite nos, quia ſi in humido ligno hæc faciunt, in arido quid fiet? Ducebantur autem & alij duo cum eo facinoroſi,ut interficerentur.

Et ducunt eum in locum qui dicitur Hebraice Golgatha,quod eſt ſi interpreteris, caluariæ locus. Et ibi dederunt ei acetum ſiue myrrhatum uinum cum felle miſtum bibere. Et cum guſtaſſet,noluit bibere.

Et crucifixerunt eum in Golgatha,& cum eo duos latrones,unum a dextris & alterum a ſiniſtris eius,medium autē Ieſum, Et impleta eſt ſcriptura quæ dicit: Et cum iniquis deputatus eſt. Erat autem hora tertia dum crucifixerunt eum. Ieſus autem dicebat, Pater, remitte illis,neſciunt enim quid faciunt.

Scripſit

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

Scripſit autem & titulum Pilatus, id eſt, inſcriptionem cauſſæ illius, & poſuerũt ſuper crucem ad caput Ieſu, Erat autem ſcriptũ: IESVS NAZARENVS REX IVDAEORVM, Hunc ergo titulum multi Iudæorum legerunt, quia prope ciuitatem erat locus, ubi crucifixus eſt Ieſus: Et erat ſcriptum literis Hebraicis, Græcis & Latinis. Dicebant ergo Pilato pontifices Iudæorum, Noli ſcribere: Rex Iudæorum, ſed quod ille dixerit: Rex ſum Iudæorum. Reſpondit Pilatus, Quod ſcripſi, ſcripſi.

Milites ergo cum crucifixiſſent Ieſum, acceperunt ueſtimenta eius, & fecerunt quatuor partes, unicuique militi partem, & tunicam. Erat autem hæc tunica inconſutilis, a ſummo contexta per totum. Dixerunt ergo inter ſe, Ne ſcindamus eam, ſed ſortiamur de illa cuius ſit, ut ſcriptura impleretur quæ ſcripta eſt per Prophetam, dicens: Partiti ſunt ſibi ueſtimẽta mea, & ſuper ueſtem meam miſerunt ſortem. Sedentes autem ſeruabant eum ibi. Et milites quidem hæc fecerunt. Et populus ſtabat ſpectans.

Stabant autẽ iuxta crucem Ieſu mater eius, & ſoror matris eius Maria uxor Cleophæ & Maria Magdalene, Cum uidiſſet ergo Ieſus matrem ac diſcipulum aſtantem, quem diligebat, dicit matri ſuæ, Mulier ecce filius tuus. Deinde dicit diſcipulo, Ecce mater tua. Et ex illa hora accepit eam diſcipulus in ſua.

Qui autẽ præteribant, conuicia iaciebant in eum, mouentes capita ſua, & dicentes, Væ qui demoliris templum & in tribus diebus extruis. Serua temetipſum. Si filius Dei es, deſcende

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

de cruce. Similiter & ſummi ſacerdotes illudentes inter ſeſe cum ſcribis & ſenioribus & populo dicebant, Alios ſeruauit, ſeipſum ſeruare non poteſt. Si hic eſt ille Chriſtus, rex Iſrael, ille Dei electus ſeruet ſeipſum deſcendatq; nunc de cruce, ut uideamus & credamus ei. Conſidit in Deo, liberet eum nunc ſi uult eum. Dixit enim, Filius Dei ſum. Idipſum autem & latrones qui crucifixi erant cum eo exprobrabant conuitiantes ei. Illudebant autem ei & milites accedentes, & acetum offerentes ei, atq; dicentes, Si tu es rex ille Iudæorum, ſaluum te fac. Vnus autem de his qui pendebant facinoroſorum, conuicia dicebat in eum, dicens: Si tu es Chriſtus teipſum ſerua & nos. Reſpondens autem alter increpabat eum dicens: Ne tu quidē times Deum, quod in eadem damnatione es? Et nos quidem iuſte, nam digna factis recipimus, hic uero nihil mali geſsit. Et dicebat ad Ieſum, Domine memento mei cum ueneris in in regnum tuum. Et dixit illi Ieſus. Amen dico tibi, hodie mecum eris in paradiſo.

Ab hora uero ſexta tenebræ factæ ſunt ſuper uniuerſam terram uſq; ad horam nonam, & obſcuratus eſt ſol. Et circa horam nonam clamauit Ieſus uoce magna, dicens: Eli, eli lamma azabthani? quod eſt, ſi quis interpretetur. Deus meus, Deus meus, cur deſeruiſti me? Quidam autem illic ſtantium cum audiſſent dicebant: Ecce Heliam uocat iſte. Sciens autem Ieſus quod omnia iam conſummata eſſent, ut conſummaretur ſcriptura dicit, Sitio. Vas igitur erat poſitum aceto plenum, & con-

tinuo

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

tinuo accurrens unus ex eis, cum acceptam ſpõgiam impleſſet aceto & hyſopo, impoſuit harundini, obtulitq; ori eius ut biberet, & cum ceteris dicebat, Sinite, Videamus an ueniat Helias ad deponendum eum. Cum ergo accepiſſet Ieſus acetum, dixit Conſummatum eſt. Et iterum clamauit uoce magna, dicens: Pater in manus tuas commendo ſpiritum meum. Et cum hæc dixiſſet inclinato capite tradidit Spiritum.

Et ecce uelum templi ſciſſum eſt medium in duas partes a ſummo uſq; ad imum, & terra mota eſt, & petræ ſciſſæ ſunt, & monumenta aperta, & multa corpora ſanctorum qui dormierant ſurrexerunt, & egreſsi e monumentis poſt reſurrectionem eius, uenerunt in ſanctam ciuitatem & apparuerunt multis.

Centurio autem qui ſtabat ex aduerſo illi, et qui cum eo erant cuſtodientes Ieſum, uidentes quod ſic emiſſo clamore expiraſſet, uiſoq; terræmotu, & his quæ facta fuerant, timuerunt ualde & glorificauerunt Deum, dicentes. Vere hic homo iuſtus erat & filius Dei. Et omnes turbæ eorum qui ſimul acceſſerant ad ſpectaculum iſtud, & uiderant quæ contingebant, percutientes pectora ſua reuertebantur.

Stabant ibi omnes noti eius procul, & multæ mulieres quæ ſecutæ erant eum a Galilæa, hæc uidentes. Inter quas erat Maria Magdalene, & Maria Iacobi parui & Ioſe mater, & Salome mater filiorum Zebedæi, quæ etiam, cum eſſet in Galilæa, ſecutæ fuerant illum, &

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

miniſtrauerant ei, aliæque complures quæ ſimul a Galilæa aſcenderant cum eo Hieroſolymam.

Iudæi ergo, quoniam paraſceue erat, ut non remanerent in cruce corpora Sabbato (erat magnus dies ille Sabbati) rogauerunt Pilatum ut frangerentur eorum crura, & tollerentur. Venerunt ergo milites, & primi quidem fregerunt crura & alterius qui crucifixus eſt cum eo. Ad Ieſum autem cum ueniſſent, ut uiderunt eum iam mortuum, non fregernnt eius crura, ſed unus militum lancea latus eius fodit, & continuo exiuit ſanguis & aqua. Et qui uidit teſtimonium perhibuit, & uerum eſt teſtimonium eius. Et ille ſcit quod uera dicit, ut & uos credatis. Facta ſunt enim hæc ut ſcriprura impleretur, Os non comminuetis ex eo. Et rurſus alia ſcriptura dicit, Videbunt in quem pupugerunt.

Poſt hæc autem cum ueſpera facta eſſet, quoniam erat paraſceue quæ præcedit Sabbatum, uenit Ioſeph Arimathienſis, oriundus ab Arimathæa ciuitate Iudæorum, uir diues, ſenator & bonus & iuſtus, qui non conſenſerat conſilio & facto eorum. Erat enim & ipſe expectans regnum Dei. Nam & diſcipulus erat Ieſu, ſed occultus propter metum Iudæorum. Hic ſumta audacia ingreſſus eſt ad Pilatum, & petijt ab eo, ut tolleret corpus Ieſu. Pilatus autem admiratus eſt ſi iam mortuus eſſet. Et accerſito ad ſe Centurione interrogauit

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

gauit illum, an iamdudum mortuus fuiſſet. Et cognita re ex Centurione, donauit corpus Ieſu ipſi Ioſeph, iubens reddi illum.. Et Ioſeph mercatus eſt ſindonem. Venit autem & Nicodemus, qui uenerat primum ad Ieſum nocte, ferens miſturam myrrhæ & aloes, ad libras ferme centum. Acceperunt ergo corpus Ieſu depoſitum, & inuoluerunt illud in ſindone munda, obuinxeruntque lintheis cum aromatibus, ſicut mos eſt Iudæis ſepelire. Erat autem in eo loco ubi crucifixus eſt, hortus, & in horto monumentum Ioſeph nouum, quod is exciderat in Petra, in quo nondum quiſquam poſitus erat. Ibi ergo, quia paraſceue erat Iudæorum & Sabbatum illuceſcebat, quod in propinquo eſſet monumemtum, poſuerunt Ieſum. Et aduoluto ſaxo ingenti ad oſtium monumenti, abierunt. Erat autem ibi Maria Magdalene & Maria Ioſe ſedentes contra ſepulcrum & aliæ mulieres, quæ & ipſæ uenerant cum Ieſu de Galilæa, ſpectantes, ubi & quemadmodum poſitum erat corpus eius.

Reuerſæ uero parauerunt aromata & unguenta, ac ſabbato quidem quieuerunr ſecundum præceptum.

Poſtero autem die quæ ſequitur poſt paraſceuen, conuenerunt principes Sacerdotum & Phariſæi ad Pilatum, dicentes: Domine recordati ſumus, quod impoſtor ille dixit adhuc uiuens, Poſt tres dies reſurgam. Iube ergo muniri ſepulcrum uſque in diem tertium,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

ne quando ueniant diſcipuli eius & furentur eum, dicantq; plebi, ſurrexit a mortuis, & erit nouiſsimus error peior illo priore. Ait illis Pilatus, Habetis cuſtodiam. Ite, munite ſicut ſcitis. Illi autem abeuntes munierunt ſepulchrum obſignato lapide, adhibitis cuſtodibus.

ENARRATIO TEXTVS.

CVM *nullum opus ſit magis admirandum, quam opus redemtionis, quæ eſt paßio & mors* Domini *noſtri* IESV CHRISTI, *iuxta dictum Petri in prioris primo: Non redemti eſtis caducis rebus auro et argento: ſed precioſo ſanguine agni immaculati et incontaminati, nempe* IESV CHRISTI, *decet nos carißimi fratres & ſorores, ſummo ſtudio incumbere, ut huius mirandi operis hiſtoriam cognoſcamus, præſertim cum nobis commendatur in Articulis fidei noſtræ, ubi profitemur nos credere in filium* Dei Dominũ *noſtrum* IESVM CHRISTVM, *qui eſt paſſus ſub* Pontio Pilato, *crucifixus & mortuus &c. idq; in eum finem, ut ex noticia Hiſtoriæ, in nobis fides per Spiritum ſanctum excitetur: unde fiat, ut huius mirandi operis fructus ad nos pertingat.*

Cæterum quo diſtinctius & clarius de hoc admirando opere dicere poßim: diuidam totam doctrinam de paßione DOMINI *in tres Locos ſeu Articulos, qui ſunt:*

I. *Quotupliciter* Dominus *eſt paſſus.*

II. *Paßionis* Domini *æſtimatio & fructus.*

III. *Pia & ſalutaris meditatio paßionis* Domini.

DE

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

DE PRIMO.

QVia nos peccauimus anima & corpore, & debuit fieri ſatisfactio pro utroq;, Dominus noſter Ieſus Chriſtus paſſus eſt & anima & corpore: Iccirco dicam *de utriuſq; paßione, animæ uidelicet et corporis* Domini.

Quod ſit in anima paſſus, teſtatur ipſe & uoce & ſigno. Voce *cum dicit*: *Triſtis eſt anima mea uſq; ad mortem*: & *in cruce*: Deus *meus* Deus *meus cur deſeruiſti me*. Huc *pertinet & Prophetia* Dauid *de Chriſto*: *Dolores inferni circundederunt me, id eſt, maximis doloribus afficiebar*. Signo *teſtatur dolorem apud ſepulchrum* Lazari Ioan.11. & *in horto*. Apud *ſepulchrum cum cogitat tyrannidem* Diaboli *in genus humanum & generis humani miſeriam*: Nam *omnes dolores animi, quos perpeſſus eſt Chriſtus* 33. *annis uſque ad mortem eius, ſunt pars paßionum quibus afficiebatur filius* Dei. In *horto teſtatur maximam fuiſſe animæ ſuæ triſticiam, dum præ doloris acerbitate ſudauerit ſanguineas guttas*. Naturale *quidem eſt, quod homo lachrymetur & ſudet interdum in ingenti dolore, audito ſubitaneo malo*: *ſed nullus unquam inuentus fuit, qui ſudorem ſanguineum præ dolore ſudauerit*: *nemo enim tantum dolorem ſuſtinere poſſet*.

Si *quæritis cauſſas huius ingentis doloris, ſcitote non unam eſſe, ſed multas*: *quarum hæ ſunt præcipuæ*.

PRIMA: *cogitatio tyrannidis in humanum genus, et maximæ miſeriæ, qua omnes homines propter defectionem a* Deo *premebantur*.

SECVNDA: *cogitatio iræ* Dei, *quam ipſe ſuſtinere debuit propter peccata noſtra quæ in ſe recepit*. Tametſi *enim ipſe fuit immunis ab omni peccato*: *tamen in ſe*

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

recepit reatum peccatorum totius mundi. Vnde Ioannes: Agnus Dei tollit, id eſt, in ſuo corpore geſtat, peccata mundi, ſenſit igitur uere filius Dei iram Patris: qui ſenſus tantum dolorem in ſanctiſsima anima excitauit quod ſanguinem ſudauerit.

TERTIA: cogitatio ſupplicij, quod in ſanctiſsimo ſuo corpore mox ſequenti die, ſe perpeſſurum præuidit, & contumeliæ qua afficeretur.

QVARTA: cogitatio ingratitudinis maximæ partis orbis terrarum. Præuidit enim fore quod multi ſapientes, multi potentes, & alij omnino eſſent hoc ſuum ſupplicium pro illis redimendis ſuſceptum aſpernaturi, imo ſe & ſuos perſecuturi: præuidit etiam quod maxima pars eorum, qui Chriſtianum nomen portant, ſuis ſceleribus effecturi eſſent, ut hoc ſuo beneficio ſe ipſi ingrati priuarent. Hæ quotuor cauſſæ acerbiſsimum dolorem in corde Chriſti excitarunt.

Hunc dolorem Domini & nos cogitare debemus, quo ad fidem & pietatem excitemur, ne cum ingrato mundo pereamus.

Hæc ſint breuiter dicta de animæ Chriſti cruciatu: nunc de corporis ſupplicio dicam. Etſi enim corporis ipſius cruciatus incepit in præſepi, quando matri Domini nullus erat locus in diuerſorio: & poſtea cum octaua a natiuitate ſua die, ſanguinem in circunciſione effudit: & deinde uſq; ad tempus, quo uictima eſt factus in ara crucis pro nobis: Hoc tamen tempore dicam de eo ſupplicio quod ſuſtinuit poſtremum. Etſi autem iam ex Hiſtoria, quam recitaui, facile a quouis intelligi poteſt, quam uarijs modis ſit afflictus in ſanctiſsimo ſuo corpore dominus: tamen quod late in hiſtoria ſparſum eſt, in breuem ſummam contraham & diſtribuam pro ratione locorum, in quibus

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

quibus eſt affectus ſupplicio. Sunt autem hæc loca: hortus, domus Caiphæ, ſacerdotum conciliabulum, domus Herodis, prætorium, galgata, hoc eſt, locus extra urbem, ubi ſumebatur ſupplicium de latronibus.

Quid paſſus eſt in horto? Oſculo traditus eſt: manus militum in eum iniectæ ſunt: comprehenſus eſt & uinctus: tanquam fur & latro abductus eſt: ubi illum omnes ipſius diſcipuli deſeruerunt.

Quid paſſus eſt in domo Caiphæ? Illuditur falſis teſtimonijs & conuicijs obruitur, & a miniſtro ſacerdotis alapa cæditur.

Quid patitur in concilio ſacerdotum? falſis teſtimonijs grauatur, illuditur, expuitur in faciem eius, colaphis cæditur, obtecta facie percutitur, & iubetur uaticinari quis illum percuſſerit.

Quid patitur in domo Herodis? Contemptum tyranni & totius aulæ ipſius, & in extremi contemptus teſtimonium, indutum Ieſum ueſte ſplendida remiſit Herodes ad Pilatum.

Quid patitur in prætorio? Illic accuſatur: producuntur aduerſus eum falſi teſtes: petitur ut crucifigatur: a militibus Pilati induitur purpura in maiorem contemptum: corona ſpinea imponitur capiti ipſius: datur arundo in dexteram eius: & genu flexione illuditur hoc ſcommate, Aue rex Iudæorum: expuebatur in faciem eius: dabantur illi alapæ: percutiebatur ſanctiſſimum caput eius fuſtibus: & tandem ad petitionem ſacerdotum & totius populi adiudicatur cruci, mortis generi contemptiſſimo.

Quid patitur iam condemnatus? Imponitur humeris ipſius lignum crucis, in quod erat affigendus: crucifigitur inter duos latrones, ut ipſe inter eos maxime facinoroſus iudicetur: crucifixo datur uinum Myrrhatum cum

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

felle mixtum: & tandem in his grauiſsimis cruciatibus moritur. Hinc apparet quam acerbum ſupplicium ſuſtinuerit filius Dei Dominus noſter Ieſus Chriſtus.

Sed quarum rerum nos admonebit ſupplicij grauitas? ſane multarum, & præcipue quatuor.

PRIMVM enim magnitudo iræ Dei aduerſus peccatum conſpicitur: peccatum enim noſtrum ita prouocauerat iram Dei, ut non potuerit placari niſi per filium Dei, qui humana natura aſſumta, noſtram uicem ſuſtinet et ſatisfacit iuſticiæ Dei.

SECVNDO hic conſpicitur fœditas peccati: Nam pro delicti qualitate ſupplicia quoq; uariant. Latro rota punitur: fur patibulo: homicida gladio: puer delinquens uirga: uerum filius Dei turpiſsimam mortem & execrabilem in lege Dei perpeſſus eſt: quare ſignificatur, quam abominabile ſit peccatum in conſpectu Dei.

TERTIO conſpicitur hic humiliatio filij Dei, qui infra omnes creaturas deiectus fuit: qua humiliatione teſtatur amorem ſuum erga genus humanum, cuius redimendi cauſſa tanta ſuſtinuit.

QVARTO conſpicitur horrendum & implacabile odium Iudæorum aduerſus ſibi miſſum ſaluatorem. Tametſi autem nihil eſt hic factum præter conſilium Dei: Nam longe antea paſsio Chriſti eſt præfigurata & prædicta a ſanctis Dei Prophetis, ut Petrus dicit in prioris primo: tamen Iudæi hoc non fecerunt, ut Dei conſilio obtemperarent: ſed ut ſuo odio ſatisfacerent. Ea enim eſt mundi natura, quod eos qui ſua ſcelera acerbius reprehendunt, e medio ſublatos cupiant, quo licentius peccare liceat. Hæc ſint breuiter dicta de primo loco.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

DE SECVNDO.

VIdimus qualis fuit chriſti paßio, nunc quod ſecundo loco promiſi, oſtendam quæ ſit paßionis Chriſti æſtimatio coram Deo, & quis fructus inde proueniat.

Quæ eſt ergo eius æſtimatio coram Deo? Paßio Domini noſtri Ieſu Chriſti eſt ſacrificium propiciatorium, in quo æternus filius Dei homo factus, & ſacerdos perpetuus a Deo conſtitutus, obtulit ſe per ſpiritum æternum æterno Patri, ut iſta, ſua oblatione placaret iram Dei & ſatisfaceret pro culpa & pœna humani generis, ut omnes, qui in illum credunt & credituri ſunt, per eundem ſanctificentur ad uitam æternam, iuxta illud Ioannis 17. pro illis ſanctifico me ipſũ. Hinc patet quæ ſit æſtimatio paßionis Domini, et quid fructus inde ad nos homines perueniat, modo in Chriſtum uiua fiducia recumbamus. Chriſtus mediator inter nos & Deum conſtitutus, ſacrificio ſuo, id eſt, morte & paßione placat iram Dei, ipſe ſacerdos ſeipſum offert Deo, idq; ut nos a reatu damnationis liberet. Videmus proinde quinq; eſſe in hoc ſacrificio. 1. Sacerdos eſt ipſe Chriſtus. 2. Victima ſeu res quæ offertur eſt ipſe ſacerdos. 3. Deus eſt cui hoc ſacrificium offertur. 4. Mundus eſt pro quo fit hæc oblatio. 5. Pactum & fœdus eſt, quod hæc oblatio fidelibus tantum cedat in ſalutem.

Sed qui fieri poteſt ut unius Chriſti mors ſit ſatisfactoria pro totius mundi peccatis? Ecce agnus Dei, inquit Ioannes, qui tollit peccata mundi: nam ex indiuidua & ineffabili unione diuinæ & humanæ naturæ in una perſona eſt dignitas, æſtimatio & meritum infinitum omnium operum & paßionum Chriſti. Cum ergo dicitur, filius hominis redemit nos per meritum paßionis ſuæ,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

opus infiniti precij & ualoris nominatur, quia is filius hominis, qui eſt paſſus, etiam eſt Deus. Item mors hominis eſt ſatisfactio, quia eſt mors hominis qui eſt Deus. Obœdientia filij hominis eſt noſtra iuſticia, quia eſt obœdientia hominis, qui eſt Deus. Ita filius hominis remittit peccata, quia eſt Deus. Caro Chriſti eſt cibus uitæ, quia eſt caro hominis, qui eſt Deus. Tametſi autem diuina natura in Chriſto non eſt paſſa, ſed humana tantum, ut Petrus ait: Chriſtus eſt paſſus in carne: tamen Paßio eſt perſonæ, adeo ut quicquid contumeliæ factum eſt humanitati Chriſti, id totum in contumeliam perſonæ ceſſerit, iuxta illud: Dominum gloriæ crucifixerunt: unde Eccleſia confitetur filium Dei paſſum eſſe, quia in humana natura aſſumpta eſt paſſus.

Quæ ſit æſtimatio paßionis Domini coram Deo dictum eſt, & quis ſit eius fructus in genere: nunc autem quo fructus paßionis Domini conſpiciatur melius, cum in partes diſtribuam: ſunt igitur hi fructus.

PRIMVS, Deo præſtita eſt obœdientia. Philip. 2. Humiliauit ſeipſum factus obœdiens uſque ad mortem crucis.

SECVNDVS, Diabolus eſt uictus: In hoc (inquit Ioannes) apparuit Chriſtus, ut deſtruat opera Diaboli, iuxta primam promißionem: ſemen mulieris conteret caput ſerpentis.

TERTIVS, homo a peccatis ſaluatus eſt & iuſtificatus. Ecce, inquit Ioannes, agnus Dei qui tollit peccata mundi. Item Rom. 4. Mortuus eſt propter peccata noſtra. 2. Cor. 5. Eum qui non nouit peccatum fecit peccatum, ut nos fieremus iuſticia Dei in ipſo: hoc eſt, Chriſtum fecit pro peccato hoſtiam, ut ipſius iuſticia nos iuſtificemur coram Deo.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

QVARTVS, æquatio iudæorum & gentium, iuxta illud Epheſ. 2. ipſe enim eſt pax noſtra qui fecit utraque unum & interſtitium maceriæ ſoluens inimicitias per carnem ſuam, legem mandatorum in decretis abolens, ut duos conderet in ſemetipſum in unum nouum hominem, faciens pacem ut reconciliaret ambos in uno corpore Deo per crucem.

QVINTVS, Mors abolita eſt, Hoſeæ 13. Ero mors tua o mors. Breuiter Chriſti uictima eſt noſtra redemptio. Nam eſt precium perſolutum pro nobis, quo Deus placatus eſt, homo redemptus, Diabolus uictus, atque adeo omnia in cœlo & in terra uni capiti Chriſto ſubiecta ſunt. Epheſ. 1.

DE TERTIO.

Pia & ſalutaris meditatio paßionis Dominicæ ad ſex partes reuocari poteſt, quas Chriſtiani non tantum hoc tempore: uerum toto ſuæ uitæ tempore meditari debent. Harum enim partium pia meditatio non ſolum confutat eos, qui in Papatu putant ſe ſatisfeciſſe officio, ſi toties dominicam orationem & ſalutationem Angelicam recitauerint, procumbentes coram idolis erectis in ſuperſtitioſum cultum: uerumetiam mirum in modum pios confirmat & conſolatur: proponam igitur ordine ſex partes huius meditationis.

PRIMA: ueniet nobis in mentem quantum neceſſe ſit iram Dei fuiſſe ob peccatum hominum, quæ non potuit placari ullius creaturæ opere: ſed neceſſe fuerit unigenitum filium Dei mori quo iram Dei hac iuſta pro peccato ſatisfactione ſoluta placaret.

SECVNDA: ueniet nobis in mentem quam immen-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

ſa & imperueſtigabilis fuerit miſericordia Dei Patris, qui potius uoluit filium unigenitum ſuſtinere acerbiſsimam mortem, quam genus humanum à ſe conditum perdere. Forte cogites Deum potuiſſe alia ratione genus humanum liberaſſe. Tu quis es qui Deum uis docere quid potuerit: cogita de iuſticia Dei & miſericordia ſimul: ut enim miſericordia mouit illum ad ſaluandum: ita iuſticia eum mouit ut fieret iuſta iniuriæ compenſatio. Homo peccauit, debuit ergo aut perire aut ſatisfacere: non autem potuit purus homo ſatisfacere iuſticiæ Dei, neque debuit alius quam homo: Sapientia ergo Dei hic inuenit ex miſericordia remedium, ut filius Dei æternus fieret homo, quo & poſſet, quia Deus, & deberet, quia humanam naturã in ſe recepiſſet, ſatisfacere iuſticiæ Dei. Ita in Chriſti paßione apparet mixta cum miſericordia iuſticia & utramq; temperauit ſapientia.

TERTIA: ueniet in mentem ſummus & inenarrabilis amor filij Dei erga genus humanum, qui uoluit in ſe deriuare iram Patris ac ſuſtinere tam ignominioſam mortem: idque pro inimicis ſuis, ut Paulus teſtatur Romanorum 5.

QVARTA: ueniet tibi in mentem uera ratio, qua tibi poßit applicari fructus paßionis dominicæ ut tibi ſit ſalutaris. Fit autem hæc applicatio, uerbo, fide, & Sacramento. Verbo offertur quaſi manu Dei beneficium paßionis Domini, ubi & quoties prædicatur Euangelium Ieſu Chriſti, & miniſtri uerbi uice Dei omnibus, qui audiunt Euangelium, fructum paßionis Domini oſtendunt. Deinde cum ita offertur quaſi manu Dei beneficium paßionis Domini, debet fide recipi quaſi manu quadam hominis, quam fidem ſpiritus ſanctus efficit in hominibus audientibus & obtemperantibus Euangelio: præterea Sacramento

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

cramento utroque Baptiſmo & Cœna Domini obſignatur, ac eius uis & uſus tanquam in tabellis pingitur, quemadmodum heri audiuimus. Cum igitur recitas articulum fidei de paßione Domini, firmiter ſtatue & certißime crede, quod pro te mortem filius Dei ſubierit, quod cum feceris, mortis Domini es particeps, adeo ut tota Chriſti obedientia tua ſit abſolutio a peccato & tua iuſticia. Eſt autem duplex obedientia in Chriſto conſideranda, obedientia crucis & obedientia legis, quæ eius erat perfecta impletio. Vt obedientia crucis eſt expiatio peccati: ita obedientia legis nobis imputatur in iuſticiam, Roman. 5.

QVINTA: cum ita participes ſumus effecti paßionis Domini per fidem, in mentem nobis ueniet, qualiſnam ſit ſors piorum in hac uita. Quemadmodum enim Chriſtus eſt paſſus: Ita uult & reliquos pios pati, ut ſint conformes imaginis filij Dei: Vnde Paulus Roman. 6. Ideo enim compatimur, ut una cum illo glorificemur.

SEXTA: Veniet nobis in mentem quid Chriſtus a nobis, quos ſuo ſanguine redemit, requirat: nam cum iam ab ipſo redemti ſumus, debemus ei obedire. Quid uult ipſe? 1. ut renunciemus hoſti ipſius Diabolo. 2. ut fugiamus peccatum, ne rurſus ſcientes & uolentes Deum noſtris peccatis offendamus. 3. ut ſanctitati & pietati ſtudeamus & ſeruiamus illi in uero timore omnibus diebus uitæ noſtræ: quod ſi fecerimus, finem fidei reportabimus ſalutem animarum æternam, quam donet nobis Deus Pater per IESVM CHRISTVM Dominum noſtrum, AMEN.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

HISTORIA RESVRRECTIONIS

DOMINI NOSTRI IESV CHRISTI, EX COLLATIONE QVATVOR EVANGELISTARVM CONCINNATA.

CVM præteriſſet Sabbatum, Maria Magdalene, & altera Maria quæ Iacobi dicitur, & Salome, & Ioanna, & cæteræ quæ cum eis erant, quæ uenerant cum Ieſu de Galilæa, emerunt & parauerunt aromata, ut uenirent & ungerent Ieſum. Nam Sabbato quieuerant ſecundum præceptum.

Veſpera autem Sabbatorum quæ luceſcit in unam Sabbatorum, id eſt, mane profundo crepuſculo cum adhuc eſſent tenebræ primo die Sabbatorum, ueniunt exorto Sole ad monumentum, portantes quæ parauerant aromata.

Et ecce terræmotus factus eſt magnus, Angelus enim Domini deſcendit de cœlo, & accedens deuoluit lapidem ab oſtio, ſedebatque ſuper eum. Erat autem aſpectus eius ſicut fulgur, & ueſtimentum eius candidum ſicut nix. Præ timore autem eius concuſſi ſunt cuſtodes, & facti ſunt uelut mortui.

Mulieres autem dicebant ad inuicem. Quis reuoluet nobis lapidem ab oſtio monumenti?

Nam

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

Nam erat magnus ualde. Et cum reſpexiſſent, uident lapidem eſſe reuolutum a monumento, Et ingreſſæ in monumentum non inuenerunt corpus Domini Ieſu. Currit ergo Maria Magdalena, ut hæc nunciet. Et factum eſt dum mulieres mente conſternatæ eſſent de hoc, quod non inueniſſent corpus Ieſu, ecce duo uiri ſteterunt iuxta illas in ueſtibus fulgurantibus. Cum expauiſſent autem & declinarent uultum in terram, dixerunt ad illas. Quid quæritis uiuentem cum mortuis? Non eſt hic, ſed reſurrexit. Recordamini ut dixerit uobis cum adhuc in Galilæa eſſet, dicens, quod oportuerit filium hominis tradi in manus hominum peccatorum, & crucifigi, & die tertio reſurgere. Et recordatæ ſunt uerborū eius, & regreſſæ a monumento, nunciauerūt poſtea hęc omnia illis undecim, & cæteris omnibus, Et dicebant ad Apoſtolos hæc, & uiſa ſunt apud illos ceu deliramentum uerba illarum, neq; crediderunt illis. Cum uero currit Maria Magdalena (ut dictum eſt) uenit ad Simonem Petrum et ad alterum illum diſcipulum quem amabat Ieſus, & dicit illis, Suſtulerunt Dominum e monumento, & neſcimus ubi poſuerint eum.

Surgens ergo Petrus exijt & ille alius diſcipulus, & uenerunt ad monumentum. Currebant autem duo ſimul, & ille alius diſcipulus præcurrit citius Petro, uenitque prior ad monumentum, & cum ſe inclinaſſet, uidit poſita linteamina, non tamen introiuit. Venit ergo Simon Petrus ſequens eum, & introiuit in monumentum, Et uidet linteamina ſola poſita,

&

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

& ſudarium quod fuerat ſuper caput eius,non cum linteaminibus poſitum, ſed ſeparatim inuolutum iu unum locum. Tunc ergo introiuit & ille alius diſcipulus qui uenerat prior ad monumentum,uiditq; & credidit. Nondum enim nouerant ſcripturam, quod oportuiſſet eum a mortuis reſurgere. Diſcipuli ergo abierunt rurſus ad ſemetipſos. Et Petrus mirabatur,quod acciderat.

Maria autem ſtabat ad monumentum foris plorans. Dum ergo fleret,inclinauit ſe in monumentum , & uidit duos Angelos amictos albis ſedentes, unum ad caput & alterum ad pedes,illic ubi poſuerant corpus Ieſu. Dicunt ei illi, Mulier quid ploras? Dicit eis, Suſtulerunt Dominum meum,nec ſcio ubi poſuerãt eum. Hæc cum dixiſſet conuerſa eſt retorſum,& uidet Ieſum ſtantem , nec ſciebat quod Ieſus eſſet, dicit ei Ieſus: Mulier quid ploras? quem quæris? Illa exiſtimans quod hortulanus eſſet,dicit ei: Domine ſi tu aſportaſti eum,dicito mihi ubi poſueris eum , & ego eum tollam. Dicit ei Ieſus: Maria. Conuerſa illa dixit ei: Rabboni,quod dicitur Magiſter. Dicit ei Ieſus: Noli me tangere, Nondum enim aſcendi ad patrem meum, Sed uade ad fratres meos & dic eis,Aſcendo ad Patrem meum & Patrẽ ueſtrum,& Deum meum & Deum ueſtrum. Hæc eſt illa Maria Magdalene, de qua Ieſus eiecerat ſeptem dæmonia, cui cum ſurrexiſſet apparuit primum,mane primo die ſabbati. Illa autẽ profecta renunciauit diſcipulis,qui cũ illo fuerãt, lugentibus ac flentibus,quod uidiſſet Dominũ

& ea

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

& ea dixiſſet ſibi. Et illi cum audiſſent quod uiueret ac uiſus eſſet ab illa, non crediderunt.

Ingreſſæ autem mulieres in monumentum, uiderunt adoleſcentem a dextris, amictum ſtola candida, & expauerunt. Erat autem Angelus Domini. At ille dicit eis: Nolite timere uos, ſcio enim quod Ieſum Nazarenum, qui crucifixus fuit, quæritis, Non eſt hic, ſurrexit enim ſicut dixit: Venite & uidete locum ubi poſuerant Dominum. Et abeuntes, cito dicite diſcipulis eius & Petro quod ſurrexit a mortuis, & ecce præcedet uos in Galilæam, illic eum uidebitis ſicut dixit uobis. Ecce dixi uobis. Et abeuntes celeriter fugerunt a monumento cum timore & gaudio magno, & currebant ut renunciarent diſcipulis eius. Habebat autem illas tremor & ſtupor, neq; cuiquam quicquam dicebant, timebant enim. Cum autem iſſent ad renunciandum diſcipulis eius, ecce Ieſus occurrit illis, dicens: Auete. Illæ autem acceſſerunt & tenuerunt pedes eius & adorauerunt eum. Tunc ait illis Ieſus: Nolite timere, Ite renunciate fratribus meis ut eant in Galilæam, & ibi me uidebunt.

Quæ cum abiſſent, ecce quidam e cuſtodibus uenerunt in ciuitatem, ac renunciauerunt principibus ſacerdotum omnia quæ acciderant, Et congregati cum ſenioribus, conſilio habito, pecuniam copioſam dederunt militibus, dicentes: Dicite, diſcipuli eius nocte uenerunt, & furati ſunt eum uobis dormientibus, Et ſi hoc auditum fuerit a præſide, nos per-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

perſuadebimus ei, & ſecuros uos faciemus. At illi accepta pecunia, fecerunt ſicut erant edocti, & diuulgatus eſt hic ſermo apud Iudæos uſque in hodiernum diem.

ENARRATIO TEXTVS.

Hoc feſtum ſummum omnium feſtorum eſt, in quo proponitur nobis Articulus *de reſurrectione* Domini *ex mortuis, idq; tertio die, iuxta ſcripturas, qui per ſuam glorioſam reſurrectionem, ut uictor mortis, peccati,* Diaboli*: ita redemtor omnium, qui in ſe credere non recuſauerint, factus eſt. Solet autem in hoc feſto dici ex* Hiſtoria *reſurrectionis, de beneficio ſeu fructu eiuſdem & de uſu: quæ omnia hoc præſens* Euangelium *continet:* Narratur *ab* Angelo *quod* Chriſtus *reſurrexerit,* Hæc *eſt* Hiſtoriæ *ſumma: iubentur mulieres non timere,* Et *eſt fructus huius beneficij: ac mulieres* Chriſtum *excitatum quærunt, quarum exemplo nobis ſalutaris reſurrectionis* Domini *uſus commendatur: quare non fruſtra* Paulus Timotheo *ſcribens, ait:* Memento *quod* Ieſus Chriſtus *reſurrexit a mortuis.* Nam *ut dicit idem* Apoſtolus Roman. 10. *Si in corde tuo credideris, quod* Deus *eum ſuſcitauit ex mortuis, ſaluus eris. Cæterum quo nobis hic* Articulus *fidei noſtræ reddatur confirmatior, tres locos tractabo in hac concione qui ſunt:*

I. *Quotuplex ſit probatio reſurrectionis* Domini.

II. *Cur tertia die reſurrexerit.*

III. *Quis ſit reſurrectionis* Chriſti *fructus.*

DE PRIMO.

Triplici

TRiplici teſtimoniorum genere confirmatur reſurrectio Domini: nam ſunt teſtimonia antecedentia, coniuncta & conſequentia, de quibus ordine dicam.

Vt antecedentia teſtimonia reſurrectionis Domini diligenter expendamus, admonet Chriſtus Lucæ 24. ubi ita ait: Sic ſcriptum eſt, & ſic oportuit Chriſtum pati & reſurgere tertia die, & prædicari in ipſius nomine pœnitentiam & remiſsionem peccatorum omnibus gentibus. Sed ubi hoc ſcriptum eſt? Ipſe reſpondit & ait: In Moſe, Prophetis & Pſalmis de me ſcriptum eſt. Proinde in Moſe, Prophetis & Pſalmis debemus quærere teſtimonia antecedentia reſurrectionis Domini.

In Moſe eſt duplex genus teſtimoniorum de reſurrectione Domini: Nam & claris dictis prænunciatur, & figuris multis adumbratur. Clara ſunt hæc dicta: Semen mulieris conteret caput ſerpentis, id eſt, Chriſtus diabolum ſuperabit, quod non fieri potuit, niſi per reſurrectionem Chriſti ex mortuis: nã ſi Chriſtus manſiſſet in ſepulcro, diabolus uictor fuiſſet Chriſti. Donec etenim iacuit in ſepulcro Chriſtus, nulla Chriſti uictoria, id eſt, nullus triumphus erat: Verũ dum aperto ſepulcro prodijt de ſepulcro uiuus Dominus, ſe uictorẽ Sathanæ & triumphatorẽ declarauit. Huc & illud dictũ pertinet: In ſemine tuo benedicentur omnes gentes terræ. Vt ergo in morte maledictio: ita in uita Chriſti benedictio conſpicitur. Adumbratur etiã figuris in Moſe. Adam dormiens et poſtea excitatus, figura fuit morientis et reſurgentis Chriſti. Sic enim ait Auguſtinus: præfigurata eſt in protoplaſta Adam Chriſti reſurrectio, quia ſicut ille poſt ſoporẽ ſurgens Euam de latere ſuo fabricatã agnouit: ita Chriſtus e morte reſurgens, ex uulnere lateris ſui ædificauit Eccleſiã. Iſaac quoq; impoſitus rogo ut cremaretur, liberatus tamen per

Ange-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

Angelum, typus fuit Chriſti oblati in cruce, & poſtea a morte exemti uirtute diuina. Ioſeph coniectus in carcerem, & poſtea eductus ad ſummos honores figurabat mortem & reſurrectionem Domini.

In Prophetis quoque ſunt & dicta & figuræ de hac reſurrectione, de qua loquitur Iſaias cap. 53. Si poſuerit pro peccato animam ſuam, uidebit ſemen longæuum, & uoluntas Domini in manu eius dirigetur. Daniel aperte dicit Chriſtum occidendum, & tamen perpetuo regnaturum. Hoſeas quoq; dicit, tertia die uiuificabit nos. Figuræ inter multas ſunt hæ. Sampſon obſeratis portis clauditur in ciuitate: Dominus obſignato clauditur monumento. Sampſon fractis ſeris ſubtractisq; portis ſecurus euadit: Chriſtus ruptis inferni poteſtatibus liber egreditur. Sicut perit nauis, niſi Ionas perditum detur: ita perit mundus, niſi Chriſtus patitur. Et ſicut Ionas fuit in uentre piſcis tribus diebus, & poſtea in terram eiectus eſt: ita Chriſtus triduum in terra erat, & poſtea uiuus de ſepulcro prodijt.

In Pſalmis quoque ſunt teſtimonia & figuræ reſurrectionis Chriſti. Pſalmus ſecundus totus agit de regno & ſacerdotio Chriſti. Pſal. 15. Non dabis ſancto tuo uidere corruptionem. Pſal. 22. concionatur de paſſione Domini & reſurrectione. Pſal. 110. De torrente in uia bibet, propterea exaltabit caput. Idem Dauid adumbrat mortem & reſurrectionem Domini. Dauid toties fugiens & tandem ad regnum euectus, typus fuit humiliationis Chriſti & glorificationis per reſurrectionem. Huiuſmodi probationes mortis & reſurrectionis Domini, multæ ſunt in Moſe, Prophetis & Pſalmis, ſed pauca recitaui ob temporis anguſtiam. Huc accedit quod Chriſtus ſæpiſsime præmonuit ſuos de ſua morte & reſurrectione.

Videri Matth. 16. 17 et 20. Marc. 8. 9. et 10. Luc. 17. et 18. & Joh. 2.

Coniuncta

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

Coniuncta teſtimonia ſunt etiam duplicia, nempe clara dicta & ſigna. In hoc Euangelio Angelus dicit: ſurrexit & non eſt hic. Signum conſpicitur, uacuum ſepulchrum: terræmotus: oſtendit ſe Dominus primum Magdalenæ: Deinde pluribus Apoſtolis: tum 500. fratribus: & 40. diebus cum ſuis uerſatur diſcipulis: & tandem multis conſpicientibus uiſibiliter aſcendit in cælum.

Conſequentia teſtimonia ſunt etiam duplicia, uox Apoſtolorum, ac totius Eccleſiæ uox confitentis Chriſtum ſuum Dominum & mediatorem. Deinde ſunt ſigna quoq;. Internum eſt ſpiritus Chriſti in corde credentium qui illis teſtimonium reddit, quod Chriſtus uiuat. Externa ſigna ſunt Baptiſmus & cœna: nam Baptiſmo figuratur mors, ſepultura, reſurrectio Chriſti, ut Paulus docet Roma.7. cœna Domini quoque reſurrectionem Chriſti nobis commendat. His teſtimonijs antecedentibus, coniunctis & conſequentibus, qui non credit, olim uidebit iudicem in nubibus uenturum, quem hic in terra non agnouit ſaluatorem.

DE SECVNDO.

Cur tertia die ſurrexit? Cur non diſtulit ad extremum diem, ut nos una cum illo ſurgeremus? Tertia die reſurrexit primum propter prophetias: fuit enim prædictum ab Hoſea Propheta & præfiguratum in Iona, ut tertia die reſurgeret. Deinde ut ſatisfaceret ſuis promißionibus: promiſit enim diſcipulis, quod poſtquam eſſet traditus gentibus & illuſus ab illis occideretur, & tertia die reſurgeret. Non autem anteuertit tertium diem, ut omnibus conſtaret eum uere mortuum fuiſſe. Oſtendit ergo ſe iacens in ſepulchro 40. horis uere mortuum.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

Cur autem non diſtulerit reſurrectionem in extremum diem, in promptu ſunt grauiſſimæ cauſſæ.

PRIMA quia ſcriptum erat: Non dabis ſancto tuo uidere corruptionem. Non enim debuit corpus Chriſti in ſepulchro putreſcere. 1. quia erat ex caſtiſſimæ uirginis ſanguine factum operante ſpiritu ſancto. 2. quia dum uerſaretur in mundo illud purum & incontaminatum ſeruauit: indignum proinde fuiſſet tale corpus fieri uermium eſcã.

SECVNDA cauſſa, cur non diſtulit reſurrectionem, eſt ſpes noſtra: ita enim Petrus ait: Benedictus Deus & Pater Domini noſtri Ieſu Chriſti, qui regenuit nos in ſpẽ uiuam per reſurrectionem Chriſti ex mortuis.

TERTIA cauſſa ut eſſet primus reſurgentium: ut enim Adam erat primus qui apparuit in mortali corpore, propter peccatũ: ita Chriſtus primus debuit apparere immortali corpore iuſtificante et ſanante noſtra corpora ab æterna morte.

Discrimen inter resurrectionem Christi & aliorum.

Tametſi autem omnes reſurgemus, et alij quidam præter Chriſtum reſurrexerunt: tamen maximum diſcrimen eſt inter Chriſti reſurrectionem & aliorum. Primum enim Chriſtus reſurrexit propria uirtute: id nemo præter illum ſolum potuit unquam facere. Deinde alij qui excitati ſunt, ut filius uiduæ, filia Archiſynagogi & Lazarus, ac alij ſurrexerunt iterum morituri: at Chriſtus reſurrexit ad immortalitatem: Præterea differt Chriſti reſurrectio ab aliorum reſurrectione fructu & efficacia Chriſtus enim uirtute ſua excitat alios, id quod erat ſignificatum in horto ubi erat ſepultus, et reſurrexerit iã oriente ſole. Poſtremo & tempore differt Chriſti reſurrectio a noſtra: Chriſtus enim, ut iam oſtenſum eſt et ſymbolum profitetur, ſurrexit tertia die, noſtra uero reſurrectio differetur ad extremum diem: Tum enim apparebit

æterna

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

æterna uita & ſempiterna iuſticia, quam daturus eſt omnibus ſuis, id eſt, in ſe credentibus. Hæc ſint dicta de ſecundo loco, cur Chriſtus reſurrexerit tertia die, quomodo illius reſurrectio a noſtra differat, ut per reſurrectionem Chriſti uiuam ſpem concipiamus æternæ & incorruptibilis hæreditatis in cœlo.

DE TERTIO.

IAm tertius locus de fructu reſurrectionis Chriſti reſtat, qui eſt copioſior & abundantior, quam ut humana lingua explicari poßit. Paulus dicit omnia per Chriſtum eſſe inſtaurata in cœlo & in terra. Primum enim Chriſtus prodiens de ſepulcro, apparet uictor, triumphator mortis, inferni et Sathanæ, atq; ita ſatisfacit promißioni olim de illo editæ: ſemen mulieris conteret caput ſerpentis: quod explicans Ioannes ait: Chriſtus apparuit ut deſtruat opera Diaboli. Verũ quantum ad nos homines, propter quorum ſalutem de cœlo deſcendit, factus homo, mortuus eſt et reſurrexit, quadruplex fructus reſurrectionis Chriſti ſpectandus eſt. Nam reſurectio Chriſti. 1. eſt noſtra iuſtificatio. 2. eſt uirtus qua in nobis domatur peccatum. 3. Exemplum nouitatis uitæ & cauſſa. 4. eſt cauſſa noſtræ reſurrectionis eiuſq; pignus certißimum: de hoc quadruplici fructu ordine dicam.

PRIMVS itaq; fructus reſurrectionis Domini eſt iuſtificatio noſtri, de quo fructu Paulus Roma. 4. Mortuus eſt propter peccata noſtra, & reſurrexit propter iuſtificationem noſtri. Et Daniel cap. 9. Auferetur iniquitas et adducetur ſempiterna iuſticia. Quanti autem precij ſit hic fructus perpendendum eſt, quo nobis magis dulceſcat. Nos naſcimur in peccato et rei iræ Dei. Eph. 2. Nos omnes

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

natura filij iræ ſumus : peccati ſtipendium eſt mors, Roma. 6. ab hac morte per reſurrectionem Chriſti liberamur : nam per Chriſtum abſoluimur a reatu peccati, atque adeo a morte æterna. Hinc illud in Apocalypſi : Beatus & ſanctus qui habet partem in reſurrectione prima, in his ſecunda mors non habet poteſtatem : ſed erunt ſacerdotes Dei & Chriſti & regnabunt cum illo. Vt enim prima mors per Adam eſt : ita reſurrectio prima eſt per Chriſtum. Huc & illud: Beati qui lauant ſtolas ſuas in ſanguine agni, ut ſit poteſtas eorum in ligno uitæ et per portas intrent ciuitatem.

SECVNDVS fructus reſurrectionis Domini eſt, quod ea ſit uirtus quæ in credentes transfunditur, qua fit ut poßint a uicijs ad uirtutem ſurgere. Hæc uirtus nobis in baptiſmo confertur & confirmatur cœna Domini, modo nosipſi nobis non defuerimus. Porro hæc uirtus ſentitur in ijs tantum, qui ex immortali ſemine ſunt regeniti 1. Pet. 1.

TERTIVS fructus eſt exemplum : nam, ut Paulus inquit, Chriſtus reſurrexit, ut nos in nouitate uitæ ambulemus : qui ergo uicijs ſuis indulgent, qui uiuunt ſcelerate & impure, teſtantur ſuo facto quod Chriſtum contemnant : Cuius reſurrectio nobis, ut uitæ degendæ ſpeculum propoſita eſt. Nam illi exiſtimant Chriſtum flagellatum, ſpinis coronatum, fudiſſe ſanguinem in ara crucis, ut liceat ipſis indulgere omnibus furoribus, tyrannidi, ſuperbiæ, libidinibus, & hoc pacto, quantum in ſe eſt, de nouo crucifigunt filium Dei. Nos igitur qui non ſolum dici : uerumetiam eſſe cupimus qui dicimur, hoc eſt, Chriſtiani, id quod res eſt cogitemus, uidelicet quod Chriſtus mortuus ſit pro peccato expiando eorum, qui illum fide recipiunt & in uera pœnitentia uiuunt per mortificationem ueteris

hominis,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

hominis, & uiuificationẽ noui hominis. Quatuor ſunt mala, quibus grauantur homines, ignorantia, reatus peccati, uicia & concupiſcentiæ ingenitæ, & metus damnationis æternæ. Contra ignorantiam Chriſtus eſt nobis ſapientia, dum nos per Euangelium docet de ſua erga nos uoluntate: niſi enim uerbo Dei de uoluntate inſtrueremur perpetuis tenebris noſtra mens inuolueretur, quæ tenebræ luce Euangelij depelluntur.

Contra reatum peccati eſt Chriſtus nobis iuſticia: nam ipſius obœdientia nobis imputatur credentibus, ut iam non ut peccatores: ſed ut iuſti in Dei conſpectu appareamus.

Contra uicia & concupiſcentias carni ingenitas Chriſtus eſt nobis ſanctificatio, dum uirtute ſuæ reſurrectionis per Spiritum ſanctum nos ſanctificat.

Contra metum damnationis æternæ, eſt Chriſtus nobis redemtio. Hæc quatuor Chriſti beneficia Paulus cõiungit 1. Cor. 1. his uerbis: Chriſtus factus eſt nobis a Deo ſapientia, iuſticia, ſanctificatio & redemptio: qui ergo extremum & ultimum beneficium expetit, debet per priores, tanquam per gradus ad illud properare: ubi enim Chriſtum didicit, debet in eum credere: ubi credit, debet eius ſpiritu ſanctificari, id eſt, exemplo reſurgentis Chriſti, nouam uitam uiuere. Hanc nouam uitam tandem ſequetur plena liberatio in extremo iudicio, quando reddet unicuique iuxta facta ſua: Sit ergo hic tertius fructus reſurrectionis Domini, de quo modo dixi, uidelicet ut in noua uita iuxta ipſius exemplum uiuamus. Hinc illud Pauli: Si ſurrexiſtis cum Chriſto, quæ ſurſum ſunt ſapite, &c.

QVARTVS *fructus reſurrectionis Domini eſt, quod ſit & cauſſa & pignus noſtræ reſurrectionis, qua ani-*

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

mæ mortuorum coniungentur rurſus corporibus, in ſe-cundo Chriſti aduentu, cum ueniet iudicaturus uiuos & mortuos. Hinc Paulus 1. Cor. 15. prolixe diſputat, & hoc argumentum tractat: ſi Chriſtus reſurrexit a mortuis, ergo & nos reſurgemus. 1. Theſſa. 4. Nam ſi credimus, quod IESVS mortuus eſt & reſurrexit, ſic & Deus eos qui obdormierunt, per eum adducet cum illo. Et Ioannis 5. Veniet hora, in qua omnes qui in ſepulcris ſunt audient uocem eius & prodibunt, qui bona egerunt, in reſurrectionem uitæ, qui uero mala fecerunt ad reſurrectionem iudicij. Hic fit mentio duplicis reſurrectionis, ſcilicet uitæ & iudicij. Reſurrectio uitæ eſt, quæ promittitur ijs, qui bene fecerunt. Reſurrectio iudicij eſt, quam comminatur ijs, qui male fecerunt. Huc & illud Pauli Rom. 10. Hoc eſt uerbum fidei quod prædicamus: ſi confeſſus fueris ore tuo Dominum Ieſum, & credideris in corde tuo, quod Deus eum ſuſcitauerit ex mortuis, ſaluaberis, id eſt, reſurges ad reſurrectionem uitæ & ſalutis æternæ.

Atque hæc ſunt breuiter dicta de reſurrectione Domini: unde primum confirmanda eſt fides noſtra de reſurrectionis Articulo. Deinde confutandus eſt error Iudæorum, qui negant Chriſti reſurrectionem. Tum admonebimur de fructu reſurrectionis, ut per eam & nos a peccato in hac uita reſurgamus, & tandem in extremo die reſurgamus ad reſurrectionem uitæ per Chriſtum Dominum noſtrum, Cui cum Patre & Spiritu ſancto ſit honor, laus & gloria in ſæcula ſæculorum

AMEN.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

FERIA SECVNDA PASCHATOS LVCAE 24.

ET ecce duo ex illis ibant eodem die in caſtellum, quod aberat ſpacio ſtadiorum ſexaginta ab Hieruſalem, nomine Emaus, et ipſi cōfabulabantur inter ſe de his omnibus quæ acciderant. Et factum eſt dum confabularentur ac diſputarent, & ipſe Ieſus appropinquans ibat una cum illis. Cæterum oculi eorum tenebantur ne eum agnoſcerent, in alia enim forma apparuit eis. Et ait ad illos, Qui ſunt hi ſermones quos confertis inter uos ambulantes, & eſtis triſtes? Ac reſpondens unus, cui nomen Cleophas, dixit ei, Tu ſolus peregrinus es Hieroſolymis, qui ignores quæ facta ſunt illic his diebus? Quibus ille dixit, Quæ? Et dixerunt ei, de Ieſu Nazareno, qui fuit uir Propheta, potens opere & ſermone coram Deo & toto populo, & quomodo eum tradiderunt ſummi Sacerdotes & Principes noſtri in condemnationem mortis, & crucifixerunt eum. Nos autem ſperabamus eum eſſe illum qui redempturus eſſet Iſrael. Atqui ſuper hæc omnia tertius dies eſt hodie quod hæc facta ſunt. Sed & mulieres quædam ex nobis attonitos reddidere nos, quæ diluculo peruenerunt ad monumentum, & non inuento corpore eius, uenerunt dicentes ſe etiam uiſionem Angelorum uidiſſe, qui dicerent eum uiuere. Et abierunt quidam eorum, qui erant no-

biſcum ad monumentum, & ita repererunt ſicut mulieres dixerant ipſum uero non uiderunt. Et ipſe dixit ad eos, O ſtulti & tardi corde ad credendum in omnibus quæ locuti ſunt Prophetæ. Nonne hæc oportuit pati Chriſtum & intrare in gloriam ſuam? Et exorſus a Moyſe & omnibus Prophetis interpretabatur illis in omnibus ſcripturis quæ de ipſo erant. Et appropinquauerunt caſtello quo ibant. Et ipſe præ ſe ferebat ſe longius ire. Et coegerunt illum, dicentes, Mane nobiſcum, quoniam uergit ad ueſperam & inclinatus eſt dies. Et intrauit ut maneret cum illis. Et factum eſt dum accumberet cum eis, accepit panem, & benedixit ac fregit, & porrigebat illis. Et aperti ſunt oculi eorum, & agnouerunt eum, & ipſe euanuit a conſpectu eorum. Et dixerunt inter ſe, Nonne cor noſtrum ardebat in nobis, dum loqueretur nobis in uia & aperiret nobis ſcripturas.

Et ſurgentes eadem hora regreſsi ſunt Hieroſolymam. & inuenerunt congregatos undecim & eos qui cum illis erant, dicentes, Surrexit Dominus uere & apparuit Simoni, Et ipſi narrabant quæ geſta erant in uia, & quomodo fuiſſet agnitus ipſis ex fractione panis, nec his illi crediderunt. Erat autem ueſpera die illo qui erat unus ſabbatorum, & fores erant clauſæ, ubi erant diſcipuli congregati, propter metum Iudæorum.

ENARRATIO TEXTVS.

Summa

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

SVmma huius Hiſtoriæ eſt, quod Chriſtus eodem die, quo reſurrexerat, apparuerit duobus diſcipulis proficiſcentibus Emaus (fuit autem Emaus uicus duobus fere miliaribus diſtans a Hieruſalem) Et cum illis diſſeruerit de Meßia, quos cum inſtruxiſſet atque illis fractione panis ſe notum reddidiſſet, euanuit ab illorum oculis. verum illi iam certi facti de reſurrectione ipſius, mox redeunt Hieroſolymas, atq; omnia quæ acciderant, narrauerunt diſcipulis undecim. Vt autem nos hanc Hiſtoriam intelligamus facilius, eam diſtribuam in quatuor partes, quæ ſunt:

I. Quid egerint hi duo diſcipuli antequam Chriſtus ad eos uenerit in itinere.

II. Colloquium Chriſti & diſcipulorum in uia.

III. Quid acciderit in domo.

IIII. Quid fecerunt illi diſcipuli inſtructi a Domino.

Hæ partes ſingulæ habent ſuas doctrinas & admonitiones, quas in ſingularum explicatione oſtendemus.

DE PRIMA PARTE.

DVo ex illis ipſo die, quo reſurrexerat Dominus, ibant in caſtellũ, quod erat in ſpacio ſtadiorũ 60. quæ faciunt ſeptem milia paſſuum, & paſſus quadringentos, hoc eſt, plus minus duo miliaria. Hæc occaſio fuit colloquij: & cum ita irent colloquebantur de Chriſto. Hinc duo nos diſcamus. Primum, occaſionem non negligendam eſſe exercendæ pietatis. Deinde ubi hanc nacti fuerimus, non eſſe alienis negocijs & friuolis interrumpendam. In his diſcipulis uidemus tria. 1. Signum pietatis. 2. Fidei infirmitatem. 3. Admirationem eorum quæ acciderant.

Quod de Chriſto & eius geſtibus ſint locuti pie, ex eo conuincitur, quod iſto ſuo colloquio Chriſtum ad ſe alliciant. Infirmitas fidei fuit, quod tametſi antea Prophetias de Chriſto audierant: tamen tardiores fuerunt ad perfecte credendum: Ita fides Chriſtiana habet ſuam conceptionem & ſuam teneritudinem, quæ fouenda eſt donec adoleſcat colloquijs de Chriſto. Admirati ſunt quoq; de ijs quæ acciderant: nihil enim maiori admiratione dignum eſt, quam mortuum de ſepulcro uiuum prodire. Hæc admiratio erat miſta ſpe & metu ſeu aſſenſu & dubitatione: quemadmodum enim carnis ſenſus & rationis iudicium ad dubitandum ſollicitauit eos, ita igniculus fidei, qui in ipſis erat, reſtitit dubitationi, etſi admodum languide. Ita fit ſæpe in Chriſtianis. Caro una ex parte adoritur & hominem in diffidentiam pertrahere conatur: Spiritus ex altera parte ſe carni opponit, nunc languidius, nunc fortius. Verum ne ſuccumbat ſpiritus, colloquijs de Chriſto, id eſt, meditatione & auditione Euangelij, alijsq; pijs exercitijs eſt excitandus. Hoc ergo exemplo confirmatur dictũ Prophetæ Iſaiæ 42. qui ait de Chriſto: Arundinem quaſſatam non perfringet, nec linum fumigans extinguet, in ueritate proferet iudicium. Hæ duæ ſimilitudines docent, quomodo Chriſtus agit cum ſuis, in quibus aliquam pietatis ſcintillulam repererit.

Arundinis quaſſatæ ſimilitudine ſignificat ſe nolle eos, qui ſemifracti ſunt, frangere omnino & conterere: ſed leuare potius & ſuſtinere, ut quid boni in ipſis erit, conſeruet atq; adaugeat. Hi duo diſcipuli ſemifracti fuerunt & nõ procul a caſu, adeo uento carnis agitabantur: ſed Chriſtus ne cadant ſua ſubleuat gratia. Deinde Metaphora lini fumigantis ſumta eſt ab elychnis, quæ propter fumum quem edunt, non extinguuntur, modo aſſit qui manum

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

num admouet: ita ubicunq; emicat aliqua pietatis ſcintilla, Chriſtus adeſt & eam fouet atq; excitat, ut clarius ardeat, ſicuti in his duobus diſcipulis uidemus. Hinc maxima nobis haurienda eſt conſolatio. Etſi nos infirmi homines uacillamus ac claudicamus, tametſi iam quaſſati aut luxati ſumus: tamen nos non ſtatim abijcit quaſi prorſus inutiles, ſed diu perfert quoad firmiores & conſtantiores reddiderit, modo horum diſcipulorum exemplum imitemur.

DE SECVNDA PARTE.

ET factũ eſt cum fabularentur & inter ſe quærerent, ipſe Ieſus appropinquans ibat cum illis.] Hoc Chriſti factum Primũ confirmat promiſsionem Chriſti, quæ eſt: ubicunq; fuerint duo uel tres congregati in nomine meo, in medio eorum ſum: quod tametſi non fit corporaliter ſemper: tamen uere ſpiritualiter, id quod hac ſua corporali præſentia uult ſignificare. Hinc ergo diſcamus de quo in priori Hiſtoriæ huius parte admonui, quod quicunque pie de Chriſto inquirunt, aperiunt Chriſto ianuam ad ſe iuuandos, ac ipſum doctorem ſuis pijs exercitijs accerſunt, ſicuti contra prophani homines impuris ſuis ſermonibus, ei ianuam, quo minus ad ſe ueniat, occludunt. Hoc confirmatur, non ſolum hoc exemplo: uerumetiam dicto Prophetæ Iſaiæ 66. Ad quem reſpiciam niſi ad pauperculum et contritũ ſpiritu & trementem ſermones meos.

Sed quid eſt quod dicit Euangeliſta: [Oculi eorum tenebantur ne eum agnoſcerent.] Hinc monemur de noſtra imbecillitate: neq; enim oculi noſtri neq; aures ſuo funguntur officio, niſi eam facultatem eis diuina conceſſerit clementia: ſi ita ſe habet res cum oculis corporeis, multo magis in oculis mentis uerum eſt. Hinc tria diſcamus:

mus: Vnum, quod nullæ ſint ſenſuum aut mentis noſtræ uires, niſi facultas illis diuinitus detur. Alterum, ne noſtra mente & noſtris ſenſibus abutamur in contumeliam creatoris: quod ſi fecerimus metuenda eſt pœna, ne omnem mentem & ſenſum nobis adimat. Tertium, ut ab eo petamus & illuminationem & conſeruationem ſenſuum, in ipſius gloriam.

Et ait ad illos: [Qui ſunt hi ſermones, quos confertis ad inuicem ambulantes & eſtis triſtes.] Hæc ſatis oſtendunt, quod antea dixi, eos uerſatos fuiſſe inter metum & ſpem, ſed tantum non metum ſuperaſſe. Verum Dominus hic uacillantes confirmat quod Paulus dicit: Dominus non ſinit uos tentari ſupra id quod poteſtis: ſed faciet cum tentatione etiam euaſionem, ut poßitis ſuſtinere. Hic duo illi diſcipuli ſuccubuiſſent, & illorum fides fuiſſet extincta tentatione, id quod illorum triſticia teſtatur, niſi Chriſtus mox adueniſſet & illorum ruinam erexiſſet: horum exemplo & Chriſti facto, & nos conſolemur & erigamus.

[Et reſpondens unus, cui nomen Cleophas, dixit: tu ſolus peregrinus es in Hieruſalem, & non cognouiſti quæ facta ſunt in hiſce diebus?] Miratur Cleophas, quod ſolus ignoret, quod toti ciuitati notum erat, & omnibus qui illuc ad feſtum paſchæ confluxerant peregrinis.

[Quibus ille. Quæ? De Ieſu Nazareno &c.] Reſponſio Cleophæ quatuor habet. 1. Confeßio eſt de Chriſto & teſtimonium qualis nimirum fuit: [qui (inquit) uir Propheta, potens in opere & ſermone coram Deo & omni populo.]

Hæc deſcriptio tria de Chriſto habet. Primo loco quod Chriſtus ſit Propheta, id eſt, doctor uoluntatis Dei a Deo miſſus. Deinde quod non fuerit uulgaris Propheta:

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

ta: [ſed potens in opere & ſermone,] id eſt, excellens uitæ ſanctimonia, & docendi facultate. Tertio additur, [coram Deo & hominibus,] quo ſignificatur Chriſtum ita Propheticum munus obijſſe, quod ſe ſancte in omnibus geſſerit tanquam ſub Dei oculis. Hæc Chriſti confeßio magna fuit, etſi non plena. Phariſæi, Sacerdotes ſummi, Pilatus, Herodes Chriſtum tanquam blaſphemum occiderunt: Hi diſcipuli eum a Deo miſſum teſtantur, unde nos hanc hauriamus doctrinam, quod in religione non ſit ſequendum potentum iudicium: ſed uerbi Dei regulam. Illi offenſi erant externa ſpecie Chriſti: hi ueritatem Dei ſecuti ſe quantum potuerunt blaſphemis iſtis oppoſuerunt.

SECVNDVM, quod eſt in Cleophæ reſponſione, eſt narratio paßionis Domini: in qua, & a quibus ſit damnatus, & quo mortis genere ſit affectus teſtatur. [Summi, inquit, ſacerdotes & principes noſtri in damnationem mortis eum tradiderunt.] Hoſtes Chriſti aperte pronunciat ſummos ſacerdotes & principes: unde & nos monemur, palam accuſare eos qui Euangelium perſequuntur, ut Papa facit & multi tyranni in orbe terrarum. Deinde quo mortis genere ſit afflictus indicat, cum inquit, [& crucifixerunt eum.] Quo mortis genere nullum fuit ignominioſius in mundo: quo tamen non eſt abſterritus Cleophas, quo minus illum pro uiro ſancto habuerit.

TERTIVM, quod eſt in Cleophæ reſponſione, eſt confeßio fidei in Chriſtum: [Nos, inquit, ſperabamus quod ipſe eſſet redemturus Iſrael,] fatetur aperte Cleophas ſe in Chriſtum credere, quem ſummi ſacerdotes occiderunt: atq; hæc eſt indoles ueræ fidei: qui enim fide credit ad iuſticiam, ore confitetur ad ſalutem.

QVARTVM, quod eſt in reſponſione Cleophæ, eſt fidei

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

fidei imbecillis confirmatio ex promiſſione Chriſti, & teſtimonio mulierum, uiſione Angelorum & diſcipulorũ quorundam teſtificatione. Nam cum tertium diem nominat Cleophas, id facit ideo, quia Dominus promiſerat ſe tertio die reſurrecturum. Hanc promiſſionem completam credit, etſi inter ſpem et metum iactatur: ſed contra metum adhibet fidei fomenta ne prorſus extinguatur. Quod autem corpus a mulieribus non fuiſſe repertum narrat, & oblatam illis Angelorum uiſionem indicat, & quod de ſepulcro uacuo dixerant mulieres uirorumq; teſtimonio idem fuiſſe probatum, eo pertinet ut ſibi certo perſuadeat Chriſtum reſurrexiſſe. Ita pius homo inter fidem & metum dubius, fidei adhibet fulcimenta & contra metum pro ſua uirili luctatur.

Sed quid ad hæc Dominus? [O ſtulti inquit, & tardi corde ad credendũ omnibus quæ locuti ſunt Prophetæ.] Hic primũ fides noſtra habet quod a Chriſto diſcat: Chriſtus reprehendit quidem in illis diſcipulis cum diſcendi, tum credendi tarditatem, ſed non abijcit imbecilles: ſed ſuo more eos potius paterne caſtigat et imbecilles iuuat, ne metu fracti fidei igniculum extinguant. Venit enim ut medicus eſſet infirmorum, non ut infirmos terrore occideret. Hinc nos diſcamus, quod Chriſtus non uelit quenquam abijcere qui exiguam & imbecillem fidem habet, modo eam confirmari & augeri per uerbum Dei permittat. Sed quid reprehendit in his duobus diſcipulis? Duo Ignorantiã ſeu diſcendi ignauiam, & tarditatem ad credendum Prophetis. Ignauia impediuit intellectum: tarditas remorata eſt fidem. Etſi enim habuerunt perexiguam fidem: tamen oportuit eos maiores progreſſus feciſſe, qui non ſolum ab ineunte ætate Prophetarum uaticinia de Chriſto audiuerant, ſed & ipſum Chriſtum prædicen-

tem

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

tem quo mortis genere erat afficiendus, & quod tertio die iterum uiuus de ſepulcro erat egreſſurus. Hic & noſtra taxatur ignauia, qui per tot annos audimus Euangelium, inter quos tamen multos inuenire eſt, qui nondum didicerunt ſymbolum Apoſtolicum, quibus admodum metuo niſi mature reſipiſcant.

Poſtquam Chriſtus reprehendit, incipit docere, quod eſt boni magiſtri, ait igitur: [Nonne hæc oportuit pati Chriſtum, & ita intrare in gloriam ſuam?] Hæc Domini docentis propoſitio eſt. Cuius hic ſenſus eſt: Chriſtus debuit iuxta Prophetarum uaticinia pati mortem crucis, & poſtea excitatus a mortuis in ſuam gloriam intrare. Pati quidem debuit propter peccata noſtra, reſurgere uero propter iuſtificationē noſtri, Rom. 4. Cū ergo fatemini me Chriſtum eſſe, debetis etiā ex Prophetis ſcire, quod me oportuerit mori & reſurgere a mortuis. Hoc etiam ex Moſe & Prophetis oſtendit: ſed Euangeliſta quibus ſcripturæ locis hoc fecit non explicat. Non eſt tamen dubium quin promiſſionem de Chriſto primum Adæ propoſitam expoſuerit, quæ eſt: Semen mulieris conteret caput ſerpentis, & huiuſmodi alias multas, quales heri audiuiſtis. Moſes mandato Dei erexit Aeneū ſerpentem in deſerto, in quem qui aſpexerunt, a ſuis ſanabantur plagis: quem typum Chriſtus explicans Ioan. 3. ait: Sicut Moſes exaltauit ſerpentem in deſerto: ita oportet filiū hominis exaltari, ut omnis qui credit in eum nō pereat: ſed habeat uitam æternam. Verum cum hæc ex Moſe & Prophetis recitat appropinquāt pagum, quo iter inſtituerāt, & ille finxit ſe longius ire, at illi cogunt eū et rogant ut apud ſe maneat. Hinc nos diſcamus, quo in loco habere debeamus eos, qui nos errantes obiurgant & in uiam ſanæ doctrinæ reuocant. Non hic rurſus obiurgant Chriſtum & eum

ſtultum

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

ſtultum uocant: ſed agnoſcunt ſuam ſtulticiam & præbent ſe dociles ei, quo de errore ſuo & ſtulticia liberentur. Hoc omnes faciunt pij: contra, impij fremunt & aduerſus eos inſaniunt, qui ſe in uiam reuocare conantur monſtrato eorum errore, ſicuti nuper audiuimus Iudæos feciſſe.

DE TERTIA PARTE.

IAm quid in domo geſtum ſit, ſequitur: [Et factum eſt (inquit Euangeliſta) dum diſcumberet cum eis, accepit panem & benedixit ac fregit & porrigebat eis. Et aperti ſunt oculi eorum & cognouerunt eum.] Hic exponit Euangeliſta quod diſcipuli agnouerint Dominum in fractione panis: nam quoties Dominus ſumebat cibum, habuit & peculiarem modum precandi & ſingularem geſtum porrigendi panem: quæ cum ſæpe in Chriſto animaduertiſſent, agnouerunt ipſum, qui iam excitatus a mortuis, eundem morem ſeruauit, quem antea. Quemadmodum itaq; diſcipuli hoc geſtu agnouerunt Chriſtum: ita nos eius exemplo diſcamus quoties pane ueſcimur, ipſi uitæ autori gratiarum actionem offerre, quæ nota nos a prophanis hominibus diſcernet.

Porro agnitus Chriſtus euanuit ab oculis eorum: ipſi uero ſuauius de eo iam colloquuntur quam antea. [Nonne (inquiunt) cor noſtrum ardebat in nobis in uia, dum loqueretur nobis & aperiret nobis ſcripturas.] Hic obſeruemus fructus uerbi Dei in hominibus. Etſi autem Chriſtus iam non apparet corporaliter & nobis loquitur: tamen loquitur nobis per miniſtros uerbi, ſicut ait: Qui uos audit me audit. Quis eſt ille fructus? qui autem uerbum Dei auribus & corde audit, in eo ignis quidam incenditur, &

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

tur, & incipit ardere cor eius: ut ergo qui hunc ardorem in corde ſuo non ſentit, quando uerbum Dei audit, habet aures, ſed non ad audiendum: & cor, ſed non ad intelligendum: idq; ſuo proprio uicio, quia ſpiritui ſancto reſiſtit: ita qui hunc ardorem ſentit in ſuo corde, habet teſtimonium loquentis ſpiritus Chriſti in ſe, & quod ueram uiuamq; fidem habeat: Quare monemur, ut in timore Dei ſumma cum reuerentia & deſiderio uerbum Dei audiamus.

DE QVARTA PARTE.

ET ſurgentes eadem hora regreßi ſunt in Hieruſalem & inuenerunt congregatos undecim &c.] Hæc docent quod ardor ille, qui in nobis ad prædicationem uerbi accenditur, non ſit ocioſus: ſed ſe mox etiam foris oſtendat: nam qui Chriſtum uere nouit, is etiam cupit ut alij etiam ipſum agnoſcant, ut multi ſimul eum prædicare poſſint. Vt talis ardor in nobis accendatur, faxit ſaluator noſter Ieſus Chriſtus, cui cum Patre & Spiritu ſancto ſit honor in ſæcula,

AMEN.

FERIA TERTIA PASCHATOS, LVCAE 24.

DVm autem hæc loquuntur, uenit Ieſus ipſe, diſcumbentibus illis, & ſtetit in medio eorum, & dicit eis, Pax uobis, Et exprobrauit illis incredulitatem ſuam & cordis duritiem quod ijs qui ſe uidiſſent reſur-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

rexiſſe non credidiſſent. Expauefacti uero & conterriti exiſtimabant ſe ſpiritum uidere. Et dixit eis, Quid turbati eſtis & cogitationes aſcendunt in cordibus ueſtris? Videte manus meas & pedes meos, quia ego ipſe ſum. Contrectate me & uidete, quia ſpiritus carnem & oſſa non habet, ſicut me uidetis habere. Et cum hæc dixiſſet, oſtendit eis manus ac pedes & latus ſuum, Gauiſi ſunt ergo diſcipuli uiſo Domino. Adhuc autem illis non credentibus & præ gaudio mirantibus, dixit eis, Habetis hic aliquid edulij? At illi obtulerunt ei partem piſcis aſſi, & aliquid de fauo apiario, Et accepit & in conſpectu illorum comedit, Et dixit ad eos, Hæc ſunt uerba quæ locutus ſum ad uos cum adhuc eſſem uobiſcum, quod neceſſe foret impleri omnia quæ ſcripta ſunt in lege Moyſi & Prophetis & Pſalmis de me, Tunc aperuit illorum mentem ut intelligerent ſcripturas, Et dixit eis, Sic ſcriptum eſt, & ſic oportebat Chriſtum pati & reſurgere a mortuis tertia die, & prædicari ſub nomine eius pœnitentiam ac remiſsionem peccatorum in omnes gentes, initio facto ab Hieroſolymis, Vos autem eſtis teſtes horum. Et dixit eis iterum. Pax uobis. Sicut miſit me Pater, ita & ego mitto uos. Hæc cum dixiſſet flauit in eos, & dicit eis. Accipite Spiritum ſanctum, Quorumcunque remiſeritis peccata, remittuntur eis, quorumcunque retinueritis, retenta ſunt.

ENARRATIO TEXTVS.

Hæc

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

HAEc eſt quinta apparitio Domini ipſo die Paſchatos, qua apparuit diſcipulis confabulantibus de ipſo. Primum enim apparuit Mariæ Magdalenæ, e qua ſeptem eiecit dæmonia. 2. Apparuit mulieribus redeuntibus a ſepulcro. 3. Apparuit Petro. 4. Cleophæ & ſocio eius. 5. Vt hic textus habet, undecim diſcipulis de illo confabulantibus.

Loci duo:

I. Salutatio Chriſti & teſtimonia quibus probatur eius reſurrectio.

II. Neceſsitas mortis & reſurrectionis Chriſti & eiuſdē uſus, uidelicet quod oporteat in eius nomine prædicari pœnitentiam & remiſsionem peccatorum omnibus gentibus.

DE PRIMO.

IEſus ſtetit in medio eorum & dixit eis: pax uobis.] Diſcipuli mœſti loquuntur de Chriſto, qui illis adeſt iuxta promiſsionem: ubicunq; fuerint duo uel tres congregati in nomine meo, ego ero in medio illorum. Etſi enim id non ſemper fit corporaliter: tamen uere fit. Non enim unquam faciet contra ſuam promiſsionem. Quid autem affert quando uenit, oſtendit eius ſalutatio, qua hic ſuos mœſtos conſolatur diſcipulos. Nam cum datus eſt Chriſtus mœſtis in conſolationem, hic pacem offert dicens: [PAX VOBIS.] Hæc pax, quam ſuis optat, non eſt uulgaris, ſed diuina: non mundi, ſed regni cœlorum inter Deum & hominem. Verum ut nos intelligere poſsimus, quantum ſit bonum hæc pax quam Chriſtus ſuis offert, copioſius exponam, quæ in huius pacis conſideratione concurrunt: unde huius pacis plenam deſcriptionem colligemus.

Quia pax ſancitur inter partes diſsidentes primum

ſpectandum eſt quænam ſint partes diſsidentes. Sunt autem duæ: Deus & homo. Deus fœlix & beatus eſt ſine homine: homo miſer & damnatus eſt ſine Deo: ergo Deus non opus habuit, ut pacem cum homine quæreret: ſed homo ſine pace cum Deo extreme miſer eſt, atq; ideo nulla re magis opus habet, quam pace cum Deo.

Deinde cum partes diſsident, neceſſe eſt aliquam offenſam præceſsiſſe. Hæc offenſa non a Deo, ſed ab homine initium ſumit. Quænam eſt illa offenſa? Peccatum. Hoc peccatum fuit quædam a Deo proditoria defectio ad Diabolum cui ſe homo ſubiecit. Quanta autem ſit hæc offenſa facile æſtimare eſt ex eius magnitudine, multitudine, turpitudine & pœna. Magnitudo eſt quod creatura creatorem offendit & contempſit, qui hominis ſummum bonum fuit. Multitudo ex eius fructibus ſpectatur. Turpitudo ex horrenda contaminatione humani generis quæ ſecuta eſt hanc offenſam. Pœna maledictio & damnatio, ut taceam innumeras calamitates & ærumnas, quibus humanum genus in hac uita tantum non oppreſſum eſt.

Cognita offenſa quæ fecit nos Dei hoſtes tertio loco mediator conſiderandus eſt, qui certe debuit eſſe talis qui & Deum offenſum placare poſſet, & qui illatam iniuriam iuſte compenſaret. Deum offenſum creatura non potuit placare: iniuriam compenſare Deus non debuit: Quærendus igitur fuit talis mediator, qui & potuit per potentiam & debuit per naturam. Cum talis non potuit haberi, æternus Dei filius altera perſona in trinitate uenit in mundum & aſſumpſit humanam naturam, & factus eſt homo, Ieſus Chriſtus. Hic Ieſus Chriſtus coniunctus eſt Deo Patri diuinitate, & homini per humanitatem: Quare potuit ut Deus, debuit ut homo, qui noſtram cauſſam in ſe recepit.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

Hic mediator compenſauit iniuriam: nam noſtrum reatum in ſe recepit, pro quo pœnas luit in ara crucis, ac ita ſatisfecit iuſticiæ Dei. Verum quia nos adhuc manemus peccato coinquinati, Chriſtus tota ſua uita in hoc mundo legi Dei obœdiuit perpetuo plene & perfecte, quam iuſticiam credentibus imputat, ut ſint iuſti in Dei conſpectu: atq; ita uictima ſua iram Dei placat, & obœdientia ſua nos ueſtit, ut iuſti appareamus in conſpectu Dei.

Facta compenſatione, reconciliatio inter Deum & hominem inita eſt? nam Pater placatus eſt per obœdientiam filij.

Verum quia in omni reconciliatione neceſſe eſt inter eos, qui reconciliantur, aliquod pactum intercedere, hoc quoq; in hac cum Deo pace conſtituta conſpicitur: Nam ut ex parte Dei eſt liberalis & paterna miſericordiæ promiſsio, iuxta illud: Ero Deus tuus & ſeminis tui poſt te. Item: Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi complacui: Viuo ego nolo mortem peccatoris, ſed ut conuertatur & uiuat: ita ex parte hominis eſt fides qua paterna promiſſio accipitur, quaq; adoptamur in filios Dei per unigenitum filium Ieſum Chriſtum.

Ceterum quia in pactis adhiberi ſolent obſignationes, neq; hæ in hoc ſummo pacto amiſſæ ſunt. Sunt autem triplices obſignationes. Prima eſt iuramentum Chriſti: amen amen dico uobis qui credit in me habet uitam æternam. Secunda eſt obſignatio per Sacramenta Baptiſmum & cœnam Domini, quæ ſunt firmiſsima pacti inter Deum & hominem ſigilla, quæ nunquam uiolabuntur, niſi homo ſua culpa abiecerit fidem. Tertia obſignatio eſt Arrabo ſpiritus, qui teſtimonium dat ſpiritui noſtro, quod ſimus filij Dei. Huc etiam illud pertinet 2. Cor. 1. obſignauit nos & dedit Arrabonem ſpiritus in cordibus noſtris. Hæ ſunt

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

obſignationes & ſigilla,quibus pax inita inter Deum & hominem obſignatur & confirmatur,ut rata ſit.

Præterea, ne quis exiſtimet hanc pacem ad paucos quoſdam pertinere,obſeruanda eſt eius promulgatio,quæ eſt uniuerſalis: Chriſtus enim aſcenſurus in cœlum mandatum dedit diſcipulis, ut hanc pacem proclamarent per uniuerſum orbem: ita enim ait: ite in mundum uniuerſum,& prædicate Euangelium omni creaturæ. Pertinet igitur hæc pax ad omnes qui uocem Euangelij recipiunt & in Chriſtum credunt,perſeuerantes uſq; in finem.Nam ita ait Dominus: Beatus qui perſeuerauerit uſq; ad finem: non eſt enim ſatis bene incepiſſe, niſi quis quotidianos faciat progreſſus.

Si quæris huius gratiſsimæ pacis fructus,inuenies plurimos in hac uita,& poſt reſurrectionem. In hac uita habes huius pacis beneficio acceſſum ad Deum tanquam ad Patrem clementiſsimum per Ieſum Chriſtum. Ita enim inquit Paulus: fide iuſtificati pacem habemus cum Deo per Ieſum Chriſtum, per quem & acceſſum habemus ad gratiam hanc, in qua ſtamus. Secundus huius pacis fructus, eſt bona conſcientia: antea enim peccati conſcientia nos uexat: uerum poſtquam hanc pacem ſentimus,conſcientia bona & læta redditur,ſicut latronis in cruce,quando audiuit, hodie eris mecum in Paradiſo. Ad eundem modum cum audimus in Euangelio annunciari remiſsionem peccatorum credentibus, conſcientia credentium redditur tranquilla. Cum hac bona conſcientia coniunctum eſt gaudium ſpiritus, quo efficitur ut in medijs afflictionibus gloriemur,ut inquit Paulus:Verum hæc gloriatio & hoc gaudium ſpiritus augetur meditatione uerbi,oratione,uſu ſacramentorum,& alijs pijs exercitijs. Hunc fructũ et quartus ſequitur,nimirũ fraterna dilectio.Cũ enim intelligimus,et

fide

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

fide ſentimus nobis Deum communem patrem, per commu nem mediatorem nobis reconciliatum, incipimus nos inuicem diligere, tanquā huius theſauri communes hæredes. Hunc quartum fructum ſequitur quintus, qui eſt lætus diſceſſus ex uita, quemadmodum Simeon conſpecto autore huius pacis Chriſto ait: Nunc dimitte ſeruum tuum in pace, quia uiderunt oculi mei ſalutare tuum.

Poſt reſurrectionem, huius pacis fructus erit perpetua iucunditas, perpetua lætitia & fruitio conſpectus Dei & ſanctorum omnium, qui uixerunt inde uſque ab initio mundi: Hunc fructum nemo in hac uita ſatis cogitare poteſt.

Poſtquam iam dictum eſt fuſius quæ in hac pace concurrunt: nunc contraham in breuem ſummam ſeu deſcriptionem, quæ ſit hæc pax. Pax igitur inter Deum & hominem eſt mutuus conſenſus Dei & hominis, Dei quidem hominem propter Chriſtum in gratiam recipientis: hominis uero oblatam gratiam fide recipientis ac obœdientiam erga Deum ſerio promittentis. Hæc ſint dicta de pace, quam Chriſtus hic offert, non ſolum diſcipulis undecim, qui tum aderant: uerumetiam nobis & omnibus, qui hanc pacem uolunt recipere, cum illis per Euangelij prædicationem offertur. Poſt hanc pacificam ſalutationem ſequitur in textu, quomodo ſe Chriſtus probauerit uere a mortuis reſurrexiſſe, & id ita prænunciatum in Moſe, Prophetis & in Pſalmis oſtendit. Verum quia de his die Paſchatos & heri audiuiſtis: nunc tantum de neceſſitate & uſu mortis & reſurrectionis Chriſti dicam.

DE SECVNDO.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

SIc ſcriptum eſt & ſic oportebat Chriſtum pati & reſurgere a mortuis tertio die, ac prædicari in nomine eius pœnitentiam & remiſsionem peccatorum omnibus gentibus initio facto ab Hieroſolymis.]

Primum ergo cum dicit: ſic ſcriptum eſt, uult ut non ratio: ſed ſcriptura apud nos ualeat, quoties de regno Dei ſit quæſtio. Vbi autem hoc ſcriptum ſit, addit inquiens: [Neceſſe eſt impleri omnia in lege Moſis, & in Prophetis & in Pſalmis. Cum igitur quæritur de ſalute conſulendus eſt Moſes, legendi ſunt Prophetæ, & cognoſcendi ſunt Pſalmi, deinde ſcripta Euangeliſtarum et Apoſtolorum. Quicquid cum iſtis ſcriptis pugnat repudiandū eſt, tanquam a Sathana profectum.

Quid ſcriptum eſt? quod oportuerit ſic pati Chriſtum & reſurgere ex mortuis tertio die. Cum dicit, [Sic oportebat,] neceſsitatem mortis & reſurrectionis Chriſti indicat.

Quare ergo oportebat? 1. ut impleretur ſcriptura, quæ mentiri nequit. Vt enim Deus manet in æternum: ita eius uerbum in æternum manet, & Chriſtus dicit: Cœlum & terra tranſibunt, uerba autem mea non tranſibunt. 2. Oportebat hoc fieri, quia ita Deus decreuit. Nullo enim pacto fieri poteſt, ut quod Deus certo conſtituit, non procedat. 3. Oportebat Chriſtum pati propter hominum redemtionem, a pœnis æternis, quas ſuis peccatis meruerant: niſi enim Chriſtus fuiſſet paſſus, nos in peccatis ſub ira Dei manſiſſemns. 4. Oportebat Chriſtum pati propter gloriam qua poſtea coronandus erat. 5. Oportebat Chriſtum pati, in noſtri inſtructionem & conſolationem: is cum caput ſit, debuit præcedere cum in cruce, tum in gloria. 6. Oportebat Chriſtū pati, ut figuris reſpōderet ueritas: multæ enim figuræ ueteris teſtamenti, mortē & reſurre-

reſurre-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

reſurrectionem Chriſti repræſentabant, de quibus dictum eſt die Paſchatos. Breuiter ut uno uerbo omnia complectar, Chriſtus paſſus, mortuus & excitatus eſt, ut placaretur Deus offenſus, ſaluaretur genus humanum, & deſtrueretur regnum diaboli.

Habemus quanta fuerit neceßitas mortis & reſurrectionis Chriſti, iam audiamus, quis ſit fructus & uſus huius admirandi operis. Id quod Dominus hiſce uerbis exponit: [Et prædicari in nomine eius pœnitentiam & remißionem peccatorum omnibus gentibus.] Ex his primum colligitur, quid ſit Euangelium, & quæ eius ſumma. Euangelium eſt prædicatio pœnitentiæ & remißionis peccatorum propter Chriſtum. Summa Euangelij eſt, quod liberatio a peccatis & ſalus contingat per ſolum Ieſum Chriſtum. Verum ut planius nobis euadat quanta beneficia nobis offeruntur per Euangeliũ, quæ omnia ſub his Chriſti uerbis latent, paulo copioſiorem deſcriptionem ex ſcripturis afferam.

Euangelium eſt uniuerſalis prædicatio, in qua annunciatur liberatio a maledictione legis & ira Dei, & proclamatur remißio peccatorum, ſalus ac uita æterna credentibus in filium Dei propter eiuſdem uictimam, ſecundum promißiones olim patribus factas, ut perpetuo gloria bonitatis Dei prædicetur, utq; porro dignos Euangelio fructus ædant homines per Chriſtum liberati, tandemque uita fruantur æterna.

In hac deſcriptione primum ſignificatur a quibus malis per Euangelium liberamur, nempe a maledictione legis, iuxta illud Gal. 3. Chriſtus factus eſt pro nobis execratio: hoc eſt, execrationem, quam nos meruimus noſtris peccatis, is in ſe recepit, ut nos fieremus hæredes iuſticiæ & benedictionis. Hoc etiam teſtatur Paulus 2. Corin. 5.

ubi ita ait: Eum qui non nouit peccatum fecit peccatum, ut nos fieremus iuſticia Dei in ipſo. Hoc eſt, Chriſtus qui immunis erat ab omni peccato, factus eſt reus pro nobis: ergo recte dictum eſt, nobis per Euangelium annunciari liberationem a maledictione legis. Deinde quia cum maledictione legis etiam ira Dei erat coniuncta, liberamur etiam ab ira Dei, cum credimus Euangelio. Qui non credit (inquit ueritas) ira Dei manet ſuper eum: proinde qui credit, non amplius eſt ſub ira: ſed ſub gratia. Iam ubi gratia regnat, nulla uis eſt tyrannidis diaboli, nullus ſtimulus mortis æternæ, nullus metus inferni: ab iſtis ergo malis liberationem prædicat Euangelium.

Sed quæ bona ſunt quæ annunciat? Annunciat remiſſionem peccatorum, ſalutem & uitam æternam. Nos rei peccati ſumus natura maledicti & damnati ad mortem æternam: ſed iam Chriſtus in ſuo Euangelio annunciat nobis remiſsionem peccatorum, ſalutem, & uitam æternam, quæ bona nobis meruit ſua morte & glorioſa reſurrectione.

Habemus a quibus malis liberamur per Euangelium, & quæ bona nobis offeruntur per idem: nunc ſequitur quibuſnam contingant iſta bona, nimirum credentibus in filium. Hoc multis probatur ſcripturæ teſtimonijs: Qui credit, inquit Chriſtus, habet uitam æternam. Vt hanc præcedit remiſsio peccatorum: ita cum ea coniuncta eſt ſalus. Et Petrus dicit fidei noſtræ finem eſſe ſalutem animarum. Hoc ipſum hic ſignificatur cum dicitur: oportet prædicari pœnitentiam, qua ſcilicet ob peccatum perpetratum dolemus & confugimus ad Chriſtum, qui ait: non ueni uocatum iuſtos, ſed peccatores ad pœnitentiam. Poſt hæc ſequitur, cuius beneficio tanta bona conſequimur, propter uictimam Chriſti, id eſt, propter mortem

&

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

& reſurrectionem Chriſti. Vnde Paulus Rom. 4. Mortuus eſt propter peccata noſtra, & excitatus eſt propter iuſtificationem noſtri.

Et ne quis nouam doctrinam exiſtimet Euangelium eſſe, adieci in definitione, ſecundum promiſsionem olim patribus factam: nam & Adamo poſt lapſum facta eſt promiſsio, Geneſ. 3. & ſæpe repetita eſt & inculcata patribus ſpacio 4000. annorum, donec Chriſtus in carnem uenit.

In fine adduntur fines. 1. liberatio a legis ſententia per Chriſtum. 2. ut liberati fructus dignos Euangelio edant. 3. ut prædicent hoc tantum beneficium. 4. ut tandem plenam redemtionem conſequantur in uita æterna per Dominum noſtrum IESVM CHRISTVM, cui cum Patre & Spiritu ſancto laus, honor, & gloria in ſæcula ſæculorum,

AMEN.

DOMINICA PRIMA POST PASCHA,

Ioan. 20.

CVm ueſpera eſſet die illo, qui erat unus Sabbathorum, & fores eſſent clauſæ, ubi diſcipuli erant congregati propter metum Iudæorum, uenit Ieſus, ſtetitq; in medio, & dicit eis, Pax uobis. Et cum hæc dixiſſet, oſtendit eis manus ac latus ſuum. Gauiſi ſunt ergo diſcipuli uiſo Domino. Dixit ergo eis iterum: Pax uobis. Sicut miſit me Pater,

ita

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

ita & ego mitto uos. Hæc cum dixiſſet, flauit in eos, & dicit eis: Accipite Spiritum ſanctum. Quorumcunque remiſeritis peccata, temittuntur eis: quorumcunque retinueritis, retenta ſunt. Thomas autem unus ex duodecim, qui dicitur Didymus, non erat cum eis quando uenit Ieſus. Dixerunt ergo alij diſcipuli: Vidimus Dominum. Ille autem dixit eis: Niſi uidero in manibus eius ueſtigium clauorum, & mittam digitum meum in ueſtigium clauorum, & mittam manum meam in latus eius, non credam. Et poſt dies octo iterum erant diſcipuli eius intus, & Thomas cum eis. Venit Ieſus ianuis clauſis, & ſtetit in medio, & dixit: Pax uobis. Deinde dicit Thomæ: Infer digitum tuum huc & uide manus meas, & admoue manum tuam, & immitte in latus meum, & noli eſſe incredulus, ſed credens. Reſpondit Thomas & dixit ei: Dominus meus, & Deus meus. Dicit ei Ieſus: Quia uidiſti me Thoma, credidiſti, beati qui non uiderunt, & crediderunt. Multa quidem & alia ſigna fecit Ieſus in conſpectu diſcipulorum ſuorum, quæ non ſunt ſcripta in libro hoc, hæc autem ſcripta ſunt, ut credatis, quod Ieſus eſt Chriſtus ille filius Dei, & ut credentes uitam habeatis per nomen eius.

ENARRATIO TEXTVS.

HOc Euangelium continet partem Hiſtoriæ, quam ſcripſit Ioannes Euangeliſta de reſurrectione Domini,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

mini, in qua parte, uiſibili & carnali præſentia, uoce, facto, & ſignis teſtatur Dominus ſe a mortuis reſurrexiſſe: Et commendans diſcipulis miniſterium uerbi, prædicat beatos fore qui in ſe crediderint. In fine textus, additur cauſſa finalis totius ſacræ ſcripturæ: ita enim inquit: [Hæc ſcripta ſunt ut credatis, & ut credentes uitam habeatis in nomine eius.] Cæterum quia ſatis dictum eſt ſuperiori ſeptimana de reſurrectione Domini, nolo pluribus de ea hac uice agere: ſed dicam de tribus alijs locis, qui in hoc continentur Euangelio.

Loci:

I. De miniſterio uerbi & poteſtate Eccleſiæ.
II. De Thomæ confeßione.
III. De fine ſacræ ſcripturæ.

DE PRIMO.

Verba textus de uerbi miniſterio & poteſtate Eccleſiæ ſunt hæc. [Pax uobis: ſicut miſit me Pater, & ego mitto uos. Hæc cum dixiſſet, inflauit, & dixit eis: accipite ſpiritum ſanctum. Quorumcunque remiſeritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta ſunt.] Hic habemus pauca uerba, ſed efficacia, quæ continent copioſam doctrinam, quam omnes Chriſtiani ſcire debent. Quare uos hortor ut ſitis attenti, quo hanc doctrinam percipere poßitis: quo autem id fiat commodius, diſtinguam hæc uerba, quibus miniſterium inſtituitur, in quatuor partes PRIMA pars: [Pax uobis.] SECVNDA pars: [Sicut miſit me Pater: ita ego uos mitto.] TERTIA pars: [Inflauit & dixit: Accipite Spiritum ſanctum. QVARTA pars: [Quorumcunque remiſeritis peccata, remittuntur eis, & quorumcun-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

rumcunque retinueritis retenta ſunt:] de his quatuor partibus ordine dicam.

PRIMA pars, nempe ſalutatio, [PAX VOBIS,] conſolatur non ſolum diſcipulos, qui tum aderant, uerumetiam animum addit omnibus, qui ſunt & qui futuri ſunt miniſtri uerbi in Eccleſia. Qui miniſterium uerbi in ſe recipit, ſtatim habet hoſtem diabolū, qui perpetuo ipſius doctrinæ & uitæ inſidiatur. Si doctrinam corrumpere non poteſt, uitam contaminare ſtudet, ut quod uerbis docet quis, factis neget. Si uitam non poteſt diabolus polluere, doctrinæ inſidiatur, ut homines decepti erronea doctrina damnentur. In multis & doctrinam & uitam contaminat. Deinde habet miniſter uerbi etiam mundum aduerſus ſe, qui nunc tyrannide, nunc hypocriſi, nunc ſophiſtica ſe adoritur, ut officio ſuo non recte fungatur.

Quid faciat miniſter uerbi in tantis periculis? Conſolabitur ſe hac Chriſti uoce: PAX VOBIS: & ſimul orabit Deum, ut ſe in hac pace contineat, ne uel doctrina, uel moribus curſum Euangelij impediat: pluris faciet pacem Chriſti, quam omnes mundi delicias & amicicias. Hæc ſit ergo conſolatio miniſtrorum Euangelij, qui pugnare debent aduerſus diaboli inſidias, mundi tyrannidem, hypocriſin & Sophiſticen.

SECVNDA pars eſt: [Sicut miſit me Pater: ita & ego mitto uos.] Quomodo Pater miſit filium? Pater miſit filium, ut regnum diaboli aboleret, iuxta illud: Semen mulieris conteret caput ſerpentis. Item, Chriſtus apparuit ut deſtruat opera diaboli. Quid? An non ſolius Chriſti eſt conterere caput ſerpentis? An non ſolius Chriſti eſt deſtruere opera diaboli? Vere ſolius Chriſti eſt: ſed in hoc tanto opere, opus eſt duabus machinis:

uictima

uictima & doctrina. Chriſtus eſt miſſus ut ſolus ſua uictima iratum Patrem placet, & diabolum ſuperet. Deinde quia hoc beneficium hominibus per doctrinam offertur, deſtruxit etiam opus diaboli per doctrinam. Proinde Chriſtus miſſus erat ad duo, ad placandum Deum uictima & ad docendum. Ad prius illud, ſolus Chriſtus mitti idoneus fuit: ad poſterius, hoc eſt, ad docendum miſſi fuerant olim omnes Prophetæ & poſtea Apoſtoli & homines omnes, qui legitime ſunt uocati ad prædicandi munus. Quantum ergo ad docendum attinet, Chriſtus mittit diſcipulos, quemadmodum ipſe erat a Patre miſſus. Hinc duo colligamus. Primum diſcrimen inter regna mundi & Eccleſiæ adminiſtrationem, ſeu inter gubernatores mundi & gubernatores Eccleſiarũ. Miniſtri enim uerbi non mittuntur, ut dominentur in terra: Chriſtus enim nullum dominium ſibi uendicauit, nec mittuntur ad pompas huius mundi, quas Chriſtus contemſit: ſed ad docendum Euangelium, ad erigendum regnum Dei, ad ſalutem annunciandam hominibus. Deinde hinc colligendum eſt, quæ ſit uerbi, quod prædicant uocati ad miniſterium, autoritas: ſicut Pater, inquit, me miſit: ita & ego uos, ut non ueſtro, ſed meo nomine loquamini. Huc illud dictum Domini ad diſcipulos, Matth. 10. Qui uos audit, me audit: qui uos ſpernit, me ſpernit. Hinc habent, qui docent uerbum, conſolationem: & qui audiunt, grauem admonitionem. Nam cum docentes uerbum pie in legitima uocatione, patiuntur aliquid ab ingrato mundo, habent ex eo conſolationem, quod uice Chriſti fungantur, & Chriſtus cum illis iniuriam patiatur qui ſe ſuo tempore ulciſcetur: Qui uero audiunt uerbum, admonentur primum de autoritate uerbi: non enim ſecus audire uerbum debent, quam ſi Chriſtum ipſum

loquen-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

loquentem audirent. Deinde admonentur, ut pios uerbi miniſtros in precio habeant, tanquam Chriſti legatos. Præterea admonentur pœnæ, in quam iuſto iudicio Dei incurrent quicunque uel uerbum prædicatum, uel ipſos miniſtros contemnunt. Debent quoque miniſtri uerbi cogitare in quem gradum dignitatis ſint euecti, ne uel doctrinæ puritatem inficiant, uel moribus malis a ſe auditores alienent.

TERTIA pars. [Et cum dixiſſet, inſufflauit & dixit eis: accipite Spiritum ſanctum.] Hæc uerba ſingularem doctrinam continent. Nam Chriſtus his uerbis oſtendit, unde uerbum, quod prædicatur uoce miniſtrorum, habeat ſuam uim & efficaciam, quæ ſane non incluſa eſt in uoce miniſtri, nec pendet ex ſanctitate & dignitate hominis: ſed omnis uerbi uis & efficacia ex uirtute ſpiritus Chriſti proficiſcitur: Nam cum hic Chriſtus ſufflat in diſcipulos, ac iubet eos accipere Spiritum ſanctum, ſignificat Spiritum ſanctum perpetuo affuturum miniſterio uerbi: Quaſi dixiſſet: Ecce uos eritis miniſtri noui teſtamenti, qui Eccleſiam mihi in mundo ædificabitis, per prædicationem Euangelij, & ſcio quam ſitis imbecilles ad tantum opus peragendum, præſertim cum diabolus, mundus & ratio omnium hominum ſe uobis opponet: Qua propter, huic ueſtro miniſterio uolo adeſſe Spiritum ſanctum, per quem ueſter labor erit efficax: is enim ſua uirtute faciet, ut uerbum meum, quod prædicabitis, non ſit ad uos uacuum rediturum. Hic utilem doctrinam & admonitionem colligamus. Doctrinam quidem, quod Spiritus ſanctus ſit alligatus uerbo & uelit per illud eſſe efficax. Conſolationem uero, qua & qui docent, & qui audiunt ſe erigant præſentia Spiritus ſancti aduerſus ſuæ ſalutis hoſtes.

Quarta

QVARTA PARS. [Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis retenta ſunt.] His uerbis inſtituit & ſancit ſpiritualem illam Eccleſiæ poteſtatem, quam uocamus poteſtatem clauium, & oſtenditur clauis qua aperitur & clauditur regnum cœlorum.

Verum ut hæc utiliſsima doctrina clare ab omnibus intelligi poſsit, uolo iam in quædam puncta diſtinguere, quæ ſunt: unde ſit poteſtas Eccleſiaſtica, quid ſit, penes quem ſit, & in quo conſiſtat. His punctis bene intellectis, nemo erit qui non dextre intellecturus ſit, quænam res & qualis ſit poteſtas Eccleſiaſtica.

Vnde ergo eſt hæc poteſtas? A Deo per Ieſum Chriſtum. Si enim hominem ſpectes, eſt miniſterium purum: At ſi Chriſtum, ſublimis eſt poteſtas, qua nulla in terra uel maior, uel utilior, uel dignior exiſtit. Nam Chriſtus ſedens ad dextram Patris in ſolio Maieſtatis ſuæ, hanc poteſtatem adminiſtrat. Qui igitur hanc poteſtatem contemnit, & eius fructu priuatur & eſt in filium Dei contumelioſus.

Quid eſt poteſtas Eccleſiæ? Eſt poteſtas remittendi et retinendi peccata, hoc eſt, prædicandi Euangelium, cui qui credit aperitur regnũ cœlorum, qui uero non credit, ei oſtenditur eſſe clauſum.

Penes quem eſt hæc poteſtas? Penes Eccleſiam: quando Petro & alijs Apoſtolis Dominus dedit claues, apud ipſam Eccleſiam claues has depoſuit, a qua miniſtri habent claues, tanquam ancilla claues ſuæ heræ habet.

In qua re conſiſtit poteſtas clauium? In efficacia ſpiritus ſancti, qui in uerbo & per uerbum eſt efficax, & fidem in auditoribus uerbi operatur: ita uerbum eſt ueluti una clauis, quam adhibet miniſter uerbi, et fides eſt altera

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

clauis, quam adhibet ſpiritus ſanctus, quæ claues cum adhibentur aperitur regnum cælorum.

His ita explicatis uerba huius textus altius perpendamus. Primum igitur cum dicit: QVORVMCVNQVE: ſiſte gradum & de hac uoce QVORVMCVNQVE cogita. 1. quod promißio gratiæ ſit uniuerſalis: hanc uniuerſalem promißionem opponito tentationi de particularitate & te in uniuerſalem promißionem includito. Deinde hanc uocem QVORVMCVNQVE multitudini peccatorum oppone. Cum igitur tentaris ad deſperationem ob peccatorum tuorum multitudinem, ueniet in mentem hæc Domini promißio: QVORVMCVNQVE &c. Nõ dicit, ſi pauca peccata quis perpetrauerit, aut ſi multa, neq; dicit ſi Iudæus eſt, ſi Græcus, nobilis, ignobilis, diues aut pauper: ſed dicit QVORVMCVNQVE. Præterea hic locus monet, quod & publice & priuatim poßit fieri abſolutio. Sic Deus tria milia hominum publice abſoluit. Item priuatim Cornelium, ſicut & Nathan Propheta Dauidem. Generali illa abſolutione utantur miniſtri uerbi quoties Euangeliũ prædicant. Speciali quando ratio hæc poſtulat, hoc eſt, quando aliquis priuatum colloquium cum miniſtro uerbi expetit, confirmandæ ſuæ fidei cauſſa.

2. Ponitur in textu PECCATA ſine addito, quare omnia peccatorum genera hic intelligi debent, quæ ſunt quatuor. 1. uicioſitas naturæ. 2. pullulantes rami ex mala radice. 3. peccata errore commiſſa. 4. peccata uoluntaria. Nullum plane peccatum eſt, quod non ignoſcitur, ſi uenia propter Chriſtum petatur.

3. Verbum REMITTERE obſeruandum eſt, pro quo Matthæus habet ſoluere. Iubet Dominus ut diſcipuli peccata remittant & ſoluant. Remittant quidem ut debitum: ſoluant uero ut onus prægrauans. Peccata ſiquidem

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

dem ſunt debita, quia ut debita obligant ad ſolutionem : ita peccata ad ſatisfactionem pœnæ niſi fiat remiſsio. Sunt & onera peccata, quia ut onus graue portantem deprimit, ut tandem ſub eo cadat: ita peccata maledictionis onere & legis ſententia opprimunt, donec Chriſtus uenerit & onus in ſe leuauerit. Sed quid? poteſt ne homo peccata ſoluere & remittere? Deus dicit Iſaiæ 43. Ego ſum ego ſum ipſe qui deleo iniquitates tuas, & peccatorum tuorum non recordabor. Hoc teſtimonium conuincit quod ſolus Deus remittit peccatum. Rurſus cum hic dicit Dominus, [Quorumcunq; peccata remiſeritis, erunt remiſſa in cœlo.] Reſpondeo: Chriſti dictum manifeſte indicat duplicem eſſe remiſsionem, unam in terris a miniſtris uerbi: Alteram in cœlo, quæ a ſolo Deo fit. De hac poſteriori loquitur Iſaias. Breuiter Deus ut Dominus: miniſtri uerbi, ut ſerui & nuncij remittunt, qui Domini ſui uoluntatem annunciant, quæ remiſsio fit uoluntatis Dei annunciatione. Hoc probatur Num. 6. ubi ita ait Dominus: Sacerdotes ponent nomen Domini ſuper filios Iſrael, ſed ipſe benedicam: ſoluere ergo ſacerdotis, eſt indicare culpã a Deo remiſſam.

Sed quomodo retinent peccata? uerbo & iuxta uerbum, hoc eſt, quæcunq; peccata indicauerint uerbo Dei eſſe retenta, retenta erunt etiam in cœlo. Plura de hac re dixi in feſto cœnæ Dominicæ: Quare nunc ad ſecundum locum pergo, de quo breuiſsime dicam.

DE SECVNDO LOCO.

De Thoma habemus duo in hac hiſtoria nempe incredulitatem & confeſsionem: incredulitatem indicat his uerbis: Niſi uidero in manibus fiſſuram clauorum & c.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

non credam. Audiuit alios diſcipulos narrantes ſe uidiſſe Dominum: is autem immemor omnium prædictionum Prophetarum & Chriſti, non credit. Adeo ratio hominis in rebus ſalutis ſe Deo & eius uerbo opponit. Hactenus de eius incredulitate: ſequitur de eius fide & confeßione. [Poſt dies octo iterum erant diſcipuli & Thomas cum eis in una domo, & uenit Ieſus clauſis ianuis, & ſtetit in medio eorum & dixit, pax uobis, & dixit Thomæ, infer digitum tuum huc & uide manus meas, &c. & noli eſſe incredulus, ſed fidelis.] Audita uoce Domini, & conuictus manifeſto ſigno, concipit fidem, ex qua hanc promit confeßionem, Dominus meus & Deus meus. A Thoma igitur duo diſcamus, unde fides ſit & qualis uera fidei confeßio. Fides eſt ex uerbo & ſigno, ſicuti nos habemus Euangelium uerißimum Chriſti uerbum, & ſigna duo auguſtißima, Baptiſmum & cœnam Domini. Hæc fides concepta uerbo & confirmata ſigno, ueram ædet confeßionem qualis hæc Thomæ eſt, qui hic clamat Dominus meus & Deus meus. Hæc Thomæ confeßio, ſi recte perpenditur, quatuor continet. Primum enim agnoſcit Chriſtum eundem hominem eſſe qui ante triduum fuit occiſus a Iudæis. Deinde cum Deum appellat, eius diuinitatem fatetur. Tum cum non duos Dominos aut duos Deos dicat, agnoſcit unitatem perſonæ. Poſtremo cum meus Dominus & meus Deus dicit, officium redemptionis profitetur, in quem & ipſe uiua recumbit fide.

DE TERTIO.

BEati qui non uiderunt & crediderunt.] Hæc uniuerſalis doctrina de credentibus eſt obſeruanda: nam hic Chriſtus diſerte pronunciat beatos qui credunt, etiamſi

etiamſi oculis corporeis non uiderint Chriſtum. Huc pertinet tota ſcriptura, ut inquit, Hæc autem ſcripta ſunt ut credatis quod Ieſus eſt filius Dei et ut credentes uitam habeatis in nomine eius. Finis ergo ſcripturæ eſt ut credamus: finis fidei, ut credentes habeamus uitam æternam, quam donet nobis autor uitæ Ieſus Chriſtus, cui cum Patre & Spiritu ſancto ſit honor in ſæcula,

AMEN.

DOMINICA SECVNDA POST PASCHA,

Ioan. 10.

EGo ſum paſtor ille bonus. Bonus paſtor animam ſuam dat pro ouibus. Mercenarius autem, & qui non eſt paſtor, cuius non ſunt oues propriæ, uidet lupum uenientem, ac deſerit oues, fugitque, & lupus rapit ac diſpergit oues. Mercenarius autem fugit, quia mercenarius eſt, & oues non ſunt illi curæ. Ego ſum paſtor ille bonus, & cognoſco oues meas, & cognoſcor a meis. Sicut nouit me Pater, ita & ego noui Patrem, & animam meam pono pro ouibus. Et alias oues habeo, quæ non ſunt ex hoc ouili, illas quoq; oportet me adducere, & uocem meam audient, & fiet unum ouile & unus paſtor.

ENARRATIO TEXTVS.

OCcaſio, cur hoc Euangelium proponitur in Eccleſia hoc tempore, hæc eſt. Audiuimus in proximo paſchatis feſto, in quem finem oportuerit Chriſtum pati & reſurgere ex mortuis, nimirum ut nomine eius prædicaretur pœnitentia & remiſsio peccatorum omnibus gentibus: per quam prædicationem, deſtrueretur regnum Sathanæ & erigeretur regnum CHRISTI. Hoc autem cum aliter fieri non poteſt, quam per fideles uerbi miniſtros, quos ſcriptura paſtores uocat, placuit Eccleſiæ, hoc die proponere Euangelium de ſummo paſtore Ieſu Chriſto, de eius cura erga oues: idq; ideo ut fideles uerbi miniſtri huius paſtoris exemplum, in doctrina, uita, & cura pro ouibus imitentur. Hactenus de occaſione cur hodie præſens Euangelium proponitur. Summa autem Euangelij eſt, quod ut Chriſtus ſe uerum paſtorem eſſe & curam habere ſuarum ouium profitetur: ita ex aduerſo lupos eſſe teſtatur, qui ouili ſuo inſidiantur, quos uidentes mercenarij fugiunt, ac oues lupis lacerandas relinquunt: contra quorum perfidiam Dominus promittit ſe ſuas oues curaturum, & ſignificat ſe adhuc alias habere oues quas adducet, ut fiat unum ouile & unus paſtor.

Loci tres:

I. De paſtore Chriſto alijsq; ueris paſtoribus.

II. De lupo, mercenario, & fuga mercenarij.

III. De ouibus Chriſti, earum nota & unitate ouilis.

DE PRIMO.

IN primo loco de paſtore Chriſto habemus duo: unum, quæ ſit eius indoles. Alterum, quæ ſint eius beneficia erga Eccleſiam. Quantum autem ad Chriſtum paſtorem attinet,

attinet, ſemper meminiſſe debemus confeßionis Thomæ, quam ab hinc die octauo audiuimus. Is enim cum dicit Dominus meus & DEVS meus, Primum confitetur eum quem alloquitur eundem hominem eſſe, qui erat crucifixus & mortuus, quem nunc uere a mortuis reſurrexiſſe agnoſcit. 2. Confitetur eundem hominem eſſe quoque uerum Deum: Dicit enim ET DEVS MEVS. 3. Confitetur hunc hominem & Deum unam perſonam: non enim dicit Domini mei, ſed Dominus meus. 4. Confitetur hunc θεάνθρωπον (perſonam unicam quæ eſt DEVS & HOMO) eſſe ſuum Saluatorem: Nam Dominus meus, qui mei curam habet, & DEVS meus eſt qui me in ſuam fidem & gratiam recepit. Confitetur ergo Chriſtum uerum Meßiam & Saluatorem mundi eſſe, adeoque uerum illum paſtorem olim promiſſum, de quo Zachariæ 10. Suſcitabo paſtorem in terra. Hunc Petrus uocat paſtorem & Epiſcopum animarum. Hæc dixi breuiter ex confeßione Thomæ de Chriſto paſtore, ut quæ ſit huius noſtri paſtoris indoles intelligamus? Iam uerba Domini audiamus. [Ego (inquit) ſum paſtor bonus.] Sed quid paſtor bonus? [paſtor bonus ponit animam ſuam pro ouibus ſuis,] hoc eſt, paſtor ille bonus eſt, qui adeo ſuas oues diligit, quod potius uelit mortem oppetere, quam oues ſuas lacerationi & predæ furum & luporum relinquere. Hoc promiſſum etiam facto declarauit, qui pro ouibus ſuis turpißimam mortem eſt perpeſſus.

Habemus quantus ſit amor Chriſti erga ſuas oues: Iam ut conſpiciamus beneficia, quæ ex mera bonitate præſtat, ſimilitudinem paſtoris ouium CHRISTO paſtori accommodabimus. Quid ergo facit bonus ouium paſtor? 1. colligit oues. 2. præcedit. 3. educit eas in

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

paſcua. 4. paſcit eas. 5. excubias ſuper eas agit. 6. regit 7. defendit. 8. læſis medetur. 9. errantes caſtigat uirga paſtorea. 10. in ſua reducit paſtas. Hæc omnia beneficia Chriſtus ſpiritualiter Eccleſiæ præſtat.

PRIMVM ergo Chriſtus paſtor colligit oues. Sed quomodo? per prædicationem Euangelij. Hoc cœpit facere mox poſt lapſum primorum parentum: nam in ſpiritu affuit Prophetis & multas oues ſibi collegit. Deinde ipſe uenit ut ouem perditam quæreret: & hodie dat prædicatores qui ſuo nomine colligunt oues.

DEINDE præcedit oues. Quomodo? In cruce & in gloria: in cruce quidem, dum uarias in hac uita ærumnas perpeſſus eſt, quas etiam ſanctos experiri neceſſe eſt: in gloria dum per reſurrectionem a mortuis in gloriam cœleſtem intrauit quem ſuo tempore ſequentur quotquot eius ueræ oues fuerint.

TERTIO educit eas in paſcua in ameniſſima prata, ut Dauid Pſal. 23. loquitur: In paſcuis herboſis accubare me facit, ad aquas refectorias deducet me.

QVARTO, eductas in prata paſcit ſpiritu & uerbo. Spiritu quidem dum intus animum confortat: uerbo uero dum prædicatur Euangelium, unde concipitur fides in hunc paſtorem.

QVINTO, excubias ſuper eas agit, & tanquam in ſpecula ſedet ut obſeruet ne quis ex inſidijs oues adoriatur. Hoc autem agit per ſuos Angelos, per fideles uerbi miniſtros, per pium magiſtratum, breuiter per bonos Rectores in familijs, politijs, Oeconomijs.

SEXTO, regit, ſcilicet Spiritu, uerbo, & diſciplina, unde Dauid: DOMINVS regit me & nihil mihi deerit, in loco paſcuæ ibi me collocauit.

Septimo,

SEPTIMO, defendit, unde Paulus: Si Deus pro nobis, quis contra nos? Et Dauid: Etiamſi ambulauero in ualle umbræ mortis, non timebo malum, quia tu mecum es: Virga tua & Baculus tuus ipſa me conſolata ſunt.

OCTAVO, læſis medetur: ut enim oues ſæpe ſpinis & uenenis inficiuntur, quæ a perito paſtore ſanantur: ita Chriſtus paſtor ſuas oues ſpinis malorum morum & ueneno peſtiferæ doctrinæ læſas curat & ſanat, unde Pſalmus 146. Qui ſanat contritos corde, & alligat contritiones eorum. Ezech. 34. Ego paſcam oues meas, & ego eas accubare faciam, quod perierat requiram, & quod abiectum erat reducam, & quod confractum fuerat alligabo, & quod infirmum fuerat conſolidabo.

NONO errantes caſtigat uirga, dum cruce premit, ac ueluti capiſtrum inijcit. Hoc ſi non faceret bonus ille paſtor, multæ huius mundi delicijs, felici rerum ſucceſſu abducerentur a grege & ſe ipſas in ora luporum conijcerent: unde Dauid de ſe inquit: Bonum eſt mihi Domine quod humiliaſti me, ut diſcerem iuſtificationes tuas.

VLTIMO, in ſua reducit paſtas. In hoc mundo Chriſtus ſuas oues colligit, paſcit, defendit, curat tanquam in deſerto in peregrino regno: uerum in extremo die ſuas oues in ſua reducet, hoc eſt, in Patriam, ubi pij cum Chriſto perpetua pace & ſecuritate fruentur.

Dixi de Chriſto paſtore, eius indole, cura & beneficijs erga oues, id eſt, omnes qui in ſe credunt: nunc aliquid adijciam de paſtoribus, qui ſub illo ſunt conſtituti, ut curam dominici gregis habeant. Et optandum eſſet, ut omnes doctrinam, uitam, & curam erga oues haberent, qualem ſummus ille paſtor: uerum quia id non fit, obſeruanda ſunt quatuor paſtorum diſcrimina & genera.

VNVM genus eſt eorum, qui bene docent & bene uiuunt, exemplum ſummi paſtoris imitantes. Talis fuit Iſaias, Hieremias, Ezechiel, & alij Prophetæ: talis fuit Paulus, Petrus: tales ſunt hodie omnes pij Parochi & Epiſcopi, qui doctrina, uita, confeßione alijs prælucent. Hi a Dauide & Daniele comparantur ſtellis lucentibus in cœlo, ubi Chriſti ſolis æterno lumine illuſtrantur: Hi, ut Paulus ait, digni ſunt duplici honore: hi ædificant ciuitatem Dei utraque manu.

SECVNDVM genus eorum eſt, qui male docent & male uiuunt. Hi peßimi ſunt, qui utraque manu templum Dei deſtruunt: quales multos fore his poſtremis temporibus prædixerunt Petrus & Iudas Apoſtoli.

TERTIVM genus eorum eſt, qui bene quidem docent: ſed male uiuunt. Hi quod dextra manu in Eccleſia ædificant, ſiniſtra rurſus deſtruunt, & ſunt omnino ſimiles fabris lignarijs, qui Arcam Nohæ extruxerunt. Hi enim alijs parantes Arcam, per quam a diluuio ſunt liberati, ipſi in medijs perierunt fluctibus. Talis olim fuit Iudas, & hodie multi inueniuntur. Dicunt quidem: facite ſicut docemus, nolite opera noſtra imitari. De his locutus eſt Chriſtus: cum Scribæ & Phariſæi ſedent in Cathedra Moſis, quæ dicunt facite, nolite facere opera illorum. Horum damnatio iuſta eſt: ſciunt enim & docent facienda, ipſi tamen non faciunt, cum turpe eſt doctori, cum culpa redarguit ipſum. Bernardus igitur bene ait: Paſtores debent impinguare pecus ſuis potius quam alienis exemplis.

QVARTVM genus eſt eorum, qui male docent, ſed bene uiuunt, ita ut publicis criminationibus non ſint obnoxij. Hi hypocritæ ſunt, & maximum damnum faciunt. Nam cum homines admirantur externam morum
ſpeciem,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

ſpeciem, facile etiam pertrahuntur, ut doctrinam amplectantur: ut multi ex uobis in Papatu uidiſtis Monachos, qui non ſolum ſibi ſancti uiſi ſunt, uerumetiam alijs ſua bona opera uendiderunt: ita & animabus hominum & facultatibus eorum inſidiati ſunt. Dixi de quatuor generibus Paſtorum ſeu Doctorum in Eccleſia, quorum primum tantum laudabile eſt, & Chriſti regnum in multorum ſalutem ædificat, idq; iuxta doctrinam & mandatum ſummi Paſtoris IESV CHRISTI.

DE SECVNDO LOCO.

IAm ſequitur ſecundus locus de lupo & mercenario, quorum ille oues Chriſti lacerat & perdit: Hic oues periclitantes, in luporum faucibus relinquit. Ita enim ait textus: [Mercenarius autem & qui non eſt Paſtor, cuius non ſunt oues propriæ, uidet lupum uenientem, dimittit oues & fugit, & lupus rapit ac diſpergit oues. Hic nos ſcire oportet, quis nam ſit ille lupus, de quo Dominus loquitur, & quæ ſit eius in oues inuadendi ratio, & quando mercenarius fugere putandus ſit.

Quis eſt igitur lupus de quo Dominus hic loquitur? Eſt diabolus: Is enim cum primum homo conditus erat, eum adoritur, inuadit & in terram proſternit: ideo hodie circumit famelicus, quærens quem deuoret, neq; ceſſabit donec hic mundus ſteterit.

Quomodo quæſo inuadit oues Chriſti? Non una uia eas adoritur: ſed ei eſt quadruplex inuadendi ratio: uel enim Sophiſtica, uel tyrannide, uel flagitijs, uel hypocriſi in oues Chriſti impetum facere conſueuit.

Sophiſtica inuadit, quando uel uicia uirtutum titulis ornat, uel pro ueritate Dei errores ingerit, quo

miſeras

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

miſeras oues Chriſti perdat. Inuocare ſanctos, mereri uitam æternam operibus, ſunt grauiſſima uicia: ſed ea tanquam bona opera defendit, & ſic de multis alijs.

Tyrannide inuadit Chriſti oues, quando facit ut uel uictu & præſidijs præſentis uitæ deſtituantur, uel aperto bello eos adoritur, ut Euangelij puritatem uel turbet, uel prorſus aboleat.

Flagitijs & ſcandalis oues Chriſti inuadit, quando multos pertrahit in crimina, per quæ excutitur Spiritus ſanctus, & homines rurſus fiunt Sathanæ obnoxij. Quam multi hodie hac machina proſternuntur, nemo eſt qui non uidet quo pacto regnant inuidiæ, obtrectationes, potationes, ſcortationes, & alia horrenda ſcelera. Hæc cum uidemus certum teſtimonium habemus Sathanæ inuadentis in ouile Chriſti.

Hypocriſi etiam inuadit in ouile Chriſti, quoties ſua externa ſpecie ſanctitatis grauiſſima ſcelera tegit, quemadmodum in Monachis olim factum eſt, & hodie ab ijs fit, qui Phariſaiſmum nondum depoſuerunt.

Habemus iam quibus uijs lupus, qui eſt Diabolus, inuadit in ouile Chriſti: iam de mercenarij fuga dicemus: Eſt enim mercenarius cuius non ſunt propriæ oues, atq; ideo fugit uidens accelerantem lupum.

An non Chriſtus interdum fugit? An non mandauit diſcipulis ſuis, cum perſecuti uos fuerint in una ciuitate, fugite in aliam? An non Paulus ipſe fugit cum demiſſus eſt in corbe per murum? Iam cum certum ſit, nec Chriſtum lupum fuiſſe, nec Apoſtolos reliquos, neceſſe eſt ut non de quauis fuga intelligendum ſit quod Dominus hic de fuga dicit. Verum ſciendum eſt quod ſit fuga corporis & fuga animi: illa interdum licita eſt, hæc non. Sed quænam eſt animi? cum aliquis ab officio præſtando fugit,

git, & hæc fuga quadruplex eſt iuxta quadruplicem lupi inuaſionem in ouile Chriſti. Nam quicunque uerbi miniſter ulla de cauſſa ſe non opponit Sophiſticæ, tyrannidi, flagitijs, hypocriſi, is mercenarius eſt & non uerus paſtor. Paſtor enim bonus 1. opponit ſe Sophiſticæ, defendendo ueram doctrinam & reprehendendo, confutandoque falſam: ſed mercenarius ad hanc lupi inuaſionem timet, non audet defendere ueram doctrinam, ne quid de terrenis commodis amittat. Quare uel conniuet ad falſam doctrinam, uel ſaltem non ut deberet reprehendit, quod cum facit, fugere dicitur, non quidem corpore, ſed animo, quia officium deſerit. Secundo, Bonus paſtor opponet ſe tyrannidi: uerum quia ſunt duo paſtorum genera: unum ciuile, alterum Eccleſiaſticum, ut ciuilis paſtor armis, ita Eccleſiaſticus precibus opponet ſe luporum tyrannidi. Qui hoc non facit mercenarius eſt, non paſtor. Tertio, Bonus paſtor opponet ſe flagitijs reprehendendo, & excommunicando eos qui ſuis moribus Eccleſiam offendunt, quemadmodum Ioannes reprehendit Herodem, Chriſtus Phariſæos, & Prophetæ omnes ſui ſæculi uicijs ſe oppoſuerunt. Diabolus fideli adulterium perſuaſit, perſuaſit inceſtum, auariciam, libidines, potationes. Hic paſtor bonus non timet homines: ſed Deum, & hominum uicia ex officio carpit. Contra mercenarius, de ſua quiete ſolicitus non audet aperire os. Si reprehendit, in genere id facit: non audet reos in faciem obiurgare cum Prophetis alijsq; ueris paſtoribus. Sed poßit aliquis talis mercenarius obijcere. Ecce hic ſum, non fugi. Reſpondet Auguſtinus: Quia tacuiſti, fugiſti: tacuiſti, quia timuiſti. Quarto, Bonus paſtor opponet ſe hypocriſi, quando detrahit laruam externorum hypocritarum, & oſtendit quam turpis ſit facies peccati: ſed mercenarius

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

cenarius lupum hunc fugit, non audet offendere quenquam, ne in hominum odium incurrat.

Iam quæſtio excutienda reſtat, num fuga corporalis ſemper ſit licita. Ad quam reſpondeo: Paſtor aliquis qui de loco in locum fugit, uel rei augendæ gratia, uel tædij cauſſa, uel ob ingratitudinem hominum, certe mercenarius eſt, & non paſtor. Verum ſi Tyranni perſequuntur & inſidiantur uitæ alicuius, licet pio paſtori fugere manus Tyranni, ut poſtea, ſi id fieri poteſt, reuerſus magis proſit uiuus, quam mortuus prodeſſe potuit: uerum hic pietas regula eſſe debet.

DE TERTIO LOCO.

Tertius locus eſt de ouibus Chriſti, earum nota, & quod ſit unum ouile & unus paſtor. Oues Chriſti ſunt omnes, qui Chriſtum audiunt & eum ueluti oues ſequuntur, in uera ſimplicitate, innocentia, manſuetudine & obedientia. Neque aliæ notæ ſunt ouium Chriſti, quam pietas erga Deum, caritas erga proximum, in uita puritas, & in uocatione ſancta quadam cura & induſtria. Quod autem dicit ſe alias oues habere, quæ adducendæ ſunt in idem ouile, ſignificat ex gentibus & Iudæis unam eſſe ſanctam Eccleſiam Catholicam. Et ſimul modum, quo adducentur oues, exprimit, cum ait: & audient uocem meam. Prædicatio ergo Euangelij, & prædicati Euangelij fides facit, ut ouili Chriſti aggregemur. Qui ex hoc loco ſtatuunt fore, quod ante iudicium tantus ſit futurus conſenſus in uera religione, ut nullæ ſint futuræ hæreſes, nulla ſchiſmata, toto cœlo errant: nam omnia uaticinia Prophetarum contrarium docent. Et Chriſtus cum dicit: putatis ne cum uenerit filius hominis, quod ſit inuen-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

inuenturus fidem ſuper terram, ſignificat ob perſecutiones fore, ut plurimi a fide deficiant, & quo propior eſt dies Domini, eo magis ſæuit diabolus, ut Sophiſtica, tyrannide, flagitijs, & hypocriſi puſillum Chriſti gregem turbet: Quare nos oremus Chriſtum paſtorem animarum noſtrarum, ut ipſe uelit nos in tantis periculis defendere in ſui nominis gloriam. Cui cum Patre & Spiritu ſancto ſit honor, laus & gloria in ſæcula,

AMEN.

DOMINICA TERTIA POST PASCHA,
Ioan. 16.

PVſillum, & non uidebitis me, & iterum puſillum, & uidebitis me, quia ego uado ad Patrem. Dixerunt ergo quidam ex diſcipulis eius inter ſe: Quid eſt hoc quod dicit nobis, puſillum, & non uidebitis me, & rurſus puſillum, & uidebitis me, & quia ego uado Patrem? Dicebant ergo: Quid eſt hoc quod dicit, puſillum: Neſcimus quid loquatur. Cognouit autem Ieſus, quod uellent ipſum interrogare, & dicit eis: De hoc quæritis inter uos, quod dixi, puſillum, & non uidebitis me, & iterum puſillum, & uidebitis me. Amen amen dico uobis, plorabitis & lamentabimini uos, mundus contra gaudebit.

Vos

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

Vos autem mœrore afficiemini, ſed mœror ueſter uertetur in gaudium. Mulier cum parit, dolorem habet, quia uenit hora eius: cum autem pepererit puerum, iam non meminit anxietatis, propterea quod gaudeat hominem eſſe natum in mundo. Et uos igitur nunc quidem mœrorem habetis, ſed iterum uidebo uos, & gaudebit cor ueſtrum, & gaudium ueſtrum nemo tollet a uobis. Et in illo die me non interrogabitis quicquam.

ENARRATIO TEXTVS.

Hoc Euangelium pars eſt concionis Chriſti, quam habuit pridie antequam pateretur, in cœna coram diſcipulis ſuis, in qua concione multa docuit. Nam de officio ſuo, morte, cruce, reſurrectione, & glorificatione uerba fecit. Deinde de Eccleſia diſſeruit, quæ ſit, & quæ ſit eius in hoc mundo fortuna futura: quod ſit habitura aduerſarios qui eam impugnent: quod fide tandem ſit ſuperatura omnes ſuas ærumnas, ad quam partem etiam præſens Euangelium pertinet. Conſolatur enim diſcipulos ſuos quos mœſtos animaduertit ex prædictione ſuæ crucis: prænunciat fore, ut excitatus a mortuis, rurſus ſit eos uiſurus: & addit pulcerrimam de muliere parturiente ſimilitudinem, cum qua ſimilem fortunam experietur Eccleſia: quemadmodum enim triſtis puerpera conſolationem maximam capit, ex prole nata: ita Eccleſia eluctata e præſentis uitæ ærumnis, plena tandem gloria cum Chriſto fruetur, modo in eius fide uſq; ad finem conſtans perſtiterit.

Loci tres:

I Præmonitio Chriſti de ſua morte & reſurre-ctione.

II. Infirmitas Apoſtolorum adeoq; omnium mor-talium.

III. Crux Eccleſiæ in hoc mundo & eiuſdem glo-rioſa ac læta liberatio.

DE PRIMO.

De morte et reſurrectione Chriſti breuius dicã, quia nuper omnia copioſius audiuimus. [Modicũ, inquit, & non uidebitis me, & iterum modicum et uidebitis me, quia uado ad patrem.] Hic Chriſtus paulo obſcurius prædicit ſuam mortem & reſurrectionem. Senſus autem eſt: [Modicum & non uidebitis me,] id eſt, mortuus ad triduum in ſepulcro iacebo, ut me non uideatis: [& rurſus modicum & uidebitis me,] hoc eſt, excitatus a mortuis conſpiciar a uobis 40. diebus, antequam uiſibiliter aſcendam in cœlum ſublatus nube, e conſpectu ueſtro. Et hoc eſt quod dicit, [quia uado ad patrem,] id eſt, per mortem tranſitũ faciam a cruce ad gloriã cœleſtem. Quid, an non poſt aſcenſionẽ adeſt ſuæ Eccleſiæ? Imo adeſt iuxta ſuam promiſsionem uſq; ad conſummationem ſæculi, non quidẽ corporali modo, ſed ſpirituali. Nam uerbum Dei & gratia ſpiritus ſancti, ſunt ſpeculum, in quo Chriſtus uult aſpici: & hic aſpectus ſatis eſt, quo contenti eſſe debemus, donec ipſe ad iudicium uenerit: nam poſtea perpetuo fruemur eius conſpectu.

Sed cur diſcipulos ſuæ mortis & reſurrectionis admonuit? Multæ ſane ſunt cauſſæ, quorum præcipua eſt quam

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

ipſe aßignat his uerbis. [Hæc prædixi uobis,ut cum facta fuerint credatis :] multum enim confirmantur animi hominum, cum uident euentum prædictionibus reſpondere. Neque quicquam magis erexit Apoſtolos, quam quod uiderent omnia reſpondere prædictionibus Chriſti : unde & eius diuinitatem intelligere & eius officium perſpicere potuerunt. Deinde uoluit Dominus his crebris præmonitionibus diſcipulorum ſuorum infirmitati conſulere, idq; eſt fidelis magiſtri,ut habita ratione captus eorum, quos docendos ſuſcepit, illorum ruditati crebris inculcationibus earundem rerum,medeatur.Præterea quoq; ideo prædixit ſuam mortem & reſurrectionem,quod diſcipuli ſcirent eum ſuam præſciuiſſe mortem & reſurrectionem,et libenter uſq; ad mortem Patri obtemperaſſe,ut nos a morte liberaret.Hæc Chriſti concio nobis quoq; accommodanda eſt: nam non dißimile nobis accidit. Modicum abeſſe a nobis uidetur,dum nos ſine conſolatione relinquit luctantes ſub cruce. Deinde rurſus uidetur,quando per Euangelium nos conſolatur & ſui ſpiritus præſentiam in noſtris precibus teſtatur.

DE SECVNDO.

RVditas diſcipulorum Chriſti in rebus ſalutis his uerbis deſcribitur. [Quid eſt (inquiunt) quod dicit nobis modicum & non uidebitis me & iterum modicum & uidebitis me, quia uado ad Patrem, neſcimus quid loquitur.] Valde mirum eſt,quod toties admoniti,non ſolum typis, figuris & ænigmatibus : uerumetiam claris uerbis de morte & reſurrectione Domini, non tamen intelligere potuerint. Quæ huius rei cauſſa eſt? Duplex ſane cauſſa eſt. Vna quod opinio ſemel mente concepta, non

facile

facile euellatur, præſertim ſi altas radices egit. Iudæi atq; adeo ipſi diſcipuli Domini ſomniarunt Chriſti imperium ciuile fore, ut ipſe Chriſtus ſummus imperator, ſubiecto toto terrarum orbe, dominaretur, atq; ipſi diſcipuli proximi ab eo eſſent futuri, id quod ſatis filiorum Zebedæi mater declarauit, quando petijt, ut alter filiorū ſederet Chriſto a dextris, alter a ſiniſtris. Altera cauſſa, eſt caligo in toto humano genere, qua fit ut nemo poßit quæ Dei ſunt percipere, niſi doctorem habeat ſpiritum ſanctum. Hinc nos diſcamus. 1. deplorare hanc noſtram cæcitatem. 2. audire frequentius uerbum, quo ab iſta caligine ignorantiæ liberemur. 3. rogare ipſum Deum, ut ipſe nos doceat, iuxta illud Pſal. 25. Deduc me in ueritate tua & doce me, quia tu es Deus ſalutis meæ: bonus et rectus eſt Dominus, propterea docebit peccatores in uia. Sed nobis cauendum eſt, ne cum Dominus doceat, aures cordis ad eius uocem occludamus, quemadmodum omnes illi faciunt, qui uerbum Dei ſine fructu audiunt. Qui autem ita aures ſuas ad uocem Dei occludunt, tandem commereantur, ut perpetuo relinquantur in ſua cæcitate & ignorantia. Deus nos conſeruet, ne in hanc ingratitudinis pœnam incurramus, qua uidemus multos eſſe horribiliter punitos. Multos enim inuenias, quos ſi interroges poſt auditam concionem, quid perceperint, non habent uerbum quod reſpondeant: interrogati de ſermonibus habitis in conuiuio aut in placito, poſſunt ſingula referre, ita ut ne unum quidem uerbū eos fugiat. Quæ eſt ratio? In quibuſdam hoc facit naturalis ruditas de rebus ſalutis: in quibuſdam autem & pœna, ut audientes non audiant, & intelligentes non intelligant. Quapropter, carißimi, mature reſipiſcamus, imploremus opem diuinam, & quando ſentimus tædium audiendi & diſcendi uerbum DEI in nobis, mox cogitemus

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

quod Diabolus ſtruat nobis inſidias, mox confugiamus ad orationem qua petamus a Deo, ut & doceat nos, & ſuo ſpiritu faciat ſuo uerbo locum in nobis.

DE TERTIO LOCO.

AMen amen dico uobis quod plorabitis & flebitis uos, mundus autem gaudebit. Vos autem contriſtabimini, ſed triſticia ueſtra uertetur in gaudium.] Idem repetit, quod paulo antea dixit de ſua morte & reſurrectione: nam ſigno propoſito triplici, quid eueniet indicat, ſed obſcurius. Ploratu diſcipulorum ſignificatur mors Chriſti & ſepultura. Gaudio mundi ſignificatur triumphus Iudæorum occidentium Chriſtum: nam illo mortuo, putabant ſe ſuamq; rempublicam ſecuram fore. At cum ſubiungit, [triſticia ueſtra uertetur in gaudium,] ſignificat ſe ex mortuis reſurrecturũ, unde rurſus gaudium concipient diſcipuli. Hoc ipſum declarat propoſita ſimilitudine mulieris parturientis, quæ quidem dum parturit, graues dolores ſentit: uerum poſtquam puerum natum uidet, tantum percipit gaudium, quod doloris, quem paulo antea ſenſit, prorſus immemor reddatur. Ad eundem modum diſcipuli Domini mortuo & ſepulto Domino, graues dolores animi ſentiunt: ſed mox excitato ex mortuis Domino, præ gaudio præteriti doloris obliuiſcentur. Atq; hoc eſt, quod dicit: [iterum autem uidebo uos & gaudebit cor ueſtrum,] quod me a mortuis excitatum uidebitis: [& gaudium ueſtrum nemo tollet a uobis,] id eſt, poſtea non ſum moriturus, ut ex mea morte concipiatis dolorem: ſed perpetuo uiuam, & ita uos Spiritu meo de noticia Dei inſtruam, ut non amplius ſit uobis opus me quicquam interrogare. Ita ſimpliciter

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

pliciter uidimus ſenſum textus: Nunc autem hæc omnia ad Eccleſiam omnium temporum transferenda ſunt, quæ in hoc mundo erit ſub cruce, dum impij lætantur: uerum tandem apparente Chriſto plenum & perfectum gaudium in omni æternitate conſequetur. Nam iſtud triduum, quo Dominus paſſus eſt & excitatus, imago eſt crucis Eccleſiæ, gaudij mundi, id eſt, impiorum perſequentium Chriſtum & ipſum in ſuis membris occidentium, & glorioſæ liberationis Eccleſiæ, quæ tum futura eſt plena, quando Dominus ueniet in nubibus, cum gloria & poteſtate magna, & aſſumet ſuos ad æterna gaudia, & impios tradet Diabolo æternis pœnis cruciandos.

Cum igitur hic locus admonet nos de cruce Eccleſiæ, & eius glorioſa liberatione: Dicam primo quid ſit crux & quam uaria. Deinde, quæ cauſſæ crucis. Tum, diſcrimen inter crucem piorum & ſupplicia impiorum. Ad hæc quo animo, pio ſit crux ferenda. Poſtremo, unde conſolatio ſub cruce petenda ſit.

Quid eſt crux? Eſt quæuis afflictio, cui membra Eccleſiæ Chriſti in hoc mundo obnoxia ſunt. Cuius differentiæ quadruplices eſſe uidentur: 1. Nam crux pij hominis uel eſt animi dolor afflictioq; corporis, idq; uarijs de cauſſis: ut ex accepto damno, triſti amicorum caſu, ſiti, nuditate, carcere, tortura, ut ſanctus Iacob ſummum dolorem animi habuit propter amiſſum filium Ioſeph: Ioſeph corporis afflictionem in carcere expertus eſt: Lazarus extra portam diuitis famem & corporis ulcera ſenſit, & multi pij hodie, uarijs animi & corporis exercentur ærumnis.

2. Vel eſt pugna acerrima carnis & ſpiritus in pijs: Nam caro ſemper concupiſcit aduerſus ſpiritum, interdum uincit & prorſus uidetur ſpiritum proſternere, ut

in Dauide uidemus, qui uictus carnis concupiſcentijs in peſſima ſcelera homicidij & adulterij lapſus eſt, & niſi reuocatus fuiſſet ad pœnitentiam, & rurſus imperio ſpiritus fuiſſet ſubiecta caro, æternum periſſet. Hinc Paulus clamat: Quis me liberabit de corpore mortis huius? gratia Dei per Ieſum Chriſtum.

3. Vel eſt difficultas uocationis in Oeconomia, politia & Eccleſia. Quantam crucem pij etiam mariti & matronæ experiuntur, in educandis liberis, in quærendis neceſſarijs uitæ, norunt illi qui hoc experti ſunt. Qui gerunt magiſtratum: ut reges, nobiles, conſules, præfecti, non ſunt immunes a cruce, modo alioqui pij ſunt. Ita quoq; pij Epiſcopi, parochi & alij Eccleſiarnm miniſtri ſæpe ex difficultate officij grauem experiuntur crucem.

4. Vel crux eſt certi delicti pœna, ſicut ſunt multæ cauſſæ calamitatum Eccleſiæ, de quibus cauſsis iam dicam.

Quæ ſunt itaq; crucis Eccleſiæ cauſſæ? Quædam cauſſæ crucis in nobis ſunt, quædam extra nos. In nobis ſunt tres cauſſæ crucis, quarum prima eſt peccatum inhabitans, hoc eſt, originale: hoc peccatum, niſi coherceretur, produceret fructus exitiales. Secunda eſt concupiſcentia inde pullulans, tanquam flamma ex igni, quæ flamma niſi aqua crucis extingueretur, incendium inferni excitaret. Tertia cauſſa, in nobis ſunt quotidiani lapſus, quos peccatum originis per ſuas concupiſcentias gignit. Septies, inquit Salomon, in die cadit iuſtus & reſurgit. Hos quotidianos lapſus reprimit crux nobis diuinitus impoſita, ne cum hoc mundo damnemur in peccatis noſtris.

Deinde ſunt & extra nos cauſſæ crucis, ſed diuerſæ: Nam Deus ex paterna bonitate, nos ſua uirga uiſitat. Quemcunq; enim recipit, caſtigat, non alio affectu quam bonus

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

bonus Pater. Deinde Diabolus inſidiatur Eccleſiæ, ut in Iob uidemus: ſed Deus ei limites præſcribit, ultra quos progredi non ualet. Præterea membra Diaboli, hoc eſt, tyranni & mali homines in mundo, qui Eccleſiæ moleſtias faciunt in hac uita. Sunt & aliæ cauſſæ crucis, quas omittam; & dicam de diſcrimine crucis piorum & ſupplicij impiorum.

Quod eſt igitur diſcrimen inter crucem piorum & ſupplicia impiorum, poſtquã ſæpe in hoc mundo uidemus pios & impios grauibus ærumnis affici? Sunt ſane multa diſcrimina.

PRIMVM diſcrimen ſumitur, a cauſsis efficientibus: Nam ut afflictio piorum proficiſcitur ex paterno amore Patris cœleſtis erga filios ſuos: ita ſupplicia impiorum ex ira & furore iuſti iudicis Dei proueniunt, qui ſceleratos punit, ut hoſtes & aduerſarios.

SECVNDVM diſcrimen ſumitur, a cauſsis finalibus: Pij enim cruce exercentur in illorum bonum: Impij uero ſupplicijs afficiuntur in ipſorum malum, niſi reſipiſcant.

TERTIVM diſcrimen ſumitur ab effectibus: pij enim, ut Iob, Dominum benedicunt & inuocant ſub cruce: impij autem fremunt aduerſus Deum & indignantur: pij erudiuntur, impij confunduntur: pij probantur, impij perturbantur: pij ſub cruce ſperant, impij uero deſperant.

QVARTVM diſcrimen a tempore petitur. Pij ad breue tempus, ut poſtea cum capite Chriſto glorificentur: impij uero perpetuo malo inuoluuntur, quorum præſens afflictio præludium eſt æternarum pœnarum in inferno.

Qvintvm diſcrimen a loco ſumitur. Pij in hoc mundo tantum crudiuntur: impiorum ignis nunquam extinguetur: hic enim mala cruciantur conſcientia, illic æterna ira Dei obruti, nunquam finienda luent ſupplicia. Ita habemus diſcrimina crucis piorum & affictionis impiorum: nunc pauca adijciam de conſolatione, qua pij ſe ſub cruce erigere debent.

Vnde ergo petenda eſt conſolatio? 1. Pius qui ſub cruce premitur duo conſiderabit in ſua afflictione, nempe iudicium & miſericordiam. Iudicium quidem, quod propter ſua peccata puniatur: ideo Chriſtus dicit, noli peccare, ne quid deterius tibi accidat. Miſericordiam uero, quod ideo puniatur, ut conuertatur & agat pœnitentiam, iuxta illud 1. Corinth. 11. Cum iudicamur a Domino corripimur, ne cum hoc mundo damnemur. Fidelis ergo cum exercetur cruce, ex paterna miſericordia conſolationem petat.

Secvndo, pius in cruce petet conſolationem ab exemplis, cuiuſmodi multa ad Heb. 11. recitantur: & Paulus ſæpe nobis proponit exemplum Chriſti, cui nos conformes fieri oportet in cruce, ut olim cum illo glorificemur. Patitur enim pius cum Chriſto, tanquam eius membrum: Nam ut Chriſtus paſſus eſt, primum ut obœdiret Patri: deinde, ut uinceret & damnaret peccatum noſtrum, ita et nos Deo obœdire debemus ſub cruce & uincere & damnare peccatum noſtrum: non quidem illud expiando ut ipſe fecit, ſed mortificando.

Tertio pius conſolationem petet a finibus crucis: non enim caſtigatur pius cruce ut pereat: ſed ut coherceatur, & ueluti freno quodam retineatur ne a Deo deficiat.

Quinto

QVINTO, *pius conſolabitur ſe ex præſentia Dei: ita enim Deus inquit: Ego tecum ſum in tribulatione. Niſi enim Deus nos ſua præſentia in cruce tueretur, omnino deſponderemus animum & abijceremus confeßionem.*

SEXTO *petit pius conſolationem ex promißione liberationis, mitigationis pœnarum, & auxilij diuini. Clamauerunt, inquit Pſalmus, Patres noſtri & exaudiuiſti eos.*

SEPTIMO *petet pius conſolationem ex collatione præſentis afflictionis & futuræ gloriæ. Illa momentanea eſt: hæc æterna. Hæc ſint dicta de cruce piorum. Deus det nobis gratiam, ut ſub cruce Deum uera patientia glorificemus per* IESVM CHRISTVM *Dominum noſtrum, Cui honor & gloria in ſæcula ſæculorum,*

AMEN.

DOMINICA QVARTA POST PASCHA, Ioan 16.

VAdo ad eum, qui miſit me, & nemo ex uobis interrogat me, quo uadam. Sed quia hæc locutus ſum uobis, mœſtitudo impleuit cor ueſtrum. Sed ego ueritatem dico uobis, expedit uobis, ut ego uadam. Si enim non abiero, conſolator ille non ueniet ad uos. Sin autem abiero, mittam eum ad uos. Et cum uenerit ille, arguet mundum de peccato, & de iuſticia, & de iudicio. De peccato quidem, quia non credunt in me. De

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

iuſticia uero, quia ad Patrem uado, & poſthac non uidebitis me. De iudicio autem, quia princeps huius mundi iam iudicatus eſt. Ad hæc multa habeo, quæ uobis dicam, ſed non poteſtis portare nunc. Cum autẽ uenerit ille, qui eſt Spiritus ueritatis, ducet uos in omnem ueritatem. Non enim loquetur a ſemetipſo, ſed quæcunq; audierit, loquetur, et quæ futura ſunt, annunciabit uobis. Ille me glorificabit, quia de meo accipiet, & annũciabit uobis. Omnia quæcunq; habet Pater, mea ſunt, Propterea dixi, quod de meo accipiet, & annunciabit uobis.

ENARRATIO TEXTVS.

Hoc Euangelium eſt pars concionis Chriſti quam habuit poſt cœnam, pridie quam pateretur, in qua ut die abhinc octauo admonui, præmonuit diſcipulos ſuos de ſua paßione, morte, reſurrectione, & de Eccleſiæ perſecutione, conſolatione & ſtatu regni ſui, qualis futurus eſſet uſque ad conſummationem ſæculi, diſſeruit: idq; in eum finem, ut diſcipuli confirmarentur in fide, & ne abijcerent confeßionem, propter crucem & ſcandala inde orta inter multos. Iſta cauſſa fuit etiam huius concionis, quam recitaui: cuius ſumma eſt, quod Chriſtus polliceatur Eccleſiæ aduocatum, doctorem, & gubernatorem Spiritum ſanctum: unde indicatur diſcrimen inter adminiſtrationem regni politici & regni Chriſti. Illud enim externis opus habet neruis, ut legibus, magiſtratuum ordinibus, publicis pœnis &c. Hoc, uerbo, ſpiritu, diſciplina paterna & Sacramentis adminiſtratur.

Loci

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

Loci tres:

I. Vtilitas & neceßitas abitus Chriſti ad Patrem, in quo regnum Chriſti deſcribitur.

II. Quid efficiat Spiritus ſanctus in mundo.

III. De dicto: Multa habeo uobis dicere, ſed non poteſtis portare modo.

DE PRIMO.

Vado ad eum qui miſit me, & nemo ueſtrum interrogat me, quo uadis?] hoc eſt: Nunc mea mors imminet & uictoria ſuper morte, quam nactus ad Patrem aſcendam. Quod ita obſcure loquatur Dominus ideo facit, ut diſcipulos excitet ad inquirendum de ſua morte & reſurrectione diligentius: uerum illi nihil minus cogitarunt, quam ut traderetur tam turpi morti, quem illi Meßiam agnouerunt: adeo cæcutit ratio in rebus diuinis, repit hic in terra, non poteſt recte de rebus cœleſtibus & de regno Chriſti cogitare.

[Quia, inquit, hæc dixi uobis, triſticia impleuit cor ueſtrum.] Hoc eſt, quia auditis me mentionem facere mortis & crucifixionis, triſticia afficimini: nec enim intelligitis, quid boni mea mors & reſurrectio ſit uobis apportatura. [Sed ueritatem dico uobis: expedit uobis ut ego uadam,] quaſi dicat: non cogitabitis de mea morte, quaſi de morte alterius hominis: ſed hoc ſcitote, quod mea mors, mea reſurrectio, & abitus ad Patrem ſingularem utilitatem uobis afferet. Vtilitas autem hæc in ſumma eſt. Vt Chriſtus natus, circunciſus, oblatus, Doctor factus eſt: ita enim paſſus eſt & excitatus ex mortuis in noſtram ſalutem modo firma fiducia in illum recumbamus: unde illud, Roman. 10. Si in corde tuo

credide

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

credideris, quod Deus excitarit Ieſum ex mortuis, ſaluus eris. Hanc utilitatem abitus Chriſti, non intellexerunt diſcipuli: ſed tantum ſomniarunt de regno mundano, in quo Chriſtus ut ſummus Monarcha præſideret.

[Si enim non abiero, paracletus non ueniet ad uos,] quaſi diceret, ueſtra cauſſa patiar, ueſtra cauſſa reſurgam, ueſtra cauſſa uadam ad Patrem, ut inde uobis paracletum, conſolatorem & aduocatum, mittam. His uerbis duo innuit. Vnum, quod Eccleſia ſit habitura hoſtes in hoc mundo, & quod ſit exercenda cruce. Alterum, quod in cruce & perſecutione ſit habitura conſolatorem & aduocatum Spiritum ſanctum, quem ipſe donabit ei. Ita enim ait: Cum autem abiero, mittam eum ad uos. Hæc omnia eo pertinent: ut cum diſcipuli uideant Chriſtum tradi a Iuda, rapi ad ſupplicia, condemnari ad mortem turpißimam, animum aliquo modo erigant, freti his Chriſti promißionibus. Hinc & nos petamus conſolationem, quoties in regnis mundi affligimur, & cogitemus diſcrimen inter regnum Chriſti & regnum mundi. In illo eſt Spiritus ſanctus, aduocatus, & conſolator, quem Pater dabit petentibus iuxta promißionem Chriſti: & dabit Spiritum ſanctum petentibus: in hoc afflictio & miſeria.

DE SECVNDO LOCO.

IN ſecunda parte textus dicit, quid Spiritus ſanctus faciat in mundo. [Cum uenerit (inquit) ille, arguet mundum de peccato, & de iuſticia, & de iudicio. De peccato quidem, quia non crediderunt in me: de iuſticia uero, quia ad Patrem uado & iam non uidebitis me: de iudicio autem, quod Princeps huius mundi iam iudicatus eſt.] Hæc

Chriſti uerba, ad duo tempora referenda ſunt, nempe ad illud quod mox conſecutum eſt aſcenſionem Domini, & ad reliquum totum tempus, uſque ad conſummationem ſæculi. PRIMVM ergo dicam quomodo intelligenda ſunt hæc uerba reſpectu temporis quod mox conſecutum eſt aſcenſionem Domini, quando Spiritus ſanctus uiſibiliter die Pentecoſtes datus eſt Apoſtolis. Primum dicit: Spiritus ſanctus arguet mundum de peccato, hoc eſt, ita conuincet mundum reum peccati, ut nihil habeat, quod prætexat. Mundus, id eſt, hoſtes a quibus ſum reiectus, ſpretus & in crucem adactus, manifeſto ſpiritus teſtimonio, ac propria conſcientia conuictus fatebitur ſe erraſſe, & uehementer peccaſſe, quod in me non crediderit. Hoc quam uerum fuerit, oſtendunt illi quos Petrus arguit homicidij, Actor. 2. Hi enim conuicti de ſuo peccato, dicunt: Quid faciemus uiri fratres? ita hi ad homicidij confeſſionem adacti ſunt & agnoſcunt ſe uehementer peccaſſe, quod illum occiderint in quem credere potius debuiſſent.

Deinde arguet mundum de iuſticia. De cuius iuſticia? Mundi ne? Non. Mundus enim nullam ueram iuſticiam habet. De cuius ergo iuſticia? De Chriſti iuſticia. Conuincet enim Spiritus ſanctus coram mundo, quod Chriſtus uere iuſtus fuerit. Hoc ita eſſe, ex ſubiecta ratione patet. [Quia, inquit, uado ad Patrem, & amplius non uidebitis me.] Hoc eſt: cum mundus aperte in Eccleſia ſpectabit Spiritum ſanctum, per me in uos effuſum, fateri cogetur me uere iuſtum fuiſſe & non blaſphemum & impium, propterea quod me dicerem Dei filium: Spiritus ſanctus enim teſtabitur de mea innocentia.

Præterea arguet Spiritus ſanctus mundum de iudicio, quia princeps huius mundi iudicatus eſt. Quid eſt hoc? Mundus

Mundus qui me per ludibrium Chriſtum dixit, & iuſsit
ut de cruce deſcenderem, conuincetur per Spiritum ſan-
ctum, quem die Pentecoſtes in uos effundam, quod inique
iudicarit. Nam Spiritus ſanctus faciet, ut re ipſa intelli-
gant & cognoſcant me diabolo ſuperato per reſurrecti
onem, imperium exercere in mundo, cum nemo uobis re-
ſiſtere poterit. Hic eſt horum uerborum ſenſus, ſi ea ad
efficaciam Spiritus in die Pentecoſtes referamus. Neq; ta
men ad illud tempus pertinent ita, quin etiam ad totum
tempus uſq; ad ſæculi huius conſummationem referri poſ
ſint ac debeant, quemadmodum nunc declarabo.

PRIMVM ergo Spiritus ſanctus arguet mundum de
peccato, hoc eſt, reum oſtendet peccati. Cuiuſnam peccá-
ti? quod, inquit, non crediderunt in me. An ergo non ſunt
alia peccata, quæ arguet Spiritus ſanctus, quam infide-
litas ſeu non credere in Chriſtum? Sane ſunt infinita &
horrenda peccata contra primam & ſecundam tabulam.
Quare ergo hoc ſolum poſuit? Quia hoc manente, &
cætera detinentur: & hoc diſcedente, & cætera remit-
tuntur. Vt ergo cum infidelitate omnia reliqua peccata
aſſunt: ita ubi fides eſt in Chriſtum, omnia peccata remiſ-
ſa ſunt. Nam credenti promittitur uita æterna, quod non
fieret niſi peccata remiſſa eſſent. Hic ergo uidemus,
quam ſit neceſſarium in Chriſtum credere. Sed quid eſt
in Chriſtum credere? Eſt ſtatuere illum eſſe Pontificem
& Regem, qui ſua morte expiauit peccatum, & reſur-
rectione glorioſa adduxit iuſticiam, ſeu quod ſuo ſangui-
ne, qui Deus & homo eſt, ſibi Eccleſiã acquiſierit. Actor.
20. Hæc fides non eſt opus hominis, ſed Dei: non eſt
nata ex ratione, ſed ex uerbo Dei. Porro uerbum Dei
eſt duplex: Lex & Euangelium. Lex tollit fiduciam no-
ſtri: Euangelium operatur fiduciam Chriſti. Lex enim
pro-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

proponit nobis iuſtam uoluntatem Dei, uidelicet ut cuſtodiamus legem alioqui uoluntati Dei damnandi. Euangelium proponit nobis gratioſam uoluntatem Dei, quæ eſt quod Deus uelit nos remiſsis peccatis, propter Chriſtum in gratiam recipere. Vt ergo ex lege deuenimus in cognitionem noſtræ imbecillitatis, & ex hac in cognitionem uoluntatis Dei iuſtæ, & iudicij, unde & in deſperationem: Ita ex noticia Euangelij deuenimus in cognitionem miſericordiæ Dei propter Chriſtum, datum, ut fieret uictima, & tolleret peccata omnium in ſe credentium. Ex hac cognitione, operante Spiritu ſancto, concipitur fides, qua abolentur omnia peccata, & offertur Chriſti iuſticia, ut non amplius ut peccatores damnemur: ſed iuſti & filij Dei, in conſpectu eius appareamus. Quibus ut hæreditas uita æterna eſt promiſſa, iuxta illud: Qui credit in filium habet uitam æternam, qui uero incredulus eſt filio, non uidebit uitam: ſed ira Dei manet ſuper eum. Cur ita? quia in peccato ſuo manet, propter quod ad pœnas æternas obligatus eſt, iuxta illud: Qui non credit in filium, ira Dei manet ſuper eum. Iræ nomine maledictio & pœna cum damnatione coniuncta ſignificatur. Hinc patet quam neceſſaria fides ſit & quid efficiat.

Deinde ſequitur. [Et arguet mundum de iuſticia: quia uado ad Patrem & amplius non uidebitis me.] Hoc eſt, Spiritus ſanctus arguet mundum, quod non ſectetur ueram iuſticiam qua coram Deo conſiſtere poſsimus: illa autem iuſticia eſt Chriſti, uidelicet quod ipſe uadens ad Patrem, illic eſt Pontifex et Interpellator pro credentibus: nam Chriſtum pati & interpellare apud Patrem eſt credentiū iuſticia. Sed quia hoc non ſtatuit infidelis mundus, arguitur a Spiritu ſancto: is enim efficacietr conuincit,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

uincit, quod non aliunde poſſit hominibus iuſticia contingere, quam ex imputatione iuſticiæ Chriſti, quæ illis contingit, qui in ipſum credunt. Hæc ſunt noua & admiranda omnibus ijs, qui iuſticiam fidei non intelligunt: ſed ſomniant ſe iuſtos eſſe, uel externa obedientia legis, uel humanis traditionibus, ut olim Phariſæi & hodie Papiſtæ faciunt. Hi non intelligunt, quod omnia opera mundi ſint longe imperfectiora, quam ut potentiam diaboli & mortem ſuperare poſſint. Sed quomodo probatur quod Chriſti obedientia ſit noſtra iuſticia? Id probatur firmiſſimis ſcripturæ teſtimonijs. Paulus Roman. 5. Quemadmodum per inobedientiam unius, ſcilicet Adæ, peccatores conſtituti ſunt multi: Ita per obedientiam unius Chriſti, iuſti conſtituentur multi. Hanc Chriſti iuſticiam nobis imputatam habemus, quando in eum credimus iuxta illud Rom. Corde creditur ad iuſticiam. Item: Credidit Abraham Deo & imputatum eſt ei ad iuſticiam. Paulus Rom. 3. Arbitramur hominem iuſtificari fide abſque operibus legis. Hoc ipſum ſignificat hic Chriſtus, cum ait: Arguet Spiritus ſanctus mundum de iuſticia, quia uado ad Patrem. Hoc eſt: Spiritus ſanctus non ſolum me iuſtum conuincet fuiſſe: uerumetiam iuſticiam eorum eſſe, qui in me crediderint, manifeſtabit.

Præterea ſequitur: [& arguet Spiritus ſanctus mundum de iudicio, quia princeps huius mundi iudicatus eſt.] Hoc eſt, Spiritus ſanctus conuincet inuito mundo, me ſemen illud eſſe, quod promiſſum erat, ut contereret caput ſerpentis, id eſt, quod iudicaturum erat principem huius mundi: cum quo etiam iudicata & damnata ſunt omnia eius membra: nam ſi caput damnatum eſt, quid poterunt membra? Quare ſæuiat diabolus contra pios quantum uelit: nihil tamen poteſt. Inſidiabitur quidem: ſed non proſter-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

proſternet, donec fidem ſeruauerimus firmam & conſtantem. Ita enim ait Ioannes. Hæc eſt uictoria, quæ uincit mundum, fides ueſtra. Per mundum ſignificatur ipſe Sathanas, cum uniuerſa ſua cohorte, tyrannis, Sophiſtis, Hypocritis & piaculis. Nam Chriſtus per ſuum ſpiritum confundit iudicium Sathanæ, qui per ſuos ſatellites condemnat Euangelium. Non enim curſum Euangelij impediet: etiamſi id ſæpiſſime facere conatur flumine ſanguinis, inde uſq; ab initio mundi & maxime poſt reſurrectionem Chriſti.

Habemus quomodo Spiritus ſanctus arguet mundum: Nunc breuiter uideamus, quid in Eccleſia faciat. Primum adeſt efficax in uerbo & Sacramentis. Vbicunq; enim uerbum Dei pure prædicatur, & Sacramenta iuxta inſtitutionem Chriſti adminiſtrantur, illic adeſt & uult eſſe efficax in auditoribus uerbi & participantibus Sacramenta. Qui autem uerbum uel ocioſe audiunt, uel Sacramentis utuntur ſine reuerentia, hi ſe opponunt Spiritui ſancto, et uerbi et Sacramenti miniſterium contemnunt in ſuum proprium malum & damnationem.

Deinde ut hic textus docet, adeſt ſpiritus ſanctus Eccleſiæ, ut Conſolator, Aduocatus, Doctor ueritatis. Nam nos in hoc mundo premimur uarijs malis, contra quæ opus eſt conſolatore, ne fracti aduerſis, confeſſionem abijciamus. Aduerſarius noſter Diabolus quotidie nos accuſat: quemadmodum Iob accuſauit. Hic non conſiſteremus ſine aduocato, qui teſtatur nos Deum habere propicium, qui non uelit nos abijcere propter noſtra peccata, modo pœnitentiam egerimus. Deinde multa & profunda ignorantia laboramus, ut non poſſimus, quæ Dei ſunt intelligere. Quare opus habemus Doctore ſpiritu ſancto, qui nos in omnem ueritatẽ ducet, iuxta hanc Chriſti promiſſionem:

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

cum autem uenerit ſpiritus ueritatis, docebit uos omnem ueritatem.

Venit autem ſpiritus ſanctus dupliciter, uiſibiliter & inuiſibiliter. Viſibiliter uenit in Apoſtolos die Pentecoſtes, quemadmodum ſuo tempore audiemus. Inuiſibiliter uenit in corda hominum, quando prædicatur Euangelium, & obſignat ueritatem Euangelij in cordibus auditorum. De utroq; ſpiritus aduentu loquitur Chriſtus. Nam quod in Apoſtolis præceßit uiſibiliter, id ſequitur inuiſibiliter, ubicunq; pure docetur Euangelium.

Sed quo ſpectat doctrina Spiritusſancti? Non loquetur a ſemetipſo, ſed quæcunq; audiet loquetur, id eſt, ſpiritus ſanctus eandem doctrinam uos docebit, quam ego docui, & quæcunque uentura ſunt annunciabit uobis: Hoc eſt, quale ſit meum regnum futurum in hac uita & poſt reſurrectionem communem, reuelabit uobis: Et me glorificabit quia de meo accipiet & annunciabit uobis: Hoc eſt: Spiritus ſanctus ſuo teſtimonio & efficacia gloriam mihi a Patre datam ſtabiliet: ita ut portæ inferorum nihil præualere poßint aduerſus regnum meum: nunquam enim poterunt meam obſcurare gloriam.

DE TERTIO.

NVnc reſtat ut dicamus de dicto: [Adhuc habeo uobis multa dicere: ſed non poteſtis portare modo.] Hoc loco abutuntur Papiſtæ, ac ſi Apoſtoli non plenam doctrinam tradidiſſent Eccleſiæ: idq; in eum finem aſtruunt, ut ſuas miſſas, inuocationem ſanctorum, roſaria, indulgentias, aquam luſtralem, & alias Antichriſti fraudes confirment. Verum Chriſtus loquitur ad diſcipulorum captum & de infirmitate quam habuerunt ante ſuam mortem,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

mortem, & de dono quod accepturi erant poſt reſurre-ctionem in die Pentecoſtes. Quaſi dicat: Multa dicerem uobis de meo regno & myſterijs alijs: ſed iam nondum plene edocti eſtis per Spiritum quem ſuo tempore dabo uobis, qui ducet uos in omnem ueritatem, id eſt, in plenam de meo regno cognitionem. Hanc plenam ueritatem conſecuti ſunt Apoſtoli ipſo die Pentecoſtes, quam poſtea ſcriptis tradiderunt. Nos eandem ueritatem petere debemus & ea ſola contenti erimus, ſi modo diſcipuli Spiritus ſancti eſſe uelimus, Cui cum Deo Patre et æterno filio ſit honor, laus et gloria in ſæcula ſæculorum

AMEN.

DOMINICA QVINTA POST PASCHA,

Ioan. 16.

AMen amen dico uobis, quæcunque petieritis Patrem, in nomine meo, dabit uobis. Hactenus non petijſtis quicquam in nomine meo, Petite & accipietis, ut gaudium ueſtrum ſit perfectum. Hæc per prouerbia loquutus ſum uobis. Veniet tempus, cum iam non per prouerbia loquar uobis, ſed palam de Patre meo annunciabo uobis. In illo die in nomine meo petetis. Et non dico uobis, quod ego rogaturus ſim Patrem pro uobis. Ipſe enim Pater amat uos, quia uos me amaſtis, & credidiſtis, quod a Deo exiuerim. Exiui a Patre, & ueni in mundum,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

iterum relinquo mundum, & uado ad Patrem. Dicunt ei diſcipuli eius: Ecce nunc aperte loqueris, nec prouerbium ullum dicis, Nunc ſcimus, quod ſcis omnia, nec opus eſt tibi, ut quis te interroget. Per hoc credimus, quod a Deo exiſti.

ENARRATIO TEXTVS.

Sapienter hoc Euangelium hodie Eccleſiæ proponitur. Continet enim præcipuum Chriſtianorum opus, quod & illorum proprium eſt: ſoli enim Chriſtiani hunc cultum inuocationis præſtare poſſunt. Nam poſtquam proximo die Dominico traditum ſit, quæ ſit uera fides, quæ iuſticia, quod iudicium, breuiter quodnam ſit regnum Chriſti, & in quibus ſitum ſit: opportune hoc die, de præcipuo cultu, quem ciues regni Chriſti præſtare poſſunt, qui eſt uera Dei inuocatio, prædicatur. Et quia nullum exercitium piorum eſt magis neceſſarium, quam oratio, & nullum opus ſit difficilius, quam recte orare, uolo hac concione, tantum de oratione dicere: et quo facilius hanc doctrinam intelligamus, duo de oratione dicam: quæ ſunt:

I. *Quid ſit Chriſtiana oratio & quotuplex.*

II. *Quæ ſint conditiones, quæ in omni oratione adeſſe debent.*

His enim duobus locis explicatis, ſpero ut nemo ſit futurus, modo ſe docilem præbuerit, qui non plane & clare intelligat, quidnam ſit Chriſtiana oratio, & quam neceſſario orandi cultus, a nobis requiratur.

DE PRIMO.

Quid

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

QVid eſt ergo Chriſtiana oratio? Eſt ſupplex eleuatio mentis ad Deum, aliquid a Deo petentis, aut pro acceptis beneficijs gratias agentis. Quod autem ſit ſupplex eleuatio mentis ad Deum, primum confirmatur Dauidis teſtimonio, qui precaturus ait Pſal. 25. Ad te Domine leuaui animam meam. Deinde ex forma precandi nobis a Domino præſcripta: Pater noſter qui es in cœlis. Præterea ex geſtu precantium, qui ſolent oculos in cœlum leuare inter precandum. Hoc igitur ſcire oportet, quod non ſit tantum uocis ſtrepitus oratio: ſed quod ſit eleuatio ſupplex cordis ad Deum, cum qua ſupplici cordis eleuatione uerba quoq; ex ore procedunt.

Sed quotuplex eſt Chriſtiana oratio? Eſt quadruplex. Deprecatio. (affbedelſſe) Adoratio (tilbedelſſe) poſtulatio (faarbedelſſe) & gratiarum actio. Hæc quatuor orationis genera breuiter declarabo.

Deprecatio ergo eſt ſupplex eleuatio animæ hominis ad Deum, qua petitur liberatio ab ijs, quæ moleſtiam afferunt: Vt cum petimus nos liberari a tyrannide, uiolentia, morbis, fame & alijs quæ nobis aſpera uidentur.

Adoratio eſt ſupplex eleuatio animæ hominis ad Deum, qua beneficium aliquod petimus: ut cum petimus incrementa fidei, dilectionis, patientiæ, caſtitatis, & cum petimus ea quibus opus habemus ad huius uitæ ſuſtentationem.

Poſtulatio eſt ſupplex eleuatio animæ hominis ad Deum qua alius pro alio petit, uel omnes pro ſe inuicem intercedunt: ut cum oramus pro morbo laborantibus, alijsue qui noſtra prece indigent.

Gratiarumactio eſt ſupplex eleuatio animæ hominis ad Deum, qua Deo gratias agimus, uel pro beneficijs nobiſipſis,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

bis ipſis, alijsue præſtitis, uel pro malis nobis alijsue ſublatis. Iam tenemus quid ſit Chriſtiana oratio, & quot ſint eius genera: nunc reſtat, ut de piæ orationis perpetuis circunſtantijs dicamus.

DE SECVNDO.

IN omni pia precatione, has quinq; perpetuas proprietates & circunſtantias adeſſe oportet: quæ ſunt, 1. affectus cordis in eo, qui precaturus eſt. 2. cogitatio cauſſarum, quibus ad orandum impellamur. 3. quisnam ſit inuocandus, 4. per quem exaudiamur, 5. quid petere ab optimo Deo oporteat. Nam hæ circumſtantiæ facient nobis diſcrimen inter inanem Battologiam Ethnicorum, & efficacem precationem piorum. Quare rogo uos chariſsimi, ut diligenter has perpetuas orationis circunſtantias, & diſcatis, & perpendatis.

PRIMA CIRCVNSTANTIA piæ orationis eſt affectus cordis, ut cor ſit bene compoſitum inter precandum: Nam ſi honeſtas expoſtulat, ut corpus bene componamus, quando cum honoratioribus hominibus nobis erit ſermo: multo magis par eſt, ut cum coram Deo, in conſpectu Angelornm, animus noſter quam optime ſit compoſitus. Qualis ergo debet eſſe eius affectus, qui cum fructu inuocare uelit? Primum omnium exuat omnem cogitationem propriæ gloriæ, dignitatis & meriti: Deinde uere inopiam ſuam ſentiat, ſtatuatque ſe prorſus omni ope deſtitutum, niſi Dominus ipſe manus auxiliatrices porrexerit. Tum uera pœnitentia ſe coram Deo proſternat. Poſtremo fiducia promiſsionum diuinarum accendatur ad precandum. Qui enim uel tumet opinione propriæ uirtutis, uel ſuam inopiam non ſentiat, uel uera pœnitentia ſe

coram

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

coram DEO *non proſternat, uel fide careat, cum Phariſæo orat, & non cum publicano, hoc eſt, non orat uere et efficaciter.*

SECVNDA CIRCVNSTANTIA *eſt cauſſarum, quibus ad orandum commoueri debemus. Sunt autem multæ cauſſæ, ex quibus quaſdam recitabo, quo maius orandi deſiderium in nobis excitetur.*

PRIMA *cauſſa eſt mandatum* Dei, *cui obœdire omnes creaturas decet.* Inuoca me *(inquit)* in die tribulationis. *Et Chriſti* Apoſtoli *ſæpe ad orandum ex mandato* Dei *nos inuitant.* Hanc *cauſſam diligenter cogitare debemus, quæ in nobis orandi affectum excitet.*

SECVNDA *cauſſa eſt promiſſio: promiſit enim* Deus *ſe exauditurum preces noſtras, ſicuti in hoc* Euangelio *dicitur:* Quicquid *peticritis* Patrem *in nomine meo dabit uobis.* Item *in* Pſalmo: Inuoca *me in die tribulationis & exaudiam te.* Exaudire *nihil aliud eſt, quam largiri petita.*

TERTIA *cauſſa eſt crux premens, id eſt, ſenſus cum noſtræ, tum aliorum inopiæ.* Hic *debemus circunſpicere, quid domi, quid foris nos premit: debemus perpendere pericula publica & priuata: debemus anguſtias* Eccleſiæ *militantis in hoc mundo contra* Diabolum, *& eius membra, cogitare: breuiter omnes neceſſitates urgentes in hac uita animo cogitandæ ſunt, quibus ad inuocandum excitabimur.*

QVARTA *cauſſa eſt uictoria in tentationibus: unde* Iacob: 1. *iubemur orare quoties tentationibus infeſtamur.* Et *Chriſtus inquit: orate ne intretis in tentationem.* Non *enim facile uel inſidijs* Diaboli *uel improbitate mundi, uel inſtigatione uicioſæ carnis ſuperabitur, qui ſerio & aſſidue orat.* Hinc Salomon: *turris fortiſſima*

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

nomen Domini, hoc eſt, inuocatio Dei aduerſus omnia mala tutiſsimum eſt præſidium.

QVINTA cauſſa, Sathanæ uariæ technæ, qui nobis in doctrina & in moribus inſidiatur. Paulus Epheſ. 6. iubet nos gladium ſpiritus, qui eſt uerbum DEI ſumere contra Sathanam per omnem deprecationem & orationem.

SEXTA cauſſa, fructus uberrimus orationis crebræ: nam conſuetudo orandi nos in timore Dei & pietate conſeruat. Non enim facile lapſui eſt expoſitus, qui perpetuis precibus munitus, pietatem ſerio meditatur: contra, qui orandi ſtudium negligunt, uarijs caſibus ſunt obnoxij. Pleriq; qui rapiuntur ad ſupplicia, ignorant formam precandi a Chriſto præſcriptam: & ſi qui norunt, interrogati fatentur ſe rarius oraſſe.

SEPTIMA cauſſa, exempla ſanctorum, quorum præcipua cura in uita fuit Deum ſerio inuocare. Iudaicus populus ter in die orauit, mane, meridie, ueſperi. Sic & Daniel fecit, atque adeo alij multi, quorum laudatur pietas. Sed inter nos multos inuenies, qui loco orationis, non ſolum mane, meridie, & ueſperi: uerumetiam integris noctibus & diebus ſcelera perpetrant, ut molle puluinar Diabolo faciant, quo ſecurius in illorum pectoribus quieſcere poſsit. Has grauiſsimas cauſſas ſerio nos cogitare oportet, quo ueternum noſtrum pellamus, & ad ſerio inuocandum excitemur.

Sed quidnam his cauſsis grauiſsimis præteritis, inquiunt. Deus ſcit quibus indigemus, & ipſe nobis bene uult: Nam eſt noſter Pater: ergo non opus eſt, ut nos fatigemus precibus. Reſpondeo: uerum quidem eſt, quod Deus ſciat quibus indigeamus, & uere eſt noſter Pater. modo eius filij ſumus per fidem: neque ideo petimus, ut Deum

doceamus

doceamus quod ignoret. Sed rurſus ſciendum eſt, quod non uult turbari ordinem a ſe inſtitutum. Vt enim inſtituit quod uelit nos alere cibo & potu: quod tamen poſſet facere ſine iſtis medijs: ita uult ut bona, quæ cum ad ſalutem noſtram, tum ad huius uitæ ſuſtentationem pertinent, impetremus precibus quæ ex fide manant. Non habetis (dicit Iacob 4.) quia non petitis: petitis & non accipitis, quia male petitis. Et Chriſtus dicit: Dominus dabit spiritum ſanctum petentibus, Non dicit ociantibus aut ſecure uiuentibus. Petendum eſt igitur, modo ſalutaria nobis cupiamus. Agnoſcendum eſt utrunque, & Dei bonitas, qui paratus eſt ad dandum petentibus, & noſtra inopia qui ne Spiritum trahere ualemus, niſi nos ſuſtentet.

TERTIA CIRCVNSTANTIA eſt, quiſnam ſit inuocandus: de hac circunſtantia non opus eſſet dicere, niſi inuenirentur adhuc qui ſanctos, neſcio quos, inuocant. Quare dicam breuiter de hac ſummopere neceſſaria circunſtantia. Et diſerte dico quod ſolus Deus ſit inuocandus. Hic ſolus Deus eſt Pater, Filius & Spiritus ſanctus. Filius ut idem Deus cum Patre & Spiritu ſancto eſt inuocandus. Deinde eſt etiam inuocandus ut mediator inter nos & Deum. Quod ſolus Deus ſit inuocandus, quatuor rationibus confirmatur, quarum prima eſt mandatum: Nam de ſolo Deo inuocando mandatum habemus. Nunc autem cum nihil placet Deo ſine fide, & fides non poteſt eſſe ſine uerbo: ſequitur neminem eſſe inuocandum, niſi de quo mandatum habemus.

Secunda eſt promiſsio: nulla inuocatio habet promiſsionem, niſi quæ fit ad Deum: igitur temere inuocamus id, quod non eſt Deus.

Tertia eſt exemplum: nulla exempla ſanctorum habemus,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

bemus, qui ſanctos inuocarunt: Quare nos inſiſtamus illorum ueſtigijs, & nulli deferamus hunc diuinum cultum, niſi cui debetur, hoc eſt, ſoli Deo.

Quarta eſt manifeſta prohibitio: Dominum Deum tuum adorabis, & illum ſolum coles. Quare certiſsimum tenendum eſt, quod diabolus inuexerit inuocationem creaturarum, id eſt, ſanctorum propter tres fines. Primum, ut Chriſto ſuum honorem eriperet: Deinde, ut ignominia afficeret demortuos ſanctos: Præterea, ut perirent idololatræ qui ſanctos inuocant. Moneo uos igitur qui adhuc in errore eſtis, ut reſipiſcatis mature, ne præter expectationem incidatis in manus Dei uiuentis. Neq; iuuat, quod quidam ſe hoc facere dicant bona intentione: nam omnis intentio hominis in rebus ſalutis eſt mala, niſi quæ regitur uerbo Dei & Spiritu ſancto. Sic enim ipſe Deus dicit: Prauæ ſunt cogitationes hominis a principio. Et Paulus dicit: Animalis homo (id eſt, qui non habet ſpiritum Dei) non percipit ea quæ ſunt Dei.

QVARTA CIRCVNSTANTIA: per quem inuocandum. Scriptum eſt enim quod Deus non exaudiat peccatores. Eſt nobis datus Mediator, IESVS CHRISTVS, in cuius nomine inuocabimus, quemadmodum nos hodie Chriſtus in Euangelio docet, inquiens: Quicquid petieritis Patrem in nomine meo, dabit uobis. Huius ergo fiducia, non noſtra dignitate freti inuocabimus, certi quod Deus per ipſum uelit nos exaudire. Verum quia hæc Chriſti ſententia eſt inſignis & plena conſolatione, uolo eam diſtinctius explicare: nam multas admonitiones utiles continet. Hoc dictum, IN NOMINE MEO, id eſt, propter me & in agnitione & fiducia mei, multa complectitur: Nam docet, monet, & conſolatur.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

Quid quæſo docet? 1. Excludendam eſſe dignitatem noſtram. Non enim freti noſtra dignitate: ſed Chriſti patrocinio inuocabimus. 2. Separandam eſſe a pia oratione Hypocriſin, Phariſæus in ſua oratione multum gloriabatur de ſua ſanctitate: Non ſum, inquit, ut cæteri homines: offero decimas de omnibus quæ poßideo: ieiuno bis in Sabbatho. Hic non in Chriſti nomine inuocauit: ſed fretus ſua ſanctitate, uerba fudit inania potius quam orauit. 3. Gloriationem Ethnicam deponendam eſſe. Ethnici enim putarunt ſe exaudiri cum ipſi prius id a Deo meruiſſent, ut Agamemnon putauit ſe exauditum iri propter ſuas Hecatombas. 4. Docet diſcrimen inter Chriſtianam orationem & aliorum omnium hominum. Sola enim fides in Chriſtum facit diſcrimen inter orationem Chriſtianorum & aliorum. Turcæ, Iudæi, Ethnici, & ſimiles putant ſe quidem inuocare: ſed reuera non inuocant, quia fiducia Mediatoris ſunt uacui, nec agnoſcunt illum Deum eſſe, qui eſt Pater, Filius & Spiritus ſanctus.

Cuius rei monet hoc dictum, IN NOMINE MEO? Monet nos noſtræ cæcitatis. Nam cum Chriſtus iubet nos petere in ſuo nomine, non eſt dubium, quin magna ſunt illa, quæ ſunt a nobis petenda. Hoc ergo dicto admoniti, aperiamus oculos & circumſpiciamus, quæ publica, quæ priuata: quæ interna, & quæ externa: quæ ſpiritualia, & quæ corporalia bona ſunt petenda a nobis: & contra quæ mala ſunt deprecanda.

Quomodo conſolatur nos hoc dictum, IN NOMINE MEO? Conſolatur nos contra duo orationis impedimenta maxima, quæ ſunt indignitas & diffidentia. Contra indignitatem enim noſtram, uult nos opponere ſuam dignitatem, cum ait: Petite in nomine meo. Contra

diffiden-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

diffidentiam uult nos ſuam promiſsionem opponere. Verum multi non accipiunt quod petunt, quia male petunt, fidem Chriſti negligunt, aerem potius uerberant Battologia inani, quam cœlum ardenti fidei affectu penetrant. Hi non poſſunt iuſte conqueri, quod ſæpe orent, & nihil impetrent. Quare ne in illorum inueniamur numero, ex fide oremus.

QVINTA CIRCVNSTANTIA eſt de rebus, quas petere & quas deprecari oportet. Res petendæ ſunt in diſcrimine triplici. Vel enim agitur gloria Dei, uel agitur ſalus noſtra, uel bona ad huius uitæ commoditatem ſpectantia aguntur.

Gloriam Dei ante omnia propagari petimus, iuxta illam precationem: Sanctificetur nomen tuum. Verum hic non debemus Deo modum præſcribere: ipſe enim ſcit optime, quo modo ſua gloria illuſtrari poſsit: ſed uera fiducia petere, & perſuadere nobis quod nos exaudire uelit.

Salutem noſtram etiam petimus, ſed abſq; omni conditione, quia habemus uniuerſalem promiſsionem ſalutis. Omnis enim qui inuocauerit nomen DOMINI, hic ſaluus erit.

Verum bona, quæ ad hanc uitam faciunt, petamus cum duplici conditione, uidelicet ſi uel gloriam Dei impetratio eius, quod petitur, non impedit, uel noſtram ſalutem non remoratur.

Ad eundem modum mala, quæ cum his generibus bonorum pugnant, deprecanda ſunt. Primi & ſecundi generis mala ſunt deprecanda ſine conditione: at ea mala, quæ nobis in hac uita moleſta ſunt, deprecanda ſunt cum conditione non impeditæ gloriæ Dei & noſtræ ſalutis:

omnia

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

omnia enim gloriæ Dei *poſtponenda ſunt. Hæc ſint di-ćta de oratione:* Deus *det gratiam, ut radicem agant in cordibus noſtris per Ieſum Chriſtum, cui honor & gloria in ſæcula ſæculorum,*

AMEN.

IN DIE ASCENSIONIS DOMINI, MARCI XVI.

DIſcumbentibus undecim, apparuit Ieſus, & exprobrauit illis incredulitatem ſuam, & cordis duriciem, quod his qui ipſum uidiſſent reſuſcitatum non credidiſſent. Et dicebat eis. Ite in mundum uniuerſum, & prædicate Euangelium omni creaturæ. Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſaluus erit. Qui uero non crediderit, condemnabitur. Porro ſigna eos qui crediderunt, hæc ſubſequentur: Per nomen meum dæmonia eijcient, linguis loquentur nouis, ſerpentes tollent, & ſi quid lætale biberint, non nocebit eis. Super ægrotos manus imponent, & bene habebunt. Itaque Dominus quidem, poſtquam locutus fuiſſet eis, receptus eſt in cœlum, & conſedit a dextris Dei. Illi uero egreſsi prædicaue runt ubique, Domino cooperante, & ſermonem confirmante per ſigna ſubſequentia.

ENARRATIO TEXTVS.

HOc feſtum in Eccleſia *inſtitutum eſt propter Articulum fidei noſtræ, in quo profitemur nos credere*

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

dere in Ieſum Chriſtum aſcendentem in cœlum, poſtquam a ſua glorioſa reſurrectione 40. diebus cum ſuis diſcipulis fuiſſet conuerſatus. In hoc feſto, ut in alijs, tria ſunt perpendenda. Primum hiſtoria cum ſuis circunſtantijs. Deinde, beneficium, quod nobis collatum eſt. Poſtremo, uerus uſus & meditatio hiſtoriæ. Hæc tria ſe offerent in enarratione huius Euangelij: cuius ſumma eſt, quod Dominus 40. die a ſua reſurrectione apparuerit diſcipulis ſuis, quibus, exprobrata illis prius incredulitate & cordis duricie, dat mandatum prædicandi Euangelium per orbem terrarum: & quis fructus ex prædicatione ea perueniet ad auditores, modo Euangelium fide receperint, oſtendit. Præterea ut fides prædicationi illorum habeatur, promittit ſe miraculis doctrinam confirmaturum. Hoc dato mandato uiſibiliter in cœlum aſcendit, & ſedet ad dextram Patris. Verum diſcipuli, mandato eius obtemperantes, profecti ſunt prædicatum Euangelium quod Dominus ſequentibus ſignis confirmauit. Hæc Euangelij ſumma eſt.

Loci tres:

I. Reprehenſio Apoſtolorum.
II. Inſtitutio miniſterij uerbi.
III. Aſcenſio Chriſti in cœlum.

DE PRIMO.

QVadrageſimo die a reſurrectione apparuit diſcipulis, exprobrauitq; eis incredulitatem illorum & duriciem cordis, quod his qui uiderant eum reſurrexiſſe non crediderunt. Duo reprehendit in diſcipulis: duriciem cordis & incredulitatem, hoc eſt, radicem & eius fructum. Radix eſt duricia cordis, quæ cum ab origine

ſua,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

ſua, tum a propria uicioſitate ſumit incrementa, & uires: non enim poteſt homo, non afflatus Spiritu ſancto, quicquam eorum intelligere, quæ ſunt Spiritus Dei. Huius peßimæ radicis fructus ſunt plurimi, & mali. Primus eſt, qui hic præcipue taxatur, incredulitas. Ex hac poſtea peßimi pullulant rami, ut inobedientia erga Deum, & quicquid eſt in hac uita ſcelerum & flagitiorum. Ex quibus & radicis uirtus non ſuppreſſa intelligitur, & quanta incrementa incredulitas ſumſerit, animaduertitur. Nam hoc eſt firmißimum indicium, ubi peccatum regnat, illic incredulitas, ueluti imperatrix, cor hominis occupat.

Præterea nos hinc diſcamus primum, ut nos imbecilles, exemplo Apoſtolorum imbecillium, non deſperemus, etiamſi ſtatim non poßimus cœleſtia myſteria percipere. Semper enim Eccleſia habet ſua quædam uulnera, in quæ DOMINVS noſter ſuum uinum & oleum infundat. Nec eſt quod quiſquam ſperet ſe omnem imbecillitatem poſſe exuere, donec hoc mortale corpus geſtauerit. Verum quemadmodum olim populus Dei, introductus in terram promiſſam, habuit uicinos hoſtes Philiſtæos, contra quos perpetuum bellum geßit: ita nos in Eccleſiam Chriſti introducti & internos & externos hoſtes habemus, contra quos bellum gerendum eſt nobis, ne ignauia torpeamus. Alterum, quod hic diſcamus, eſt, ut ex Chriſti facto non abijcientis rudes diſcipulos & imbecilles cogitemus quam habeamus clementem pontificem, qui non abijcit nos propter imbecillitatem, modo aliqua fidei ſcintilla in nobis fuerit. Deinde huius exemplo & nos diſcamus clementer & leniter cum imbecillioribus agere.

DE SECVNDO.

CVm Chriſtus aſcenſurus in cœlum, mandatum dat diſcipulis, dicens: [Euntes in mundum uniuerſum, prædicate Euangelium omni creaturæ. Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſaluus erit: Qui uero non crediderit, condemnabitur.] Inſtituit modum erigendi ſui regni, & eius regni fructum indicat.

Duobus modis erigitur regnum Chriſti: uerbo & Sacramento. Eius fructus eſt ſalus ciuium: Contra, omnes qui non fuerint in hoc regno ciues, damnationis ſententiæ ſubiaceant. Hic uidemus magnum eſſe diſcrimen inter regni mundi & regni Chriſti adminiſtrationem: neque id mirum eſt: Mundi enim regnum carnale eſt: Chriſti uero ſpirituale. Illud legibus hominum: hoc uerbo Dei erigitur & conſeruatur.

Cæterum quia uerba Domini ſingulares doctrinas continent, uolo ea paulo fuſius & diſtinctius explicare, quo magis animum Chriſti erga nos, & beneficia Euangelij intelligamus.

Primum dicit: [Euntes in mundum uniuerſum.] Vides mandatum: mittit enim diſcipulos ſuos, non ad unam aliquam nationem: ſed ad omnes homines late per orbem habitantes. Hinc diuitias miſericordiæ Dei & precium uictimæ Chriſti æſtimemus. Miſericordia Dei eſt, ut omnes, qui per peccatum damnati erant, audiant uocem filij Dei de ſalute per Chriſtum conſequenda. Neque enim hoc putandum eſt, quod Deus uoluerit uocem filij hominis in uniuerſo mundo ſonare, ut fructu eius maxima pars deſtitueretur: ſed potius ut audientes uiuerent, & ſaluarentur per Chriſtum, modo prædicationem Apoſtolicam fide reciperent.

Hoc clarius explicatur uoce : [prædicate ſeu proclamate.] Quibus? Omni creaturæ, hoc eſt, omnibus hominibus, abſq; omni conditione perſonarum, nationum, ſexuum. Eſt enim Deus amans hominum & uult omnium ſalutem, iuxta illud : uult omnes homines ſaluos fieri, & ad agnitionem ueritatis uenire. Sed quid debent Apoſtoli proclamare? Euangelium, hoc eſt, lætum nuncium deuictis hoſtibus generis humani, qui ſunt peccatum, mors, Diabolus & infernus : de pace facta inter Deum & homines : de ſalute æterna quam credentes in Chriſtum hæreditate conſequentur. Hæc ſumma eſt Euangelij :. uerum ut hæc ſumma intelligatur melius, definitionem uberiorem dabo, quam etiam breuiter ſcripturæ teſtimonijs declarabo.

Euangelium eſt doctrina diuinitus reuelata, in qua annunciatur liberatio a peccato, maledictione & ira Dei, & proclamatur remiſſio peccatorum, ſalus & uita æterna, credentibus in filium Dei, propter eiuſdem filij Dei uictimam, ut bonitas & miſericordia Dei prædicetur, utq; liberati per filium fructos Euangelio dignos ex fiducia filij proferant.

Hæc definitio multa continet, quæ ordine recenſebimus & confirmabimus.

PRIMVM dixi, quod Euangelium ſit doctrina diuinitus reuelata, id quod ex eo confirmatur, quod eſt Roma. 16. ubi Paulus Euangelium myſterium abſconditum a ſæculis pronunciat : quibus uerbis apertiſſime ſignificat, ex humana ratione non pendere Euangelium. Nam ſi ratio ullo pacto potuiſſet, ſuo acumine hanc doctrinam perſpicere, nequaquam myſterium abſconditum a ſæculis dicendum fuiſſet.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

DEINDE dictum eſt in definitione, quod in Euangelio annuncietur liberatio a peccato, maledictione legis & ira Dei. Dicit enim Daniel Propheta Chriſtum ablaturum eſſe peccatum: & Paulus maledictionem legis per Chriſti aduentum, abolitam eſſe docet: Pater cœleſtis de cœlo dicit ſe placatum propter filium. Hoc ueriſſimum eſſe experiuntur etiam omnes pij, teſtimonium habentes Spiritus ſancti, per quem clamant: Abba Pater. Quod profecto non facerent, niſi certo ſtatuerent ablatum peccatum, maledictionem legis abolitam, & iram Dei placatam.

TERTIO loco additur, quod in Euangelio proclametur remiſſio peccatorum, ſalus & uita æterna: ita enim ipſe Dominus ait Luc. 24. Sic ſcriptum eſt, & ita oportebat Chriſtum pati & prædicari in nomine eius pœnitentiam, & remiſſionem peccatorum omnibus gentibus. Et in hodierno Euangelio dicit: [Qui crediderit ſaluus erit.] Et ipſe Dominus dicit: Qui credit in filium habebit uitam æternam. Quid multis? uniuerſa ſcriptura remiſſionem peccatorum, ſalutem & uitam æternam pollicetur omnibus amplectentibus Euangelium.

Verum quia hæc beneficia non contingunt omnibus: Cain enim, Iudas, Saul & multi alij perierunt & hodie proh dolor, magna pars mundi ruit in æternum exitium, additur in definitione QVARTO loco, quod hæc beneficia contingant credentibus. Clare enim dicit Dominus: Qui credit in me non peribit: ſed habebit uitam æternam. Ne quis autem hoc ex operum conditione pendere exiſtimet, Paulus iuſtificare hominem ſine operibus ſcribit, & idem pronunciat uitam æternam donum Dei eſſe per Ieſum Chriſtum, id eſt, contingere credentibus in Chriſtum, non ſuo merito: ſed Chriſti beneficio.

Quinto

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

QVINTO additur: propter filij Dei uictimam. Sic enim ait Paulus: per redemptionem quæ eſt in Chriſto Ieſu. Vox enim ἀπολύτρωσις, qua Paulus utitur, ſignificat redemptionem quæ fit ſoluto precio pro capitis pœna. Tale precium pro nobis ſoluit Chriſtus, quando pro nobis factus eſt peccatum, ut nos fieremus iuſticia Dei in ipſo 2. Cor. 5.

SEXTO additur: ut bonitas et miſericordia Dei prædicentur. Quod confirmatur exemplo cohortis Angelorum canentis nato Domino hunc hymnum: Gloria in excelſis Deo & in terra pax, & hominibus bona uoluntas. Hoc ideo eſſe factum exiſtimemus, ut omnes qui hunc Chriſtum agnoſcunt, diſcant caſtiſſimorum Angelorum exemplo bonitatem & miſericordiam Dei prædicare, præſertim cum natura clamitet reddendam eſſe gratiam benemeritis.

POSTREMO in definitione Euangelij additur: ut fructus Euangelio dignos ædant liberati per Euangelium. Dicit enim Paulus Epheſeos 2. nos in Chriſto Ieſu creatos ad bona opera, in quibus ambulandum eſt. Et idem Paulus dicit nos in luce debere ambulare, cum ſimus lucis filij. Quomodo enim, quæſo, conuenit, nos ex ſeruitute peccati exemptos eſſe, & tamen peccato ſeruire & eius iugo premi? Apparuit, inquit Paulus, gratia Dei ſalutaris omnibus hominibus, ut abnegetis omni impietate & humanis deſiderijs, ſobrie, pie & iuſte uiuamus in præſenti ſæculo. Cum igitur firmis rationibus oſtendimus per Euangelium tolli peccatum, maledictionem & iram Dei, & ſuccedere iu horum locum iuſticiam, ſalutem & uitam æternam propter Chriſtum, dum in ipſum credimus, & quod uelit nos Deus, propter hoc beneficium ſuam bonitatem prædicare, ac in tota uita gratitudinem oſten-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

dere, ſequitur Euangelium eſſe, ſicuti dixi, doctrinam diuinitus reuelatam, in qua annunciatur liberatio a peccato, maledictione legis & ira Dei, & proclamatur iuſticia, ſalus & uita æterna, omnibus credentibus in Chriſtum, propter eiuſdem uictimam, ut bonitas & miſericordia Dei prædicetur, & ut liberati per Euangeliũ dignos Euangelio fructus edant.

Hæc de Euangelio ſint dicta. Quod autem additur de Baptiſmo, quo beneficium Euangelio applicatur & obſignatur, dicam alio tempore, quod & audiuimus Dominica prima quadrageſimæ.

DE TERTIO LOCO.

IAm ſequitur locus, qui eſt proprius huius feſti: nam quod Dominus in cœlum aſcenderit, narrat Euangeliſta. Quare de aſcenſione Chriſti in cœlum, quæ eſt Articulus fidei noſtræ pauca dicam, idq; clariſſime.

In hoc ergo Articulo de aſcenſione Domini ſunt tria nobis in primis ſpectanda. 1. Deſcenſus: nam prius quam aſcenderit, deſcendit. 2. Aſcenſio. 3. fructus aſcendentis Chriſti.

In deſcenſu Chriſti de cœlo in terram duo ſpectanda ſunt: Donum & exemplum. Donum quidem, quod Chriſtus de cœlo deſcenderit & humanam naturam aſſumpſerit, ut per ſuam uictimam, peccata noſtra expiaret. Per Chriſti enim uictimam placatus eſt Pater, & propter mediatorem Chriſtum ita humiliatum, omnes credentes recipiuntur & ſunt filij & hæredes Dei. Ideo enim Dominus deſcendit de cœlo, ideo ſe humiliauit & deiecit, ut nos aſcenderemus ex terris ad cœlos, & ut exultaremur ad æternam uitam & gloriam. Exemplum uero ut & nos

nos deſcendamus & humiliemur. 1.Petri 2. Chriſtus paſſus eſt pro nobis, nobis relinquens exemplum, ut ſequamur ueſtigia eius.

Aſcenſus Chriſti in cœlum qualis fuerit, oſtendit ſcriptura. Aſcendit uiſibiliter, corporali & Phyſico motu, & nubes ſuſcepit eum in cœlum. Vnde illud: Aſcendit ſupra omnes cœlos: Eph. 4. Neq; enim aſcendendo humanā naturam in diuinam mutauit, aut ita diffudit, ut ſit ſibi ubique cum diuinitate.

Fructus aſcendentis Chriſti eſt multiplex, ſicuti ex uarijs ſcripturæ locis colligere eſt facile.

PRIMVS ergo fructus eſt, quod Chriſtus ſit triumphator ſuorum hoſtium, qui ſunt peccatum, mors, Diabolus, infernus. Hos enim hoſtes deuicit, & ſuper eis triumphum egit, per ſuam glorioſam aſcenſionem. Deleuit peccatum, quando eſt factus uictima pro peccato. Deleto peccato: exarmata eſt mors: nam peccatum eſt aculeus mortis. Deſtructa morte: Diabolus ſuas uires & arma amiſit. Poſtremo quia infernus tantum eos deuorat, qui ſub peccato, morte & Diabolo ſunt: ſequitur Chriſtum peccati, mortis, & Diaboli uictorem infernum quoque deuiciſſe.

SECVNDO aſcendit, ut ſit nobis caput, quod in cœlum prius aſcendit, quo nobis uiam monſtret: unde Ioannis 14. Ego abeo paratum uobis locum & aſſumam uos ad me.

TERTIO aſcendit, ut de cœlo ſpargat radios ſuæ uirtutis in uniuerſum mundum Ephe. 4. Aſcendit ſupra omnes cœlos ut omnia impleat. Non ergo aſcendit, ut abeſſet: ſed ut præſenti uirtute regat cœlum & terram, & aſſit ſuæ Eccleſiæ uſque ad conſummationem ſæculi.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

QVARTO aſcendit, ut det dona hominibus Epheſeos 4. Ipſe autem dedit, alios quidem Apoſtolos, alios Prophetas, alios Euangeliſtas, alios Doctores. Hoc eſt, aſcendit ut ſit efficax in miniſterio, illud uirtutibus admirandis confirmans & obſignans in cordibus hominum.

QVINTO aſcendit, ut habeamus in cœlo aduocatum 1.Ioan.1. Si quis peccauerit, habemus aduocatum apud patrem Ieſum Chriſtum iuſtum, & ipſe eſt propiciatio pro peccatis noſtris.

SEXTO aſcendit, ut ad ſe corda noſtra trahat Matthæi 6. ub eſt theſaurus tuus, illic & cor tuum. Collo:3. Si ſurrexiſtis cum Chriſto, quæ ſurſum ſunt quærite ubi Chriſtus ſedet ad dextram Patris: debet ergo noſtra conuerſatio eſſe in cœlo, ubi noſter ſaluator in gloria ſedet, cui cum Patre & Spiritu ſancto ſit honor, laus & gloria in ſæcula ſæculorum,

AMEN.

DOMINICA SEXTA POST PASCHA,

Ioan. 16.

CVm uenerit Paracletus, quem ego mittam uobis a Patre, ſpiritus ueritatis, qui a Patre procedit, ille teſtimonium perhibebit de me. Quin & uos teſtes eſtis, quia ab initio mecum eſtis. Hæc locutus ſum uobis, ne quid offendamini. Alienos a ſynagogis facient uos. Sed ueniet tempus, ut quiſquis interficiat uos, uideatur cultum præſtare Deo. Et

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

Et hæc facient uobis, quia non nouerunt Patrem neque me. Sed hæc locutus ſum uobis, ut cum uenerit tempus illud, reminiſcamini eorum, quod ego dixerim uobis. Hæc autem uobis ab initio non dixi, quia uobiſcum eram.

ENARRATIO TEXTVS.

EST & hoc Euangelium pars concionis Chriſti, quam habuit ad diſcipulos pridie quam pateretur: cuius ſummam nuper audiuimus. Hic autem textus continet promiſsionem aduocati Spiritus ſancti, qui aderit Eccleſiæ, quando ipſa ab impio mundo perſecutionem patietur. Nam Chriſtus futurum eſſe pronunciat, ut tanta rabie ferantur aduerſus Eccleſiam impij homines, & præſertim Iudæi, ut religionis Zelo ruant toto impetu contra pios: adeoq; perſuadeant mundo cultum quendam Dei eſſe pios trucidare, eoſq; extra ſuos cœtus eijcere. Huius autem furoris cauſſam eſſe ait ignorantiam & cæcitatem, nimirum quod nec Dei iram aduerſus peccatum agnoſcant, nec beneficia Chriſti intelligant.

Loci tres:

I. *Officia Spiritus ſancti & miniſtrorum uerbi in Eccleſia.*

II. *Admonitio, ne pij ſcandalo offenſi abijciant confeſsionem & fidem.*

III. *De cruce piorum & eorum glorioſa liberatione.*

DE PRIMO.

CVm autem uenerit Paracletus, quem ego mittam uobis a Patre, is teſtabitur de me: ſed & uos teſtabimini.] Hæc uerba primam doctrinam huius Euangelij continent, nimirum quod ſpiritus ſanctus & Apoſtoli, adeoq; eorum ſucceſſores debeant teſtari de Chriſto.

De ſpiritu ſancto hæc ſunt colligenda ex textu. 1. quod ſit unus Deus cum Patre & filio. 2. quod ſit diſtincta perſona a Patre & filio. 3. quod procedat a Patre & filio. 4. quod detur Eccleſiæ a Chriſto. Cur autem datur Eccleſiæ exponitur, nimirum ut ſit paracletus, ut ſit Doctor ueritatis, ut teſtetur de Chriſto: de quibus officijs breuius ideo dicam, quia hæc ſunt repetenda die Pentecoſtes.

Cur uocatur paracletus ſeu aduocatus? ut hac appellatione innuitur Eccleſiæ perſecutio & accuſatio ſiue condemnatio a prophano mundo: Ita expreſſe ſignificatur, quod non ſit deſerenda a Chriſto tempore perſecutionis: ſed Chriſtus mittat ei aduocatum, nempe ſpiritum ſanctum.

Conditiones autem aduocati ſunt quatuor: prima, ut aſſit reo, id eſt, ei qui uim aut iniuriam patitur, ſeu accuſatur ab impio mundo. Secunda, ut cauſſam hominis adeoque totius Eccleſiæ in ſe recipiat tanquam ſuam. Tertia, ut doceat & admoneat errantem & inſtruat ne cauſſa cedat. Quarta, ut conſoletur afflictum: proinde cum ſpiritus ſanctus aduocatus dicitur, ſignificatur quod ſit Eccleſiæ patronus, cauſſam eius in ſe recipiat, doceat ac conſoletur Eccleſiam.

Deinde dicit textus, quod ſpiritus ſanctus ſit futurus Doctor ueritatis: quo nomine primum indicatur, quod homines ſuopte ingenio ueritatem ſalutarem aſſequi non poßint. Deinde quod ueritatis doctrina non

ſit

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

ſit legis ſed Euangelij : legis enim doctrinam ratio aliquo modo ſuopte ingenio intelligit. Tum quod Spiritus ſanctus in docentibus & diſcentibus ſit efficax. Facit enim ut docentes intelligant ueritatem, & diſcentes recipiant. Præterea admonemur, ut hunc doctorem ueritatis imploremus, ut nobis clauem ſcientiæ donet, caueamusq;, ne noſtra impuritate ipſum caſtum Spiritum a nobis pellamus. Nam cum ſit ſanctus, id eſt, mundus, caſtus, & ſanctos efficiens, non habitat in corde impuro, id eſt, in eo quod in ſuis ſordibus ſe inuoluit, & ut ſus in uolutabro ſe coinquinat.

Adhæc dicit: [hic Spiritus ſanctus teſtabitur de me.] Cuius officij participes etiam erunt miniſtri uerbi.

Sed quid teſtatur Spiritus ſanctus de Chriſto? & quid de eodem teſtabuntur miniſtri uerbi. Primum teſtatur Spiritus ſanctus & miniſtri uerbi de Chriſto, quod ſit uerus Deus ſecundum ſcripturam, unus in diuinitate cum Patre & Spiritu ſancto, ſicuti nos in ſymbolo profitemur. Secundo teſtatur Spiritus ſanctus, quod Chriſtus ſit uerus homo, iuxta ſymbolum: Qui conceptus eſt de Spiritu ſancto, natus ex Maria uirgine. Tertio teſtatur Spiritus ſanctus, quod Chriſtus, etſi Deus & homo: tamen unus ſit Dominus, unus Chriſtus, una perſona, quemadmodum ſymbolum teſtatur, & Chriſtus ipſe de ſe, cum ait: Nemo aſcendit in cœlum, niſi qui deſcendit de cœlo filius hominis, qui eſt in cœlo. Quarto teſtatur Spiritus ſanctus de Chriſti officio, quod ſit Pontifex & Rex. Pontifex quidem, qui uictima Patrem placauit, qui ſua interceſſione nos Deo adducit. Rex uero quod hoſtes noſtros deuicerit, peccatum, mortem, diabolum, infernum, & ad iudicium ſit uenturus iudicatum uiuos & mortuos. Hæc quatuor Spiritus teſtatur de Chriſto: hæc quatuor nobis

in ſymbolo de Chriſto commendantur: hæc quatuor omnes ſinceri miniſtri Dei teſtabuntur de Chriſto, donec uenerit ad iudicium.

DE SECVNDO.

HAEc locutus ſum uobis ut nõ ſcãdalizemini.] Significat Chriſtus in quem finem ita multum de Eccleſia, de Spiritu ſancto, de ſua morte & reſurrectione dixerit: nimirum ut his confirmati, ne cum reliquo mundo ſcandalizentur. Hæc admonitio admodum neceſſaria eſt omnibus temporibus: nam mundus eſt plenus ſcandalis. Væ, inquit Chriſtus, mundo a ſcandalis: ſignificans grauia ſupplicia manere eos: qui ob ſcandalum ab Euangelio deficiunt. Vt autem unuſquiſque noſtrum recte iudicare poßit de ſcandalo, plenam doctrinam de ſcandalo proponam.

Scandalum

Scandalum in genere eſt, quicquid impedit hominem a recto Euangelij curſu: hoc eſt, dictum, uel factum, uel apparentia, ut ita dicam, externa, quod cuidam, uel cauſſa, uel occaſio offenſionis eſt, ut a recto ſalutis curſu, uel impediatur, uel deflectat.

Duplex Scand.

Huius ſcandali plura ſunt genera. Eſt enim unum ſcandalum, quod datum uocant. Alterum quod acceptum nominatur, quæ qualia ſunt, definitionibus & exemplis declarabo.

Datum

Datum igitur ſcandalum, eſt quod oritur aut ex facto dictoue in ſe malo, aut ex facto dictoue in ſe indifferenti, id eſt, nec bono nec malo, ſed intempeſtiuo commiſſo. Vtrunque grauiter prohibitum eſt uoce Dei, & Chriſtus pronunciat melius eſſe hominem demergi in medium maris, quam ulli eſſe ſcandalo. Exempla ſunt hæc: Arrius

negauit

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

negauit diuinam naturam in Chriſto, qua re plurimos offendit, & fuit & ſibi & alijs multis cauſſa æternæ damnationis. Dauid ſuo adulterio ſcandalo fuit omnibus ſui regni incolis, qui niſi reſipuiſſet, æternum perijſſet. Contra hoc ſcandalum orat Solomon, cum inquit: Cuſtodi me a laqueo quem poſuerunt mihi, & a ſcandalo operantium iniquitatem. Hoc ſcandali genere maxima pars mundi offenſa hæret in damnatione, & quotidie multi præcipites dantur in ruinam hoc ſcandalo offenſi, cum priuatim, tum publice. Priuatim offenduntur pueri, ſerui, coniuges. Pueri uident parentes a cultu Dei abſtinere, abſtinent & ipſi: audiunt ipſos parentes iurare, iurant & ipſi eorum exemplo: audiunt eos impudice loqui, illi mox exemplum imitantur: iniqua enim tenacius hærent: uident potantes, fallentes, inique cum proximis agentes, illi quoque ut diſcipuli eaſdem artes diſcunt: ſed uæ illis per quos hæc ſcandala fiunt. Illi enim ſeminariam Eccleſiæ Chriſti turbine & tempeſtate ſcandalorum deijciunt & calcant.

Hoc domeſticum ſcandalum, eſt ſemen omnium malorum in mundo. Ea enim quæ pueri a parentibus diſcunt, retinent ſenes, & eadem quoq; ſuos pueros docent. Quare parentes qui Deum timent, ſumma cura cauere debent, ne ſuis pueris ſint ſcandalo: pie igitur loquantur, recte omnia agant, Deum colant, & ſuos pueros ad ſimile ſtudium inuitent, ac eos in correptione & admonitione Domini erudiant, quemadmodum Paulus monet: & perpetuo meminerint huius dicti Chriſti, quod eſt Marci 9. Quiſquis offenderit unum ex paruis iſtis, qui credunt in me, bonum eſſet ei potius, ſi circumponeretur ſaxum molare circa collum eius & proijceretur in mare.

Præterea hoc ſcandalum etiam committitur cum a magi-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

a magiſtratu, tum a ſubditis. Vt cum Hieroboam uitulum adorandum proſtituit in Samaria: cum idem tyrannide ſanctos Dei Prophetas perſecutus eſt. Eſt autem hoc ſcandalum grauiſſimum in miniſtris Eccleſiarum, cum illi uel praua doctrina, uel impura uita, multis præbent occaſionem male loquendi de Euangelio, & pluribus infirmis efficacem occaſionem lapſus præbent: ut ſunt auari, ſcortatores, potatores, homicidæ & alij, qui ſuis moribus offendunt Eccleſiam, qui ſane a cordatis Epiſcopis deponi deberent, ne ſua ruina plures ſecum in lapſum traherent. Neque ſubditi hic excuſari debent: uidemus enim qualis ſit mundus: omnes corrupti ſunt. Quis non ebrietate offendit? Quis non temeraria iurandi conſuetudine ſcandalizat? Quotus quiſque non aliquem laqueum ſtruit ad offendiculum?

Verum quia ſcandalum datum non eſt ſimplex. Aliud enim ex malo datur dicto aut facto. Aliud datur ex facto non in ſe malo, ſed intempeſtiue facto: ſciendum eſt quod primum genus abſq; omni conditione fugiendum ſit omnibus quibus ſalus æterna curæ eſt. Verum quantum ad illud ſcandalum attinet quod datur ex indifferenti re, non ſemper fugiendum eſt, ſed iuxta hoc hominum diſcrimen eſt agendum. Quidam homines ſunt firmi, ut qui iam norunt Chriſtianam libertatem: Quidam ſunt infirmi, qui habent initia religionis: ſed non ſunt ſatis edocti de Chriſtiana libertate: Quidam ſunt obſtinati & indociles & contumaces. Primum genus non offenditur uſu rerum indifferentium, imo potius gaudet de Chriſtiana libertate. Tertium genus offenditur quidem, ſed eos non curabis: ſunt enim hoſtes Chriſti. Neq; ab uſu rerum indifferentium abſtinebis propter ipſos, multo minus abſtinendum eſt a ueris uirtutibus: ut ſunt uerus cultus Dei, uera

inuocatio

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

inuocatio, uera filij confeßio. Neque a uera doctrina, ſed Chriſti exemplo, inuitis etiam portis inferorum, uerum Euangelium doce & profitere. Sic enim Chriſtus fecit: ſic Prophetæ: ſic Apoſtoli, adeoq; omnes pij omnibus temporibus. Solet communiter dici, quod qui recte indicat, recte docet & recte facit, non debeat propter ſcandalum abſtinere ab eo quod rectum eſt. Hoc ſane uerißimum eſt & confirmatur Chriſti & Apoſtolorum exemplis. Verum de medio genere hominum, hoc eſt, de infirmis, notanda eſt regula Pauli: Priuſquam offendam infirmum meum fratrem, non ueſcar carnibus in æternum. Ad eundem modum de alijs rebus Adiaphoris iudicandum eſt: Nam in omnibus noſtris factis, ratio mutuæ caritatis & ædificationis habenda eſt.

Verum hoc datum ſcandalum, de quo iam dictum eſt, habet & aliam differentiam a diſcrimine perſonarum ſumtam. Aliæ enim perſonæ in aliqua dignitate conſtitutæ ſunt: aliæ obſcuræ priuatam uitam degentes. Scandalum quod datur a perſona, in aliqua dignitate conſtituta multo eſt eo grauius, quam quod datur a priuata perſona, quæ non in dignitate aliqua eſt, atq; ideo meretur grauiora ſupplicia, cum propter perſonam ipſam, quæ ſuum locum, in quem a Deo euecta eſt, commaculat, tum propter homines alios, quibus lapſus cauſſam præbuit efficaciorem, ſuo exemplo malo. Vt enim quo ingentius fuerit ſaxum cadens ab alta rupe, eo plura fragmenta facit: ita quo dignior fuerit perſona, & in ſublimiori dignitatis culmine conſtituta, eo plures in lapſum ſecum trahit cum cadit. Vt miniſter uerbi peccans ebrietate,, ſcortatione, homicidio, aut alio flagitio, maiori offendiculo eſt, quam miles, aulicus, aut nauta ſiue ruſticus, atq; ideo maiori pœna coercendus & puniendus eſt: nam

plures

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

plures ſecum in ruinam trahit. Ad eundem modum de alijs iudicandum eſt. Dauid in regno Iudaico, non ſolus adulter & homicida erat: attamen eius peccatum ob maius ſcandalum inde ortum, in conſpectu Dei aliorum delictis multo fuit atrocius: Quare & grauioribus pœnis, præſertim corporalibus eſt punitus. Multo grauius peccat ebrioſus paterfamilias, quam ſeruus: Nam ille exemplum domeſticum eſt: hic ut contemtus, non niſi ab improbis in exemplum trahitur. Atque hactenus de dato ſcandalo.

Acceptum ſcandalum eſt, quod aliquis ſibi ſumit a rectis factis aliorum, aut alijs rebus: & eſt duplex: Humanum & Diabolicum. Humanum partim impiorum, partim piorum eſt. Impiorum quidem, quando impij offenduntur aut recte factis piorum, aut libero Adiaphororum uſu, aut etiam externa Eccleſiæ forma. Nam cum impij uident cruce premi pios, & eſſe ueluti reiectamenta in mundo, occaſionem inde maioris ruinæ accipiunt impij: ut Iudæi qui offendebantur humilitate Chriſti & calamitate Eccleſiæ, quemadmodum hodie offenduntur multi uulneribus Eccleſiæ. Contra, pij accipiunt ſcandalum, quando uident impios florere: quando Eccleſia a tyrannis opprimitur: cum multi innocentes trahuntur ad ſupplicia: cum hæreſibus turbari Eccleſiam animaduertunt. Verum hoc ſcandalum rurſus ſuperant, partim confirmante eos Spiritu ſancto: partim exemplis Eccleſiæ Chriſti: partim ardentibus precibus. Nec ullum præſtantius eſt aduerſus huius generis ſcandala remedium, quam opponere perpetuam conſuetudinem Dei, qui in hoc mundo ideo ſinit Eccleſiam ſuam obrui uarijs calamitatibus, ut olim glorificetur cum filio ſuo dilecto Domino noſtro Ieſu Chriſto.

Diabolicum ſcandalum eſt, cum homines præpoſtere captant, quæ ad peccandi licentiam obtendunt, ut Cham qui abſque dubio ita proterue inſultauit patri, ut ſibi impune peccandi licentiam acquireret. Tales hodie uidemus permultos, qui uicia ſanctorum patrum plus quam ſtudioſe conquirūt, ut inceſtum Loth, ebrietatem Nohæ, concubinatum Abrahæ, adulteriū & homicidium Dauid, periurium Petri, durius iugum quod impoſuit Aegyptijs Ioſeph, rapinam Zachæi, ut ſine pudore ad omnem nequiciam ſe proſtituant: imo ex hominum uicijs quærunt, quo modo ſe obdurent ad Dei contemtum. Quare non immerito, hoc genus ſcandali diabolicum uocatum eſt, ut quod calumnijs fulcitur in contumeliam Dei.

DE TERTIO LOCO.

Tertius locus eſt de perſecutione ſeu cruce Eccleſiæ. De quo loco uide ſupra Dominica tertia a Paſchate.

DOMINICA PENTECOSTES, EVANGELIVM Ioan. 14.

SI quis diligit me, ſermonem meum ſeruabit, & Pater meus diliget eum, & ad eum ueniemus, & manſionem apud eum faciemus. Qui non diligit me, ſermones meos non ſeruat: & ſermo quem auditis non eſt meus, ſed eius qui miſit me Patris. Hæc locutus ſum uobis, apud uos manens. Paracletus autem ille, qui eſt Spiritus ſanctus, quem

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

quem Spiritum mittet Pater in nomine meo, ille uos docebit omnia, & ſuggeret uobis omnia, quæcunque dixi uobis. Pacem relinquo uobis, pacem meam do uobis, non quomodo mundus dat, ego do uobis. Ne turbetur cor ueſtrum, neque formidet. Audiſtis quod ego dixi uobis, Vado, & uenio ad uos. Si diligeretis me, gauderetis utique, quod dixerim: Vado ad Patrem, quia Pater maior me eſt. Et nunc dixi uobis, priuſquam fiat, ut cum factum fuerit credatis. Poſthac non multa loquar uobiſcum. Veniet enim princeps mundi huius, & in me non habet quicquam. Sed ut cognoſcat mundus, quod diligo Patrem. Et ſicut mandatum dedit mihi Pater, ſic facio: Surgite, eamus hinc.

ENARRATIO TEXTVS.

Hoc Feſtum, quod Pentecoſten, id eſt, quinquageſimam uocamus, eſt inſtitutum in memoriam confirmati Euangelij die quinquageſimo a reſurrectione Chriſti. Nam eo die Dominus noſter mittit de cœlo Spiritum ſanctum, qui ſedet ſuper Apoſtolos uiſibiliter inſtar flammæ ignis, qui non ſolum Apoſtolos in omnem ueritatem, iuxta promiſsionem Chriſti ducit: uerumetiam toti mundo confirmat Ieſum in cœlo eſſe, & inde hoc ſtupendo facto ſuam confirmat doctrinam. Sicut enim quinquageſimo die poſt Paſcha Iudaicum, quod primum comederunt in Aegypto, lata eſt lex: & eius doctrina magnis miraculis confirmata eſt, quemadmodum ſcribitur Exodi 19. Ita poſt uerum Paſcha, id eſt, poſt occiſum agnum Dei,

qui eſt

qui eſt Ieſus Chriſtus,uoluit Deus Euangelium filij ſui confirmare hoc mirando facto,id eſt,uiſibili donatione Spiritus ſancti, quemadmodum in ueſpertina concione fuſius audiemus.

Iam Euangelium dulciſſimum accedamus, quod eſt etiam pars illius longæ concionis, quam habuit Dominus ad diſcipulos pridie quam pateretur. Summa autem textus,quem audiuiſtis, eſt quod Chriſtus tradat ueram notam fidei & dilectionis DEI, & eiuſdem fidei & dilectionis fructus, nimirum ut Diſcipuli ſint pacatis conſcientijs per Spiritum ſanctum, quem promittit Patrem miſſurum in ſuo nomine.Monet etiam Chriſtus de ſua contra Sathanam uictoria, ut uel ex hac uictoria cognoſcat mundus quam carus ſit Patri. Pertinent autem hæc omnia ad confirmandos diſcipulos ne ſcandalo crucis a confeßione deficiant.

Loci quatuor:

I. Vera nota fidei & dilectionis Dei.
II. Fructus & uſus ſeruati uerbi Dei.
III. Promißio Chriſti de ſpiritu ſancto paracleto.
IIII. De pace quam ſuis promittit Chriſtus.

DE PRIMO.

SI quis diligit me ſermonem meum ſeruabit.] Hæc uerba diligenter obſeruemus. Veram enim notam fidei & dilectionis Dei oſtendunt. Qui diligit Chriſtum,libenter ipſum audit: libenter ſeruat, quod audit: libenter facit,quod ſeruat. Hæc enim natura coniuncta ſunt. Videmus inter homines hunc morem eſſe, quod non ſine tædio eos audiant erga quos non optime ſunt affecti: Contra, nihil magis expeti quam ut audiant cum ſumma ani-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

mi obſeruantia eos, quos intime amant, præſertim cum ſciant ſapienter & prudenter multa ſalutaria & utilia ab illis dici.

Sed quis eſt ſermo Chriſti? Primum agere pœnitentiam. Ita enim & eius præco Ioannes Baptiſta, & ipſe ſuam concionem eſt orſus. Hinc eius affectus erga nos indicatur: nam ſine pœnitentia impoßibile eſt ſaluari. Vnde dicit: niſi pœnitentiam egeritis omnes peribitis. Secundo, credere Euangelio, hoc eſt, ſtatuere Chriſtum ſibi talem eſſe, qualis nobis per Euangelium annunciatur, id eſt, ſaluator, iuſtificator & redemptor. Huius fidei finis eſt ſalus animarum 1. Petri 1. & apud Ioannem: Qui credit in filium, habet uitam æternam. Tertio, ex hac fide fructum producere. PRIMVM, pietatem erga Deum ſeu cultum Dei. SECVNDVM, innocentiam uitæ & ſanctificationem animi & corporis. TERTIVM, dilectionem proximi manantem ex uera fide & ſincero corde & bona conſcientia. QVARTVM, opus uocationis facere in timore, in gloriam Dei & utilitatem proximi. Has omnes uirtutes patientia uera ornat, quæ eſt quædam erga Deum ſub cruce obœdientia. Qui meus uult eſſe diſcipulus, inquit Dominus, tollat crucem ſuam & ſequatur me.

Quid? Cur tam multa requiris, An non ſola fide iuſtificamur & ſaluamur? Verum quidem eſt? Sed diſcernendum eſt inter ſalutis cauſſas, & obœdientiam quam requirit a ſuis Deus. Sola fide iuſtificamur: ſed iuſtificati noui facti ſumus homines, nempe filij DEI, qui iam exemplo Patris nouam & beatam uitam degere debemus.

Verum hic quoq; tenendum eſt, quod ut duplex nota eſt filiorum Dei: ita etiam duplex eſt nota filiorum Sathanæ.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

thanæ. Nota enim filiorum Dei, alia eſt interna, alia externa. Interna eſt pœnitentia, fides, pietas, bona conſcientia. Externa eſt auditus uerbi, & honeſta conuerſatio inter homines. Nam ut Chriſtus hic indicat amorem ſui uerbi, & auditum notam eſſe ſuorum diſcipulorum: Ita Petrus honeſtam conuerſationem requirit inter homines: unde Deus glorificari & Eccleſia ædificari poßit. At nota filiorum Sathanæ interna eſt, eſſe ſine pœnitentia, ſine fide, ſine pietate, mala conſcientia imperium malorum affectuum, externus contemptus uerbi & improba uita. Has notas obſeruate & unuſquiſque ſeipſum examinet, utrum ne ſit inter filios Dei cenſendus an inter filios Sathanæ. Si inter filios Sathanæ ſe ſenſerit eſſe, reuocet quam primum gradum, ne citius opinione præcipitetur in iudicium. Si inter filios Dei ſe intellexerit eſſe, agat gratias Deo, petat incrementa fidei, dilectionis & aliarum uirtutum, petat ſe confirmari ſpiritu ſancto, ne Sathanæ technis a pio ſanctoq; curſu abducatur.

DE SECVNDO LOCO.

ET Pater meus diligit eum: & ad eum ueniemus & apud eum manſionem faciemus.] Hic recitantur dulciſsimi fructus ſeruati uerbi Chriſti.

PRIMVS eſt, quod Pater diligit ſeruantes uerbum Chriſti. Habet enim eos charos in dilecto, Epheſeos 1. Hoc quantum ſit bonum, ex eo intelligi poteſt, quod qui in Chriſtum non credunt, manent ſub ira Dei, iuxta illud: Qui non credit in filium, manet ira DEI ſuper eum. Vbi ira Dei eſt, ibi peccatum, mors, damnatio, infernus, Diaboli tyrannis, breuiter omne malum. Contra, ubi amor DEI, ibi uicti hoſtes ſunt, ibi ſalus, ibi gaudium, ibi

uita æterna. Cogitemus ergo de hoc primo fructu ſeruati uerbi Chriſti, ut eius cogitatione magis accendamur ad amorem uerbi.

SECVNDVS fructus eſt: [& ad eum, inquit, ueniemus.] Quo aduentu nullus honor maior eſſe poterit. Si Deus Pater, filius & ſpiritus ſanctus ueniunt ad eum, qui ſeruat ſermonem Chriſti, profecto ſequitur, quod antea non uenerint ad ipſum: ſed fuerit ſub Diaboli poteſtate, & in regno tenebrarum, ubi mors et damnatio regnant. Magna amicitia eſt, ſi Rex uenit ad ſubditum, magnus honor eſt a maiori uiſitari: ſed huic honori nullus alius conferri poteſt, quod Deus Pater, Deus filius et Deus ſpiritus ſanctus ueniant ad hominem diligentem Chriſtum & ſeruantem ſermonem eius.

TERTIVS fructus eſt, quod non ſolum Trinitas ueniat ad hominem ſeruantem ſermonem Chriſti: uerum etiam faciat manſionem apud eum & in eo maneat. Significat Chriſtus hac dulciſſima promiſſione, audientes uerbum CHRISTI & illud ſeruantes eſſe templa Trinitatis, in quibus habitat Pater, filius & ſpiritus ſanctus. Tametſi autem tota Eccleſia, unum Dei templum dicitur: tamen ſinguli Chriſtiani, ſingula Spiritus ſancti templa ſunt. Ecce quam magnifica eſt hæc promiſſio. Si quis promitteret miſero homini magnum auri theſaurũ, merito ſane gauderet & exultaret quod e paupere & miſero, diues & felix eſſet factus. Verum hic longe maximus theſaurus promittitur, nempe inhabitatio Trinitatis in nobis, quæ omnibus theſauris in infinitum præſtantior eſt.

Sed quid facit Pater inhabitans in homine? quid filius? quid Spiritus ſanctus? Pater homines in quibus habitat ſua potentia, protegit & tuetur aduerſus furores

Sathanæ,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

Sathanæ, cum in omnes incredulos plenum imperium exerceat Sathan. Filius eoſdem ſua ſapientia & luce docet & illuminat, contra omnes nebulas omnium tenebrarum. Spiritus ſanctus eoſdem ſua ſanctitate ſanctificat, conſecrat & ungit in Prophetas, Reges, ſacerdotes, & ſanctos Domini. In Prophetas quidem quia ea uidemus oculis fidei noſtræ, quæ nullus corporalis oculus intueri poteſt: ea audimus auribus fidei, quæ nulla auris corporalis percipere poteſt. De hoc Prophetico munere concionatur Iohel, quemadmodum Lucas etiam meminit Acto. 2. In reges cum quia Dei filij effecti ſumus per uictoriam Chriſti, tum quia uirtute Chriſti dominamur morti & inferno Lucæ 22. diſpono uobis regnum, quemadmodum Pater diſpoſuit mihi. In Sacerdotes, quia cum credimus in Chriſtum habemus ius offerendi Deo ſacrificium laudis: habemus libertatem inuocandi Deum per Chriſtum unicum Mediatorem, & ſummum Sacerdotem: habemus autoritatem docendi uerbum DEI, ſed quilibet pro ſuæ uocationis ratione. In Sanctos uero, quia per fidem in CHRISTVM, non aliter reputamur puri, quam ſi legem perfecte impleuiſſemus. Vide quam multiplex fructus affert ſecum obſeruatio & amor uerbi CHRISTI: nulla maior dignitas, nulla gloria, nullum decus magis eximium eſſe poteſt. Sed quid hinc diſcemus: ut digne uiuamus tanto honore, ne noſtra impuritate Deum expellamus e cordibus: ſed potius ipſum perpetuis laudibus celebremus in uera pietate & ſanctificatione. Quod huius nos monere tanta dignitas debeat, docet Petrus 1. Petri 2. ubi ita ait: Vos eſtis genus electum, regale ſacerdotium, gens ſancta, populus quem ſibi Deus ut proprium uendicat, ut prædicetis uirtutes illius, qui e tenebris uos uocauit in admirabilem

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

ſuam lucem. Qui quondam eratis non populus, nunc eſtis populus Dei: qui quondam non conſecuti miſericordiam, nunc eſtis miſericordiam conſecuti. Hinc infert Apoſtolus: Abſtinete ergo a carnis cupiditatibus quæ militant aduerſus animam, & conuerſationem ueſtram habete honeſtam inter gentes. Quot igitur beneſitia Dei erga nos audimus, tot erunt nobis ſtimuli ad pie ſancteq; uiuendum. Quare cum Chriſtus hic tanta promittit, & cum diuina Trinitas in credentibus habitet, demus operam ut ſimus mundi & puri, quemadmodum decet templa Dei eſſe: ſimus ſpirituales reges, ut dominemur peccato, & non amplius ſeruiamus ei in concupiſcentijs ſuis: ſimus ſacerdotes, qui Deo uiuas hoſtias offeramus, cumque ex fide Chriſti inuocemus: ſimus ſancti & ſegregati a prophanis mundi turbis, ne in priſtinas ſordes rurſus incidamus.

DE TERTIO.

PAracletus autem ſpiritus ſanctus, quem mittet Pater in nomine meo, ille docebit uos omnia, &c.] Hæc eſt Chriſti promiſsio, qua pollicetur ſuis ſpiritum ſanctum. Antea audiuimus, quæ ſit Chriſtianorum dignitas: nunc quid cum hac dignitate coniunctum ſit audiamus. Et quia hæc pro illorum dignitate explicare non poſſumus, uolumus infantum more de ſingulis, quæ hic dicuntur in hac magnifica promiſsione, balbutire. Continent igitur hæc pauca uerba ſeptem de ſpiritu ſancto puncta, quæ breuiter recitabo, & ad noſtrum uſum accommodabo. Hæc enim puncta cauſſas miſsi & dati Spiritus ſancti continent.

PRIMVM dicitur para letus: hac de appellatione, etſi

etſi nonnihil dixi die abhinc octauo: tamen ea hodie repetere non forte erit inutile.

Dicitur itaque paracletus, hoc eſt, aduocatus, ut aſſit afflictis, illos doceat, illos conſoletur, illorum cauſſam tanquam ſuam in ſe recipiat, ac tandem nos impellat, ut clamemus ac ex corde dicamus: Abba Pater, Miſerere noſtri propter filium tuum, quem nobis ſaluatorem dediſti. Atq; hæc eſt prima cauſſa dati ſpiritus ſancti.

SECVNDA eſt, ut nos uiuificet, atq; ideo dicitur ſpiritus. Eſt duplex uita: una naturalis, qua omnia animantia uiuunt: Hæc durat ad breue tempus, nam morte tandem abſorbetur. Alia uita Dei eſt, a qua dicit Paulus alienatos eſſe eos, qui non cognouerunt Chriſtum. Huius uitæ autor eſt ſpiritus ille Chriſti, quem ſuis promiſit diſcipulis. Hæc non eſt momentanea: ſed perpetua, ut quæ Dei æterni propria eſt. Hanc uiuunt, omnes qui in filium Dei credunt Gala. 2.

TERTIA cauſſa miſſi & dati ſpiritus ſancti eſt, ut ſanctificet, a quo effectu ſanctus dicitur: ſanctificat autem dum in nobis fidem operatur, dum nos regenerat, dum noſtram mentem, affectus & uoluntatem reformat: breuiter dum efficit ut ſimus nouæ creaturæ, iuxta Dei uoluntatem uiuentes.

QVARTA cauſſa miſſi & donati nobis ſpiritus ſancti, eſt ut inter nos quandam confirmet caritatem: ideo a Patre ad filios mitti dicitur. Vt enim Pater intima ſtorga & caritate complectitur ſuos filios: ita nihil magis expetit, quam ut filij, Patris ingenium imitantes, fraternam inter ſe colant caritatem. Hoc facere decet eos, qui Deum communem Patrem agnoſcunt: Qui uero id facere recuſant, illi uel filij nunquam fuerunt, uel turpiter a Patris ingenio degenerauerunt.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

Qvinta cauſſa mißi ſpiritus ſancti eſt, ut ab illo diſcamus qualiter Pater noſter cœleſtis erga nos affectus ſit. Ideo dicit Dominus: Et docebit uos omnia. Quid? an aliud docebit, quam quod Prophetæ & Moſes docuerunt? An aliud quam quod in ſcriptura nobis commendatur? Nullo pacto. Eadem enim docebit. An non ſufficit ſcriptura? Sufficit quidem, quantum ad doctrinam attinet, non quantum ad noſtrum captum: Nam etiamſi millies audiamus uerbum: tamen inefficax eſt, niſi ille intus doceat. Vnctio enim, ut inquit Apoſtolus, docet omnia.

Sexta cauſſa mißi & donati ſpiritus ſancti indicatur hoc dicto, [In nomine meo:] quo dicto ſignificatur ultimus finis donati ſpiritus ſancti, qui eſt, ut in Chriſtum credentes ſaluentur. Nam cum Chriſtus ſalus noſtra ſit, & ſpiritus ſanctus eius nomine mittatur non eſt dubiũ, quin noſtræ ſalutis cauſſa mittatur.

Septima cauſſa eſt, ut Chriſti ſermonem in nobis confirmet. [Ille uos, inquit, docebit omnia: ille ſuggeret uobis quæcunque dixi.] Hæc de ſpiritu ſancto in Euangelio noſtro, quod hodie in Eccleſia legitur, breuiter ſignificantur: plura in ſymbolo adhuc breuius notantur: quæ ſunt, quod ſit uerus Deus, & quod tertia perſona in diuinitate, quod uiuificet & ſanctificet & quod in illum uiua fiducia ut in Patrem & filium recumbere debeamus. Verum de his plura alias, & quædam nuper audiuimus.

DE QVARTO.

PAcem meam relinqno uobis, pacem meam do uobis, non quomodo mundus dat ego do uobis.] Hæc promißio Chriſti etiam eſt magnifica: & maior ſane qnam

mundus

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

mundus intelligit. An non dicit Chriſtus, ſicuti nuper audiuimus, in mundo preſſuram habebitis & uos eijcient de ſynagogis ſuis? Sic eſt. Ideo Chriſtus diſtinguit inter duplicem pacem: pacem mundi & pacem ſuam. Pax mundi qualis ſit, nemo non intelligit: At pax Chriſti qualis ſit, ſoli filij Dei intelligunt. Nam ea eſt de qua Euangelium ſonat, de qua prima dominica a Paſchate copioſe dixi. Verum ut breuiter ea repetam: pax Chriſti eſt reconciliatio noſtri cum Deo, remiſsio peccatorum, donatio ſpiritus ſancti ac uita æterna iuxta orationem Eccleſiæ: Deus qui corda fidelium ſancti ſpiritus illuſtratione docuiſti, da nobis quam mundus dare non poteſt pacem, & ut corda noſtra ſint tranquilla. Hanc pacem donet nobis filius Dei, cui cum Patre & ſpiritu ſancto ſit honor & gloria in ſæcula,

AMEN.

FERIA SECVNDA
PENTECOSTES IOAN. 3.

SIc Deus dilexit mundum, ut filium ſuum unigenitum daret, ut omnis qui credit in eum, non pereat, ſed habeat uitam æternam. Non enim miſit Deus filium ſuum in mundum, ut condemnet mundum, ſed ut ſeruetur mundus per eum. Qui credit in eum, non condemnatur: qui uero non credit, iam condemnatus eſt, quia uon credit in nomen unigeniti filij Dei. Hæc eſt autem condemnatio, quod lux uenit in mundum, & dilexerunt homines magis tenebras quam lucem. Erant

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

enim opera eorum mala. Omnis enim qui mala agit, odit lucem, nec uenit ad lucem, ne arguantur opera ipſius. Qui autem operatur ueritatem, uenit ad lucem, ut conſpicua fiant facta ipſius, quod per Deum ſint facta.

ENARRATIO TEXTVS.

Heri audiuimus confirmatum eſſe Euangelium Ieſu Chriſti per ſtupendum miraculum, uidelicet quod miſerit Chriſtus de cœlo Spiritum ſanctum in uiſibili forma, quem non ſolum ſenſerunt Apoſtoli, uerumetiam uiderunt omnes qui eo die affuerunt Hieroſolymis: quemadmodum narrat Lucas Actor. 2. Hodie Eccleſia proponit Euangelium, in quo Chriſtus proponit ſummam eius doctrinæ, ad quam confirmandam, datus erat Spiritus ſanctus in die Pentecoſtes. Colloquitur autem Chriſtus cum Nicodemo, qui fuit ex Phariſæis, et princeps Iudæorum, quemadmodum audiemus latius Dominica Trinitatis. Huic proponit Chriſtus in textu, quem legi, ſalutis & damnationis cauſſas, monſtratq; unde ſit & ſalutis origo & unde damnatio ueniat. Dicit Chriſtum ideo datum, ut credentes per ipſum ſaluentur: reliquos teſtatur hærere in ſua damnatione: quemadmodum clare uidebimus in textus enarratione.

Loci:

I. *Commendatio dilectionis Dei & miſericordiæ erga homines.*

II. *Inſtrumentum, quo hominibus applicantur beneficia Chriſti, ſignatur.*

III. *Conſolatio piorum contra tentationem peccati & iudicij.*

IIII. *Diſcri-*

IIII. *Diſcrimen inter credentes & non credentes.*

DE PRIMO.

ITa Deus dilexit mundum, ut Filium ſuum unigenitum daret.] His paucis uerbis commendatur nobis Dei dilectio & miſericordia: idq; non nudis uerbis: ſed facto omnium maximo. Non eſt enim uera dilectio quæ uel in corde tantum latet, uel in lingua ſedet: ſed quæ ex intimo cordis affectu proficiſcens, uoce & facto ſe declarat. Quomodo ergo hic Diligit Deus? Diligit adeo ut etiam filium ſuum pro mundo redimendo dederit precium redemtionis, ut ſua morte, morti & damnationi addictos redimeret. De hac Dei dilectione loquitur Paulus Rom.5. Commendat nobis ſuam caritatem Deus, quod cum adhuc eſſemus peccatores, Chriſtus pro nobis mortuus ſit. Et Rom.8. Si Deus pro nobis quis contra nos? qui etiam proprio filio non pepercit: ſed pro nobis omnibus tradidit eum. Quotidie maxima argumenta caritatis Dei erga homines contemplamur in tota uita & rerũ gubernatione. Verũ illa caritas, quæ ita in rebus huius uitæ relucet, uix eſt tenuis umbra illius ſummæ dilectionis, qua nos in filio (quem dedit in amariſſimam mortem pro nobis) complectitur. Hæc Dei dilectio habet ſummã miſericordiam coniunctam, de qua in multis locis Moſes, Prophetæ & Pſalmi concionãtur: unde pauca teſtimonia deſumã ad nos confirmandos de uoluntate Dei erga nos. Moſes Exod.34. ita ait: Dominator Domine Deus miſericors, & clemens, & multæ miſerationis, & uerax, qui cuſtodis miſericordiam in millia, qui aufers iniquitatem & ſcelera atq; peccata. Deuteron.5. Ego ſum Dominus Deus tuus & faciens miſericordiam in multa millia diligentibus me &

cuſtodi-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

cuſtodientibus præcepta mea. Iſaiæ 16. Et præparabitur in miſericordia ſolium. Ionæ 4. Scio enim quia tu Deus clemens & miſericors, patiens & multæ miſerationis & ignoſcens ſuper maliciã. Dauid Pſal. 64. Miſericordia Domini plena eſt terra. Et Pſal. 102. Secundũ altitudinem cœli a terra corroborauit miſericordiam ſuam ſuper timentes ſe. Item Pſal. 103. Miſericordia Domini a ſæculo uſq; ad ſæculum ſuper timentes eum, & iuſticia eius ſuper filios filiorum. Item in eodem Pſalmo: Pius & clemens Dominus, lentus ira, & magnus miſericordia, non ſecundum iniquitates noſtras agit nobiſcum, neq; ſecundum iniquitates noſtras retribuit nobis: ſed ſecundum altitudinem cœli a terra præualuit miſericordia eius ſuper timentes eum. Sicut miſeretur pater filiorum: ita miſeretur Dominus timentibus eum. Huiuſmodi ſunt multa ſcripturæ teſtimonia, quæ nobis dilectionem & miſericordiam Dei inenarrabilem commendant, & eius dilectionis & miſericordiæ amplitudinem, effectum & applicationem monſtrant. Amplitudo enim miſericordiæ Dei in his cernitur, quod ſe in millia extendat, quod impleat terram, quod excedat cœlum & terram, quod ſit ueluti Pater miſertus filiorum. Effectus eius ſeu fructus cernitur in eo, quod tollat peccatum, quod iuſtificet peccatores, quod a pœna debita abſoluat. Hæc miſericordia in filio fundata eſt, quia ſua uictima iuſticia Dei ſatisfecit, & ſua obedientia erga legem Dei iuſticiam nobis comparauit. Applicatio huius miſericordiæ fit diligentibus Deum, timentibus ipſum, & cuſtodientibus præcepta eius, hoc eſt, credentibus in Chriſtum, qui ex fide nouam obedientiam præſtant. Sed de hac re plura in ſecundo loco dicenda ſunt: Nos hic uerba textus altius perpendamus. [Ita, inquit, Deus dilexit mun-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

mundum. Quis diligit? Deus. Quem diligit? Mundum. Hic ſiſte gradum, & de hac uoce cogita. Diligit mundum: ergo ſalutaris ipſius dilectio non ad ſolos Iudæos pertinet: ſunt enim pars mundi. Diligit mundum: ergo non paucos quoſdam de mundo, ut ſanctos & probos, qui in mundo ſunt: imo Chriſtus ideo uenit in mundum, ut peccatores ſaluos faceret. Quid ergo per mundum ſignificat? Omnes homines qui ſunt in mundo. Ecce, inquit Ioannes, agnus Dei tollit peccata mundi. Item: Deus uult omnes homines ſaluos fieri. Quotieſcunque ergo audimus Deum mundum diligere, cogitemus nos partem mundi eius eſſe quem diligit. Qui fit quod diligat cum ſimus peccatores? Deus duo in nobis inuenit. Vnum quod ipſe fecit: Alterum, quod a nobis profectum eſt. Quod ſimus homines conſtantes animo & corpore, ab ipſo eſt: hanc ſuam creaturam diligit Deus. Quod autem ſimus peccatores, non ab ipſo habemus: ſed a nobis ipſis profectum eſt: hoc odit Deus, & pro hoc expiando dedit filium, & uult ut illi, qui uolunt miſericordiæ ipſius eſſe participes, hoc in ſe mortificent perpetua pœnitentia. Sed quomodo Deus mundum diligit? ut dederit filium pro eo, nempe ut ipſe mundi peccatum in ſe reciperet, & pro eo moreretur in cruce. Magna ſane dilectio, qua nulla maior eſſe poteſt. Verum hic ratio offenditur, quæ Dei conſilium non intelligit, ac ita obijcit. An non Deus eſt omnipotens? Eſt ſane. Nonne omnia quæ uult poteſt? poteſt profecto. An non ergo fuiſſet melius, ſi alio modo ſuam erga homines dilectionem oſtendiſſet? Reſpondet Auguſtinus. Si feciſſet aliter neque hoc placuiſſet. Placuit, inquit Paulus, per ſtultam prædicationem ſaluos facere credentes. Quare nos, ſepoſito rationis iudicio, dicamus cum Dauide: Lu-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

cerna pedibus meis uerbum tuum. Deinde hoc ſciendum eſt, quod Deus non ſolum ſit omnipotens: uerumetiam iuſtiſſimus, maxime miſericors & ſapientiſſimus. Lapſum erat genus humanum in peccatum. Quid hic requirebat iuſticia? Certe ut ſecundum peccati magnitudinem puniretur genus humanum. Vt peccatum fuit infinitum (nam eo infinitum bonum offenſum erat) ita requirebat Dei iuſticia, ut uel infinitas pœnas lueret genus humanum, uel fieret iuſta pro pœna compenſatio. Hanc compenſationem nemo potuit præſtare, niſi Deus. Verum quia Deus non debuit pœnam, aſſumſit humanam naturam filius Dei, & in ea ſatisfecit pro peccatis mundi. Atque ita Deus ſe non ſolum omnipotentem: uerumetiam iuſtiſſimum, maxime miſericordem & ſapientiſſimum declarauit. Solus enim ille inuenit uiam, quam ratio inuenire non potuit. Dedit filium qui diuina potentia ſuperauit peccatum, mortem, diabolum & infernum, qui ſua miſericordia nos recepit, qui ſua iuſticia Dei iuſticiæ ſatisfecit, qui ſua ſapientia uiam ſalutis inuenit.

DE SECVNDO.

VT omnis qui credit in eum non pereat: ſed habeat uitam æternam] Hic inſtrumentum proponitur, quo nobis beneficia mediatoris Chriſti applicantur. Verum quia hæc uerba ſunt filij Dei, & præcipuus flos ſeu clenodium totius ſacræ ſcripturæ, uolo ea ſigillatim perpendere, & quid doctrinæ ex ſingulis uocibus ſit hauriendum oſtendam.

PRIMVM inquit: Omnis. Hæc uox, OMNIS: medetur duabus grauibus tentationibus, quarum una eſt de particularitate: altera de indignitate propter multitudinem peccatorum. Multi ſunt qui fatentur quidem

Deum

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

Deum propicium eſſe multis propter Chriſtum: ſed dubitant an ad ſe quoq; pertineat tantum bonum. Hæc grauis eſt tentatio, cui medetur filius Dei hac una uoce, OMNIS. Nam ſi ad omnes ſe non extenderet beneficiū Chriſti, nequaquam dixiſſet OMNIS: ſed multi aut quidam. Demus ergo Chriſto laudem ueritatis, & firmiter unuſquiſque ſtatuat, Chriſti beneficia ad ſe quoque pertinere. Deinde alia tentatio oritur ex cogitatione magnitudinis peccatorum, quam augent ærumnæ præſentis uitæ. Huic quoq; medetur Chriſtus hac uoce OMNIS. Non enim dicit omnis iuſtus, uel minora peccata committens: ſed OMNIS, ſcilicet qui in hoc uaſto mundo inuenitur. Hoc confirmat etiam precium redemtionis. Sanguis Chriſti, inquit Ioannes, emundat nos ab omni iniquitate, id eſt, ab omni eo quod a nobis inique perpetratum eſt contra legem Dei. Nemo ergo deſperet propter magnitudinem morbi: Medicus Chriſtus ſapiens eſt, & efficax remedium contra omnes morbos habet ſuam mortem & obedientiam.

DEINDE ſequitur ſecunda uox, QVI CREDIT: qua uoce diſtinguitur genus humanum in duo genera hominum, quorum alij credunt, alij non credunt. Credunt qui ſtatuunt Chriſtum ſibi propicium eſſe, iuxta promiſsionem: Non credunt qui contemnunt Euangelium, qui nolunt Chriſto fidem adhibere: hi ſua culpa non credunt. Beneficium quidem ſe ad omnes extendit, & omnibus offertur iuxta mandatum Chriſti: ſed tantum a credentibus accipitur, iuxta mandatum & promiſsionem Chriſti: Euntes in mundum uniuerſum, prædicate Euangelium omni creaturæ, qui crediderit, ſaluus erit. Ecce omnibus offertur beneficiū: ſed ſoli credentes illud apprehendunt: reliqui uero ſua culpa pereunt. Tametſi

enim

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

enim Deus ſua miſericordia uult omnes ſaluos fieri: tamen uult iuſto ſuo iudicio perire incredulos, quos ſaluari uoluiſſet, ſi ſalutem fide amplecti non recuſaſſent.

TERTIA uox eſt, IN EVM: Is enim ſaluatur, qui in eum, id eſt, in Dei filium, uerum hominem & ſaluatorem mundi Ieſum Chriſtum credit. Quid eſt in eum credere? Eſt deſperare de te ipſo, & omnia bona ſperare ab ipſo.

QVARTA uox ſequitur NON PEREAT. Hac uoce duo indicantur. Primum, quod omnes non credentes in Chriſtum damnationis ſententiæ ſubiaceant. Alterum, quod ſolius Chriſti merito homines ſola fide, ab hac damnationis ſententia abſoluantur. Eſt ergo hoc maximum beneficium Euangelij, liberari a commerito exitio & æterna damnatione.

QVINTA uox, SED HABEAT VITAM AETERNAM: Hoc eſt ſummum Euangelij beneficium. Mors æter terna debetur nobis ex noſtro merito: uita æterna debetur nobis ex Chriſti merito, modo in eum firma fiducia uſq; ad finem recumbamus. Ex his iam firmum diſcrimen colligendum eſt inter legem & Euangelium: inter opera & fidem. Lex promittit uitam æternam: ſed facientibus legem. Verum quia nemo legi ſatisfacere poteſt, ſequitur neminem per legem uitam æternam conſequi. Euangelium promittit uitam æternam gratis omnibus qui in Chriſtum credunt, quia Chriſtus pro omnibus ijs legis iuſticiæ ſatisfecit. Fides igitur accipit gratuitum beneficium, quod lex offert cum conditione impletæ legis: Verum nacti hoc beneficium fide debemus opera facere, non ut illis mereamur cœlum & uitam æternam: ſed ut filij Dei, ipſi ueram obœdientiam, & noſtram fidem ex ſuis operibus declaremus in omni pietate & honeſtate.

DE

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

DE TERTIO.

NOn enim miſit filium ſuum Deus in mundum, ut condemnet mundum: ſed ut ſaluetur mundus per ipſum. Qui credit in eum non condemnatur: Qui autem non credit iam iudicatus eſt quia non credidit in nomen filij unigeniti Dei.] Hæc uerba tertium locum continent, nempe conſolationem & terrorem. Illa conſolatur credentes, agnoſcentes ſua peccata: hic terret contumaces qui in Chriſtum nolunt credere. Cum autem Dominus facile uideret, quæ eſſet hominum infirmitas, & maxime eorum qui uere ſententiam legis cogitant. Illi enim dum audiunt mortis ſententiæ ſubiacere omnes, qui legi plenam obœdientiam non præſtant, non poſſunt non paueſcere ad legis minas: Hos igitur conſolatur Chriſtus & ait: [Non miſit Deus filium ſuum ut condemnet mundum ſed ut ſaluetur mundus per ipſum.] Loquitur de primo ſuo in mundum aduentu, qui fuit ad ſaluandum peccatores agentes pœnitentiam. Hac enim dulci inuitatione uſus eſt. Venite ad me omnes qui laboratis & onerati eſtis et ego reficiam uos. Item: non ueni uocare iuſtos: ſed peccatores ad pœnitentiam. Quotquot ergo uoci Chriſti obtemperant & pœnitentiam agunt, liberi ſunt a iudicio condemnationis. Ita enim ait ueritas: [Qui credit in eum non iudicatur,] ſcilicet iudicio condemnationis. Hæc promiſsio conſolatur nos aduerſus legis & conſcientiæ ſententiam. Is enim qui futurus eſt iudex uiuorum & mortuorum, dicit clara uoce: [Qui credit in eum non iudicatur.] Huius promiſsionis fiducia aduerſus minas legis, terrores mortis, flammas inferni, tyrannidem Diaboli in hora mortis erit nobis neceſſaria: non enim fieri poteſt ut ipſa æterna ueritas mentiatur. Hactenus de conſolati-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

one credentium: De terrore eorum, qui nolunt Euangelio credere, ſequitur. [Qui autem non credit, iam iudicatus eſt, quia non credidit in nomen unigenti filij Dei.] Quid? An non ergo aliud futurum eſt iudicium? Imo ad iudicandum ueniet filius hominis ſuo tempore, quemadmodum promiſit. Quid ergo eſt quod dicit, iam iudicatus, id eſt, condemnatus eſt? Hoc dicto oſtendit qualesnam ſunt omnes filij Adam ſine fide, id eſt, ſine Chriſto mediatore, uidelicet quod ſint iudicati, id eſt, condemnati, ſcilicet quantum ad cauſſam attinet & materiam. Cauſſa enim & materia damnationis in ipſis eſt, quæ eſt tranſgreßio legis diuinæ, & contumax rebellio aduerſus Deum. Præterea legis ſententia, olim a Deo creato primo homine propoſita, & deinde repetita in monte Sina eſt, quod maledictus ſit omnis, qui non obœdierit Deo iuxta ipſius mandatum. Ad hanc maledictionem obligati ſunt omnes qui non credunt in filium Dei, qui ſolus eorum maledictionem in ſe recepit qui in ſe crediderint. Hoc ita eſſe ſignificant quæ ſequuntur: [Hoc eſt autem iudicium, quod lux uenit in mundum, & dilexerunt homines magis tenebras quam lucem.] Hoc eſt, ideo homines condemnabuntur, quia lucem filij DEI fide non receperunt: ſed potius in ſua ignorantia permanere uoluerunt, idque ideo quia eorum opera erant mala.

DE QVARTO.

OMnis enim qui male agit odit lucem, & non uenit ad lucem, ut non arguantur opera eius.] Fures cum furari uolunt tenebras amant: ita homines qui nondum ad bene agendum ſunt nati per fidem Chriſti, toto impetu ad

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

tu ad male agendum feruntur, ideo lucem Euangelij oderunt: cum contra, qui ſincere agit, bene ſibi conſcius, uenit ad lucem, id eſt, ſua opera manifeſte facit, non ueretur hominum conſpectum. Id eſt, qui uenit ad Chriſti lucem & eius ſpiritu benefacere didicit, is non manet diutius in ignorantiæ tenebris: ſed ut lucis filius ambulare conatur. Hinc ergo diſcamus, primum differentiam inter credentes & non credentes. Diſcrimen enim ab operibus petendum eſt, ſicuti Dominus in alio loco ait: Bona arbor, bonum fructum facit: Mala uero malum producit fructum. Deinde etiam diſcamus, quod lux Euangelij non ferat, ut ueteribus tenebris inuoluamur. Huc tot Chriſti adhortationes & Apoſtolorum. Apud Matthæum ait Dominus: ſic luceat lux ueſtra coram hominibus, ut glorificent Patrem cœleſtem. Et Paulus ait: Lucis filij eſtis tanquam in luce ambulate. Ad eundem modum & Petrus: Ad quem accedentes lapidem uiuum, ab hominibus uero reprobatum, a Deo quidem electum, & honorificatum, & ipſi tanquam lapides uiui ſuperædificamini domus ſpirituales, ſacerdotium ſanctum, offerentes ſpirituales hoſtias acceptas Deo per IESVM CHRISTVM: nemo igitur cogitet per Euangelium datam eſſe licentiam peccandi. Euangelium a peccato liberat, quare non uult ut liberati amplius peccati iugo ſe ſubmittant. Si, inquit ſaluator, filius uos liberauerit, uere liberi eritis. Qui facit peccatum ſeruus eſt peccati. Cum igitur liberi ſimus per Ieſum Chriſtum, libertate noſtra ita utamur, ut ſimus ſerui non peccati: ſed Dei per Chriſtum Ieſum Dominum noſtrum, cui honor in ſæcula AMEN.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

FERIA TERTIA
PENTECOSTES IOAN. 10.

AMen amen dico uobis, qui non intrat per oſtium in ſtabulum ouium, ſed aſcendit aliunde, ille fur eſt & latro. Qui autem intrat per oſtium, paſtor eſt ouium. Huic oſtiarius aperit, & oues uocem eius audiunt. Et proprias oues uocat nominatim, & educit eas: Et cum proprias oues emiſerit, ante eas uadit, & oues illum ſequuntur, quia nouerunt uocem eius. Alienum autem non ſequentur, ſed effugient ab eo, quia non nouerunt uocem alienorum. Hoc prouerbium dixit eis Ieſus: Illi autem non cognouerunt quæ eſſent, quæ loqueretur eis. Dixit ergo eis iterum Ieſus: Amen amen dico uobis, ego ſum oſtium ouium. Omnes quotquot ante me uenerunt, fures ſunt & latrones, ſed non audierunt oues eos. Ego ſum oſtium, per me ſi quis introierit, ſeruabitur, & ingredietur, & egredietur, & paſcua inueniet. Fur non uenit, niſi ut furetur, & mactet ac perdat. Ego uero ut uitam habeant, & abundantius habeant.

ENARRATIO TEXTVS.

HEri audiuimus de uita æterna, quam conſequimur fide Chriſti: hodie nobis monſtratur uerum oſtium & oſtiarius, ne quis à uera uitæ æternæ ianua aberret & quærat uiam aliam, aut oſtium per quod ad uitam peruenire non poteſt. Vt autem hunc Euangelij textum melius

lius intelligamus, obſeruanda eſt eius occaſio & ſcopus, unde ſumma ſententiæ colligetur. Occaſio fuit: Chriſtus ſanauit hominem cæcum, qui cæcus a natiuitate fuerat: quo facto ſuam declarauit diuinitatem & ſe Meßiam olim promiſſum oſtendit. Verum Phariſæi & Scribæ, qui tum habebantur paſtores populi Dei, offendebantur ut qui Chriſto honorem Meßiæ & paſtoris ueri promiſſi inuidebant: contra quorum impietatem ſe tuetur & uerum paſtorem eſſe defendit. Scopus ergo eſt ut monſtret uerum ouile, id eſt, ueram Eccleſiam definiat, cuius ipſe ſolus ſit uerus paſtor. Habemus occaſionem & ſcopum huius concionis: Summa autem eſt, quod & confutat Scribas, qui ſe pro ueris paſtoribus uenditarunt, & ſe aſſerit uerum paſtorem eſſe in cuius ouili ſunt quotquot audiunt ipſius uocem & ſe ſequuntur, et ab alienis, id eſt, a falſis paſtoribus diſcedunt.

Loci duo:

I. De *falſis paſtoribus.*

II. De *uero paſtore & ouili uero.*

DE PRIMO.

AMen amen dico uobis qui non intrat per oſtium in ouile ouium: ſed aſcendit aliunde, ille fur eſt & latro.] Hæc deſcriptio eſt falſi Prophetæ, & unius propoſito exemplo, omnes falſos Prophetas intelligit. Falſus Propheta eſt qui non intrat per oſtium. Quid eſt non ingredi per oſtium? eſt aliam ſalutis uiam proponere, quam ſolum Chriſtum. Quicunq; igitur a Chriſto aberrat, ab oſtio aberrat & eſt falſus Paſtor. Arius negauit Chriſti diuinitatem, aberrauit ergo ab oſtio: eſt enim Chriſtus uerus Deus. Fontinus Chriſti humanitatem negauit,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

aberrauit igitur ab oſtio: eſt enim Chriſtus homo uerus. Sabellius poſuit in Chriſto duas perſonas, aberrauit igitur ab oſtio, eſt enim Ieſus Deus & homo unus Dominus & unus Chriſtus. Papiſtæ dicunt quod non ſolo Chriſti merito ſaluemur, errant igitur ab oſtio: Chriſtus enim ſolus mundi ſaluator eſt. Phariſæi & Papiſtæ obtrudunt nobis humanas traditiones loco Euangelij, quare ab oſtio aberrant, & intrant in ouile, id eſt, iu Eccleſiam per aliam doctrinam, quam Moſis, Prophetarum, Pſalmorum & Apoſtolorum: hoc en m eſt aſcendere aliunde. Obſeruemus igitur hinc ueram notam falſorum Prophetarum, quæ eſt aliunde, quam per uerum Chriſti Euangelium, & per Chriſtum ipſum aſcendere in ouile, & ſumere ſibi docendi officium. Hi falſi Doctores ſunt fures & latrones. Latrones dupliciter ſunt: Primum, quia ſentiebant ſuam doctrinam ſatis eſſe ad ſalutem, & eam eſſe quæ ſola paſceret, cum tamen non ſit intellectus uerbi niſi aperiente CHRISTO & ueluti recludente oſtium. Secundo, quia nouas etiam traditiones comminiſcebantur, quas putabant ad ſalutem conducere: Quemadmodum etiam a Papiſtis factitatum eſſe manifeſtum eſt, qui hoc opus, hanc miſſam, hoc roſarium, hanc inuocationem Sanctorum, hunc ordinem docuerunt ſalutem mereri. Fures præterea ſunt: quia primum dolo ueram doctrinam auferunt. 2. Corinthios 11. ſicut Serpens Euam ſeduxit aſtutia. Deinde, quia poſtquam ueram doctrinam ſuffurati ſunt, obtrudunt impiam doctrinam, qua manus impiorum confortant & contriſtant cor iuſti Ezech. 13.

Sed quid eſt quod poſtea in textu ſequitur: [Quotquot ante me uenerunt fures ſunt & latrones?] Nonne Moſes, Elias, Eſaias, Heliſeus, Hieremias, Daniel, & multi alij

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

ti alij uenerunt ante Chriſtum? ſi uenerunt ante ipſum, fuerunt fures & latrones, ſicuti hic Dominus clare pronunciat. Illi uenire dicuntur ante Chriſtum qui ſine Chriſto ueniunt, qui ſine ipſius doctrina, & ſpiritu ueniunt: uerum ſancti Dei Prophetæ uenerunt cum Chriſti ſpiritu & doctrina: ergo non ante Chriſtum uenerunt, nec fuerunt fures & latrones: ſed ueri paſtores ouilis Chriſti. Hinc recte Auguſtinus: cum illo ueniunt qui cum uerbo Dei ueniunt. Ego, inquit, ſum uia, ueritas & uita. Si ipſe eſt ueritas, cum ipſo ueniunt qui ueraces fuerunt. Quotquot ergo ueniunt ſine illo ſunt fures & latrones, id eſt, ad furandum & occidendum ueniunt ſponte. Fures quidem ſunt, quia quod alienum eſt ſuum eſſe dicunt. Latrones, quia & quod ſunt furati occidunt. Videte ergo quantum periculum ſit a falſis doctoribus: oues Chriſti ſibi uendicant, ut fures: eaſdem occidunt, ut latrones. Merito ergo Chriſtus in Euangelio hortatur omnes, ut caueant ſibi a Prophetis falſis, id eſt, a falſis paſtoribus, qui ueritatem Dei non afferunt.

DE SECVNDO.

Qui autem intrat per oſtium paſtor eſt ouium.] Hic de bono paſtore agit & definit bonum paſtorem eſſe, qui per oſtium intrat. Sunt autem quatuor genera bonorum paſtorum. Primum enim Deus ipſe paſtor ſuarum ouium dicitur, iuxta illud Hiere. 22. Ecce ego congregabo reliquias gregis mei de omnibus terris, ad quas eiecerant eas & conuertam eas ad rura ſua & creſcent & multiplicabuntur. Item Pſal. 23. Dominus paſtor meus, nihil mihi deerit, in loco paſcuæ me collocabit. Deinde, Chriſtus Deus et homo eſt etiam paſtor uerus, ſicut in hoc

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

Euangelio teſtatur & nuper audiuimus. Ego ſum paſtor bonus: quod inde probauit, quod ſuas oues uita redemerit. Tertium genus paſtorum, ſunt pij doctores, de quibus loquitur Dominus apud Hieremiam: Suſcitabo inter eos paſtores & paſcent. Et Chriſtus Petrum paſtorem facit, cum ait: paſce oues meas. Quartum genus paſtorum eſt magiſtratus ciuilis. Vnde Dauid rex, paſtor populi dicitur: & olim reges paſtores populorum dicebantur. Verum de primo & ultimo genere paſtorum non loquitur Dominus in hoc Euangelio: ſed tantum de medijs generibus, hoc eſt, de ſe ipſo & alijs pijs doctoribus Eccleſiæ: De quibus nonnihil dicam: ſed breuius, quia nuper de hac materia dictum eſt. Bonus igitur paſtor in genere eſt: Primum, qui intrat per oſtium, id eſt, qui cum Chriſto uenit & affert uerum Euangelium, quemadmodum Prophetæ & Apoſtoli olim fecerunt, & hodie omnes quotquot ſincere docent Euangelium. 2. paſcit oues, non caduco, ſed ſalutari pabulo, ſcilicet uiuifico uerbo Dei. 3. oſtiarius hic aperit, id eſt, Chriſtus facit, ut uerbum ſit efficax & proficiat ouibus ad ſalutem. Niſi enim Chriſtus aperit, fruſtra laboratur, nec oues efficaciter paſcuntur. 4. proprias oues uocat nominatim, hoc eſt, nouit ſuas oues, amat & cura ſingulari complectitur. 5. uadit ante eas. Quomodo? Doctrina, uita & cruce. Debet enim bonus paſtor eſſe forma gregis in doctrina, uita & cruce. 6. oues illum ſequuntur, ſcilicet in doctrinæ puritate, in uitæ ſanctimonia, & patientia ſub cruce. Sed quare oues ſequuntur illum? 1. Quia uocem eius agnoſcunt. 2. Quia ab alieno fugiunt: nam eius uocem non nouerunt. Habemus hic deſcriptionem non ſolum ueri paſtoris: uerumetiam uerarum ouiũ quæ in uno ſunt ouili ſummi paſtoris Dei. Quid eſt ouile? Eſt Eccleſia Catholica. Quæ ſunt oues? omnes

qui

qui uocem paſtoris audiunt, eum ſequuntur & fugiunt ab alienis paſtoribus, qui reuera non ſunt paſtores: ſed fures & latrones. Hic tenendæ ſunt differentiæ ueræ Eccleſiæ, & falſæ Eccleſiæ. Veræ Eccleſiæ propriæ notæ ſunt hæ, quas qui non habent, ſciat ſe non eſſe de ouili Chriſti.

Quæ ſunt iſtæ notæ ueræ Eccleſiæ ſeu ueri ouilis Chriſti? Prima eſt uox incorrupta doctrinæ cœleſtis, iuxta illud: Oues meæ uocem meam audiunt. 2. uſus Baptiſmi integer. 3. uſus cœnæ Dominicæ iuxta Chriſti inſtitutionem. 4. uſus clauium iuxta mandatum Chriſti. 5. crux. 6. mutua ouium Chriſti caritas. 7. mutuæ pro ſe inuicem preces. 8. conſeruatio miniſterij uerbi. Hæ ſunt ueræ notæ Eccleſiæ Chriſti, quas paucioribus uerbis comprehendere licet: ut dicamus primam notam eſſe ouium Chriſti, incorruptam Euangelij uocem. Secundam, legitimum uſum Sacramentorum. Tertiam, obedientiam erga miniſterium uerbi. In his enim tribus continentur octo illæ quas poſui.

Habemus in genere, quis ſit bonus Paſtor, & quæ ſint ueræ oues: nunc ea accommodemus ad exempla: Primum ad Chriſtum ſummum Paſtorem & eius oues. Deinde ad alios uerbi miniſtros qui ſub Chriſto Paſtore, etiam dicuntur Paſtores.

Chriſtus probat ſe bonum Paſtorem eſſe ex eo, quod uitam ſuam ponat pro ouibus: is enim de cœlo deſcendit, ut quæreret quod perierat, ut ſanaret quod languidum erat, & conſolidaret uulnera ouibus a lupis inflicta. Hic præceßit oues doctrinæ puritate, uitæ innocentia & cruce: hic paſcit oues ſaluifico pabulo Dei, id eſt, uerbo Euangelij: hic oues errantes colligit: hic lupos pedo ſuo arcet: Breuiter nihil carius habet ſalute ſuarum ouium.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

Huius oues ſunt Abel, Abraham, Iſaac, Iacob, Dauid, Ioſeph, Anna, Maria, Simeon, & multi alij, qui relicto errore,uoci Chriſti præbuerunt aures, eum ſequentes in doctrina, uita & cruce, quem etiam ſuo tempore ſequentur in gloria. Si enim cum illo patimur, cum illo glorificabimur. Huius oues ſunt hodie quotquot Euangelio credunt, & Chriſtum uera confeßione & pietate colunt.

Quem autem fructum oues Chriſti a ſuo paſtore, qui & oſtium eſt & oſtiarius, expectabunt, Chriſtus oſtendit,cum inquit: [Per me ſi quis introierit, ſaluabitur, & ingredietur & egredietur & paſcua inueniet.] Hoc eſt, Si quis relictis tenebris, me lucem ſecutus fuerit, ingredietur ſcilicet fide, & egredietur confeßione, pietate & caritate,& paſcua inueniet, ſcilicet per uerbum uitæ in hoc mundo & æternam beatitudinem in futura uita.

Deinde ſunt boni paſtores omnes pij miniſtri uerbi, qui exemplum Chriſti in paſcendis ouibus ſequuntur. Talis fuit Helias,talis Hieremias, talis Eſaias, tales Apoſtoli, tales hodie omnes qui Chriſtum ſincere prædicant, & oues præcedunt doctrina, uita & cruce, qui lupos non fugiunt: ſed arcent ab ouili Chriſti gladio ſpiritus & ardentibus precibus. Hi etiam habent proprias oues, eos qui eorum uocem audiunt,ac ipſos ſequuntur in doctrina,pietate & patientia. Quid? an non oues ad ſolum Chriſtum pertinent? Pertinent quidem. Quomodo ergo dicit eas paſtorum eſſe qui eas paſcunt? Sunt paſtorum ſi curam ſpectes: ſolius uero Chriſti ſi poſſeßionem & uerum dominium. Is enim ſuo precioſo ſanguine ſibi oues ſuas acquiſiuit. Verum quia nuper etiam audiuimus concionem de paſtore & ouibus, nolo hic plu-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

ra dicere: ſed commendo uos omnes ſummo Paſtori noſtro IESV CHRISTO, *cui cum Patre & Spiritu ſancto ſit honor & gloria in ſæcula,*

AMEN.

DOMINICA TRINITATIS, EVANGELIVM Ioan. 3.

ERat homo ex Phariſæis, Nicodemus nomine, princeps Iudæorum. Hic uenit ad Ieſum nocte, & dicit ei: Rabbi, ſcimus quod a Deo ueneris Magiſter. Nemo enim poteſt hæc ſigna facere, quæ tu facis, niſi fuerit Deus cum eo. Reſpondit Ieſus, & dixit ei: Amen amen dico tibi: Niſi quis natus fuerit e ſupernis, non poteſt uidere regnum Dei. Dicit ad eum Nicodemus: Quomodo poteſt homo naſci cum ſit ſenex? Num poteſt in uentrem matris ſuæ iterum introire ac naſci? Reſpondit Ieſus: Amen amen dico tibi, Niſi quis natus fuerit ex aqua & ſpiritu, non poteſt introire in regnum Dei. Quod natum eſt ex carne, caro eſt, & quod natum eſt ex ſpiritu, ſpiritus eſt. Ne mireris quod dixi tibi, Oportet uos naſci e ſupernis. Spiritus ubi uult, ſpirat, & uocem eius audis, ſed neſcis unde ueniat, & quo uadat: ſic eſt omnis qui natus eſt e ſpiritu. Reſpondit Nicodemus & dixit ei: Quomodo poſſunt hæc fieri? Reſpondit Ieſus, & dixit ei. Tu es ille Magiſter Iſraelis,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

& hæc ignoras? Amen amen dico tibi, quod ſcimus, loquimur, & quod uidimus, teſtamur, & teſtimonium noſtrũ non accipitis. Si terrena dixi uobis, & non creditis, quomodo ſi dixero uobis cœleſtia, credituri ſitis? Et nemo aſcendit in cœlum, niſi qui deſcendit e cœlo, filius hominis qui eſt in cœlo. Et ſicut Moſes exaltauit ſerpentem in deſerto, ita exaltari oportet filium hominis, ut omnis qui credit in eum, non pereat, ſed habeat uitam æternam.

ENARRATIO TEXTVS.

Hoc feſtum merito noſtri ſymboli ſeu fidei feſtum dici poterit. Eſt enim inſtitutum, ut doceatur in Eccleſia de Deo, qui eſt unus & uerus in eſſentia, trinus in perſonis, & de eius erga Eccleſiam beneficijs. Nam poſtquam ſuperioribus Dominicis de Chriſto, eiusq; beneficijs, de dilectione Patris mittentis filium in mundum, de mißione Spiritus ſancti ad confirmandum Chriſti Euangelium dictum eſt: commodum iudicauit Eccleſia hæc omnia ſimul coniungere, & de ijs hoc die docere: quo breuiter in memoriam, quæ fuſius declarata ſunt, reuocentur. Proponit autem Eccleſia hunc textum Euangelicum, quem audiuiſtis, ſapienti conſilio: nam in eo beneficia Dei erga Eccleſiam proponuntur. Vt enim Pater Filium mittit, ut fiat uictima pro peccato: ita Spiritus ſanctus datur, qui credentes ad uitam æternam regenerat. Eſt ergo ſumma præſentis Euangelij quod regenerati fide Chriſti, ſint hæredes uitæ æternæ, beneficio & merito Chriſti, quem Pater miſit. Vt autem certum teneamus ordinem, in hac concione dicam:

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

I. De noticia Dei.

II. De ſpirituali regeneratione.

III. De conſolatiſsimo Chriſti dicto: [Sicut Moſes exaltauit ſerpentem in deſerto: ita oportet exaltari filium hominis &c.]

DE PRIMO.

Cum cognoſcere Deum ſit uita æterna, operæ precium eſt, ut homines ad ueram noticiam Dei aſpirent. Eſt autem noticia Dei duplex. Vna eſt gentilis, naturalis, & Philoſophica, & hæc eſt imperfecta. Nam mundi ſapientes, qui uerbo Dei non erant inſtituti, in quatuor errarunt. 1. in ſubſtantia. 2. in perſonis. 3. in prouidentia. 4. in uoluntate. Epicuræi ab omnibus exploduntur, qui negarunt ullum Deum eſſe. Sapientes, qui unum Deum ſunt confeſsi, errarunt in ſubſtantia: nam non putarunt hunc eſſe Deum, qui eſt Pater, Filius & Spiritus ſanctus. Nec recte iudicarunt de perſonis. Prouidentiam Dei quidam ſuſtulerunt: quidam uniuerſalem negarunt: putarunt enim Deum maxima curare, non autem hæc terrena. Voluntatem Dei de gratuita miſericordia ignorarunt prorſus: at quod punire uelit aliquando contumaces propriæ conſcientiæ teſtimonio admonebantur. Sed unde gentes hanc qualemcunque noticiam Dei habuerunt? Dauid & Paulus ex creatura eas hanc de Deo noticiam habuiſſe teſtantur. Paulus enim Rom. 1. ait: Id quod de Deo cognoſcitur, manifeſtum erat ipſis: Deus enim eis manifeſtauit. Nam quæ eius ſunt inuiſibilia, dum per res creatas intelliguntur, ex creatione mundi peruidentur, æterna ſcilicet eius tum potentia, tum diuinitas, ad hoc, ut ſint ipſi inexcuſabiles. Dauid dicit: Cœli enar

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

rant gloriam Dei, & opera manuum eius annunciant firmamentum: Hoc eſt, Cœlum quod uidemus oſtendit Deum opificem. Summa autem cognitionis Philoſophicæ de Deo huc redit. Primum homo res conditas contemplans huc perducitur, ut aliquem eſſe fateatur a quo hæc omnia ſint condita, & cuius uirtute adminiſtrentur cuncta: inde uero ad æternam eius potentiam ac diuinitatem peruehatur neceſſe eſt. Siquidem eum, qui omnia con diderit, rebus omnibus conditis antiquiorem, ac proinde æternum eſſe oportet: & incredibilis iſta uis quæ tantæ moli regendæ ſufficiat, excellentior ſit neceſſe eſt quauis alia etiam præſtantiſsima uirtute. Id ipſum autem eſt, quod Deum uocamus, qui rurſus niſi unus ſit, certe neque is ſit, qui omnia condiderit, neque qui omnia adminiſtret, ac proinde nec æternus neque omnipotens, denique nec Deus fuerit. Hæc ſumma noticiæ Dei eſt apud mundi ſapientes: Cuius noticiæ uſus eſt triplex. Primus, ut homines Deum ex creaturis agnoſcant. 2. ut agnitum uenerentur. 3. ut non colentes Deum agnitum ſint inexcuſabiles. Primus & ſecundus proprius eſt finis noticiæ Dei. Tertius eſt acceſſorius hominum culpa. Altera noticia Dei eſt ex ſcriptura ſeu ex uerbo Dei, quæ noticia ſummatim in ſymbolo continetur Apoſtolico, quæ eſt, ut credamus eſſe unum Deum: ut credamus eſſe tres perſonas in una diuinitate: ut cognoſcatur uoluntas Dei, & eius erga Eccleſiam beneficia: ut modus a nobis intelligatur, per quem beneficiorum ſanctæ Trinitatis participes fieri poſsimus.

Verum ut hæc Dei noticia plenior a nobis haberi poſſit, quatuor membra de hac ſalutari Dei noticia proponam & explicabo: quorum primum erit confirmatio, quod tantum ſit unus Deus. Secundum, oſtenſio quod ſint tres

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

tres perſonæ in una diuinitate. Tertium, quid in ſingulis perſonis ſit ſpectandum. Quartum, quinam ſit ſalutaris uſus noticiæ Dei.

PRIMVM, *confirmatio petenda eſt ex teſtimonijs. Teſtimonia autem confirmantia unitatem* Dei *ſumam ex* Moſe, Prophetis. Pſalmis *&* Apoſtolicis *ſcriptis.* Moſes Exod. 20. Deuter. 5. Ego Dominus Deus *tuus qui eduxi te de terra* Aegypti, *non habebis alios* Deos *coram me.* Deuter. 6. Audi Iſrael: Dominus Deus noſter Deus unus *eſt.* Eſaiæ 43. *Ante me non eſt formatus* Deus, *& poſt me non erit:* Ego *ſum ego ſum* Deus, *& non eſt abſq; me* Saluator. 44. Ego *primus & nouiſſimus & abſq; me non eſt* Deus. Pſalm. 18. Quis Deus *præter* Iehouah, *& quis fortis præter* Deum *noſtrum.* Paulus 1. Corin. 8. Sci*mus quod non ſit alius* Deus *quam unus.* 1. Timot. 2. Vnus *eſt* Deus. Hæc *teſtimonia & multa alia, unum eſſe* Deum *euidenter conuincunt, id quod etiam* Catholica *confitetur* Eccleſia, *dum ait:* Credo *in* Deum *unum.*

SECVNDVM *de perſonis.* Eſſe *autem tres perſonas in una diuina natura, non multiplicata, ſed una numero manente ratio non capit:* Quare *potius hoc myſterium eſt uenerandum, quam ſcrutandum.* Hinc Bernardus: Scrutari *hoc temeritas eſt, noſſe uero uita eſt æterna.* Et Salomon: Scrutator *maieſtatis opprimitur a gloria.* Quare *hic rationem noſtram ſub uerbo* Dei *captiuam teneamus, & ſcripturæ teſtimonijs de tanto myſterio credamus.* Cur *autem* Eccleſia *credat tres eſſe perſonas in una diuina natura, hæc eſt ratio:* Vnus *tantum eſt* Deus, *quod iam multis teſtimonijs probatũ eſt,* Pater *eſt* Deus, Filius *eſt* Deus, Spiritus *ſanctus eſt* Deus: *ergo* Pater, Filius *&* Spiritus *ſanctus unus eſt* Deus. Quod *autem* Pater *ſit* Deus, *ſimiliter* Filius *&* Spiritus *ſanctus, pro-*

batur

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

batur quadrupliciter. 1. ex claris ſcripturæ uerbis. 2. ex operibus. 3. ex cultu qui debetur Patri, Filio & Spiritui ſancto. 4. ex Eccleſiæ perpetuo conſenſu.

Clara ſcripturæ uerba ſunt Matth.3. Pater ſonat de cælo: Filius ſtat in fluuio: Spiritus ſanctus deſcendit, ut columba, ſuper Chriſtum. 1.Ioan.5. Tres ſunt qui teſtimonium perhibent in cœlo, Pater, Verbum & Spiritus ſanctus, & hi tres unum ſunt.

Deinde idem opera oſtendunt. Pater creat, Filius creat, & Spiritus ſanctus creat: Pater iuſtificat, Filius iuſtificat, & Spiritus ſanctus iuſtificat: Pater omnia gubernat, Filius omnia gubernat, & Spiritus ſanctus omnia gubernat. Hæc opera creationis, iuſtificationis, & gubernationis Dei ſunt propria. Quare cum hæc Patri, Filio & Spiritui ſancto communiter tribuantur, diuinam eorum naturam fateri neceſſe eſt.

Idem confirmat & cultus. Pater inuocatur, Filius inuocatur, Spiritus ſanctus inuocatur: nunc autem ſolus Deus inuocandus eſt, & in ſolum Deum credere licet: Quare Pater, & Filius, et Spiritus ſanctus Deus unus eſt.

Huc & teſtimonium Eccleſiæ pertinet. Hæc eſt autem fides Catholica, ut unum Deum in Trinitate, & Trinitatem in unitate ueneremur, non confundentes perſonas, nec ſubſtantiam diuidentes. Nam alia eſt perſona Patris, alia Filij, alia Spiritus ſancti.

TERTIVM de ijs quæ ſpectanda ſunt in perſonis. In perſonis ſpectanda ſunt quinque. 1. eſſentia. 2. perſona. 3. perſonalis diſtinctio. 4. opus. 5. uoluntas.

Eſſentia ſeu natura eadem eſt Patris, Filij & Spiritus ſancti. Non eſt enim aliud Pater, aliud Filius, aliud Spiritus ſanctus: Nam una eſt diuina eſſentia & natura ſimplex: atque ideo dicitur Pater eſſe in Filio & Spiritu

ſancto

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

ſancto: filius in Patre & ſpiritu ſancto: ſpiritus ſanctus in Patre & filio.

ALTERVM, quod ſpectandum eſt in Trinitate, eſt perſona, uidelicet quod alia ſit perſona Patris, alia filij, alia ſpiritus ſancti. In hac perſonarum Trinitate, nihil eſt prius, nihil poſterius, nihil maius, nihil minus: idq; nec tempore, quia omnes perſonæ ſunt coæternæ: nec natura, quia omnes ſunt unius & eiuſdem eſſentiæ: nec dignitate, quia ſunt coæquales: nec intellectu, quia ſimul intelliguntur.

TERTIVM, quod eſt ſpectandum in perſonarum Trinitate, eſt perſonalis diſtinctio. Hic primum obſeruandum eſt quomodo Deus a creaturis diſcernatur: Deinde, quomodo perſonæ diuinæ a ſe inuicem diſtinguantur. Diſtinctiones, quibus Deus a creaturis diſtinguitur, ſunt hæ. 1. in una & indiuidua natura non multiplicata, ſunt tres perſonæ. 2. Deus eſt mens æterna. 3. Deus eſt creator. 4. Deus eſt in mundo & ſupra mundum. 5. Deus eſt in omni loco & in nullo loco. Hæ quinq; proprietates ſoli Deo competunt, & nulli creaturæ.

Perſonæ a ſe inuicem diſtinguuntur duplicibus proprietatibus, interioribus & exterioribus. Interiores ſunt gignere, naſci, procedere. Solus Pater gignit filium: ſolus filius naſcitur e Patre: ſolus ſpiritus ſanctus procedit ab utroq;. Exteriores proprietates ſunt, mittere & mitti. Solus Pater mittit: filius & ſpiritus ſanctus mittuntur, ſed diuerſimode: Filius miſſus aſſumſit humanam naturam, in qua uictima factus: Mittitur Spiritus ſanctus in corda, ut nouam lucem in cordibus incendat.

QVARTVM, quod in perſonis conſiderandum dixi, eſt opus Trinitatis. Hic obſeruanda eſt regula Auguſtini, Opera Diuinitatis ad extra ſunt indiuiſa: ſed ſeruata

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

cuiuſq; perſonæ proprietate. Pater creat, filius creat, ſpiritus ſanctus creat: Pater regenerat, filius regenerat, et ſpiritus ſanctus regenerat. Sed Pater creat per filium et res creatas ſpiritus ſanctus conſeruat: Pater regenerat in filio per ſpiritum ſanctum.

QVINTVM, quod conſiderandum in perſonis dixi, eſt uoluntas: quæ qualis ſit docent. 1. facta præterita et præſentia. 2. præcepta. 3. comminationes & promiſsiones legales. 4. promiſsiones Euangelij. 5. exempla. 6. ἀπροσωπολιψία ſeu quod non ſit acceptor perſonarum. Hæc omnia ſimul docent, quod Deus iraſcatur peccantibus & uelit eos punire, & quod uelit peccatum remittere omnibus ad mediatorem confugientibus, et dare eis uitam æternam, nulla nationum aut populorum habita ratione.

Iam uſus reſtat qui eſt multiplex. Primum igitur hæc recte formabunt iudicium noſtrum de Deo. Talem enim Deum agnoſcere debemus, qualem ſe patefecit uerbo & teſtimonio, iuxta uerſiculum: Ecce Deum credas quod de ſe prædicat ipſe. Secundo hæc docent nos recte ſentire de creatione quæ eſt opus totius Trinitatis. Tertio recte ſentire de reparatione generis humani, quæ eſt etiam opus totius Trinitatis, ut ſupra dictum eſt. Quarto hæc confirmant articulos fidei noſtræ de Deo & Trinitate. Quinto hæc nos ad recte inuocandum inſtruunt. Inuocatio enim in hunc ſolum Deum eſt dirigenda, qui eſt Pater, filius et ſpiritus ſanctus. Sexto nos hæc monent, ut ſolicite & ſancte uiuamus, tanquam in Dei conſpectu. Hæc ſint de Deo & Trinitate dicta, quæ omnia in ſymbolo noſtro breuiter indicantur.

DE SECVNDO.

Niſi

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

NIſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu non poteſt intrare in regnum Dei.] Hæc eſt ſecunda doctrina quam propoſui, quæ ut melius intelligatur, duo ſunt obſeruanda. Primum cum quo loquatur Chriſtus. Alterũ, quæ fuerit huius dicti occaſio. Qualis autem fuerit cum quo loquutus eſt Chriſtus, exponit textus. Fuit uir honeſtus & nobilis: fuit princeps Iudæorum: fuit Phariſæus, qui uixit inculpate ſecundum legem. Occaſio autem fuit hæc. Nicodemus uenit ad Chriſtum nocte, qui ut Phariſæus iudicauit ſe iuſtum ex legis operibus, ſacrificijs & ſabathiſmis: quare mirabatur Ioannem nouam doctrinam proponere de iuſticia et Baptiſmo, quam ipſe legis doctor ignorabat. Huius igitur iudicium præuenit Chriſtus hoc dicto. [Niſi quis natus fuerit denuo non poteſt intrare in regnum Dei.] Ad hæc uerba ſtupeſcit Nicodemus & ait: [Quomodo poteſt homo cum ſit ſenex iterum naſci?] cui Chriſtus: [Amen dico tibi niſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu, non poteſt intrare in regnum Dei.] Hic Chriſtus dicit ſe non de carnali natiuitate, quemadmodum eum intellexit Nicodemus loqui: ſed de ſpirituali, quam neceſſariam eſſe eo probat, quod prior noſtra natiuitas eſt immunda. [Quod natum (inquit) eſt ex carne, caro eſt.] Id eſt, quicquid naſcitur in hac uicioſitate naturæ, immundum & reum eſt, atq; ideo regni Dei non eſt capax. Huc addit modum regenerationis: [Spiritus ubi uult ſpirat, & uocem eius audis, ſed neſcis unde ueniat, aut quo uadat: ſic eſt omnis qui natus eſt ex ſpiritu.] Hoc eſt, quemadmodum uentus tum primum ſentitur, quando ſpirat, tametſi nemo nouit unde ueniat aut quo uadat: ita ſpiritualis hæc regeneratio fit occulto quodam modo uirtute Spiritus ſancti, quæ cum facta eſt, ſentitur per noui hominis nouos motus.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

Verum ut hæc intelligamus, obſeruanda ſunt organa & inſtrumenta huius ſpiritualis natiuitatis. 1. Semen huius natiuitatis eſt uerbum Euangelij, quod annunciatur uoce miniſtrorum. 2. Spiritus ſanctus, qui in prædicatione Euangelij eſt efficax, operatur fidem, qua & aſſentimur uerbo Dei, & ſtatuimus nobis Deum eſſe propicium propter filium, & ſimul innouat naturam ad nouam obœdientiam. 3. Cum hæc beneficia accipiuntur fide, tanquam in agrum cordis, homo regenitus mox ſentit, in ſe motus ſpiritus ſancti: aqua foris adhibetur, tanquam ſigillum internæ regenerationis, & teſtimonium collatæ gratiæ Chriſti. Huius regenerationis effectus conſpiciuntur in mente, in affectibus, in uoluntate, in externis operibus. Nam mens luce Dei illuſtratur, affectus purgantur, uoluntas fit prompta & obœdientia noua omnium uirium inchoatur: breuiter, qui credit regenitus eſt.

DE TERTIO.

Sicut Moſes exaltauit ſerpentem in deſerto, ita oportet exaltari filium Dei, ut omnis qui credit in ipſum non pereat: ſed habeat uitam æternam.] Hiſtoria exaltati ſerpentis in deſerto eſt in quarto libro Moſis cap. 12. quam figuram hic Chriſtus ad ſuam perſonam applicat, dicens: [Sicut Moſes exaltauit ſerpentem.] Hoc Chriſti dictum multa continet. PRIMVM enim aperte teſtatur, quod lex non tollat peccatum: nam ſi lex tolleret peccatum, non opus eſſet expiatione per uictimam Chriſti. Deinde cur ſit datus Meſsias, & cur filius Dei aſſumpſerit humanam naturam indicat: datus eſt enim ut exaltaretur in cruce, & ita per eum ſalus mundo contingeret. Præterea oſtendit hoc dictum, Chriſti regnum ſpirituale eſſe

& æter-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

& æternum. Tum docet qualis ſit iuſticia, qua conſiſtimus coram Deo, ſeu quomodo participes reddimur beneficiorum Chriſti, uidelicet cum credimus in Chriſtum exaltatum, id eſt, mortuum in ara crucis. Poſtremo dulciſsima eſt conſolatio hic propoſita, quod gratia hæc, quæ eſt in cœlum aditus, offeratur omnibus: Id quod indicat uniuerſalis particula OMNIS *qui credit. Nos igitur bonam ſpem concipiamus de ſalute, quæ omnibus offertur per Ieſum Chriſtum, Cui cum Patre & Spiritu ſancto ſit honor in ſæcula ſæculorum,*

AMEN.

DOMINICA PRIMA
POST TRINITATIS EVangelium Lucæ 16.

HOmo quidam erat diues, qui induebatur purpura & byſſo, & epulabatur quotidie ſplendide. Erat autem quidam mendicus nomine Lazarus, qui iacebat ad ianuam eius hulceroſus, cupiens ſaturari de micis, quæ cadebant de menſa diuitis. Sed & canes ueniebant, ac lingebant hulcera eius. Accidit autem ut moreretur mendicus, & deportaretur ab Angelis in ſinum Abrahæ. Mortuus eſt autem & diues, ac ſepultus eſt, atque in tartaro ſublatis oculis ſuis, cum eſſet in tormentis, uidit Abraham eminus, & Lazarum in ſinu eius. Et ipſe clamans dixit, Pater Abraham, miſerere mei, & mitte Lazarum, ut intingat ex-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

tremum digiti ſui in aquam, ac refrigeret linguam meam, quia crucior in flamma hac. Dixit autem Abraham. Fili recordare quod receperis bona tua in uita tua, & Lazarus ſimiliter mala. Nunc autem hic ſolatio fruitur, tu uero cruciaris. Et ſuper hæc omnia inter nos & uos hiatus ingens firmatus eſt, ut ij, qui uolunt hinc tranſire ad uos, non poſsint, neque iſthinc huc tranſcendere. Ait autem: Rogo ergo te Pater, ut mittas eum in domum patris mei: habeo enim quinque fratres, ut teſtificetur illis, ne & ipſi ueniant in hunc locum cruciatus. Ait illi Abraham: Habent Moſen ac Prophetas, audiant illos. At ille dixit, Non Pater Abraham, ſed ſi quis ex mortuis ierit ad eos reſipiſcent. Ait autem illi: Si Moſen & Prophetas non audiunt, neque ſi quis ex mortuis reſurrexerit, credent.

ENARRATIO TEXTVS.

A Dominica aduentus huc uſque, propoſita eſt doctrina de ſingulis Articulis *fidei noſtræ: nunc in ſequentibus* Dominicis, *uſque ad* Dominicam Aduentus, *proponitur de miraculis* Chriſti, *& fidei natura uerisque fructibus: idque ideo, ut miraculorum doctrina confirmetur* Euangelij *ueritas & doctrina de fide, & fructibus eius nos ad bona opera excitemur.* Docet autem *Chriſtus de bonis operibus quinq; modis.* 1. Interdum *enim ſimplici doctrina eſt contentus, ut cum dicit:* Eſtote *miſericordes: agite pœnitentiam: facite fructus pœnitentiæ dignos.* 2. Interdum *ſuum exemplum proponit,*

ponit, quod ſuos uult imitari, ut cum dicit: Diſcite a me quia mitis ſum & humilis corde. 3. Interdum proponit parabolas: ut de bono uillico, de uirginibus decem, de ſemine in terram iacto, quales multæ ſunt paßim in Euangelicis hiſtorijs. 4. Interdum minis utitur, ut cum dicit: Niſi abundauerit iuſticia ueſtra, pluſquam ſcribarum & Phariſæorum, non intrabitis in regnum cœlorum. Item: Væ uobis Scribæ, Phariſæi hypocritæ, &c. 5. Interdum proponit præmia & pœnas in illuſtribus exemplis, quemadmodum in hoc Euangelio facit. Breuiter nihil non agit DOMINVS, *ut ſuos honeſtæ uitæ ſtudioſos faciat.*

Iam accedamus ad hodiernum Euangelium: Cuius ſumma eſt, quod Chriſtus Dominus propoſitis duobus exemplis, dehortetur ab impietate & crudelitate aduerſus pauperes, & exhortetur ad pietatem & conſtantiam in ferendis ærumnis huius uitæ. Nam ut diuitis Epulonis exemplo docet, quæ pœna maneat impios: ita pauperis Lazari exemplo hortatur ad pietatem & honeſtam uitam in timore Dei. Vſus ergo erit, ut diuites & crudeles erga ſuos proximos uideant, tanquam in tabula, quas pœnas olim luent, ſi non reſipiſcant mature. Deinde, ut pauperes pij & afflicti in hac uita huius pauperis Lazari exemplo ſe erigant, & patienter expectent liberationem & beatam requiem, ſi in fide ad mortem perſeuerauerint.

Loci tres:

I. *Deſcriptio huius Epulonis cum ſuis doctrinis.*
II. *Deſcriptio Lazari, cum ſuis conſolationibus.*
III. *Dictum Domini: habent Moſen & Prophetas.*

DE PRIMO.

HOmo quidam erat diues qui induebatur purpura et byſſo.] In hoc primo loco quatuor ſunt obſeruanda: quæ ſunt. 1. generalis reprehenſio eorum, qui ſunt crudeles in pauperes. 2. cauſſa damnationis huius diuitis. 3. uerus uſus diuitiarum. 4. ſtatus animarum impiorum poſt hanc uitam.

PRIMVM ergo cum hic Epulo damnatur, in genere reprehenduntur omnes, qui ſunt duri in pauperes, & qui cum ipſi affluunt diuitijs, nulla cura pauperum tanguntur, quales multi ſunt in mundo. Hæc reprehenſio etiam ad eos pertinet, qui neq; conſilio, neq; re miniſterium uerbi, aut egentia Eccleſiæ membra iuuant: quare unuſquiſque apud ſe cogitet, & huius Epulonis damnatione admonitus ſapere diſcat.

Cauſſa damnationis huius Epulonis non ſunt diuitiæ et ſplendor ueſtium & deliciæ in cibis, modo temperatæ fuiſſent, quod ex ipſo Euangelio patet: nam pauper Lazarus in diuitis Abrahami ſinum receptus eſt. Si enim diuitiæ fuiſſent efficaces cauſſæ damnationis, damnatus fuiſſet & Abraham: damnatus fuiſſet Dauid, et multi reges, & alij qui diuites fuerunt. Verum diuitiæ, ſplendor, & huiuſmodi alia, occaſio poſſunt eſſe damnationis, quando uidelicet homines iſtis abutuntur in contumeliam Dei & contemptum proximi, in ſuperbiam & luxum. Sed quæ fuerunt cauſſæ damnati huius Epulonis? tria horrenda mala quæ in textu diſerte notantur: quorum primum fuit ſecuritas carnalis, quæ habuit ſecum hæc mala, quod non egerit pœnitentiam, quod nullum ſenſum iudicij & & iræ Dei habuerit, quod nulla cura officij tangeretur. Nam hæc perpetuo ſecum habet carnalis ſecuritas. Alterum

terum malum, propter quod damnatus fuit hic Epulo, erat luxus & crapula, quibus & corpora & animæ grauantur, ne quid poßint homines de rebus ſuæ ſalutis cogitare. Tertium malum, quod cauſſa fuit damnati Epulonis, erat neglectus Lazari, quæ res ſatis indicat quod nullam fidem habuerit: ubi enim fides uera eſt, non poteſt in miſeros & egenos eſſe crudelitas. Propter has tres cauſſas damnatus eſt Epulo, cuius exemplo multi quotidie ad damnationem certam properant, qui ſuis diuitijs ſecuritatem, crapulam & neglectum membrorum Chriſti fouent. Quare ſi nobis ſalus cordi eſt, mature reſipiſcamus, caueamuſque ne donis Dei in noſtram perniciem abutamur.

TERTIO loco, ex hoc exemplo colligendum eſt per contrarium, quis ſit uerus uſus diuitiarum, qui uerus uſus in his quatuor eſt poſitus.

PRIMVS eſt, ut conferamus partem noſtrarum facultatum ad conſeruationem miniſterij, quem uſum confirmat primum finis hominis: eſt enim homo conditus, ut Deum agnoſcat & celebret: Quare & bona quæ habet ad iſtum finem referenda ſunt. Deinde hunc uſum confirmant ſæpius repetita mandata Dei. Deus enim mandat, ut Eccleſiā noſtris facultatibus iuuemus. Præterea hunc uſum ſtabiliunt piorum regum & ſanctorum aliorum exempla, qui nihil in uotis magis habuerunt, quam ſuis diuitijs miniſterium uerbi ornare, & conſeruare. Contra hunc primum & pium diuitiarum uſum peccant multi: inter quos ſunt primum, qui ſuas diuitias conuertunt ad ruinam miniſterij, quemadmodum multi tyranni olim & hodie faciunt. Deinde, qui auferunt bona Eccleſiaſtica & ſibi occupant. Tum etiam, qui ex ſuis facultatibus nihil conferunt ad conſeruandum miniſterium uerbi. Præterea

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

& illi, qui uel precibus, uel artibus alijs bona Eccleſiaſtica ad ſe honeſto titulo transferunt, quaſi eſſent Eccleſiæ miniſtri, cum ſint prorſus canes muti, qui nec unquam ſeruierunt Eccleſiæ, aut Reipub. nec poſſunt unquam ſeruire, uentres pigri, & beſtiæ inertes: qui tamen Prælati, Canonici & Vicarij & Abbates ſalutari uolunt.

SECVNDVS uerus & legitimus diuitiarum uſus eſt, ut earum partem conuertamus ad conſeruandam & ornandam Rempublicam, in qua uiuimus. Sunt enim Reſpublicæ Eccleſiæ hoſpitia: quibus etiam gratitudinem debemus, etiamſi alia commoda ad nos non peruenirent. Contra hunc uſum multi peccant, ut ſunt: qui iuſta tributa non ſoluunt: qui iniuſta exigunt: qui tributa non conuertunt ad Rerumpublicarum conſeruationem, ſed ad luxum & crapulam.

TERTIVS uſus rectus & legitimus diuitiarum eſt, ut unuſquiſque ſuum ſtatum honeſte tueatur ſine ſordibus. Contra quem uſum peccant primum, qui potationibus, commeſſationibus, ueſtibus ſuo ſtatui non conuenientibus ſuas res abliguriunt, quemadmodum multi faciunt. Deinde etiam auari, qui ſordibus ſuis oblectantur, & ſuum ſtatum honeſte, ut decet, non tuentur, qui & male ueſtiuntur & male edunt, cum interim eorum pecunia erugine corrumpatur in arca.

QVARTVS diuitiarum uerus uſus & legitimus eſt, ut partem aliquam in pauperes erogemus, & maxime in eos, qui cum paupertate pietatem coniunxerunt. Eſt enim hæc potiſsima cauſſa, cur Deus ſinit eſſe pauperes inter nos, ut faciat periculum, an ipſius miſericordiam imitari uelimus, iuxta mandatum CHRISTI: Eſtote miſericordes, ſicut Pater ueſter cœleſtis miſericors eſt. Contra hunc uſum etiam multi peccant cum hoc diuite

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

diuite Epulone, cuius olim in ſupplicijs erunt ſocij, qui ipſum magiſtrum crudelitatis erga egenos in hoc mundo ſunt ſecuti.

QVARTVM ſequitur, quod in Epulonis exemplo conſiderandum dixi, uidelicet qualiſnam ſit ſtatus animarum eorum qui ex hac uita ſine fide diſcedunt. Nam cum CHRISTVS dicit diuitem Epulonem apud inferos ſublatis oculis uidiſſe Abrahamum eminus, & petijſſe intingi extremum digiti Lazari in aquam, ad refrigerandam linguam ſuam, depingit tabulam, quæ ſtatum animarum impiorum poſt mortem repræſentat: in qua hæc notantur. 1. ſummus cruciatus & conſcientiæ perpetuus uermis. 2. memoria crudelitatis quam exercuerant in miſeros. 3. uotum recreationis per eorum officia in quos in hac uita crudeles erant. 4. quod non ſit futurus finis tormentorum, & quod fruſtra expetatur ulla in tormentis refectio. Quod enim hic Dominus per colloquium Epulonis & Lazari depingit propter noſtrum captum, id ipſe Epulo in ſua conſcientia ſenſit, quam Dominus qui omnia nouit, ignorare non potuit. Hæc igitur impietatis pœna nos ad ſeriam pœnitentiam inuitet, ne inuiti ad pœnam pertrahamur.

DE SECVNDO.

ET erat quidam mendicus nomine Lazarus, qui iacebat ad ianuam eius, ulceribus plenus, cupiens ſaturari de micis quæ cadebant de menſa diuitis, & nemo dabat.] In hoc Lazari exemplo multa ſunt obſeruanda, unde nos & doctrinam & conſolationem capere poterimus.

PRIMVM hic confirmatur concio Petri, qui dicit,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

iudicium a domo Dei incipere: punit enim ſuos in hac uita Deus, ut tanquam freno quodam retineantur in officio. Si enim omnia ſuccederent illis ex uoto, ebrij facti felici rerum ſucceſſu, a pietate deflecterent ad impietatem. Vnde Moſes de populo Iudaico dixit: Sedit populus manducare & bibere, & ſurrexit ad ludendum, hoc eſt, in idololatriam & alia ſcelera lapſus eſt. Quare memores ſimus dicti Pauli 1. Corint. 11. Cum iudicamur, id eſt, affligimur, a Domino corripimur, ne cum hoc mundo damnemur. Ad paternum igitur Dei animum reſpiciamus, quoties duris afficimur in hac uita, & cruce admoniti timeamus Deum pie & innocenter uiuendo.

DEINDE *hoc exemplo Lazari docemur non omnes coram Deo miſeros eſſe, qui in hac uita ſunt calamitoſi: nec econtra omnes placere Deo, qui in hac uita uidentur felices & beati. Lazarus in hac uita miſer fuit: ſed Deo erat carus. Epulo in hoc mundo felix: ſed Deo diſplicebat. Quæ cauſſa? Lazarus timuit Deum ex uiua fide: Epulo autem Deum non timuit: fide enim uacuus erat.*

TERTIO, *in Lazaro uidemus exemplum prouidentiæ Dei. Iacet contemtus & ſpretus: uerum cum nunc abſq; omni conſolatione iaceret, uenerunt canes & linxerunt ulcera eius: quo ſignificatur, quod Deus non ſinat pios ita calamitatibus obrui, quin conſolationes ærumnis admiſceat. Neq; enim dubium eſt, quin prouidentia Dei factum ſit, ut canes uenirent & lingerent ulceroſum in maiorem damnationem diuitis Epulonis & familiæ eius. Nam familia domini ſui impietatem eſt imitata: textus enim dicit: [& nemo dabat ei.]*

QVARTO *obſeruemus hic communem ſortem piorum & impiorum. Moritur Epulo, moritur & Lazarus. Mors quidem utrique eſt communis: ſed non mortis*

euentus.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

euentus. Epulo enim per mortem ad miſeriam tranſijt: Lazarus uero ad fœlicitatem peruenit.

QVINTO hic obſeruetur in Lazaro Angelorum miniſterium. Epulo uiuum Lazarum contemſit: ſed mortui animam Angeli deportant: qui in uita contemtus erat, in morte curatur & honoratur ab Angelis Dei. Neque hoc in ſolo Lazaro accidit: ſed quod de illo legimus, commune eſt omnibus. Nam ut piorum animæ Deo curæ ſunt: ita a ſanctis Angelis in portum ſalutis & fœlicitatis deportantur.

SEXTO in Lazari exemplo uidemus qualis ſtatus ſit animarum piorum poſt hanc uitam. Deportatur Lazarus in ſinum Abrahæ: Quid eſt ſinus Abrahæ? Sicuti Abraham ideo Pater fidelium dictus eſt, quia penes ipſum depoſitum fuit æternæ uitæ fœdus, quod fideli cuſtodia ſeruatum filijs ſuis primum, deinde cunctis gentibus quaſi per manus tradidit. Filij eius uocantur, quicunque eius promiſsionis ſunt hæredes: Ita poſt mortem dicuntur in eius ſinum colligi, quia eiuſdem cum eo fidei fructum percipiunt. Nam quemadmodum filij, dum ueſpere ab operibus diurnis domi congregantur, & ueluti in ſinu paterno fouentur: ita pij poſt labores exhauſtos in hac uita, poſt mortem colliguntur in beata requie, ubi bene & beate habent uſq; ad reſurrectionem mortuorum. Hic Abrahæ ſinus uocatur etiam Paradiſus, ut in illo Chriſti dicto ad latronem: hodie eris mecum in Paradiſo: ubi eſt iuxta Pſalmum, Abundantia læticiarum ex uultu Dei, & perpetuæ iucunditates in dextra eius. Breuiter, beati qui in Domino moriuntur, quia perpetuo cum Domino erunt, & perpetuo gaudio fruentur.

Porro quantum ad colloquium Abrahæ & Epulonis attinet, ſciendum eſt, quod iſta acciderunt ſpiritualiter.

Ita

Ita enim apud ſe cogitauit Epulo in tormentis, & tale reſponſum accepit iſte in propria conſcientia.

SEPTIMO *obſerua in Lazaro imaginem Eccleſiæ in hac uita. Eſt enim afflicta, & contemnitur a potentibus & diuitibus huius mundi.*

DE TERTIO.

HAbent Moſen & Prophetas audiant illos.] Hæc grauiſſima eſt admonitio in primis utilis. Hoc enim dicto multi damnantur.

PRIMVM *damnatur omnis qui Moſen & Prophetas non recipit. Nam hi dati ſunt diuinitus, ut ad Deum nos ducant & ſalutis uiam monſtrent. Qui ergo hos non recipit, manet in ſua damnatione.*

SECVNDO *damnantur recipientes, ſed tamen pluris facientes humanas traditiones, & potius uitam inſtituunt iuxta præcepta hominum, quam iuxta præcepta Dei, contra apertum Dei interdictum. Ita enim ait apud Hieremiam cap. 20. In præceptis meis ambulate & non in præceptis patrum ueſtrorum.*

TERTIO *damnatur hic Gregorius Papa, Anabaptiſtæ et alij Enthuſiaſtæ, qui nouas de cœlo reuelationes quærunt, ac magis fumis uicioſi & melancholici cerebri, quam uoci cœleſti credunt: imo relinquunt uerbum & prorſus abijciunt.*

QVARTO *diſcamus hinc magnifacere doctrinam Moſis, Prophetarum & Apoſtolorum, quæ lucerna nobis erit ad æternam ſalutem, modo eius ductum ſequamur: nullum enim habet mundus præſtantius clenodium, quam uerbum Dei. Hoc Dauid pluris fecit, quam aurum præſtantiſſimum: hoc Lazarus in mundo pauper diues*

erat

erat coram Deo: hoc Iob in medijs ærumnis erexit. Quare & nos cariſsimi, amemus uerbum Dei, ſciamus eſſe inſtrumentum quo nobis offertur theſaurus omnium preciosiſsimus CHRISTVS IESVS, *& per illum uita æterna, quam donet nobis Pater cœleſtis per eundem* IESVM CHRISTVM, *cui honor & gloria in ſæcula ſæculorum,* AMEN.

DOMINICA SECVNDA TRINITATIS, LVCAE XIIII.

HOmo quidam apparauerat cœnam magnam, & uocauit multos, miſitque ſeruum ſuum hora cœnæ, ut diceret inuitatis: Venite, quia iam parata ſunt omnia. Et cœperũt ſimul omnes excuſare. Primus dixit ei: Villam emi, & neceſſe mihi eſt exire & uidere illam, rogo te, habe me excuſatum. Et alter dixit. Iuga boum emi quinque, & eo ad probandum illa, rogo te, habe me excuſatum. Et alius dixit: Vxorem duxi, & ideo non poſſum uenire. Ac reuerſus ſeruus, renunciauit hæc Domino ſuo. Tunc iratus paterfamilias, dixit ſeruo ſuo: Exi cito in plateas & uicos ciuitatis, & pauperes ac debiles claudoſque & cœcos introduc huc. Et ait ſeruus: Domine, factum eſt, ut imperaſti, & adhuc locus eſt. Et ait Dominus ſeruo: Exi in uias & ſepes, & compelle intrare, ut impleatur domus mea. Dico enim uobis, quod nemo uirorum illorum qui uocati ſunt, guſtabit cœnam meam.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

ENARRATIO TEXTVS.

SIcuti proximo die Dominico, impedimentum ſalutis eſſe contemtum proximi in Epulone oſtenſum eſt: ita in hoc Euangelio, aliud impedimentum cauendum docemur, ne uidelicet noſtras poſſeßiones & negocia, curaſq; rerum mundanarum pluris faciamus, quam Euangelium Chriſti, neue ſinamus nos commodis & uoluptatibus huius mundi impediri & occupari, quo minus ueniamus ad cœnam, ad quam per Euangelij prædicationem uocamur.

Porro occaſio huius parabolæ, fuit uox cuiuſdam Phariſæi in conuiuio, ad quod Chriſtus erat inuitatus. Nam cum Chriſtus pronunciaſſet retributum iri in reſurrectione iuſtorum ijs, qui ſunt liberales erga pauperes, Phariſæus Chriſti ſermonem approbaturus ait: Beatus qui comedit panem in regno Dei. Verum quia Chriſtus huius Phariſæi, & maximæ partis gentis Iudaicæ mores peruerſos & præpoſterum ſtudium uidit: proponit hanc parabolam: in qua & Iudæorum iuſtam reiectionem, & gentium gratuitam receptionem pingit. Cuius parabolæ ſcopus & finis eſt, ne ſinamus huius uitæ res caducas nobis impedimento eſſe, quo minus ad cœnam cæleſtem inuitati per Euangelium ueniamus.

Loci quatuor:

I. *Magnitudo miſericordiæ Dei pingitur in hac cœna.*

II. *Ingratitudo mundi notatur in ijs qui uocati recuſant uenire.*

III. *De coactione, quomodo cogat & per quos.*

IIII. *Comminatio pœnæ eorum qui Euangelium non recipiunt.*

De pri-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

DE PRIMO.

QVanta ſit miſericordia Dei erga genus humanum, multis indicijs oſtenditur. Nam non ſolum uox Dei: uerumetiam ingentia Dei beneficia erga totum mundum, & præcipue erga Chriſti Eccleſiam ineffabilem miſericordiam Dei teſtantur. Miſericordia (inquit Dauid) Domini plena eſt terra. Argumentum maximum huius miſericordiæ eſt datus filius, ut mundum in extremam miſeriam demerſum redimeret, idq; per ſuam mortem et paßionem, quo homines ab hac miſeria liberati, donarentur æterna uita, quæ hic cœna magna dicitur, & in Matthæo nuptiæ regis: ad quam cœnam magnam homines uocantur, ex mera Dei miſericordia, quo in ea ſaturentur delicijs ſpiritualibus in omni æternitate.

Verum ut nobis magis dulceſcant lauticiæ huius cœnæ, circunſtantias, quæ in textu notantur, proponam ſeorſim, & quid doctrinæ & admonitionis ex ſingulis petendum ſit dicam.

PRIMA itaq; circunſtantia in hac cœna ſpectanda, eſt de eo, qui ad hanc cœnam inuitat: nam inde eius æſtimatio dependet. Quis ergo inſtruit hanc cœnam? Num rex aliquis mundanus? Non: Imo magnificienda eſſet eius regis liberalitas & laude extollenda miſericordia, qui miſeris & pauperibus regale conuiuium & magnifice inſtructum pararet. Sed quis eſt? Deus Pater cœleſtis Dominus dominantium & rex regum, ſolus diues & lauticijs abundans. Hæc circunſtantia bonitatis & miſericordiæ Dei clarißimum teſtimonium eſt.

SECVNDA circunſtantia eſt, quod hic Paterfamilias Deus ad cœnam inuitet. Sed quid cœnæ nomine ſignificatur? Ipſum Euangelium, eaq; omnia quæ cum Euangelio

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

coniuncta ſunt: ut eſt ſalus & uita æterna. Vide quanta miſericordia hic relucet. Sed quæ ratio eſt appellationis? Cur hæc tanta bona, cœna dicuntur? Id fit ſane non ſine magnis cauſsis, quarum de numero ſunt tres præcipue. PRIMA quia Euangelium æternum gaudium, & nunquam finienda bona promittit. Vt enim cœna in extrema diei parte apponitur: ita bona quæ Euangelium offert, poſt multos exhauſtos in ærumnis huius uitæ labores, credentibus ex mera Dei miſericordia donabuntur. SECVNDA cauſſa eſt, quia ſicut ueſpera, quando cœna inſtrui ſolet, eſt finis diei: ita ætas, in qua per miniſterium prædicationis omnes ad epulas diuinæ cœnæ inuitantur, extrema eſt. TERTIA, quia Euangelium extrema uox Dei eſt in mundo, poſtquam nulla alia eſt expectanda: ſicut cœna ultimum die cibum proponit. Nunquam enim alia de cœlo ſonabit uox Dei: ſed hæc eadem Euangelij uox ſonabit uſq; ad iudicij extremi diem.

TERTIA circunſtantia eſt in hac uoce [MAGNA,] qua commendantur nobis diuitiæ miſericordiæ Dei: non enim Deus unum & alterum regem & ſapientem inuitat ad ſuam cœnam: ſed totum mundum. Non prætermittit pauperes, non diuites negligit, non nobiles excludit, non ruſticos aut ciues a ſuo conuiuio arcet, non paruos contemnit, non magnos faſtidit: ſed omnes promiſcue per orbem ſparſos homines inuitat ad magnam illam cœnam, nam textus & magnam cœnam eſſe, & multos inuitatos teſtatur.

QVARTA circunſtantia eſt de modo inuitationis. Modus exprimitur hiſce uerbis: [Et miſit ſeruum ſuum hora cœnæ ut diceret inuitatis.] Hic ſerui nomine intelliguntur Prophetæ, Apoſtoli et omnes pij doctores quos inde ab initio mundi miſit Deus inuitatum ad hanc cœnam.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

Ad hanc cœnam ipſe Deus Patriarcham Nohe inuitauit. Hic inuitatus reliquum mundum uice Dei uocauit. Deinde cum ob ſuam ingratitudinem mundus diluuio perijſſet, inuitatur uoce Dei Abraham ad hanc cœnam. Præterea cùm mundi malicia creuiſſet ſuper terram, unum populum peculiarem elegit Deus, in quo ſæpe excitauit Prophetas, ut ad hanc cœnam inuitarent: idque continuauit Paterfamilias donec proprium filium miſit Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, quem inuitati ſuſpenderunt in crucem. Qui excitatus a mortuis, miſit Apoſtolos in uniuerſum mundum, ut ad hanc lautiſſimam cœnam omnes gentes inuitarent.

QVINTA circunſtantia eſt de hora cœnæ. Quænam eſt iſta hora? Tempus gratiæ & tempus gloriæ. Tempus gratiæ eſt, quo annunciatur hominibus liberalitas & miſericordia patrisfamilias, quod in tres partes diſtribuitur: In promiſſionem, exhibitionem & tempus ſecutum exhibitionem. Promiſſionis tempus fuit inde ab Adam uſque ad Chriſtum natum fere 4000. annorum. Deinde exhibitionis tempus erat dum Chriſtus ipſe in carne hic in terris uerſatus eſt, prædicauit, obtulit ſeipſum precium redemptionis pro inuitatis ad hanc cœnam. Tempus ſecutum exhibitionem inde a miſſione Apoſtolornm in muudum uniuerſum uſque ad diem iudicij: in quo tempore & nos ſumus, & inuitamur ad hanc cœnam uoce miniſtrorum uerbi. Tempus gloriæ eſt æternitas, quando in cœleſti gloria accubabimus non ſolum cum Abraham et Iſaac: ſed cum Deo Patre, Deo Filio, Deo Spiritu ſancto, & fruemur æterno gaudio & læticia in Chriſto Ieſu Domino noſtro.

SEXTA circunſtantia eſt inuitandi forma. [Venite (inquit) quia parata ſunt omnia.] Hoc eſt, ut in Baptiſtæ

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

& Chriſti inuitatione uidemus: agite pœnitentiam & credite Euangelio: appropinquat enim regnum cœlorum. Hæc inuitatio requirit pœnitentiam, hoc eſt, prioris uitæ mutationem, ut diſcedamus a malo & faciamus bonum, & requirit fidem, id eſt, ut credamus hanc cœnam nobis apponi, non noſtrum ob meritum, ſed ex mera miſericordia propter filium, qui nobis a Deo datus eſt ſapientia, iuſticia, ſanctificatio, redemptio. His enim donis & ueluti ueſtibus filij Dei in cœnam æternæ uitæ intrabimus. Nam ſapientia ſua Chriſtus mentes noſtras reformat: iuſticia ſua nos ornat, cum in eum credimus: ſanctificatione ſua nos purificat, ac tandem recipit in ſuum cœnaculum, ubi erit perpetua redemptio, gloria et fœlicitas. Atque hactenus de primo loco, in quo commendatur nobis miſericordia Dei quæ eſt a progenie in progeniem ſuper omnes timentes eum, ut uirgo mater Domini canit.

DE SECVNDO.

SEd omnes cœperunt uno animo ſe excuſare:] Recuſarunt enim uenire ad cœnam hanc cœleſtem. Quemadmodum enim ſus pluris facit cœnum in quo ſe commaculat, quam aurum ac precioſas gemmas: ita homines ſordibus ſuis inuoluti fugiunt ſplendorem tantæ cœnæ. Qua in re, tria deploranda ſunt mala: Miſeria generis humani, maxima ingratitudo, & corruptum iudicium. Miſeria eſt quod peccatis & maledictione oppreſſi homines, non ſolum non eluctari de ſuis malis conantur: uerumetiam ipſis ſordibus delectantur: tantum abeſt, ut remedium quærant. Atq; hoc eſt, quod Chriſtus dicit: Nemo uenit ad me, niſi quem Pater traxerit. Ingratitudo eſt, quod homines inuitati ad gratuitam cœnam, id eſt, gratuitam liberati-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

berationem a peccato, ab ira Dei, a maledictione legis, ab inferno, a Diabolo, ad remiſsionem peccatorum, ad fauorem Dei, ad iuſticiam, ad cœlum ad Deum, ut cum illo beati uiuant in omni æternitate: recuſant tamen uenire. Quis hanc ingratitudinem ſatis deplorare poteſt. Corruptum iudicium eſt, quod homines pluris faciant finita bona, quam æterna: pauca, quam multa: caduca, quam firma: terrena, quam cœleſtia: conſeruantia hanc uitam ad modicum tempus: quam conſeruantia animam & corpus in æterna uita. Stultus ne iudicatur, qui præfert lutum auro? Sane ſtultiſsimus, ut qui nihil recte iudicare poſsit. Multo ſtultior eſt, imo in infinitum ſtultiſsimus, qui præfert mortem uitæ, peccatum iuſticiæ, infernum cœlo, Diabolum Deo: Breuiter infinita mala infinitis bonis. Hoc noſtrum corruptiſsimum iudicium agnoſcamus, & petamus noſtras mentes noua luce reformari, ut recte intelligamus, quæ uere bona ſunt: ordinate appetamus, quæ recte iudicamus, & uſq; ad finem perſeueremus in quærendis ijs, quæ ordinate appetimus.

Poſtquam autem hæc in genere dicta ſunt de miſeria generis humani, de ingratitudine ſumma & corruptiſsimo iudicio hominum: textum uideamus qui uarios modos excuſationis continet. Primum dicit: [Et omnes cœperunt una ſententia recuſare.] Hoc eſt, maxima pars mundi ingrata contempſit gratuito oblatum beneficium. [Primus ergo dixit: Agrum emi, neceſſe habeo exire & uidere eum: rogo te, habe me excuſatum.] Hic deſcribitur primum genus hominum excuſantium ſe: quo ſub genere omnes continentur, qui potentia ſua freti recuſant uenire ad hanc præclaram cœnam. Neque tamen potentia eſt efficax cauſſa huius excuſationis: ſed occaſio tantum in ijs qui ſuam potentiam a Deo non eſſe agno-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

ſcunt, qui ſua potentia nituntur, hoc eſt, baculo arundinis. Nam cum peccatum, mors, infernus, Diabolus inuadit, hominum potentia non ualet: hic enim ſola potentia Dei ualet, nempe Euangelium Chriſti, quod Paulus definit eſſe potentiam Dei in ſalutem omni credenti. Quod autem hæc potentia, & agrorum poſſeßio non ſit efficax cauſſa recuſatæ huius opiparæ cœnæ oſtendunt exempla: potens fuit Dauid, & habuit agros plurimos: potens fuit & Nero, & habuit agros. Quorum ille inuitatus ad nuptias uenit: hic recuſauit. Quare? Quia ille uſus eſt potentia in gloriam Dei: hic eadem eſt abuſus in ſui interitum. Nam ea deceptus recuſauit uenire ad hanc cœnã. Hic ergo monemur recte uti agris noſtris, ne ſint nobis impedimento, quo minus ad hanc cœleſtem cœnam ueniamus: exempla omitto.

Alter uero dixit: [Iuga boum emi quinque & proficiſcor ad probandum ea: rogo te habe me excuſatum.] Hic deſcribitur alterum genus hominum excuſantium ſe, quo minus ad cœnam uenire poßint: ſub hoc genere continentur diuites huius mundi. Quid? an diuitiæ ſunt cauſſæ efficaces huius recuſationis? Nequaquam. Fuit Abraham diues, fuit & Epulo diues, de quo nuper audiuimus: ſed Abraham non impeditus eſt ſuis diuitijs. Nam pluris fecit hanc cœnam, quam terrenas diuitias. Contra, Epulo ebrius fuit ſuis diuitijs, atque ideo uenire recuſauit. Sunt enim diuitiæ quando a malis poßidentur, ueluti eſca, qua illecti capiuntur & necantur: ideo Chriſtus dicit eas ſpinas eſſe: & difficile pronunciat diuitem poſſe intrare regnum cœlorum. Plato Phiſophus recte dixit diuitias cæcas eſſe ſine prudentia, & acutum cernere, quando ſequuntur prudentiam. Ita & nos poſſumus dicere, diuitias ſpinas eſſe ſine pietate &

roſas

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

roſas quando pietatem ſequuntur. Nam pij diuites ſuis diuitijs ueluti roſis quibuſdam ornant miniſterium uerbi, ornant Reſpublicas & propriam domum. Quicunque ergo huius mundi diuitias habet, det operam, ut earum adminiſtratrix ſit pietas & caritas, ut in ſanctis Patriarchis & regibus, alijsq; multis pijs & ſanctis hominibus uidemus.

Et alius dixit: [duxi uxorem, propterea non poſſum uenire.] Hic deſcribitur tertium genus hominum recuſantium uenire ad hanc cœnam: quo ſub genere continentur omnes, qui huius mundi uoluptatibus dediti Euangelium Chriſti non curant. Ducere uxorem non eſt per ſe aut malum, aut cauſſa recuſationis: ſed tantum occaſio in quibuſdam, qui non recte utuntur dono Dei. Abraham habuit uxorem & multi pij, qui tamen non propterea recuſarunt obtemperare Euangelio: Quare coniuges dent operam, ut Chriſtum ſecum habeant, caueant ne occaſionem mali a bono ſumant. Hactenus audiuimus tria genera hominum excuſantium ſe, quod non uenirent inuitati ad hanc cœleſtem cœnam: ſed ex his intelligemus omnia quæ hominibus impedimento ſunt; cur Euangelio non auſcultent.

DE TERTIO.

SEruus reuerſus domum, nunciat patrifamilias quæ reſponderunt, & rurſus miſſus multis collectis pauperibus & claudis, iubetur cogere homines, ut intrent, quo impleatur domus conuiuij.] In hac coactione nobis proponitur ſumma conſolatio. DEVS enim non ſolum promittit, non ſolum inuitat multos, non ſolum mandat: ſed cogit & compellit iutrare in ſuam cœnam. Sed

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

quomodo compellit? multis ſane modis. Parentes in familia cogent ſuos domeſticos & diſciplina domeſtica aſſuefacient eos, ut Chriſtum audiant, pie & ſancte uiuant. Hinc illud Pauli: Educate pueros in diſciplina et correptione Domini. Magiſtratus ſimiliter coget edictis, bonis orditationibus, exemplo, ſublatione idololatriæ: quemadmodum Ezechias & Theodoſius fecerunt, qui inſtrumenta idololatriæ ſuſtulerunt. Omnium autem maxime miniſtrorum uerbi eſt cogere comminationibus & obiurgationibus, quemadmodum Chriſtum, Prophetas & Apoſtolos feciſſe legimus.

DE QVARTO.

NEmo uirorum illorum, qui uocati fuerunt & recuſarunt uenire, guſtabunt cœnam meam.] Hoc eſt omnes contemptores Euangelij excludentur de uita æterna. Nam ira Dei manet in omnes qui non credunt in filium. Hæc ſumma eſt quarti loci.

Cæterum uſus totius hodierni Euangelij triplex eſt. PRIMVS, ut conſiderata magnitudine miſericordiæ Dei, gratias agamus Deo per IESVM CHRISTVM. SECVNDVS, ut caueamus ne ullo prætextu nos ſubducamus ab obœdientia erga Euangelium. TERTIVS, ne exemplo potentum, diuitum & uoluptuariorum ſeducamur & ruamus in proprium exitium: ſed potius totis uiribus demus operam, ut in hanc cœleſtem cœnam includamur, per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, cui cum Patre & ſpiritu ſancto ſit honor & gloria in ſæcula ſæculorum

AMEN.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

DOMINICA TERTIA TRINITATIS, LVCAE XV.

ACcedebant ad Ieſum omnes publicani & peccatores, ut audirent illum. Et murmurabant Phariſæi ac Scribæ, dicentes: Hic peccatores recipit, ac cibum capit cum illis. Dicebat autem ad illos parabolam hanc, dicens: Quis ex uobis eſt homo, qui habet centum oues, & ſi perdiderit unam ex illis, nonne relinquit nonaginta nouem in deſerto, & uadit ad illam quæ perierat, donec inueniat eam? Et cum inuenerit eam, imponit in humeros ſuos gaudens, ueniensq; domum, conuocat amicos & uicinos, dicens illis: Gaudete mecum, quia inueni ouem meam quæ perierat. Dico uobis, quod ita gaudium erit in cœlo ſuper uno peccatore reſipiſcente, magis quam ſuper nonaginta nouem iuſtis, qui non indigent pœnitentia. At quæ mulier habens drachmas decem, ſi perdiderit drachmam unam, nonne accendit lucernam, & uertit domum, quærítq; diligenter, donec inueniat. Et cum inuenerit, conuocat amicas & uicinas, dicens: Gaudete mecum, quia inueni drachmam quam perdideram. Ita dico uobis, gaudium erit coram Angelis Dei ſuper uno peccatore reſipiſcente.

ENARRATIO TEXTVS.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

Occaſio hodierni Euangelij hæc eſt. Cum tanta eſſet bonitate Dominus noſter præditus, ut neminem quantumuis afflictum & magnum peccatorem faſtidiret, imo potius omnes ad ſe inuitaret, iuxta illud Matth.11. Venite ad me omnes, qui laboratis & onerati eſtis, & ego reficiam uos: factum eſt quod ipſi publicani, cognita hac Chriſti miſericordia & bonitate, ad eum uenirent, quo gratiæ omnibus liberaliſsime oblatæ participes fierent. Atq; ideo Chriſtus non uoluit eos tantum uoce conſolari: ſed facto & conuerſatione. Inuitatus proinde ab ijs uenit & comedebat cum illis: idq; ea de cauſa, ut eos Deo Patri lucrifaceret, hoc eſt, conuerteret eos a uijs ſuis peſsimis ad ueram & ſalutarem pœnitentiam, quo a maledictionis reatu abſoluti hæredes fierent uitæ æternæ per Ieſum Chriſtum. Hoc Chriſti factum obſeruantes Phariſæi, ut erant ſuperbi, tumentes ſua Phariſaica, id eſt, falſa iuſticia, murmurant, ac tacite Chriſtum uiolatæ legis diuinæ accuſant. Sed quid ad hæc Chriſtus? utroſque docet. Publicanos quidem, quod uenerit ſaluatum peccatores. Phariſæos uero, cur cum peccatoribus conuerſetur: unde colligitur Chriſti regnū pugnare cum Phariſæorum opinione & Sathanæ regno. Nam ut Chriſti regnum eſt miſericordia & remiſsio peccatorū, adeo ut Angeli in cœlo gaudeant ſuper ſingulis peccatoribus pœnitentiam agentibus: ita Sathanæ regnum eſt crudelis immanitas & peccati inundatio quædam.

Loci duo:

I. Murmur Phariſæorum, & cur Chriſtus ſit conuerſatus peccatoribus.

II. Docetur parabolis duabus, cur Chriſtus in hunc mundum uenerit, & quid nos facere oporteat, modo ſaluari uelimus.

DE

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

DE PRIMO.

APpropinquabant ei publicani & peccatores, ut audirent eum, & murmurabant Scribæ & Phariſæi, dicentes: hic peccatores recipit, & manducat cum illis.] Hic proponuntur nobis duo hominum genera, & eorum diuerſa ſtudia. Vnum publicanorum & peccatorum, qui Chriſtum accedunt, ut illum audiant, ut ad ipſius ouile aggregentur & ſaluentur. Poſtquam enim audiuerunt Chriſtum nullos peccatores reijcere: ſed omnibus gratiam, modo pœnitentiam agere non recuſarent, offerre, ipſum accedere non dubitarunt, ſpe magna ſalutis concepta. Alterum Phariſæorum & Scribarum. Hi Chriſti factum & miſericordiam erga peccatores improbarunt, atque ideo murmurarunt, dicentes: hic peccatores recipit & manducat cum illis.

Porro huius Phariſaici murmuris plures ſunt cauſſæ, quarum nonnullas recitabo, ut uideamus quo ſpiritu ſint locuti, nosq; caueamus, ne ſimili morbo laborantes, aliorum ſalutem impedire uideamur.

PRIMA ergo cauſſa eſt Diaboli inuidia, quæ propria eſt Diaboli & membrorum eius. Hæc enim eorum cordibus infixa efficit, ne uidere poßint Chriſtum & publicanos una conuerſari. Tanta enim inuidia erga publicanos laborarunt, quod noluerint eos bonorum conuerſatione emendari. Huius generis Phariſæi plures ſunt hodie, quam qui Phariſæorum titulum agnoſcunt.

SECVNDA cauſſa murmuris fuit intolerabilis ſuperbia in Scribis & Phariſæis, qua ut canes publicanos ſpreuerunt, adeo ut cibum capere cum illis, aut domum eandem cum illis intrare recuſarint.

Tertia

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

TERTIA cauſſa murmuris fuit opinio iuſticiæ & ſanctitatis. Nam ut ſe iuſtos, tantum ex paternis obſeruationibus & ſacrificijs, reliquoſq; ut iniuſtos contemſerunt (ut ille qui ait: Non ſum ſicut cæteri peccatores, nec ut ille publicanus, ieiuno bis in Sabbatho &c.) ita eos, qui hanc ſanctitatis laruam non habuerunt, ſtrenue tanquã anathemata & res abominabiles aſpernabantur.

QVARTA cauſſa fuit ſtudium Chriſto infamiæ notam inurere. Nam uulgo perſuadere conabantur Chriſtum talem eſſe, quales eſſent illi cum quibus uerſaretur.

QVINTA cauſſa fuit zelus legis diuinæ, ſed falſus. Mandatum enim legis ſuo murmuri prætexuerunt: lex enim præcipit Exod. 23. ne conuerſentur cum incolis terræ. Item Exod. cap. 34. Præcipitur ne unquam cum habitatoribus terræ illius amiciciam iungerent, ne ipſis foret in ruinam, hoc eſt, ne illorum praua corrupti conſuetudine idololatræ efficerentur & prophani legis diuinæ contemtores. Nam, ut Paulus inquit, modicum fermentum corrumpit totam maſſam: & ut eſt in uerſiculo quodam: Morbida facta pecus totum corrumpit ouile. Vt una uua a liuore alterius liuorem contrahit: ſic & malo conſortio homines facile deteriores fiunt. Sicuti & Medæa quodam in loco dicit: Malarum fœminarum ingreſſus me malam reddidit. Huc & illud Salomonis: Qui tetigerit picem, coinquinabitur ab ea. Item: qui communicauerit ſuperbo, induet ſuperbiam. Et Syrach: Omnis homo ſibi ſimilem ſociat. Huiuſmodi ſcripturæ teſtimonia multa haud dubie congeſſerant Phariſæi, ut Chriſtum infamarent.

Sed quid dicemus ad iſtas ſcripturæ ſententias? pleræque ex illis habent adiunctas cauſſas prohibitæ cum peccatoribus conuerſationis, & ut ſummatim dicam,

probi-

prohibent adducta ſcripturæ teſtimonia, ne infirmi, qui facile deteriores fieri poßint, cõuerſentur cum ijs, qui conuerti nolunt, ſed potius in hoc totis incumbunt uiribus, ut alios ſibi nequiciæ ſuæ ſocios adiungant. Primum non potuit Chriſto conuenire, non enim erat infirmus, ut peccatorum conſuetudine contaminari poſſet, quare interdictum legis non in illum quadrat. Dicit enim diſerte lex, unde reliqua dicta manant: Ne forte peccare te faciant in me, ſi ſeruieris dijs eorum, quod tibi certe erit in ſcandalum. Alterum non conuenit in publicanos, quibus cum Dominus hic conuerſatus legitur. Non enim Chriſtum uoluerunt ſibi ſuæ nequiciæ ſocium adiungere: uerum accedebant ut audirent illum, & ex auditu fidem conſecuti ſaluarentur. Cum ergo & Chriſtus motus miſericordia conuerſetur cum illis, ut eos adducat in ſtabulum ouium, unde aberrarunt: & publicani ſitientes ſalutem cupiant ſubleuari ab onere peccatorum ſuorum, quod ſenſerunt grauißimum eſſe, iniuſte aduerſus Chriſtum murmurant: quos in uiam reuocare conatur propoſitis his parabolis: una de centum ouibus, altera de decem drachmis.

Iam ex ijs, quæ dicta ſunt ad criminationes Phariſæorum, oritur quæſtio. Nam poſtquam reſponſum eſt ſcripturas, quæ malorum conſuetudinem damnant, ad infirmos pertinere, quæri poteſt, cum nos infirmi ſimus, quid nos facere oporteat, an omnino & perpetuo fugere debeamus Phariſæos. Ad hanc quæſtionem reſpondeo. Sunt fugiendi, & non ſunt fugiendi. Imbecilles qui conſcij ſunt ſuæ imbecillitatis, quod uidelicet ſint faciles & proni ad lapſum edocti propria experientia, ipſi fugient conuerſationem eorum, a quibus ſibi metuunt, ne illorum pice inquinentur & ſcabie inficiantur. Nam, ut dicit Iuſtinus martyr, mens hominis ex malorum conſuetudine

ſcabiem

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

ſcabiem quandam ſibi acquirit & multis malis ſuccis impletur. Hoc Patrumfamiliarum, magiſtratus, & miniſtrorum uerbi officium eſt, ut caueant ne tales ferantur, quorum cõuerſatione ſimplices reddantur deteriores. Paterfamilias nullum ſeruum debet ferre in ſua familia, qui pueris ſuis ſit ſcandalo. Magiſtratus gladio coercebit blaſphemos. Miniſtri uerbi obiurgationibus primum caſtigabunt impuros: quod ſi nihil iſta uia proficiunt, debent eos eijcere de Eccleſia per excommunicationem, ut pij & ſimplices ſciant, quod ſibi cauere debeant ab iſtorum conuictu. Quod autem huiuſmodi fugiendi ſint, docet & hoc Pauli dictum, 2. Theſſal. 3. Denunciamus autem uobis fratres per nomen Domini noſtri Ieſu Chriſti, ut ſubducatis uos ab omni fratre qui inordinate ſe gerit, & non ex tradita doctrina quam accepit a nobis. Hoc ergo ſit dictum de infirmis, qui omnino ſibi cauere debent ab improborum conſortio. Verum quantum ad eos attinet, qui bene ſunt inſtituti, & qui in officio ſunt publico, quorum intereſt oues errantes ad Chriſtum adducere, illi poſſunt, imo debent nonnunquam cum improbis conuerſari, ſicut medicus conuerſatur cum ægroto, non ut ipſius ægroti ſcabie inficiatur, ſed ut ſua arte & curandi peritia eum ſanitati reſtituat. Ad eundem modum non modo licet, uerumetiam neceſsitas officij, & fides in miniſtris uerbi requirit, ut improborum maliciam retegant & ſanent quantum quidem fieri poteſt: uerum ſi morbus fuerit incurabilis, ſequentur medicorum exemplum, & quod curare non poſsint, amplius non curent: ſed Deo totam rem cum dolore committant.

DE SECVNDO.

Quis

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

QVis ex uobis homo qui habet centum oues &c.] Hac parabola docet Chriſtus duo. Vnum cur in mundum uenerit: Alterum, quod ex priori pendet, cur conuerſetur cum peccatoribus: unde ſequitur confutatio murmurantiam Phariſæorum. Cur in mundum uenerit, docet exemplo paſtoris. Nam quemadmodum paſtor in deſertum uadit, ut quærat ouem amiſſam: ita Chriſtus in mundum uenit, ut homines per peccatum in deſertum abductos quærat. Deinde quia officium eſt Chriſti quærere peccatores, ut reuocentur ad ſalutem, quod ſane fieri non poteſt, quin cum eis conuerſetur: hinc ſequitur improbandum eſſe murmur Phariſæorum aduerſus Chriſtum, qui eum a legatione ſua abſterrere uoluerunt, ne ſanarentur infirmi. Apte ergo alibi teſtatur: Non ueni uocare iuſtos, ſed peccatores ad pœnitentiam. Hæc ſumma eſt parabolæ de ouibus: eandem rem proponit parabola de muliere quærente pecuniam amiſſam. Iam parabolam de ouibus particulatim uideamus, quo nobis fiat dulcior, perſpecta Chriſti paſtoris ſolicitudine pro nobis.

Homo ille habens centum oues, CHRISTVS IESVS eſt, uerus Paſtor, qui animam ſuam pro ouibus poſuit, Ioan.10.

Per ouem errantem intelliguntur omnes qui ſe in deſerto uagari intelligunt, id eſt, agnoſcunt ſe peccatores & cupiunt recipi, ſicuti hic publicani fecerunt. Agnouerunt ſe peccatores, audiuerunt famam de uero paſtore, atque ideo ab illo recipi uoluerunt, dum audiunt: Venite ad me omnes qui laboratis & onerati eſtis, ego reficiam uos. Atq; ita textus nobis paradigma ouis errantis proponit in publicanis, qui uocem Chriſti audientes ad ipſum ueniunt ac ſuum errorem agnoſcunt.

Per nonaginta nouem oues intellige omnes homines

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

nes in mundo, qui cum hæreant in ſuis peccatis & damnatione: tamen hoc non animaduertunt, imo ſe iuſtos & beatos putant, atq; ideo Chriſtum audire recuſant. Putant enim ſe iuſtiores eſſe, quam ut Chriſto iuſto opus habeant: putant ſe magis ſanos, quam ut Chriſti medici opera indigeant. Quod hi per nonaginta nouem oues intelliguntur, ipſe textus aperte conuincit. Nam nonaginta nouem oues conferuntur Scribis & Phariſæis, id eſt, hypocritis qui ſe iuſtos gloriabantur. Habemus quis ſit paſtor, quæ ſit ouis errans, & quæ nonaginta nouem non errantes. Iam uideamus. 1. Quando errare cœpit ouis. 2. Quomodo uenit paſtor errantem quæſitum. 3. Quomodo inuentam reportet in ſtabulum, ſanet & paſcat. 4. Quid acciderit inuenta oue.

Quando ergo errare cœpit ouis? Primum cum abducta eſt per lupum in deſertum. Hoc eſt, cum Sathan primos parentes a Deo abduxit. Deinde quoties reuocati homines a uijs ſuis peßimis ſunt rurſus inſidijs Sathanæ abducti ab ouili. Ita & hodie, quoties a recta ſalutis uia, uel in doctrina, uel in moribus flectimus, erranti oui comparamur.

Quando uenit Chriſtus paſtor quæſitum ouem errantem? Venit primum in ſpiritu, idq; in ſanctis Prophetis & Patriarchis, quoties eos excitauit, ut hominibus uiam ſalutis monſtrarent. Sic uenit miſſo Moſe, miſſo Helia, Helizeo, Iſaia & alijs multis. Deinde uenit in carne, quando aſſumſit humanam naturam, & eſt pro nobis paſſus.

Quomodo quærit, & quæſitam reportat in ſtabulum? Quærit errantem ouem prædicatione Euangelij, dum iubet prædicari Euangelium? & reportat in ſtabulum, quando credentes in Eccleſiam congregat. Subijt enim in deſertum, & inuentam ouem impoſuit humeris,

hoc

hoc eſt, credentes in ſe merito ſuæ crucis in Eccleſiam perduxit.

Quomodo reportatam ouem in ſtabulum ſanat & paſcit? Sanat omnes contritiones eius ſuo ſanguine, dum credentes in ſe abſoluit a reatu, & donat ſua iuſticia. Paſcit dum donat eos Euangelio pabulo, & eos fouet ſuo ſpiritu. Hæc beneficia paſtoris erga ouem errantem maxima ſunt.

Sed quid accidit inuenta oue? [Conuocat amicos & uicinos, dicens: Congratulamini mihi quia inueni ouem meam quæ perierat.] Quid autem hoc ſit exponit, cum ait: [Dico uobis quod ita gaudium erit in cœlo ſuper uno peccatore pœnitentiam agente, pluſquam ſuper nonaginta nouem iuſtis qui non indigent pœnitentia.] Ecce quid accidit quando peccator pœnitentiam agit. Ipſi Angeli Chriſto paſtori congratulantur. Gratulantur autem Angeli in cœlo propter tria. Primum quia homines cum illis conditi ſunt ad celebrandum Deum, quod non poteſt fieri ab illis, qui non agunt pœnitentiam: Illi enim omnes laudes Dei, quantum in ſe eſt, impediunt. Deinde, quia uident regnum augeri per acceßionem nouorum ciuium. Tertio, quia nihil magis illis gratum eſt, quam uideant regnum Sathanæ aboleri, quod fit cum homines pœnitentiam agunt. Sed quinam ſunt illi nonaginta nouem iuſti, qui non indigent pœnitentia? an ullus igitur eſt abſq; peccato? Certe nullus eſt ſine peccato. Omnes enim aberrarunt & inutiles facti ſunt. Sed peccatores ſunt triplices. Sunt enim peccatores qui ſe iuſtos eſſe putant, & propterea dicuntur non opus habere pœnitentia: quod ſane de ipſorum de ſe ipſis iudicio eſt intelligendum. Nam reuera nullus eſt, qui non indiget pœnitentia. Deinde ſunt peccatores, qui ſciunt ſe habere peccata & nihilominus per-

gunt in peccatis, non morantes accuſantem legem Dei. Sunt quoque peccatores, qui agnoſcunt peccatum, id eſt, oderunt peccatum, atque ideo agunt pœnitentiam & confugiunt ad Chriſtum. Primum & ſecundum genus intelliguntur per nonaginta nouem: per tertium intelligitur una errans ouis. Nonaginta nouem non agentium pœnitentiam ſimilitudinem referunt Scribæ & Phariſæi. Publicani referunt ouem illam unam errantem. Quid hic docemur? Maximam eſſe multitudinem eorum qui pereunt, & minimam eſſe quæ recipitur, id eſt, uix unum ex centum ſingulis. Hinc illa Chriſti querela: Multi ſunt uocati, ſed pauci electi, id eſt, probi, qui uocanti Chriſto per ſuum Euangelium obtemperant. Hoc in exemplis uidemus. Ante diluuium maxima pars mundi ſecuta eſt Caini nequiciam, adeo ut tantum octo homines reperti ſint iuſti, qui per arcam ſaluati ſunt. Deinde rurſus per multos annos Melchizedech & Abraham ſoli fuerunt pij fere. Præterea ex magnis illis ciuitatibus Sodoma & Gomorrha & alijs ſolus Loth cum ſuis filiabus euaſit, reliquis propter ſua peccata incendio interemptis. Neque aliter hodie fit: a plurimis contemnitur Euangelium, a pauciſsimis recipitur. Hoc ergo periculo admoniti agamus pœnitentiam, ne cum maxima parte ingratiſsimi mundi pereamus. Dominus clemens eſt ad nos recipiendos: Angeli expectant reſipiſcentiam: noſtra propria ſalus agitur, quam Chriſtus omnibus peccatoribus offert agentibus pœnitentiam, cui honor in ſæcula AMEN.

DOMINICA QVARTA TRINITATIS, LVCAE VI.

Eſtote

ESTote miſericordes, ſicut & Pater ueſter miſericors eſt. Nolite iudicare, & non iudicabimini. Nolite condemnare, & non condemnabimini. Remittite, & remittetur uobis. Date & dabitur uobis: Menſuram bonam & confertam, & concuſſam atque exundantem dabunt in ſinum ueſtrum. Eadem quippe menſura qua metimini, metientur alij uobis. Dicebat autem illis ſimilitudinem: Nunquid poreſt cæcus cæcum ducere? Nonne ambo in foueam cadunt? Non eſt diſcipulus ſupra magiſtrum ſuum, perfectus autem omnis erit, ſi ſit ſicut magiſter ipſius. Quid autem uides feſtucam in oculo fratris tui, trabem autem, qui in oculo proprio eſt, non animaduertis? Aut quomodo potes dicere fratri tuo: Frater, ſine eijciam feſtucam quæ in oculo tuo eſt, ipſe in oculo tuo trabem non uidens. Hypocrita, eijce primum trabem ex oculo tuo, & tunc perſpicies, ut eijcias feſtucam, quæ eſt in oculo fratris tui.

ENARRATIO TEXTVS.

HAEc Chriſti concio pertinet ad tertiam pœnitentiæ partem. Scitis enim quod ſint tres partes: Contritio, fides & noua obedientia. Contritio peccatum agnoſcit, deteſtatur ac fugit: Fides ad Chriſtum confugit qui a peccato liberat, & credentes iuſtificat: Noua obedientia uerſatur in quatuor, quæ ſunt: pietas erga Deum, ſanctimonia uitæ cuiuſq; apud ſeſe, caritas proximi, & diligentia uocationis ad quam quiſq; uocatus eſt. Cum autem

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

hæ ſunt partes nouæ uitæ, proponit Chriſtus in hoc Euangelio exhortationem ad caritatem erga proximum, quam hic per ſuas partes deſignat: & quoniam ueluti prima eius proles eſt miſericordia erga proximum, hortatur ad miſericordiam, per quam intelligit omnia officia quæ nobis alij alijs in hac uita debemus: Quicquid enim alter alteri debet, cum ſoluerit non amplius debet, excepta una caritate, quam non ita poſſumus reddere, quin ſemper ſimus debitores. Vnde Paulus Roma.13. Nihil cuiquam debetis niſi mutuam dilectionem. Vt autem hoc Euangelium clarius intelligamus: Duo dicam.

I. *Quæ ſint dilectionis ſeu miſericordiæ opera, quæ nobis hic commendantur.*

II. *Quæ ſint rationes, quibus Chriſtus nos hic hortatur ad præſtandam miſericordiam, id eſt, opera caritatis proximo.*

DE PRIMO.

Estote miſericordes, &c.] Cum filius Dei ſuos diſcipulos hortatur ad miſericordiam, ſignificat & quo affectu erga nos mutuo eſſe debeamus, & quod in hac uita ob multas infirmitates alij aliorum opera indigeant. Quod præceptum ſi hodie amplecterentur, qui Chriſtiani dici uolunt, minus eſſet diſſenſionum & minus calamitatum. Volumus quidem omnes diſcipuli Chriſti dici: ſed nemo uult facere quod præcepit. Famulus imperio ſui heri obedit, ancilla oculos ſuos habet intentos in matremfamilias: imo nemo eſt qui non magis ſuis in mundo ſuperioribus auſcultat, quam multi, qui Chriſtiani dici uolunt, ſuo Chriſto Deo & ſaluatori obtemperant, qui pro illis pependit in cruce, & cœlum meruit. Sed quæ eſt cauſſa?

quia

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

quia uerbis tantum ſunt Chriſtiani, non corde. Qui enim uere Chriſtianus eſt, nihil prius in uotis habet, quam ut Chriſto ſuo, a quo & nomen & ſalutem habet, obtemperet. Quare uos moneo, ut depoſita illa carnali ſecuritate Chriſto obtemperetis & diligenter obſeruetis ex hoc Euangelio quæ officia a nobis erga proximos noſtros requirat. In genere quidem requirit dilectionem, ſicuti ait ad diſcipulos ſuos: Diligite uos inuicem ſicuti ego dilexi uos: in hoc cognoſcent, quod diſcipuli mei ſitis, ſi uos mutuo dilexeritis. Nihil aliud hic requirit cum ait: [Eſtote miſericordes.] Qui enim diligunt miſericordes ſunt. Et qui ſunt miſericordes, diligunt: Ita fons aquam, & aqua fontem oſtendit. Verũ ideo potius hoc loco Chriſtus uſus eſt miſericordiæ uocabulo, quia indolem ueræ dilectionis monſtrat.

Hæc miſericordia, quæ ex dilectione proficiſcitur, & a Chriſto ſuis diſcipulis in hoc Euangelio commendatur, quatuor partibus conſtat: quarum prima in ipſo corde eſt, quæ eſt candor & Philanthropia quædam, qua & candide de proximo ſentimus, & ſemper meliora de ipſo ſperamus. Hunc candorem notat Chriſtus per contrarij remotionem, cum inquit: [nolite iudicare.] Hinc Apoſtolus 1. Corinth. 13. Caritas non cogitat malum. Atque hic ſenſus primæ partis miſericordiæ eſt. Non eſt ergo quod quiſquam hoc dicto [NOLITE IVDICARE] exiſtimet tolli uel iudicium de diſcrimine uirtutum & uiciorum in hominibus, uel officium patrisfamilias, præceptoris, magiſtratus ciuilis & miniſtri uerbi, uel debitam fraternam correptionem, qua alius alium errantem in uiam ex mandato Chriſti reuocare debet: ſed tantum libidinem animi, qua ſumimus nobis officium male de alijs ſentiendi contra caritatis regulam. Quantum enim ad iu-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

dicium attinet diſcriminis honeſtorum & turpium, regula eſt nobis lex DEI firma & immota: Quicquid enim lex Dei dicit turpe aut honeſtum, id nos quoque tale iudicare debemus. Qualis enim eſſet illa inſenſibilitas iſta non diſcernere? Debemus ergo iudicare & diſcernere inter Neronis tyrannidem, & Fabritij clementiam: atq; ita de cæteris. Patresfamilias habent mandatum inſtituendi prolem ſuam in diſciplina et correptione Domini: Item Salomon uult parentes caſtigare ſuos pueros: & Heli ſacerdos punitus eſt, propterea quod cum uideret filios ſuos Ophni & Phinees male ſe gerere cum in cultu diuino: nam meliores partes ſacrificiorum furati ſunt, tum in uita: nam libidine ſe contaminarunt, non eos iudicio paterno caſtigarit. Hinc manifeſtum eſt, quod dictum Chriſti non tollat patrumfamilias officium, quod ſane exercere non poſſunt ſine iudicio & diſcrimine recte & ſecus factorum. Præceptores præterea quid facerent ſine iudicio? Alij enim diſcipuli ſunt uerberibus cogendi, ut faciant officium: alijs ſufficit admonitio: illorum quidem ignauia caſtiganda: horum uero induſtria eſt laudanda: Hic quæſo non iudicio præditus eſſe debet Pædagogus pius? Neq; aliter de magiſtratu iudicandum eſt. Punire debet malos & tueri bonos, quod ſane fieri nequit ſine iudicio: & Deus cum approbat Magiſtratum, manifeſte iudicium eius probat, cum ſine iudicio Magiſtratus tantum inanis ſit titulus. Miniſtri uerbi alios recipient in Eccleſiam, alios excludent, an non illis conceditur iudicandi facultas? alios conſolari debent, alios increpare, quod ſane requirit magnum iudicium. Quantum ad fraternam caſtigationem attinet, manifeſta eſt præceptio Chriſti Matthæi 18. Si peccauerit frater tuus te conſcio, uade & argue eum inter te & ipſum ſolum. An non hic cuilibet Chri-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

Chriſtiano mandatur iudicandi officium? Ita ſane eſt. Quare cum Chriſtus dicit: [NOLITE IVDICARE,] non tollit neceſſaria officia ſuperiorum in hac uita, nec eneruat diſciplinam Eccleſiaſticam: ſed tantum cohibet petulantiam hominum, qui uel corrupto iudicio, male de proximis ſentiunt, uel citra fidem & caritatem ius cenſorium ſibi in alios uendicant, quod uicium pleriq; cum inſectantur in alijs, ſibi impune permittunt. Vix ullus ſe iuſte excuſare poteſt.

SECVNDA pars miſericordiæ, quam Chriſtus erga proximum requirit, notatur his uerbis: [Nolite condemnare:] quo dicto requirit, ut benigne & amanter de proximo loquamur renunciantes turpiſsimo illi uicio, quo proni ſumus de alijs male loqui & eos innocenter condemnare: Breuiter uult Chriſtus ut uoce & lingua noſtra quæramus proximi honeſtum nomen & incolumitatem. Pertinet quoq; hoc dictum ad priuatam condemnationem, qua alius alium ex malicia condemnat, non ad officia magiſtratus & miniſterium uerbi, qui Dei ſententiam ex officio illis demandatam pronunciant ſæpe in malos. Sic Petrus Ananiam & Saphyrum, ut eſt in actis Apoſtolorum condemnauit: ſic Paulus Alexandrum et Hymenæum: ſic Chriſtus pronunciauit ſententiam damnationis in hypocritas, cum diceret. Væ uobis ſcribæ, Phariſæi & Hypocritæ: ſic cum condemnamus Antichriſtum, pronunciamus iudicium Dei in ipſum. Sed hic caueat unuſquiſque ne ſine uerbo Dei ex petulantia potius quam uero iudicio condemnet.

TERTIA pars miſericordiæ eſt iniuriam ei qui nos offendit cõdonare. Hoc exigitur hoc uerbo: [Dimittite:] Nam cum ſunt multæ mutuæ offenſiones, quas ſi nobis inuicem non condonaremus, non poſſet ulla tranquillitas

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

eſſe, imo rumperetur uinculum humanæ ſocietatis. Quam hoc officium ſit neceſſarium omnibus pijs ex precationis forma, quam Chriſtus nobis præſcripſit, facile eſt iudicare: illic enim iubemur orare: Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris. Hanc adiectionem, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris, eſſe ſumme neceſſariam docet parabola de debitore decies mille talentorum Matthæi 18. Simile eſt, inquit, regnum cælorum homini Regi, qui ponit rationes cum ſeruis ſuis. Quemadmodum enim hic Rex ſupplici ſeruo condonauit totum debitum, gratis ex mera liberalitate: ita Deus Pater confugientibus in uera pœnitentia ad Chriſtum, condonat gratis ex mera liberalitate omnia debita, id eſt, peccata. Verum ſicut Rex ille ſeruum ingratum & durum aduerſus conſeruos, reuocat ad pœnam, & quod antea ſupplicanti condonauit, iam a contumaci & duro in conſeruos repetit: ita Deus Pater poſtquam recepit gementes in gratiam, uult nos imitari ſuum exemplum benignitate erga proximum, ut ipſi in nos peccanti condonemus, idq; exemplo Patris cœleſtis.

Hic oritur obſcura quæſtio. Si condonandum eſt ijs, qui nos offenderunt, uidetur conſequi, quod accuſare quenquam ob factam nobis iniuriam non liceat. Ad hanc quæſtionem ſic reſpondeo. Diſtinguendum eſt inter ipſam accuſationem, & id quod homines mali accuſationi adijciunt. Accuſare quidem per ſe non eſt uicioſum: nam Paulus 1. Corint. 16. permittit Chriſtianis arbitros & iudicia. Deinde Euangelium non abolet politicam ordinationem. Præterea Deus in ſuo populo conſtituit iudices, qui cauſſam inter fratrem & fratrem iudicarent, quod ſane fieri non fuiſſet neceſſe, niſi licuiſſet accuſare. Certum eſt igitur quod accuſare per ſe, modo læſus quis ſit, & iniu=

ria

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

ria affectus,non ſit interdictum Chriſtianis. Verum quantum ad id,quod homines accuſationi adijciunt,ut ſunt multi uicioſi affectus,intemperantia, ulciſcendi libido,inimicicia,pertinacia & ſimiles,ſciendum eſt quod iſti affectus ſint prorſus abijciendi, modo Chriſtianus eſſe uelis. Deinde diſcernendum eſt inter eum qui læſit ſeu rem tuam retinet,& deprecatur culpam, & reſtituit quod iniuria tenebat, & inter eum qui uel læſit & rem tuam retinet,& pergit lædere & rem tuam occupare. Vt illi deprecanti condones Chriſti præceptum & caritas ſuadet: & hunc accuſes petendo non tam uindictam, quam magiſtratus defenſionem, Chriſtus permittit, & multi ſancti ſuis exemplis confirmant. Eſt præterea diſcernendum inter eum qui te ſolum offendit, & eum qui Deum offendit & Eccleſiam turbat. De illo intelligendum eſt Chriſti præceptum,non de hoc. Nam caritas Dei & proximi requirit,ut quantum poteſt, tollas quæ cultum Dei impediunt,& ſcandalo ſint Eccleſiæ. Breuiter uera fides & caritas ſatis docebunt quando accuſare ſit uicium & quando recte factum.

QVARTA pars miſericordiæ ſignatur hiſce uerbis: [Date & dabitur uobis.] Hoc præcepto exigitur ut indigenti proximo conſilio & opere aſsimus. Conſilio quoties illum a recto aberrare uidemus: opere uero alias dando Eleemoſynā largius,alias mutuando hilariter,etiamſi ſimile officium ab eo non expectemus.Nam mutuare cum expectatione alicuius officij uiciſsim præſtandi uulgare officium eſt,etiam inter Ethnicos & peccatores,qui nondum ſunt in familiam Chriſti per Euangelium uocati. Hactenus de miſericordia,quam ex dilectione et Chriſti mandato debemus proximo,& de partibus eius quæ ſunt quatuor,uidelicet: bene ſentire de proximo : bene de eodem

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

loqui: erranti noxam condonare, & indigenti, cōſilio & opere adeſſe: nunc breuiter de ſecundo loco dicemus.

DE SECVNDO.

QVinque argumentis utitur Chriſtus in hac exhortatione ad miſericordiam, & ad ea officia quæ ſunt præſtanda proximo, quæ nunc ordine recenſebo.

PRIMVM notatur his uerbis: [Sicut Pater ueſter miſericors eſt.] Id eſt, exercendo miſericordiam reſpicite ad Patrem ueſtrum cœleſtem: debent enim parentum mores ac facta eſſe norma uiuendi filijs. Cum ergo uidemus Patrem noſtrū cœleſtem ſumme miſericordem eſſe, decet ut eius imitemur exemplum. In hoc argumento plures circunſtantiæ ſunt perpendendæ. 1. quod Pater noſter cœleſtis ſit omnipotens, nullius indigens, & tamen nobis miſeris tantam præſtiterit miſericordiam. 2. quod nos ſimus miſeri peccatores. 3. quod ille cœleſtis Pater nos ex mera miſericordia recipit in gratiam. 4. quod nos natura filij iræ eramus, Epheſ. 2. 5. quod hæc ſit eius uoluntas, ut filij ipſius effecti paternum imitemur exemplum. 6. ut quemadmodū ille nobis benefecit gratis: ita & nos alijs gratis præſtemus: quod niſi fecerimus, horribiliter peccamus. 1. contemnimus eius mandatum. 2. degeneramus ab ipſo. 3. polluimus nos ſceleribus quæ ſunt opera filiorum Sathanæ. 4. abijcimus fidem. 5. proximus noſter noſtra culpa miſer iacet, cuius miſeria tangi deberemus. Hæc perpendant qui Chriſtiani eſſe uolunt.

SECVNDVM argumentum ſumitur ab utilitate, quæ ad nos ipſos uenit. [Nolite, inquit, iudicare, & non iudicabimini: nolite condemnare, & non condemnabimini: Dimittite, & dimittetur uobis: Date, & dabitur uobis.]

Hic

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

Hic partes illas miſericordiæ,quas requirit,promiſsionibus ſuis confirmat. Propoſitio officij eſt: [Nolite iudicare.] Promiſsio mercedis ſeu confirmatio propoſitionis eſt: [& non iudicabimini,] & ſic de alijs. Senſus ergo eſt. Qui candide de alijs ſentit,is quoque ſentiet idem ſibi ab alijs præſtari: qui bene de alijs loquitur, idem expectabit ab alijs: qui condonat benigne, is inueniet facilitatem ſimilem, ſi is aliquando offenderit: qui conſilio & opere indigentibus adeſt,is uiciſsim indigens ſentiet & conſilium & auxilium, idq; me efficiente. Verum contra: qui male ſentit de alijs, idem expectabit: qui male loquitur, male audiet: qui iniuriam uindicat, iniuriam patietur: qui negat conſilium & opem indigenti,is quoq; indigens fruſtra opem ab alijs expectabit.

TERTIVM argumentum his uerbis proponitur: [Nunquid poteſt cœcus cœcum ducere? Nonne ambo in foueam cadunt:] quaſi diceret. Quemadmodum ſe habet dux cœcus ad cœcum ducendum: ita ſe habet homo male docens & uiuens,ad eos quos doctrina & uita ducere deberet. Sed quando cœcus ducit cœcum,uterque in foueam cadit: proinde qui perperam docet & male uiuit,eſt alijs & ſibi occaſio lapſus. Vt igitur hoc malum uitetur,recte agendum eſt cum in doctrina tum in moribus.

QVARTVM argumentum ſignatur his uerbis: [non eſt diſcipulus ſupra magiſtrum: perfectus autem omnis erit,ſi ſit ſicut magiſter eius.] Boni diſcipuli exemplum ſui magiſtri imitari debent: proinde cum Chriſtiani ſint diſcipuli Chriſti,decet ut uita & moribus,quantum quidem id fieri poteſt,exprimant.

QVINTVM argumentum petitur a conſideratione propriorum erratorum: [Quid uides feſtucam in oculo fratris,&c.] Feſtuca in oculo fratris eſt erratum fratris

leue:

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

leue: trabs in tuo eſt erratum magnum. Debet ergo *unuſquiſque ſua potius uicia conſiderare, quam aliena, & prius ante ſuam ianuam, ut dici ſolet, purgare.* Quod, ut *uere faciamus, donet nobis* CHRISTVS, *cui cum* Patre *& Spiritu ſancto, honor & gloria in ſæcula,* AMEN.

DOMINICA QVINTA TRINITATIS, LVCAE V.

FActum eſt autem, cum turba immineret Ieſu, ut audiret uerbum Dei, & ipſe ſtabat iuxta ſtagnum Genezareth, & uidit duas naues ſtantes ad ſtagnum, piſcatores autem deſcenderant ex illis, & abluebant retia. Ingreſſus autem in unam nauem, quæ erat *Simonis*, rogauit eum, ut a terra abduceret puſillum. Et ſedens docebat de naui turbas. Vt ceſſauit autem loqui, dixit ad Simonem: Duc in altum, & laxate retia ueſtra in capturam. Et reſpondens Simon, dixit illi: Præceptor, per totam noctem laborantes, nihil cepimus, tamen tuo iuſſu laxabo rete. Et cum hoc feciſſent, concluſerunt piſcium multitudinem copioſam. Rumpebatur autem rete eorum. Et annuerant ſocijs qui erant in altera naui, ut uenirent & adiuuarent ipſos. Et uenerunt, atque impleuerunt ambas naues, ita ut mergerentur. Quod cum uideret Simon Petrus, accidit ad genua Ieſu, dicens: Diſcede a me Domine, quia homo peccator ſum. Stupor enim circundederat eum, & omnes qui

cum

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

cum illo fuerant, ſuper captu piſcium quem ceperant, ſimiliter autem Iacobum & Ioannem filios Zebedæi, qui erant ſocij Simonis. Et ait ad Simonem Ieſus: Ne metuas, poſthac homines capies. Et ſubductis in terram nauibus, relictis omnibus, ſequuti ſunt eum.

ENARRATIO TEXTVS.

Occaſio huius Euangelij hæc fuit: Turba auida uerbi Dei eſt ſecuta Chriſtum quocunque perrexit, ut ipſum audiret: in quem cum turba ueluti incumberet præuiſendi & audiendi ſtudio, cogitur nauem Petri ingredi, atq; ex ea docere turbam. Verum ut ſuæ doctrinæ fidem faciat, iuſsit eis ut retia dimitterent, qui antea conqueſti erant ſe tota illa nocte fruſtra laboraſſe: quod cum feciſſent, magnam multitudinem piſcium ceperunt, adeo ut ne duo quidem nauigia piſces caperent. Hoc miraculo confirmati ſpectatores, & doctrinam eius receperunt, & ipſius diuinam potentiam agnouerunt. Et cum Petrus miraculo edoctus metueret, erigitur a Domino, & accipit promiſsionem, ut poſtea eſſet futurus piſcator hominum. Hæc eſt ſumma præſentis Euangelij, quæ eo pertinet, ut non ſolum exemplo huius turbæ doceamur, primum quærendum eſſe regnum Dei: uerumetiam ut confirmemur de potentia Chriſti. Oſtendit enim Chriſtus quod habeat curam ſuorum, declarat quod nemo quicquam in ſua uocatione præſtare poſsit, niſi ipſe laboranti aſsit, ac operi ueluti manum adhibeat, quemadmodum dicit: Sine me nihil poteſtis facere. Et Pſalmus ait: Niſi Dominus ædificauerit domum, fruſtra uigilat qui cuſtodit eam.

Loci quatuor:

I. Neceßitas audiendi uerbum Dei commendatur in exemplo huius turbæ, quæ adeo auide Chriſtum audiuit.

II. Imago Eccleſiæ, doctorum et auditorũ uerbi.

III. Miraculum præſens, & eius uſus.

IIII. Exemplum Petri cum in captura piſciũ, tum in agnitione Chriſti imitandum.

DE PRIMO.

FActum eſt autẽ cum turba irrueret ad eum, ut ipſum audiret.] Exemplum huius turbæ docet Euangeliũ auide audiendum eſſe. Neq; enim adeo auide ſecuta fuiſſet hæc turba Chriſtum, niſi eius doctrinam ſumme neceſſariam eſſe intellexiſſet. Sequitur ergo Chriſtum hæc turba, non ut obſeruet ipſum: non ut in uerbis comprehendat: non ut irrideat, quemadmodum Scribæ, Phariſæi & Hypocritæ fecerunt: ſed ut audiat uerbum Domini & ſalutis pane ſaturetur. Eſt enim uerbum Dei panis cœleſtis, cuius dulcedo eſt ſupra mel & fauum, ut in Pſalmo dicitur. Concurrit igitur hæc turba tanquam famelici ad eum, qui largam aliquam Eleemoſynam diſtribuit: idq; non immerito. Quemadmodum enim corpus ſaturatur pane corporeo, quia eſt corporeũ & ipſum: ita anima pane ſpirituali, qui eſt uerbum Dei, alitur: ipſa enim ſpiritualis eſt. Deinde, ut appetitus cibi eſt ſignum ſanitatis, & faſtidium eiuſdem, ægrotantis & languentis corporis indicium eſt: ita appetitus uerbi Dei eſt animæ bene ſe habentis ſignum: & contra, uerbi Dei faſtidium arguit animæ languentis ægritudinẽ. Imitari ergo nos debemus (ſi nos uerbi faſtidiũ capit) eos qui corpore ægro ſunt. Vt enim

illi Medicos conſulunt, ut dato Pharmacò conualeſcant, & cibum appetant: ita nos (ſi uerbum Dei faſtidit & & ad illud nauſeat anima noſtra) debemus Chriſtum medicum quærere noſtris precibus, ut ille animas noſtras ſui uerbi, hoc eſt, panis ſalutaris capaces reddat: ne fame uerbi Dei deſtituti pereamus. Verbum enim Dei eſt cibus cœleſtis, hoc eſt, panis uitæ et potus, de quo qui bibit non ſitiet in æternum, Ioan. 4.

Cæterum ut cum hac turba poſsimus eſurire panem uitæ & ſitire potum cœleſtem, cogitanda eſt huius cibi neceſsitas, qua perſpecta, nemo non hunc cibum expetat, niſi qui ſuam ſalutem omnino non curat occæcatus & dementatus a Diabolo.

PRIMA neceſsitas hæc eſt, quod neceſſe ſit mori omnem animam, quæ ad finem uſq; deſtituetur hoc cibo cœleſti. Nam primum uitam conſequimur, quando ex uerbo fidem concipimus. Deinde uerbum eſt cibus fidei, quo ipſa alitur & nutritur. Hæc neceſsitas confirmatur Domini dicto: Qui non crediderit morietur. Fides enim aliunde non eſt, quam ex auditu uerbi, Roman. 10.

DEINDE ſine hoc cibo manet homo ſub ira Dei. Qui non credit (inquit Chriſtus) ira Dei manet ſuper eum.

PRAETEREA hic cibus eſt qui confortat ad uitam æternam. Hinc Paulus: Euangelium eſt potentia Dei omni credenti ad ſalutem.

POSTREMO, ut uno uerbo dicam, uerbum Dei ſemen eſt incorruptibile, ſicuti Petrus Apoſtolus docet, quo regignimur & naſcimur per gratiã filij Dei, qui antea propter primorũ parentum peccatum & noſtrũ nati eramus filij iræ. Vt ergo natura naſcimur filij iræ, id eſt, damnationis ad mortem æternam: ita gratia per ſemen uerbi Dei naſcimur filij gratiæ, id eſt, benedictionis

ad uitam

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

ad uitam æternam. Qui enim credunt ſunt filij Abrahæ & hæredes promißionis. Proinde ſi ſalus animæ noſtræ: ſi euaſio mortis, iræ Dei, & damnationis: ſi dignitas, qua adoptamur in filios Dei, nos moueat, ſimus auidi uerbi Dei, illud audiamus & conſeruemus, idq; non ſolum exemplo huius turbæ: uerumetiam totius Eccleſiæ, quæ nihil magis expetit, quam ſatiari hoc uerbo Dei.

DE SECVNDO.

Aſcendens Ieſus unam nauim, in qua ſedens docuit turbam ſtantem in littore.] His uerbis pulcerrime pingitur ſtatus Eccleſiæ militantis & fluctuantis in hoc mundo: In qua pictura obſeruanda ſunt tria: Nauis ipſa: Chriſtus ſedens in naui: & turba ſtans in littore. Nauis ipſa adumbrat Eccleſiam: Chriſtus notat omnes ſinceros doctores: turba ſtans in littore ſignificat uerbi auditores. Iam quemadmodum nauis in mari orta tempeſtate horribiliter concutitur: ita nihil in mundo magis concutitur quam Eccleſia: id quod totius mundi Hiſtoria docet. Quam triſtis fuit concußio huius nauis, quando Cain ſuum fratrem occidit. Deinde in Sodoma ſanctus Loth: & Abraham in peregrinationibus ſuis. Præterea Eccleſia Dei quantum eſt concuſſa primum in Aegypto, & deinde 40 annis, ut taceam de perſecutionibus quas Eccleſia perpeſſa eſt omnibus temporibus, ſub iudicibus, ſub regibus, in captiuitate Babylonica. Et ut omittam alia, de noſtro tempore dicam, quantum concutitur Eccleſia ab ijs qui uolunt ciues Eccleſiæ uideri: alij hæreſibus tanquam horrendis tempeſtatibus ab ipſo diabolo emißis in eam impetum faciunt. Quid non Sacramentarij, quid non alij ſectarij, Anabaptiſtæ, Libertini faciunt, ut hanc nauiculam Petri euertant?

euertant? pontifices eam hæreſeos contemnnnt: Iudæi derident: Turca aſpernatur: ciuilis magiſtratus apud multos ſeditionis eam inſimulat, quemadmodũ in hiſtoria impij Achab legimus, qui Heliæ ſanctiſsimo Prophetæ hæc uerba obiecit: an non is es qui turbas Iſrael? Quid dicam de noua inuadendi Eccleſiam ratione, quam ipſi inuenerunt qui Euangelici eſſe & dici uolunt? Impie & ſacrilege bona quæ pertinent ad conſeruandum miniſterium uerbi conuertunt in prophanos uſus. Atq; adeo Sathanas cum omnibus ſuis membris in hoc incumbit, ut fluctuantem Chriſti Eccleſiam euertat: ſed fortior eſt Chriſtus, quam ut portæ inferorum aduerſus eam præualeant.

Dixi de Eccleſiæ fluctuatione: unde & quanta ſint miniſtrorum uerbi pericula facile eſt intelligere. Vt enim Chriſtus in naui ſedet: ita & illi maximam periculorum molem ſuſtinent & multi ad grauiſsima rapiuntur ſupplicia. At turba ſtat in littore, hoc eſt, maxima pars auditorum ſunt extra periculum: nam cum oritur aliqua tempeſtas, uel ſe occultant, uel prorſus diſcedunt. Hæc ſint breuiter de concuſsione Eccleſiæ dicta.

DE TERTIO.

ET dixit Dominus ad Simonem: Duc in altum & dimitte retia ad capturam. Tunc reſpondens Simon, ait illi: Magiſter per totam noctem laborantes nihil cepimus, tuo tamen iuſſu laxabo rete. Et cum hoc feciſſent concluſerunt multitudinem copioſam, &c.] Hæc deſcriptio miraculi eſt. Petrus deſperans de piſcibus, iuſſu Chriſti dimittit rete & cepit copioſam multitudinem, ita ut duo nauigia eos ferre non potuerint. Etſi autem hoc mi-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

raculum æditum eſt cum ad confirmandam doctrinam Chriſti, tum ad fidem ſpectatorum roborandam: tamen ſuo quodam modo ad nos quoq; pertinet. Nā quicquid præſcriptū eſt in noſtram doctrinam præſcriptum eſt, ut per patientiam & conſolationem ſcripturarum ſpem habeamus. Dicā itaq; quomodo nobis ſeruiat præſens miraculū.

PRIMVM certificabit nos hoc miraculum de ueritate Euangelij: eſt enim ueluti authenticum ſigillum, quo Deus Pater Euangelium filij ſui obſignat. Nam quicquid miraculorum Chriſtus, Prophetæ, Apoſtoli unquam ædiderunt, eo ſpectat, ut doctrinam confirmet. Ita & in Marco & in Epiſtola ad Hebræos legimus. Marcus ait capite 16. Dominus cooperatus eſt Apoſtolis & confirmabat uerbum ſequentibus ſignis. Ad Hebræos 2. Doctrina ſalutis confirmata eſt Deo conteſtante ſignis et prodigijs, & uarijs efficacijs & ſpiritus ſancti diſtributionibus.

SECVNDO hoc præſens miraculum conuincit quod Chriſtus non ſolum ſit hominum terræq; Dominus: ſed etiam maris: unde fides noſtra hanc concipiet fiduciam, ut ſtatuat nihil uel in terra, uel in mari poſſe huic potenti Domino reſiſtere, quin poßit ſuos potenter ab omni periculo eripere: ſicut Ionam Prophetam ex ore Ceti eripuit ſua diuina uirtute. Non eſt igitur quod formidemus uel Diabolorum, uel hominum, uel maris crudelitatem: modo uiua fide in Chriſtum recumbamus. Vnde Ioannes: hæc eſt uictoria, quæ uincit mundum, fides ueſtra.

Ad hæc docet præſens miraculum, unde laboris noſtri benedictio & incrementum rerum proueniat. Petrus tota nocte laborauerat, ſed fruſtra. Quare? quia benedictionem ex ſua induſtria & non ex fonte benedictionis Chriſto quæſiuit: Verum poſtquam iuſſu Chriſti ſoluit retia, cepit magnam piſcium multitudinem: quo docemur quod

omn.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

omnis benedictio ex uerbo Chriſti pendeat. Contra hoc peccant quatuor genera hominum.

PRIMVM increduli, qui exiſtimant omnem benedictionem pendere ex proprio labore, aduerſus quorum ſtultitiam Dauid cecinit Pſalmum: Niſi Dominus ædificauerit domum, fruſtra uigilat qui cuſtodit eam.

DEINDE impij, qui ex uſuris & malis artibus, hoc eſt, ex benedictione Sathanæ putant rerum & ſubſtantiarum prouenire incrementa: & profecto multi uidentur inde diteſcere. Sed contra Salomon dicit: Benedictio Domini diuites facit. Neq; enim ſtatim aliquis recte diues dicitur, cum multa poßideat. Aliud eſt panis: aliud robur panis. Multi panem habent, & alia bona: quorum alij ijs uti non poſſunt: alij ijs ad luxum & ſuperbiam abutuntur: alij inde ſe quotidie ingurgitant: alijs ſunt inſtrumenta libidinum, & tyrannidis exercendæ. Qualis, quæſo, hæc eſt benedictio? Contra, pius qui mediocres habet facultates, ſuis rebus utitur in gloriam Dei, ſubſidium aliorum, & prædicat datorem bona conſcientia.

TERTIVM genus hominum, qui hic peccant, eorum eſt, qui poſtquam audiuerunt ex benedictione Domini rerum incrementa eſſe, fiunt remißiores, & negligunt ſuæ uocationis laborem, cum Dauid in Pſalmo contra dicat: Beatus uir qui timet Dominum & in mandatis uolet nimis: labores manuum tuarum manducabis: Beatus es & bene tibi erit. Hic Dauid rerum ordinem præſcribit agendi. Primo loco eſt timor Dei. 2. deſiderium & ſumma uoluptas in Dei mandato. 3. labores uocationis commendantur. 4. additur promißio: & bene tibi erit. Hanc regulam ſi multi ſequerentur hodie, ſentirent Domini benedictionem.

QVARTVM genus hic peccantium, eorum eſt,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

qui nec Deum inuocant, quando eius benedictione utuntur: nec eius auxilium implorant: nec agunt ipſi gratias pro ſua benedictione.

Diſcamus ergo hic ex præſenti miraculo & laborandum eſſe, & laboris ſucceſſum & benedictionem a ſolo Deo eſſe in quocunq; ſtatu aliquis fuerit. Si quis præſit alijs ut magiſtratus, præfectus, paterfamilias, ita cogitet: laborem ſtrenue in timore Dei: Deum colam, & inuocem, ut meis laboribus aſſit. Colonus quando arat ſuum agrum, quando ſeminat, quando conuehit in horreum, Deum habeat præ oculis, ſciat omnem benedictionem a Domino eſſe, illum inuocet, ut ſibi laboranti adeſſe uelit, & benedictionem ſuam largiri. Ita etiam concionator faciat, doceat, admoneat, exhortetur: ſed iuſſu Chriſti in timore Dei. Sed obijcies forte: ego officium facio, colo agros, prædico Euangelium, inſtituo familiam, ſed fruſtra. Nullum habet ſucceſſum mea induſtria. Diſce hic a Petro quid tibi deſit. Petrus laborauit fruſtra, donec aſſumpſit Chriſtum in nauem ſecum. Proinde tu exemplo Petri credito Chriſto, noli remiſſus eſſe, ſed in nomine Chriſti laborato & uidebis benedictionem Domini.

Sed uideo (ais) peßimos quoſq; fortunatißimos eſſe, et contra pios ſæpe uideo miſerrimos. Reſpondeo? Reſpice finem. Quare hoc reſponſum Dauidis, quod eſt in Pſalmo 36. obſerua. Vidi (inquit) impium fortem & uireſcentem, inſtar lauri uiridis, & tranſiui & ecce non fuit, & quæſiui eum & non eſt inuentus. Ita omnis gloria impiorum eſt ueluti fumus pertranſiens, Contra, qui timet Dominum non commouebitur in æternum. Exempla habemus. Vbi quæſo nunc ſunt gigantes illi glorioſi? abſorpti ſunt diluuio. Vbi diues Epulo? in tormentis iacet. Contra, ubi Abraham? Vbi Dauid? Vbi pauper Lazarus?

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

In cœlo, ubi uera beatitudine fruuntur: horum exempla imitemur.

DE QVARTO.

QVod cum uideret Simon, procidit ad genua Ieſu dicens: exi a me Domine, quia homo peccator ſum.] Hic uide quid Petro & ſocijs eius acciderit ex iſta piſcium captura. Petrus timet horribiliter & iubet Chriſtum a ſe exire. Quid? an non potius debuiſſet dicere: mane apud me Domine, ut fœlix ſit nobis piſcatura? Petrus ut ſe peccatorem miſerum: Ita Chriſtum ex miraculo iuſtum & diuina potentia præditum agnoſcit. Quare & ipſe ad genua procumbit. Cupiunt quidem homines Dei præſentiam, ſed mox ubi adeſſe intelligitur, conſcientia eos reos peccati peragente, fugiunt & timent donec diuina uoce eriguntur & ſentiunt contra peccati conſcientiam conſolationem: quemadmodum hic Dominus timentem erigit dicens: Noli timere, ab hoc tempore homines capies. Hic non ſolum erigit Petrum, uerumetiam eum eligit in Apoſtolum, ut ſuo tempore uerbo prædicationis homines capiat. Nam ut piſces reticulo: ita homines uerbo prædicationis capiuntur, & de mari peccatorum in Eccleſiam Chriſti colliguntur, non ut moriantur: ſed ut æternum beati uiuant per Chriſtum Ieſum Dominum noſtrum, cui honor, laus & potentia in ſæcula ſæculorum, AMEN.

DOMINICA SEXTA TRINITATIS MATTH. 5.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

DIco uobis: Niſi abundauerit ueſtra iuſticia plusquam ſcribarum & Phariſæorum, non poteſtis ingredi in regnum cœlorum. Audiſtis, quod dictum ſit ueteribus, Non occides: quiſquis autem occiderit, obnoxius erit iudicio. At ego dico uobis, quod quiſquis iraſcitur fratri ſuo temere, obnoxius erit iudicio. Quicunque uero dixerit fratri ſuo, Racha, obnoxius erit concilio. Quiſquis autem dixerit, fatue, obnoxius erit gehennæ incendio. Itaque ſi obtuleris munus tuum ad aram, & illic recordatus fueris, quod frater tuus habeat aliquid aduerſum te, relinque illic munus tuum coram altari, & abi, prius reconcilieris fratri tuo, & tum ueniens offer munus tuum. Habeto beneuolentiam cum aduerſario tuo cito, dum es in uia cum illo, ne quando te tradat aduerſarius iudici, & iudex te tradat miniſtro, & in carcerem conijciaris. Amen dico tibi, non exibis illinc, donec perſolueris extremum quadrantem.

ENARRATIO TEXTVS.

HIc textus eſt pars concionis, quam habuit Chriſtus in monte ad diſcipulos, quos recens elegerat, in qua, ut ſummatim dicam, eos docet quod non ſoluendæ legis gratia uenerit: ſed implendæ. Et quoniam Phariſæi legis interpretes peruerſe & male legem Dei interpretati ſunt, Chriſtus eorum errorem corrigit ac legem interpretatur. Illi enim legis doctrinam ad externa facta pertinere putarunt: Contra, Chriſtus ad intimos animorum re-

ceſſus

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

ceſſus eam pertinere conuincit. Deinde præſcribit Chriſtus in eadem concione formam Eleemoſynæ dandæ, ieiunij rationem, & precandi modum. Quæ omnia eo ſpectant, ut homines intelligant, quam procul abſit a legis Dei perfectione, & quam neceſſarius fuerit Chriſti aduentus, in quem omnis qui credit, uindicatur a iure legis & damnationis. Hæc ſint dicta de ſumma concionis Chriſti quam habuit in monte. Verum particula eius concionis, quæ hoc die in Eccleſia proponitur, ſicuti audiuiſtis reprehendit Phariſaicam iuſticiam, & propoſito legis quinto præcepto, oſtendit quantum aberrarunt in interpretando legem Phariſæi. Nam ut hi putarunt ſatis eſſe hominem manu non occidere: ita Chriſtus non ſolum reos huius legis pronunciat, qui homicidiũ externum committunt: uerumetiam omnes qui cogitant aliquid aduerſus proximum, ſicuti mox audiemus.

Loci duo:

I. De triplici iuſticia, Phariſaica, legali & Chriſtiana.

II. Explicatio præcepti quinti.

DE PRIMO.

NIſi abundauerit iuſticia ueſtra pluſquam Scribarum & Phariſæorum non intrabitis in regnum cœlorum.] Vt hæc rite intelligamus, neceſſe eſt dicere de triplici iuſticia: de Phariſaica, quam Chriſtus hic reprehendit: de legali iuſticia, quam Deus ſua uoce nobis commendat: et de Chriſtiana iuſticia, qua ſola cõſiſtimus corã Deo.

Phariſaica iuſticia deſcribitur Matth. 15. Cuius deſcriptionis hæc ſunt peculiaria capita. PRIMVM accuſant Chriſtum: tantum abeſt, ut eum redemptorem agno-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

ſcant. DEINDE, omnia faciunt in hoc,ut ſpectentur ab
hominibus: ſunt Hypocritæ, apparent foris religioſi
& ſancti: cum interim ſint hoſtes Dei & omnium pio-
rum, quos ut rabioſi canes inſectantur. TVM, irrita fa-
ciunt præcepta Dei,propter traditiones hominum. Nam
in locum præceptorum Dei ſubſtituunt mandata homi-
num, ut Deus illis colatur,uelit nolit. Hæc maxima con-
tumacia in Deum eſt. Nam hic non ſolum contemnitur De
us, & plus tribuitur humanæ ſtulticiæ, quam ſapientiæ
Dei: uerumetiam traditionibus humanis ſtudium pietatis
erga Deum aboletur, & opera caritatis extirpantur.
AD HAEC, appropinquant Deo labijs & cor eorum lon
ge eſt ab illo. PRAETEREA, dicuntur comedere domos
uiduarum, dum eas ſub ſanctimoniæ ſpecie auare ad ſe per
trahunt. HVC accedit, amant primos accubitus,qua re
notatur eorum ſuperbia. POSTREMO, claudunt re-
gnum cœlorum ante homines dum falſa interpretatione
legis homines a fide Chriſti abſtrahunt. Breuiter ſunt ſi-
miles ſepulcris dealbatis,ut Chriſtus ait: foris enim appa
rent ſancti, intus uero ſcatent impuris affectibus. Exem-
plum habemus in Phariſæo qui aſcendit in templum cum
publicano,qui non ſolum gloriatus eſt de ſuis bonis operi-
bus,ieiunio & decimis: uerumetiam proximo ſuo detra-
xit: ita aperte totam legem Dei primam & ſecundam
tabulam tranſgreſſus,& nihilominus putauit ſe iuſtum,et
ſuis operib. meruiſſe cœlũ. Ex his quæ hactenus dicta ſunt
hanc iuſticiæ Phariſaicæ deſcriptionem poſſumus collige
re. Iuſticia Phariſaica conſiſtit in externis moribus, ua-
cans timore Dei & fide in Deum, quæ ut a Deo pro ſuis
operibus cœlũ expectat: ita ab hominibus larua fictæ ſan-
ctitatis laudẽ uenatur. Non eſt igitur mirũ,quod Chriſtus
dicat: [Niſi abundauerit iuſticia ueſtra pluſquam ſcriba-

rum &

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

rum & Phariſæorum,non ingrediemini in regnum cœlorum.] Hæc ſint dicta de Phariſaica iuſticia: iam de legali iuſticia pauca dicamus.

De legali iuſticia quatuor dicam. 1. Quid ſit. 2. An quiſquam iuſtificetur lege. 3. Quis ſit uſus legis. 4. Quomodo lex credentibus in Chriſtum ſit abrogata.

Iuſticia legalis eſt obedientia perfecta, pura & perpetua erga legem Dei: ſeu eſt perpetua & perfecta dilectio Dei & proximi. Ita enim lex dicit: Diliges Dominũ Deum tuum ex toto corde, ex tota anima, ex omnibus uiribus, & proximum tuum ſicuti te ipſum. Neque enim lex Dei, quæ eſt regula iuſticiæ legalis, requirit externam obedientiam tantum: ſed ab omni homine requirit perfectam,puram & perpetuam obedientiam erga Deũ, & ſimul promittit uitam & ſalutem obedientibus, & comminatur mortem æternã hanc obedientiam non præſtantibus. Non eſt contenta externa larua: ſed requirit cor purum, affectus congruentes cum lege Dei, uoluntatẽ promtiſſimam erga Deum. Deinde in omnibus uiribus, interioribus & exterioribus plenam & perpetuam harmoniam congruentem ad uoluntatem Dei. Huiuſmodi iuſticiam a lege requiri patet ex interpretatione Chriſti & ex illo Pauli dicto: lex eſt ſpiritualis, ego autem carnalis: requirit ergo ſpiritualem obedientiam.

Habemus qualis ſit legis iuſticia: iam ſecundo loco quæritur, an ullus in toto humano genere hac legali iuſticia poſſit iuſtificari. Ad quam quæſtionẽ ſimpliciter reſpondeo, quod nemo unquam poſt lapſum Adæ extiterit, præter ſolum Chriſtũ, qui legis obediẽtia eſt iuſtus factus coram Deo, id quod quatuor rationibus confirmabo.

PRIMA: Natura humana eſt impura & peccati contagione fœdata, non ergo magis poteſt producere

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

puram obedientiam erga Deum, *quam turbulentus & fœdatus fons producat puram & limpidam aquam: & quam arbor putrida bonos fructus producat.* Vnde *Eſaias 64. clamat omnem iuſticiam noſtram eſſe ſimilem impuriſſimo panno.*

SECVNDA: *Omnes homines experiuntur obedientiam, quam præſtant erga legem* Dei, *habere quatuor conditiones cum lege* Dei *pugnantes.* Primum *enim hominũ obedientia eſt temporanea, ſed lex* Dei *requirit perpetuam.* Deinde *eſt contaminata.* Impurum *enim eſt cor hominis, unde proficiſcitur.* Tertio *eſt imperfecta.* Non *enim præſtatur iuxta exactam legis regulam.* Quarto *eſt fucata malis opinionibus.*

TERTIA: *Scriptura diſerte pronunciat nullum iuſtum eſſe lege, ne unum quidem.* Et Dauid *inquit: Si iniquitates obſeruaueris* Domine, *quis ſuſtinebit.* Item: *non iuſtificabitur in conſpectu tuo (ſcilicet per opera legis) ullus homo.*

QVARTA: *Si iuſtificari poſſent homines ex operibus legis, uon opus haberemus iuſticia* Chriſti. Hinc Paulus Gal. 2. *Si ex operibus eſt iuſticia,* Chriſtus *fruſtra mortuus eſt.* Eſt *enim ille mortuus propter peccata noſtra, & excitatus propter iuſtificatiooem noſtri.* Hinc *iam patet quod nullus habeat eam iuſticiam quam lex requirit.*

Iam *ſequitur tertia quæſtio de uſu legis, quis ſit.* Vſus *legis diuinæ eſt triplex: ſcilicet externus, internus, & ſpiritualis.* Externus *pertinet ad hunc externum hominem, ut honeſte in hac uita uiuamus, quem uſum habet communem cum ciuilibus & humanis legibus.* Internus *pertinet ad ueterem hominẽ: nam nobis lex reuelat iram* Dei *monſtrato peccato.* Spiritualis *uſus pertinet ad nouum hominem, ut fide incoemus obedientiam* Deo *præ-*

ſtare

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

ſtare ſecundum ſuam legem, quantum quidem fieri poteſt in hac corruptione, quæ obedientia Deo grata eſt propter fidem in Chriſtum.

Sequitur quarta quæſtio. Cum enim pia mens audit legem pronunciare maledictos omnes qui non præſtant legi perfectam obedientiam, incipit legis ſententiam metuere. Hic proinde ſciendum eſt, quod Dei lex ſit pijs abrogata & prorſus abolita, quantum quidem ad maledictionem attinet. Chriſtus enim maledictionem legis in ſe pro nobis, modo in Chriſtum credimus, recepit. Vnde Paulus: Chriſtus factus eſt pro nobis maledictũ. Et Ioan. 3. Omnis qui non credit in filium, ira Dei manet ſuper eum. Et in Epiſtola: Sanguis Ieſu Chriſti emundat nos ab omni iniquitate, id eſt, a maledictione quæ nobis pro iniquitate noſtra deberetur. Atq; ita habemus breuiter dictum, quænam ſit legalis iuſticia: quod legis operibus nemo iuſtificetur: Quis ſit legis uſus: & quatenus lex Dei abrogata ſit: Nunc de iuſticia Chriſtiana pauca dicenda ſunt, ut intelligamus qua in re Phariſaicæ præferenda ſit.

Iuſticia Chriſtiana eſt obedientia Chriſti credenti imputata. Iuſtus enim Euangelice is dicitur, cui Deus peccata condonat, & imputat iuſticiam filij ſui, & acceptat gratis ad uitam æternam. Quicunque enim credit in CHRISTVM, dum a reo fit non reus, & ab iniuſto fit iuſtus ob CHRISTI iuſticiam ſibi imputatam, dicitur iuſtificari. Quod autem iuſticia Chriſti imputetur credenti, probatur multis ſcripturæ dictis. Qui credit in eum, qui iuſtificat impium, imputatur fides eius ad iuſticiam. Et Rom. cap. 5. Quemadmodum inobedientia unius hominis multi conſtituti ſunt peccatores: ita obedientia unius Ieſu Chriſti multi conſtituentur iuſti, 2. Corinth. 5. Eum qui non nouit peccatum, fecit peccatum, ut nos fieremus

iuſticia

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

iuſticia Dei in ipſo. Quod autem ad hanc Euangelicam iuſticiam non requirantur opera legis, probant multa teſtimonia. Rom.3. Arbitramur hominem fide iuſtificari abſque operibus legis. Et Galat.2. Scimus quod non iuſtificetur homo ex operibus legis, ſed ex fide Ieſu Chriſti, & nos in Chriſtũ Ieſum credidimus, ut iuſtificaremur ex fide, & non ex operibus legis. Hinc iam concluditur, quod iuſtificatio Chriſtiana ſit credentis perſonæ in Chriſtum abſolutio a peccato, imputatio iuſticiæ Chriſti, & acceptatio ad uitam æternam gratis propter Chriſtum.

Hæc breuiter ſint dicta de triplici iuſticia: nunc pauca addam de diſcrimine: & primum dicam quomodo Chriſtiana iuſticia differat a legali iuſticia. Deinde quomodo a Phariſaica.

PRIMVM ergo diſcrimen inter legalem iuſticiam & Chriſtianam eſt, quod legalis ex operibus legis ſit: Euangelica uero ſine operibus legis. SECVNDVM, quod legalis ſit operantis, & Euangelica ſit credentis. TERTIVM, quod legalis non imputetur gratis, ſed ſit ex merito propriæ obedientiæ: Euangelica uero imputetur ſine merito propriæ obedientiæ. QVARTVM, quod legalis ſit formalis, ut quæ ex iuſtis actionibus hominis formetur: Euangelica uero imputatiua ſit, cum iuſtæ Chriſti actiones credenti imputantur. Proinde iuſtificari dicitur legaliter, qui ab iniuſto fit iuſtus, ob ſuam iuſticiam & legis impletionem, iuxta illud: Qui fecerit ea homo uiuet in eis. Sed Euangelice iuſtificari dicitur, qui a reo fit non reus ob iuſticiam Chriſti, quæ fide apprehenditur. Iuſticia legalis eſt perfecta obedientia hominis erga legem Dei: ſed Chriſtiana ſeu Euangelica iuſticia eſt obedientia Ieſu Chriſti, imputata credenti. Iuſtus legaliter eſt qui iuſte agit iuxta legis ſententiam: ſed iu-

ſtus Euangelice dicitur, cui Deus peccatum condonat, imputat iuſticiam Chriſti & acceptat ad uitam æternam gratis propter Chriſtum. Iuſtificatio legalis eſt approbatio hominis coram Deo ob integritatem & perfectionem ſuæ obedientiæ erga legem Dei: ſed iuſtificatio Chriſtiana ſeu Euangelica, eſt approbatio hominis coram Deo ob integritatem & perfectionem obedientiæ Chriſti erga Deum Patrem.

Habemus diſcrimen inter iuſticiam Chriſtianam & legalem: nunc uideamus, quomodo Chriſtiana iuſticia Phariſaicam iuſticiam excedat. Excedit autem Chriſtiana iuſticia Phariſaicam his quatuor: Cauſſa: qualitate: effectu: fine. Cauſſa Chriſtianæ iuſticiæ eſt Deus, Chriſti meritum & fides apprehendens oblatum beneficiũ: ſed cauſſa Phariſaicæ iuſticiæ eſt Hypocriſis hominis, ignorantia iuſticiæ Dei & externa traditionum humanarum obſeruatio. Qualitas iuſticiæ Chriſtianæ eſt in Chriſto obedientia & impletio legis: ſed iuſticiæ Phariſaicæ qualitas externa tantum larua eſt fictæ & mentitæ ſanctimoniæ. Effectus iuſticiæ Chriſtianæ eſt nouitas ſpiritus, timor Dei, uera pietas, inuocatio, uera humilitas, patientia & incoata obedientia erga legem Dei, adeo quod fide iuſtificatus homo, nihil magis in uotis habeat, quam ut Deo obtemperet: breuiter ſumma eius uoluptas in lege Domini eſt, poſtquam ſcit damnationem ſublatam eſſe Chriſti merito: ſed iuſticiæ Phariſaicæ effectus, eſt ſuperbia, gloriatio coram Deo, ſuperſtitio, contemtus proximi, breuiter talis eſt fructus, qualis arbor. Non enim poteſt mala arbor bonum fructum facere. Finis iuſticiæ Chriſtianæ eſt habere pacem cum Deo, acceſſum ad Deum, gloriam Deo tribuere, & tandem uitam æternam conſequi gratis propter Chriſtũ: ſed finis Phariſaicæ iuſticiæ eſt ſibi

ipſi

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

ipſi laudem tribuere, Deo eripere, & apud homines gloriari, quam tandem ſequetur horribilis pœna, niſi fiat ad Dominũ conuerſio. Hæc iam ſint dicta de triplici iuſticia & earum differentijs quas tenere admodum utile eſt.

DE SECVNDO.

QVintum præceptum, Non occides, interpretatur Dominus, ut Phariſæorũ falſam interpretationẽ confutet. Illi tantum putauerunt externum homicidium prohiberi: at Chriſtus penitius legem introſpicit, & tria alia addit præter externum homicidium [Audiuiſtis (inquit) quod dictum ſit antiquis: non occides, quiſquis autem occiderit tenebitur iudicio:] id eſt, quicunq; hominem occiderit reus erit corã iudicio: loquitur enim hic de externo homicidio & eius pœna, quæ eſt damnatio ciuilis per legem. Iudicium dicebatur in quo Triumuiri ſedebant, quando cauſſarum dijudicatio erat facilis. Qui enim externum homicidium manu perpetrauit, ſententia legis reus erat mortis, quam ſententiam pauci potuerunt pronunciare. Hic tantum loquitur de iudicio humano ex legis ſententia. Iudicium enim ſpirituale ſatis notum fuit, quod erat maledictio. Sequitur interpretatio.

[At ego dico uobis: Qui iraſcitur fratri ſuo reus eſt iudicio.] Hic iram ponit inter genera homicidij. Hanc prohiberi quinto præcepto non animaduerterunt Phariſæi. Quare dicit: [at ego dico uobis.] Quaſi diceret, Phariſæi uolunt, quod ſolus is uiolet quintum præceptum, qui manu ſua occidit hominem: ſed ego dico uobis, quod plus requirat iſta lex. Nam prohibet etiam iram quæ non proficiſcitur ex iuſta cauſſa & tendit ad bonum finem.

Deinde addit & aliud peccatum quinti præcepti: [& quicunque dixerit fratri ſuo Racha,] id eſt, qui ullo ſi-

gno

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

gno ſignificat proximi contemtum eſt reus coram concilio. Præterea [qui dixerit fratri ſuo fatue,] reus eſt gehennæ, id eſt, qui conuicijs & contumelijs obruerit proximum, reus eſt legis diuinæ, atque adeo obnoxius pœnis inferni. Breuiter quinto præcepto prohibentur. 1. omnia cogitata, quibus male de proximo cogitamus. 2. omnia ſigna contemtus proximi. 3. omnia dicta acerba in proximum, ut conuicia, ludibria. 4. externum homicidium: et contra, omnia opera mandantur quæ cum his pugnant, ut candide iudicare de proximo, ſignis oſtendere candorem erga proximum, bene loqui proximo, & eius perſonam defendere & tueri aduerſus iniuriam.

Cæterum ut Chriſtus oſtendat, quam ſit neceſſarius amor proximi, & quam ſit pernicioſa iniuria, qua proximus afficitur, duo conſilia, quæ argumenta continent duo, proponit.

VNVM ſumitur a damno, in quod incurrit homo iniurius proximo coram iudicio diuino. ALTERVM, a damno, in quod incidit coram iudicio humano, qui proximum læſit.

Prius ſic habet: [Si obtuleris munus tuum ad altare, &c.] Proponit exemplum, quod conueniebat iſti tempori & iſti populo, ſtante Repub. Moſis. Eſt autem dicti huius hæc ſententia. Deus non iudicat tuum munus ſibi gratum & acceptum, ſi fratrem tuum odiſti: hoc eſt, nullus cultus Deo eſt acceptus, qui ab eo præſtatur, qui caritate erga proximum eſt uacuus. Sed quæ eſt huius regulæ ratio? Deo nihil gratum eſt, quod ab eius hoſte proficiſcitur, ἄδωρα γὰρ τῶν ἐχθρῶν δῶρα. Iam autem Ioannes ait: Qui dicit, diligo Deum, & odit fratrem, mendax eſt. Nam dilectionis Dei fructus perpetuus & naturalis eſt dilectio proximi. Qui (ait Dominus) diligit me, ſeruat

mandata

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

mandata mea. Vbi ergo fructus hic non adeſt, arborem quoque abeſſe certum eſt. Quicunq; ergo proximum non diligit, fruſtra Deo ſacrificium offert.

Oratio in ſcriptura ſacrificium eſt: ſed fruſtra oras ſi odiſti proximũ. Gratiarumactiones ſunt uituli laborũ, quos ſi uis Deo placere, reconciliare prius cum proximo, & poſtea ex fide offerto. Crux eſt ſacrificium modo fide temperata fuerit. Nam ſine fide eſt iuſtum peccati ſupplicium. Sabbathiſmus eſt Deo gratus cultus: ſed contaminatur proximi odio. Eleemoſyna in ſcriptura dicitur ſacrificium boni odoris: ſed Paulus dicit: Si inſumſero totam ſubſtantiam in pauperes, & caritatem non habeam, nihil ſum. Atq; ita de omni opere, quod Deus requirit, iudicandum eſt. Hic unuſquiſque ſe ipſum examinet, & non adhibeat doloſam ſtateram.

SECVNDVM ſic habet: [Habeto beneuolentiam cum fratre tuo, cum adhuc in uia es &c.] Qui offendit & lædit proximum incurrit in manus magiſtratus, & conijcietur in carcerem, unde non eximetur, donec pro damno ſatisfecerit. Quare ne hoc fiat, mature tibi reconciliandus eſt proximus. Cum itaque ſine caritate & fruſtra Deum colis, & in periculum coram Magiſtratu incidis, conſultum eſt ut ſis proximo carus. Huc accedit ſententia Dei: Iudicium abſque miſericordia ſentiet, qui non fecit miſericordiam: huc parabola pertinet de debitore, cui Dominus condonauit totum debitum &c.

Cæterum Papiſtæ ex hoc loco ſuum Purgatorium extruunt, de quo hodie in ſuis templis concionantur: Quibus reſpondeo.

1. In his uerbis nulla fit mentio purgatorij: ſed carceris, in quem conijcitur a Magiſtratu, qui proximum læſit.

2. Quia

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

2. Quia confugiunt ad allegoriam, ſciant ſe infirmo niti fundamento. Primum enim nulla allegoria eſt recipienda niſi quæ expreſſo uerbo confirmari poteſt. 2. nulla allegoria quæ pugnat cum analogia fidei eſt probanda. 3. nulla allegoria, in qua uel eſt aliquid abſurdi, uel ex qua aliquid abſurdi ſequitur, eſt admittenda. Huic proinde præcepto cum nullus ſatisfacere poßit, agamus pœnitentiam, confugiamus ad Chriſtum & deinde conemur Deo iuxta hoc præceptum obedire quantum fieri poteſt per auxilium Chriſti, cui gloria in ſæcula ſæculorum, AMEN.

DOMINICA SEPTIMA

TRINITATIS, EVANGELIVM Marci 8.

IN diebus illis, cum turba admodum multa eſſet, nec haberent quod manducarent, accerſitis ad ſe Ieſus diſcipulis ſuis, ait illis: miſericordia tangor erga turbam, quia iam triduo manent apud me, nec habent quod edant, & ſi dimiſero eos ieiunos in domum ſuam, deficient in uia. Quidam enim ex eis e longinquo uenerant. Et reſponderunt ei diſcipuli ſui: Vnde iſtos quis poterit hic ſatiare panibus in ſolitudine? Et interrogauit eos: Quot panes habetis? Illi uero dixerunt, Septem. Et præcepit turbæ diſcumbere ſuper terram. Et acceptis ſeptem panibus, cum gratias egiſſet, fregit, deditque diſcipulis ſuis ut apponerent. Et appoſuerunt turbæ. Et habebant piſciculos paucos, &

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

cum benedixiſſet, iuſsit apponi & hos. Comederunt autem & ſaturati ſunt, ac ſuſtulerunt, quæ ſuperfuerant, fragmentorum ſeptem ſportas. Erant autem qui comederunt ferme quatuor mille, & dimiſit illos.

ENARRATIO TEXTVS.

Hoc anni tempore proponitur iſtud Euangelium, quia eſt meßis: idq; ideo ut admoneamur, quod fruges & fructus terræ generentur Dei benedictione: unde admonebimur gratitudinis erga Deum pro iſto munere. Statuere igitur abſq; omni dubitatione debemus, quod Deus terræ naſcentia nobis largiatur, ad huius uitæ ſuſtentationem, quibus reuerenter uti debemus tanquam donis Dei manu nobis porrectis & datis, idq; in Dei gloriam, proximi utilitatem & ſtatus noſtri ſuſtentationem. Porro ſumma Euangelij eſt, quod præterquam quod Chriſtus hoc miraculo probet ſe uerum Meßiam eſſe, præditum diuina potentia, etiam oſtendat ſe habere curam eorum, qui ſe ſequuntur, iuxta promißionem ipſius: Quærite primum regnum Dei & iuſticiam eius & reliqua adijcientur uobis.

Loci tres:

I. *Sors eorum qui Chriſtũ ſequuntur in hac uita.*
II. *Affectus Chriſti erga eos qui ſe ſequuntur.*
III. *Recta utendi Dei donis ratio.*

DE PRIMO.

Cum turba multa eſſet nec haberet quod ederet etc.] In hac turba tanquam in tabula oſtenditur nobis qualisnam ſit ſors eorum, qui Chriſtum ſequuntur in hoc mundo

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

mundo. Per multas enim tribulationes ad regni cœleſtis poſſeßionem peruenire oportet. Hæc turba uenit in deſertum, ubi non eſt panis: ſed fames, periculum, mors. Eandem fortunam experientur omnes, qui Chriſtum ſequi uolunt: ideo non fruſtra Chriſtus iubet, ut qui uelit ſuus diſcipulus eſſe, abneget ſemetipſum, tollat crucem ſuam & ſe ſequatur. Et Paulus: omnes qui uolunt pie in Chriſto uiuere perſecutionem patientur. Verum, ſit Deo gloria, ſors tamen noſtra melior eſt, quam eorum qui in mundo beati uidentur. Nam finis & exitus erit lætus: ideo Chriſtus ait: Beati qui lugent, quia conſolationem accipient.

Sed quæ cauſſa eſt, quod diſcipuli Chriſti in hoc mundo affligantur? hoc mirum non eſt. Quod præceßit in capite, ſequetur in membris, donec hic mundus ſteterit: idque ideo quia ſunt in deſerto, hoc eſt, in mundo inter membra Sathanæ: quæ CHRISTUM & eius membra ferre non poſſunt. Id quod olim prædictum fuit: Semen ſerpentis mordebit calcaneum ſeminis mulieris: hoc eſt, Sathan cum ſuo ſemine perſequetur Chriſtum & eius membra. Nam ubi Sathan uidit creſcere Chriſti regnum & ſuum deſtrui, fremit & iraſcitur, & tanquam ſaucius leo inſurgit aduerſus oues Chriſti, ut eas deuoret. Hoc eſt quod Petrus dicit: Diabolus tanquam Leo rugiens circumit quærens quem deuoret. Leo enim amiſſis catulis & præterea famelicus, in quæuis quæ ei obuiam fiunt inſurgit, ut uaſtet, deuoret & perdat. Simile ſtudium eſt Sathanæ, quando uidet ſe ſuos catulos amittere, id eſt, eos, qui prius fuerunt ſub eius poteſtate, conuerti ad Chriſtum, armat ſuos ſatellites aduerſus Eccleſiam, ut alij eam oppugnent Hypocriſi, alij Sophiſtica, alij tyrannide, alij ſcandalis & ſchiſmatibus: quemadmodum omnibus temporibus fecerat, & hodie non ceſſat: &

ſi aliud non poteſt, conatur eam fame necare in deſerto. Verum Chriſtus contra, regnum quod ſuo ſibi acquiſiuit ſanguine fortiter tuetur, dat ſpiritum ſanctum, dat panem, excitat pios Doctores, qui pabulo cœleſti eam paſcant, & in medijs periculis adeſt opitulator, quemadmodum hoc præſenti facto declarat: uſq; adeo furioſus Sathan & rabioſi hoſtes Eccleſiæ non præualebunt aduerſus eum. Nam ipſe excubias agit ſuper Eccleſiam, & eam ſtrenue tuetur. Nec eſt quod quiſquam aliter exiſtimet Chriſtum hodie affectum eſſe erga ſuam Eccleſiam, quam fuit erga hanc turbam. Tametſi enim non ſemper Eccleſiam ſuam uiſibilibus miraculis defendit: tamen ſpiritualiter, inuiſibiliterq; non minora miracula hodie ædit in gubernanda Eccleſia. Non eſt enim perſonarum apud ipſum reſpectus, ſed fidei & bonæ cauſſæ. An non magnum miraculum eſt, quod illum unicum uirum beatum Lutherum, Sathan & totus mundus aduerſus ipſum armati, non potuerint pilum capitis eius mouere? An non magnum miraculum eſt hodie, quod Pontifex cum florentiſsima mundi parte non poſsit Eccleſiam abolere? Conatur quidem Papa curſum Euangelij flumine ſanguinis martyrum impedire, ſed quo plures occiderit, eo plures quaſi ex eorum ſanguine naſcuntur, ſicuti in Hiſpania & Gallia hodie uidere eſt.

Muniamus ergo nos contra furores Sſthanæ & potiſſimum contra ſcandalum deformitatis et paupertatis Eccleſiæ: nec deficiamus a Chriſto propter ulla terriculamenta Sathanæ: nec abijciamus confeſsionem, etiam ſi famem nos in hoc deſerto pati ſit neceſſe: nec ſinamus nos moueri eorum exemplo, qui propter perſecutionem & famem diſcedunt a Chriſto: quemadmodum populus Iudaicus fecit, dum fame & perſecutionibus a uicinis ho-

ſtibus

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

hoſtibus premeretur. Ita enim Hieremiæ Prophetæ contumelioſe reſtiterunt, quemadmodum legitur, Hieremiæ 44. Sermonem, quem locutus es ad nos in nomine Domini, non audiemus ex te: ſed faciendo faciemus omne uerbum, quod egreditur de ore noſtro, ut ſacrificemus reginæ cœli (id eſt, Soli) & libemus ei libamina, ſicuti fecimus nos & Patres noſtri in urbibus Iuda et in plateis Ieruſalem, & ſaturati ſumus panibus & bene erat nobis, malumq; non uidimus. Verum ex eo tempore, quo ceſſauimus ſacrificare reginæ cœli & ei libare libamina, indiguimus omnibus, & gladio & fame conſumpti ſumus. Sed quid reſpondet illis Hieremias ſanctus ille Propheta? Non ita eſt, inquit, ſed propter abominationes ueſtras & multa ſcelera uos punit Deus, & quod nolueritis ambulare in præceptis Domini. Ad eundem modum hodie multos inuenies, qui ob famem, caritatem annonæ & alia incommoda uolunt deficere a Chriſto & eius Euangelio. Dicunt enim, quando habuimus miſſas, quando Monachos aluimus, quando ſanctos inuocauimus, abundauimus omnibus bonis: ſed poſtquam hæc noua doctrina uenit, plurima cum illa mala uenerunt: non eſt tantus timor Dei (inquiunt) minor eſt inter homines caritas: maiora & frequentiora diſsidia: maior tyrannis: omnia cariora ſunt. Ita ſe homines excuſant, ne ſequantur Chriſtum. Sed ſi uis ſcire cauſſas horum malorum, ego dicam. Seruus ſciens uoluntatem Domini &c. (inquit Chriſtus) uapulabit plagis multis. Nos ſcimus quod rectum eſt, & non facimus. Ideo Deus nos punit pluribus plagis. Deinde & aliæ ſunt cauſſæ, nempe tyrannis Diaboli, qui magis ſæuit in Eccleſiam Chriſti, quam in alios cœtus mundi, idq; Deo permittente, ut probentur electi, id eſt, ut periculum faciat de ijs, qui uere Chriſto adhærent, & eum corde colunt & non labijs.

Vos igitur adhortor propter Chriſtum & propriam ueſtram ſalutem, ut malorum hominum blaſphemis uocibus non permittatis uos corrumpi, ut a Chriſto deficiatis, propterea quod oporteat illum in deſertum ſequi, ubi eſt crux, ubi eſt fames, ubi ſunt lupi, ubi mille mortis pericula: Imo potius mentes noſtras in cœlum leuemus, ubi Chriſtus ſedet ad dexteram Patris in gloria cœleſti. Neque enim alia uia nos in cœlum perueniemus, quam ipſe, qui eſt caput & nos membra. Is in hac uita famem & frigus, & alia dura paſſus eſt: hæc & nos patienter feramus: quod ſi fecerimus, olim cum illo glorificabimur.

DE SECVNDO.

ET ait Dominus ad diſcipulos: miſereor ſuper turba, quia ecce iam triduo ſuſtinent me, nec habent quod manducent. Et ſi dimiſero eos ieiunos in domum ſuam, deficient in uia.] His uerbis deſcribitur affectus Chriſti erga turbam ſe ſequentem. Dolet corporis famem: multo magis putandus eſt dolere animæ famem. Nam ut anima corpore multo eſt nobilior: ita animæ fames multo eſt pernicioſior. Quid facit ergo miſericors Dominus? Corpus alit corporali cibo, animam ſpirituali: corpus pane terreno, animam pane cœleſti, hoc eſt, uerbo Dei. Hic ratio noſtra, quæ uult ſapere in rebus diuinis, etſi ſtulta eſt, quærit. Quid? an non Chriſtus eſt Deus? cur igitur non ſtatim ædito miraculo illos pauit? aut ſine pane illos ſuſtentauit? Noluit ordinem naturæ ſine magna cauſſa mutare. Ordo autē diuinitus inſtitutus eſt, ut quemadmodum corpus pane: ita anima alatur & ſuſtentetur uerbo Dei. Et hoc eſt quod dicitur in Moſe: Non in ſolo pane

uiuit

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

uiuit homo, ſed ex omni uerbo, quod procedit ex ore Dei. Non ergo uult, ut aliquid contra hunc diuinum ordinem expectemus: ſed ut ipſius diuina miſericordia nitamur, expectantes ab eo auxilium in tempore opportuno.

Hunc diuinum ordinem Phanatici inuertunt. Scribitur de duobus Eremitis, qui cum incidiſſent in latrones, nec haberent quod ederent, grauem famem ſunt perpeßi: quorum tandem miſerti latrones, panes eis præbuerunt comedendum. At illorum unus ait: non comedam niſi panis mihi diuinitus detur. Alter accepit cum gratiarum actione & comedit: & paulo poſt, qui expectauit de cœlo panem, mortuus eſt fame: & alter euaſit incolumis, qui non miraculum expectauit, ſed tanquam ex manu Dei ſumpſit panem ſibi a latronibus oblatum. Anabaptiſtæ hodie etiam hunc ordinem inuertunt. Chriſtus iußit prædicari Euangelium, ut illo alatur anima tanquam pane ſpirituali: ſed Anabaptiſtæ, contempto uerbo, nouas reuelationes expectant ſine uerbo. Vnde fit, ut in laqueos Diaboli incidant, qui ſe conuertit in Angelum lucis, ut eos præcipitet in damnationem. Vt ergo ordinem diuinitus inſtitutum non inuerteret, CHRISTVS differt miraculum: Sed tandem uincit affectus, quem erga ſuos habet pluſquam paternum. Nam qualis ſit Chriſti affectus erga ſuos non ſolum Euangeliſta in hoc Euangelio oſtendit, cum dicit: [Miſericordia commoueor erga turbam:] uerum etiã Propheta Iſaias cap. 49. pulcerrima figura oſtendit: Nunquid (inquit) obliuiſci poteſt mater infantis ſui, ut non miſereatur filij uteri ſui? & ſi illa oblita fuerit, ego tamen non obliuiſcar tui. Ecce in manibus meis deſcripſi te. Hunc affectum Chriſti erga ſuos etiam parabola de filio prodigo pingit. Quid dicam de ſimilitudinibus & parabo-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

parabolis? Crux Chriſti oſtendit qualem Chriſtus habuerit erga ſuos affectum. Adeo enim nos amauit adhuc hoſtes, quod ignominioſißimam mortem pro nobis redimendis ſubierit. Sed quo hæc ſpectant? Primum eo, ut induamus filialem affectum erga Deum Patrem & Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum. Deinde, ut agnito eius erga nos amore, nihil ſit nobis in uita carius, nihil dulcius, nihil preciosius, quam eius uoluntati nos totos ſubijcere, ac ipſius uoci obtemperare: in qua re conſiſtit perfectio Chriſtiana in hac uita. Ita legimus patrem noſtrum Abrahamum feciſſe, qui poſtquam audiſſet a Domino: Ambula coram me & eſto perfectus, accepit mandatum, ut filium ſuum unigenitum Iſaac, quem peperit ei Sara in ſenectute, mactaret. Sed quid ille? Mox uoluntati Domini obediuit, & instructa lignorum ſtrue filium mactare uoluit: ſed Angelus Domini eum retraxit. Hoc facto Dominus ait ad Abraham: Iam ſcio quod timeas me. Videmus hic in Patre noſtro Abrahamo, quo fuerit erga Deum obedientiæ ſtudio, qni ne filio ſuo unigenito parcere uoluit: ſed mactare ad mandatum Domini. Sed, proh dolor, multos inuenies qui ne unum quidem affectum iuſſu Dei clementißimi Patris iugulare uolunt, tantum abeſt ut Patris Abrahæ exemplum imitari cupiant. Præterea, affectus Chriſti paternus erga nos debet nos admonere ſimilis beneuolentiæ et amoris erga fratres. Exemplum dedi uobis (inquit) diligite uos inuicem, ſicuti ego uos dilexi.

DE TERTIO.

MIraculum hoc præſens, quo Deus ſeptem panibus & paucis piſciculis alit quatuor millia hominum, eo ſpectat, ut confirmet ueritatem Euangelij Chriſti &

augeat

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

augeat fidem turbæ præſentis, de quo plura iam non dicam: ſed uolo nonnihil de modo recte utendi donis Dei loqui, quo nos excitemur ad gratitudinem erga Deum & recte utamur benedictione Domini.

PRIMVM ergo hoc obſeruandū eſt, quod in manibus Chriſti orantis & gratias agentis Patri cœleſti creſcat panis: unde docemur omnem benedictionem a Domino eſſe, quemadmodum Paulus 1. Timoth. 4. docet, cum ait: Omnis creatura Dei bona eſt. Hic paululum ſubſiſte, & cogita res, quas habes, cibum & potum eſſe Dei creaturam, non tuam creaturam: Quare furem agis, ſi ab inuito quicquam abſtuleris: quod facis quoties uteris creaturis Dei ſine gratiarumactione & inuocatione Dei. Quicquid enim habes tanquam tuum, alienum eſt & illicitum, niſi illud ab eo petas. Hinc eſt quod Chriſtus doceat ſuos orare: Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie. Vide hic. Idem panis dicitur noſter & Dei. Noſter eſt quando labore partus eſt iuſto: Dei eſt, quia ipſius eſt creatura, qua non licet tibi uti, niſi antea eam ab ipſo petieris. Propterea Paulus etiā addit: Sanctificatur enim per uerbum Dei & precationem. Sanctificatur, id eſt: eius uſus fit nobis purus & licitus, ut ipſa creatura uti poßimus conſcientia bona. Sed quomodo ſanctificatur? per uerbum & precationem. Per uerbum quidem fidem intellige, quam uerbum requirit. Ex uerbo enim fide apprehenſo duo profitemur nos credere. VNVM, creata eſſe omnia hominum cauſſa a Domino pro immenſa ac infinita ſua ſapientia. ALTERVM, nos ex eorū eſſe numero, qui ius illud iuſtæ in reliqua animantia dominationis in Adamo deperditum, per gratiam in Chriſto receperimus, ut hanc uitam tueamur, quam ipſius amplificandæ gloriæ impendamus. Hanc fidei profeßionem ſequitur oratio, ut nobis det Do-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

minus, ut bona conſcientia dapibus ab ipſius manu acceptis cum omni timore ac reuerentia frui poſſimus. Poſtremo gratiarumactione, repetitis etiam precibus, conuiuia noſtra claudemus: ita nobis ſanctificantur cibi. Verum ij, quibus non hoc pacto ſanctificantur cibi, duplicem iniuriam faciunt. PRIMVM *enim Deum ſpoliant ſuo honore, quem non inuocant & agnoſcunt datorem omnium bonorum eſſe.* DEINDE, *creatura Dei inuita utuntur: unde Paulus dicit, creaturam uanitati ſubiectam eſſe. A qua uanitate Deus apud Oſeam cap. 2. promittit ſe liberaturum creaturam. Etſi autem hæc, quæ iam dicta ſunt, ſatis monere nos poſſunt, ut recte utamur creaturis Dei exemplo Chriſti: tamen ut magis noſtra ſocordia uincatur, rationes quaſdam recitabo, quæ nos commouebunt.*

PRIMA: *ipſe Chriſtus, qui omnia condidit, petijt & egit gratias, quoties donis Dei fuit illi utendum: multo magis id nos decet facere, qui prorſus mendici ſumus in conſpectu Domini.*

SECVNDA: *pulli coruorum ſuo more inuocant, & Dominus eos paſcit. Vnde Dauid dicit Dominum dare eſcam pullis coruorum inuocantibus eum. Coruus enim pullos ſuos implumes non agnoſcit pro ſuis, quare eos deſerit: ſed Dominus, ne pereant, uermiculis illos alit donec nigreſcant: tum enim mater redit & agnitos alit.*

TERTIA: *Turcæ bis in die conueniunt ante prandium & cœnam, petituri benedictionem Domini: & nos Chriſtiani negligimus.*

QVARTA: *Ethnici ſemper ſua prandia inceperunt a ſacrificijs & inuocatione, tametſi recte inuocare non potuerunt.*

Quinta:

QVINTA: Eccleſia inde uſque ab initio mundi uſura donis Dei incepit a benedictione. Nihil enim inuocatione fuit illi frequentius. Nam precibus noſtris Deum inuitamus ad noſtra prandia, cui ſit honor & gloria in ſæcula ſæculorum,

AMEN.

DOMINICA OCTAVA TRINITATIS, MATTH. VII.

CAuete uobis a pſeudoprophetis, qui ueniunt ad uos in ueſtitu ouium, ſed intrinſecus ſunt lupi rapaces. A fructibus ipſorum agnoſcetis eos. Nunquid colligunt de ſpinis uuam, aut de tribulis ficus? Sic omnis arbor bona fructus bonos facit: putris autem arbor fructus malos facit. Non poteſt arbor bona fructus malos facere, neq; arbor putris fructus bonos facere. Omnis arbor quæ non facit fructum bonum, exciditur, & in ignem conijcitur. Igitur ex fructibus ipſorum agnoſcetis eos. Non quiſquis dicit mihi, Domine, Domine, introibit in regnum cœlorum, ſed qui fecerit uoluntatem Patris mei, qui in cœlis eſt.

ENARRATIO TEXTVS.

OCcaſio huius Euangelij duplex fuit. Vna erat doctrina Chriſti, quam in 5.6.7. cap. propoſuit Dominus. Altera, falſorũ doctorũ apud Iudæos uanitas: qui partim

tim

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

partim deprauabant doctrinam Moſis & Prophetarum, partim abolebant. Mandat ergo omnibus Dominus, ut & diſcant quæ recta ſunt, & caueant a corruptelis falſorum doctorum. Proinde hic Dominus Medicus animarum, imitatur fideles corporum medicos. Nam ut illi poſtquam ueram medicinam tradiderunt, quæ noxia ſunt cauenda docent: ita filius Dei ſaluator ac Medicus noſter, primo quidem loco præſcribit animæ ſalutarem medicinam: poſtea uero, quæ cauenda ſunt, monet. Summa autem huius Euangelij hæc eſt, quod ut fugiendi ſint falſi Prophetæ, qui ex fructibus ſuis agnoſci poſſunt: ita uera pietas non ſita ſit in uana religionis profeßione: ſed in uera pœnitentia & conuerſione.

Loci tres:

I. Mandatum uitandi falſos Prophetas.

II. Falſorum Prophetarum deſcriptio.

III. Præmonitio Chriſti: non omnis qui dicit mihi Domine Domine intrabit in regnum cœlorum, ſed qui facit uoluntatem, &c.

DE PRIMO.

CAuete a falſis Prophetis, &c.] Hoc mandatum Chriſti uniuerſale eſt, quod ad omnes homines pertinet: quare diligenter perpendendum eſt & obſeruandum. Verum in hoc mandato tria ſunt ſpectanda: Neceßitas: obligatio: & uſus, de quibus ordine dicam.

Neceßitas ſane maior eſt, quam uulgus intelligit. Nam diabolus hoſtis Chriſti & humani generis inimicus, nihil non facit, ut uel regnum Chriſti prorſus aboleat, uel deformet ſcandalis. Ad quod utitur uarijs technis ſuo more. Aut enim doctrinam ſanam prorſus tollere conatur,

tur, quemadmodum in Turcia fecerat: aut eam corruptelis ſuis deprauare nititur, quemadmodum in Paradiſo fecit & poſtea omnibus temporibus, aut Sacramenta mutilat & peruertit, ſicuti in Papatu & in multis locis fecerat: aut mores & uitam hominum, ſuo ueneno inficit. Scripturam igitur & ſanam doctrinam inuadit, ut unum ad minimum ex his quatuor obtineat. 1. ut perſuadeat nobis, quod non ſimus curæ Deo. 2. ut tentemus aliquid contra noſtram uocationem facere. 3. ut inſtituamus cultum contra mandatum Dei. 4. ut omni turpitudine & iniuſticia inuoluamur. Quoduis horum effecerit hoſtis iſte, homines captiuos tenet. Nam qui Dei prouidentiam negat, Epicureus damnatus eſt: qui uocationem ſuam fraudulenter obit, infideli deterior eſt: qui cultum inſtituit contra Dei interdictum, Deum contemnit, & eſt Diaboli potius, quam Dei ſeruus: qui uitam turpem uiuit, ſeruus eſt peccati, & ſtipendiarius mortis & Sathanæ. Sed quid remedij eſt contra hæc mala? Doctrinæ puritas eſt abſtinere a falſis Prophetis. Doctrinæ enim puritas nos Deo eſſe curæ docet, adeo quod Dominus in numero habeat omnes pilos capitis noſtri: eadem nos retinet in uocatione noſtra: & formam ueram colendi Deum tradit: Præterea ueræ ſanctimoniæ ac uitæ inculpate tranſigendæ regulam continet.

SECVNDVM, quod ſpectandum admonui in hoc primo loco, eſt obligatio. Quæri autem poteſt an hæc obligatio ſit omnium, aut tantum gubernatorum Eccleſiæ. Multi enim putant ſe excuſari, ſi eis obtemperent qui habent ordinariam uocationem: quibus Propheta Ezechiel cap. 3. imo ſpiritus Chriſti, qui in Ieremia loquitur, reſpondet his uerbis: Speculatorem dedi te domui Iſrael & audies de ore meo uerbum, & annunciabis eis ex me. Si

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

ego dixero ad impium, morte morieris, & non annunciaueris ei, neq; locutus fueris, ut auertatur a uia ſua impia & uiuat: ipſe impius in iniquitate ſua morietur: ſanguinem autem eius de manu tua requiram. Si autem tu annunciaueris impio, & ille non fuerit conuerſus ab iniquitate ſua & uia ſua impia: ipſe quidem in iniquitate ſua morietur: tu autem animam tuam liberaſti.

Hoc Prophetæ dictum ſatis oſtendit errare eos, qui putant ſatis eſſe, ſi ſuis Parochis obtemperauerint, ſiue bene ſiue male doceant. Si ſic eſſet & Turcæ & Ethnici eſſent ſaluandi, quorum multi ſuis obtemperauerunt Doctoribus. Sciendum eſt igitur obligari omnes, ut falſos Prophetas fugiant tanquam ſuæ ſalutis peſtes. Nam mandatum Chriſti eſt manifeſtum, quod hic datur omnibus: loquitur enim turbis. Et Ioan. 1. Epiſtolæ 4. ait: Nec cuiuis ſpiritui credatis: ſed probate ſpiritus, an ex Deo ſint, quoniam multi Pſeudoprophetæ exierunt in mundum. Et Chriſtus dicit: oues meæ uocem meam audiũt. Sed quid hic facit tyrannus Papa? Dicit ad ſe & ſuos raſos pertinere dijudicationẽ doctrinæ. Quid, quæſo, impudentius cogitari aut dici poteſt? an non hoc eſt ſponſæ Chriſti imperare & dominium ſibi uſurpare in ſortem Domini contra prohibitionem Petri Apoſtoli, cuius ſucceſſorem ſe eſſe gloriatur? Ioannes Baptiſta dicit ſe miniſtrum ſponſæ eſſe: ſed Papa uult ſponſæ dominari. Chriſtus cupit ſibi ſponſam ſeruari caſtam: ſed Papa eam nefando adulterio contaminat: proponit ei doctrinas dæmoniorum, quibus adulterari diſcit. Paulus dicit: Deſponſaui uos uni uiro, ut uos uirginem caſtam exhibeam Chriſto. Hæc deſponſatio fit per fidem puriſſimi & caſtiſſimi uerbi Dei: Sed Papa, qui ſe Petri ſucceſſorem gloriatur, hanc uirginem mille adulterijs conſpurcat: quando eam abducit ab

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

cit ab amplexu Chriſti ſponſi ad idololatrias uarias & cultum ſanctorum.

TERTIVM, quod ſpectandum propoſui in hoc primo loco, eſt uſus huius prohibitionis: [Cauete a falſis Prophetis:] qui uſus ſane eſt multiplex.

PRIMVM enim hæc prohibitio monet fore in Eccleſia falſos doctores: quod Dominus etiam ſignificauit parabola de homine mittente bonum ſemen in agrum, & inimico, qui uenit & in eundem ſeminauit zizania. Tanta enim eſt rabies Diaboli, ut nunquam quieſcat, quin uerbum Dei corrumpere conetur: quod facere cœpit ſtatim conditis primis parentibus in Paradiſo: & hodie (proh dolor) in toto terrarum orbe graſſatur. Hoc cum ſcimus, diligentiores nos eſſe & cautiores oportet.

SECVNDO, hæc prohibitio: [Cauete a falſis Prophetis,] excitare nos debet ad acrius ueræ doctrinæ ſtudiũ: unde Paulus optat, ut Philippenſes creſcãt in omni cognitione. Et Chriſtus dicit: Scrutamini ſcripturas & diſcite a me. Si uos manſeritis in ſermone meo, uere diſcipuli mei eſtis & cognoſcetis ueritatem, & ueritas liberabit uos.

TERTIO, hæc prohibitio conuincit, quod Eccleſia & poßit deponere falſos doctores, & in eorum locum ſubſtituere ueros doctores. Fruſtra enim iuberemur a falſis Prophetis abſtinere, niſi eos deponere liceret ab officio & docendi munere, & ueros miniſtros in eorum locum ſubſtituere. Laudandi igitur ſunt pij Reges & Principes, qui de reformatione Eccleſiarum & conſeruatione miniſterij uerbi ſunt ſoliciti.

QVARTO, oſtendit & hæc prohibitio quomodo ſint accipienda uerba eorum qui docent. Si uera docent, audiendi ſunt non ſecus atque Deus ipſe. Ita enim ait Dominus: Qui uos audit, me audit, qui uos ſpernit, me ſpernit.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

nit. Si falſa docent, ſunt non ſecus atq; Sathan ipſe fugiendi. Nam ut Sathan Euam ſeduxit mala doctrina: ita qui falſa docent, homines a gratia Dei, imo a regno cœleſti deturbant, quemadmodum in Papatu factum eſſe nemo non nouit.

DE SECVNDO.

QVi ueniunt ad uos in ueſtitu ouium, ſed intus ſunt lupi rapaces.] In huius loci declaratione quinq; ordine uidebimus. 1. Vnde ueniunt falſi Prophetæ & quo. 2. Quæ ſunt illorum in ſcriptura appellationes: unde periculi magnitudo intelligi poteſt. 3. Quæ ſit externa ſpecies falſorum doctorum. 4. Quodnam ſit illorum ſtudium, quæ intentio. 5. Quas habeant notas, unde a ueris Prophetis diſcerni queant.

Si quæris unde ueniunt & quo, breuiter reſpondeo: ueniunt a Sathana excitati, idq; in uineam Domini, hoc eſt, in Eccleſiam. Exempla ſunt multa. In paruam illam Eccleſiam Adam, Euæ, Abelis, uenit falſus doctor Cain, qui armatus a Sathana, proprium fratrem tandem propter diuerſam religionem occidit. Deinde multi ſunt ſecuti falſi Prophetæ uſque ad diluuium, quo & ipſi falſi doctores, & ipſorũ diſcipuli ſunt puniti. Mox a diluuio rurſus Sathan miſit falſos doctores in Eccleſiam, qui adeo uineam Domini uaſtarunt, quod ueritas Dei ſolummodo manſerit apud paucos quoſdam de familia Sem. Sic & poſtea uſque ad Chriſtum ſemper in Eccleſiã falſi doctores ſubintrarunt & ſæpiſsime penes ipſos fuit ſumma rerum adminiſtratio cum politica tum Eccleſiaſtica. Reſuſcitato Chriſto, multi uenerunt falſi Prophetæ & omnibus temporibus fuerũt plurimi. Papa tandem uerus Antichriſtus innumeros

innumeros emiſit hæreticos, Monachos potißimum, qui miſerrime Eccleſiam Chriſti falſa doctrina lacerarunt. Et hodie paßim ſunt falſi doctores. Breuiter ubicunque Chriſtus ſuum bonum ſemen iacit in agrum, ibi Sathan mox addit ſuum ſemen Zizaniorum. Chriſtus igitur non fruſtra hortatur, ut caueamus a falſis Prophetis.

Scimus unde ueniant falſi doctores & quo ueniant: iam ut periculi magnitudo perpendatur, quædam ex ipſorum nominibus recitabo. 1. uocantur generali nomine falſi Prophetæ, id eſt, tales qui uidentur eſſe ueri doctores, habentes ordinariam ſucceßionem & poteſtatem, & ſunt nihilominus mendaces, ut qui in locum ueræ doctrinæ, Sathanica mendacia & humana ſomnia ſubſtituunt, quales in Papatu fuerunt multi. 2. A Ioanne Apoſtolo uocantur ſpiritus mali, tum quod a Sathana, qui malus eſt, ſint miſſi, tum quod ſint alijs occaſio mali & damnationis. 3. A Iuda Apoſtolo uocantur nubes ſine aqua, ſimiles Cain, Balaam & Chore. Væ ipſis, inquit, nam uiam Cain ingreßi ſunt & deceptione mercedis, qua deceptus fuit Balaam, effuſi ſunt, & contradictione Chore perierunt. 4. uocantur a Paulo canes cum quia lacerant uerbum Dei, tum quia oues ab ipſo ouili Chriſti arcent. 5. uocantur mali operarij, quia male laborant, & finis laboris eorum eſt cum ipſorum exitium, tum eorum damnatio, qui eis auſcultant. 6. uocantur ab Apoſtolo Ioanne Antichriſti, non quod negant Chriſtum, ſed quia doctrinam Chriſti peruertunt & uita ſua Chriſto aduerſantur. 7. A Paulo uocantur inimici crucis Chriſti, quia non tribuunt ſalutis principium. medium & finem unius Chriſti merito. In hoc Euangelio dicuntur lupi, ſed habentes laruam ouinam, hoc eſt, ſimulantes ſe homines manſuetos eſſe: ſed fraudibus tamen occulte in ouile Chriſti inſtar lupi inſilientes, lacerantes &

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

occidentes oues Chriſti falſa doctrina, & ſimulata ſanctimonia.

Sed quæ eſt externa ſpecies falſorum doctorum? [Veniunt, iuquit Chriſtus, in ueſtitu ouium.] Loquitur hic Dominus non in genere de omnibus malis doctoribus: ſed tantum de uno genere. Nam quidam ſunt, qui bene docent & male uiuunt: quidam qui male docent, & male uiuunt: quidam qui male docent, & bene uidentur uiuere. De hoc tertio Prophetarum genere hic Dominus loquitur. Nam ex his maximum eſt periculum.

Quodnam eſt eorum ſtudium? Hoc docet Chriſtus pulcra imagine, cum eos dicit lupos eſſe. Vt lupus hoc ſtudet, ut oues ab ouili auertat. Deinde ut abigat in ſyluam. Tertio, ut deuoret & perdat: ita falſi Prophetæ oues, id eſt, pios & manſuetos homines, fraudibus conantur abducere a uera Eccleſia & abigere in deſertum, ubi non eſt pabulum uerbi Dei, ut eis dominentur & ad poſtremum trucident non tam corpora, quam animas. Quam hoc uerum ſit, docet Turcia a ſuo malo Propheta decepta: docet Papatus ab Antichriſto Romano in errorem præcipitatus: docent multæ nationes quæ a Libertinis & Anabaptiſtis in horribiles furores ſunt abductæ.

Sed dicis: Quomodo poſſum ego rudis & imperitus in hac opinionum uarietate iudicare, qui ſint ueri & falſi doctores? Vt poßimus iudicare & diſcernere inter paſtorem & lupum, Chriſtus nobis lupi notas monſtrat & ſuis proprijs notis falſos doctores deliniat. [Veniunt, inquit, ad uos in ueſtitu ouium.] Videntur, ſi laruam externam reſpicis, ſanctißimi, imo Angeli Dei: Verum ſi laruam detrahis, lupos agnoſces, primum quia non ſonant uocem Chriſti, imo alieno ſono abducunt oues Chriſti a ſuo uero ouili in deſertum, ut hominum conſcientias occidant

dant

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

dant & animas eorum perdant. Atq; hæc eſt una nota. Addit præterea & aliam, cum ait: [a fructibus eorum cognoſcetis eos.] Hic diligenter cauendum eſt, ne folia pro fructu agnoſcas. Mala interdum arbor habet ſpecioſa folia: & rurſus bona nonnunquam fructum quidem copioſum habet, ſed folia non ita ſpecioſa. Sed quinam ſunt ueri Prophetarum fructus? Sunt triplices: Cultus, doctrina, mores conformes doctrinæ. Verus Propheta cultum, doctrinam, & mores habet iuxta præſcriptum uerbi Dei. Falſus Propheta habet cultum ab hominibus excogitatum, doctrinam humanarum traditionum & mores externe quidẽ honeſtos: ſed merã hypocriſin redolentes.

DE TERTIO.

NOn omnis qui dicit mihi Domine Domine intrabit in regnum cœlorum: ſed qui facit uoluntatem Patris mei qui in cœlis eſt, ipſe intrabit in regnum cœlorum.] Hoc Domini dictum duplicem doctrinam continet: unam de damnandis, alteram de ſaluandis. Loquitur autem de ijs, qui in externa Eccleſiæ ſocietate ſunt: nam de alijs non dubium eſt, quin damnentur. Sed quinam damnantur? qui gloriantur de Chriſto, & non faciunt uoluntatem Patris cœleſtis. Quinam ſunt illi? qui iactant fidem quam non habent, id eſt, profitentur fidem ſine pœnitentia & pia uita: hos damnari pronunciat Chriſtus: neq; id mirum eſt. Nam huiuſmodi horribiliter peccant. Primum peccant mendacio, quia Deo mentiuntur. 2. contumelia, quia abutuntur ſanguine Chriſti, effuſo pro nobis, non ut indulgeamus omnibus furoribus libidinum & tyrannidis, ſed ut deleatur peccatũ et Deo ſanctificemur. 3. peccãt furto, quia ſpoliant Deũ ſuo honore. 4. homicidio,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

quia primum ſeipſos falſa perſuaſione, deinde & proximum occidunt malo exemplo.5.prophanant templum ſpiritus ſancti. Quinam ſaluantur? Qui faciunt uoluntatem Patris cœleſtis. Verum hic multi impingunt.1. Qui gentes ſaluare dicunt, quæ honeſte in mundo uiuunt: quos confutat hoc dictum: Qui non credit ira Dei manet ſuper eum. 2. Qui dicunt ſuam regulam eſſe uoluntatem Dei, contra quos Chriſtus dicit: Fruſtra me colunt docentes mandata hominum. 3. Qui dicunt legem eſſe uoluntatem Dei: quod quidem uerum eſt: ſed ſi qui hanc uoluntatem facerent, ſaluarentur, tum nemo ſaluaretur. Quæ eſt ergo uoluntas, quam facientes ſaluantur? Chriſtus reſpondet Ioan.6. Hæc eſt uoluntas Patris, ut credant in eum quem miſit ille. Sic enim dicit Dominus: Qui credit in filium, habet uitam æternam. Hæc fides habet ſecum pietatem & caritatem germanos ſuos fructus, quos ædunt pij per IESVM CHRISTVM, *cui gloria in ſæcula ſæculorum,*

AMEN.

DOMINICA NONA
TRINITATIS, LVCAE XVI.

IEſus dicebat ad diſcipulos ſuos: Homo quidam erat diues, qui habebat diſpenſatorem, & hic delatus eſt apud illum, ut qui diſſiparet bona ipſius. Et uocauit illum, & ait illi: Quid hoc audio de te? Redde rationem diſpenſationis tuæ. Non enim poteris poſthac diſpenſare. Ait autem diſpenſator intra ſe: Quid faciam, quia Dominus meus aufert a me diſpenſa-

ſpenſationem? Fodere non ualeo, mendicare erubeſco. Scio quid faciam, ut cum amotus fuero a diſpenſatione, recipiant me in domos ſuas. Conuocatis itaque ſingulis debitoribus Domini ſui, dicebat primo: Quantum debes Domino meo? At ille dixit: Centum batos olei. Dixitque illi: Accipe cautionem tuam, & ſede cito, & ſcribe quinquaginta. Deinde alteri dixit: Tu uero quantum debes? Qui ait: Centum coros tritici. Ait illi: Accipe cautionem tuam & ſcribe octoginta. Et laudauit Dominus diſpenſatorem iniquum, quod prudenter feciſſet. Quia filij huius ſæculi prudentiores ſunt filijs lucis in natione ſua. Et ego uobis dico: Facite uobis amicos ex mammona iniuſto, ut cum defeceritis, recipiant uos in æterna tabernacula.

ENARRATIO TEXTVS.

Hortatur Chriſtus in hoc Euangelio ſuos diſcipulos ad beneficentiam erga proximum, idq; parabolico exemplo: cuius ſumma hæc eſt. Oeconomus alicuius hominis prædiuitis eſt ſolicitus, quid ſibi amoto ab officio fiat: multo magis Chriſtiani, qui ſunt Oeconomi Dei in uarijs donis, debent eſſe ſoliciti quid ſibi eueniat, reddita ratione, id eſt, ubi ex hac uita exceſſerint. Verum ut Oeconomus quærit ſibi amicos mammona iniquitatis, qui ſe amotum ab officio recipiant: Ita Chriſtiani ſuis bonis et donis obſtringant ſibi pauperes, qui ſuo teſtimonio in æterna tabernacula ſe recipiant. Hæc Euangelij præſentis eſt ſumma: uerum, ut nobis in inſtructionem uberiorẽ cedat, quatuor tractabo locos.

Loci quatuor :

I. Reprehenſio abuſus donorum Dei.
II. Beneficentiæ erga pauperes cauſſæ.
III. Querela quod filij huius ſæculi ſint prudentiores filijs lucis.
IIII. Vſus diuitiarum, et merita bonorum operum.

DE PRIMO.

Cum textus hic proponit nobis diſpenſatorem, qui diſsipauit bona Domini ſui, in uniuerſum reprehenditur abuſus donorum Dei. Nam quis eſt qui donis ſibi a Deo collatis magna ex parte abutitur? Hoc quale ſit aliquot exemplis declarabimus. Sapientia data eſt alicui, ut alios imperitos & rudes iuuet ac regat conſilijs: ſed nunc dolo & impoſturis ſeruit. Diuitiæ conferuntur ad Eccleſiæ membra fouenda: at nunc inutilibus pompis & ſumptibus impenduntur. Lingua conceſſa eſt homini, ut ea utatur ad docendum quæ pia & honeſta ſunt, & ad ferendum ueritati teſtimonium: ſed nunc quid fit? maledictis, conuicijs, periurijs, obtrectationibus et blaſphemijs ancillatur. Vires collatæ ſunt ad iuſticiæ & rerum bonarum defenſionem: at nunc tyrannorum præſidia ſunt, quibus utuntur ad euertendam ueritatem, ad euertendas honeſtas reſpublicas. Ad eundem modum, alia dona Dei ſunt in magno abuſu, qui abuſus ſane non aliunde proficiſcitur, quam ex his fontibus.

Abuſus donorum Dei

Primvm, peccatum quod in nobis habitat huiuſmodi germina producit, & quo minus fuerit ſpiritus imperio ſubactum, eo plura mala progignit. Eſt enim omnium malornm camarina profundiſsima, quæ in totum in hac uita expurgari nequit.

1. Cauſæ abuſ. donorum Dni.

Dein-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

DEINDE, ipſe Diabolus aduerſarius noſter ſitiens damnationem noſtram inſidiatur hominibus, & quærit mille perdendi uias, ut regno Chriſti in hoc mundo abolito, uel in anguſtiſsimum redacto, ſuum regnum ſtabiliat. 2.

TVM, peſsima mundi exempla, quibus incitamur ad imitationem. Mala enim conſuetudo, ut quidam ait, pabulũ eſt nequiciæ. Et Paulus ait: Exiguum fermentum corrumpit totam maſſam. 3.

AD HAEC, hoc malum etiam auget gubernatorum negligentia, qui homines non cogunt diſciplina ſeueriori ad recte faciendum officium. Verum nos qui Chriſtiani dici gloriamur, deberemus retineri in officio harum rerum cogitatione. 4.

PRIMVM mandatum Dei perpetuo nobis in animo fixum commonefaceret nos de officio. DEINDE, honeſtas ipſa & uirtutis decus nos extimularet, ne turpiter donis Dei abuteremur. TERTIO loco rei dignitas ſtimulos adderet. Quid enim dignius filijs Dei eſt, quam ut ſe conforment ad exemplum clementiſsimi Patris. QVARTO loco uocatio noſtra. Sumus enim uocati ad ſanctitatẽ, ut & nos ſancti ſimus, & ſanctus ſit rerum, quas Dominus nobis conceſsit, uſus: hæc cogitare ſerio debemus.

DE SECVNDO.

CVm totum hoc Euangelium proponitur, ut nos ad beneficentiam erga proximos noſtros excitemur: dicam de beneficentia hæc ordine. Primum cauſſas recitabo, quibus ad beneficentiam nos excitari oporteat. Deinde de fructibus. Tum de beneficentiæ modo iuxta certas regulas.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

Deus in lege magnam rationem uidetur proponere, cum dicit: Dilige proximum tuum ut te ipſum. Quaſi dicat: hæc una ratio eſt cur nos mutuo diligamus, quod homo homini ſit proximus. Cuius dilectionis pulcerrimum exemplum proponitur in Samaritano, qui hominem, qui inciderat in latrones, adeo ſolicite & diligenter curauit. Beneficentia igitur præſtanda eſt homini ab homine, quia homo homini proximus eſt: idq; multis rationibus. 1. ratione creationis: idem enim Deus creauit nos homines. Nunc uidemus quanta ſit in multis animantibus pietas, quæ ſe mutuis officijs iuuant & alunt, ut in ciconijs uidere eſt. 2. homo homini eſt proximus ratione ſimilitudinis: nam omnes homines ad Dei ſimilitudinem conditi ſunt & habent omnes eandem humanam naturam. 3. homo homini proximus eſt ratione communis uitæ & humanæ ſocietatis. Atq; hæc triplex ſocietatis ratio eſt nobis communis, non ſolum cum omnibus Chriſtianis: uerumetiam cum omnibus in mundo hominibus, Ethnicis & Iudæis. Verum Chriſtianus Chriſtiano proximus eſt, primum ratione myſtici corporis. Nam omnes, qui in Chriſtum credimus, Chriſtum induimus & eius membra ſumus, & ipſe caput noſtrum, & uiuimus ex eodem ſpiritu Chriſti. Hæc ſane ſocietatis ratio, merito nos ad mutua officia præſtanda excitaret, ſi ſerio de hac ſocietate & myſtica coniunctione noſtri in uno corpore cogitaremus, tum profecto, quemadmodum manus famulatur reliquis membris, & ſic alia alijs: ita & nos propter hanc myſticam copulam, in uno corpore nos mutuis officijs proſequeremur. 2. Chriſtianus Chriſtiano eſt proximus ratione regenerationis, qua in filios Dei Patris renaſcimur. Cum igitur fratres uterini in hac uita ſibi inuicem officia communicant, multo magis id nos decet, qui Deum

commu=

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

communem Patrem interpellamus, & dicimus: Pater noſter qui es in cœlis. 3. Chriſtianus Chriſtiano eſt proximus ratione uocationis: Nam ad unitatem ſpiritus in uinculo pacis uocati ſumus, Epheſ.4. 4. Chriſtianus eſt Chriſtiano proximus ratione futuræ gloriæ: nam omnes ex fide eandem immortalitatis gloriam expectamus, ubi ſocij erimus in omni æternitate, Deum unanimiter celebrantes.

Hæc ſint dicta de cauſsis beneficentiæ mutuæ inter homines: ſed fines qui ſunt? quatuor ſunt præcipui. 1. gloria Dei. Hic finis merito filios Dei moneret ad beneficentiam. 2. ſubleuatio indigentis proximi, qui eſt caro noſtra. 3. exemplum quo alij ædificentur & inuitentur ad ſimilem beneficentiam: 4. præmium: nam Chriſtus ait: qui dederit uni ex meis diſcipulis meo nomine hauſtum frigidæ aquæ, non perdet mercedem ſuam.

Verum quia de beneficentiæ modo quæri poteſt, de eo etiam nonnihil adijciam. Solomon Prouerb. 5. ait: Bibe aquam de ciſterna tua & fluentia de medio putei tui, fontes tui deriuentur foras: ſint tibi ſoli & non alienis tecum. Hic tria coniungit. PRIMVM, ut ipſe tuis bonis fruaris. SECVNDVM, ut communices alijs. TERTIVM, ut ſis ipſe Dominus tuarum facultatum: non uno die omnia profundas. Breuiter, uerbum Dei, fides & caritas, ubi ſunt, regulæ certiſsimæ eſſe poſſunt. Sed de hac re plura ubi de uſu diuitiarum agatur.

DE TERTIO.

Filij huius ſæculi prudentiores ſunt filijs lucis in generatione ſua.] Hæc eſt querela grauiſsima, quod filij huius ſæculi ſint prudentiores filijs lucis in generatione

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

ſua. Hoc eſt: *homines prophani magis ſunt ſoliciti pro acquirendis temporalibus, quæ tantū ſpectant ad præſentem uitam, idq; ad breue admodū tempus, quam* Chriſtiani *ſint ſoliciti pro bonis cœleſtibus acquirendis æternum duraturis.* Hæc deploranda ſane cœcitas eſt. Corpus curatur, anima negligitur. Quam uerum hoc Chriſti dictū ſit quis non uidet? Da mihi ruſticū, qui non magis eſt ſolicitus pro acquirenda poſſeſſione & alenda familia, quam Chriſtianus aliquis eſt pro acquirendis theſauris cœleſtibus. Mercator nauigat mare, experitur multa pericula, ſæpe damnum magnū facit, patitur frigus & æſtum, idq; non una hora, non uno die, non uno anno, ſed toto uitæ tempore, tantum ut terrenas corradat poſſeſſiones: at Chriſtianus uix patitur unius horæ moram, ut uerbum Dei audiat, ut Sacramentorum diſtributioni interſit. Multas horas conſumunt in nugamentis & fabulis: uix una hora, imo uix minima horæ particula uacat Deum inuocare & cum Ieſu Chriſto in orationibus noſtris colloqui. Sed quæ ſunt huius cœcitatis cauſſæ? duæ ſunt præcipuæ. Vna quæ & aliorum malorum cauſſa eſt, uidelicet corruptio humanæ naturæ, quæ facit ut homo ſit pronior ad malum, quam ad bonum. Altera cauſſa huius cœcitatis eſt, quia bona terrena ſunt ſenſibilia, & ideo fortius mouent animum, quia bonum non mouet niſi cognitū: unde Auguſtinus: *inuiſa, id eſt, non uiſa diligere poſſumus, incognita nequaquam.* Senſibilia autē ſunt magis cognita, quam ſpiritualia, quia ſenſibilia ſunt cognita per experientiā: ſpiritualia tantū per fidem. Quid ergo faciendū eſt? conabimur abundare in cognitione rerū cœleſtium, quo etiā abundemus in eorum ſenſu. Quare Paulus optat Philippenſibus, *ut abundent in cognitione & ſenſu, ad hoc, ut ſint ſinceri & abſq; offendiculo ad diem uſque Chriſti.*

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

DE QVARTO.

FAcite uobis amicos de mammona iniquitatis, ut cum defeceritis, recipiant uos in æterna tabernacula.] Mammona iniquitatis dicitur, uel quia diuitiæ ſunt irritamenta malorum, uel quia ſunt falſæ & mendaces opes. Nam dici non poſſunt mammona iniquitatis, quia iniuſte ſunt partæ: nam Eleemoſyna ex iniuſte partis, Deo non placet. Porro duo ſunt nobis hoc loco excutienda. Vnum, doctrina de diuitijs: Alterum, quid ſit quod dicat: [Cum defeceritis, recipient uos in æterna tabernacula.

Tametſi autem ante octo ſeptimanas cum Euangelium de Epulone & Lazaro explicarem, dixi nonnihil de diuitijs: tamen nunc breuiter integram doctrinam de diuitijs repetam. Nihil enim prohibet bonam cantilenam canere ſæpius. Dicam autem de diuitijs tria.

PRIMVM, quænam rationes acquirendarum diuitiarum licitæ ſint.

SECVNDVM, qualiter nos Deus erga diuitias uelit eſſe affectos.

TERTIVM, quis diuitiarum rectus & legitimus uſus.

Quantum itaque ad legitimas rationes acquirendi diuitias attinet, omnium primum incoandum eſt a regula Chriſti, Matthæi 7. Quærite primum regnum Dei & iuſticiam eius. PRIMA igitur & præcipua cura eſſe debet animæ, ut illa ſit in Deo diues. DEINDE, quia hæc uita opus habet adminiculis, iuxta Dei ordinationem quæri poſſunt facultates, licetq; ijs, quæ ad uitam cultumque neceſſaria ſunt, quærendis operam dare, idq; non ſolum ſanctorum exemplis: uerumetiam mandato Dei confirmatur. Deus enim benedictionem promittit pie laborantibus.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

rantibus. TERTIO, lucrum, quod nobis laborantibus accedit ex benedictione Dei, capiendum eſt, tanquam ex manu Dei: neq; malis artibus uti debemus quibus facultates aliorum ad nos trahamus: fructum præterea laboris noſtri tanquam iuſtam mercedem percipere licet. In contractibus abſint fraudes & fallaciæ: aperte & ſimpliciter agamus omnia ea fidelitate, quam ipſi ab alijs uellemus requirere: ſit labor legitimus in legitima uocatione, ut bona conſciētia gloriari poßimus, nos in ullius fraudem nihil egiſſe.

Hactenus de recta ratione acquirēdi diuitias: Nunc quomodo affectos nos eſſe oportet erga partas diuitias breuiter exponā. Singularis enim ars adhibenda eſt, ne diuitiæ partæ nobis in ſpinas & laqueos conuertantur. Quod ne fiat, Dauidis & Pauli ſequamur conſilia, quorum ille quidem Pſalm. 62. ait: Si affluant diuitiæ noli cor apponere. Hic uero 1. Timoth. 6. Diuitibus in ſæculo præcipito, ne efferantur, neue ſperent in diuitiarum incertitudine: ſed in Deo uiuo. Eſt itaque præcipuum, ne diuitiarum huius ſæculi cupiditate ducamur: ne ijs animum aut fiduciam adijciamus: eas a nobis abdicare ſimus parati, quoties & quando Deo libuerit: ſiue habeamus eas ſiue ijs careamus, tanquam res caducas & fragiles reputemus: & ſolam benedictionem Dei omnibus rebus mundi anteferamus: abſit fallax ſpes in incertas diuitias: abſit ſuperbia & contemtus pauperum: aßit ſpes in diuitiarum largitore: aßit pius humiliſq; animus.

Atq; ita habemus quomodo erga diuitias nos affectos eſſe oportet: nunc pauca de uero diuitiarum uſu adijciam. Dixi cum Euangelium de Epulone tractarem quadruplicem eſſe legitimum diuitiarum uſum: quorum primus eſt, ut ſeruiant gloriæ Dei, promouendæ religioni

& con-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

& conſeruando miniſterio uerbi. Si enim nati ſumus, ut Deum glorificemus, profectò huic rei quicquid habemus ſeruire debet. Secundus uſus eſt, ut eas, in quibus uiuimus, Reſpublicas iuuemus & ornemus noſtris facultatibus. Qua de cauſſa tributa hilari animo ſoluenda ſunt. Tertius uſus eſt, ut ipſi nos, pro conditione noſtri ſtatus, honeſte alamus: noſtram familiam foueamus: ut domus noſtra pro facultatum ratione honeſte conſeruetur, ſine fœda auaricia & ſtulta profuſione. Quartus & poſtremus uſus eſt, ut fontes noſtri, iuxta Solomonis conſilium, deriuentur foras: hoc eſt, ut liberales ſimus erga pauperes: diuites in bonis operibus: quo multi noſtris bonis gaudere poßint, nobiſcum Deo Patri Domini noſtri Ieſu Chriſti gratias agentes, qui abunde ſuppeditat omnia. Contra hunc quadruplicem uſum diuitiarũ, multi peccant, quemadmodum audiuimus in Euangelio de Epulone diuite & paupere Lazaro.

Dixi de diuitijs: nunc reſtat explicare, quid ſibi uelit dictum: [ut cum defeceritis, recipiant uos in æterna tabernacula.] Nonne ſolus Chriſtus recipit credentes in cœleſtia tabernacula? quomodo ergo hic dicitur, quod pauperes, quos fecerimus nobis amicos de mammona iniquitatis, ſint nos recepturi in æterna tabernacula? Primum, manifeſtum eſt Chriſtum hoc loco dirigere ſermonem ad credentes. Nam in principio textus ſcribitur: [& dixit Ieſus diſcipulis ſuis,] id eſt, iuſtificatis & habentibus uitam æternam in Chriſto. Deinde, manifeſtum & hoc eſt, quod uita æterna ſit donum Dei per Chriſtum Ieſum: ſequitur ergo alium modum eſſe quo pauperes eos, qui in ſe liberales fuerunt, recipiant in uitam æternam, quam quo Chriſtus recipit. Quomodo ergo recipient in æterna tabernacula? Vt teſtes & approbatores fidei

noſtræ:

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

noſtræ: nam ex fructibus de fide iudicant, qua ſola ſciunt homines ſaluari. Eadem ſententia alijs uerbis ſæpe in ſcriptura proponitur. Deus reddet unicuiq; iuxta opera ſua, non quod opera mereantur cœlum: ſed quia ſunt indicia fidei & timoris Dei: ſicut contra, mala opera ex incredulitate proficiſcuntur. Simus ergo memores huius dicti, & eo nos excitemus ad beneficentiam erga proximum, imitantes exemplum Chriſti ſaluatoris noſtri: cui honor & gloria in ſæcula ſæculorum, AMEN.

DOMINICA DECIMA TRINITATIS, LVCAE XIX.

ET ut appropinquaſſet Ieſus ciuitati, uidens eam, fleuit ſuper illam, dicens: Si cognouiſſes & tu, & quidem in iſto die tuo, quæ ad pacem tuam pertinent, curares. Nunc autem abſcondita ſunt ab oculis tuis. Quia uenient dies in te, & circundabunt te inimici tui uallo, & cingent te, & coanguſtabunt te undique, & ſolo æquabunt te, & filios tuos qui in te ſunt. Et non relinquent in te lapidem ſuper lapidem, eo quod non cognoueris tempus uiſitationis tuæ. Et ingreſſus in templum, cœpit eijcere uendentes in illo, & ementes, dicens illis: Scriptum eſt, Domus mea domus precationis eſt, uos autem feciſtis illam ſpeluncam latronum. Et docebat quotidie in templo. Principes autem ſacerdotum & ſcribæ quærebant illum perdere & primores plebis,

bis, nec inueniebant quid facerent. Totus enim populus pendebat ab ore eius, cum audiret illum.

ENARRATIO TEXTVS.

DVæ ſunt partes huius Euangelij, quarum una docet quid egerit Chriſtus extra ciuitatem Hieruſalem: Altera, quid, poſtquam in ciuitatem eſt uentum, in templo egerit. Extra ciuitatem, ciuitatis futuram calamitatem deflet, & ſimul uaticinatur de totius urbis & populi interitu: qua re & ſuum affectum erga genus humanum oſtendit: & quanta ſit ira Dei in peccatores non agentes pœnitentiam clare indicat. Deinde ingreſſus templum reprehendit abuſum templi: eijcit ementes & uendentes in templo: teſtatur templum eſſe domum orationis, id eſt, domum dicatam Deo & eius cultui: nec decere hanc domum prophanis negocijs prophanare. Sunt autem (ut dixi) duæ partes huius textus: una de fletu Chriſti, & uaticinio eiuſdem de uaſtatione urbis & interitu totius populi. Altera de facto Chriſti in templo. Sed hæ duæ partes plures in ſe locos & doctrinas continent, quare de illis ſigillatim dicam.

DE PRIMA PARTE.

Huius primæ partis loci ſunt duo, qui ſunt:

I. Vaticinium Chriſti contra ciuitatem Hieruſalem, cum ſuis circunſtantijs.

II. Huius partis uſus in noſtra Eccleſia.

DE PRIMO.

In hoc

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

IN hoc primo loco multæ concurrunt circunſtantiæ, quæ ſunt: 1. affectus Chriſti erga genus humanum. 2. uaticinium ipſum. 3. tempus uiſitationis. 4. unde po terant agnoſcere tempus uiſitationis. 5. quare non agno uerunt tempus uiſitationis ſuæ. 2. pœna neglectæ uiſitationis. 7. mora uiſitationis.

PRIMA: [uidens Chriſtus ciuitatem, fleuit ſuper illam.] Hic Chriſti fletus illuſtre teſtimonium eſt miſericordiæ Dei erga humanum genus. Nam non ſecus Dominus noſter, quam pijſsimus Pater ſuorum liberorum, quos æque ac ſe diligit, perditionem deplorat. Quæ ſane perditio habet nullam aliam cauſſam, quam ingratitudinem ergà Euangelium. Qui enim fieri potuit, ut filius Dei, qui uerus homo natus in hoc fuit, ut ſua uictima ab æterna damnatione genus humanum liberaret, non de tanta hominum ingratitudine doleret, quos ad ſalutem ab initio creauit, & poſtea miſsis Prophetis & Apoſtolis ad pœnitentiam reuocauit?

SECVNDA: [Quia uenient dies ſuper te & circun dabunt te inimici tui uallo, & prement te undique, & ad terram proſternent te & filios tuos qui in te ſunt.] Hic Chriſtus uaticinatur de calamitate, quæ ſuperuentura erat ſuper Hieruſalem: quæ quidem calamitas 40. anno poſtea ipſis contigit. Huius calamitatis hiſtoriam diuidam in tres partes, quarum prima erit aſsignatio eorum, quæ contigerunt ante deuaſtationem urbis. Secunda, enumeratio malorum quæ in obſidione experti ſunt ciues. Tertia, notatio calamitatis quæ ſecuta eſt urbis direptionem.

Quid contigit ante deuaſtationem urbis? Multa ſane, quibus Deus iſtum populum ad pœnitentiam reuocare uoluit, ut uaticinia, ſigna, prodigia, præſagia. Vaticinia, ut hoc

ut hoc Chriſti uaticinium, de quo audiuimus, cuius & Zachar. cap. 12. meminit his uerbis: Et erit in die illa, ponam Ieruſalem lapidem oneris cunctis populis. Omnes qui eleuabunt eam lacerando lacerabuntur et colligentur aduerſus eam omnia regna terræ.

Prodigia quoque præceſſerunt. Integro anno apparuit cometa ſuper ciuitatem Ieruſalem repræſentans ignitum gladium: Currus bellici & equites in cœlo uiſi ſunt concurrere.

Signa: Ianua templi noctu ſponte aperta eſt: uox in templo audita eſt, migremus hinc, migremus hinc.

Præſagia: homo plebeius, Ieſus nomine, clamauit in plateis, uox ab occidente, uox ab oriente: qui quo magis caſtigabatur a Magiſtratu, eo magis clamauit. His uaticinijs, prodigijs, ſignis & præſagijs inuitauit Dominus populum Iudaicum ad pœnitentiam, ſed fruſtra: quare ſecuta eſt grauiſſima pœna.

De pœna ergo dicamus. Primo die azimorum incepit obſidio, & perdurauit uſq; ad octauum diem Septembris. Mox oritur in ciuitate inteſtina ſeditio: qua amici & conſanguinei ſe mutuis uulneribus trucidant: ex cadaueribus mortuorum oritur grauiſſima peſtis, adeo ut ne mortui quidem ſepeliri potuerint. Accedit fames, quæ tanta fuit, ut matres proprios liberos comederint: & ut de alijs rebus turpiſſimis taceam, in ſeditione ciuili, in qua conciderunt duo millia hominum, templum inceditur & penitus incendio uaſtatur: poſtea ab hoſtibus prima ciuitatis pars capitur: deinde altera: tandem tota ciuitas uenit in hoſtium poteſtatem.

Poſt obſidionem tantus contemptus ſuperati populi fuit, ut ſeptem millia de nobilioribus & præcipuis ſint deputata publicis & ſeruilibus operibus: & multi ſpe-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

ctaculis publicis ſunt reſeruati. Multitudo interfectorum præter illos, qui peſte perierant in ciuitate, fuit nonaginta ſeptem millium: qui erant infra annum 16. a militibus uenditi ſunt. Honeſtæ matronæ & uirgines ſtupratæ ſunt a militibus. Poſtea rurſus ſub Domitiano noua eſt orta perſecutio: nam Domitianus inquirebat omnes qui Dauidem uel Chriſtum ulla propinquitate attigerunt. Hæc de pœna corporali ſecuta contemptum filij Dei ſint dicta: cum qua coniuncta erat pœna ſpiritualis in conſcientia, & tandem cruciatus æternus in inferno ſecutus eſt.

TERTIA: [Si cognouiſſes & tu & quidem in hac die.] Tempus uiſitationis eſt quo Deus uiſitat, alias ad puniendum peccatores, alias ad benefaciendum pijs, idque multis modis. Verum potiſſimum tempus uiſitationis miſericordiæ Dei, fuit tempus prædicationis Chriſti, quando & illos & totum mundum inuitauit ad pœnitentiam, offerens gratiam & uitam æternam pœnitentibus. De hoc tempore loquitur Dominus.

QVARTA: unde poterant Iudæi cognoſcere tempus uiſitationis ſuæ? Multa habuerunt præclara argumenta. 1. Miracula potentiam Chriſti manifeſtarunt. Si, inquit, mihi non creditis, credite operibus meis: illa enim de me perhibent teſtimonium. 2. Daniel hoc uiſitationis tempus apud Babilonios prædixit. 3. Iam translatum erat regnum Iuda, iuxta uaticinium Iacob Gen. 48. non auferetur ſceptrum de Iuda donec ueniet Silo, id eſt, ſemen mulieris qui eſt Chriſtus Dominus. 4. Ne offenderentur paupertate Chriſti, admoniti erant a Zacharia Propheta, qui cap. 9. ait: Ecce Rex tuus ueniet pauper. 5. Teſtimonium Ioannis de Chriſto. 6. Vox Dei Patris ſuper Chriſtum in Baptiſmo & in monte. Hæc & multa alia pote-

rant

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

rant Iudæos certificare de Chriſti præſentia & de tempore uiſitationis eius.

QVINTA: Sed quare non cognouerunt tempus uiſitationis ſuæ, qui adeo multis ſignis erant admoniti? Duo fuerunt uelamina: unum carnale, alterum ſpirituale. Carnale quidem, quia irretiti mundi uoluptatibus, illecebris, & curis, non poterant conſiderare ea quæ ad animæ ſalutem ſpectant: ſed cogitarunt, ſicuti ſcribitur. Sap.2. Exiguum & cum tædio eſt tempus uitæ noſtræ, & non eſt refrigerium in fine hominis, & non eſt qui agnitus ſit reuerſus ab inferis. Venite fruamur bonis quæ ſunt, & relinquamus ubique ſigna læticiæ, nam hæc eſt pars noſtra. Sic irretitus fuit diues Epulo, quem quidam ſcribunt ciuem fuiſſe Hieroſolymitanum: ſic & ille qui dixit (cum iam horrea ſua plena frugibus uideret) fruere nunc anima mea delicijs. Sed quid accidit illi: In medijs delicijs uocatus eſt ad pœnam. Spirituale uero uelamen fuit, de quo hic loquitur Chriſtus. Et Paulus Roma.1. Tradidit eos in reprobam mentem. Et Theſſa.2. Dedit illis efficacem errorem, ut credant mendacio, qui ueritati noluerunt obedire. Atq; ita iuſtum eſt Dei iudicium.

SEXTA: pœna neglectæ uiſitationis, quæ eſt duplex: Carnalis & temporalis, Spiritualis & æterna. Ad pœnas temporales & carnales pertinet iſta horrenda urbis uaſtatio: item omnes calamitates in humano genere, quæ calamitates nos merito admonere deberent pœnitentiæ.

SEPTIMA cauſſa dilatæ pœnæ. Hanc Paulus Rom.2. explicat, dum ait diuitias bonitatis Dei & longanimitatem inuitare nos ad pœnitentiam: Deus enim tardus ad iram, id eſt, ad uindictam, idq; ideo, ut nos tandem agnitis peccatis noſtris, ingemiſcamus & confugiamus ad Chriſtum uera fiducia.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

DE SECVNDO.

CVm Paulus dicit omne, quod ſcriptum eſt in noſtram doctrinam ſcriptum eſſe, uideamus quis ſit huius doctrinæ uſus.

Primum itaque nos, qui in Chriſtum credimus, & ſumus Ieruſalem Dei ſancta, audiamus uocem Chriſti deflentis peccata noſtra, & diſcamus quomodo erga nos ſit affectus. Deinde agnoſcamus tempus uiſitationis noſtræ, quia nos uiſitauit Deus in hoc regno mirabiliter. Primum ſuo uerbo: quod ſane pure in omnibus Eccleſijs Daniæ proclamatur. Sed quia parum fuimus Euangelio obedientes, uiſitauit nos bello, fame, peſte, & ſingulos uarijs modis. Verum ſi non egerimus pœnitentiam, idq; mature, uiſitabit nos rurſus bello, peſte, fame, & tandem nos omnino delebit. Agamus igitur pœnitentiam: promittamus emendationem: amplectamur Euangelium Chriſti: breuiter pie & ſancte uitam inſtituamus, ut poſſimus euadere in die iræ.

DE SECVNDA PARTE.

ET ingreſſus in templum, &c.] In hac ſecunda huius Euangelij parte ſunt quatuor circunſtantiæ potiſſimum obſeruandæ.

PRIMA, impietas Pontificum. Templum Salomonis fuit ordinatum propter has cauſſas: non ut exerceretur mercatura in eo: ſed ut illic uerbum Dei doceretur, & in illud populus Dei conueniret & oraret: quemadmodũ ipſe Salomon inquit in dedicatione templi: Quodcunq; orauerit populus tuus in loco iſto (id eſt, in templo hoc) exaudies in loco tabernaculi tui in cælo, & cum exaudi-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

eris propicius eris. Præterea fuit ordinatum lege, ut iuxta templum fierent mactationes ſecundum legem. Contra hæc omnia fecerunt Phariſæi & Pontifices. Contempſerunt enim uerbum Dei, exercuerunt prophanas mercaturas, imo, ut ipſe Chriſtus inquit, fecerunt ex templo Dei ſpeluncam latronum. Trucidantur homines a latronibus, ut latrones occiſorum bona ad ſe conuertant: Pontifices autem falſa doctrina ac praua interpretatione ſcripturæ multa hominum millia trucidarunt, dum illorum animas ſacrilege priuarunt æterna beatitudine. Hinc ſatis liquet, quam fuerint iſti pontifices impij in Deum: qui non ſolum ipſi contempſerunt uerbum Dei: uerum etiam alijs occaſio fuerunt contemptus, contumaciæ & tandem perditionis.

SECVNDA, eiectio ementium & uendentium de templo. Chriſtus enim eijcit ementes & uendentes, idq; externa ui: quo facto, primum teſtatur ſe improbare impietatem Phariſaicam. Deinde declarat ſe uerum Regem & Pontificem eſſe iſtius populi: Regem quidem, quod manum admoueat ad tollendam impietatem, quemadmodum Ezechias fecit, cum tolleret æneum ſerpentem propter idololatriam populi: Pontificem uero, quia ueram doctrinam defendit, & reprehendit Phariſaicas corruptelas. Præterea hæc eiectio fuit paterna quædam admonitio de futura templi deuaſtatione, niſi reſipiſcerent. Ad hæc, facto hoc admonet de pœna, in quam incurrent omnes impij, qui abuſi fuerint templo Dei, nimirum quod a Chriſto aliquando ſint a templo eijciendi. Hinc præterea diſcant utriq;: magiſtratus dico & gubernatores Eccleſiarum. Illi quidem manu & externa ui tollere impietatis inſtrumenta: hi uero gladio ſpiritus, hoc eſt, uerbo Dei amputare omnem ſuperſtitionem quantum quidem fieri poteſt.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

Sic fecit beatus Theodoſius, qui omnes imagines & idola de templis ſuſtulit. Sic fecit pijſsimus princeps Ioannes Fredericus dux Saxoniæ. Horum exemplum imitatus eſt ſanctiſsimæ memoriæ Rex Daniæ Chriſtianus eius nominis tertius, cuius beneficio adhuc ſcholæ & Eccleſiæ in hoc regno gaudent.

Templ. dei duplex.

TERTIA eſt de templo Dei: quod eſt duplex: manufactum ſeu uiſibile, & ſpirituale ſeu non manufactum, Vtrumq; eſt domus orationis. Domus mea, inquit Chriſtus, eſt domus orationis. Vſus manufacti templi præcipue in his poſitus eſt: primum, ut ſit locus publicus, in quo doceatur & audiatur uerbum Dei. Deinde, ut illuc adminiſtrentur Sacramenta. Tum, ut illic conueniant pij, oraturi pro communibus neceſsitatibus. Poſtremo, ut ſit locus in quo fiat publica confeſsio religionis. Sed quid fit in Papatu? pro uerbo Dei traditiones hominum obtrudunt: pro myſteriorum Dei diſtributione, ſacrilegia horrendiſsima proponuntur: uenale habent cœlum: miſsam pro uiuis & mortuis iactant: ſpoliant Eccleſiam Sacramentis: contaminant Sacramenta ſuis blaſphemis additamentis: faciunt ex loco publicæ confeſsionis Euangelij, conciliabulum hypocritarum, qui conſpirant aduerſus Euangelium Chriſti. Hæc ſint dicta de manufacto templo. Non manufactum & ſpirituale templum eſt, cum tota Catholica Eccleſia, tum ſingula eius membra. Ita enim Paulus ait ſcribens Corinthijs: An neſcitis quod templum Dei ſanctum ſitis uos? Imo Chriſtus ipſe architectus huius templi ait: Si quis ſermonem meum audit ad eum ueniemus, & manſionem apud eum faciemus. Proinde & tota Eccleſia, & ſingula eius membra templum Dei dicuntur & ſunt. Huius templi fundamentum eſt filius Dei: fundamentum enim aliud nemo ponere poteſt, præter id quod poſitum eſt,

Vſus manufacti Templi. 1. 2. 3. 4.

Spirituale templum.

quod

quod eſt Ieſus Chriſtus Dominus noſter. Hoc templum erigitur a filio Dei: ædificatur a Prophetis, Apoſtolis, miniſtris uerbi, a pio Magiſtratu, a ſanctis patribusfamilias, prout Dominus ſingulis dederit ædificandi gratiam. Hoc templum purgatur et conſeruatur ſanguine Chriſti. Huius templi oſtiarius eſt ſpiritus ſanctus, quando precibus & fide ianua eius pulſatur. Neq; hoc templum ocioſum eſt. Nã in eo iugis eſt celebratio Dei, oratio perpetua, oblationes ſanctæ, cultus Dei (ut uno uerbo dicam) indefeſſus: huic enim ſancto uſui dicatum eſt hoc ſanctum Dei tẽplum. Verum homines qui indulgent ſuis libidinib. ſuæ tyrannidi, uſuræ, fraudibus, non ſolum hoc templum Dei prophanant, eiecto oſtiario ſpiritu ſancto, expulſo Chriſto architecto: uerum etiam fiunt templa Sathanæ, in quibus ſanguis Chriſti contumelia afficitur: uerbum Dei ludibrijs exponitur in locum piarum precum ſuccedunt inuocationes ſanctorum, execrationes, blaſphemiæ, contumeliæ, & ut uno dicam uerbo, laudes Sathanæ illic perſonant.

Sed quid nos commonebit, ut templum Dei eſſe cupiamus? 1. Dignitas. Quæ enim maior gloria eſt, quam eſſe templum ſanctæ Trinitatis? 2. Vtilitas: nam hoc pacto tranſitur a Sathanæ delubro (ubi mera mors & damnatio regnant) ad domum Dei & æternam felicitatem. 3. Finis conditionis hominis. Conditi enim ſumus, ut ſimus templa Dei. Contra, cogitandum eſt, quam indignum ſit, & quam magnum ſacrilegium, hoc templum ſceleribus ullis contaminare. Proinde conandum totis uiribus eſt, ut præſtemus Deo in ſuo templo uerum cultum et offeramus ſacrificia labiorũ noſtrorũ, hoc eſt, gratiarũ actionẽ, et thura cordis noſtri, hoc eſt, fidẽ et innocentiã.

QVARTA, mundus longe aliter iudicat de ijs qui templa Dei ſunt, quam uerbum Dei. Mundus iudicat præ-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

claros, potentes, ſapientes, diuites in hoc templum recipi: ſed contrarium docet uerbum Dei & monſtrat exempla. Tametſi autem nullus reijcitur propter claritatem generis, potentiam, ſapientiam, diuitias: tamen plerunq; fit, ut tales huius mundi negocijs impediti minus de hoc ſpirituali templo cogitent. Exempla ſunt Cain & Abel. Deinde Eſau & Iacob. Ita ſemper delegit Deus infirma huius mundi, ut quæ fortia ſunt pudefaceret. Sed hoc nos non mouebit. Chriſtus enim dicit: noli timere puſille grex: placuit enim Patri dare uobis regnum, Cui per Chriſtum cum ſpiritu ſancto ſit honor in ſæcula ſæculorum,

AMEN.

DOMINICA VNDECIMA TRINITATIS, EVANGELIum Lucæ 18.

IEſus dixit ad quoſdam qui in ſe confidebant, quod eſſent iuſti, & aſpernabantur cæteros parabolam iſtam. Duo homines aſcendebant in templum, ut precarentur: unus Phariſæus, & alter Publicanus. Phariſæus ſtans, hæc apud ſe orabat: Deus gratias ago tibi, quod non ſim ſicut cæteri homines, raptores, iniuſti, adulteri, uelut etiam hic publicanus. Ieiuno bis in Sabbatho, decimas do omnium quæ poſſideo. Et publicanus procul ſtans, ne oculos uolebat ad cœlum attollere, ſed percutiebat pectus ſuum, dicens: Deus, propicius eſto mihi peccatori. Dico uobis, deſcendit hic iuſtificatus in domum ſuam ma

gis quam

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

gis quam ille. Quia omnis qui ſe extollit, humiliabitur, & qui ſe humiliat, extolletur.

ENARRATIO TEXTVS.

Occaſio huius Euangelij *fuit, quod poſtquam* Chri*ſtus docuiſſet de efficacia orationis & forma orandi, uoluit etiam illuſtria exempla proponere, in quibus & efficacis orationis, & hypocriticæ oſtentationis naturam depingeret. Nam cum nemo rite orare poteſt, niſi idem ſit prius iuſtus ex fide* Chriſti, *fit ut multi ſe iuſtos putent, & propterea ſe recte orare arbitrentur:* Quare *neceſſe fuit diſcernere inter uere iuſtos & eos qui iuſticiam ſimulant.* Qui *enim uideri uolunt iuſti, & non ſunt tamen, illi nequaquam inuocant:* Verum *qui agnitis peccatis ſuis agunt ſeriam pœnitentiam, hi fide iuſti effecti, ſoli efficaciter & uere orare poſſunt.* Ea *itaq; de cauſſa* Dominus *hic nobis proponit duas imagines: quarum una eſt hypocriticæ orationis: altera ueræ & piæ inuocationis.* Phariſæus, *qui putauit ſe pium & iuſtum, & non fuit, hypocriticam orationem nobis agnoſcendam præbet:* Contra, *miſer publicanus, proſternens ſe coram* Deo, *& agnoſcens ſuas ſordes, & nihilominus confugiens ad miſericordiam, ueræ & ſalutaris orationis formam ſuo exemplo præbet.*

Loci tres:

I. *De iuſticia legis &* Phariſaica *uanitate.*
II. *De iuſticia* Chriſtiana *& uera pœnitentia.*
III. Iudicium Chriſti *de* Phariſæo *& publicano.*

DE PRIMO.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

DIcebat ad quoſdam qui in ſe confidebant tanquam iuſti, &c.] Hic neceſſe eſt dicere de legis iuſticia: quæ ſit: quis ſit eius uſus, finis, & ius. Nam inde intelligemus quantum Phariſæi aberant a uera iuſticia.

Quæ eſt legis iuſticia? Eſt perfecta obedientia omniū membrorum noſtrorum interiorum & exteriorum erga legem Dei, cordis, affectuum, uoluntatis, oris, breuiter omnium potentiarū & uirium corporis & animi: quam obedientiam non oportet eſſe momentaneam, ſed perpetuam: non inanem, ſed perfectam & abſolutam: non contaminatam, ſed puram & caſtam: qualis ab Adam præſtari potuit ante lapſum, & qualis a ſanctis Angelis in cœlo præſtatur. Quod talem deceat eſſe legis iuſticiam, cum Moſes, tum Chriſtus docent his uerbis: Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, ex tota anima tua, ex toto robore, & omnibus uiribus tuis: & proximū tuum ſicut teipſum. Deinde, quia ipſe purus, ſanctus & caſtus eſt, nihil poteſt illi placere, niſi purum, ſanctum & caſtum. Et qui hanc iuſticiam præſtant, ſoli habent promiſsionem legalem. Sic enim ait Moſes: Qui fecerit ea homo uiuet in eis. Hanc obedientiam perfectam & perpetuam qualem lex requirit, nullus homo excepto ſolo Chriſto unquam præſtitit. Quare omnes, qui ſe hac legis iuſticia iuſtos putant, non tantum cæci ſunt & arrogantes: uerumetiam blaſphemi in legem Dei, quam metiuntur ſuo modulo, & non uoce Dei. Quod autem nullus legi Dei ſatisfacere poſſit, nuper dixi, & nunc breuiter idem nobis in memoriam reuocabo. Primum, noſtra membra interiora & exteriora, quibus exequi obedientiam erga legem deberemus, ſunt mutila & horrenda quadam ataxia uiciata, ita ut nihil recte exequi poſsint. Deinde, lex peccati tanquam fortiſsimus gigas noſtra membra occupat, etiam quando

renati

renati ſumus, ut non poßimus præſtare quæ uolumus. Hinc diuus Paulus clamat: o infelix ego homo, quis liberabit me de corpore morti obnoxio. Item alio loco: uelle quidem adeſt mihi, ſed perficere non inuenio. Item: non quod uolo bonum, hoc facio, ſed quod non uolo malum, hoc ago. Ita regenerati promtam quidem uoluntatẽ habent, ſed exequendi quod uolunt uiribus deſtituuntur, adeo domeſticus noſter hoſtis eſt importunus, & nos a bono retrahit. Quid dicemus ergo de illis, quorum uoluntas nondum eſt reformata, quales ſunt omnes qui nondum ſunt regenerati? Huc accedit quod lex Dei ſit ſpiritualis: nos uero carnales. Ita enim Paulus iam fidelis dixit: lex ſpiritualis, ego autem carnalis uenditus ſub peccato. Hinc facile uidere eſt, quod a nobis legi debita obedientia præſtari non poßit. Qui enim fieri poteſt, ut caro ſpiritualem iuſticiam præſtet? Multas alias & plures rationes nuper adduxi, quibus oſtendi neminem in hac uita perfectam legi obedientiam præſtare poſſe. Quid ergo fiet? hic uocem legis primum audies. Quid illa dicit? Maledictus omnis qui non permanſerit in omnibus quæ ſcripta ſunt in libro legis. Hic audis legis ſententiam: hæc legis uox te humiliet coram Deo & prorſus proſternat, ut agnoſcas & fœditatem tui peccati, & iuſtam damnationem. Quid hic faciendum? Poſſumus ne hanc legis maledictionem declinare? non potes tuis uiribus: quare tibi uel pereundum eſt, uel quærendum remediũ contra hanc legis damnationem: quod ſane non eſt aliud, quam ſolus Ieſus Chriſtus: qui ideo uenit in mundum, ut in ſe maledictionem legis reciperet, & omnes in ſe credentes liberaret a iure legis, id eſt, a damnatione, quam lex minatur tranſgreſſoribus ſuis. Hæc proinde maledictio extendit ſe ad omnes homines qui non audiunt Chriſtum, & ueſtiuntur eius iu-

ſticia,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

ſticia, ut illa ornati appareant in conſpectu Dei. Nam Chriſtus eſt finis legis in iuſticiam omni credenti, Rom. 10. Hæc de legis iuſticia ideo a me dicta ſunt, ut oſtendam quam uani fuerunt Phariſæi iſti, qui ſe iuſtos confidebant & aſpernabantur cæteros tanquam prophanos & iniuſtos.

Sed quænam cauſſa eſt quod hic Phariſæus cum ſua turba confidat ſe eſſe iuſtum? Cæcitas in cauſſa fuit. Adeo enim cæcus erat, ut non uiderit legis mentem, imo uelamen tantum legis uidit & non introſpexit in legis ady tum, quemadmodum textus huius Euangelij ſatis indicat: ait enim: [Gratias ago tibi, quia non ſum ſicuti cæteri homines, raptores, iniuſti, adulteri, aut ſicut hic publicanus.] Literam igitur legis uidit, non ſpiritum, hoc eſt, tantum in externis operibus hæſit, non ſpiritualem, quem requirit lex, ſenſum conſiderauit.

Verum ut hæc nobis clarius ponantur ob oculos, uideamus. 1. qualia ipſius opera fuerint. 2. conferamus ea cum lege Dei. 3. colligamus inde quid illi defuerit. 4. quam multis peccatis reus cõſtrictus fuerit, etſi ſe iuſtum coram hominibus uenditaret.

Opera huius Phariſæi fuerunt ſine fide, profecta ex mera incredulitate & arrogantia. Iam cum ſcriptura aperte dicit: ſine fide impoßibile eſt placere Deo: quis tam amens eſt ut iſtam externam laruam iuſticiã uocet?

Opera quæ iactat conferamus cum lege Dei. Lex requirit puram obedientiam: hic ex impurißimo corde pro mit conuicia in Deum & in proximum. Lex iubet proximum diligere: is accuſat, idque coram tribunali Dei. Quid multis? Nihil ex legis Dei præſcripto fecerat. An non eſt magnum non eſſe raptorem? non iniuſtum? non adulterum? ieiunare & dare decimas? iſta quidem non

ſunt

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

ſunt condemnanda. Sed hic Phariſæus bona, quæ fecerat, miſere contaminauit philautia & ſuperbia.

Quid ergo illi defuit? fons bonorũ operum fides Christi, quæ per caritatẽ operatur. Vbi autẽ hæc non eſt, quantumuis ſpecioſum opus uidetur, Deo tamẽ gratum eſſe nequit: imo potius abominatio eſt corã Deo, præcipue quia accedit opinio iuſticiæ, ſicuti uidemus in hoc Phariſæo.

Vidimus unde profecta fuerunt opera huius Phariſæi: & quantum diſtent a legis iuſticia, & quid illi defuerit, nunc quam grauiter peccarit & quam iniuſtus fuerit uideamus. Primum auſus eſt Deum accedere & interpellare ſine timore Dei, ſine fide, ſine pœnitentia, ſine mediatore Chriſto, per quem ſolum patet aditus ad Patrem.

Eſtne hoc graue ſcelus? Imo hic totam primam tabulam uiolat & tanquam pedibus conculcat. Deinde auſus eſt puluis & cinis gloriari coram Deo, cum tamen ſcriptum ſit: innocens coram te non eſt innocens, Quanta quæſo hæc ſuperbia? Nonne tametſi & Deum & homines deſpicit: ſe tamen iuſtum ſimulat? Tertio abuſus eſt templo Dei, quód erat ordinatum ad deprecanda peccata publica & priuata. Sed quid hic facit e templo? prætorium in quo accuſat alios. Quarto, totam ſecundam tabulam inuadit & uiolat contra caritatis naturam, quæ peccata proximi aut curare, aut tegere ſolet. Quid facit? Non ſum, inquit, ſicut cæteri homines, raptores, iniuſti, adulteri: imo hoc uidebatur ei parum. Quare cum in ſupremo loco templi eſſet, reſpicit a tergo & uidit miſerum publicanum orantem, quem mox, ubi eum uidit, accuſat coram tribunali Dei. Neq; ſum, inquit, ſicut iſte publicanus. Hic ſi uere pius fuiſſet, gratulatus fuiſſet publicano cum Angelis Dei, qui gaudent in cœlo ſuper uno peccatore pœnitentiam agente. Verum cum accuſat pœnitentem,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

tem, ſatis arguit ex quo ſpiritu loquebatur. Debebat meminiſſe dicti Ieſus Syrach: hominem auertentem ſe a peccato, ne deſpexeris. Omnes enim in corruptione ſumus, id eſt, obnoxij uarijs caſibus. Qui ſtat, uideat ne cadat, inquit Apoſtolus.

De ieiunio & decimis huius hypocritæ hoc tantum dico. Ieiunium, quo carnis ferocia domatur, eſt res non mala: uerum ſi ieiunes ut merearis aliquid a Deo, tuum ieiunium ſit abominatio. Deus enim non uult coli humanis traditionibus: ſed iuxta legis ſuæ regulam. De decimis hæc dico, quod Deus ita ordinauit in ſua republica, ut ſacerdotes Leuitica tribus haberent unde uiuerent. Et Chriſtus dicit: dignus eſt mercenarius mercede ſua: & non alligabis os boui trituranti.

DE SECVNDO.

QVemadmodum in Phariſæo uidimus, qualis ſit iuſticia Phariſaica: & eius uanitatem oſtendimus ex collatione ad legis iuſticiam: Ita nunc ſequitur ſecunda doctrina de iuſticia Chriſtiana, quæ nobis in hoc publicano, tanquam in uiua quadam imagine repræſentatur. Verum quia ſcriptura duobus modis de uirtutibus docet, nimirum regula, & exemplo. Volo primum uidere quid ſcriptura dicat de iuſticia Chriſtiana. Deinde idem oſtendam in publicani exemplo, ut ita regula confirmetur exemplo.

Quantum autem ad regulam iuſticiæ Chriſtianæ attinet, hæc ſunt clara dicta. Paulus Rom.3. ait: Omnes peccauerunt & priuantur gloria Dei, iuſtificantur autem gratis ipſius gratia, per redemtionem quæ eſt in Chriſto Ieſu, quem propoſuit Deus propiciatorium per fidem in

ſanguine

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

ſanguine eius. Mox in eodem capite: Arbitramur hominem iuſtificari fide abſque operibus legis. 2.Corinth.5. Eum qui non nouit peccatum, fecit peccatum, ut nos fieremus iuſticia Dei in ipſo. Rom.5. Sicut unius hominis inobedientia multi ſunt conſtituti peccatores: ita unius rurſus obedientia iuſti conſtituentur multi. Et de Abrahamo: Credidit Abraham Deo, & imputatum eſt ei ad iuſticiam. Et Dauid: Beati quorum remiſſæ ſunt iniquitates & tecta ſunt peccata. Huiuſmodi ſunt infinita dicta in ſcriptura de iuſticia Chriſtiana. Sed hæc pauca propoſui, ut inde generalem doctrinam de iuſticia Chriſtiana colligam.

PRIMVM ergo ex his teſtimonijs colligitur, quod Chriſtiana iuſticia non ſit ex operibus, tametſi iuſtificatus iam bene operari incipit. Hoc ergo primum tenendũ eſt, quod opera excludantur ita, ut non ſint huius iuſticiæ cauſſæ: ſed effectus & fructus, ut poſtea dicam. 2. ex his dictis colligitur quod Chriſtiana iuſticia non ſit obedientia in ipſis, ſed in Chriſto. 3. quod hæc Chriſti obedientia donetur homini, ut ea, & non ſua, ſit iuſtus. 4. quod quiſquis crediderit, huius iuſticiæ Chriſti fiat particeps, ita ut illi imputetur tanquam ſua. Chriſtus enim eſt finis legis in iuſticiam omni credenti. 5. quod quia peccatores ſumus, reconciliemur Patri per Chriſtum, quem Pater propoſuit propiciatorem. 6. quod pro peccatis credentium effuſus ſit ſanguis Chriſti, ita ut iuſticiæ Dei ſeu legis ſit ſatisfactum. 7. ex omnibus collectis efficitur, quod hæc iuſticia Chriſtiana conſtet abſolutione a peccato, imputatione iuſticiæ Chriſti, & acceptatione ad uitam æternam, gratis propter Chriſtum. Hæc eſt ſumma doctrinæ Eccleſiæ Chriſti de Chriſtiana iuſticia: unde efficitur quod Chriſtiana iuſtificatio ſit abſolutio a peccato,

imputa-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

imputatio iuſticiæ Chriſti, & acceptatio ad uitam æternam, gratis propter Chriſtum. Verum hoc præterea tenendum eſt, quod fides ipſa, qua iuſtificamur, ſit efficax, & producat fructus Deo gratiſsimos per Ieſum Chriſtū. Vbi autem hic fructus non conſpicitur, uix illic fides inuenitur. Nam cum credimus, ſimul renaſcimur in nouos homines, ut nouam Deo obedientiam præſtemus.

Iam hanc ipſam doctrinam de Chriſtiana iuſticia uideamus in exemplo publicani. Primum (ut textus ait) ſtetit a longe. Indignitate enim ſua territus, non audebat cum Phariſæo in conſpectum maieſtatis diuinæ prodire. Sic & Petrus procidens ad genua Chriſti ait: Exi a me, quia homo peccator ſum. Similiter & Centurio: Domine non ſum dignus, ut intres ſub tectum meum. Hæc trepidatio in conſcientia hominis oritur ex noticia legis: ad cuius normam cum homo ſua facta examinat, cogitur exclamare, homo peccator ſum. Deinde non audet leuare oculos. Hic notatur pudor publicani ob turpitudinem peccati ſui. 3. percutit pectus, quo ſignificatur lucta cum diffidentia & deſperatione. 4. cum inquit, DEVS, &c. ſignificatur ad ſolum Deum confugiendum eſſe pro peccatis abolendis. Hactenus cum peccato, cum legis damnatione, cum diffidentia luctatus eſt: qua lucta uera contritio declaratur: nunc ſequitur quomodo ſit eluctatus ab iſto ueluti inferno. Nam cum dicit: [Deus propicius eſto mihi peccatori,] erigit ſe fide contra deſperationem. Nam hic animo recolit promiſsiones de Chriſto, quod Deus uelit eſſe peccatoribus propicius, qui agentes pœnitentiam ad Chriſtum uera fiducia confugiunt. Ille enim eſt propiciatio pro peccatis noſtris. Cum ita ſe erigit, ſibi peccatum, & Deo miſericordiam tribuit: ſe ægrotum agnoſcit, & Deum medicum: opponit miſericordiam peccato:

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

cato: ac ita ſtatuens Deum ſibi propicium eſſe, iuſtificatur ſola fide. Ad eundem modum Daniel fecit: Tibi Domine iuſticia, nobis autem confuſio faciei.

Atq; ita ex hoc publicano diſcere poſſumus primum rationem ueræ pœnitentiæ & iuſticiæ Chriſtianæ. Nam ut uera pœnitentia eſt uerus dolor ob peccatum: ita Chriſtiana iuſticia eſt abſolui a peccato, cum Deum uera fiducia accedimus, ſicut ſupra dixi. 2. poſſumus ab illo diſcere qualis debeat eſſe uera oratio. Debet enim ex intimo animo proficiſci in timore Dei, & niti propiciatione, quæ eſt in Chriſto Ieſu. 3. debemus a publicano diſcere ſubmiſſe nos gerere cum coram Deo, tum coram hominibus.

Viuendum ne igitur eſt more publicanorum? ſane ita eſt, quatenus agunt pœnitentiam, quemadmodum hic fecit. Vt enim Phariſæus iſte non eſt contemptus propter externa opera honeſta, quæ fecit: ſed quia confidebat in opera: ita publicanus hic non eſt laudandus ob peccata quæ fecerat: ſed propter pœnitentiam, quæ ſecuta eſt: imo habemus ab utroq; quod utiliter diſcamus. Cum utroque eundum eſt in templum: cum utroq; agendæ ſunt Deo gratiæ: cum utroq; orandum eſt: A Phariſæo honeſta externa opera facere: A publicano animi pietatem & ueram fidem afferre diſcamus.

DE TERTIO.

DIco uobis: Deſcendit hic iuſtificatus in domum ſuam & non ille.] Hic habemus iudicium Chriſti de Phariſæo & publicano. Publicanus (inquit) deſcendens de templo, in domum ſuam rediit iuſtificatus fide. Phariſæus autem non rediit iuſtus: ſed potius condemnatus. Hoc confirmat generali ſententia: [Quia

omnis qui ſe exaltat humiliabitur & qui ſe humiliat exaltabitur] Phariſæus ſe exaltauit exiſtimans ſe iuſtum legis operibus, quæ nulla habuit: ideo humiliatus eſt ſententia damnationis. Publicanus ſe humiliauit peccati confeſſione, humili inuocatione, fiducia in miſericordiam Dei per Chriſtum, ideo exaltatus eſt gratia abſolutionis & gloria beatitudinis. Huius exemplo, ut & nos humiliemur faxit Chriſtus, cui cum Patre & ſpiritu ſancto ſit gloria in ſæcula,

AMEN.

DOMINICA DVODECIMA TRINITATIS, MARCI 7.

IEſus rurſum egreſſus de finibus Tyri ac Sidonis, uenit ad mare Galilææ, per medios fines Decapolis. Et adducunt ei ſurdum, impeditæque linguæ, & deprecantur eum, ut imponat illi manum. Et cum apprehendiſſet eum de turba ſeorſim, miſit digitos ſuos in auriculas eius, & ſputo emiſſo, tetigit linguam eius, ac ſuſpiciens in cœlum, ingemuit, & ait illi: Ephata, quod eſt aperire. Et ſtatim apertæ ſunt eius aures, & ſolutum eſt uinculum linguæ eius, ac loquebatur recte. Ac præcepit illis, ne cui dicerent. Sed quo magis ille eis præceperat, hoc potius amplius prædicabant, et ſupra modum ſtupebant, dicent
nia fecit, et ſurdos audire fecit, & es. Bene om-
mutos loqui.

ENARRATIO TEXTVS.

Hoc

HOc Euangelium continet unum ex miraculis Domini, quibus ipſe oſtendebat potentiam, uoluntatem et officium ſuum. Potentia oſtenditur in eo, quod imperet omnibus rebus creatis, alias mari, alias uentis, alias Diabolis, alias morbis, ut hic. Voluntas indicatur ex eius promptitudine ad iuuandum: eſt enim promptiſsimus ad opem ferendam omnibus inuocantibus ſe. Officium, quod ſit Saluator iuxta nomen ſuum, quod eſt Ieſus. Hæc tria in ſingulis fere Chriſti miraculis conſpiciuntur, quibus nos recte uti diſcamus. Potentia ſiquidem CHRISTI Domini, aduerſus mundi tyrannidem, Sophiſticam & hypocriſin, atque adeo aduerſus totum sathanæ regnum uti debemus. Voluntatis cognitionem opponamus aduerſus carnis noſtræ peruerſam uoluntatem & iudicium. Officij cogitatione muniamus nos aduerſus omnes Antichriſtos, qui CHRISTVM ſuo officio ſpoliare uolunt. Hæc tria, ut in ſpeculo quodam contemplari licet in præſenti Euangelio. Hic ſurdus & mutus tenetur captiuus a Diabolo: ſed quid ad hoc Chriſtus? Potentiam ſuam declarans, aperit aures eius & linguam ſoluit inuito & repugnante Diabolo. Deinde, cum hunc calamitoſum & miſerum iuuat, oſtendit ſe affici eius calamitate, atque ita uoluntatem ſuam erga ipſum indicat. Poſtremo declarat officium, dum ſe promptum ad hunc iuuandum & alacrem exhibet. Significat enim hoc facto miſſum eſſe ſe, ut afflictos & calamitoſos iuuet. Habemus quid Chriſtus oſtendit in ſuis miraculis: Iam ſummam præſentis Euangelij uideamus. Chriſtus adductum ſurdum & mutum ad ſe ſanat: quo facto ſignificatur quod Chriſtus uenerit in mundum ad iuuandos eos qui ad ſe ueniunt, iuxta illud; omnis qui inuocauerit nomen Domini ſaluus erit.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

Loci tres:

I. Exemplum illorum qui hunc ſurdum & mutum ad Chriſtum portant.

II. Factum & miraculum Chriſti.

III. Fructus huius miraculi apud ſpectatores.

DE PRIMO.

EXiens iterum de finibus Tyri, &c.] Antequam ueniamus ad primam doctrinam, obſeruanda eſt præſentis miraculi occaſio, quæ fuit profectio Chriſti & locus profectionis.

Profectio ipſa indicat, quam ſedulus Dominus in ſuo officio & quam auide ſitierit ſalutem noſtram. Locus oſtendit, quod etiam gentes uelit ſuorum beneficiorum fieri participes. Venit enim quærere quod perierat.

Iam primam doctrinam uideamus. [Adducunt ei ſurdum & mutum: & deprecabantur eum, ut imponat illi manus.] Hic duo obſeruanda ſunt: Primum, quid faciant hi baiuli. Deinde quid petant. Quid faciunt? Apportant ad Chriſtum ſurdum & mutum. His paucis uerbis Chriſtiana uita deſcribitur: quam deſcriptionem recte intelligere noſtra intereſt, ut poßimus illorum exemplum dextre imitari. Primum enim Chriſtum agnoſcunt Meßiam: Deinde fidem in ipſum habent: utrumq; declarant hoc facto. Nemo enim Chriſtum accedit ut ſaluatorem, & eum inuocat, niſi qui in ipſum credit. Vt enim nemo credit, niſi qui audit: ita nemo inuocat, niſi qui credit, Roma. 10. Hac ratione fides concepta ex uerbo uitæ, eſt Chriſtianorum ſalus & iuſticia.

Eſt ne ocioſa hæc fides? Non. Hic eius triplex fructus indicatur. PRIMVS eſt confeßio: nam hic ſuo facto & uoce

uoce confitentur Chriſtum. Quemadmodum enim corde creditur ad iuſticiam: ita ore fit confeßio ad ſalutem. SECVNDVS eſt inuocatio Chriſti. Sunt enim fides & inuocatio ita connexæ, ut citius calorem ab igne ſepares, quã eas a ſe inuicem diuellas. TERTIVS fructus fidei eſt dilectio fraterna, quam hi baiuli corde, opere, & ore declarant, hunc afflictum & miſerum Chriſto apportantes.

Vides iam quales fuerunt hi baiuli? uides ne totam uitam Chriſtianam in illorum facto, tanquam in tabella depictam? Sed quare hoc factum & ſcriptum eſt? ut ego & tu habeamus exemplum pietatis erga Deum & caritatis erga proximum. Hæc eſt forma ueræ Chriſtianæ uitæ. In Chriſtum itaq; cum his nos credere oportet: Chriſtum cum his confiteri neceſſe eſt: eundem cum his inuocare fides poſtulat: proximum præterea horum exemplo corde, ore & opere diligere & iuuare decet. Quodnam, quæſo, maius dilectionis opus, quam hominem captiuum ſub Diaboli poteſtate, afflictum & miſerum, & coram hominib. ſpretum, extremeq; contemptum adducere ad Chriſtũ, & tantam curam pro aliena ſalute ſuſcipere?

Hic diſcant diuites, pauperes, nobiles, ignobiles, ciues & ruſtici quid illos deceat. modo non fruſtra Chriſtianum titulum iactare uelint. Vnuſquiſque pro ratione ſuæ functionis conetur quam plurimos Chriſto adducere, eum inuocare & ſolicitudinem piam ſuſcipere pro aliorum ſalute.

Hic oritur quæſtio. Hic ſurdus fidem non habuit: non enim potuit uerbum audire, unde fides concipitur: ſanatur tamen a Chriſto ob alienam fidem: uidetur ergo quod homo aliena fide ſaluari poßit. Reſpondeo. Chriſtus aperit linguam muti & inuocatus dat infirmo fidem, quã nactus infirmus ſua propria, non aliena fide ſaluatur.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

Deinde diſcernendum eſt inter corporalia beneficia & ſalutem æternam. Corporalia beneficia pij poſſunt etiam impijs a Deo impetrare: ſalutem autem non poſſunt ipſis impetrare, niſi ipſi quoq; prius fidem ex uerbo Dei conceperint. Niſi enim pij impetrare poſſent impijs beneficiã corporalia, non poſſet ſtare mundus in hoc tantorum ſcelerum & ſcandalorum diluuio.

Hæc dicta ſunt de facto horum baiulorum & eius utili imitatione: iam quid a Chriſto petierint uideamus. Deprecabantur eum (inquit textus) ut imponat illi manum: nam per impoſitionem manuum obſeruarunt Chriſtum antea multis contuliſſe ſanitatem. Verum ut iſtum ritum nos intelligamus quatuor de impoſitione manuũ ſunt obſeruanda.

1. Quam antiqua ſit hæc conſuetudo impoſitionis manuum.
2. Quorum fuerit alijs manum imponere.
3. Ad quid & in quem finem manus impoſitæ ſint.
4. Quæ ſit manus ratio ſymbolica.

Quantum ad antiquitatem ritus imponendi manus attinet, ſcriptura oſtendit quod a patribus ſit hæc conſuetudo accepta. Legimus enim Gene. 48. quod Patriarcha Iacob manus impoſuerit filijs Ioſeph Manaſſe & Ephraim. Quæ conſuetudo poſtea lege Iudæis commendata eſt: & peruenit hic ritus uſq; ad tempora Chriſti, qui & ipſo uſus eſt, & uſum illius ad Apoſtolos ſuos tranſmiſit. Quod autem manuum impoſitioni coniuncta fuerit oratio, patet ex 19. cap. Matthæi, ubi ſcribitur, quod oblati ſint pueri Chriſto, ut manus eis imponeret & oraret.

Habemus quam ſit antiqua conſuetudo manuum impoſitio: iam quorum fuerit alijs imponere manus uideamus: id quod ex facto Iacob & aliorum colligitur. Nos enim

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

enim erat, ut maiores minoribus, parentes liberis, ſacerdotes populo manus imponerent. Fuit enim ſolennis ceremonia, quæ penes illos erat, qui præeminebant autoritate.

Sed quem in finem iſte ritus inſtitutus erat? Quintuplex finis e ſcriptura colligi poteſt. 1. quod benedicendi ſeu orandi cauſſa factum ſit, ut Matth. 19. & Marci 7. oſtenditur. 2. offerendi cauſſa: ſolebant enim ſacerdotes manus imponere capitibus uictimarum. 3. ſanandi gratia, ſicuti Chriſtus ſæpe ſuas manus impoſuit ſanaturus, qui ſibi offerebantur. 4. ut precando conferretur ſpiritus ſanctus, ut in actis Apoſtolicis legimus. 5. in conſecratione miniſtrorum uerbi manus imponebantur ijs, qui ordinabantur ad miniſterium.

Iam de ſymbolo manuum nonnihil adijciamus. Qui benedixerunt impoſitis manibus fungebantur uice Dei: manus ſignificabant auxilium & fauorem Dei: impoſitio manuum ſignificabat eum, cui imponebantur manus, eſſe ſub fauore & protectione Dei & benedici a Deo. In benedictionibus optabatur auxilium & fauor Dei: in ſacrificijs hoſtiæ dicabantur Deo: in ſanationibus manus Dei ſe exeruit, dum ſanitati reſtituit ſua potentia ægrotos: ſimiliter in donationibus ſpiritus ſancti, manus ſignificabant præſentiam Dei: in conſecrationibus ſacerdótum, hæc erat ſignificatio impoſitionis manuum, quod qui ordinabantur, dicarentur Deo tanquam hoſtiæ, probarentur Deo et ordinarentur ad opus diuinum. Hæc ſint dicta de primo loco, nempe de facto horum baiulorum & impoſitione manuum: nos autem obſeruemus breuiter, quid confirmet hic locus, quid confutet, & cuius nos moneat. Confirmat quod filij DEI ſpiritu Dei ducantur & exerceant ſe pietate & caritate. Confutat eos,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

qui fidem inanem iactant ſine uera pietate erga Deum & caritate erga proximum. Monet nos, ut præſtemus opera fidei interna et externa, modo uelimus inter filios Dei cenſeri.

DE SECVNDO.

SEcunda doctrina, quam propoſui, eſt de facto & miraculo Chriſti. Vt autem hoc factum intelligamus, quædam ſunt de miraculis Chriſti obſeruanda. Prophetæ, Chriſtus & Apoſtoli ediderunt miracula, ut doctrinam, quam docuerunt, confirmarent a Deo eſſe, & ut homines conuicti miraculis de ueritate Dei, crederent & credentes ſaluarentur. Hos præcipuos fines fuiſſe miraculorum oſtendit Ioannes Euangeliſta cap. 2. ubi ita ait: hoc principium ſignorum fecit Ieſus in Cana Galilææ, & manifeſtauit gloriam ſuam & crediderunt in eum diſcipuli. Hic duo ſignantur fines: gloria Chriſti, & fides Apoſtolorum. Gloria autem Chriſti potentiam diuinam, affectum erga genus humanum & officium doctrinæq; ipſius certitudinem complectitur. Verum diſcernendum eſt inter Prophetas Apoſtolosq; & Chriſtum. Prophetæ & Apoſtoli non ſua uirtute ediderunt miracula: ſed diuina Chriſti uirtute, cuius ſpiritus per os eorum loquebatur. Chriſtus uero ſua propria potentia edidit miracula. Quare ut Prophetæ & Apoſtoli ſuis miraculis declararunt ſe fuiſſe Chriſti ſeruos: ita Chriſtus ſuis miraculis ſe Dominum & Deum ipſorum oſtendit. Verum ſi quæris, cur hodie non etiam edantur miracula a miniſtris uerbi: ſcies quod miracula, poſtquam confirmarunt gloriam Chriſti, & ueritatem Dei, defuncta ſint ſuo munere: quare non amplius ſunt expectanda miracula, ſed contenti eſſe debemus

mus

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

mus doctrina Prophetica & Apoſtolica, quam Deus olim multis confirmauit miraculis. Hæc ſint de miraculis dicta in genere: nunc ad hodiernum miraculum deſcendamus, in quo ſunt multæ circunſtantiæ obſeruandæ, quarum ſingulæ ſingularem doctrinam & admonitionem continent.

PRIMA: [Chriſtus apprehendit eum de turba ſeorſum.] Sed quare hoc fecit? propter duo: ſcilicet tempus & ſignificationem. Propter tempus quidem, quia nondum uoluit ſuum regnum propalari toti mundo. Nondum enim peregerat hoſtiam: nondum fregerat interſtitium, quod erat inter Iudæos & gentes: quod poſtea factum eſt, quando armauit diſcipulos hoc mandato: Ite in mundum uniuerſum, prædicate Euangelium omnibus gentibus. Propter ſignificationem uero, quia qui Chriſtum deſiderat medicum, debet a turba malignantium diſcedere. Nulla enim eſt conſenſio Chriſto cum Belial.

SECVNDA: [Miſit digitos ſuos in aures eius.] Hoc ſane non fruſtra factum eſt. Nam & eo ſigno declarauit precium carnis ſuæ quam aſſumſit, ut eius uictima humanum genus reſtitueretur priſtinæ ſanitati, quam per peccatum amiſerat, & ſignificat ſuum uerbum nec audiri nec intelligi poſſe, niſi aures digito Chriſti aperiantur, id eſt, niſi Spiritus ſanctus cordis noſtri aures aperiat.

TERTIA: [Et expuens tetigit linguam eius.] Hoc ſymbolo ſignificat & loquendi facultatem a ſe eſſe, & quod per media uelit in Eccleſia eſſe efficax.

QVARTA: [Suſpexit in cœlum.] Hoc geſtu ſignificat ſuum animum ad Patrem cœleſtem eleuatũ eſſe, quem precatus eſt non ſolum pro hoc: ſed pro omnibus afflictis. Oratio enim non eſt tam oris ſonus, quam cordis ſupplex eleuatio ad Deum: quæ cordis eleuatio ſymbolo

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

oculorum ſuſpicientium in cœlum ſignificatur. Vnde Dauid: Ad te leuaui oculos meos, qui habitas in cœlis. Cuius & nos monemur cum dicimus: Pater noſter qui es in cœlis.

QVINTA: [ingemuit.] Magnum certe neceſſe eſt eſſe propter quod tantus heros ingemiſcat. Non ergo ſolum in hunc mutum, quem unico nutu liberare a ſuo malo poterat, reſpexit: ſed intuetur in hæc quinque. 1. in peccatum, quod cauſſa eſt omnium calamitatum in humano genere. 2. in tyrannidem Diaboli, qui ita oppreſſerat genus humanum: cum qua tyrannide ſe bellum initurum nouit. 3. in legis maledictionem, quam in ſe reciperet, quo nos abſoluamur a reatu. 4. in amariſſimam ſuam mortem, quam erat perpeſſurus pro toto humano genere. 5. in maximæ partis mundi ingratitudinem: præuidebat enim quod multi ſuum beneficium eſſent contemturi prorſus: multi ignauia ſua eſſent neglecturi: adeo ut minima pars mundi ſua beneficia in ſalutem amplecterentur.

SEXTA: alloquitur hunc mutum & dicit: [Ephata, hoc eſt, tu aperire.] Non fruſtra hic Marcus Hebraica uoce eſt uſus. Hac enim uoce primum indicat Chriſtus, quæ ſit ſua diuina potentia, qui uerbo & imperat, & facit quæ uult: unde fides noſtra non ſolum de diuinitate Chriſti confirmatur: uerumetiam omnes eos in tuto eſſe intelligit, qui ſub eius imperio ſunt & ſe eius fidei committunt. 2. hac uoce indicatur quanta ſit uerbi Dei efficacia, præſertim ubi uera fide apprehenditur. 3. quod nemo ſaluari poſſit ſine Chriſti uerbo, quo imperat nobis quæ decent a nobis fieri. 4. hoc mandato APERIRE ſignificat, quod uoluntas hominis requiratur in ſalutis negocio, non quod uoluntas non reformata manu Dei poſſit,

ſit, aut uelit: ſed ne, cum mouetur & formatur a Spiritu ſancto, Spiritui ſancto repugnet. 5. quod opus ſalutis ſit totum Chriſti, non hominis: quemadmodum Hebraicum uocabulum indicat.

SEPTIMA: [Et ſtatim apertæ ſunt aures eius, & ſolutum eſt uinculum linguæ eius, & loquebatur recte.] Hoc ipſum miraculum eſt & beneficium Chriſti erga hunc afflictũ hominem. Quo miraculo indicatur, quod ad iuſſum Chriſti & ad prædicationẽ uerbi ipſius ſoluamur a catenis diaboli, ne amplius illis conſtricti teneamur. Hoc miraculum, ut ſummatim repetam, confirmat quod Chriſtus & poßit & uelit iuuare omnes afflictos, qui ad ſe adducuntur & ſuam opem implorant. Deſtruit eorum errorem qui Chriſtum tanquam ſeuerum iudicem fugientes, ſanctos inuocant: Monet præterea nos, ut in calamitatibus conſtituti ad Chriſtum ſolum fide & inuocatione fugiamus.

DE TERTIO.

ET præcepit illis ne cui dicerent: Quanto autem magis eis præcipiebat, eo magis prædicabant, & admirabantur.] Chriſtus prohibet ne patefacerent hoc factum: huius mandato obtemperaſſe oportuit: Quare bonum, quod ſecutum eſt, non illorũ inobedientiæ, ſed Chriſti bonitati aſſcribendum eſt. Voluit enim hoc factum latere uſque ad ſuam reſurrectionem.

Sed quis fructus manauit ex hoc Chriſti miraculo? Primum ſpectatores conceperunt fidem in Chriſtum. Deinde prædicabant hoc factum, et Deum glorificabant: quæ Dei glorificatio ultimus finis eſt omnium operum Chriſti. Sed quid eſt Deum prædicare? Dei prædicatio

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

catio oritur ex noticia Dei, quæ in his ſita eſt: ut recte iu dices de diuina ſubſtantia & diuinis perſonis: ut ſtatuas eum fontem omnium bonorum: ut ad eum per Chriſtum confugias in omni neceßitate: ut palam tuam fidem cum his confitearis: ut tuo exemplo prælluceas alijs, quo multi tuo exemplo moti ad Chriſtum confugiant, cui cum Patre & Spiritu ſancto ſit honor in ſæcula, Amen.

DOMINICA XIII. TRINITATIS, LVCAE X.

Conuerſus Ieſus ad diſcipulos ſeorſim, dixit: Beati oculi, qui uident, quæ uos uidetis. Dico enim uobis, quod multi Prophetæ & Reges uoluerunt uidere, quæ uos uidetis, & non uiderunt, & audire, quæ uos auditis, & non audierunt. Et ecce, quidam legiſperitus ſurrexit, tentans illum, dicens: Magiſter, quid faciendo uitam æternam poſſidebo? At ille dixit ad eum: In lege quid ſcriptum eſt? Quomodo legis? Ille reſpondens dixit: Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex totis uiribus tuis, & ex tota mente tua, & proximum tuum ſicut teipſum. Dixitq; illi: Recte reſpondiſti, Hoc fac & uiues. Ille autem uolens iuſtificare ſeipſum, dixit ad Ieſum. Et quis eſt meus proximus? Reſpondens autem Ieſus, dixit: Homo quidam deſcendebat ab Hieroſolymis in Hiericho, & incidit in latrones,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

nes, qui etiam deſpoliauerunt eum ueſtibus, ac uulneribus inflictis, abierunt ſemimortuo relicto. Accidit autem ut ſacerdos quidam deſcenderat eadem uia, uiſoq́; illo, præterijt. Similiter & Leuita, cum iret iuxta locum, cum acceſsiſſet ac uidiſſet eum, præterijt. Samaritanus autem quidam iter faciēs, uenit ad eum, & uiſo eo, miſericordia motus eſt, & accedens obligauit uulnera eius, infundens oleum ac uinum, & imponens illum in ſuum iumentum, duxit in diuerſorium, & curam eius egit. Et poſtero die egrediens, depromtos duos denarios dedit hoſpiti & ait ei. Curam illius habe, & quodcunque præterea inſumſeris, ego cum rediero, reddam tibi. Quis ergo horum trium uidetur tibi proximus fuiſſe illi, qui incidit in latrones? At ille dixit: Qui exercuit miſericordiam in illum. Ait igitur illi Ieſus: Vade, & tu fac ſimiliter.

ENARRATIO TEXTVS.

Dvæ ſunt partes huius Euangelij *: in quarum priori agit Chriſtus cum ſuis diſcipulis de uera beatitudine, docetq́; in qua re ea conſiſtit, nimirum in ſui cognitione : in poſteriori diſputatur de recta uia uitæ æternæ, de lege* Dei*, de dilectione* Dei *& proximi : ubi paradigmate propoſito docet quis ſit proximus habendus.*

Loci *quatuor:*

I. *Quæ ſit uera beatitudo.*

II. *Quæſtio Legiſperiti de conſequenda uita æterna, cum Chriſti reſponſione.*

III. *Sum-*

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

III. Summa capita legis diuinæ.
IIII. De parabola qua docetur quis ſit nobis proximus.

DE PRIMO.

IEſus conuerſus ad diſcipulos ſeorſim, dixit: Beati oculi qui uident quæ uos uidetis: Dico enim uobis, quod multi, &c.] Hic docet Chriſtus, quænam ſit uera beatitudo, & quodnam ſit uerum & ſolidum gaudium hominis in hac uita, uidelicet uidere filium Dei. Si ergo ſoli illi ſunt beati, qui filium Dei uident, ſequitur nullos ſuis operibus & meritis beatitudinem conſequi. Quare hæc Chriſti uiſio merito expetenda eſt.

Verum ſciendum dupliciter filium Dei uideri, nempe in hac uita & futura. In hac uita uidetur tripliciter. 1. carnaliter tantum. 2. carnaliter & ſpiritualiter ſimul. 3. ſpiritualiter tantum.

Carnaliter tantum uidit maxima pars Iudaicæ gentis, quæ tamen damnata eſt: proinde carnalis Chriſti uiſio non eſt per ſe ſalutaris: imo cedit potius in maiorem damnationem. Herodes uidit Chriſtum, Pilatus ſimiliter, Iudas & Caiphas, & multi impij alij, quorum interitus docet non eſſe ſalutarem uiſionem Chriſti externam, ubi non eſt uera fides in Chriſtum.

Carnaliter & ſpiritualiter ſimul uiſus eſt Chriſtus a Magis, Maria, Simeone, Zacharia, Zachæo, Apoſtolis & multis alijs, quorum uiſio fuit illis ſalutaris, quia non ſolum Chriſtum externis oculis uiderunt, ſed etiam lumine cordis: quod manifeſte conſpicitur in illa muliere, quæ Chriſti pedes lotos lacrimis ſuis abſterſit capillis, quæ a Chriſto audit, peccata ſua eſſe remiſſa, pro-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

pter ſidem quam in ipſum habuit. De hac uiſione præcipue loquitur hic Dominus, cum ait: [multi Prophetæ & Reges cupierant uidere quæ uos uidetis, & non uiderunt.

Spiritualiter tantum uidit Chriſtum omnis, qui credit in eum: Ita enim Chriſtus ipſe interpretatur, cum dicit: Sicut Moſes exaltauit ſerpentem in deſerto: Ita oportet exaltari filium hominis, ut omnis qui credit in eum, non pereat, ſed habeat uitam æternam. Sic uidit Chriſtum Abel in ſuo ſacrificio: ſic Abraham, de quo teſtatur Chriſtus, dicens: Abraham uidit diem meum & gauiſus eſt. Sic hodie nos Chriſtum uidemus, quotquot in ipſum credimus. Quod autem, qui ita Chriſtum uident, ſint beati, teſtatur hoc dictum Domini ad Thomam: Beati qui non uiderunt & crediderunt. Nam in Euangelio ipſum uidemus, ubi facie ad faciem nobis apparet, ut in imaginem eius transformemur.

Hactenus de primo genere uiſionis & eius partibus, quo Chriſtus in hoc mundo uidetur. Altera uiſio ſequitur, quæ eſt in futura gloria, ubi illum perfectiſsime uidebimus, & perpetua læticia afficiemur fruentes ipſius dulciſsimo conſpectu.

Sed qua de cauſſa pronunciat beatos qui Chriſtum uident? Primum, quia Chriſtus eſt uerbum uitæ, ſine quo nulla eſt ſalus expectanda. Hoc enim uitæ uerbū ab æterna morte liberat credentes. Nam ut qui Chriſtū non uidet & potiſsimū oculis fidei, in carcere & ſub manu diaboli manet: ita qui Chriſtū uidet, uictor eſt mundi, atq; omniū malorum, iuxta illud Ioannis: Hæc eſt uictoria, quæ mundum uincit, fides ueſtra. An non uidemus multos pios male in hac uita habere, & rapi ad grauiſsima ſupplicia?

Reſpon-

Reſpondeo. Sunt beati propter euentum. Eſt enim futura lætiſsima liberatio ab omnibus malis, quibus pij obruuntur in hac uita. Ideo Chriſtus dicit in Matthæo: Beati qui lugent, quoniam conſolationem accipient.

DE SECVNDO.

Quidam legis interpres ſurrexit, tentans eum & dicens: Magiſter, quid faciendo, uitam æternam poſsidebo? Ille reſpondit: Diliges Dominum Deum tuum, &c.] Et ut in Matthæo habetur: Si uis ad uitam ingredi ſerua mandata. Vt hoc Chriſti reſponſum recte intelligamus, obſeruandum eſt eſſe duo genera hominum, cum quibus Chriſtus agit. Quidam enim ſunt hypocritæ: quidam agunt ſeriam pœnitentiam. Hypocritæ ſuperbi & tumidi opinione propriæ iuſticiæ, putant ſe non opus habere Chriſto: atq; ideo eum perſequuntur: nunc tentando illum: nunc calumniando ipſius doctrinam: nunc perſequendo ipſum. Hi cum quærunt uiam ſalutis, monſtrat eis legem, & dicit: Si uis ad uitam ingredi, ſerua mandata. Qui uero pœnitentiam agunt & quærunt a Chriſto ſalutis uiam, non mittuntur a Chriſto ad legem & Moſen, ſed ad ſe eos recipit, & iubet eos in ſe credere. Quod cum faciunt, donat eis ſuam iuſticiã, ne maledictioni legis ſint obnoxij. Hoc exemplis illuſtrabimus. Phariſæus, de quo nuper audiuimus, iuſtus ſibi uiſus eſt, ſed iniuſtus a Chriſto eſt pronunciatus, eo quod legis iuſticiam, quam iactauit, non habuit. Contra, publicanus qui peccata ſua ſecum in templum attulit, quæ illic deflet & confugit ad miſericordiam, iuſtus deſcendit in ſuam domum. Si iuſtus, uitæ quoq; æternæ hæres erat. Apud Matthæum interrogat Legiſperitus Chriſtũ & dicit: Quid faciam ut poſsideam uitam

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

uitam æternam? Reſpondit Chriſtus: ſi uis ad uitam æternam ingredi ſerua mandata. Contra, miſer latro peccator in cruce agit pœnitentiam & ex fide inuocat Chriſtum, cui Chriſtus dicit: hodie eris mecum in Paradiſo, id eſt, in uita æterna. In hoc Euangelio accedit etiam legis interpres, tentaturus Dominum, & ait: quid faciendo uitam æternam poßidebo. Cui Dominus reſpondit: Diliges Dominum Deum tuum, et proximum tuum ſicut te ipſum. Quod perinde eſt, ac ſi dixiſſet: ſi uis ad uitam ingredi ſerua mandata. At mulieri peccatrici Luc. 7. ait: fides tua te ſaluam fecit. Atq; ita Chriſtus cum duobus generibus hominum agit, pro quorum uarietate monſtrat rectã in cœlum uiam.

Quare uiam per legem monſtrat, cum nemo unquam per illam uiam poßit in cœlum uenire? Quia eſt uia rectiſſima in cœlum iuxta illud: qui fecerit ea homo, uiuet in eis. Hanc ergo monſtrat Chriſtus ſuis contemtoribus. Quicunq; enim Chriſtum contemſerit, aut peribit æternum, aut legi ſatisfaciet, quod eſt illi impoßibile. Deinde eſt alia uia in cœlum, quæ tantum patet ijs, qui in Chriſtũ, qui uia eſt in cœlum, credunt.

DE TERTIO.

Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, et ex tota anima tua, & ex totis uiribus tuis, ex tota cogitatione tua, et proximum tuum ſicut te ipſum.] Hæc ſumma eſt legis diuinæ & epitome Decalogi. In utroq; horum præceptorum quatuor ſunt ſpectanda. 1. Affectus qui ab homine requiritur erga Deum & proximum. 2. Obiectum, nempe Deus et proximus. 3. Cauſſæ obedientiæ ſeu dilectionis Dei & proximi. 4. Modus dilectionis.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

Affectus, quem requirit lex, eſt dilectio, quæ placere non poteſt, niſi ſit ſincera & careat omni hypocriſi. Nihil enim poteſt placere Deo quod eſt fucatum: quia ipſe eſt abſq; omni fuco, ſanctus, purus & ſincerus.

Obiecta, hoc eſt, res circa quas uerſari debet affectus dilectionis, ſunt Deus & proximus.

Cauſſæ dilectionis Dei & proximi ponuntur in præcepto. Deus enim diligendus eſt, quia eſt Deus et Dominus noſter: proximus uero quia eſt proximus noſter.

Modus dilectionis etiam exprimitur. Deus enim ex toto corde, ex tota anima, ex tota cogitatione eſt diligendus: proximus eſt diligendus, ut teipſum diligis. Verum, quæ breuiter notauimus, fuſius ſunt explicanda.

Dilectio ſeu caritas in genere eſt intimus affectus rem quampiam amanter & beneuole complectendi, adeo ut animus eius ſtudio ardeat cupiatq; ei quam optime. Hæc caritas duplex eſt: una Dei erga creaturam, Altera creaturæ erga Deum, & alias res. Dei erga creaturam caritas rurſus eſt duplex. Vna uniuerſalis, qua complectitur omnem ſuam creaturam, eam ſuſtentat & continet, ut ſuum ſtatum tueatur: hæc caritas dicitur etiam uniuerſalis miſericordia. Altera eſt peculiaris, qua Deus ex intimo cordis affectu Eccleſiam ſuam caram habet in filio: hac motus filium dedit, iuxta illud: Sic Deus dilexit mundum ut filium ſuum unigenitum daret: hac motus ſpiritum ſanctum donat: hac motus conſeruat Eccleſiam: breuiter hæc caritas facit, ut ſe totum ſuæ Eccleſiæ donet. Huius dilectionis Dei cogitatio conſolabitur nos contra ſententiam legis, contra acerbitatem crucis, contra tentationes in mortis Articulo. Hæc etiam dilectio Dei facit ut Deus caſtiget ſuos filios & rurſus afflictos ſanet.

De caritate Dei erga creaturam dixi: Iam ſequitur de caritate

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

caritate creaturæ erga Deum & homines, atq; res alias. Hæc caritas eſt affectus intimus, quo Deus diligendus eſt ab homine, & ſecundum Deum proximus perinde ut nos ipſi. Eſt itaq; & hæc creaturæ caritas duplex: Vna, qua Deum proſequimur: altera, qua creaturam. Ea autem caritas, qua creaturas complecti nos decet, plures habet gradus: quorum primus eſt, quo fratres neceſſitudine ſpiritus Chriſti nobis coniunctos diligimus. Secundus, quo eos, qui aliqua neceſſitudine carnali nobis deuincti ſunt, proſequimur. Tertius, quo reliquos ignotos amamus. Quartus, quo inimicis benefacere laboramus. Quintus, quo reliquas creaturas ſingulas pro ſuæ dignitatis ſtatu complectimur.

Quæ cauſſæ ſunt dilectionis Dei, ſeu cur Deum diligimus? Etſi ſatis ex præcepto agnoſci poteſt: tamen altius cauſſas repetam & diſtinguam. Dilectio itaq; hominis erga Deum. 1. accenditur ex memoria beneficiorum Dei erga nos, & ex cogitatione immenſæ dilectionis ipſius, qua nos proſequitur. 2. augeri debet ex uiuo ſenſu fauoris Dei erga nos, quem omni momento experimur. 3. inprimis inflammari debet ex ſpe & fiducia promiſſorum bonorum. Hæ cauſſæ ſunt in uerbis his: [Dilige Dominum Deum tuum.] Eſt DOMINVS, id eſt, defenſor: DEVS, gubernator & ſaluator: TVVS, ut omnia bona ab eo expectes.

Habemus utcunque qualis res ſit dilectio Dei, qua homo Deum diligere debet: Deinde & cauſſas uidimus: ſed modus dilectionis quis eſt? Is in textu expreſſus eſt his uerbis: [ex toto corde tuo, ex tota anima, ex totis uiribus, ex tota cogitatione.] Hæc uox TOTO tria ſignificat, quæ coniuncta eſſe debent caritati hominis erga Deũ. Primum, quod caritas hominum erga Deum debeat eſſe

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

perfecta: deinde, pura: tum, perpetua. Ex toto ergo corde Deum diligere dicuntur, qui perfecte, pure, & perpetuo ardent dilectione Dei: ita ut illum ſolum timeant, in illum ſolum confidant, in ſolum ſpem collocent. Ex tota anima dicuntur diligere Deum homines, cum ipſorum uoluntas eius uoluntati diuinæ perfecte, pure, & perpetuo in omnibus reſpondet: id quod precamur fieri, cum dicimus: fiat uoluntas tua. Ex totis uiribus diligitur, cum omnia membra interiora & exteriora perfecte, pure, & perpetuo ſe ad obſequendum Deo conuertunt. Ex tota cogitatione diligitur, cum nullum interuallum ſentitur, quo non diligitur Deus pure, perfecte, & ſancte. Hic modus eſt ſolidæ dilectionis Dei, quæ in nullo mortalium unquam fuit poſt lapſum, niſi in ſolo Chriſto: licet quædam eius tenuia principia ſunt in renatis. Cuius ſigna ſunt quatuor.

PRIMVM, obedientiam erga Deum omnibus rebus mundi anteferre, iuxta illud: Qui diligit me præcepta mea ſeruabit, & Pater meus diliget eum.

SECVNDVM, reuerenter in timore Dei ſacra myſteria tractare.

TERTIVM, exemplo alios ad diligendum Deum inuitare.

QVARTVM, ipſum proximum propter Deum diligere. Vbi hæc quatuor concurrunt, illuſtria habes ſigna inchoatæ caritatis erga Deum: quæ indies in renatis noua incrementa ſumere debent.

Dixi de primo capite legis, nempe de dilectione erga Deum: nunc de ſecundo dicam, uidelicet de dilectione proximorum. De qua hæc tria obſeruentur: cauſſæ dilectionis, modus, & ordo. Cauſſæ duæ ſunt præcipuæ: Vna mandatum Dei: Altera natura, quia homo homini proximus eſt.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

mus eſt. Mandatum Dei eſt, ut diligamus alter alterum. Chriſtus præcipit: Diligite uos inuicem. Huic mandato non obedire grauißimum ſcelus eſt. Altera cauſſa eſt, natura, uidelicet quod homo homini ſit proximus, idq; multis modis: Ratione creationis: ratione ſimilitudinis: ratione regenerationis: ratione communis uitæ: & ratione futuræ gloriæ, de quibus coniunctionis gradibus nuper dictum eſt.

Quomodo eſt diligendus proximus? Reſpondet Dominus: [dilige proximum tuum ut teipſum.] Quomodo autem quiſq; ſeipſum diligat, a ſeipſo diſcat.

Ordo dilectionis ante indicatus eſt, ut maxime diligantur, qui nobis ſpiritu Chriſti coniuncti ſunt. Deinde ſecundo loco, qui nos aliqua neceßitudine carnali attingunt. Tertio inimici etiam diligendi ſunt, quemadmodum Chriſtus docet Matthæi 5. & Chriſtus hic paradigmate propoſito, explicat. Hæc ſint dicta de legis duobus capitibus, quibus neminem plenam præſtare obedientiam poſſe manifeſtum eſt: & nuper quatuor rationibus oſtendi.

Neq; tamen ideo fruſtra hæc lex eſt propoſita. Primum enim hic docemur qualis fuerit integer hominis ſtatus ante lapſum. Tum enim homo potuit huic legi ſatisfacere. Deinde hic intelligimus quanta ſit deprauatio naturæ, cum uidemus quam procul abſimus a perfecta legis obedientia. Tum monemur, ut cognita imbecillitate & immundicia noſtra confugiamus ad Chriſtum, qui eſt perfectio legis in iuſticiam omni credenti. Ad hæc, erudimur quis ſit finis legis & quæ ſint ſumma capita religioſæ uitæ, in qua nos exercebimus. Poſtremo hinc admonemur ut cogitemus qualis ſit futura obedientia ſanctorum Angelorum & hominum in uita æterna.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

DE QVARTO.

ILle autem uolens iuſtificare ſeipſum, dixit ad Ieſum: & quis eſt meus proximus?] Cum hic Legis interpres aliud reſponſum accepiſſet quam expectauit, ne confuſus uideretur tacere, opinione iuſticiæ legis tumens, quærit quiſnam ſit ſuus proximus: cui lõge aliud reſponſum dat Chriſtus, quam expectauit: & ut eliciat confeſſionem ab ipſo Legiſperito proponit longam parabolam, et ait: [Homo quidã deſcendebat a Ieruſalẽ in Iericho, &c.] Sed cum omnis homo ſit alteri proximus cur non ſimpliciter reſpondit. Homines omnes ſibi inuicem ſunt proximi. Hæc reſponſio uiſa fuiſſet & facilior et breuior, hoc fecit Dominus, ut corrigeret malam Phariſæorum & Legiſperitorum interpretationem. Hi enim interpretabantur legem hoc pacto. Dilige amicum tuum & odi inimicũ tuum. Horum ergo iudicio, qui amici erant, ſibi etiam proximi iudicabantur: quem errorem Chriſtus Matt.5. refutat, & docet inimicos etiam diligendos eſſe. Quia igitur de amicis conuenit inter Chriſtũ et legiſperitũ: nam uterq; confitebatur amicos diligendos eſſe, Chriſtus conatur efficere, ut Phariſæus inimicos in numero proximorum confiteatur. Omnes enim homines aut amici, aut inimici nobis ſunt. Amicos pro proximis habere fatetur Phariſæus: Verum quia de inimicis eſt quæſtio, Chriſtus proponit parabolam hanc de Iudæo & Samaritano, hoc eſt, de duobus, qui acerrimi hoſtes ex profeſſione fuerunt. Iudæus enim extreme odit Samaritanum, & tanquam canem habebat: nec Samaritanus hoc ignorare potuit. Sed quid fit: Iudæus incidit in latrones, ſpoliatur, uulneratur, relinquitur ſemiuiuus. Venit hic Samaritanus poſt Iudæos, qui uulneratum prætererunt, & non moti ſunt eius calamitate, & fert miſero opem: præſtat ei caritatis offi-

cia:

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

cia : imponit eum in iumentum ſuum : portat in diuerſorium : habet eius curam : tranſigit cum hoſpite, ut illum amanter & bene foueat : promittit ſe ſoluturum ſi quid ultra in eius curationem expoſuerit. [Quis horum, inquit Chriſtus, uidetur tibi fuiſſe proximus illi? Leuita ne qui præterit? an ſacerdos, aut hic Samaritanus? Reſpondit Phariſæus : qui fecit miſericordiam in illum. Et ait illi Ieſus : Vade & tu fac ſimiliter.] Fatetur Phariſæus Samaritanum præſtitiſſe ſaucio caritatis officia, ideoque proximum eius recte dici. Vnde conficitur hæc reſponſio, quod omnis homo ſit homini proximus. Verum ut deprimat ſupercilium Phariſæi, iubet illum ire & imitari Samaritanum : quo dicto oſtendit Phariſæum procul abeſſe a perfectione Legis. Quare nos Samaritanum imitemur quantum poſſumus per Chriſti gratiam, cui cum Patre ſuo & ſpiritu ſancto ſit honor, laus & gloria in ſæcula ſæculorum AMEN.

DOMINICA XIIII.
TRINITATIS, EVANGELIUM Lucæ 17.

FActum eſt, dum iret Ieſus Hieroſolymam, tranſibat per mediam Samariam & Galilæam. Et cum ingrederetur quendam uicum, occurrerunt ei decem uiri leproſi, qui ſteterunt procul, intentaq; uoce dixerunt : Ieſu præceptor miſerere noſtri. Quos ut uidit dixit illis : Ite oſtendite uos ſacerdotibus. Et factum eſt, ut inter eundum mundati

ſint. Vnus autem ex illis, ut uidit quod munda tus eſſet, regreſſus eſt, cum magna uoce glorificans Deum. Et procidit in faciem ad pedes eius, gratias agens ei. Et hic erat Samaritanus. Reſpondens autem Ieſus, dixit: Nonne decem mundati ſunt? Nouem autem illi ubi? Non ſunt reperti qui redierint, ut darent gloriam Deo, niſi hic alienigena. Et ait illi: Surge, uade, fides tua te ſeruauit.

ENARRATIO TEXTVS.

SVmma huius Euangelij eſt, quod Chriſtus ſit uerus Meßias Deus & homo, qui ſola ſua potenti uoluntate poteſt iuuare quos uult. Vult autem iuuare omnes, qui ad ſe confugiunt, quemadmodum horum decem leproſorum exemplum oſtendit. Hos enim non contemnit, ut multi alij: ſed ſuum paternum erga eos animum declarat, dum inuocantes ſanat & liberat a morbo cum fœdißimo, tum contagioſißimo. Neq; aliter affectus eſt erga ullos, quam erga hos miſeros, modo horum exemplum ipſius opem implorent. Diſcamus ergo & nos intuentes in hos leproſos, qualem habeamus pontificem, nimirum non ſolum talem, qui noſtris afficiatur calamitatibus: uerumetiam eum qui potenti ſua uoluntate, quos ſuam ſentit implorare opem, iuuare poßit & ab omni miſeria uindicare. Quemadmodum enim diſcedentes hos, imo iam abſentes purgat: ita etiamſi coram non aſpiciatur, iuuare poteſt: Quare accedamus ad eum firma fiducia in omnibus neceſſitatibus noſtris, certi quod ſimus auxilium inuenturi in tempore opportuno. Hæc breuiter ſint dicta de ſumma et uſu huius Euangelij.

Loci

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

Loci tres:

I. De his decem leproſis.

II. Cur eos mittat Dominus ad ſacerdotes.

III. De gratitudine huius Samaritani, & ingratitudine nouem reliquorum.

DE PRIMO.

IN prima huius Euangelij doctrina, quam de leproſis propoſui, hæc ordine dicam: quam contemti fuerint leproſi in populo Iſraelitico: quid horum factum nos doceat: quomodo multi ſpirituali lepra infecti opus habeant medico Chriſto: & quid ex Chriſti facto de ipſius affectu erga nos colligamus.

Leproſi apud Iudæos immundi habebantur & indigni qui inter Iſraelitas uerſarentur, idq; propter fœdiſſimum & contagioſiſsimum morbum, quo contaminati erant: & circunferebant ex mandato legis diuinæ ſigna opprobrij & luctus, quibus admonebantur ſuæ impietatis & flagitiorum, propter quæ in talem miſeriam incidiſſent. Numerantur autem in Leuitico quinque notæ, per quas ab alijs hominibus dignoſcerentur, ne ipſorum contagione polluerentur. VNA, fuit ueſtis diſſoluta. ALTERA, detectũ caput. TERTIA, os uelatum. QVARTA, habitatio ab hominũ conſuetudine ſeparata. QVINTA, publica proclamatio qua immundi proclamabantur, ut qui indigni eſſent, qui inter Iſraelitas conuerſarentur. Hic facile eſt cogitare, in quanto dolore fuerint & quam miſera fuerit illorum conditio: tamen in his malis poſiti confugiunt ad Chriſtum. Vnde nos remedia contra triplicem tentationem colligamus, quarum prima prouenit ex cogitatione miſeriæ & fœditatis peccati noſtri.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

Secunda ex indiſpoſitione noſtra, quod nō ſimus ſatis compoſiti ad compellandum tantum Heroa, hoc eſt, ſaluatorem noſtrum Ieſum Chriſtum. Tertia manat ex cogitatione meritorum, quæ nulla habere nos animaduertimus. Exemplo enim horum leproſorum non ſinamus nos his rebus abſterreri, quo minus ad unicum noſtrum medicum & ſaluatorem confugiamus.

Iam uideamus quid hi decem leproſi fecerint. [Cum ingrederetur (inquit textus) Dominus in uicum quendam, occurrerunt ei decem uiri leproſi, qui ſteterunt a longe, & leuauerunt uocem, dicentes: Ieſu præceptor, miſerere noſtri.] Hic habemus exemplum in leproſis ueræ humiliationis, fidei, inuocationis & confeßionis.

Quod ſtent a longe, humiliationis ſignum eſt: nam propter morbum ſuum, & morbi cauſſam peccatum ſe in animo proſternunt coram Deo, agnoſcunt ſuam miſeriam, peccati turpitudinem, iuſtißimam legis ſententiam damnatoriam aduerſus ſe: atque ita uere humiliantur coram Deo: quæ humiliatio primus eſt gradus ad gloriam, ſicut ſuperbia primus gradus eſt ad ignominiam, quod & Dominus ipſe teſtatur, cum ait: Omnis qui ſe exaltat humiliabitur, qui autem ſe humiliat exaltabitur. Horum ergo exemplum & nos imitemur, & nos proſternamus in uera pœnitentia coram Deo: quod ſi fecerimus, fiet nobis ſecundum Chriſti dictum: qui ſe humiliat, exaltabitur.

Quod accedunt Chriſtum, fidei teſtimonium eſt, quam ex auditu famæ ipſius habuerunt. Audiuerant enim abſque omni dubio hanc dulcißimam uocem Chriſti, qua tam paterne omnes ad ſe inuitat, & omnibus ſuam gratiam offert: Venite ad me OMNES, qui laboratis & onerati eſtis, & ego reficiam uos, & inuenietis requiem

animabus ueſtris. Hanc uocem: Venite omnes qui laboratis, audiuerunt & conceperunt ſpem, ut ſe non excluderet, qui ſe omnibus benigne offerret. Quare concepta fiducia, erigunt ſe & Chriſtum accedunt. Horum exemplo, quo paterna promiſsio confirmatur, & nos excitemur ad bene ſperandum de Chriſto in omnibus noſtris ærumnis.

Huius fidei fructus ſequitur inuocatio. Ita enim orant: Ieſu præceptor miſerere noſtri. In hac ſua ardentiſsima oratione, Primum agnoſcunt ſe nulla habere merita: ſed potius horrenda peccata. Nam qui dicit, MISERERE, nullum iactat meritum, nullam ſentit dignitatem, imo potius confitetur ſuam indignitatem, & ſe agnoſcit indignum beneficio. Deinde in hac oratione agnoſcunt Chriſtum uerum Meſsiam eſſe, uictorem mortis & omnium calamitatum: agnoſcunt ipſum mitem & miſericordem, qui afflictis non addit afflictionem, ſed potius medetur afflictis & eos ſanat. Hoc exemplum orandi & nos imitemur, & uere Chriſtum talem cogitemus & inuocemus, qualem illum in hac ſua oratione deſcribunt.

Habemus etiam in his leproſis exemplum confeſsionis, quæ nunquam poteſt ab oratione auelli: & ſane confeſſio Chriſti non carebat periculo eo tempore. Potentiſsimi enim & ſapientiſsimi perſequebantur Chriſtum & confeſsionem eius prohibuerunt, quemadmodum legimus Ioannis 6. Vbi Phariſæi obiurgant cæcum, cui uiſum reſtituerat Dominus, propterea quod Chriſtum ſit confeſſus. Verum nos imitemur exemplum horum leproſorum. Nam tametſi grauis uideatur afflictio, quæ propter confeſsionem ſubeunda eſt: tamen ſalus, ad quam tendit confeſsio, maior & certior eſt, quam ut ullis terriculamentis ab ea deficiamus.

Dixi

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

Dixi de lepra corporali, & horum leproſorum laudabili facto: nunc breuiter lepram ſpiritualem deſcribam, & eius remedia tradam. Lepra ſpiritualis eſt labes & contagio mentis, cordis & affectuum hominis: ita ut nulla pars in homine ſit pura & munda. Hæc lepra habet etiam notas ſuas, quarum prima eſt ſeparatio a domeſticis Dei & cœtu ſanctorum Angelorum & hominum. Secunda eſt caput detectum, hoc eſt, nuditas a donis Spiritus ſancti plena opprobrio: de qua apud Ezechielem: nuda eras & confuſione plena. Tertia, eſt os uelatum, hoc eſt, fœdus halitus & ſpiritus peſtifer peßimorum colloquiorum, quæ ex impuro proueniunt corde. Quarta, habitatio ab hominum conſuetudine ſeparata, qualis eſt diuitis Epulonis, qui habitat procul a beatorum domo. Quinta, publica proclamatio, hoc eſt, legis maledictio, quæ publice proclamatur in omnes, qui non agunt pœnitentiam, hoc eſt, in ſpiritualiter leproſos.

Sed quid eſt remedij contra hanc lepram ſpiritualem? nulla humana arte eſt curabilis. Vnicus eſt medicus qui eam purgare poteſt, qui eſt IESVS CHRISTVS: *ad quem ſi leproſus uenerit, & ſe coram illo humiliauerit, inuocans eum & petens ſanationem, mox hic ſapientißimus medicus ſanguine ſuo primum abluit ſordes huius ſpiritualis lepræ: deinde ſuo ſpirituali oleo fouet affecta membra, donec plene ſanantur. Hic igitur adeundus eſt fidei pedibus: huius pharmacum, quod uoce Euangelij offertur, cordis ore, id eſt, fide recipiendum eſt, & ab eo impetrandum eſt oleum illud efficax, quo uires amiſſæ reparantur: atq; cauendum ita ne hoc ſalutari pharmaco uerbi Dei & oleo ſalutari Spiritus ſancti amißis, rurſus in lepram incurramus: quod ſi fecerimus, difficilior erit poſtea curatio. Nam poſtquam aliquis morbus*

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

bus nimis altas radices egit, maiori cum difficultate curatur.

DE SECVNDO LOCO.

QVos ut uidit, dixit eis: ite & oſtendite uos ſacerdotibus.] Quos ſolo nutu abeuntes ſanauit, hos ad ſacerdotes mittit: qui tametſi improbi & auari erant, tamen miniſterio fungebantur diuinitus inſtituto. Sed quare illos ad ſacerdotes mittit? multæ & magnæ cauſſæ fuerunt.

PRIMA, ut ita probaret fidem illorum, an ſuo uerbo & promiſsioni crederent. Solet enim Deus uarijs modis ſuorum in fide conſtantiam explorare: non quidem in eorum damnum aut malum: ſed ut fides explorata & ueluti igni tentationum decocta fiat probatior. Ita Abrahami fides eſt explorata, dum iubetur ire mactatum unigenitum filium: ſic explorata fides mulieris Syrophœniſſæ, & multa ſunt exempla ut Iob, Ioſeph, Dauid & aliorum omnium.

SECVNDA, ut hoc ſuo facto miniſterium publicum diuinitus ordinatum approbet. Habebant enim ſacerdotes mandatum cognoſcendi & iudicandi de lepra: qui bene purgatos receperunt in cœtum publicum, alijs excluſis. Nam ſi ſecus fecißet, uideretur Moſaicam legem uiolare, ad quam nō ſoluendam, ſed implendam præſtandamque uenerat.

TERTIA, quia lex & ſacerdotium ferunt teſtimonium de Chriſto, quemadmodum ipſe ait: Lex & Prophetæ ferunt teſtimonium de me. Nam quod ſacerdotibus iniunctum erat, ut iudicarent de lepra, accepta oblatione pro leproſi ſanati purgatione, typus fuit uirtutis Chriſti,

qui

qui non ſolum de lepra iudicare, ſed eam emundare poteſt: idq; proprij corporis uictima & precioſo ſanguine.

QVARTA, ut ex miraculo diſcerent ſacerdotes uere adueniſſe Meßiam. Sic enim prædixit Eſaias, quod Chriſtus ſuam præſentiam declararet ſtupendis miraculis, inter quæ etiam numeratur hoc, quod cæcos illuminaret & leproſos purgaret. Sacerdotes igitur, uiſo hoc miraculo diuino, debebant ex Prophetia Eſaiæ concluſiſſe, Ieſum filium Mariæ uerum fuiſſe Meßiam olim patribus promiſſum, præſertim cum omnes Prophetiæ de aduentu Chriſti in hoc tempus collimarent.

QVINTA, ut Sacerdotes hoc miraculo conuicti de aduentu Chriſti ueri Meßiæ mitterent ſuos auditores & populum ad Chriſtum corporum & animorum medicum peritißimum: quod tamen non fecerunt, ne quid ſuo quæſtui diſcederet. Habent multos æmulatores hoc tempore præſertim in Papatu.

SEXTA, ut hi leproſi teſtimonio ſacerdotum recepti, ſuam gratitudinem oſtenderent erga Deum & ordinarium miniſterium.

Cæterum præter has ueras cauſſas, propter quas miſit Chriſtus hos leproſos ad ſacerdotes, Papiſtæ finxerũt aliam, nimirum, ut ſacerdotibus confiteamur peccata noſtra, enumeremus omnia peccata cum omnibus ſuis circunſtantijs: quod ſane impoßibile eſt. Textum proinde hunc detorquent Papiſtæ in peregrinum ſenſum, & ſua allegoria fabricant laqueos, quibus miſeræ conſcientiæ horribiliter conſtringuntur. Atq; ita ex conſolantißimo Euangelio conſcientiarum carnificinam faciunt. Quid? Non ergo priuata confeßio eſt retinenda? Eſt ſane: ſed non propter hanc allegoriam: neque more Papiſtico, qui omnium peccatorũ enumerationem tanquam iudices exigunt,

gunt,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

gunt, & negant ullam fieri remiſsionem, ſi non fiat plena enumeratio peccatorum: quæ nemo, ut teſtatur Dauid, intelligit, tantum abeſt, ut ea quis enumerare poſsit.

Sed quæ ſunt cauſſæ, cur retinetur confeßio auricularis in noſtris Eccleſijs? Propter eius utilitates, quæ ſunt maximæ.

PRIMA, ut in priuato iſto colloquio inſtituantur rudes & ignari, qui opus habent inſtructione in Catechiſmo.

SECVNDA, ut in ea iuuenum & adoleſcentum exploretur profectus. Nam boni eſt paſtoris, non ſolum publice pietatis doctrinam tradere: uerumetiam eius officium requirit, ut Pauli exemplo domi experiatur, quouſq; ſui auditores in pietate profecerint. Nam in iſto priuato colloquio ſegnes ſtimulis excitabit: eorum, qui multum profecerunt, diligentiam laudabit, & ad ſimilem perſeuerantiam excitabit.

TERTIA, in hoc priuato colloquio exigitur ratio fidei ab ijs, de quorum fide ac religione iuſta poteſt haberi dubitatio.

QVARTA, in eo colloquio infirmæ conſcientiæ doctrina, conſilio & conſolatione iuuantur, præſertim cum aliquo ſcrupulo conſcientiæ perplexæ teneantur. Hi enim ſibi recte conſulunt, ſi ad ſuos paſtores ſe recipiunt, ut erigantur ac conſolationem capiant.

QVINTA, tametſi qui uere in Chriſtũ credit, abſolutus eſt a peccato: nam cum peccatũ ſit defectus a lege Dei & uoluntate, cum obligatione ad æternam mortem & damnationem, abſolutus abſq; dubio eſt omnis, qui credit promißioni gratuitæ, iuxta illud: qui credit in filium habet uitam æternam: ex quo ſequitur ueram abſolutionem eſſe liberationem hominis credentis, ab oligatione

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

tione ad æternam mortem & damnationem: tamen prodeſt etiam omnibus priuatim audire Euangelium, quo annunciatur miniſtri ore remiſſio peccatorum credentibus & hæreditas regni cœlorum. Nam tum demum aperitur regnum cœlorum, quando Euangelium prædicatum fide recipitur.

DE TERTIO.

VNus autem ex illis, uidens quod mundatus eſſet, regreſſus eſt cum magna uoce, glorificans Deum, & cecidit in faciem ante Ieſum gratias agens.] In hoc Samaritano uidemus pulcerrimum gratitudinis & gratiarum actionis exemplum. Verum, ut nos eius excitemur exemplo, dicam nonnihil de uera gratiarumactione hoc ordine. Primum, quæ ſit, & quas habeat cauſſas: Deinde, quæ ad eam requirantur: & poſtremo, pro quibus rebus gratias agere nos oporteat.

Quantum ad primum attinet, uera gratiarumactio eſt agnitio & confeſſio beneficiorum acceptorum, una cum gratitudine mentis & prædicatione bonitatis Dei. Hoc clare in Samaritano noſtro apparet: agnoſcit ſe mundatum a ſua lepra: hoc publice confitetur: ac grata mente ad Chriſtum redit, ei gratias pro beneficijs agens & prædicans eius bonitatem. Hæc uera gratiarumactio habet cauſſas. 1. noticiam Dei beneficientis. 2. noticiam ſui. 3. perceptum beneficium. 4. affectum ardentem fide & prædicatione Dei, quæ omnia uidemus in hoc Samaritano. Huc accedunt exempla, quæ ad hanc gratitudinem nos excitabunt.

Habemus quæ ſit gratiarumactio & quas habeat cauſſas: iam quæ ad eam requirantur uideamus. Requi-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

runtur autem duo. 1. uirtutes quæ nunquam a uera gratiarumactione ſeparari poſſunt. 2. legitimus modus gratiarumactionis. Virtutes præcipuæ ſunt duæ: ueritas & iuſticia. Veritas, ut candide & aperte agnoſcit benefactorem Deum (ut hic Samaritanus facit) ita excludit hypocriſin & mendacium. Hypocriſin quidem, ut non ore tantum agas gratias, ut Phariſæus fecit, ſed mente & uoce ſimul. Mendacium quidem, ne Deo aſſcribas ſucceſſum in rebus turpibus: ut ſi latro uellet Deo gratias agere pro optimo ſpolio, & adultera pro lepido amatore. Iuſticia excludit ſuperbiam & abuſum rei: & econtra admonet gratitudinis, humiliationis & inuocationis.

Modus agendi gratias & huius Samaritani exemplo, et hoc Pauli dicto: gratias ago Deo per Ieſum Chriſtum, ſatis indicatur. Cum enim ait Apoſtolus per Ieſum Chriſtum, primum ſignificat quod in gratiarumactione fides debeat prælucere. Deinde, ut agnoſcamus nos per Chriſtum accepiſſe beneficium. Tum, ut omnia ad gloriam Dei referamus. Poſtremo, ut et ſciamus noſtram gratitudinem per Chriſtum placere, & quod acceſſum habeamus ad Patrem per eundem Ieſum Chriſtum, ut pro acceptis beneficijs gratias agamus.

Iam quæſtio ſequitur, pro quibus ſint agendæ gratiæ. Iob pro plagis acceptis agit gratias: hic Samaritanus pro plaga ablata agit gratias: Vnde ſequitur, quod & pro malis & pro bonis ſint agendæ gratiæ, ſed diuerſimode.

Pro malis quidem cum ages gratias, ut pro cruce & alijs ærumnis, quatuor facies. 1. onus premens admonebit te peccati & pœnitentiæ. Nam eſt teſtimonium iudicij Dei propter peccatum. 2. crucem & quamuis aliam calamitatem accipies tanquam optimi Patris uirgam erudi-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

entis te & caſtigantis, ne cum emorigeris pereas. 3. pro hac paterna caſtigatione agas ſerio Deo gratias. 4. ſupplex petes aut liberationem a premente onere, aut mitigationem cum conditione non impeditæ gloriæ Dei & propriæ tuæ ſalutis.

Pro bonis ages gratias cum perpetua gratitudinis promiſsione. Hæc de uera gratiarumactione dicta ſint. Sed, proh dolor, unus ex decem redit, alij nouem accepto beneficio abeunt ingrati. Vnde Dominus: [Nonne decem mundati ſunt & nouem ubi ſunt? non eſt inuentus qui rediret & daret gloriam Deo, niſi hic alienigena] Hic uides exemplum horrendæ ingratitudinis eorum, qui recens accepti beneficij ſunt obliti. Tales ſunt plerique in mundo. Sed quid illis factum eſt? excuſſa fide manſerunt in damnatione, cum interim hic Samaritanus audit: [Surge, uade quia fides tua te ſaluum fecit.] Hunc & nos ſequamur ad noſtrum ſaluatorem unicum, qui eſt Chriſtus Dominus, cui cum Patre ſuo & ſpiritu ſancto ſit honor, laus & gloria in ſæcula ſæculorum, AMEN.

DOMINICA XV.
TRINITATIS, EVANGELIum Matth. 6.

NEmo poteſt duobus Dominis ſeruire, Aut enim hunc habebit odio, & alterum diliget: aut huic adhærebit, & alterum negliget. Non poteſtis Deo ſeruire & mammonæ. Propterea dico uobis, ne ſitis ſoliciti uitæ ueſtræ, quid eſuri ſitis aut bibituri, neque corpori ueſtro, quibus indumentis uſuri.

Nonne

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

Nonne anima pluris eſt, quam cibus, & corpus pluris quam indumentum? Vertite oculos ad uolatilia cœli, quia non ſerunt, neque metunt, neq; conuehunt in horrea, & Pater ueſter cœleſtis alit illa. Nonne uos longe præcellitis illa? Quis autem ex uobis ſolicite cogitando, poteſt addere ad ſtaturam ſuam cubitum unum? Ac de indumento quid ſoliciti eſtis? Cognoſcite lilia agri quomodo creſcant, non laborant, neque nent, attamen dico uobis, ne Salomonem quidem in uniuerſa gloria ſua ſic amictum fuiſſe, ut unum ex his. Quod ſi gramen agri, quod hodie cum ſit, cras in clibanum mittitur, Deus ſic ueſtit, An non multo magis uobis id faciet: o parum fidentes, ne ſitis igitur ſoliciti, dicentes, quid edemus, aut quid bibemus, aut quibus operiemur? Nam omnia iſta gentes requirunt. Nouit enim Pater ueſter cœleſtis, quod opus habeatis his omnib. Quin potius quærite primum regnum Dei, & iuſticiam eius, & hæc omnia adijcientur uobis. Ne ſitis igitur ſoliciti in craſtinum, nam craſtinus dies curam habebit ſuipſius. Sufficit ſua diei afflictio.

ENARRATIO TEXTVS.

HOc Euangelium pars longæ iſtius concionis eſt, quã Chriſtus habuit coram diſcipulis ſuis Matth. 5. 6. & 7. cap. In qua parte auariciã et diffidentiam damnat, ut quæ ſtare non poſſunt cum cultu Dei. [Nemo .n. inquit,

poteſt duobus Dominis ſeruire.] Deinde multis argumentis a prouidentia Dei ſumtis dehortatur a prophana & Ethnica cura rerum huius uitæ: quæ cura partim oritur ex ignoratione prouidentiæ Dei, partim ab innata diffidentia. Poſtremo ſuis firmam & certam regulam præſcribit: [Quærite primum regnum Dei & cætera adijcientur uobis.] Verum, ne quis ignauiæ hoc dictum patrocinari exiſtimet, addit: [ſufficit enim diei malicia ſua.] Hæc Euangelij ſumma eſt: nunc quoſdam locos proponemus, qui ſunt:

I. Sententia Domini: [nemo poteſt duobus Dominis ſeruire.]

II. Quanta ſit prouidentia & cura Dei pro nobis.

III. Mandatum & promiſsio Chriſti: [Quærite primum regnum Dei & cætera adijcientur uobis.]

DE PRIMO.

NEmo poteſt duobus Dominis ſeruire. Aut enim unũ odio habebit & alterum diliget, &c.] Per duos Dominos, quibus Chriſtus dicit neminem ſeruire poſſe, intelligere debemus res duas, quæ ita ſibi inuicem ſunt aduerſariæ, ut una eſſe nequeant: ſed ubi una earum fuerit, alteram cedere neceſſe ſit. Qualia ſunt, exempli gratia, uicia & uirtutes: cœleſtia & terrena: caro & ſpiritus: uerus cultus Dei & idololatria, ſub qua continetur auaricia: Deus & Diabolus. De quibus Paulus ita pronunciat: quæ eſt conuenientia Chriſti & Belial. Quod autem nemo poſsit huiuſmodi Dominis ſeruire in promptu eſt ratio: quia contraria imperant & exigunt a ſuis

ſeruis:

ſeruis: iccirco ſi huic obtemperas mox facis contra alium, & contra. Populus Iſrael (ſicuti habetur 3.Reg.18.) uoluit Domino uero Deo ſeruire & Baal ſimul: quorum errorem corrigens Helias Propheta, ait ad eos: Vt quid claudicatis in duas partes. Si Dominus eſt Deus, ſequimini eum: ſi autem Baal, ſequimini eum, quaſi diceret. Vos uultis duobus Dominis ſeruire, qui uobis contraria imperant, quod fieri non poteſt abſque alterius contemptu. Nam cum Baal colitis, Deum fœdo adulterio offenditis. Hoc uicium in eodem populo reprehendit Hoſeas Propheta. Sed homines ita ſibi conſultum uolunt. Ethnici quidem Deum & Diabolum coluerunt: illum album, hunc nigrum pingentes: interrogati cur iſtud facerent, reſponderunt. DEVM colimus, ut nobis benefaciat: Diabolum uero ueneramur, ne nobis male faciat. Ad eundem modum hodie quidam ſuperſtitionem Papiſticam retinent magna ex parte, & nihilominus uerbum Dei & ueram religionem ſe amplecti ſimulant. Hodie & nos auariciæ & uentri ſeruire uolumus, & ſimul nos ueros Dei cultores eſſe gloriamur. Verum hoc fieri non poteſt. Qui Diabolum colit, Deo renunciauit: qui Papiſticam idolomaniam amplectitur, fontem uerbi Dei turbauit: qui auariciæ ſeruit, Dei cultor eſſe nequit: id quod Dominus in hoc Euangelio potiſſimum monſtrare conſtituit. Qui ſic? quia Paulus Timotheo ſcribens, ait: Qui uolunt diteſcere incidunt in tentationes & laqueos Diaboli & deſideria multa & inutilia & nociua, quæ mergunt homines in interitum & perditionem. Radix enim omnium malorum auaricia: quam quidam appetentes aberrarunt a fide & inſeruerunt ſe doloribus multis. Hic Paulus graphice ingenium auariciæ depingit, cum qua ex diametro pugnat pietas & cultus Dei. Ha-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

bent enim contrarios effectus. Qui auariciæ ſeruit, incidit in laqueos Diaboli: qui Deo ſeruit, perrumpit laqueos Diaboli: Auaricia demergit hominem in interitum & perniciem, cultus Dei inde liberat: auaricia a fide abducit, cultus Dei in fide retinet: auaricia implicat hominem doloribus multis, cultus Dei hominem ad æterna gaudia introducit: Auaricia eſt radix omnium malorum, cultus Dei eſt fons omnium bonorum. Non igitur mirum eſt quod Chriſtus dicat: [nemo poteſt Deo ſeruire & mammonæ. Nam inter ſe pugnant & diuerſa ſectantur ſtudia. Deus imperat, ut conſulas commodis fratris tui: ſed auaricia ſuadet, ut tibi uiuas, ut in diuite Epulone uidemus. Deus imperat, ut ex tuis facultatibus largiaris egenti: Mammon iubet, ut per fas & nefas rapias aliena. Deus uult, ut ſis ſobrius: mammon imperat luxum & uoluptates. Verum hic notandum eſt, quod Dominus non neget aliquem poſſe habere diuitias & ſimul ſeruire Deo. Nam Abraham habuit diuitias, Dauid, Ioſeph in Aegypto, Ezechias, Ioſias, Theodoſius, Cornelius & multi alij, qui nihilominus Deo ſeruierunt. Quare? quia non ſeruierunt diuitijs, ſed diuitiæ ipſis famulabantur. Ideo DOMINVS diſerte dicit: [Nemo poteſt ſeruire Deo & diuitijs. Seruire diuitijs quid eſt? Eſt cor apponere, ut Dauid loquitur: eſt per fas & nefas opes cumulare: eſt cum iniuria opes proximi retinere, & non iuxta Dei conſilium iſtas diſpenſare: eſt diuitiarum cumulandarum gratia a fide & timore Dei deficere, & uarias cumulandi diuitias uias quærere. Verum cum auariciæ præcipua cauſſa ſit prophana ſolicitudo uentris, Chriſtus iſtam cauſſam conatur auellere. Imitatur enim peritos medicos, qui cum morbū aliquem curare inſtituunt, indicato morbi periculo radices & cauſſas morbi prius expellere ſatagunt.

DE

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

DE SECVNDO.

NE ſitis ſoliciti uitæ ueſtræ quid manducetis, neque corpori ueſtro quid induamini.] His uerbis Chriſtus non prohibet piam & ſanctam curam, ſed Ethnicam & prophanam. Ne igitur quis putet hoc Domini dictum patrocinari ſocordiæ: dicam pauca (priuſquam ad argumenta uenero, quibus nos Dominus uocare a prophana & illicita cura conatur) de cura licita & illicita. Neceſſe eſt enim hic cautum eſſe & diligenter alteram ab altera diſtinguere. Nam ut nulla maior peſtis eſt ueri cultus Dei quam Ethnica & prophana cura & ſolicitudo: ita nihil magis optandum, quam ut unuſquiſq; ſolicite ambulet coram Deo in uocatione ſua. Sciendum eſt igitur triplicem eſſe curam: Vna prophana eſt & Ethnica: Altera neceſſaria & ſancta: Tertia mixta ex illis. Media eſt non ſolum licita: ſed ſancta & neceſſaria, adeo, ut qui hanc non habeat, inter filios Dei cenſeri nequeat.

Impia ſeu Ethnica & prophana ſolicitudo & cura eſt, quæ oritur ex diffidentia & prouidentiæ Dei ignorantia. Hæc Ethnica cura in Euangelio hodierno uoce filij Dei damnatur, & interdicitur filijs Dei multis adhibitis argumentis, quemadmodum poſtea uidebimus. Hæc cura prophana et prohibita interdum carnis dicitur, cum quia ex carnis corrupto iudicio ſine fide proficiſcitur, tū quia ſcopum habet carnalem, nimirum præſenitis uitæ quiꝭtem & ſecuritatem.

Solicitudo, quam dixi neceſſariam, piam & ſanctam, ſine qua nemo poteſt cenſeri inter filios Dei, commendatur nobis ſcripturæ teſtimonijs & multis ſanctorum exemplis. Ro.12. dicitur: qui præeſt in ſolicitudine. 1. Tim. 5. ſi quis ſuorum et maxime domeſticorum curam non ha-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

bet, fidem abnegauit, & eſt infideli deterior: Abraham, Iſaac, Iacob piam ſuæ familiæ curam habuerunt: Ioſeph in Aegypto ſeptem annorum curam pie in ſe recepit ad imperium Pharaonis, poſtquam prædixiſſet de ſeptem fertilibus annis et alijs ſeptem ſterilibus, qui fertiles illos ſequerentur: Daniel in Babylone: pij Reges & Prophetæ in populo Dei non tanta geſſerunt ſine hac ſancta cura. Paulus 2. Cor. 11. Coloſſ. 2. 1. Theſſa. 2. ſuam ſolicitudinem pro Eccleſia teſtatur: ſic reges pro ſuis regnis: Patresfamilias pro ſuis familijs: miniſtri uerbi pro ſuis auditoribus: præceptores pro ſuis diſcipulis: Breuiter ſinguli in ſua uocatione ſanctam curam habere poſſunt, imo debent, ſi rite ſuo fungi officio uelint. Verum ne hæc ſancta & neceſſaria cura ullo uicio contaminetur, ſciendum eſt quinq; ad eam requiri: quorum primum eſt mandatum Dei. Mens enim pia nihil aggredi debet ſine mandato Dei. Honeſta igitur erit uocatio, cuius pia & ſancta cura eſſe debet. Deinde, cura illa ſancta a fide proficiſci debet. Nam ſine fide Deo nihil placere poteſt. Tertio, quia niſi Dominus cuſtodierit ciuitatem, fruſtra uigilat qui cuſtodit eam, adhibenda eſt inuocatio & gratiarumactio. Inuocatio quidem, qua auxilium Dei petamus: gratiarum uero actio, qua ſucceſſum Deo tribuamus & non noſtræ prudentiæ aut dignitati. Eſt ſiquidem optimum remedium aduerſus ſolicitudinis Ethnicæ tentationem, precibus ardentibus ad Deum confugere: id quod Paulus docet Philip. 4. his uerbis: De nulla re ſoliciti ſitis, ſed in omni re per precationem & obſecrationem cum gratiarumactione petitiones ueſtræ innoteſcant apud Deum. Quarto, cura noſtra principaliter debet tendere in gloriam Dei. Etſi enim noſtræ domus incolumitas ſpectari poteſt: tamen principalis finis erit gloria Dei. Quinto,

ſi pa-

ſi parum cura noſtra & labor uotis reſpondeat, ſubmittamus nos paternæ uoluntati Dei in uero timore & humilitate, iuxta conſilium Petri dicentis: Humiliamini ſub potenti manu Dei, ut uos exaltet in tempore exaltationis, omnem ſolicitudinem ueſtram proijcientes in eum, quoniam ipſi cura eſt de uobis. Et Pſal. 54. Iacta ſuper Dominum curam tuam, & ipſe te enutriet, & non dabit in æternum fluctuationem iuſto.

Miſta cura eſt, quæ partim pia apparet, partim prophana conuincitur: ut cum curamus quidem quæ officij noſtri ſunt, id quod Deus a nobis ſerio requirit: ſed propter innatam in nobis dubitationem de prouidentia Dei limites tranſgredimur, ac in officium Dei ſacrilege irrumpimus: ut cum Paterfamilias recte & pie inſtituit liberos, familiam ſuam curat, ſed nimia trepidatio & anxietas ad impatientiam impellit, quando uotis non reſpondet labor & cura ipſius. Iactet igitur pius hanc curam in Dominum, & ſtrenue faciat officium, nec ſinat ſuam piam curam Ethnica diffidentia conſpurcari, quo abiecta Ethnica diffidentia & anxietate pax nobis interne conſtet ac erga homines ſimus modeſtiores & manſuetiores cum quibus eidem Domino ſeruiamus, excuſſo iugo Mammonæ & Ethnicæ ſolicitudinis. Hæc dixi de triplici ſolicitudine, ut ſciamus a qua Dominus dehortetur nos in hoc Euangelio. Non enim dehortatur a pia & ſancta cura qualem & ipſe omnium maxime ſuſtinuit, ſed a prophana & Ethnica. Quibus autem id faciet argumentis, id nunc ex textu uidebimus. Ponuntur autem hic ordine ſex argumenta, quibus confirmatur prouidentia & cura Dei pro nobis, quare decet ut Ethnicam ſolicitudinem, quæ ex ignoratione prouidentiæ Dei proficiſcitur, abijciamus.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

PRIMVM: [*Nonne anima plus eſt quam eſca, & corpus plus quam ueſtimentum?*] *hoc eſt, ſi* Deus *id quod maius eſt ſine ueſtra cura dedit, quare non daret quod minus eſt: ſi ergo ſine ueſtra cura dedit animam & corpus, quæ magna ſunt, cur non daret uictum & amictum, quibus iſta indigent, ut perſiſtant & non collabantur, præſertim cum ipſe hæc omnia in noſtros uſus condiderit.*

SECVNDVM: [*Reſpicite uolatilia cœli, quæ non ſerunt neq; metunt neq; congregant in horrea ſua, &c.*] Hoc eſt, Pater *cœleſtis alit aues cœli, quæ uobis longe ſunt inferiores, ſi dignitatis gradum reſpicitis, cur non uos, quos ad imaginem ſuam creauit, aleret.* Hoc *argumento* Dauid *ſe conſolatur, dum inquit:* Qui *das eſcam pullis coruorum inuocantibus eum.*

TERTIVM: [*Quis ueſtrum cogitans poteſt adijcere ad ſtaturam ſuam cubitum unum & de ueſtimentis quid ſoliciti eſtis?*] Q*uaſi diceret, uana iſta ſolicitudo ueſtra eſt.* Deus *dat ſtaturam corporis ſine tua cura, cur non daret ueſtimentum ſine prophana diffidentia de* Deo, *quaſi is tibi adeſſe in tuo labore recuſaret.*

QVARTVM: [*Conſiderate lilia agri quomodo creſcunt.* Lilia *in agris ſuccum ex terra attrahunt, ita antea diſponente* Domino: *& ita pulcre ueſtiuntur, adeo ut ne* Salomon *in omni gloria ſua coopertus ſit ſicut unum ex iſtis.* Cum *hoc* Deus *præſtat lilijs, quæ breui marceſcent, & comburentur, cur non uos ueſtiret, quos ad æternam uitam creauit?*

QVINTVM: [*Hæc omnia gentes inquirunt:*] *quaſi dicat: uos olim more gentium ignari eratis prouidentiæ* Dei *& uacui fide: ſed nunc ſcitis* Deum *curam pro uobis habere, cur igitur* Ethnica *diffidentia neceſſaria uitæ quæritis?*

Sextum.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

SEXTVM: [Scit Pater ueſter quod his omnibus indigeatis.] Hæc diligenter nota. Non dicit: ſcit Deus tremendus zelotes conditor cœli & terræ uiſitans iniquitatem in filios: ſed dicit: ſcit Pater: cuius Pater? ueſter. Qualis? cœleſtis. Hic quia cœleſtis eſt, eſt & optimus & omnipotens & ſapientiſſimus: quia optimus, uult dare quæ bona ſunt: quia omnipotens, poteſt quæ uult, dare: quia ſapientiſſimus, nouit quomodo, quid, & quando dare conueniat.

DE TERTIO.

QVærite primum regnum Dei & iuſticiam Dei & cætera adÿcientur uobis.] In hoc breui dicto Chriſti ſunt duo: Mandatum & promiſſio. Mandatũ quidem eſt: [quærite primũ regnum Dei & iuſticiam Dei.] Promiſſio uero: [& cætera adÿcientur uobis.] Primo ergo loco mandatum uideam: Deinde promiſſionem.

Mandatũ eſt, ut quæramus regnum Dei & iuſticiam Dei. Hic quæritur qualenam ſit regnum Dei & quæ Dei iuſticia. Deinde quis quærendi modus. Regnum Dei triplex in ſcriptura eſt, ſcilicet: potentiæ, gratiæ, & gloriæ. Potentiæ regnũ non iubet nos quærere, ſed gratiæ, unde eſt tranſitus ad regnum gloriæ. Quodnã eſt regnũ gratiæ? eſt in quod ex mera gratia recipimur, dum credimus Euangelio. Nam Euangeliũ eſt ueluti Præconis uox, qua inuitamur ad hoc regnum: de hoc loquitur Chriſtus alibi: regnum Dei inter uos eſt. Hoc ergo regnum eſt gratia Dei, quam Euangelium Chriſti offert: promiſſio eſt ianua: introductor eſt Spiritus ſanctus, qui nos ſanctificat & regenerat lauacro aquæ per uerbum: Breuiter hoc gratiæ regnum eſt miſericordia, remiſſio peccatorum, gaudium conſcientiæ, liberatio a regno Sathanæ. Quæ

eſt

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

eſt iuſticia Dei, quam iubet nos quærere? ea abſque omni dubio eſt noua uita & obedientia, quam Deus a filijs ſuis requirit.

Promiſsio eſt: [& cætera adijcientur uobis.] Hoc eſt, quæ pertinent ad huius uitæ ſuſtentationem donabuntur uobis. At Paulus, id quod nemo dubitat, ſedulo quæſiuit regnum Dei, qui tamen 2. Corint. 11. conqueritur ſe fame & ſiti laboraſſe. Deinde ſanctus Iacob laborat frumenti & aliorum uictualium inopia, adeo ut cogatur cum tota familia ire in Aegyptum, ne cum ſuis fame pereat: uidetur ergo hæc Chriſti promiſsio uana eſſe. Reſpondeo. Promiſsio Chriſti non fallit: ueritas enim mentiri nequit. Nam Chriſtus, qui eſt medicus noſter, non ignorat quando apponenda & quando detrahenda ſunt remedia. Non tam noſtram imprudentiam quam ſuam ſapientiam conſulit. Hoc proinde pro certo habeamus, quod ſuos non deſeret. Quod autem nobis aliquando neceſſaria deſunt, multæ ſunt cauſſæ. 1. ut exerceamur patientia. 2. ut interdum noſtra peccata iſtis plagis puniantur. 3. quia ſæpe ſuperflua quærimus, iuſte & recte neceſſarijs caremus. 4. propter abuſum rerum quas habemus. 5. quia non agimus gratias. 6. quia diffidimus Deo. 7. quia interdum bona, quæ accipimus, noſtro ſtudio & induſtriæ magis, quam Deo donanti aſſcribimus. Quare ſi uolumus benedictionem Domini, confiteamur & faciamus cum Propheta, qui ait: Tua ſunt omnia Domine & quæ de manu accipimus tibi reddimus. Hic ut fatetur Propheta omnia Dei dona eſſe: ita omnia in laudem Dei conuertit: quod ut nos quoq; faciamus donet nobis Pater cœleſtis per IESVM CHRISTVM, cui gloria in ſæcula ſæculorum,

AMEN.

Dominica

DOMINICA XVI. TRINITATIS, LVCAE. VII.

IEſus ibat in ciuitatem, quæ uocatur Naín, & ibant cum eo diſcípuli eius multi, turbaque copioſa. Cum autem appropinquaret portæ ciuitatis, ecce defunctus efferebatur filius unicus matris ſuæ. Et hæc uidua erat, & turba ciuitatis multa cum illa. Quam cum uidiſſet Dominus, miſericordia motus ſuper eam, dixitq́; illi: Noli flere. Et acceſsit, tetigitq́; loculum. Porro qui portabant, ſubſtiterunt. Et ait: Adoleſcens tibi dico ſurge. Et reſedit qui erat mortuus, & cœpit loqui, & dedit illum matri ſuæ. Accepit autem omnes timor, & glorificabant Deum, dicentes: Propheta magnus ſurrexit inter nos, & Deus uiſitauit plebem ſuam. Et exijt hic rumor in uniuerſam Iudæam de eo, & omnem finitimam regionem.

ENARRATIO TEXTVS.

PAulus Apoſtolus ſcribens Romanis dicit: Quæcunque ſcripta ſunt, in noſtram doctrinam ſcripta ſunt, ut per patientiam & conſolationem ſcripturarum ſpem habeamus: Quapropter cum legimus hodiernum Euangelium dulciſsimũ, ſciamus, quod non ſolum ad illam uiduam de Nain pertineat, uerumetiam ad totum genus humanũ. Chriſtus enim in hoc Euangelio teſtatur de ſua diuina potentia, de affectu ſuo erga afflictos, & de officio ſuo. Pri-

mum

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

mum ſiquidem teſtatur ſe Dominus omnipotentem eſſe, dum morti, quæ eſt aculeus peccati, imperat. Deinde teſtatur ſuum affectum erga nos, dum huius mulieris ærumnis afficitur: teſtatur ſuum officium eſſe, ut deſtruat opera diaboli. Ideo enim in mundum uenit, quemadmodū Moſes, Prophetæ, ipſe Chriſtus & Apoſtoli teſtantur. Hæc in genere conſideranda ſunt in hoc Euangelio. Cæterum quo nos inde maiorem percipiamus fructum, tres locos proponam, quos in hac concione tractabo.

I. Qualis ſit Chriſti affectus erga nos.

II. Præſentis miraculi declaratio cum ſuis circunſtantijs.

III. Imago totius generis humani.

DE PRIMO.

Narrat Euangeliſta Hiſtoriam de quodam adoleſcente mortuo, cuius funus efferebatur, ut ſepeliretur: quod cum uideret Dominus, miſericordia motus eſt. Nam dum hanc afflictam mulierem intuetur, altius cogitat. Venit illi in mentem lapſus humani generis, tyrannis diaboli, calamitatum magnitudo, quibus humanum genus propter peccatum premitur. Cogitat ſuum officium eſſe, ut has munitiones Sathanæ deſtruat. Vidit enim in hac muliere exemplum humanæ miſeriæ, quæ ipſum de lapſu hominis & de ſuo officio admonuit.

Duo ergo ex hoc loco colligamus: unum, quales nos ſumus: alterum, qualis Chriſtus erga nos. Nos ſumus reuera miſeri, afflicti, & damnati, nec poſſumus noſtris uiribus e tantis malis eluctari. Chriſtus eſt Deus & homo: qui uenit, ut ſaluet quod perijt: qui hic ſuum affectū declarat erga genus humanum. Neq; enim aliter affectus eſt erga

nos,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

nos, quam erga hanc uiduam. Afficitur huius calamitatibus, afficitur & noſtris: hanc iuuat, uult & nos iuuare. Hoc eſt plane quod Apoſtolus dicit Hebræis, ſcribens: Habemus pontificem, qui condolere poteſt noſtris infirmitatibus. Imo maiorem affectum erga nos habet, quam hæc uidua habet erga unicum ſuum filium, quem hic plorans comitatur ad ſepulturæ locum. Ita enim Propheta ait: Nunquid poteſt mulier obliuiſci infantis uteri ſui, & ſi illa oblita fuerit ego non obliuiſcar tui.

Sed quæ cauſſæ ſunt huius ineffabilis dilectionis Chriſti erga nos, qui ſumus multis ſceleribus & ſordibus defœdati? certe hic nullum eſt noſtrum meritum: nulla ex nobis dignitas: ſed ſunt quatuor cauſſæ quibus filius Dei mouetur, ut tanta nos complectatur beneuolentia.

PRIMA eſt affectus paternus: nam ab ipſo conditi ſumus: proinde iure creationis ipſius ſumus. Et tametſi nos plenos ſordibus & ſceleribus nouit: tamen aliquid de ſuo in nobis adhuc reperit, nimirum quod ſimus ipſius creatura. Misereris omnium Domine (inquit ſapiens) & nihil odiſti eorum quæ feciſti.

SECVNDA, dignitas creationis: nimirum quod ad Dei imaginem conditi ſimus, iuxta illud: faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram. Et quia hæc imago ex potiſsima ſui parte abolita per peccatum erat, ipſe Dominus uenit, ut eam rurſus repararet: quod fit, dum in ipſum uera fide intuentes transformamur in imaginem Dei.

TERTIA, finis creationis. Creati enim nos ſumus, ut ſimus templum Dei Deum celebrans. Etſi autem hoc templum erat iam peccato prophanatum: tamen materia adhuc reliqua erat, ex qua Chriſtus nouum templum extrueret.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

QVARTA, deſtructio regni Sathanæ, ad quod deſtruendum Dominus in mundum uenit: & huius deſtructionis ſpecimen quoddam editum eſt hoc miraculo. Chriſtus ſæpe congreſſus eſt cum Sathana: ſæpe illum in fugam uertit, quem tandem uicit reſurgens ex mortuis. Hæc uictoria Chriſti in extremo die cernetur perfecta, quando extremus hoſtiũ mors abolebitur. Hæ quatuor cauſſæ mouerunt Dominum noſtrum, ut aſſumta carne fieret homo: & in carne, hoc eſt, in humana natura, in anima & corpore pateretur pro humano genere.

Tametſi autem hic Chriſti affectus nobis ſæpe commendatur uerbo Dei, multis comprobatur miraculis, atq; adeo obedientia ipſius filij Dei, qui obediens fuit Patri uſque ad mortem crucis: tamen tria ſunt, quæ nobis aliud perſuadere moliuntur: Lex, conſcientia, calamitatum moles, qua obruimur in hac uita. Hæc enim nos a Chriſto abiectos clamitant.

Lex dicit: Maledictus omnis qui non permanſerit in omnibus, quæ ſcripta ſunt in libro legis: & nemo non eſt, qui ſe non uidet infinitis modis legem tranſgreſſum eſſe. Intuemur in Euam, quæ ob unum præceptum uiolatum maledictionis ſententiæ ſubiacuit. Quid nos qui toties Deum offendimus?

Hanc legis ſententiam confirmat conſcientiæ trepidatio, quæ eſt inſtar mille teſtiũ, ſicuti in prouerbio dicitur: Conſcientia mille teſtes. Huc illud Poetæ: Conſcia mens ut cuique ſua eſt: ita concipit intra pectora pro meritis ſpemq; metumq; ſuis. Et diuus Bernardus ait: Mala conſcientia delictorum noſtrorum ipſa teſtis eſt: ipſa iudex: ipſa tortor: ipſa carcer: ipſa accuſat: ipſa iudicat: ipſa damnat. Quid quæſo grauius eſt, quam talem nocte dieq; ſuũ geſtare in pectore teſtem. Huius conſcientiæ teſtimonio multi

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

nio multi uicti ſibi ipſi uitam ademerunt, dum hanc accuſantem & teſtantem aduerſus ſe ferre non potuerunt.

Accedit moles calamitatũ, quæ ſententiã legis & conſcientiæ confirmant. Contra has tres grauiſsimas tentationes, in uera pœnitentia opponamus unum Chriſtũ. Is uenit in mundum, ut maledictionem legis tolleret: peccatum aboleret: omnes calamitates credentium in ſe, conuerteret in gloriam: ſed ita tamen ut omnia ordinate fiant. Eſt hic deſertum uaſtum, unde tranſeundum eſt nobis in patriam. Populus Iſrael non ſtatim uenit in requiem promiſſam. Ioſeph in Aegypto non ſine carcere ad tantam dignitatem peruenit. Chriſtus non ſine cruce, morte & ſepultura intrauit in gloriam. Quapropter & nos per crucem oportet intrare in gloriam. Ita enim Paulus ait: Si patimur cum illo, etiam cum illo regnabimus. Qui certamen fugit, fruſtra coronam expectat. Nemo, inquit Apoſtolus, coronabitur, niſi qui legitime certauerit. Idem ait: ſalui facti ſumus ſpe. Opponamus ergo maledictioni legis Chriſtum, qui pro nobis factus eſt maledictum. Opponamus conſcientiæ accuſanti, Chriſtum abſoluentem a peccato. Si filius uos (inquit) liberauerit, uere liberi eritis. Opponamus præſentis uitæ ærumnis crucem Chriſti & conſiliũ Dei, qui uult nos eſſe conformes imagini filij ſui. Breuiter in uera pœnitentia & fide confugiamus ad thronum gratiæ, Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum. In hoc uno inueniemus auxilium in tempore opportuno. Is enim ait omnibus in ſe credentibus: nolite timere puſille grex, quia placuit Patri dare uobis regnum. Atq; ita non ſinamus ullam rem in cœlo, in terra, in inferno, perſuadere nobis, quod Chriſtus ſit aliter affectus erga nos, quam fuit erga hanc uiduam. Proinde hinc diſcamus longe aliud Dei iudicium eſſe quam mundi. Deus & mediator noſter Ieſus

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

Chriſtus non reijcit more mundi calamitoſos & miſeros: ſed omnes recipit, quotquot ad ſe ueniunt, iuxta ipſius promiſsionem: uenite ad me omnes qui laboratis & onerati eſtis, et ego refocillabo uos, & inuenietis requiem animabus ueſtris. Præterea hinc diſcant uiduæ piæ, qualem habeant patronum, aduocatum, & conſolatorem: diſcant et hinc gubernatores Eccleſiarum non auerſari miſeros & calamitoſos: diſcat magiſtratus Chriſti exemplo, non ſpernere, non reijcere, non damnare miſeros & calamitoſos, ſed eos amanter potius fouere & conſolari. Deinde diſcamus nos mutuo caritatis affectu & officijs pijs proſequi. Hæc ſint dicta de prima huius Euangelij parte: ſequitur ſecunda.

DE SECVNDO.

IN præſentis miraculi declaratione multæ circunſtantiæ ſunt: quarum ſingulæ habent ſuam doctrinam, quare eas ordine cum ſuis doctrinis & admonitionibus recitabo.

PRIMA: [cum efferebatur funus, ſequebatur uidua mater, & turba ciuitatis cum ea.] Hic duo uidemus: quorum primum eſt honor & pompa funebris. Honeſte demortui corpus deducunt ad ſepulturæ locum: ſic & ſancti Patres fecerunt. Abraham honorifice ſuam uxorem ſepelijt. Ioſeph cum magna turba deducit funus Iacob Patriarchæ. Iacob & Eſau honorifice patrem Iſaac ſepeliunt. Breuiter apud omnes pios magnus fuit honos ſepulturæ, idq; propter ſpem reſurrectionis corporum, & futuram immortalitatis gloriam. Hoc ſanctorum Patrum exemplum imitatur Eccleſia hoc tempore: tametſi multos inuenies qui ſuos mortuos abijciunt tanquam cadauera porcorum. In noſtris funeribus huiuſmodi ſolennitas adhibetur.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

bibetur. Pij præſentes ſequuntur funus: canitur: pulſatur: prædicatur aliquando.

Qui ſequuntur funus. 1. ſuum amorem teſtantur erga mortuum. 2. hoc facto edunt exemplum fidei ſuæ de reſurrectione mortuorum. 3. admonentur quod ſuo tempore (quando uiſum fuerit Domino) ſequantur, & his mundi calamitatibus per mortem ualedicant.

Deinde canitur, idq; ut Pſalmis pijs ſe conſolentur uiui, & ut agant Deo gratias pro eo qui mortuus eſt, ſi in confeſsione uera diſceßit.

Pulſatur non ſolum, ut conuocetur populus ad deducendum funus: uerumetiam ut uiui admoneantur tubæ Dei, qua in extremo die omnes mortui excitabuntur.

Poſtremo prædicatur, ut qui deducunt funus, aliquid doctrinæ & conſolationis contra mortem ſecum domum reportent. Hæc breuiter ſint dicta de prima circunſtantia & de pompa funebri, quæ apud nos ſeruatur.

SECVNDA: [Dominus dicit uiduæ: Noli flere.] Hic quæritur, num liceat deflere mortuos. Exempla ſanctorum et ſcriptura fletum ſuper mortuos admittunt: Deut. ultimo totus populus in deſerto defleuit Moſen mortuum: Abraham defleuit Saram uxorem ſuam: Ioſeph uir ſanctus multos dies defleuit Patrem Iacob: Dauid luget filium Ammon: Iſrael Samuelem: Martha Lazarum: ipſe Dominus etiam defleuit Lazarũ. Ieſus Syrac cap. 38. ait: fili in mortuum produc lacrymas & quaſi dira paſſus incipe plorare, & ad iudicium contege corpus ipſius & non deſpicias ſepulturam ipſius. Sed Ieremias cap. 22. ait: Nolite deflere mortuos. Et Chriſtus hic dicit mulieri: noli flere. Has antilogias Paulus cõciliat 1. Theſ. 4. ubi ait: Nolite autem ignorare fratres de dormientibus, ut nõ contriſtemini, ſicuti cæteræ gẽtes, quæ ſpẽ non habent. Prohibe

tur ergo luctus Ethnicus, qui nullam ſpem habet conſolationis per reſurrectionem mortuorum, & conceditur luctus moderatus, qualem habent, quibus conſolatio eſt propoſita.

Sed dicamus breuiter, poſtquam in conſolationis mentionem incidimus, unde Chriſtiani ſe conſolari poſſunt in morte ſuorum amicorum. 1. cogitent uoluntatem Dei cui obtemperandũ eſt. 2. cogitent uniuerſalem conditionem. Omnibus enim nobis ſemel moriendum eſt. 3. cogitent iuſticiam Dei. Quid enim iuſtius, quam ut qui dedit uitam, rurſus ad ſe eam recipiat & conſeruet, quando uiſum fuerit. 4. cogitent Dei ſapientiam, qui nouit ſolus, nobis ne magis expediat uiuere an mori. Multos enim e medio tollit, ne uel ipſi peiores fiant, uel plures ærumnas in hac mortali uita perpetiantur. 5. cogitent mortuum liberatum eſſe ab omnibus ærumnis huius uitæ. 6. cogitent fruſtra magnum luctum ſuſcipi pro iјs, qui luctu reuocari non poſſunt. Ita Dauid 2. Reg. 12. ſe conſolatus eſt: luxit ægrotante puero, quo mortuo ſurrexit, ſe lauit & comedit. 7. cogitent immodice lugentem corpori ſuo nocere, et ita in Deum peccare. 8. cogitent non mortuo inuidendum immortalitatis beatitudinem. Beati enim, (ait ſcriptura) qui in Domino moriuntur. 9. cogitent reſurrectionem Chriſti & noſtram quæ in extremo fiet die. Hæc enim cogitatio commune remedium eſſe debet, non ſolum aduerſus dolorem, quem pro mortuis concipimus: uerum etiam contra omnes calamitates animi & corporis. Verum obijcit aliquis. Solatio uitæ ſum deſtitutus, ergo non ipſum qui mortuus eſt, ſed te ipſum & iacturam, quam inde habes, defles. Naturale eſt flere. Verum eſt: ſed uincat gratia naturam. Hæc ſint breuiter in hac ſecunda circunſtantia addita de conſolatione in morte carorum.

Tertia:

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

TERTIA: tangit Dominus loculum, in quo iacuit hic mortuus: quo tactu indicat ſuum corpus organum fuiſſe acquirendæ nobis uitæ & ſalutis.

QVARTA: loquitur adoleſcenti & ait: [Tibi dico adoleſcens ſurge] Ita etiam puellam excitauit, ut in Marco habetur: ſic & Lazarum quadriduanum, ut eſt in Ioanne. Hic docemur, quod & Chriſtus ſit potentior morte, & quod uerbum ipſius ſit uerbum uitæ et ſalutis.

QVINTA: mortuus ſurgit ad uocem Chriſti, et hoc miraculum eſt. [Surrexit qui erat mortuus: cœpit mox loqui: & Dominus dedit illum matri ſuæ.]

SEXTA: [Accepit omnes timor & glorificabant Deum, dicentes: Propheta magnus ſurrexit in nobis, & Deus uiſitauit plebem ſuam: & exijt hic ſermo in uniuerſam Iudæam de eo.] Hic duplex fructus miraculi deſcribitur. Vnus attingit præſentes auditores: alter manauit ad alios, ad quos huius miraculi rumor peruenit. Præſentes ſpectatores hinc fidem conceperunt, unde timuerunt Deum, uero cultu glorificarunt Deum, agnouerunt Meßiam ueniſſe quem & confeßi ſunt. Deinde hic rumor peruenit ad alios, qui fuerunt in Iudæa & finitima regione, qui & ipſi conceperunt fidem in Meßiam: Et hodie iſte rumor ad nos uenit, unde agnoſcamus Chriſtum eſſe uerum Meßiam, eſſe potentiorem morte: concipiamus in ipſum fidē: prædicemus Deum corde, uoce, confeßione & moribus: ita futurum eſt, ut olim læti per ipſum ad æternam uitam excitemur.

DE TERTIO.

Diuus Ambroſius imaginem Eccleſiæ hic proponi dicit, quæ quia noſtras conditiones pingit, digna

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

eſt explicatione Vidua inquit, ſignificat Eccleſiam: adoleſcens mortuus quemlibet peccatorem uiuentem ſine pœnitentia: Loculus notat corpus peccati: Vidua lamentatur ſuum filium mortuum, hoc eſt, Eccleſia ob impœnitentiam ſceleratorum lamentatur & rogat Chriſtum, ut ipſos moueat & ad ſe pertrahat ſuo uerbo & ſpiritu. Chriſtus igitur iubet, ut ſiſtant baiuli. Peccator enim a quatuor baiulis geſtatur ad infernum, qui ſunt. 1. ſpes diuturnioris uitæ. 2. conſideratio alienæ culpæ. 3. præſumtio diuinæ miſericordiæ. 4. adulatio ſocietatis prauæ. Si autem uis reſurgere a morte peccati, neceſſe eſt, ut audias Chriſtum qui iubet baiulos ſiſtere. Primum ergo depones fiduciam longioris uitæ, quia uita incerta eſt, ſicuti multorum experientia docet: & periculum in promptu eſt, ut uidere eſt in diuite Epulone. Deinde non debes alienam uitam tibi proponere imitandam: ſed exemplo Abraham Deo te ſubijcies, confides in illum, emendabis mores, ſciens quod errantium multitudo neminem ſit excuſatura in iudicio. Non iuuit Adam quod diceret: mulier, quam dediſti mihi, dedit mihi de pomo. 3. depone præſumtionem miſericordiæ Dei. Nam hæc præſumtio eſt magnus Dei contemtus Rom. 2. 4. reijce adulatores, qui te ad mala ſollicitant. Quo facto recumbe in Chriſtum uiua fiducia & ipſe te uiuificabit ad æternam uitam, quam donet nobis CHRISTVS, cui ſit honor in ſæcula,

AMEN.

DOMINICA XVII. TRINITATIS, LVCAE 14.

Accidit,

ACcidit, ut introiret Ieſus in domum cuiuſdam principis Phariſæorum ſabbato ad capiendum cibum. Et ipſi obſeruabant eum. Et ecce, homo quidam hydropicus erat ante illum. Et reſpondens Ieſus, dixit ad Legiſperitos & Phariſæos, dicens: num licet ſabbato ſanare? At illi tacuerunt. Ipſe uero apprehenſum ſanauit eum ac dimiſit. Et reſpondens, ad illos dixit: Cuius ueſtrum aſinus aut bos in puteum cadet, & non continuo extrahet illum die ſabbato? Et non poterant ad hæc reſpondere illi. Dicebat autem & ad inuitatos parabolam, intendens quomodo primos accubitus eligerent, dicens ad illos. Cum inuitatus fueris ab aliquo ad nuptias, ne accumbas in primo loco, ne quando honoratior te ſit inuitatus ab illo, & ueniens is qui te & illum uocauit, dicat tibi, da huic locum, & tunc incipias cum rubore extremum locum tenere. Quin potius cum uocatus fueris, uade, accumbe in nouiſsimo loco, ut cum uenerit qui te inuitauit, dicat tibi: Amice, aſcende ſuperius. Tunc erit tibi gloria coram ſimul diſcumbentibus. Quia omnis, qui ſe extollit, deijcietur, & qui ſe deijcit, extolletur.

ENARRATIO TEXTVS.

Occaſio huius Euangelij fuit hæc. Chriſtus a Phariſæo quodam ad prandium inuitatus, obſeruatur a diſcumbentibus, idq; ideo, ut habeant quod accuſent, uel in dictis, uel in factis Chriſti. Hæc enim eſt improbitas

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

mundi, ut quemadmodum uicia palliant uirtutum larua: ita honeſta facta & ueram uirtutem infamia proſcindere non uerentur. Tanta eſt malicia hominum. Verum Chriſtus eorum improbitate nequaquam abſterretur, ſed obtinet antiquum, ac officium ſuum exerit in medio hoſtium, nobis relinquens exemplum, ut in recte factis non deſinamus progredi, etiamſi totum mundum nobis aduerſum animaduerterimus. Miſerum itaq; hunc Chriſtus ſanat, potentiam ſuam diuinam, promptiſsimam iuuandi uoluntatem erga miſeros, & officium ſuum ob quod in mundum uenerat, declarans. Deinde ueram Sabbathiſmi rationem explicat, & facto ſuo ueluti definit uerum Sabbathiſmum. Quare ut ſimul arguit & Phariſæorum ſuperbiam & in ſcripturis inſcitiam: ita ad ueram humilitatem hortatur. Hæc de ſumma præſentis Euangelij. Loci autem ſunt tres.

I. De Sabbato atq; eius ueris operibus.
II. De miraculo, quo confirmatur uerus uſus Sabbathi.
III. De uera humilitate.

DE PRIMO.

CVm Dominus Sabbato inuitatus eſſet a quodam Phariſæo, & offerretur hydropicus quidam ante illum, quærit ab illis, qui ſibi plus alijs ſapere uidebantur, nunquid liceat Sabbato curare. Ideo autem hanc quæſtionem proponit, quia ſicuti alias ſcripturas ſuis corruptelis: ita etiam Sabbatiſmum infecerant Phariſæi. Verum quia quæſtio eſt de Sabbato, nos doctrinam integram de Sabbato proponemus et quatuor ordine dicemus. 1. cur Deus Sabbatũ inſtituerit. 2. quiſnam ſit uerus uſus ſabbatiſmi Juda

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

mi Iudaici. 3. qualia noſtra feſta eſſe deceant. 4. de ueris Eccleſiæ ceremonijs & earum finibus.

Cur ergo Deus Sabbatum inſtituit? Quinq; cauſſæ præcipuæ numerantur: quarum prima eſt, ut eſſet perpetuũ ſymbolum quietis Dei poſt creationem mundi, quem ſex diebus cum omnibus ſuis ornamentis & contentis creauit. Hæc cauſſa aßignatur Geneſ. 2. ubi Moſes ait, Dominum præcepiſſe Sabbatũ ſanctificari, quia eo die a creatione quieuit. Hoc in Exodo etiam cap. 20. his uerbis indicatur: ſeptimus dies eſt Sabbatum Domini: ſex enim diebus fecit Dominus Deus cœlum & terram. Secunda cauſſa inſtituti Sabbati fuit, ut eſſet figura & antitypon ſabbathiſmi Chriſti. Figurabat enim Sabbatum, quod Chriſtus uerum Paſcha & noui cœli & nouæ terræ creator requieſceret in ſepulcro die Sabbati, & ageret uerum Sabbatiſmum. Quapropter ſeuere præcepit populo Iudaico ut Sabbatum obſeruarent. Et ſapientiæ ſuæ conſilio inſcrutabili ordinauit ut Chriſtus uerus agnus paſchalis in ipſo die Paſchatos mactaretur & occideretur, & proximum Sabbatum requieſceret in ſepulcro. Tertia, fuit etiam inſtitutum Sabbatum, ut eſſet ſymbolum promißionis. Promiſit enim Deus ſuo populo Sabbathiſmum, id eſt, requiem, Iſaiæ 14. Et erit in die illa cum requiem tibi dederit Deus a labore tuo, & a confuſione tua, & a ſeruitute dura, qua antea ſeruiſti. Triplicem autẽ requiem expectabit populus Dei. Primam a labore præſentium ærumnarum in hac uita. Secundam a tentationibus quibus nos propria concupiſcentia & diabolus adoritur. Tertiam a ſeruitute diaboli, ut ille nunquam poßit nos redigere in ſuam ſeruitutẽ & durum iugum. Quarta, ut eſſet certum tempus docendi, et diſcendi uerbum Dei, ſeu ut eſſet tempus, in quo fieret publica Re-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

ligionis profeßio, in qua pij conſolationem caperent, & rudes erudirentur ad pietatem. Iſaiæ 58. Si uocaueris Sabbatum delicatum: tunc delectaberis ſuper Domino. Iob cap. 22. Tunc ſuper omnipotentem delicijs afflues & eleuabis ad Deum faciem tuam. Non enim ad ludendum & potandum: ſed ad laudandum & orandum Deum inſtitutum eſt Sabbatum. Vnde Auguſtinus uere dicit tali die minus malum eſſe arare, quam ludere. Quinta, politica eſt, quæ populo Dei Deuter. 5. commendatur his uerbis: Obſerua diem Sabbati ut requieſcat ſeruus tuus & ancilla tua & tu. Et poſtea: non facies in eo quicquã operis, tu, & filius, & filia tua, ſeruus & ancilla, bos & aſinus, & omne iumentũ tuum. Atq; ita habemus & ueras cauſſas & uerum uſum Sabbati Iudaici. Etſi autem Iudaicum Sabbatũ una cum alijs ceremonijs Moſis abolitum eſt & abrogatum, quantũ ad ſeptimæ diei ſeptimanæ obſeruationem attinet: tamen quantum ad uſum attinet eſt perpetuum, utpote quod & iuris diuini & naturalis eſt. Vt enim Deus uult coli & ſuum uerbũ ſonare: ita natura dictat omnino neceſſarium eſſe, ut ſit quoddã tempus ſacris rebus deſtinatum. Neceſſe eſt igitur certos ordinari dies, in quibus fiant publici congreſſus certis horis, & doceatur diſcaturq; uerbum Dei, quo omnia fiant in Eccleſia ordinate & decenter, ut Paulus Corinth. docet.

Porro in noſtris feſtis duo ſunt obſeruanda: Vnũ, quid ſit uitandum: Alterum, quid ſit faciendum. Vitanda ſunt tria. 1. Externus labor: idq; ideo, ut animus totus poßit uacare cultui diuino, hoc eſt, ut uacet audire uerbum, illud diſcere & meditari. Proinde magiſtratus officium eſt curare, ne ſeruilibus operibus impediatur cultus Dei iſto tempore. Verum hic ſciendũ eſt quatuor eſſe exceptiones quæ laborantes iſto tempore excuſant. 1. neceßitas. Nam

& Dominus excuſat diſcipulos ſuos uellicantes ſpicas die ſeptimo, Matth. 12. 2. utilitas Eccleſiæ, ſicuti ſacerdotes fecerunt in die Sabbato omnia, quæ in Eccleſia uidebãtur neceſſaria, non impediti ſabbati religione. 3. proximi utilitas & ſalus, quare & Dominus curat hunc hydropicum die Sabbati. 4. ſuperiorum autoritas, quibus obtemperandum eſt. Verum ſuperiores caueant, ne ſe ſuperiorẽ offendant, dum inferiores ſe nimium grauant.

Habemus quæ ſunt in noſtris feſtis uitanda: nunc quid in illis faciendum ſit uideamus. PRIMVM itaq;, quoniã Iudæi occupati erant in mactandis ſacrificijs & offerendis, mactemus & nos ſacrificia propriorum corporũ, & offeramus uitulos labiorum noſtrorum: agamus ſeriam pœnitentiam: glorificemus Deum corde, ore, confeßione & moribus: offeramus thymiama cordis noſtri, id eſt, fidem & ſpem: offeramus ſacrificiũ beneficentiæ, quo ſacrificij genere (ut inquit Apoſtolus ad Hebræos) exhilaratur Deus: ſimus ad dandam eleemoſynã impigri: foueamus Eccleſiæ imbecillia membra: ſanemuſq; ea quantũ id fieri poteſt, idq; exemplo Chriſti aliorumq; ſanctorum, qui ſe in ueris Sabbati operibus exercuerunt.

Reſtat ut nonnihil dicamus de ceremonijs. Ceremoniæ ſunt ritus & ordinationes ad regendam Eccleſiaſticam politiam inſtitutæ. Hæ ſi ſunt licitæ (de impijs enim ceremonijs nihil dicam) aut habent apertum uerbum Dei, ut Baptiſmus & Cœna Domini, aut faciunt reuera ad conſeruandam doctrinam & politiam Eccleſiaſticam, & ſunt a Senatu Eccleſiaſtico ordinatæ, uel a pio magiſtratu. Hæ ceremoniæ duos habẽt fines. Sunt enim ordinatæ decori & ordinis gratia. Decori partes ſunt duæ: prior eſt, ut excitemur ad pietatẽ illis adminiculis: poſterior, ut modeſtia & grauitas in pietatis tractatione eluceat. Ordi-

nis

nis partes ſunt tres. PRIMA, ut præſidentes habeant certam regulam agendi: SECVNDA, ut auditores aſſuefiant ad obedientiam & diſciplinam: TERTIA, ut bene compoſito Eccleſiæ ſtatu paci & tranquillitati conſulatur. Hæc ſint breuiter de ceremonijs pijs dicta & eorum finibus & finium partibus.

DE SECVNDO.

SEcunda doctrina, quam proponit hoc Euangelium, eſt de miraculo, quo ſanatus eſt hydropicus. In hoc miraculo ſunt quatuor obſeruanda: Quæſtio, ſanatio, defenſio facti, & uſus.

Quæſtio ab ipſo Chriſto proponitur, an liceat Sabbato curare. Ad hanc nihil reſpondent Phariſæi. Si enim negaſſent licere, uiſi fuiſſent crudeles in miſerum hydropicum. Si affirmaſſent tranſgreſſores legis ſe eſſe timuiſſent. Tacent igitur, ut explorent quid Dominus uelit facere. Si non ſanaſſet, dixiſſent illum uel nō potuiſſe, uel noluiſſe huic afflicto opem ferre. Si ſanaſſet, putarēt ſe habuiſſe iuſtam cauſſam accuſandi Chriſtum, tanquam tranſgreſſorem Sabbati, adeoq; legis diuinæ contemtorem. Hic utrinq; eſt periculum. Sed Dominus non moratus illorum ſophiſticam, apprehendit hunc miſerum hydropicum, ſanat intuentibus Phariſæis, atq; ſanum dimittit. Quo facto, ut in principio dixi, declarauit potentiam, uoluntatem, & officium ſuum. Nunc ſequitur tertio loco defenſio facti. [Cuius, inquit, ueſtrum bos aut aſinus in puteum cadit, & non continuo extrahit illum die Sabbathi.] Quaſi dicat, aut licet curare hominem in die Sabbathi aut non licet. Si licet: cur me obſeruatis tanquā legis tranſgreſſorem, ſi hoc facio? Si non licet: cur aſinos

& boues

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

& boues ſeruatis uos die Sabbathi? quid illi contra? & non poterant (inquit Euangeliſta) ad hæc reſpondere. Sed quis uſus eſt hydropici huius ſanati a Chriſto? Duplex. Vnus generalis, de quo dixi, uidelicet ut hoc miraculo Chriſtus oſtenderet ſuam potentiam, uoluntatem, officium, ueritatem ſuæ doctrinæ, & inde fides in ſpectatoribus confirmaretur. Alter ſpecialis. Nam hic hydropicus ex ſua haud dubie intemperantia inciderat in hunc morbum. Quare & nos diſcamus quod Chriſtus non contemnit eos, qui ſua ſe culpa coniecerunt in morbos, modo hunc hydropicum imitentur, hoc eſt, ſi cordis affectu Chriſtum accedant, ſi patiuntur ſe ab illo tangi & ſanari, hoc eſt, ſi ipſius uerbo credunt, agunt pœnitentiam, agnoſcunt iuſtam iram Dei, ſi propter Chriſti meritum precantur culpæ condonationem, & plagæ aut ſanationem, aut mitigationem.

DE TERTIO.

Dicebat autem ad inuitatos, qui primos accubitus elegerunt: cum inuitatus fueris ad nuptias, &c.] Vt hac parabola ſuperbiam damnat: ita ueram humilitatem, quæ eſt rariſsima uirtus, docet: de qua hoc ordine dicam. Primum, quid ſit humilitas. Deinde, quot ſint eius genera. Tertio, quas habeat cauſſas, cum efficientes, tum impedientes. Quarto loco, quis ſit fructus & quæ præmia ueræ humilitatis.

Quantum ad primũ attinet, ut ſciamus quid ſit humilitas, debemus uidere quos ſcriptura humiles uocat. Vocat autem Paulus humiles, quos Chriſtus uocat pauperes ſpiritu, quales ſunt qui omnes propriæ uirtutis, ſapientiæ & iuſticiæ fiducia exinaniti, quicquid boni eſt ad ſolum Deũ referunt.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

referunt. Proinde *humilitas eſt uirtus qua ueriſſima noſtri agnitione nobis ipſis uileſcimus, omnis propriæ uirtutis, ſapientiæ, iuſticiæ fiducia exinaniti, nos coram* Deo *proſternimus, ac in eo ſolo omnia bona per* Chriſtum *quærimus.* Illuſtre *exemplum eſt in* Magdalena, *in latrone, in publicano, in* Dauide, *& alijs multis ſanctis.* Hæc *uera eſt humilitas, de qua* Chriſti *promiſsio eſt intelligenda:* Beati *pauperes ſpiritu.* Habemus *quid ſit humilitas: iam quotuplex ſit uideamus.* Eſt *itaq; humilitas duplex: una, qua coram* Deo *nos proſternimus: altera, qua coram hominibus nos ſubmittimus: ſed cauendum eſt, ne ſuperbia laruam humilitatis inducat, quam ſi homo detrahere non poteſt,* Deus *certe eam pudefaciet.* Sed, *illa larua omiſſa, dicamus de uera humilitate, quæ* Deum *& hominem reſpicit.* Humilitas *coram* Deo *eſt uerus timor* Dei, *ex agnitione noſtræ infirmitatis, & bonitate* Dei *erga nos natus: qualis fuit humilitas* Manaſsis *in carcere, qui poſteaquam genua corporis propter anguſtiam carceris flectere non potuit, flexit genua cordis.* Ita Abraham *ſe humiliauit, quando ſe puluerem & cinerem fatebatur.* Vera *humilitas coram hominibus eſt uera dilectio, qua nos nemini præferimus ſuperbe, ſed omnibus nos ſincere accommodamus.* Huius *humilitatis exemplum maximum habemus in filio* Dei, *cuius exemplum, ut imitemur monet* Paulus Philip. 2. Ita *humilis fuit beata uirgo,* Anna Propheti*ſſa, & multi alij.*

Iam *de cauſsis, ſicuti promiſi tertio loco, dicendum eſt, quæ ſunt ſane multæ:* PRIMA, Mandatum Dei. Primũ *enim præceptum requirit humilitatem ergo* Deum: *tota ſecunda tabula requirit humilitatem erga hominem.* SECVNDA, *Exemplum* Chriſti, *unde* Paulus Philip. 2. Hoc *ſentite in uobis quod & in* Chriſto, *qui cum eſſet* Deus,

aſſumſit

aſſumſit formã ſerui. TERTIA, Conſideratio tuijpſius, quid fueris ante ortum, quid ſis ab ortu ad occaſum, quid futurus ſis poſt hanc uitã. Fuiſti ſemen & ſanguis in utero materno, iam es in deſerto miſeriarũ huius uitæ, et tandem eſca eris uermiũ. QVARTA, quod bona ſi quæ habes, nõ tua ſint, ſed Dei, tibi, in aliorũ bonum collata. Si ergo inde ſuperbis, aut male eis uteris, pœnæ tibi horribiles metuendæ ſunt. QVINTA, cogitatio quod Deus poſſit tibi auferre quicquid habes donorũ, ſi illis abuſus fueris, & illi ſoli laudem non tribueris. SEXTA, quod multi qui minora dona uidentur habere, quam tu, ſæpe utiliorẽ operam collocent Reipublicæ & Eccleſiæ, quam tu. Nam ut Deus eſt robur panis: ita uis, qua aliquid gratũ illi fit. Atq; iſtæ ſunt cauſſæ ſex, quæ coniunctæ ueram humilitatem efficiunt: quam impediunt duo mala: contentio & inanis gloria. Quare Paulus Phil. 2. ait: nihil ex contentione aut inani gloria, ſed per humilitatẽ alij alios ſe ipſos exiſtiment excellentiores. Qui enim contendendi libidine laborant ut deſtituũtur caritate: ita uera humilitate ſunt uacui: & ex diametro pugnat cum humilitate inanis gloria. Habemus iam, quid ſit humilitas, quotuplex & quas habeat cauſſas: nunc ſequitur, quod quarto loco promiſi me dicturum, de eius præmijs & germanis fructibus.

Qui uere humilis eſt triplicem fructum, primum coram Deo, ſecundum coram hominibus, tertium in ſeipſo, conſequetur.

Coram Deo hic primus fructus eſt, quod uere humilis habeat Deum in ſe habitantem: Vnde Iſaias 57. in ſancto habitans, cum contrito et humili ſpiritu. Et 66. Ad quem reſpiciam, niſi ad contritum ſpiritu & trementem ſermones meos. Lucæ 2. Deus exaltat humiles. 1. Petri 5. Deus ſuperbis reſiſtit, humilibus dat gratiam.

Coram

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

Coram hominibus percipit humilis hunc fructum. Quemadmodum ſuperbus ab omnibus contemnitur: ita uere humilis ab omnibus honoratur: eum honeſtum nomen & fama comitatur.

In ſeipſo hos percipit humilis dulciſsimos fructus. 1. humilitas eſt mater pudicitiæ & patientiæ. 2. eſt uia ad ſapientiam, Prouerb.11. Vbi eſt humilitas, ibi & ſapientia. 3. eſt cuſtos timoris Dei & fidei. 4. eſt opitulatrix inuocationis et ueluti exauditionis in Domino conciliatrix. Pſal.101. Proſpexit Dominus in orationē humilium. 5. humilitatem gloria comitatur, Matth.5. Beati pauperes ſpiritu, quoniam ipſorum eſt regnum cœlorum. Matth.24. Qui ſe humiliauerit, exaltabitur. Prouer.29. Humilem ſpiritu ſuſcipiet gloria: non quod humilitas iſta mereatur: ſed quod iſta contingant humilibus propter humilitatem Chriſti, cui gloria in ſæcula ſæculorum, AMEN.

DOMINICA XVIII.

TRINITATIS, EVANGELIVM, Matth. 22.

CVm audiſſent Phariſæi, quod obturaſſet Ieſus os Sadducæis, conuenerunt in unum, & interrogauit eum unus ex eis, legis doctor quiſpiam tentans eum, & dicens: Magiſter, quod eſt mandatum magnum in lege? Ait illi Ieſus: Diliges Dominū Deum tuum ex toto corde tuo, & in tota anima tua, & in tota mente tua. Hoc eſt primum & magnum mandatum. Secundum autem ſimile eſt

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

mile eſt huic: Diliges proximum tuum perinde atq; teipſum. In his duobus mandatis tota lex & Prophetæ pendent. Congregatis autem Phariſæis, interrogauit eos Ieſus dicens: Quid uobis uidetur de Chriſto? cuius filius eſt? Dicunt ei: Dauid. Ait illis: Quomodo ergo Dauid in ſpiritu uocat eum Dominum? dicens: Dixit Dominus Domino meo, ſede a dextris meis: Donec ponam inimicos tuos, ſubſellium pedum tuorum. Si ergo Dauid uocat eum Dominum, quomodo filius eius eſt? Et nemo poterat ei reſpondere quicquam, neque auſus fuit quiſquam ex eo die eum amplius interrogare.

ENARRATIO TEXTVS.

HOc Euangelium continet ſummam doctrinæ Chriſtianæ, uidelicet doctrinam legis & Euangelij. Phariſæus proponit quæſtionem de lege. Chriſtus rurſus de Euangelio: ſed diuerſo conſilio. Phariſæus enim de lege interrogat tentandi & calumniandi cauſſa: Chriſtus autem eo animo quærit de Euangelio, ut errantes Iudæos & Phariſæos deducat in ueram legis & Euangelij cognitionem. Illi enim quia putarunt homines ex legis operibus iuſtificari, Euangelium contemſerunt putantes non eſſe opus alia doctrina ad ſalutem conſequendam, quam legis, quorum errorem confutat Chriſtus. Vide hic Chriſti bonitatem. Tametſi Phariſæi ex malicia interrogant: tamen Chriſtus ex officio reſpondet, & tradit abſolutam doctrinam de lege & Euangelio. Proinde ſumma huius Euangelij eſt, quod Chriſtus totam legem & Prophetas

reuocet ad hæc duo capita, quæ ſunt dilectio Dei & dilectio proximi. Deinde de Meſsia quærit, hoc eſt de ipſo, ut oſtendat qualis ſit, nimirum Deus & homo, qui ideo promiſſus erat Patribus, ut deſtrueret opera Diaboli & benedicerentur in ipſo omnes cognationes terræ, qui ſacerdos effectus iram DEI placaret, ſoluto precio pro nobis.

Loci tres:

I. De Sadducæis, quibus DOMINVS os obſtruxit.

II. Quæſtio de legis ſumma et norma cultus Dei.

III. Quæſtio de Meſsia.

DE PRIMO.

PHariſæi audientes, quod ſilentium impoſuiſſet Sadducæis, conuenerunt in unum.] Tametſi Phariſæi & Sadducæi inter ſe diuerſam religionem, & diuerſas opiniones defendebant: Tamen in hoc conueniunt, quod utriq; ſe Chriſto opponant. Herodes & Pilatus fuerunt hoſtes: uerum in hoc conueniunt, quod ambo cupiant Chriſtum e medio ſublatum. Ita impietas conſpirat aduerſus Chriſtum & eius ſanctum Euangelium. Quantum autem ad id, quod dicit Chriſtum ſilentium impoſuiſſe Sadducæis, attinet, ſciendum eſt, quod Sadducæi, qui negarunt animas uiuere poſt mortem & ſuſtulerunt reſurrectionē mortuorum, Chriſtum impugnarunt, ut uel ſuæ ſententiæ ſubſcriberet, uel exponeretur ridendus rudi populo, qui ab iſtis doctoribus erat ſeductus. Adorti ſunt ergo Chriſtum hoc modo: ſi reſurrectio mortuorum erit, multa incommoda, multa diſsidia, & magnæ abſurditates ſequentur. Hoc ita probare conantur. Mulier quædam apud nos

fuit,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

fuit, quæ nupſerat ſeptem uiris, uni poſt alterum: iam ſi futura eſt reſurrectio mortuorum, reſurget iſta mulier, reſurgent & ſeptem mariti, quos habuit illa. Iam ſi unus ex illis ei adhæſerit, alij mouebunt ei lites: ſi omnes ſimul cum illa una habitauerint, nihil erit mulieri moleſtius & uiris difficilius. Cum igitur hæc abſurda ſequerentur reſurrectionem mortuorum male aſſeritur reſurrectio mortuorum. Hoc fuit eorum ratiocinatio, quorum officium erat recte populum inſtituere de ſpe uitæ æternæ, a qua perfide homines auocant: & tamen iuſti uideri uolunt. Sed his Chriſtus os obſtruit & ita ſilentium imponit, ut conuicti uerbis Chriſti non habeant quod dicant. Hos ergo reprehendit, confutat & docet. Reprehendit quod ignorent ſcripturam, & tamen uoluerint eſſe ſcripturæ doctores. Confutat manifeſte, propoſito exemplo: Deus eſt Deus uiuorum: Deus eſt Deus Abraham, Iſaac, Iacob: Ergo Abraham Iſaac & Iacob uiuunt. Si illi uiuunt, uiuunt aut ſecundum corpora, aut animas: non ſecundum corpora, quia illorum ſepulcra noſtis, igitur ſecundum animas, quas uos mori cum corpore falſo dicitis. Nunc autē animæ uiuunt, ut ſuo tempore redeant in corpora, ut qui bona fecerant in hac uita, mercedem recipiant, & qui mala, luant ſupplicia iuſta. Hæc ſumma eſt cōfutationis. Quid docet? Duo. Vnum, quod mortui reſurgant potentia & uirtute Dei, cui nihil impoßibile eſt. Potuit ex nihilo omnia creare, cur non poterit animas ad corpora reuocare, præſertim cum illud & decreuerit & ipſius iuſticiæ & gloriæ interſit. Paulus Phil. 2. ait: Nos expectamus ſaluatorem de cœlo Chriſtum Ieſum, qui transfigurabit noſtra contemta corpora, ut fiant conformia glorioſo corpori ipſius per eam potentiam, qua poteſt ſibi omnia ſubijcere.

Cum igitur ratio noſtra incipit diſputare de reſurrectione

ctione, opponamus illi quatuor. Decretum Dei, omnipotentiam Dei, iuſticiam & gloriam Dei.

Decretum, quia ordinauit & propoſuit ſe uelle excitare mortuos. Hoc decretum, quia Deus eſt immutabilis, nunquam antiquabit. Et extant huius decreti quædam exempla. Chriſtus Dominus reſurrexit a mortuis: Enoch uiuus in cœlum translatus eſt: Helias in curru ardenti in cœlum uiuus ſubuectus eſt.

Omnipotentia opponatur rationi, quæ putat impoßibilem eſſe reſurrectionem mortuorum. Si enim non poßit facere quæ decreuit, non eſſet omnipotens. Si non omnipotens, neq; Deus dici poſſet.

Iuſticia eſt, ut reddat bene meritis præmia, & impijs ſupplicia. Iam uidemus quod in hac uita, pijs ut plurimum male ſit, impijs uero bene. Sed nunc cum iuſticia Dei requirit ut bene bonis ſit & malis male, et id non fit in hac uita, neceſſe eſt aliam uitā reſtare, in qua Deus iuxta ſuæ iuſticiæ normam pijs uitam æternam, impijs uero infernales pœnas reddat.

Gloria Dei etiam opponenda eſt Sadducæorum opinioni & rationi noſtræ. Deus condidit hominem in ſuam gloriam, ut ſe perpetuo prædicet et glorificet: quod ſane non fieri poſſet, niſi eſſet reſurrectio mortuorum.

Præterea docet Chriſtus Sadducæos de ſtatu hominum poſt reſurrectionem. Non erit illic uſus coniugij, non erit procreatio ſobolis: ſed uiuent perpetuo in omni æternitate caſti ſicut Angeli Dei. Quare non eſt metuendum bellum inter maritos multos, qui unam & eandem uxorem unus poſt alium in hac uita habuerunt. Hæc ſint dicta de Sadducæis, confutatione errorum eorum & confirmatione noſtri de reſurrectione mortuorum: cuius fidem in nobis confirmabunt, decretum Dei immutabile, potentia,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

tia, qua ſibi omnia ſubijcere poteſt, iuſticia qua reddit unicuiq; iuxta facta ſua, gloria quæ illi reddatur a ſanctis in omni æternitate.

DE SECVNDO.

PRocedit Phariſæus, interrogat Chriſtum quodnam ſit ſummum legis præceptum. Dominus reſpondet: [Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, ex tota anima tua, & ex totis uiribus tuis, hoc eſt maximum & primum mandatum. Secundum eſt huic ſimile: Diliges proximum tuum ſicut teipſum. In his duobus mandatis tota lex & Prophetæ pendent.] Id eſt, quicquid Prophetæ & Moſes de uero cultu Dei docent, ſub his duobus capitibus continentur. Cum nuper Dominica decima tertia Trinitatis et ſæpe alias de lege Dei dixi, quæ ſit: quis ſit eius uſus: quod nemo poßit ei ſatisfacere: & quomodo pijs ſit abrogata, nolo hic eadem repetere, ſed duo dicam: Vnum cur Chriſtus ſecundum mandatum de diligendo proximo dicit ſimile eſſe primo de diligendo Deo. Deinde, quia Chriſtus dicit totam legem et Prophetas in his duobus mandatis pendere, idq; ideo, quia quicquid Moſes & Prophetæ docuerunt de cultu Dei, his contineatur: dicam pauca de uero cultu Dei, ut nobis certa eius ratio conſtet.

Quantum ad primum attinet, ſciendum eſt, quod ſecundum præceptum de amando proximo non dicatur ſimile primo uel ordine, uel obiecto, uel gradu dilectionis. Nam ordine primum præceptum prius eſt. Obiectum primi præcepti eſt Deus, ut ſecundi præcepti obiectum eſt homo proximus. Gradus dilectionis requirunt, ut ſummum bonum maxime ametur: deinde reliqua quæque ſuo or-

dine iuxta ſuæ dignitatis gradus. Non eſt ergo ſecundum primo ſimile ordine, obiecto, aut gradu dilectionis. Quomodo ergo eſt ſimile? Primum affectu dilectionis, quia utrumque requirit puram dilectionem. Deinde obligatione. Nam utrumque nos obligat uel ad obedientiam, uel ad pœnam. Poſtremo conſecutione obedientiæ. Qui enim dicit ſe diligere Deum & proximum ſuum odit, mendax eſt, ait Apoſtolus Ioannes. Hoc ſit breuiter dictum, quomodo ſecundum præceptum ſit ſimile primo de diligendo Deo: nunc de uero cultu Dei dicam, quoniam de dilectione Dei & proximi præcepta materiam cultus Dei continent.

Vt igitur doctrinam de uero Dei cultu melius intelligamus, quatuor quæ ad eius explicationem faciunt ordine dicam. 1. tradam regulam ad quam exigendus, & probandus eſt cultus Dei. 2. oſtendam cultus Dei ſolidum fundamentum. 3. quodnam opus recte dici poßit cultus DEI aperiam. 4. indicabo, quinam homines uerum cultum DEO præſtare poſſunt. His quatuor rite cognitis conſtabit nobis quænam ſit uera colendi DEVM ratio

Quantum ergo ad regulam cultus Dei attinet, hoc ſtatuatur pro generali & immota regula, quod nullus cultus Deo placeat, niſi quem ipſe inſtituit. Hanc regulam non omnes recipiunt, quare nobis eſt firmis fundamentis munienda. Primum itaq; Deus apud Iſaiam Prophetam, & Chriſtus in Euangelio hanc regulam confirmat his uerbis. fruſtra me colunt docentes doctrinas mandata hominum. Et ſpiritus ſanctus per os Pauli Coloſſ. 2. damnat omnem cultum, quem homines ſibi fingunt. Et Dominus apud Ieremiam dicit: in præceptis meis ambulate. Deinde impoßibile eſt placere Deo ſine fide. Cultus

tus autem præſtatur, ut placeat: quare ex fide fieri eum neceſſe eſt: ex fide autem fieri nequit, niſi habeat mandatum & manifeſtum uerbum. Fides enim ex uerbo pendet. His certißimis rationibus ita confirmatur regula cultus DEI, ut qui contradicere pergit ſtultior eſſe uideatur, quam qui negat ſolem exortum eſſe, cum ſit clarißimus dies. Hanc igitur regulam firmiter teneamus, nec ſinamus eam a nobis extorqueri ulla ſophiſtica.

Huius regulæ uſus eſt multiplex. 1. hac regula ſtabilitur autoritas Legislatoris. Vbi enim in repub. liberum eſt unicuique condere leges, uileſcit autoritas ſuperioris Domini. Hanc autoritatem ſibi uendicat Dominus in præcepto primo, cum inquit? Ego ſum Iehoua Deus tuus, &c.

Secundus uſus huius regulæ eſt, quod liberet hæc regula ab errore, ne erremus in colendo Deo.

Tertius eſt, quod impediat ſuperſtitiones & petulantiam hominum in excogitandis nouis cultibus.

Hactenus de regula cultus Dei ſit dictum, uidelicet quod nullus cultus Deo placeat, niſi quem ipſe inſtituit, & de huius regulæ confirmatione uſuq;: nunc quod ſecundo loco propoſui, breuiter dicam de fundamento cultus Dei.

Fundamentum autem hoc poſitum eſt cum in cognitione Dei uera, tum in cognitione noſtri ipſorum. Cognitionem Dei conſequimur uerbo & teſtimonio uerbo addito. Vtrumque enim nos docet. 1. quod DEVS ſit fons omnis uirtutis, ſapientiæ, iuſticiæ & ueritatis. 2. quod illi omnis gloria tribuenda ſit. 3. quod ad iuuandũ ſit promptißimus. 4. quod uelit omnes ad ſe confugere in quouis periculo. Cognitionem noſtri conſequimur

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

ex duabus rebus ex conſideratione imaginis Dei, ad quam homo creatus eſt, & ex præſentium uirium noſtrarum æſtimatione. Conſideratio imaginis deducit nos ad cogitationem finis propter quem creati ſumus homines rationales, monſtratq; officium, in quo nos perpetuo occupari decet, nimirum ut referremus imaginem DEI in omni ſanctitate & puritate. Aeſtimatio præſentium uirium cogit nos fateri, quod nequaquam debitum officium præſtare ualeamus. Pertinet igitur hæc duplex cognitio eo, ut Deo quidem omnem gloriam tribuamus: nobis uero omnem gloriandi materiam adimamus: monſtratq; nobis hæc cognitio noſtras ſordes & imbecillitates. His ita explicatis de regula cultus Dei & eius uero fundamento: accedam ad illud, quod tertio loco propoſui, & clare definiam quis ſit cultus Dei.

Eſt itaq; cultus Dei opus mandatum a Deo, factum ex fide in celebrationem gloriæ Dei principaliter. Hic primum indicatur quæ opera ſunt cultus Dei, nempe ſola illa quæ Deus in lege ſua præcepit, quemadmodum ex regula ſupra tradita clare liquet. Deinde additur fides, unde opus debet procedere. Eſt enim illa omnis operis boni effectrix: idq; ideo, quia nullum opus poteſt placere Deo, niſi prius perſona placeat: placet autem perſona fide. Sacrificat Cain: ſacrificat Abel. Vterq; habuit mandatum Dei: ſed ſacrificium Cain non fuit cultus Dei, ſicut Abelis fuit. Quare? quia Cain fidem non habuit: Abel uero habuit. Dant eleemoſynã Cornelius Acto. 9. & Phariſæus Vterq; mandatum habuit: ſed opus Cornelij fuit cultus Dei, quod ex fide profectum eſt: Phariſæi uero fuit abominatio, quia perſona Deo non placuit. Duo ruſtici arant agros, hic Deo cultum tribuit arans in timore Dei, expectans benedictionem a Deo: Alter non placet, quia fide

& ti-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

& timore Dei uacat. Vterque tamen habet mandatum operis: in ſudore uultus ueſceris pane tuo. Ancillæ quæ præſtant obedientiam ſuæ heræ forte in uerrendo pauimento, & ambæ habent mandatum Dei: ſed illa, quæ fidem ad laborem affert, cultum Deo reddit: quæ uero fide deſtituitur, facit quidem quod debet ex officio, ſed eius opus cultus Dei dici non poteſt.

Præterea opus mandatum, & ex fide factum debet tendere in gloriam Dei principaliter. Hoc confirmatur Iſaiæ teſtimonio: omnem qui inuocat nomen meum, in gloriam meam creaui eum, formaui eum, feci eum. Sed quid eſt Deum glorificare? Breuiter, eſt illi omnem gloriam tribuere, & eum corde, ore, confeßione & moribus celebrare.

Sequitur quod quarto loco me dicturum promiſi, ſcilicet quinam poßint Deo uerum cultum præſtare. Hoc tametſi ex ſuperioribus colligi poteſt: tamen illud hic breuiter dicam. Illi ſoli Deũ colere poſſunt, qui habent ad illum acceſſum: ſoli autem filij Dei habent ad illum acceſſum: Quare illi poſſunt ſoli Deo uerum cultum præſtare. Sunt autem filij, omnes qui credunt in nomen eius, Ioan.1. & hi per fidem acceſſum habent ad Patrem, Rom.5. Et ea de cauſſa Chriſtus docens ſuos orare, iubet dicere: Pater noſter qui es in cœlis, ſignificans tantum filios inuocare poſſe. Hæc de uero cultu Dei ſint dicta, cuius ſumma continetur dilectione Dei & dilectione proximi: nunc reſtat ut dicam de tertia doctrina.

DE TERTIO.

QVid uobis (inquit) uidetur de Chriſto, cuius filius eſt? Dicunt ei, Dauidis eſt filius.] Phariſæi pu-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

tarunt ſe iuſtos eſſe lege: quod ſi uerum fuiſſet, fruſtra Chriſtus promiſſus fuiſſet. Sic enim Paulus Galat. capite 2. ait: Si iuſticia eſt ex lege, Chriſtus fruſtra mortuus eſt. Quærit igitur Dominus de Meßia, id eſt, Chriſto, ut ea mentione excitet eos ad cognoſcendum & meditandum finem legis, & cogitandum cur Meßias eſſet promiſſus. Quod ſi recte fecißent, ita fuiſſent ratiocinati: Meßias eſt promiſſus, ut tollat peccatum, ſicut ipſe Iſaias teſtatur: ipſe languores noſtros tulit. Geneſi 15. In ſemine tuo benedicentur gentes. Ergo neceſſum eſt, ut non tantum ſit homo filius Dauid: uerumetiam Deus Dominus Dauidis, quemadmodum & Pſalmus teſtatur: Dixit Dominus Domino meo. Ex hac ratiocinatione & recte de lege & recte de Chriſto iudicaſſent, & Chriſtum ut uerum ſaluatorem fuiſſent amplexi, cui ſit honor in ſæcula ſæculorum, AMEN.

DOMINICA XIX. TRINITATIS, MATTH. IX.

IEſus ingreſſus nauem, traiecit, ac uenit in ſuam ciuitatem. Et ecce adduxerunt illi paralyticum in lecto decumbentem. Cunque uidiſſet Ieſus fidem illorum, dixit paralytico: Bono animo eſto fili, remittuntur tibi peccata tua. Et ecce quidam e Scribis dicebant intra ſeſe: Hic blaſphemat. Et cum uidiſſet Ieſus cogitationes illorum, dixit: Quare uos cogitatis mala in cordibus ueſtris? Vtrum enim eſt facilius dicere, Remittuntur tibi peccata,

cata, an dicere, Surge & ambula? Vt autem ſciatis, quod poteſtatem habeat filius hominis in terra remittendi peccata, tunc dicit paralytico: Surge, tolle tuum lectum, & abi in domum tuam. Et ille ſurrexit, abijtq; in domum ſuam. Turbæ uero quæ uiderant, admiratæ ſunt, & glorificauerunt Deum, qui dediſſet poteſtatem talem hominibus.

ENARRATIO TEXTVS.

HOc Euangelium continet unum ex miraculis, quibus Dominus ſuam potentiam, uoluntatem & officium teſtatur, & ſimul confirmat ſuæ doctrinæ certitudinem. Narratur enim in præſenti Hiſtoria quomodo Chriſtus paralyticum ſanet: quod factum non excipiunt auditores eodem modo. Phariſæi enim blaſphemant: turba uiſo miraculo admonetur de præſentia Dei: confirmatur de Chriſti doctrina: unde non ſolum timorem & fiduciam concipit, uerumetiam ueros edit fidei fructus & prædicat bonitatem Dei. Eſt proinde hoc Euangelium, ueluti pictura quædam, in qua regnum Chriſti in hoc mundo depingitur, in quo ſunt qui infirmos ad Chriſtum deducunt. Sunt etiam qui murmurant, ut Phariſæi omnibus temporibus. Sunt quoque qui uere timent Deum, eumque ob ſua facta glorificant. Inter hos uarios auditores ſtat in medio Chriſtus, recipit ad ſe uenientes, neminem ob miſeriam contemnit, ſanat uulnera, remittit peccata, ac ſuo Spiritu ſancto, ueluti balſamo precioſiſſimo, liuores noſtros mitigat & ſanat. Hæc ſumma & hic ſcopus eſt hodierni Euangelij, quod docendi cauſſa, in tres diuidam locos.

Vſus Miraculorum Christi.

Delineatio regni Chri.

Bonitas Chri

I. De

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

I. De ijs qui hunc paralyticum in lecto iacentem ad Chriſtum portant, ut ſanet ipſum.

II. Murmur Phariſæorum accuſantium Chriſtū, & eius defenſio.

III. Miraculorum Chriſti finis & uſus.

DE PRIMO.

ET aſcendens Ieſus in nauiculam, &c.] Hic omnium primum animaduertenda eſt occaſio miraculi hic a Domino editi. Chriſtus, inquit, aſcendit in nauiculam, transfretauit & uenit in ſuam ciuitatem, id eſt, Capernaum. Illic enim frequentius erat. Quæ cauſſa fuit huius profectionis? fuerat in terra Geraſenorum, ubi dæmoniacum curauit, & cum dæmones peterent, ut ſibi liceret in porcos intrare, Dominus annuit, & ita grex porcorum ruit in mare præceps & ſuffocatus eſt. Hoc cū uiderent incolæ, uenerunt ad Ieſum rogantes ipſum, ut a ſe diſcederet. Pluris enim ſuos fecerunt porcos, quam Chriſtū cum ſuo Euangelio: qui ſane hodie multos ſocios habent, quos iure uocare poſſumus Geraſenitas. Duo ergo hic obſeruentur: Vnum, quod nobis uitandum proponitur. Alterum, quod omnibus pijs imitandum commendatur. Vitanda eſt ingratitudo Geraſenorum, qui pluris petaſonem, quam ſalutem fecerunt. Quorum ſimiles maxima pars eorum eſt, qui Chriſtiano nomine gaudent. Imitanda nobis proponitur induſtria Chriſti, qui quamuis occaſionem nactus, pomeria ſui regni dilatare ſtuduit. Vt enim hac ſua profectione oſtendit, quantum hominum ſitiat ſalutem: ita nobis omnibus commendat ſuo exemplo in officio diligentiam.

Iam ſequitur prima huius Euangelij pars. [Et ecce offerebant

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

offerebant ei paralyticum in lecto iacentem, & uidens
Ieſus fidem illorum dixit paralytico: Confide fili: Re-
mittuntur tibi peccata tua.] In hac prima huius hiſto-
riæ parte habemus quatuor, quæ obſeruare utile fuerit.
Primum exemplũ baiulorum. 2. paralyticus ipſe. 3. re-
ſpectus Chriſti in fidem eorum. 4. quomodo excipitur
paralyticus a Chriſto.

In baiulis ex certis indicijs prodit ſe illorum fides, Baiulorum fides.
quæ ita ardet ubicunq; uere eſt, ut nullis cineribus eius
flamma ſuffocari poßit. Hæc fides uel inde concepta erat,
quod ipſum docentem & ſanantem prius uiderant, uel ex
fama, quæ ad eos peruenerit de factis Ieſu: ſumma eſt
quod ſibi perſuaſerint, quod afflictos reciperet & iuua-
ret. Hæc uiua horum baiulorum fides quintuplicem fru-
ctum edit: quorũ primus eſt confeßio Chriſti, quem tum Huius fidei
confiteri in tanta hoſtium rabie fuit arduum & rarum. fructus.
Secundus, inuocatio quæ non magis abeſſe poteſt a fide, ·1·
quam calor ab igni. Omnia enim uota credentium, quæ ·2·
nunquã intermittuntur, ſunt inuocationes. Tertius, forti- 3.
tudo animi, quod ſe expoſuerint periculo uitæ propter
confeßionem Chriſti: Nam Phariſæi, Scribæ & præcipui
homines in iſto populo perſequebantur omnes, qui Chri-
ſto aliquid honoris tribuerunt. Quartus, dilectio proxi- 4.
mi, qua ſincere proximum ſuum complexi ſunt. Quintus, 5.
labor & moleſtia propter ſalutem proximi. Nam non ſo-
lum portant illum, quod fuit caritatis intimæ: uerumetiã
cum recta ad Chriſtum propter turbam uenire non poſ-
ſent, aſcendunt tectum & per tabulatum demittunt lan-
guentem: quod factum non caruit periculo.

Quid nos hinc diſcemus? Cum his baiulis uel inuito
mundo confiteamur Chriſtum: inuocemus ipſum, cum
pro nobis ipſis, tum pro alijs: exponamus nos periculo
propter

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

propter ueritatem Euangelij, ſi res ita poſtulauerit: intime diligamus proximum, non ſolum affectu, ſed opere etiam: & nullos detrectemus labores, modo eis prodeſſe ualeamus.

ALTERVM, quod in hac prima parte obſeruandum dixi, eſt ipſe paralyticus, in quo tria ſunt obſeruanda. Morbus, morbi cauſſa, & quod ſe ad Chriſtum portari uoluerit. Morbus fuit paralyſis, quæ eſt ubi alterum latus aut dextrum, aut ſiniſtrum ſenſum & motum perdit. Morbus ſane grauiſsimus, quo totum officium hominis impeditur. Cauſſa morbi duplex: Vniuerſalis, quæ eſt peccatum originis in omnibus hominibus: & ſpecialis, quæ ortum habuit uel ex intemperantia, uel a grauiori aliqua perturbatione animi. Quod autem ſe ad Chriſtum portari uoluerit, ſignificat ſe fidem habere in Chriſtum, quemadmodum & ipſi qui illum portarunt.

Hoc exemplum paralytici imitemur & nos. Morbum noſtrum internum & externum agnoſcamus, peccatum noſtrum fateamur, & cum hoc paralytico ſinamus nos ad Chriſtum unicum medicum portari.

TERTIVM, quod in hac prima parte conſiderandū admonui, eſt quod Ieſus uiderit fidem illorum, hoc eſt, baiulorum & paralytici. Vnde hæc diſcamus: primum, quo ſit erga nos Chriſtus affectu. Nō enim aliter eſt erga nos quam erga hunc paralyticum affectus. Nam non eſt perſonarum acceptor Dominus. Deinde, quod Chriſtus non tam magnitudinem peccatorum reſpiciat, quam fidem. Hæc impetrat a Chriſto ſalutaria animæ & corpori. Quamuis autem exiſtimem hunc paralyticum aliquam ſcintillulam fidei habuiſſe: tamen non repugno, ſi quis dicat baiulos habuiſſe fidem et non ipſum paralyticū. Non eſt enim inſolens beneficia corporalia, imo etiam ſpiritualia impetrari

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

trari aliena fide. Vt enim aliquis ſua ſapientia poteſt effi Aliena fides.
cere ut alius euadat ſapiens: ita qui credit, ſua fide poteſt alijs fidem impetrare. Verum ſicut nemo eſt ſapiens aliena ſapientia, ſed ſua: ita nemo ſaluatur aliena fide, ſed ſua propria. Hic ergo diſcamus & orare pro alijs, ut gratia Dei illis augeſcat, & petere ab alijs, ut ſuis nos precibus Deo commendent. Multum enim ualet deprecatio iuſti.

QVARTVM, quod in hac prima parte ſpectandum 4.
propoſui, eſt modus, quo hunc paralyticum excepit, qui hiſce uerbis exprimitur: [Confide fili: remiſſa ſunt tibi peccata tua.] Hic duo perpendantur: Vnum, cur ita exceperit hunc afflictum: alterum, excipientis oratio.

Hic paralyticus petit liberationem a morbo corporis: cur ergo dicit remiſſa ſunt tibi peccata tua? Magnæ ſunt profecto & graues cauſſæ.

PRIMA eſt, ut doceat morbos ſtipendia peccati eſſe, ut Paulus dicit: ſtipendium peccati mors. Et Chriſtus Ioan. 5. dicit cuidam quem ſanauerat: Ecce ſanus factus es, caue ne poſthac pecces, ne quid deterius tibi eueniat. Et 1. Corint. 11. Propter irreuerenter uſurpatam Domini cœnam, multi fuerunt mortui & multi infirmi.

SECVNDA, ut doceat unde ſit incoanda curatio corporis, nimirum ab animo, cuius maculæ prius ſunt expurgandæ, quam adhibeas corporis medicinam. Seruemus igitur hunc in noſtris morbis curandis ordinem. Ordo in curandis morbis ſeruandus
Primum agnoſcamus morbum: Deinde agamus pœnitentiam, & petamus propter Chriſtum remiſsionem peccatorum: tum utamur medijs ordinatis in timore Dei, & cum gratiarumactione: & agnoſcamus medicum miniſtrum Dei eſſe, qui uice Dei manum nobis curandis adhibebit.

TERTIA, ut hac oratione Phariſæos arguat, qui

nec

nec de ſua perſona, nec officio ſincere iudicarunt. Semper enim ſunt qui in operibus Dei quærunt, quod cauillentur: quod nos monebit ne officium noſtrum minus diligenter obeamus.

QVARTA, ut hanc occaſionem nactus plenius doceret de ſua perſona, affectu erga homines, & officio ad quod erat a Patre in mundum miſſus.

Iam expendamus orationem Domini. Ait enim paralytico: [Fili confide, remittuntur tibi peccata tua.] Hæc uerba filij Dei ſunt, quare diligenter ſunt expendenda. Hæc uox, FILI, opponenda eſt deſperationi, quam ei morbus præſens perſuadere uoluit. Vox CONFIDE, opponenda eſt maledictioni, quam mala conſcientia miſero conata eſt perſuadere. PECCATA, inquit, TVA. Hic gratia ſuperabundat peccatum. Vox REMITTVNTVR, opponenda eſt ſomnio ſatisfactionis meritorum & iuſticiæ legis. Remittuntur, inquit, peccata: beneficium gratiæ huic miſero uoce ſua accõmodat. Habemus ergo hic doctrinam ſalutis, remiſsionis peccatorum, iuſtificationis & adoptionis. Hæc enim beneficia perpetuo cohærent ita connexe, ut a ſe inuicem diuelli nequeant. Fidem requirit: credenti remittit peccatũ: abſolutum a peccato adoptat in filium, & ut iuſtum acceptat, quem iuſtificauit etiã glorificabit collata æternæ ſalutis beatitudine. Nec eſt alia ratio ulla conſequendi ſalutem, quam quæ in hoc exemplo nobis cõmendatur. Paralyticus tria facit: agnoſcit peccatum ſuum: agnoſcit ſe iuſte puniri ob peccatũ: confidit in filium Dei. Chriſtus rurſus tria: Remittit peccatum: adoptat in filium: & acceptat ad uitam æternã. Tu hoc exemplum imitare. Agnoſce ſerio peccatum: agnoſce iuſtum Dei iudicium: & confidito in filium, & uere ſenties quod Chriſtus ſua beneficia ſit tibi collaturus.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

rus. Hæc ſint de prima huius Euangelij doctrina dicta: ſequitur ſecunda.

DE SECVNDO.

ET ecce quidam de ſcribis dixerunt intra ſe: hic blaſphemat. Et cum uidiſſet cogitationes eorum dixit: ut quid cogitatis mala in cordibus ueſtris?] Hic ſcribarum murmur & Chriſti reſponſio docent quomodo regnum Chriſti et Sathanæ inter ſeſe concurrunt. Habemus hic duo: quorum alterum eſt accuſatio ſcribarum accuſantium Chriſtum: Alterum eſt Chriſti iuſtiſsima defenſio. Accuſatio ſcribarū hæc fuit. Iſte blaſphemus eſt. Quare? quia dicit ſe remittere peccata, quod ſolius Dei eſt. Eſt enim uſu ſcripturæ blaſphemia creaturæ tribuere, quod eſt Dei proprium: Iam dimittere peccatum eſt Dei proprium, quod uel ex Iſaia conſtat, ubi Dominus per os Prophetæ ait: Ego ſum, ego ſum qui iniquitates tuas deleo propter me & peccatorum tuorum non recordabor ultra. Hinc iam immota conſequentia exiſtimant ſe concludere Chriſtum blaſphemum eſſe hoc modo. Quicunq; ſibi tribuit quod Dei eſt proprium eſt blaſphemus. Iſte Ieſus ſibi tribuit, quod eſt Dei proprium. Igitur iſte Ieſus eſt blaſphemus. Et profecto uera fuiſſet ratiocinatio, ſi Chriſtus fuiſſet ſcribis ſimilis, hoc eſt, ſi merus homo eſſet & non Deus. Videte quæſo quanto ſunt noſtri Papiſtæ & Monachi deteriores his ſcribis. Scribæ uerbo Dei edocti defenderunt hanc propoſitionem: Nemo poteſt remittere peccatum niſi ſolus Deus. Verum Papiſtæ remiſsionem peccatorum tribuunt ſanctorum meritis, miſsis & indulgentijs: qui non communicant gratis, ſed uendunt magna pro pecunia. Mirabile ſane mercatorum genus. Ven-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

dunt quod non habent: uendunt fumos uerborum & decipiunt aurum: ementibus promittunt cœlum, ſed conferunt infernum.

Ministri annunciant Remiſs: pctorz.

Sed quid dicemus de miniſtris uerbi? Remittunt ne illi peccatum? Non remittunt ipſi, ſed annunciant remiſſionem peccatorum omnibus, quos inuenerint ſimiles huic paralytico eſſe: non dant de ſuo, ſed offerunt alienum mandato Chriſti: offerunt remiſſionem peccatorum uoce Euangelij. Quicunq; hanc uocem fide recipiunt, remiſſionem peccatorum accipiunt abſq; omni dubio. Dicit enim Chriſtus qui uos audit me audit.

Sed quid Chriſtus ad hanc accuſationem facit? [Viſis cogitationibus eorum dixit: Quid cogitatis mala in cordibus ueſtris? Quid eſt facilius dicere: Remittuntur tibi peccata tua, an dicere ſurge & ambula.] Hic Chriſtus tria facit. 1. uidit cogitationes eorum, quod eſt ſolius Dei. Vnde Scribæ debebant cogitaſſe, quod Chriſtus plus eſſet, quam merus homo: nemo enim hominum poteſt alterius ſcire cogitationes. Solus enim ſpiritus DEI ſcrutatur profunda cordium. 2. arguit eos: [Quid inquit, cogitatis mala in cordibus ueſtris?] quaſi diceret: Vos de me peruerſe cogitantes peccatis. Notemus ergo quod malæ cogitationes ſint peccata. 3. ſigno uiſibili confirmat occultam ſuam diuinitatem, quaſi diceret, uos dicitis: Qui tribuit ſibi quod eſt ſolius Dei, eſt blaſphemus. Nomini enim Dei & famæ nocet. Hoc ſane uerum eſſe fateor. Sed quod me Deum eſſe non creditis, erratis: quare uos blaſphemi eſtis, non ego. Vt autem hoc oſtendam & conuincam me uerum Deum eſſe, hunc paralyticum ſolo nutu ſano: quod ſane diuinæ eſt potentiæ. Si hoc poſſum diuina potentia, cur non etiã peccata remitterem? Quis poteſt morbum penitus tollere, niſi qui morbi cauſſam tollit? Iã

ueſtris

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

ueſtris oculis uidetis me morbum tollere. Cur non etiam creditis me poſſe auferre peccatum morbi cauſſam? ita Chriſtus ad facta ſua prouocat, quæ de ipſo teſtimonium ferunt. Ita enim apud Ioannem dicit: ſi mihi non creditis, credite operibus meis, quæ teſtimonium perhibent de me. Ex hac ergo ſecunda doctrina tria diſcamus. 1. perpetuam pugnam eſſe inter regnum Chriſti & Sathanæ: ſemper enim murmurat Sathan & uarias technas excogitat, ut Chriſti regnum inuadere poßit, iuxta illud: Tu inſidiaberis calcaneo eius. 2. Chriſtum ſua ſapientia & potentia ſuperare potentiam & conſilia Sathanæ, iuxta illud: non eſt ſapientia, non eſt conſilium aduerſus Dominũ. 3. ut nos ei ſubijciamus, et eum uerum Deũ agnoſcamus et confiteamur cum omnib. qui in uera pœnitentia ad illũ confugiũt.

DE TERTIO.

Videntes autem turbæ timuerunt & glorificauerunt Deum.] Hic habemus effectum & fructum huius miraculi apud ſpectatores, quem fructum Euangeliſta ſua hiſtoria ad nos transfert. Sæpe de miraculis Chriſti dictum eſt, ideo hic pauca dicam. Chriſtus hoc miraculo confirmauit ſuam diuinam potentiam, ſuam paternam uoluntatem erga homines, ſuum officium, quod eſt ſaluare, ad quod eſt miſſus, & ueritatem ſuæ doctrinæ obſignauit tanquam authentico ſigillo & regio. Deinde in auditoribus concepta eſt fides, timor Dei e fide manauit, et ex fide Deũ glorificauerunt corde, uoce, confeßione et moribus. Hinc ergo & nos iſta quatuor de Chriſto colligamus, ac una cum his ſpectatoribus concipiamus fidẽ timeamus Deum glorificemusq; eum, qui eſt laudandus in ſæcula ſæculorum, AMEN.

Effectus huius miraculi.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

DOMINICA XX. TRINITATIS, MATTH. 22.

SImile factum eſt regnum cœlorum homini regi, qui fecit nuptias filio ſuo. Et emiſit ſeruos ſuos, ut uocarent inuitatos ad nuptias, & nolebant uenire. Rurſum emiſit alios ſeruos, dicens: Dicite inuitatis: Ecce prandium meum paraui, tauri mei & altilia mactata ſunt, & omnia parata, uenite ad nuptias. Illi autem neglexerunt & abierunt, alius in uillam ſuam, alius uero ad negociationem ſuam. Reliqui uero tenuerunt ſeruos eius, & contumelĳs affectos, occiderunt. Rex autem cum audiſſet, iratus eſt, & miſsis exercitibus ſuis, perdidit homicidas illos, & ciuitatem illorum ſuccendit. Tunc ait ſeruis ſuis. Nuptiæ quidem paratæ ſunt, ſed qui inuitati erant, non fuerunt digni. Ite ergo ad exitus uiarum, & quoſcunque inueneritis, uocate ad nuptias. Et egreſsi ſerui eius in uias, congregauerunt omnes quotquot inuenerunt, malos pariter ac bonos, & impletæ ſunt nuptiæ diſcumbentibus. Ingreſſus autem Rex, ut uideret diſcumbentes, ubi uidit illic hominem non ueſtitum ueſte nuptiali, ait illi: Amice, quomodo huc intraſti, non habens ueſtem nuptialem? At ille obmutuit. Tunc dicit Rex miniſtris: Ligatis pedibus & manibus eius, mittite eum in tenebras exteriores, ibi erit fletus et ſtridor dentiū. Multi enim ſunt uocati, pauci uero electi.

Enar-

ENARRATIO TEXTVS.

QVod Chriſtus perpetuo facit, id etiam in hodierno Euangelio facit. Nam ut bonus & fidelis Pater ſuos liberos ad uitam hõneſtam hortatur, idq; uarijs modis: ita Chriſtus Dominus & Pater futuri ſæculi non una uia contentus eſt, ſed multas tentat, quo ſuos in officio retineat. Alias enim id agit blandis uerbis, ut cum apud Matthæum 11. Venite ad me omnes qui laboratis & onerati eſtis & ego reficiam uos. Alias paternis promiſſis, ut cum dicit: qui uenerit ad me dabo illi aquam uiuam. Alias muneribus, cum præſentia confert beneficia. Alias minis, ut cum dicit Marci 12. ueniet & perdet colonos iſtos & dabit uineam ſuam alijs. Ad eundem modum in hoc Euangelio, partim minis agit, propoſito paradigmate. Minatur enim extrema ijs, qui recuſauerint ad ſuas uenire nuptias induti ueſte nuptiali: partim promiſſionibus, quod uenientes et ornatos ueſte nuptiali uelit magnifice excipere et bene tractare. Proinde huius Euangelij ſumma eſt, quod Chriſtus requirat a ſuis uitam adeo ſancta uocatione dignam, & minetur ijs horrenda ſupplicia qui in Eccleſia uixerint ſine pœnitentia & ſanctificatione, quæ ueſtis illa nuptialis eſt, quam hic ſponſus requirit.

Loci tres:

I. Explicatio parabolæ nuptiarum.

II. Reprehenſio eius qui in nuptijs ſedet ſine ueſte nuptiali.

III. Querela Chriſti: [multi ſunt uocati, pauci electi.]

DE PRIMO.

SImile factum eſt regnum cœlorum homini Regi.] Vt autem quo nobis fiat dulcius præſens Euangelium, ſimilitudinis huius partes uideamus, quæ ſunt multæ.

PRIMA: Regnum cœlorum hoc loco ſignificat Eccleſiam congregatam uoce Euangelij, quod a Petro uocatur gens ſancta & regnum ſacerdotum, genuſq; electum.

SECVNDA: homo rex ſignificat Deum Patrem cœleſtem, quem Paulus Regem Regum & Dominum dominantium appellat.

TERTIA: regis filius eſt Dominus noſter Ieſus Chriſtus, de quo inquit: Hic eſt filius meus dilectus in quo mihi complacui. Hunc Dei filium Dauid ſponſum nominat ornatum decoro ſancto.

QVARTA: huic filio Pater nuptias fecit, quando noſtra cauſſa eum naſci uoluit ex beata uirgine, qui tanquam ſponſus, ut loquitur Dauid, de thalamo ſuo procedit. Hic Eccleſiam ſibi tanquam ſponſam adiunxit & eam ſibi deſponſauit, iuxta hoc Hoſeæ Prophetæ dictum: ſponſabo te mihi in ſempiternum & ſponſabo te mihi in iuſticia et iudicio & in miſericordia & in miſerationibus, & ſponſabo te mihi in fide & cognoſces Dominum. Hæ nuptiæ, quantum ad humanum genus attinet, inchoatæ ſunt per ſponſalia, mox creatis primis hominibus. Deus enim dum condidit hominem ad ſui cognitionem et amorem, dum ornauit primos parentes iuſticia originali, impreſſa in eis imagine Dei, hæc ſponſalia celebrauit. Verū hæc ſponſalia mox ſunt uiolata artibus Sathanæ, qui hominem ad nefarium adulterium pellexit, ut deficeret a ſuo uero ſponſo ad turpiſsimum adulterum Diabolum: quam iniuriam ſponſus contemtus ultus eſt, dum adulteram nudam ſtatuit, ablata imagine regis et detractis ornamentis nuptialibus.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

Sed o admirandam bonitatem ſponſi, ſponſam ſibi ademtã & fœdiſsime pollutam redimere ſtatuit: atq; ita ſtatim ſpem huius redemtionis facit Pater ſponſi data promiſsione ſeminis tandem quando uenit plenitudo temporis, emittit Pater ſuum filium, natum ex Maria uirgine, factum ſub lege, ut ſponſam quæ ſub maledictione legis erat redimeret: quod factum eſt quando ſe ipſum precium ſtatuit, quo redemta eſt & erepta e manibus adulteri Sathanæ.

Quantum autem ad ſingulos homines attinet, initiantur per fidem & baptiſma, quemadmodum ipſe ſponſus ait: Deſponſabo te mihi in ſempiternum & deſponſabo te mihi in iuſticia & iudicio & miſericordia & miſerationibus, & deſponſabo te mihi in fide & cognoſces Dominum.

In hac deſponſatione duo in uniuerſum ſpectanda ſunt: Vnum eſt pactio ſponſi & eius promiſsio: Alterum pactio ſponſæ qua ipſa obligatur ſuo ſponſo. In pactione ſponſi ſunt tria. 1. beneuolentia & amor ſponſi gratuitus quo ipſam ſponſam abſq; omni eius merito complectitur. 2. Significatio durationis coniugij inter Chriſtum ſponſum & Eccleſiam ſponſam. Deſponſabo te mihi, inquit, in perpetuum. Manet igitur perpetuus Eccleſiæ ſponſus. 3. Enumeratio dotum, quas ſuæ ſponſæ largitur ſponſus Chriſtus, & numerantur hic quatuor: Iuſticia, iudicium, pietas et miſeratio. Iuſticia propria ſponſam ſuam ornat, dum remiſsis peccatis, illi ſuam imputat obedientiam, qua ſponſa decora apparet, & pulchra in conſpectu Patris ſponſi. Iudicio eam ab iniuria uindicat, tuetur, ac errantem in uiã reuocat. Pietate, hoc eſt, uera ſtorga coniugali eã amplectitur. Eſt. n. pietas hic caritas ex intimis animi receſsibus promanans. Miſerationib. eandem proſequitur, dũ quotidiana condonat errata et eius calamitatib. afficitur.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

tur. Hæc quatuor ſunt in pactione ſponſi. Verum in pactione a parte ſponſæ duo ſunt: Agnitio beneficij cum celebratione Dei, & fides qua recumbit ſponſa in ſponſi pectus, & ab eo omnia bona promiſſa abſq; omni diffidentia expectat. Ex hac mutua pactione, nos doctrinam, conſolationem & fiduciam concipiamus, ne fracti ullis aduerſis ab hoc ſponſo deficiamus, qui ſuam ſponſam nunquam deſerit, niſi illa prior fidem coniugij perfide uiolauerit. Deinde hic etiam diſcimus, quod quicunq; fidem Chriſti nō habet, non ſit Chriſti, ſed eſt nefario adulterio pollutus. Hinc patet quam uere dixerit Ioannes in ſua Apocalypſi. Beati qui ad cœnam agni uocati ſunt.

QVINTA: Quinam ſint inuitatores ad has magnificas nuptias obſeruandum eſt. Primum itaq; Deus æternus ſponſi Pater ſua uoce ad has nuptias inuitat. Deinde multi ſancti Patres ante diluuium. Poſt diluuium Nohe, Melchizedech: Ioſeph & Moſes in Aegypto: ſancti Prophetæ & reges in terra Canaan: Daniel in Iudæa. Poſt hos uenit ipſe paranymphus Ioannes Baptiſta & digito monſtrauit ſponſum, qui & ipſe cum Apoſtolis clamauit & inuitauit ad has nuptias dicens: Venite, omnia parata ſunt.

SEXTA: Apparatus nuptialis eſt conſiderandus. Vt enim in nuptijs hominum mactantur tauri, oues, boues & feræ: ita hic quoque nuptiarum apparatus inſtituitur ſplendidiſſimus. 1. panis non corruptibilis, ſed uiuus de cœlo nobis apponitur, de quo qui ederit, non eſuriet in æternum. 2. potus adeſt aqua uitæ. Ita enim ipſe ſponſus ait: ſi quis biberit ex aqua, quam ego dabo, non morietur. 3. corpore ſuo & ſanguine fatigatos nos refocillat ſponſus. 4. ornat nos ſuis ueſtibus, dum ipſum per Baptiſmum induimus. Ita enim ſpiritus ſanctus ait per os Pauli: Quotquot

quot

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

quot baptizati ſunt Chriſtum induerunt. 5. bellaria ſunt fructus de arbore uitæ, unde uires ſponſa habitura eſt, ut nunquam moriatur.

SEPTIMA: Illi autem, inquit textus, recuſarunt uenire. Quid? Quæ eſt hæc ingratitudo? Inuitati nolunt uenire? Quid impediuit eos? 1. Hoſpes illorum domeſticus peccatum inhabitans. Hic hoſpes ſuis illecebris detinet eos, quo minus ad has nuptias inuitati ueniant. 2. hoſtis ſponſi, hoc eſt, diabolus uias occupat omnes & intercludit uarijs modis acceſſum ad nuptias. 3. negocia uaria. Alius enim uillam, alius boues, alius uxorem, alius aliud curat: Reliqui uero tenuerunt ſeruos eius & occiderunt. Hoc uerißimum eſſe docet mundi hiſtoria. Ad has nuptias inuitauit Abel, ſed diabolus emiſſo ſuo ſatellite Cain, ipſum occidit. Ad has centum & uiginti annos inuitauit Nohe, ſed ab inuitatis deriſus contemnitur. Ad has Ioſeph in Aegypto inuitauit, ſed ab impudica adultera accuſatus in carcerem conijcitur. Ad has inuitauit Moſes, ſed multa patitur ab inuitatis. Ad has nuptias inuitant Patriarchæ & Reges ſanctißimi, ſed illorum uox ſpernitur. Tandem uenit paranymphus ipſe Ioannes, ſed ab Herode trucidatur. Ad has inuitat ipſe ſponſus filius Dei, ſed in patibulo crucis ſuſpenditur. Ad has inuitant Apoſtoli, & deinde omnes pij miniſtri uerbi, quos diabolus adortus, partim Sophiſtica, partim tyrannide, partim hypocriſi necare contendit. Adeo maxima pars mundi ingrata recuſat ad has filij Dei nuptias uenire.

OCTAVA: Quid rex ad hæc? Primũ iraſcitur, quod ſane non mirum eſt. Vidit enim ſe contemni & ſuas nuptias ab ijs, qui quicquam habent boni, uelint nolint, ei acceptum ferre coguntur. 2. punit corporaliter: id quod mundus ingratus, quem per diluuiũ occidit Dominus, ex-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

pertus eſt. Hoc Sodomiticum incendium teſtatur: hoc exscidium Hieroſolymitanum conuincit. 3. punit ſpiritualiter in hac uita tenebris & ignorantia, poſt mortem æternis ſupplicijs. Exempla huius pœnæ ſunt Græcia, Turcia, Italia, et maxima florentiſſimaq; pars totius orbis terrarum. Hoc ſero, ſed fruſtra reſipiſcens in inferno teſtatur diues ille Epulo, qui illic æternis pœnis cruciatur.

NONA: An rex nuptias, quas inſtituerat, propter hominum ingratitudinem intermittit? Minime: ſed ait ſeruis ſuis: [Nuptiæ quidem paratæ ſunt, ſed qui erant inuitati non erant digni.] Hoc etſi de ingratitudine totius mundi intelligi poteſt: tamen potiſſimum Chriſtus hic agit de Iudæorũ ingratitudine quibus hac oratione comminatur excluſionem a nuptijs filij regis.

[Ite ergo ad exitus uiarum, & quoſcunq; inueneritis uocate ad nuptias.] En liberalitatem huius regis. Iubet inuitari ad nuptias filij omnes abſq; conditione gentis & perſonarum. Loquitur enim de uocatione gentium ad Euangelium. Et diligenter obſeruandum eſt, quod dicit: quoſcunq; inueneritis uocate ad nuptias. Sed quando hoc dictum eſt miniſtris ſponſi? Quando Chriſtus dixit: Ite in mundum uniuerſum & prædicate Euangelium omni creaturæ, qui crediderit & baptizatus fuerit ſaluus erit, qui uero non crediderit condemnabitur.

DECIMA: [& egreſſi ſerui eius in uias congregauerunt omnes, quos inuenerunt, bonos & malos, & impletæ ſunt nuptiæ diſcumbentibus.] Hoc factum eſt poſt diem Pentecoſtes, poſtquam armati fuerant Apoſtoli Spiritu ſancto, & deinde uſque in hunc diem per Euangelij miniſtros.

DE SECVNDO.

Intrauit

INtrauit autem Rex, ut uideret diſcumbentes, & uidit hominem non ueſtitum ueſte nuptiali, & dicit ei: Amice, quomodo huc intraſti non habens ueſtem nuptialem?] Hic locus primum docet, quod in cœtu Eccleſiæ uiſibili debeant mali commiſti eſſe bonis uſq; ad extremum diem: id quod etiã parabola de zizanijs docet. Nec eſt ſperanda talis Eccleſia in hac uita, qualẽ Anabaptiſtæ fingunt. Eſt enim Eccleſia perſimilis agro, in quo creſcunt cum zizanijs triticum. Quemadmodum enim triticum manet ibi triticum, etſi plurimum zizaniæ ſubinde oriatur: Ita Eccleſia ſancta manet, tametſi quædam habeat putrida membra. Sunt quidem Eccleſiæ membra quotquot profitentur Chriſti religionem: ſed alia ſunt uiua, alia mortua. Viua ſunt, qui uiuam habent fidem: Mortua ſunt, qui religionem profitentur ſine uiua in Chriſtum fiducia. Qui autem ſunt extra uiſibilem Eccleſiæ cœtum, hoſtes doctrinæ, nec uiua, nec mortua membra ſunt.

Sequitur, quod rex ingreſſus uiderit hominem non indutum ueſte nuptiali. Quænam eſt iſta nuptialis ueſtis? Hoc neceſſarium eſt ſcire, ut nuptiarum Chriſti dulcedine perpetuo frui liceat. In extremo die in conſpectu huius regis ſtabunt duo genera hominum, quorum alij recuſarunt uenire ad has nuptias, quales ſunt Turcæ, & impij Iudæi, & multæ prophanæ gentes hodie. Horum neminem habere ueſtem nuptialẽ manifeſtum eſt, quorũ tamen multi ciuilem honeſtatẽ amant. Quare iſta externa ciuilitas Ariſtidis, Fabricij, Fabij maximi, Catonis, nequaquam eſt ueſtis iſta nuptialis, quam hic requirit. Alij uenerũt ad nuptias, hoc eſt, ad prædicationem Euangelij ſe in externum Eccleſiæ cœtum receperunt. Verum hi non ſunt unius generis. Quidam enim ſuis operibus fidunt & putant ſuam turpitudinem tectam ueſtitu operum ſuorum.

An hic ueſtis nuptialis eſt? nequaquam : nam excluduntur a nuptijs. Nemo autem qui ueſtem nuptialem affert, a nuptijs excluditur. Alij nulla habent opera, niſi mala : ſed gloriantur de fide & iactant ſe fideles eſſe, & hanc ſuam uanam gloriationẽ exiſtimant ueſtem eſſe nuptialem, ſed fruſtra. Dicit enim Dominus de talibus hypocritis: non omnis qui dicit mihi Domine Domine intrabit in regnum cœlorum: ſed qui Patris mei uoluntatẽ facit, qui in cœlis eſt. Alij uere credunt, hoc eſt, qui mortificant carnem & uiuunt ſpiritu, agunt pœnitentiam & uitæ innocentiam meditantur. Hi ſoli ueſtem nuptialẽ habent. Siue ergo fidem uiuam, ſiue ſanctificationem dixeris ueſtem nuptialem, non erraueris. Nam uocatio ad nuptias ut fidem: ita ſanctificationem ueram requirit. Quod autem hæc ſit ueſtis nuptialis, in Abele, Abrahamo, Magdalena & alijs multis ſanctis apparet. Neq; mirum eſt huiuſmodi uiuam fidem ueſtem nuptialem eſſe. Nam qui credit eius peccatum remiſſum eſt, ei ira Dei ablata eſt, is filius Dei eſt. Nam ſcriptum eſt: dedit poteſtatem filios Dei fieri quotquot credunt in nomen eius. Qui credit in eum, habet uitam æternam. Deinde, credenti imputatur iuſticia Chriſti, qua homo ornatus apparet iuſtus in conſpectu Dei. Verum hic cauendum eſt, ne laruam aliquam pro uera ueſte ſumas, id eſt, ne inanem fiduciam pro uera & uiua fide iactes. Si uis ergo eius notas habere, ſcito has eſſe. Vbicunq; eſt uera fides, ibi ſimul adeſt pœnitentia, uerum odium peccati, ueri terrores, rurſus conſolatio in corde accenſa per Spiritum ſanctũ, ſtudium gloriæ Dei promouendæ inter homines, officia caritatis, ſeu, ut uno uerbo dicam, uera ſanctificatio, quæ non eſt aliud, quam ſeparatio a prophanitate mundi per mortificationem carnis & applicatio ad Deum per uiuificationem ſpiritus. Hæc ſan-

ctificatio

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

ctificatio ubicunque eſt, in perpetua lucta eſt poſita. Nam caro militat aduerſus ſpiritum. Sanctificatio hæc non uno perficitur momento: ſed toto uitæ tempore creſcet: id quod uita ſanctorum facile docere poteſt. Hæc ſint dicta de ueſte nuptiali.

Sed quid quæſo fiet eis qui hanc ueſtem non habent? Hoc textus his uerbis docet: [ligatis manibus & pedibus eius, mittite eum in tenebras exteriores, ibi erit fletus & ſtridor dentium.] Tenebræ exteriores notant ſupplicia & triſticias quæ ſunt extra regnum Dei, nempe in inferno. In has tenebras miſſus eſt diues Epulo, & omnes quotquot ueſte nuptiali non inueniuntur induti eo conijcientur.

DE TERTIO.

MVlti ſunt uocati, pauci uero electi.] Hoc Chriſti dictum duo continet, nempe prædicationem miſericordiæ & bonitatis Dei (qui omnes uocat ad nuptias filij ſui. Neq; ullos uocare putandus eſt, quos non uult intereſſe nuptijs filij ſui) & querelam de ingratitudine maximæ partis totius mundi. [Multi ſunt (inquit) uocati.] Iuſsit enim ſponſus, ut Apoſtoli irent in orbem uniuerſum & uocarent ad nuptias has, omnes, & ut ſupra dixit: Vocate ad nuptias quoſcunq; inueneritis. [Sed pauci ſunt electi,] id eſt, pauci habent ueſtem nuptialem. Electi enim dicuntur qui ab alijs ſegregati ſunt, & præ alijs ſunt eximij. Ideo Petrus dicit Chriſtianos electos eſſe in ſanctificationem ſpiritus, id eſt, ut ſpiritu ſint ſancti. Deus quidem uult omnes homines ſaluos fieri, ut Paulus docet, & parabola hæc oſtendit, imo Chriſti uox Matth. 11. hoc conuincit: Venite ad me omnes qui laboratis & onerati eſtis,

ego

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

ego reficiam uos. Hoc *dictum opponamus omnibus hoſtibus gratiæ* Dei. *Si ergo* Deum *reſpicis,* Deus *uult omnes homines ſaluos fieri & ad cognitionem, ueritatis peruenire, & uocat omnes promiſcue ad nuptias filij ſui.* At *ſi homines reſpicis, pauci ſunt electi, id eſt, pauci auditum* Euangelium *fide recipiunt, & ſpiritu ſanctificantur.* Quare *cauſſa damnationis non eſt in* Deo: *ſed in nobis ipſis quærenda eſt.* Quoties *uolui (inquit* Chriſtus) *congregare filios tuos, & noluiſti.* Ecce *duo hic habes:* Chriſtus *uoluit:* Ieruſalem *noluit.* Monemur *proinde hoc dicto, quod non ſatis ſit audire* Euangelium *: ſed obtemperare* Euangelio *oportet.* Nam *ideo prædicatur, ut* Petrus *docet, ut mortificemur ſecundum carnem, & uiuamus ſecundum ſpiritum.*

Hæc *ſint dicta de hodierno* Euangelio *: ex quo diſcamus* Deum *nos non ad perditionem, ſed ad beatitudinem creaſſe, & omnia quæ ad ueram beatitudinem ſpectant gratis præparaſſe.* Deinde, *quod qui damnantur ſua damnentur culpa, ut qui nolint* Euangelio *obtemperare.* Quare *ſi nobis ſalus curæ eſt, induamus ueſtem nuptialem, & meditemur ueram ſanctificationem per* Ieſum Chriſtum Dominum *noſtrum, cui cum* Patre *&* Spiritu *ſancto ſit honor in ſæcula ſæculorum,* AMEN.

DOMINICA XXI. TRINITATIS, IOAN. IIII.

ERat quidam regulus, cuius filius infirmabatur Capernaum. Hic cum audiſſet, quod Ieſus adueniſſet a Iudæa in Galilæam, abijt ad eum, & rogabat eum, ut deſcen-

deſcenderet ac ſanaret ipſius filium, ſiquidem is agebat animã. Dixit ergo Ieſus ad eum: Niſi ſigna & prodigia uideritis, non creditis. Dicit ad eum regulus: Domine, deſcẽde prius quam moriatur filius meus. Dicit ei Ieſus: Vade, filius tuus uiuit. Credit homo ſermoni, quem dixerat ei Ieſus, & ibat. Iam autem eo deſcendente, ſerui occurrerunt ei, et nunciauerunt, dicentes: Filius tuus uiuit. Sciſcitatus eſt ergo horam ab eis, in qua melius habuiſſet. Et dixerunt ei: Heri hora ſeptima reliquit eum febris. Cognouit ergo pater, quod illa hora erat, in qua dixiſſet ſibi Ieſus, filius tuus uiuit. Et credidit ipſe, & domus eius tota. Hoc iterum ſecundum ſignum edidit Ieſus, cum ueniſſet a Iudæa in Galilæam.

ENARRATIO TEXTVS.

HOc Euangelium docet nos, quo ſit in omnibus huius uitæ calamitatibus fugiendum: nimirum ad omnis ſalutis & felicitatis fontem IESVM CHRISTVM: *quod etiam Iſaias monet, cum ait:* Haurietis aquas de fontibus ſaluatoris. *Ad hunc fontem non pedibus, ſed affectibus: non ratione, ſed fide accedendum eſt. Docet præterea hoc* Euangelium, *quam promtus ſit Chriſtus ad iuuandum, qui nullum, qui ad ſe uenit, dimittit ſine conſolatione. Non enim aliter eſt affectus erga quenquam, quam erga hunc regium uirum & aulicum de aula* Herodis: *quem non ſolum uerbo conſolatus eſt, uerumetiam miraculo eum iuuit. Summa propterea* Euangelij *in illud* Ioelis *dictum includitur:* Omnis, *qui inuocauerit nomen* Domini, *ſaluus erit.*

Loci

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

Loci tres:

I. De humanis calamitatibus, earum cauſſa & remedio.

II. De increpatione, qua Chriſtus hunc regium increpat.

III. Veræ fidei natura & indoles.

DE PRIMO.

Calamitat[um] finis

ERat aulicus quidam cuius filius infirmabatur.] Hic mæſtus pater & ægrotus filius mundi calamitates nobis ob oculos ponunt: quæ ſicuti ſunt pœnæ peccatorum: ita etiam ueluti conciones quædam ſunt iudicij diuini, quibus ad pœnitentiam inuitamur, ſicuti hic aulicus mæſtus propter filij morbum ſentit ſuum peccatum & illud deplorat. Huc pertinet illud Iſaiæ: Anguſtia erit illis diſciplina. Verum ut bonitatem Dei erga nos conſideremus melius, dicam quibus modis Deus potiſſimum ſoleat nos ad pœnitentiam inuitare: ſunt autem præcipui ſex modi.

Deus inuitat nos ad poenitentiam 6 modis

Vſus legis

PRIMVS: proponit doctrinam legis, qua tanquam in tabula pingit peccata noſtra: oſtendit mentis cæcitatem: dubitationẽ de prouidentia Dei, de promiſſionibus & cõminationibus: oſtendit affectuum impuritatem: oſtendit cordis fœtorem, uoluntatis auerſionẽ a Deo, & omnium uirium ataxian. Deinde in ſecunda legis tabula, iniuſticiã noſtram erga homines & impuritatem affectuum noſtrorum, adeo ut ſi quid iuſti in tota noſtra uita antequam ad Chriſtum conuerſi fuerimus appareat, id ſit non ſecus quam pannus tabe & impuriſſimo ſanguine fœdatus: id quod Iſaias cõqueritur his uerbis: omnes iuſticiæ noſtræ tanquã pannus ſordidiſſimus. Has noſtras ſordes ideo nobis lex

bis lex

bis lex proponit, ut earum fœtore admoniti agamus pœnitentiam & diſcedamus a uijs noſtris peßimis.

SECVNDVS: magnitudo calamitatum internarum, quas nemo ſatis deſcribere & deplorare poteſt, neq; ullius hominis tanta calamitas unquam fuit, quin aliquis noſtrum poßit in eam incidere, ſicuti pie monet Ambroſius, cum ait: aut ſumus, aut fuimus, aut poſſumus eſſe quod hic eſt. Quanta fuit calamitas Adam, qui non ſolum uidit unum filium alterum occidere: uerumetiam uidit nongentis annis triſtißimorum nepotum ſuorum lapſus. Quantus fuit cruciatus in animo Dauidis cum ſtupra filiarum, fratricidia filiorum uidit? quid dicam de paucis? omnes homines morſum ſerpentis ſentiunt, qui morſus alio non ſpectat, quam ut inde agnoſcamus, iuſtißimum iudicium Dei & confugiamus ad ueniam per ueram pœnitentiam. Manaſſes rabioſe inſurrexit aduerſus Eccleſiam Dei 25. annis, & ſe horrendis modis contaminauit: nec unquam cogitaſſet de agenda pœnitentia, niſi in Babylonicũ carcerem fuiſſet abductus: ubi anguſtia carceris dedit illi intellectum. Ibi enim ex calamitatum magiſterio doctus, flectit genua cordis et ueniam peccatorum ſupplex petit, quam & impetrat.

TERTIVS: proponit nobis Deus aliena exempla, tragicos lapſus & multorum horrenda ſupplicia, ut illis admoniti agamus pœnitentiam. Omnes enim lapſus hominum, qui in hiſtorijs ſacris & prophanis proponuntur, eo pertinent, ut nos cautos reddant. Cain lapſus in peccatum obrutus eſt æternis pœnis. Saul deficit a Deo et non reuerſus eſt per pœnitentiam, ſed eſt ira Dei oppreſſus. Multi hodie ab Euangelio deficientes, incidunt in laqueos Diaboli: unde nunquam extricare ſe poſſunt. Quare horum horrendis lapſibus et triſtißimo ſupplicio admoniti,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

agamus mature pœnitentiam, ne Deus iratus nos abijciat: & ſimus memores dicti Poëtæ: felix quem faciunt aliena pericula cautum.

4. QVARTVS: concionatur aliquando Deus per tempeſtates, terræmotum, horrendos aſpectus in cœlo, quales uiſi ſunt ante deſtructionem Ieruſalem: ut cometæ inſtar gladiorum, quales uidit hæc ætas permultos, quorum admonitu niſi egerimus pœnitentiam in pœnas incidemus grauiſsimas. Hoc anno, qui eſt a natiuitate Chriſti 1561. uiſus eſt in cœlo uir cruci affixus habens in capite coronam ſpineam. Pluit ſanguis, & alia multa quotidie conſpiciuntur. Quoties ergo offerantur nobis huiuſmodi uiſa cœleſtia, ſciamus Deum inuitare nos ad pœnitentiam his ſymbolis ſuæ iræ. Cum autem Dominus dicit, nolite a ſignis cœli metuere, uult ut agamus pœnitentiam, ne mala quæ minantur ſigna nos obruant. Nam omnia pœnitentibus cooperantur in ſalutem.

5. QVINTVS: proponitur nobis mors filij Dei, in qua Deus oſtendit maximam ſuam iram aduerſus peccatum: & ſimul inuitat ad pœnitentiam. Is enim in cruce expandit brachia ſanguine madida, & inuitat totum mundum ad pœnitentiam, & offert gratiam omnibus pœnitentiam agentibus. Quicunq; ergo differt pœnitentiã contemnit filium Dei, ſuo tempore pœnas horrendas luiturus.

6. SEXTVS: incertus uitæ huius exitus. Vita enim noſtra ſimilis bullæ eſt, & flori, qui eſt in agro, qui hodie floret, cras in ignem mittitur. Huius uitæ imbecillitatem proponit nobis etiam diuus Iacobus. Vidimus multos, qui ſine pœnitentia uixerunt, ſubitanea morte tolli, adeo ut locus ad pœnitentiam non ſit illis relictus. Securis (inquit Ioannes) ad radicem arborũ poſita eſt. Et Salomon dicit: ſi ceciderit arbor ad auſtrum aut ad aquilonem, in loco, in

quem

quem ceciderit ipſa arbor, ibi erit, id eſt, talis iudicaberis qualem te in hora mortis inuenerit iuſtus iudex.

Ecce quot modis Dominus nos ad pœnitentiam inuitat. Ipſe ait, Nolo mortem peccatoris, ſed ut conuertatur & uiuat. Hanc ſuam uoluntatem declarat, cũ tot modis adeo paterne nos ad pœnitentiam inuitat: quæ ſane ad pœnitentiam inuitatio ad omnes ſpectat.

Sed Paulus dicit Deum non multos ſapientes ſecundum carnem, non multos potentes, non multos præclaro genere natos elegiſſe: ſed idem dicit: Deus uult homines omnes ſaluos fieri. Quomodo ergo non eligit? Dicitur Deus eos non elegiſſe, non quia non uoluit eorum ſalutem, ſed propter euentum, hoc eſt, quia ſapientia huius mundi, potentia & claritas generis multos ineſcat & abſtrahit ab obedientia Euangelij. Dauid fuit diues & potens: fuit etiam diues & potens Nero: quorum ille non eſt ineſcatus ſuis diuitijs & potentia, ut deficeret ab Euangelio: hic uero qui pluris fecit præſentem fortunam quam futuræ uitæ gloriam, a diuitijs ſuis damnationis materiam ſumſit. Iſaac fuit claro genere natus, fuit & Iſmael clarus: ſed non utriq; fuit par ſtudium. Iſmael enim claritate ſui generis contentus, promiſsiones ſpreuit: contra, Iſaac fide promiſsionis iuſtificatus et ſaluatus eſt. His exemplis clare docetur, quod Dominus neminem abijciat propter dona quæ in ipſum cumulauit. Nam potentia, diuitiæ, claritas generis bona Dei dona ſunt, quibus qui recte utitur, felix eſt: Qui uero male, ſua culpa uertit ſibi dona Dei in damnationis inſtrumenta. Conſilium ergo Pauli amplectamur, modo nobis ſalus curæ eſt. Is enim ita dicit 1. Corinth. 7. Qui utuntur hoc mundo ſint tanquam non utentes. Vult Chriſtiani hominis animum rebus terrenis non occupari, ut nos a uia recta uitæ abducant.

1 Cor. 1.
1 Timo. 2.

p 2 Sic

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

Sic nos uult uiuere, quaſi ſingulis momentis migrandum ſit ab hac uita. In omnibus ergo rebus præſentis uitæ corda habeamus erecta ad meditationem uitæ cœleſtis. Huc illud Pauli: quæ ſurſum ſunt quærite, ubi Chriſtus ſedet ad dextram Patris. Col: 3.

DE SECVNDO.

DIxit IESVS ad eum: Niſi ſigna & prodigia uideritis non creditis.] Hic Chriſtus increpat aulicum & uirum, qui fuit in magna dignitate & ſingulari autoritate apud Herodem: quod tamen raro fecit Chriſtus, præſertim cum homines triſtes petentes opem ad ſe uenirent. Hinc nos diſcere debemus, non eſſe adulatores aulæ & dicere placentia: ſed exemplo Chriſti ulcus tangere, ut dolor ſentiatur, ut poſtea fœlicior cura adhiberi poßit. Quantum autem ad hanc Chriſti increpationem attinet, ſciendum eſt, quod increpet Deus alias ut Iudex, alias ut Pater: ut ſit alia increpatio iudiciaria, alia paterna. Iudiciaria, qua ut Iudex increpat impœnitentes, ut ſcribas, Phariſæos, hypocritas, qualis illa eſt apud Matth. Væ uobis ſcribæ, Phariſæi & hypocritæ. Hæc horrenda eſt comminatio æternæ damnationis, cui ſubiectus eſt totus mundus, qui contemnit Euangeliũ, iuxta illud: qui non credit, iam iudicatus eſt. Hæc increpatio nos merito monere debet, ut fugiamus peccata, ne incidamus in manus Dei uiuentis & noſtra culpa abiecti æternum pereamus. Hic leuemus oculos, ac mores mundi uideamus.

Multi alieni a pietate uideri non uolunt, ſed ſpe diuturnioris uitæ procraſtinant pœnitentiam. Multi decipiuntur ſtoicis imaginationibus & dicunt: ſi ſum prædeſtinatus ad uitam æternam, non eſt quod ego magnopere ſim

ſolicitus: ſiue bene ſiue male agam, Deus decretum ſuum propter mea ſcelera non mutabit. Hæc horrenda eſt blaſphemia. Primum, quia hoc horrendo dicto Deo fit ſumma iniuria, qui neminem uult damnari, ſed ſaluari, idque per ſalutem, id eſt, IESVM Chriſtum, quem fide amplecti oportet. Non iußit Dominus prædicari Euangelium huic uel illi, ſed omnibus promiſcue, & addit conditionem: Qui crediderit ſaluus erit, qui non crediderit condemnabitur. Hoc Dei decretum nullum fatum mutabit. Proinde ſic ſentiendum eſt: ut quemadmodum Hector apud Homerum ait: Hoc augurium optimum eſt pugnare pro patria: ita fatum minime fallax eſt Euangelio credere, modo ſalutem uelis.

Alij, quia audiunt miſericordiam magnam eſſe, uolunt peccare: & quando illis uiſum fuerit pœnitentiam agere. Hæc cogitatio multos proſtrauit et proſternit hodie. Paulus dicit: Ne ſeducamini: Deus non irridetur. Quicquid ſeminauerit homo hoc & metet.

Alij multitudinem peccantium ſibi proponunt. Is (inquit) non minus ſalutem ſuam uellet, quam ego. Deus non tantam multitudinem perdet. Sed uide quid acciderit in diluuio. Chriſtus ſpiritu per os Nohæ prædicauit ſpiritibus, hoc eſt, illis quorum animæ nunc ſunt in carcere: ſed maxima pars orbis terrarum Chriſti ſpiritum concionantem audire recuſauit, adeo quod tantum octo homines ſeruati ſint. Nihil hic iuuit malorum multitudo. Quinque ciuitates, quarum capita fuerunt Sodoma & Gomorra, uocem Loth contemſerunt. Quid iuuit illos multitudo? Nonne ad unum omnes perierunt, excepto uno uiro Loth cum duabus filiabus? Quare caueamus, ne uos turba peccantium a pœnitentia impediat: fugiamus impiorum uoces, qui nos ad peccandum inuitant: meminerimus

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

dicti Chriſti, qui mentiri nequit: niſi pœnitentiam egeritis, omnes ſimiliter peribitis.

DE TERTIO.

ET credidit homo ſermoni quem dixit ei Ieſus & ibat.] Hic primum obſeruandum eſt, quod Chriſtus non reiecerit hunc aulicum, propterea quod ipſius fides erat infirma. Reprehendit quidem fidei imbecillitatem, ſed non abijcit. Non enim arundinem fractam diminuit Dominus, nec linum fumigans extinguit, ſed potius ſanat et excitat. Diſcipulos obiurgat ob uacillantem fidem, ſed non eos tanquam indignos a ſe repellit.. Nouit enim quæ ſint imbecillitates noſtræ: nouit quantis arietibus concutiatur fides noſtra: nouit quod in omni homine ſit dubitatio horribilis.

Sed Philippus dicit Eunucho petenti baptiſmum: ſi perfecte credideris. Ergo ſi baptiſmus conferri nequit ſine perfecta fide, neque alia beneficia ſunt expectanda. Hic ſunt duæ quæſtiones: una de dubitatione: Altera de perfectione fidei. Quantum ad dubitationem, ita reſpondeo. Fides eſt firma, & infirma. ſed ſecundum diuerſa principia. Si enim carnem reſpicis ſubinde ſuboriuntur dubitationes. Sara, cui promiſſum fuit ſemen, riſit, & ex carnis ſenſu magnam dubitationem habuit. Sic Abraham & multi ſancti, quoties carnis ſenſu tanguntur, dubitare non nihil incipiunt. Caro enim perpetuo aduerſatur ſpiritui: nec eſt quod quiſquam tantum robur fidei expectet, quin ſubinde carnis arietibus concutiatur. Verum ſi ſpiritum reſpicis, fides firma eſt, nihil ambigit. Abraham, inquit Paulus, non hæſitauit diffidentia, eo quod fuerit effœtus, & uxor Sara fuerit ſterilis & natura et ætate, ſed dedit gloriam Deo quod præſtare poſſet quod promiſerat.

Quomo-

Quomodo perfecta eſt fides? nonne quotidianis incrementis indiget? Eſt perfecta fides & tamen indiget quotidianis incrementis. Perfectam habuit fidem qui dixit: Credo DOMINE, ſed auge fidem meam. Hoc pulcherrima hac ſimilitudine oſtendi poteſt. Puer recens natus eſt homo perfectus. Vir adultus eſt homo perfectus. Ita eſt cum fide. Fides eſt perfecta, quæ Chriſtum perfectum recipit & apprehendit, ſed opus habet quotidianis incrementis, quo abſoluta fiat ſuis partibus. Sicut puer etſi perfectus eſt homo: tamen uictu & alimento indiget, quo iuſtam quantitatem acquirat: ita qui credit opus habet perpetua meditatione uerbi Dei, opus habet pane cœleſti, opus habet potu ſpirituali, quo indies noua incrementa accipiat: id quod in Apoſtolis uidemus. Petrus fidem habuit, quando dixit: quo ibimus, uerba uitæ habes. Verum hæc Petri fides maiores uires habuit & ueluti adulta fuit die Pentecoſtes, quando ſpiritum Chriſti uiſibiliter nactus prodijt in medium, & Chriſto una concione tria millia hominum adduxit. Ita in cæteris quoq; creſcere debet fides: Cuius ſi ſubſtantiam reſpicis, ſtatim ubi concepta fuerit ex uerbo, eſt perfecta: ſi uero quantitatem, quotidianis incrementis augeſcit.

Quantum autem ad actiones fidei attinet, pulcherrime oſtenduntur in hoc aulico. Primum etenim urget fides hunc aulicum, ut in ſuis calamitatibus ad Chriſtum confugiat, tanquam ad ueriſſimum & peritiſſimum medicum omnium morborum & calamitatum. Deinde cum impellit, ut Chriſtum inuocet, petatq; ab eo auxilium. Adhæc facit, ut non ſtatim Chriſtum deſerat, ubi ad primam petitionem non impetrat quod uult: ſed ut urgeat Chriſtum precando: ut non ſinat ſe aſperiori reſponſo terreri ab eo

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

quem unicum ſaluatorem agnoſcit. Hoc enim dum fit, impetrat a Chriſto quod uult: unde creſcit magis & fit ad petendum alacrior & ardentior & edit fructus confeßionis & glorificationis, ſicuti hic dicitur: [& credidit ipſe & domus eius tota.]

Hinc ergo ſex fidei proprietates colligere licet, quas habeat perpetuas.

PRIMA, fides nos ad Chriſtum in noſtris calamitatibus petitum auxilium impellet: non nouit ſanctos quos inuocet, ſed ſolum Chriſtum, quem agnoſcit unicum mediatorem eſſe inter Deum & hominem.

SECVNDA, ubi Chriſtum acceßit, eum inuocat, non ſua dignitate, ſed eius clementia & miſericordia freta.

TERTIA, non ſi mox non impetrauerit ocioſa quieſcit & deſpondet animum, ſed in orando perſeuerat.

QVARTA, impetrat quod uult: uult autem quod in Dei gloriam cedere poteſt.

QVINTA, poſtquam impetrauit quæ uoluit, magis creſcit & iuſtam quantitatem accipit.

SEXTA, edit fructum confeßionis & prædicationis Dei. Et diligenter obſeruanda eſt hæc clauſula, [Credidit ipſe & domus eius tota.] Simile refert Lucas de Cornelio. Hinc ergo diſcamus noſtram familiam ad pietatem aſſuefacere, ſimus ei typus & forma doctrinæ, rudes inſtituamus, delinquentes corripiamus, deſides excitemus: Breuiter omnia faciamus, ut quot ſunt familiæ, tot ſint & Eccleſiæ. Verum qui nullam curam familiæ habent, ut pie inſtituatur, fidem quidem iactare poſſunt: ſed tantum fumum fidei habent & non ueram fidem, quæ perpetuo frugifera eſt per Ieſum Chriſtum Dominum noſtrum, cui laus & gloria in ſæcula ſæculorum,

AMEN.

Domi-

DOMINICA XXII. TRINITATIS, MATTH. XVIII.

Aſſimilatum eſt regnum cœlorum homini regi, qui uoluit conferre rationem cum ſeruis ſuis. Et cum cœpiſſet conferre, oblatus eſt ei unus, qui debebat ei decem millia talentorum. Cæterum cum is non eſſet ſoluendo, iuſsit eum Dominus uenundare, & uxorem eius, & liberos, & omnia quæ habebat, ac fieri ſolutionem. Procidens autem ſeruus ille, adorabat eum, dicens: Domine, eſto patiens erga me, & omnia tibi reddam. Miſertus autem Dominus ſerui illius, abſoluit eum, & æs alienum remiſit ei. Egreſſus uero ſeruus ille, inuenit unum de conſeruis ſuis, qui debebat ei centum denarios, & iniecta in eum manu, obtorto collo trahebat, dicens: Solue quod debes. Et procidens conſeruus eius, rogabat eum, dicens: Eſto patiens erga me, & omnia reddam tibi. At ille nolebat: ſed abijt & coniecit eum in carcerem, donec redderet debitum. Porro cum uidiſſent conſerui eius quæ fiebant, indoluerunt ualde, & uenerunt, aperueruntq́ Domino ſuo omnia quæ facta fuerant. Tunc accerſiuit illum Dominus ſuus, & ait illi: Serue ſceleſte, totum debitum illud remiſi tibi, cum obſecraſſes me. Nonne oportuit & te miſereri conſerui tui, ſicut & ego tui miſertus eram? Et iratus Dominus eius, tradidit eum tortoribus, quouſque redderet totum, quod debebatur ſibi. Sic & Pa-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

ter meus cœleſtis faciet uobis, ſi non remiſeritis ſuo quiſque fratri de cordibus ueſtris delicta illorum.

ENARRATIO TEXTVS.

Occaſio huius Euangelij fuit interrogatio Petri, qui Chriſtũ interrogat quoties remittat peccanti aduerſus ſe fratri, an uſq; ſepties. Huic Dominus reſpondet: Non dico tibi uſq; ſepties, ſed ad ſeptuagies ſeptem, ſcilicet peccata. Septuagies ſeptem ſunt 490. quo numero ſignificatur quod fratri reſipiſcenti toties condonabimus offenſam, quoties in nos peccauerit. Poſuit enim numerũ finitum pro infinito. Verum quia hoc durum uidebatur Petro, Dominus proponit parabolam, cuius hæc eſt ſententia. Deus Pater cœleſtis condonat nobis ſæpiſſime contra ſe peccantibus: Quare nos quoq; fratribus reſipiſcentibus, qui nos læſerunt, condonabimus. Pertinet igitur hoc Euangelium ad tertiam partẽ pœnitentiæ, uidelicet ad nouam uitam ex fide degendã: cuius nouæ uitæ quædã pars eſt mutua erratorum quæ incidunt condonatio. Quo autem hæc parabola clarius intelligi poſſit, rerum collationem inſtituam hoc modo. Quemadmodum ſe homo prædiues creditor habet ſe ad debitorem pauperrimum, ſed humiliantem ſe, proſternentem ſe coram creditore & petentem ueniam: ſic ſe habet Deus erga peccatores humiliantes ſe in uera pœnitentia coram Deo, proſternentes ſe & petentes remiſſionem peccatorum propter Chriſtum. Sed creditor diues humilianti ſe debitori debitum condonat. Ergo Deus pœnitenti ex miſericordia condonat omnia ſua peccata. Iam ſicut Deus ſe habet erga peccatores ſæpiſſime aduerſus ſe delinquentes: ſic habebit

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

bebit ſe Chriſtianus erga fratres ſeu conſeruos ſuos in ſe delinquentes. Proinde ut Deus condonat gratis nobis errata noſtra: ita & nos offenſas, quibus læſi ſumus a fratribus, remittemus. Verum contra: quemadmodum creditor habet ſe aduerſus eum debitorem, cui cõdonauit prius debitum, & poſtea eum crudelem deprehendit aduerſus fratrem ſuum: ſic ſe habet Deus erga eos, quos receperat prius in gratiam & poſtea deprehendit crudeles erga proximum ſuum. Sed creditor huiuſmodi ingratum hominem reuocat ad rationes reddendas. Ergo & Deus reuocat ad ſeuerum iudicium, qui fuerant duri erga proximos. Proinde condonandum eſt proximo, quotieſcunq; aduerſus nos peccauerit.

Loci tres.

I. Vera agendi pœnitentiam ratio.

II. Commendatio miſericordiæ Dei erga peccatores.

III. Officia mutua Chriſtianorum condonare & condonari.

DE PRIMO.

PArabola creditoris & debitoris pulcerrimam agendæ pœnitentiæ rationem proponit, qua non eſt alia illuſtrior in toto nouo teſtamento: Quare omnes eius circunſtantias perpendamus: Quis ſit creditor: Quando exigat rationem: Cur debeamus: Quantum debeamus: Quid faciendum ubi urgeatur ratio: Quomodo ſatisfiat iuſticiæ Dei, quæ efflagitat, ut ſoluatur, quod debetur.

Quis eſt creditor? Deus rex cœleſtis. Is nos donauit multis bonis: formauit nos ad ſuam imaginem: dedit lu-

cem

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

cem in mente, rectitudinē in corde, & uires interiores & exteriores, quibus potuimus ei obedientiam præſtare.

An non hæc ſunt abolita per peccata primorum parentum? Verum quidem hoc eſt: ſed dona quæ contulit Adam ad totam eius poſteritatem pertinebant. Cum ergo ille noſter parens amiſit dona, & ſe & nos ſecum in mortem coniecit, proinde recte repetit a nobis Deus, quod in noſtro parente amiſimus: imo multis modis nos auximus debitum, ut eius ſumma ita magna ſit facta, ut nemo poßit eam ſoluere, etiamſi ſe & ſua omnia uendat.

Quando hic creditor exigit rationem? Etſi autem perpetuo nos huius debiti admonet: tamen potißimum rationem exigere putandus eſt. Primum, quoties noſtra conſcientia peccati nos coarguit, & ueluti nos ad tribunal Dei prouocat. Deinde, quando Spiritus ſanctus in miniſterio legis uenit, & arguit peccatum, & prouocat ad pœnam niſi fiat ſolutio. Præterea, quando ſigna iræ Dei conſpiciuntur, uel in cœlo uel in terra. Adhæc, cum cruce aut morbo uexamur, quæ ſunt ueluti miniſtri Dei, qui nos ad ſoluendum debitum urgent.

Sed cur peccata uocantur debita? Quoniam quemadmodum debita ciuilia obligant ad ſolutionem: ita peccata ad ſatisfactionem pœnæ niſi fiat ſolutio.

Cur debemus? hoc iam dictum eſt. Debemus enim tantum quantum apud parentem noſtrum Adam depoſuit, quod totum amiſimus, & inſuper nouis debitis nos onerauimus, quotidianis tranſgreßionibus aduerſus Dei ſanctißimam legem, illius in nos iram prouocantes.

Quanta eſt debiti ſumma? Reſpondet creditor, quod debeas decem millia talentorum, & quod tu non habeas obulum, tantum abeſt, ut tantum debitum unquam ſoluere poßis. Decem præcepta continent debiti partes. Exigitur

tur a te timor Dei, dilectio, fiducia, patientia, in primo præcepto: quia hanc obedientiam non præſtitiſti & ſoluiſti, debes pœnam. Ita examinandum eſt debitum in ſingulis præceptis primæ & ſecundæ tabulæ: unde magnitudo debiti colligenda eſt.

Sed quid hic faciendum eſt? Imitari debemus exemplum huius debitoris, qui ſe proſternit coram ſuo creditore, ſe humiliat, petit ueniam, quam & conſequitur. Hoc eſt, agnoſcemus peccati magnitudinem: dolebimus ex corde, quod non reddiderimus quod debuimus: & confugiemus fiducia Chriſti ad Patrem cœleſtem petentes ueniam & condonationem debiti: quod cum fecerimus, habemus promiſsionem, quod uelit nos, codonato toto debito, in gratiam recipere. Hoc clare in præſenti miraculo indicatur: cuius rei nunc aliquod exempla proponam ad nos excitandos.

Mulier peccatrix Lucæ 7. agnoſcens ſuum debitum, confugit ad gratiam & uiua fiducia recumbit in Chriſtum, quam Dominus mox pronunciat conſecutã eſſe condonationem debiti. Ita enim ait: Remiſſa ſunt ei peccata multa. Sed ibi additur: quia dilexit multum. Chriſtus nõ eam dicit debito ſatisfeciſſe dilectione, ſed poſtquam nacta eſt ſolutionem debiti dilexit: id quod Chriſtus aperte propoſita hac parabola indicat. Nam cum Phariſæus offenderetur, quod Chriſtus non reijceret hanc mulierem, tanquam peccatricem, & miniſterium eius non improbaret tanquam impurum, ita eius peruerſum iudicium corrigit. Duo debitores (inquit) erant cuidam creditori: unus debebat denarios quingentos, alter quinquaginta. Cum autem illi non eſſent ſoluendo, condonauit utriſque. Horum igitur dic uter plus diligit? Reſpondens Phariſæus dixit: exiſtimo quod is cui condonatum plus eſt. At ille

dixit

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

dixit ei : recte iudicaſti, & conuerſus ad mulierem dixit
Simoni: uides hanc mulierem. Ingreſſus ſum in domum tu
am, aquam pedibus meis non dediſti : hæc autem lacrimis
rigauit pedes meos, & capillis capitis ſui exterſit : oſcu=
lum mihi non dediſti, hæc autem nõ intermiſit deoſculari
pedes meos: Oleo caput meum non unxiſti, hæc autem un=
guento unxit pedes meos. Cuius rei gratia dico tibi, quod
remiſſa ſunt peccata eius multa : nam dilexit multum.
Cui enim paululum remittitur paululum diligit. Dixit au
tem ad eam: remiſſa ſunt tibi peccata tua. Hic aperte ui-
demus quod nacta remiſsionem debiti dilexerit. Nam re=
miſsionem peccatorum debet noua obedientia ſequi, quæ
dilectionis nomine hic ſignificatur.

Videamus quoq; exemplum Dauidis, in quo conſpiciun=
tur hi duo motus, quos in peccatrice uidimus : ingens pa=
uor & conſolatio. Nam cum a Propheta Nathan argui=
tur de rapta coniuge alterius, & de nece mariti, exiſtunt
in Dauide horrendi pauores propter magnitudinẽ debiti
ſui, quales pauores ſæpe deſcribit. Non eſt pax oſsibus
meis a conſpectu peccatorũ meorum. Agnoſcit iram Dei
aduerſus peccatum : dolet propterea quod offendit Deũ:
metuit ſe abijci a Deo, ſicuti ante uiderat horribiliter ab=
ijci Saulem : deniq; metuit æternas & præſentes pœnas.
Hic fuiſſet dolore extinctus, niſi audiuiſſet conſolationem
a Propheta, uice Dei: non morieris, Dominus abſtulit pec=
catum tuum. Hac audita conſolatione accenditur in eo fi=
des, qua apprehendens abſolutionem, incipit intueri miſe=
ricordiam Dei, & in mediatore acquieſcit.

Nuper audiuimus pulcerrimum exemplum in publica=
no, qui adeo agnouit magnitudinem ſui debiti, quod ne
oculos leuare ſit auſus : tamen audita miſericordiæ Dei
magnitudine erigit ſe fide & precatur : Deus propicius

eſto

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

eſto mihi peccatori: atq; ita totius debiti gratuitam remiſsionem accepit.

Hæc exempla nobis proponamus, quæ clare monſtrant nobis pœnitentiæ & remiſsionis peccatorum doctrinam: quod remiſsio peccatorum ſit debiti gratuita condonatio, quæ illi contingit qui agit pœnitentiam & confugit ad miſericordiam Dei propter Chriſtum. Etſi autem hæc remiſsio omnino gratuita eſt ſi nos reſpicimus: tamen ſi Chriſtum reſpicimus, qui pro peccatis noſtris horrenda ſuſtinuit ſupplicia, facta eſt Deo ſufficiens pro debito noſtro ſolutio.

Notemus proinde REMISSIONIS *uocem, quæ uel unica multiplicem in ſe continet doctrinam.* PRIMVM *deſtruit doctrinam Monachorum de ſatisfactionibus. Nam ſi ſalus contingit per remiſsionem debiti iuxta Euangeliũ, quis furor eſt dicere ſalutem contingere propter ſatisfactionem debiti. Nam remiſsio & ſatisfactio ita inter ſe pugnant, ut eidem nequaquam conuenire poſſint.* DEINDE, *omnia merita humana euertit. Quomodo enim quod gratuitum eſt, ex merito eſſe poteſt? Aperte Paulus inquit: Ei qui operatur merces confertur non ex gratia, ſed ex debito: ei uero qui non operatur, ſed credit in eum qui iuſtificat impium, imputatur fides eius ad iuſticiã. Quemadmodum & Dauid inquit: Beati quorũ remiſſæ ſunt iniquitates, & quorum tecta ſunt peccata.* TERTIO, *euertit remiſsionis nomen, compenſationem, quam Papiſtæ docent, quæ compenſatio debet fieri, ut docent, per peregrinationes, ieiunia, eleemoſynas. Ignem quoq; purgatorij extinguit. Si enim eſt remiſſum debitũ, cur punitur debitor.* POSTREMO *remiſsionis uox ianuam gratiæ miſeris peccatoribus aperit, in agone mortis*

tis ſalutis eſt portus & omnis conſolationis fons. Hæc ſint dicta de primo loco.

DE SECVNDO.

Qvia hic textus de parabola creditoris, quanta ſit dilectio & miſericordia Dei erga genus humanum, indicat, nonnihil de ea dicam. Eſt autem duplex Dei miſericordia. Vniuerſalis una, qua ſinit ſolem ſuum oriri ſuper bonos & malos: & peculiaris, qua, ut cariſſimus Pater Eccleſiam filij ſui complectitur: de qua Chriſtus Ioan.3: Sic Deus dilexit mundum, ut filium ſuum unigenitum daret, ut omnis qui credit in eum non pereat, ſed habeat uitam æternam. Nullo maiori teſtimonio potuit cœleſtis Pater ſuam erga nos declarare miſericordiam, quam quod dederit filium, qui nos a commerita damnatione per mortem ſuam redimeret & daret uitam æternam. Quoties igitur audimus nominari miſericordiam Dei hæc cogitemus.

1. Cogitabimus quanta ſit miſeria generis humani priuſquam in gratiam recipiatur. Iacet genus humanum proſtratum & uulneratum a diabolo, cuius ueueno inſuper infectum, nihil ſpirat præter peccatum, propter quod æternis pœnis eſt obnoxium.

2. Huius miſeriæ cauſſæ ſunt cogitandæ, quæ ſunt cum peccata primorum parentum, tum noſtræ propriæ ſordes. Etſi enim illorum lapſu obnoxij ſumus ſententiæ damnationis: tamen quotidie nouis peccatis obligamur ad grauiores pœnas.

3. Philanthropia Dei & clementia erga genus humanum eſt cogitanda. Apparuit, inquit Paulus, philanthropia & benignitas Dei ſalutaris omnibus hominibus. Quæ

potuit

potuit maior Philanthropia eſſe, quam quod nos non abiecerit propter tantam turpitudinem & fœditatem.

4. Cogitandum eſt Antilytron, hoc eſt, uictima filij, qua ſuccurritur miſeriæ humanæ & peccatum aboletur. Eum qui non nouit peccatum, fecit peccatum, ut nos fieremus iuſticia Dei in ipſo. 2. Corint. 5.

5. Cogitanda eſt uia, per quam nos uenire poſſumus in poſſeſsionem miſericordiæ Dei: illa uia monſtrata eſt in primo loco, quæ nulla eſt alia quam uera pœnitentia.

6. Cogitandum eſt quouſq; ſe diuina miſericordia extendat, quod non ad paucos quoſdam pertineat, uel ad homines unius ætatis: ſed promiſcue ad timentes eum. Ita enim canit beata uirgo edocta ſpiritu Chriſti quem conceperat iam ex ſpiritu ſancto: miſericordia Dei a progenie in progeniem timentibus eum, id eſt, omnibus qui agunt pœnitentiam.

7. Cogitanda eſt perpetua gratitudo in tota uita, ut Deum pro tanta miſericordia glorificemus corde, ore, confeſsione & moribus.

8. Cogitandum eſt, ut ſoliciti ſimus in tota noſtra uita regenda, ne noſtra culpa tantum bonum amittamus, quemadmodum hic debitor fecit.

DE TERTIO.

Tertiam doctrinam propoſui de mutua condonatione erratorum, quæ incidere ſolent. Nam hæc coniuncta eſt cum fide remiſsionis peccatorum. Sunt autem duo cum fide remiſsionis peccatorū coniuncta, nempe gratia & donum. Gratia eſt ipſa iuſtificatio, qua hominibus credentibus imputatur iuſticia Chriſti remiſsis peccatis: de hac dictum eſt in primo loco. Donum eſt ipſa donatio

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

ſpiritus ſancti, qua homo ſola fide iuſtificatus ſimul regeneratur, ſanctificatur, hoc eſt, mortificatur carne & uiuificatur ſpiritu. Mortificatur caro, quando aboletur peccandi conſuetudo: uiuificatur ſpiritus, quando nouam obedientiã deo præſtare incipimus. Huius uiuificationis quædam particula eſt condonatio mutua, qua alij alijs peccata & offenſas condonant. Quam ſit hæc condonatio neceſſaria, hodiernum Euangelium apertiſsime oſtendit, ſicuti in præfatione dixi. Chriſtus iuſsit nos precari: Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris. Vult enim Chriſtus nos imitari Patris ſui exemplum.

Verum ſunt duo genera hominum, qui nos offendunt: quidam offendere pergunt & non petunt condonationem: quidam, poſtquam ſenſerunt ſe offendiſſe, mox ſupplices ueniam petunt. Quantum autem ad illos attinet, qui pergunt offendere, offenſas remittas hoc modo. Depoſito uindictæ affectu eum amare non deſines, quin etiam beneficium rependes loco iniuriæ, quamuis de illo, ut meretur, ſiniſtre ſentis. Nam cum Deus hoſtibus nos bene uelle iubet, non ideo protinus exigit, ut probemus in ipſis quæ ipſe damnat: ſed tantum animos noſtros uult eſſe purgatos. At quantum ad illos attinet, qui poſtquam læſerunt, mox ueniunt & deprecantur ueniam, debemus nos fratres in gratiam recipere, ut de ijs recte ſentiamus ſimulque perſuaſi deletam coram Deo eſſe peccati eius memoriam.

Porro ſciendum eſt, quod duplex offenſio contingit inter fratres: una læditur frater a fratre: Altera læditur Eccleſia ſcandalo uidelicet cum quis male uiuit & agit, etiamſi noſtræ perſonæ aut rebus nullam inferat iniuriam. Ita læſit inceſtuoſus ille Eccleſiam Corinthiacã, quem

reſipiſcentem, in gratiam recepit. Hæc condonatio ſeu remiſsio eſt duplex: odium aduerſus eum depones: Deinde confugientem ad gratiam recipies & tanquam fratrem illum complecteris, quem antea fugiſti ne ipſius maculis te inuolueres. Hæc ſint breuiter dicta de tertio loco, qui requirit mutuam condonationem incidentium erratorum inter homines, idq; exemplo Patris cœleſtis, qui tantum debitum nobis condonauit propter Chriſtum, cui gloria in ſæcula ſæculorum,

AMEN.

DOMINICA XXIII. TRINITATIS, MATTH. XXII.

ABeuntes Phariſæi, conſilium ceperunt, ut illaquearent Ieſum in ſermone. Et ad illum mittunt diſcipulos ſuos cum Herodianis dicentes: Magiſter ſcimus quod uerax ſis, & uiam Dei in ueritate doceas, neque cures quenquam, non enim reſpicis perſonam hominum. Dic ergo nobis, quid tibi uidetur? Licet cenſum dare Cæſari aut non? Cognita autem Ieſus malicia eorum, ait: Quid me tentatis Hypocritæ. Oſtendite mihi numiſma cenſus. At illi obtulerunt ei denarium. Et ait ad illos: Cuius eſt imago hæc & deſcriptio? Dicunt ei: Cæſaris, Tunc ait illis. Reddite ergo quæ ſunt Cæſaris, Cæſari: & quæ ſunt Dei, Deo. Et his auditis, mirati ſunt, & omiſſo eo, abierunt.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

ENARRATIO TEXTVS.

CONſilium ſanctorum Patrum, qui hoc Euangelium in Eccleſia proponendum iudicarunt, fuit ut extaret doctrina in Eccleſia de diſcrimine ſpiritualis regni Chriſti et regnorum mundi. Deinde, ut ſcirent pij quatenus obediendum ſit politico magiſtratui.

Occaſio autem huius Euangelij fuit malicia Phariſæorum, qui iuxta uaticinium Dauidis conſilia inierunt aduerſus Dominum & aduerſus Chriſtum eius, quo ipſius regnũ euertant & ſuam ſuperſtitionem ſtabiliant.

Verſatur autem totum Euangelium in hac quæſtione: Iure ne populus Dei politico & externo magiſtratui eſſe ſubiectus, & ei tributa dare & obedire debet? Chriſtus ad hanc quæſtionem ita reſpondet. Eccleſia ijs omnibus, quibus eſt ſubiecta, obedientiam debet. Cum ergo populus Iudaicus & Deo ſubiectus ſit, nam ab eo in peculiarem populum eſt electus, & Cæſari qui armis eum ſubiecit, Deo reddere, quod illi debetur, & Cæſari, quæ ſunt Cæſaris, debet. Hoc reſponſum eo pertinet, ut doceat Eccleſiã ſuam debere ſubiectam eſſe magiſtratui ciuili, atq; tributa ſoluere & tantiſper obedire, donec aliquid contra uerbũ Dei & legem naturæ præcipiat.

Loci duo:

I. De hypocriſi & uſitata ingratitudine erga bene meritos.

II. De quæſtione Phariſæorum et de magiſtratu.

DE PRIMO.

TVnc abeuntes Phariſæi conſilium inierunt, ut caperent eum in ſermone.] Hoſtes Chriſti fuiſſe Phari-

ſæos

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

ſæos teſtatur tota Euangelica hiſtoria. Et tametſi nec in doctrina quicquam, nec in uita erat quod poterant reprehendere: tamen omnes quærunt occaſiones, ut innocenti ſint moleſti, eumque traducant tanquam qui male doceret & male uiueret. Hoc perpetuum fuit hypocritarum ſtudium in mundo. Exemplum habemus in Eccleſia Dei hoc die. Monachi & Phariſæi Papiſtici bene norunt noſtram doctrinam, quam docemus, ex Moſe, Prophetis et Apoſtolorum ſcriptis deſumtam eſſe, nec aliquid habent quod iure reprehendere poßint in multorum piorum miniſtrorum moribus: tamen uarias excogitant calumniandi artes, mille uias quærunt ad abolendum Euangelium, potius uiderent Turcam regnare quam Euangelij puritatem conſeruari. Vnde tanta rabies? unde hæc malicia? ſunt ſatellites Sathanæ, quare non eſt mirum, ſi in caſtra Chriſti irrumpere conantur. Deinde hactenus fuerunt in magno precio et ſalutabantur ſanctißimi patres: nunc autem detecta illorum hypocriſi uileſcunt & illorum ſuperſtitio exploſa contemnitur. Totas igitur uires intendunt, ut curſum Euangelij cadaueribus & ſanguine ſanctorum intercludant. Sed Deo ſit gratia, Eccleſia Chriſti eſt ædificata ſuper firmißima rupe, ut portæ & conſilia uireſq; inferorum aduerſus eam præualere nequeant. Hoc proinde cum ſit perpetuum, non eſt mirandum, quod hi Phariſæi ſuo faciant more.

Videamus ergo quibus artibus Chriſti regnum inuadunt. Euangeliſta noſter quatuor illis tribuit artes, quibus utuntur priuſquam manum admouent.

PRIMVM conſilium. Conſilium, inquit inierunt. Eſt enim conſilium actionis fundamentum. Conueniunt ergo, conferunt ſua nefaria conſilia, & quo quiſq; ſit in conſultando nequior, eo maiorem laudem reportat. Hoc longe

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

ante præuidit ſpiritus Chriſti in Dauide, quemadmodum habemus in ſecundo Pſalmo. Quare fremuerunt gentes & populi meditati ſunt inania. Vere inania, quia Dominus infatuabat conſilia eorum.

DEINDE notatur hic, quo omnia ipſorum conſilia tendebant. [Vt (inquit Euangeliſta) caperent eum in ſermone.] Vt ita captus exponeretur ludibrio populi: infamaretur eius doctrina: uileſceret autoritas: atq; ad extremum raperetur ad ſupplicium, ut contumelioſus in Deum hæreticus & maleficus. Vides ſcopum conſultationis Phariſæorum.

TERTIO loco ſequitur qualenam inuenerint conſilium. Placuit iſtis bonis conciliarijs, ut mitterent ſuos diſcipulos cum Herodianis. Aſtute admodum, ut haberent præſentes teſtes, qui poſſent ipſum apud Herodem traducere, ſi quicquam dixiſſet quod alias minus placuiſſet. Hos diſcipulos egregie hypocriſi inſtruxerunt, ut eſſent ad fallendum magis idonei. Nulli enim citius fallunt, quam qui cum externam ſanctitatem & comitatem ſimulant, occulte fallere inſtituunt.

QVARTO deſcribitur horum hypocritarum oratio in hunc modum: [Magiſter, ſcimus quod uerax ſis & uiam Domini uere doceas, & quod non ſit tibi cura de aliquo.] Hoc eſt principium orationis illorum: quod ſane ſi uerba ſpectes, aptiſsimum eſt. Continet enim duo: Primum agnoſcunt eum Magiſtrum, deinde tribuunt ei uirtutes quas habere oportet fidelem doctorem. Cum eum uerbis agnoſcunt Dominum, uolunt non hoſtes, ſed amici, imo diſcipuli uideri, qui magno diſcendi deſiderio teneantur. Cum tribuunt ei uirtutes, quas uerus Doctor habere debeat, fraudulenter ſe inſinuant Domino, ut nihil ſibi ab illis

periculi

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

periculi eſſe credat. Sed nullum eſt conſilium, nulla prudentia aduerſus Dominum.

Sed quænam ſunt illæ uirtutes, quas Chriſto tribuunt? PRIMA eſt ueritatis ſtudium: [Scimus (inquiunt) quod uerax ſis.] SECVNDA, certitudo doctrinæ: [& uiam Dei (inquiunt) in ueritate doceas.] TERTIA eſt conſtantia & animi fortitudo: [& non (inquiunt) eſt tibi cura de aliquo.] Quare? Quia non reſpicis perſonam alicuius (& hæc eſt quarta uirtus) [Non enim (inquiunt) reſpicis perſonam hominum.] Hæ quatuor uirtutes ſunt magnæ & requiruntur ab omnibus Dei miniſtris. Veritatis ſtudium facit, ut excuſſis ignorantiæ tenebris, ueritas illuceſcat. Certitudo doctrinæ facit, ne uariæ doctrinæ uentis et rumorum uanitate fluctuemus. Conſtantia & animi fortitudo inuictum in officio reddit. Quod non perſonas hominum reſpiciat Doctor efficit, ut ueritas non metu aut alia re ſupprimatur. Has uirtutes Dominus Ioanni Baptiſtæ tribuit: & quod fuerit eis uere præditus oſtendit effectus. Nam cum Herodes accepiſſet per uim uxorem fratris ſui Philippi, audacter illi reſtitit, non ueritus perſonam, quam ſuſtinuit Herodes. Dicit enim: Non licet tibi habere uxorem fratris tui: propter quod paulo poſt raptus eſt ad ſupplicium. Huiuſmodi uirtutes habuit & Helias, qui impio regi reſtitit & aperte illi in os dixit: Tu perturbas Iſrael & domus patris tui. Verum hoc qui non faciunt, uerius mercenarij dicendi ſunt quam ueri paſtores. Hactenus de machinis hypocritarum aduerſus Chriſtum.

DE SECVNDO.

QVæſtio ſequitur, qua ita putant ſe Chriſtum poſſe conſtringere, ut non habeat quo euadat. [Licet (in

 quiunt)

quiunt) cenſum dare Cæſari an non ?] Hic putarunt quod neceſſario & ſimpliciter alterum ex his duobus eſſet reſponſurus, licere, aut non licere. Si dixiſſet licere : turbam offendiſſet, qua inuita iſtud onus ſubſtituit, ac ita habuiſſent acceſſum ad ipſum perdendum, deficiente ab eo turba. At ſi dixiſſet non licere : aderant Herodiani, qui mox illum tanquam ſedicioſum rapuiſſent ad pœnam. Quid ergo ad hanc quæſtionem Dominus : Duo facit, Primum obiurgat eos, Deinde ſoluit quæſtionem. [Cognita, inquit Euangeliſta, Ieſus nequicia eorum, ait : Quid me tentatis Hypocritæ.] Hic experiuntur uerum eſſe quod illi antea adulandi gratia dixerunt : non reſpicis perſonas hominum. Quæſtionis ſolutionem hoc pacto inſtituit. [Oſtendite mihi numiſma cenſus : at illi obtulerunt ei denarium. Cuius eſt imago hæc (inquit) & ſuperſcriptio? Dicunt ei Cæſaris. Tunc ait illis: Reddite ergo quæ ſunt Cæſaris, Cæſari, & quæ ſunt Dei Deo.] Quæſtio ſoluta eſt ita, ut nec ueritatē tacuerit Dominus, nec anſam calumniandi habuerint Phariſæi. Quare confuſi mirati ſunt & abierunt. Adeo nullum conſilium, nulla prudentia ualet contra Dominum.

Sed quid hæc Chriſti reſponſio nos docet? Primum diſcernit inter regnum Cæſaris & Dei, id eſt, inter regna mundi & Eccleſiam. Deinde diſtinguit inter perſonas, quæ his diuerſis regnis præſunt. Tum docet obedientiam præſtandam eſſe in utroque regno, hoc eſt, ut Deo ſuus cultus tribuatur in ſpirituali ſuo regno, & politico Magiſtratui debita præſtentur officia. Hoc loco dicendum eſſet quid Deo debeatur & quid politico Magiſtratui : uerum quia ſæpius alias dictum eſt de cultu Dei, hic de Magiſtratu dicam, quo admoneamur quam pie nos de magiſtratu ſentire oporteat. Dicam igitur quinq; de

magiſtra-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

magiſtratu. 1. unde & quid ſit. 2. quæ conditiones boni magiſtratus eſſe debeant. 3. quod officium, quiq; fines ſint adminiſtrationis politicæ. 4. qualenam magiſtratus ius exiſtat in ſubditos & ſubditorum bona. 5. quid magiſtratui ſuo debeant ſubditi.

PRIMVM, *quod propoſui, nempe unde & quid ſit magiſtratus,* Paulus Rom.13. *declarat, ubi docet magiſtratum a* Deo *eſſe: non enim (inquit) eſt poteſtas niſi a* Deo, *quæ uero ſunt poteſtates a* Deo *ſunt ordinatæ.* Quod *quidem de iure imperij intelligendum eſt, non de confuſione, quæ ſæpe in imperijs propter ſcelera hominum cernitur.* Dum *itaq; boni magiſtratus præſunt,* Deũ *ueluti propinquum nobis cernimus, & nobis eorum, quos conſtituit, manu imperantem.* Contra, *cum impij magiſtratus præſunt, impietas quidem a diabolo & praua uoluntate imperantis eſt: ſed* Deus *iratus laxat frena tyrannis & impijs, ut ita ingratitudinem hominum ulciſcatur.*

Habes *unde ſit magiſtratus: quid autem ſit, idem* Paulus *definit: nempe quod ſit ordinatio* Dei *ſubditis in bonum, dum honorantur boni & puniuntur mali corporalibus pœnis.*

SECVNDVM, *quod propoſui, fuit de conditionibus boni magiſtratus, quæ* Moſis 12. *quatuor recenſentur, nimirum ut iudex ſeu magiſtratus ſit ſapiens, timens* Dei, *uerax ac minime auarus.* Sapientia *gubernat actiones, ne in adminiſtratione per errorem peccet, ac peruertat iudicium.* Timor Dei *efficit, ut* Deum *reſpiciat in omnibus cauſſis, caueatq; ne quicquã cõmittat quod illum offendat.* Veritas *monet ne falſas legum interpretationes & ſycophantias admittat.* Odium *auariciæ ſinceritatem in iudicando conſeruat.* Vbi *enim numarij iudices ſunt, actum eſt de æquitate.* Nam *ſi perſonæ acceptio corruptio eſt*

 iudicij,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

iudicij, ut nullus ſit æquitati locus, profectò auaricia efficit,ut iudex potius perſonam quam cauſſam intueatur. Quiſquis igitur magiſtratu fungens precio ducitur æquum & bonum perſpicere non poteſt. Munere enim excæcantur oculi ſapientum, & peruertuntur uerba iuſtorum. Hinc eſt quod auari iudices furum ſocij dicantur ab Iſaia.

TERTIVM,quod propoſui de magiſtratu,fuit de eius officio,de quo nunc agam. Oſtendam autē magiſtratus officium cum ex teſtimonijs ſcripturæ,tum per exempla illuſtrium hominum, qui magiſtratu cum laude functi ſunt. Officium magiſtratus in genere eſt, ut ſit cuſtos diuinæ legis,hoc eſt,ueræ religionis conſeruator. Hoc autē officium tum demum exercet pius magiſtratus cum exemplo Dauidis,Ioſiæ,Ezechiæ,tollit idololatriā & idololatriæ occaſiones: ut Ezechias æneum ſerpentem diminuit: Ioſias templum purgauit a uarijs idolis : Moſes uitulum confregit: Dauid exhortationibus populum ad uerum cultum Deo præſtandum adduxit. Nam ſi magiſtratus a Deo ordinatus eſt, ut ſit miniſter Dei homini in bonum, debet utiq;,quæ homini noxia uidet,pro uiribus amoliri, ne reipublicæ bonum & ciuium ſalus impediatur. Deinde curabit magiſtratus exemplo Ioſiæ, ut uera religio proponatur, conſeruetur & propagetur, impijs doctrinis abolitis. Quanquam autem diſtincta ſunt officia magiſtratus ciuilis & miniſterium uerbi: tamē in hoc conuenire poſſunt & debent,ut gloriam Dei & ſalutem generis humani ſimul quærant, ſed ſeruata utriuſq; legitima ratione: hoc eſt, ut magiſtratus ciuilis edicto & gladio,miniſter autem uerbi doctrina,exhortatione,obiurgatione & comminatione impietatē tollere,& gloriā Dei quærere conentur. Præterea, quia religio ſine docentibus & di-

ſcentibus

ſcentibus conſeruari nequit, Magiſtratus officiũ eſt ſcholas erigere, ſtipendijs cõſeruare, ut docentes & diſcentes pietatis ſtudijs incumbere poßint. Ad hæc Ezechiæ & regis Niniuæ exempla commonefaciant magiſtratum, uel præſentem, uel imminentem iram Dei ſolennibus ad Deũ precibus, ueraq; ad Dominũ conuerſione auertere ſtudeant. Atq; hæc quidẽ ad eam partem legis referenda ſunt, quæ religionem potißimũ ſpectat. Quantum autem ad externum politicum ſtatum attinet, idem officium eſt magiſtratus boni in ſua republica, quod eſt honeſti patrisfamilias in ſua domo, nimirum ut quemadmodũ Pater liberos diſciplina regit, caſtigat cõtumaces, bonos honore afficit, largitur præmia, breuiter in hoc totus incumbit, ut ſua familia quam optime cõſtituta uideatur: ita magiſtratus in ſua repub. facere debet, ut uere Pater patriæ dici poßit.

Verum ſi quis officia magiſtratus numerata ſibi cupiat, is ſciat primum magiſtratus officium eſſe ſtudium pacis, ut in tranquillitate Deum colamus abolitis ſuperſtitionibus, quæ ueram religionẽ corrumpunt, ac pietati ueræ ſunt impedimento. Secundum magiſtratus officium eſt, ut ſinguli ſua officia recte faciant, quod fieri non poteſt, niſi ubi legum maneat autoritas & executio. Leges enim ferre, quas executio non ſequitur, rerumpublicarum pernicies eſt: quare ut honeſtas leges magiſtratui ferre licet: ita caueat oportet ne in contemtũ ueniant, quod fit quando non ſequitur executio. Tertium officium eſt, ut puniat ſontes, & inſontes tueatur iuxta legum præſcriptum, & prudentem moderationem. Ex his facile eſt colligere, quinam ſint fines magiſtratus, nimirum quod ſit ordinatus propter Deum ad Eccleſiæ & rerumpublicarum utilitatem: quare recte dicitur, quod gubernatio, religio & propria domus principi curæ eſſe debeant.

Quartum,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

QVARTVM, quod promiſi me dicturum, eſt de iure magiſtratus in ſubditos & ſubditorum bona. Xenophon Philoſophus hanc legem tradit magiſtratui: Regula regi non affectus, ſed lex eſſe debet. Vnde ſequitur tantum iuris magiſtratum habere in ſubditos & illorũ bona, quantum leges conſentientes Decalogo & legi naturæ permittunt. Habet igitur ius iuxta quartum præceptum imperare ſubditis neceſſaria officia cum ad publicam incolumitatem, tum ad ſingulorum utilitatem facientia.

Reſtat quod quinto loco propoſui de officio ſubditorum erga magiſtratum. Poteſt autem officium ſubditorum erga magiſtratum ad quatuor capita reuocari, ut primum ſit, iuxta quartum præceptum, honorare magiſtratum, hoc eſt, ſuſpicere & reuereri ipſum tanquam miniſtrum & legatum Dei: Ita ut ipſum honores, timeas, candide de ipſo iudices, errata in meliorem partem accipias, non cum uulgo magiſtratui detrahas. Nam id ſeuere prohibetur uerbo Dei: Principi populi tui ne maledicas. Maledictionis uoce omnes calumniæ & detrectationes intelliguntur. Secundum, edictis parere, cum in tributis dandis, tum in alijs quoque rebus, quatenus per religionem & legem naturæ liceat. Huc illud Pauli pertinet: Admoneto illos, ut principibus & poteſtatibus ſubditi ſint, ut magiſtratibus pareant, ut ad omne opus bonum ſint parati. Tertium, orare pro magiſtratu. Adhortare, inquit Paulus, ut fiant deprecationes, obſecrationes, interpellationes, gratiarumactiones pro omnibus hominibus, pro regibus & omnibus in eminentia conſtitutis, ut placidam & quietam uitam degamus cum omni pietate & honeſtate. Quartum, non irrumpere in partes officij magiſtratus: ſed magiſtratui cognitionem deferre, ſi quid ad reipublicæ ſalutem pertinere uideatur.

Hæc

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

Hæc ſint dicta de magiſtratu. Deus det nobis gratiam,ut & Deo uerum cultum, & magiſtratui noſtro debita præſtemus officia, per IESVM CHRISTVM *Dominum, cui gloria in ſæcula ſæculorum,* AMEN.

DOMINICA XXIIII. TRINITATIS, MATTH. IX.

PRimus quidam uenit, & adorauit Ieſum, dicens: Filia mea modo defuncta eſt, ſed ueni, & impone manum tuam ſuper illam ac uiuet. Et ſurgens Ieſus ſecutus eſt eum, ac diſcipuli eius. Et ecce mulier, quæ ſanguinis profluuio laborauerat duodecim annos, accedens a tergo, tetigit fimbriam ueſtimenti illius, dixerat enim intra ſeſe: *Si* tantum tetigero ueſtimentum illius, ero ſalua. At Ieſus conuerſus, ut uidit illam, dixit: Confide filia, fides tua ſaluam te fecit. Et ſalua facta fuit mulier a tempore illo. Et cum ueniſſet Ieſus in ædes primatis, uidiſſetq; tibicines, & turbam tumultuantem, dicit illi: *Secedite*, non enim mortua eſt adoleſcentula, ſed dormit. Et deridebant illum. Cum autem fuiſſet eiecta turba, introgreſſus tenuit manum illius, & ſurrexit adoleſcentula. Et emanauit rumor hic in totam terram illam.

ENARRATIO TEXTVS.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

IN hoc Euangelio clariſsime deſcribitur, quomodo Dominus noſter opem ferat ſuæ Eccleſiæ ſubiectæ cruci. Quemadmodum enim Chriſtus ſaluator noſter erga hunc primatem & hanc afflictam mulierem eſt affectus: ſic etiam eſt affectus erga me & te, adeoq; omnes, qui horum, hoc eſt, huius primatis & huius mulieris exemplo ad ipſum confugiunt, iuxta illud uaticiniũ Ioelis de Chriſto: Omnis qui inuocauerit nomen Domini ſaluus erit. Cum hoc uaticinio & Chriſti uerba & facta conſentiunt. Verba ſunt: Venite ad me omnes, qui laboratis & onerati eſtis, ego uos reficiam. Facta multa occurrunt: cæcos ſanat, leproſos purgat, hunc Iairum & hanc mulierem exaudit, et ſe implorantibus fert opem. Hæc eſt ergo ſumma huius hiſtoriæ, quod Dominus duo edat miracula: ſanat mulierem, quæ duodecim annos laborauerat morbo: excitat huius Iairi filiam, quæ defuncta erat: utroq; facto ſuum erga omnes animum declarat.

Loci tres:

I. Exemplum huius mulieris, eius conditio, fides, inuocatio & ſanatio.

II. Exemplum Iairi, et excitatio puellæ mortuæ.

III. Deriſio, qua Chriſtus ridetur ab hoſtibus ſuis.

DE PRIMO.

ETſi primo loco fit mentio principis Iairi, qui uenit ad Chriſtum: tamen prius dicam de hac muliere patiente fluxum ſanguinis, quia ponitur in medio hiſtoriæ de principe hoc. In hac itaq; muliere quatuor ſunt nobis perpendenda. 1. conditio eius. 2. fides. 3. inuocatio. 4. eiuſdem a morbo, quo laborauit, ſanatio: quorum ſingula ſingularem doctrinam & admonitionem continent.

Conditi-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

Conditio mulieris fuit. 1. fuit mulier ſimplex & timida. 2. duodecim annos fluxum ſanguinis paſſa fuit, unde facile cogitare eſt quam fuerit exhauſta et imbecillis. Qui uno menſe tam graui morbo laborat ſatis miſer & afflictus eſt, quid dicemus de hac, quæ tot annis eſt uexata? 3. addit Marcus quod multa paſſa ſit a medicis, quorum alij alijs pharmacis miſeram excarnificarunt. Huc accedit quod iam ſuas facultates conſumſerat: unde in hoc grauiſsimo morbo ad mendicitatem erat redacta: neque tanti ſumtus quicquam profuerunt, imo quotidie fuit deterius. Morbum hunc corporis morſus conſcientiæ acerbiorem fecerat: Nam cum ſcriptura dicit eum, qui peccat contra Dominum, incidere in manus medici, quid aliud potuit cogitare quam Deum ſe abieciſſe. Hæc fuit huius mulieris conditio dura ſatis: morbus corporis, mala conſcientia, mendicitas, contemtus. An propterea eſt abiecta coram Deo? An propterea Chriſtus eam reiecit? Nequaquam. Venit enim propter afflictos: uenit propter peccatores. Nos ergo huius mulieris exemplo admoniti, erigamus nos in noſtris calamitatibus: agnoſcamus iuſtam iram Dei aduerſus nos propter peccata. Audiuimus quæ fuerit conditio huius mulieris, ſequitur fides.

[Acceſsit retro & tetigit fimbriam ueſtimenti eius, ſi tetigero (cogitat) tantum ueſtimenti fimbriam eius, ſalua ero.] Hæc uox ſatis declarat qualis fuerit eius fides. Certo ſibi perſuaſit, quod ſi tantum tangeret fimbriam ueſtimenti illius conſequeretur ſalutem. Vnde tanta fides? Ex uniuerſali promiſsione quam ſibi accōmodauit. Nouit abſq; dubio hanc Chriſti promiſsionē: uenite ad me omnes, &c. Hic primū tribuit Chriſto laudem ueritatis. Deinde generale dictum ſibi accommodauit hoc modo.

Omnes uocat ad ſe, omnibus promittit opem, uult omnes laborantes reficere: Ego ſum in numero laborantium, ego ſum ex ea turba, quam totam ad ſe uocat: uere igitur ſtatuo, quod me uelit iuuare. Videmus quomodo hæc mulier fidem excitauit: Iam hoc ad nos accommodemus.

Quoties te premit crux interne uel externe, agnoſce iſtam crucem eſſe ueluti concionem quandam, qua tua miſeria & damnatio tibi ob oculos ponitur. Deinde uerbum promiſsionis & exempla intuere, & cogita Deum non eſſe acceptorem perſonarum: ſed uelle omnium miſereri in Chriſto Ieſu. Hac fiducia Chriſtum inuoca: & ſtatue illum te uere uelle exaudire & dare quod petis, niſi uenenum petieris, id eſt, niſi petieris id quod tibi non ſit utile, ſeu quod impediat gloriam Dei: & hoc dictum: uenite ad me omnes, tibi applica: quod cum feceris, conſolationem ſenties.

Verum iſta mulier habuit Chriſtum præſentem, quem oculis uidit: A me procul abeſt. Iſta tentatio eſt carnis, contra quam primum opponito promiſsionem Chriſti: Ego ero uobiſcum uſq; ad conſummationem ſæculi. Deinde, quod Dominus Thomæ dixit: Beati qui crediderunt & non uiderunt. Præterea, quod Chriſtus non ſit acceptor perſonarum: & in aliquot exemplis declarauit, cum hic eſſet præſens in carne, quomodo uellet agere cum reliquis ſe inuocaturis.

At ſum peccator magnus. Credo: ſed Chriſtus uenit in mundum peccatores ſaluos facere. Ita dicit, primum ipſe: Non ueni ad uocandum iuſtos, ſed peccatores ad pœnitentiam. Hoc Paulus repetens, ait: Certus ſermo & omni approbatione dignus, quod Chriſtus Ieſus uenit in mundum ſaluos facere peccatores. Item: apparuit gratia ſalutaris

lutaris

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

lutaris omnibus hominibus. Deinde intueamur exempla miſericordiæ Dei. Adam coniecerat totum mundum in damnationem, ſed agit pœnitentiam & recipitur: Paulus perſecutus eſt Eccleſiam Chriſti, Petrus negauit Chriſtum, Manaſſes ſe horrendis idololatrijs, & copioſo ſanctorum ſanguine polluerat: ſed reſipiſcentes in gratiam ſunt recepti. Qua re declaratur quam uerum ſit dictum illud apud Prophetam: Viuo ego nolo mortem peccatoris, ſed ut conuertatur & uiuat. Huc illæ Chriſti aſſeuerationes: Amen amen dico uobis: qui credit in me non peribit, ſed habebit uitam æternam. Has ſententias & hæc exempla opponito cogitationi de peccatorum magnitudine, & ſcito miſericordiam excedere peccatum & gratiam abundare ſupra delictum.

At neſcio an ſim prædeſtinatus? Hæc grauißima eſt tentatio ab ipſo Sathana profecta. Quis eſt lapſus? Adam cum ſua poſteritate: nam fuimus in illo tanquam in maſſa communi humani generis. Quis accepit promißionem? Nonne Adam? Ergo quemadmodum lapſus es in Adam: ita cum eodem es promißionis particeps, modo promißionis uerbo fidem adhibere uelis. Deinde clarum eſt Pauli dictum: Deus uult omnes homines ſaluos fieri & ad cognitionem ueritatis uenire. Huc facit, quod Chriſtus mandatum uniuerſale dat ſuis diſcipulis: ite in mundum uniuerſum prædicate Euangelium, Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſaluus erit. Qui uero non crediderit condemnabitur.

At fides eſt donum Dei, quod dat quibus uult? Vide quam multa caro inuenit, quibus ſibi ipſi uiam ad ſalutem intercludit? fides eſt donum Dei, ſed hoc modo confertur. Proponit tibi uerbum, huic ut credas iubet, & in cogitatione uult eſſe efficax. Sed tu caue ne cum Iudæis reſiſtas

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

ſpiritui ſancto, quod Stephanus ſuis obiecit. Chriſtus cum uideret ciuitatem Ieruſalem & cogitaret de eius uaſtatione flens dixit: quoties uolui te congregare ſicut gallina colligit pullos ſuos & noluiſti. Ecce Chriſtus uult, nec aliud uult quam Pater. Quid uoluit? congregare filios Ieruſalem ad ſuum ouile? ſed Ieruſalem noluit, decepta a ſuis ſeductoribus, falſis Prophetis, & ineſcata diuitijs, potentia, uoluptatibus & curis huius mundi noluit Chriſto ſuo paſtori obedire. Quare ut iuſto Dei iudicio: ita propria culpa perit. Promiſsionibus igitur diuinis, eisq; uniuerſalibus freti, & confirmati exemplis, cum hac muliere in noſtris doloribus & cruce confugiamus ad Chriſtum, ita futurum eſt, ut inueniamus auxilium in tempore opportuno. Fidem huius mulieris uidimus: nunc quod tertio loco in hac muliere ſpectandum dixi uideamus, uide licet qualis fuerit huius mulieris inuocatio.

Sed tacet, loquitur apud ſe, tangit tantum fimbriam ueſtimenti Ieſu. Nulla hic auditur oratio. Verum quidem eſt: nulla orantis uerba hic recitantur, ſed ſunt hic orantis ſigna & orationis effectus. Signa ſunt quod accedit, tangit fimbriam & apud ſe cogitat de eius clementia et intimo cordis uoto miſericordiam ſibi præſtari expetit. Hoc uotum non ſecus quam ardentiſsimas preces exaudiuit Chriſtus. Effectus ſunt conſolatio & ſanatio.

De Moſe etiam legimus, quod cum labia non uiderentur moueri, tamen audit a Domino, quid clamas ad me? unde docemur, quod oratio, quæ nubes penetrat, non ſit labiorum motus, non ſit uerborum Battologia, & multiloquium: ſed potius ſupplex animi eleuatio ad Deum, qua fide Chriſti aliquid a Deo petitur. Hoc etiam confirmatur Dauidis teſtimonio, qui ait: Ad te Domine leuaui animam meam.

Porro,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

Porro, quia nullus cultus maior eſt quam recte Deum inuocare, & oportet pios perpetuo in hoc cultu occupari, uolo breuiter quædam de recta inuocatione dicere. Dixi paulo antea quid ſit oratio: nunc quas conditiones perpetuo oratio habere debeat oſtendam. Sunt autem quinq; perpetuæ conditiones & ueluti proprietates piæ orationis, quæ ſunt. 1. quomodo noſter animus compoſitus eſſe debeat ad orandum. 2. quid nos ad orandum impellat & urgeat. 3. quis ſit a nobis inuocandus. 4. quo fundamento freti prodeamus in conſpectum Dei oraturi. 5. quid ſit petendum, & quando cum conditione & quando ſine conditione.

PRIMA: Animus noſter in hunc modum compoſitus eſſe debet. Primum exuenda eſt omnis cogitatio propriæ gloriæ, ſicut hæc mulier nihil niſi ſordes in ſe agnouit. Deinde inopia ſentiatur, quam ſane maximam hæc afflicta mulier ſenſit. Tum in uera pœnitentia homo ſe proſternat coram Deo, idq; potius animo quam corpore. Id hanc mulierem feciſſe inde apparet, quod a tergo acceſſerit. Poſtremo, certa fide ad orandum incendatur animus. Nam niſi qui certam fidem attulerit, uerba fundit potius quam precatur. Huiuſmodi etiam fidem hanc mulierem ad Dominum attuliſſe ex ſuperioribus manifeſtum eſt.

SECVNDA: Cauſſæ, quæ nos ad orandum impellent, ſunt multæ. Hæc mulier abſq; dubio cogitauit de mandato Dei, in quo ſerio a nobis hunc cultum requirit. Deinde promißiones non ignorauit, alioqui tanta fiducia ad orandum non prodijſſet. Quicquid (inquit Chriſtus) petieritis in nomine meo Pater dabit uobis. Senſit præterea et Diaboli tyrannidem & ſuam inopiam, unde mota auxilium quærit ab eo, qui ſolus iuuare poteſt. Conſiderauit quoque exempla: uidit Iairum Dominum inuocaſſe pro

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

filiæ ualetudine & multa alia exempla cogitauit. His & *multis alijs cauſsis ad precandum eſt excitata.* Proinde & *nos erigamur ad* Deo *hunc cultum inuocationis præſtandum. 1. mandato* Dei. 2. *promiſsionibus.* 3. *cogitatione tyrannidis* Diaboli. 4. *ſenſu propriæ miſeriæ & inopiæ.* 5. *ſanctorum exemplis.*

TERTIA: *Quis inuocandus? ſolus* Deus *qui eſt* Pater, *filius & ſpiritus ſanctus: nec* Angeli, *nec homines ſunt inuocandi.* Hoc *enim æternum* Dei *mandatum eſt: inuoca me in die tribulationis.* Item: Dominum Deum *tuum adorabis & illum ſolum coles.* Inuocare *enim creaturam ſumma eſt idololatria, propter quam mundus horribiliter punitur, quia talis idololatria in* Deum *ſumme blaſphemia eſt.*

QVARTA: Iure *quæritur quo fundamento nixi prodeamus in conſpectum* Dei. Nam *ſi nos intueamur, confuſio faciei noſtræ nos a precando abſterret.* Deinde *ſcriptura dicit:* Deus *peccatores non exaudit.* Certum *eſt, quod nemo fretus ſua dignitate poßit orare.* Quare *quærendus eſt ille unus* Mediator *inter* Deum & *hominem* CHRISTVS IESVS, *qui ſe pro nobis interpellatorem offert, dum ait:* Quicquid *petieritis patrem in nomine meo dabit uobis.* Huius *ergo dignitate habemus acceſſum ad* Deum *patrem.*

QVINTA: *Quid orandum ſit.* Triplicia *ſunt precanda & triplicia deprecanda. 1. gloriam* Dei *ſanctificari inter homines precabimur. 2. ſalutem animæ. 3. neceſſaria ad præſentis uitæ conſeruationem: & contra deprecabimur. 1. quicquid impedit gloriam* Dei. 2. *quicquid aduerſatur noſtræ ſaluti. 3. quicquid nobis in hac uita moleſtum eſt.* Hæc *ſtatuamus nos impetraturos & præſertim quæ primo & ſecundo loco ponuntur.* Tertij *generis*

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

neris bona & mala deprecari oportet cum conditione non imminutæ gloriæ DEI, aut impeditæ noſtræ ſalutis.

QVARTVM, quod propoſui de hac muliere, eſt eius ſanatio: in qua quid Chriſtus dixerit & egerit & quid illi acciderit dicendum eſt. Quid dixit Chriſtus? Confide filia: fides tua te ſaluam fecit. Et hoc cum diceret diuina ſua uirtute mulierem ſanauit. Quid accidit mulieri? & ſalua facta eſt mulier ex illa hora. Hic habemus multa. 1. quod qui credunt adoptantur in filios, iuxta illud: Dedit poteſtatem, ut filij Dei fierent, quotquot credunt in nomen eius. 2. qualis ſit affectus Chriſti in afflictos. 3. quod fides quoduis a Deo impetret. 4. quod Chriſtus hic declarat ſuam diuinam potentiam, oſtendit uoluntatem, monſtrat officium, ac ueritatem Euangelij confirmat. De his propter temporis breuitatem plura non dicam.

DE SECVNDO.

IN hoc Iairo primate habemus etiam exemplum fidei, inuocationis, confeßionis & ſpei. [Ecce princeps acceßit.] Hic habes fidem. [Et adorabat eum.] Habes fidei fructum inuocationem. Hæc duo confeßionem continent. [Domine, inquit, filia mea modo defuncta eſt: ſed ueni & impone manum tuam ſuper eam & uiuet.] Ecce quanta cum ſpe precatur. Nos ergo ex hoc diſcamus in noſtris neceßitatibus Chriſtum accedere, illum ex fide inuocare, confiteri & certo ſtatuere nos ab illo impetraturos, quæ nobis ſalutaria ſunt. Sed quid facit Chriſtus? Sequitur illum & cum ueniſſet Ieſus in domum principis & uidiſſet tibicines & turbam tumultuantem, dicebat: [Recedite,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

& eiecta turba dixit puellæ: puella ſurge et ſurrexit puella, & exijt hæc fama in uniuerſam terram illam.] Quia circunſtantiæ huius exempli, congruunt fere cum exemplo mulieris, ſufficiant hac uice quæ de muliere dixi.

DE TERTIO.

CVm Chriſtus diceret: [puella non eſt mortua, ſed dormit, deridebant eum.] Hic tria intueamur. Primum, quod mundus non ſolum ſit ingratus erga Chriſtum benefactorem: uerumetiam deridet ipſum. Quare hoc? Quia cæcus eſt mundus, & ideo de Chriſti doctrina & factis non poteſt recte iudicare. Animalis homo non percipit ea quæ ſunt ſpiritus Dei. Caro non niſi carnem ſapit. Sapientia carnis inimicitia eſt cum Deo. Niſi ergo cum mundo uelimus errare & fieri deriſores, audiamus et Euangelium, quo mens rectius de operibus Dei inſtruatur. Secundum, quod hic non ſolum intueri: ſed etiam mirari oportet, eſt quod Chriſtus nihilominus pergat in ſuo ſancto propoſito. Non abſterretur uel ſumma ingratitudine mundi, ut ſuam Eccleſiam deſerat. Dominatur in medio inimicorum ſuorum. Tertium, quod hic obſeruare docet, eſt Chriſti exemplum. Si ergo deridemur propter confeßionem, intueamur filium Dei & contemnamus iſtos deriſores, qui ſunt Diaboli moriones. Non malicia mundi nos turbabit, ſed exemplum filij Dei nos conſolabitur, qui nobis adeſt iuxta ſuam promißionem: ego ero uobiſcum uſque ad conſummationem ſæculi. Huic noſtro unico mediatori una cum Patre & ſpiritu ſancto ſit honor & gloria in ſæcula ſæculorum, AMEN.

Domi-

DOMINICA XXV. TRINITATIS, MATT. XXIIII.

CVm uideritis abominationem deſolationis, quæ dicta eſt a Daniele Propheta, ſtantem in loco ſancto, qui legit, intelligat. Tunc qui in Iudæa ſunt, fugiant ad montes: qui in tecto, non deſcendat ut tollat quicquam de domo ſua: & qui in agro, non reuertatur ut tollat ueſtes ſuas. Væ autem prægnantibus & lactantibus in illis diebus. Orate autem, ut non fiat fuga ueſtra hyeme, neque ſabbato. Erit enim tunc afflictio magna, qualis non fuit ab initio mundi, ad hoc uſque tempus, neque fiet. Et niſi decurtati fuiſſent dies illi, non fieret ſalua omnis caro. Sed propter electos decurtabuntur dies illi. Tunc ſi quis uobis dixerit: Ecce hic CHRISTVS, aut illic, nolite credere. Surgent enim Pſeudochriſti, & Pſeudoprophetæ, & dabunt ſigna magna & prodigia, ita ut in errorem inducantur (ſi fieri poſſit) etiam electi. Ecce prædixi uobis. Si ergo dixerint uobis. Ecce in deſerto eſt, nolite exire: Ecce in penetralibus, nolite credere. Sicut enim fulgur exit ab Oriente, & apparet uſque ad Occidentem, ita erit aduentus Filij hominis. Vbicunque enim fuerit cadauer, illic congregabuntur & aquilæ.

ENARRATIO TEXTVS.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

HAec Domini concio continet inſignem admonitionem admodum hoc periculoſo tempore neceſſariam: nam cum Paulus dicit: quæcunq; ſcripta ſunt in noſtram doctrinam ſcripta ſunt, non eſt quod putemus hæc propter ſolos Iudæos dicta et ſcripta eſſe: ſed potius propter nos, qui iam uiciniores ſumus extremo diei, quam Iudæi fuerunt. Eſt autem hæc concio & plena terrore & conſolantiſſima. Nam ſi impios & non agentes pœnitentiam reſpicis, nulla concio magis terribilis eſſe poteſt: illis enim horrendas pœnas comminatur: ſin autem ad pios & agentes pœnitentiam reſpicis, concio hæc plena eſt conſolatione. Nam his ab omnibus ærumnis liberationem promittit. Cum hæc, inquit, uideritis leuate capita ueſtra, quia appropinquat redemtio ueſtra. Porro occaſio huius concionis, fuit diſcipulorum Chriſti interrogatio duplex, qui ſumta occaſione ex prædictione uaſtationis urbis Ieruſalem, de qua in hoc ipſo capite præcedit uaticinium, quæſiuerunt primum quando id fieret: Deinde de ſigno aduentus Domini quærunt. Ad has quæſtiones reſpondet Dominus, non ut eorum carnale deſiderium expetebat: ſed prout ipſe ſciuit eorum inſtructioni ad ſalutem utile eſſe. Summa huius concionis eſt quod Chriſtus prædicit tempus uaſtationis Ieruſalem & monſtrat aduentus ſui ſigna ad iudicium.

Loci duo:

I. Reſponſio Chriſti & eiuſdem prædictio.
II. Huius doctrinæ uſus.

DE PRIMO.

REſponſio Chriſti habet duas partes, in quarum priori reſpondet ad primam interrogationem, uidelicet

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

cet qua interrogarunt diſcipuli, quando Ieruſalem uaſtaretur: in poſteriori ad ſecundam interrogationem, in qua quærunt diſcipuli de aduentu Chriſti ad iudicium.

Prior pars continet ſigna, quæ præcedunt uaſtationem urbis Hieroſolymitanæ, quæ multa hic enumerantur, non ſolum in textu, quem audiuiſtis, ſed etiam in principio huius capitis.

PRIMVM ſignum eſt, quod ueniant Pſeudochriſti, hoc eſt, homines uani, qui mentientur ſe Meßias & ſaluatores eſſe: id quod etiam accidit. Nam tres præcipui nebulones fuerunt unus poſt alium, qui magnam multitudinem hominum poſt ſe traxerunt: Teudas, uir quidam Aegyptius, & Simon Magus. Teudas, Cuſpio adminiſtrante Rempublicam, ſuaſit populo, ut acciperent ſubſtantias ſuas & ſe ſequerentur ad Iordanem. Illic enim ſe recepit ſuo nutu diuiſurum aquas, ut ipſi ſuis pedibus tranſirent, & ita aſſerta libertate ſeruitutem Romanorum declinarent. Cui obtemperans ſtulta turba, ad Iordanis ripam, cum fruſtra expectaret miraculum, eſt trucidata. Aegyptius ille ſuis ſequentibus ſalutem & requiem promiſit. Verum illi quoque deluſi ſuæ temeritatis iuſtas dedere pœnas. Simon Magus, qui cum a Petro pecunia non poßit emere donum conferendi uiſibiliter Spiritum ſanctum, & audiſſet a Petro: pecunia tua ſit tecum in maledictionem, excogitauit aliam uiam quam diabolicis artibus fucauit, & pietatis laruam eam induit, dixit igitur ſe uirtutem Dei eſſe, cuius præſtigijs multi decepti ſunt. Quare autem id Deus permiſerit Paulus ad Theſſalonicenſes reſpondet: quia non uoluerunt credere ueritati, dedit eis Deus efficacem illuſionem, ut crederent mendacio. Hac pœna digni ſunt, qui ad claram Euangelij lucem ſponte cæcutiunt. Deinde admonitionem

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

continet textus. Ita enim ait Chriſtus: Videte ne quis uos ſeducat, multi uenient in nomine meo, dicentes: ego ſum Chriſtus. Hæc horribilis Iudaici populi pœna nos admoneat timoris Dei & reuerentiæ erga Euangelium Chriſti.

SECVNDVM ſignum, quod præcederet uaſtationem urbis Ieruſalem. [Audituri eſtis (inquit) bella & rumores bellorum.] Huiuſmodi bella multa præceßiſſe uaſtationem Ieruſalem teſtantur hiſtoriæ. PRIMVM duo millia ob petulantiam militis illudentis genitalibus Iudæorum occiſi ſunt. DEINDE latrones publice graſſabantur, qui gladios ſub pallijs tectos geſtantes, quoſuis obuios trucidarunt. Adhæc Cæſariæ ſunt trucidati duo millia. Sctythopoli tredecim millia. Aſcæloni duo millia & quingenti. Prohemaidæ uiginti millia. Alexandriæ quinquaginta millia. Damaſci decem millia trucidati ſunt. Ecce quam uera fuerit prædictio Chriſti, & quam grauiter punitus ſit populus Iudaicus ob ſuam ingratitudinem. Quid dicam de fame, de peſtilentia, & de terræmotu, quæ contigerūt iuxta Chriſti uaticinium? Hæc omnia peccata iſtius populi monſtrant, ſed fuerunt tantum præludia quædam ad illa mala quæ ſecuta ſunt.

TERTIVM ſignum, perſecutio diſcipulorum. [Inuiſi (inquit) eritis cunctis gentibus propter nomen meum.] Hæc perſecutio incepit a nece ſanctißimi Stephani, & poſtea quotidie magis ac magis creuit. Fuit autem diſcipulorum Chriſti afflictio quadruplex. 1. corporum. Nam alij flagellabantur: alij crucifigebantur: alij alio ſupplicij genere afficiebantur. 2. afflictio fuit ex ſcandalo defectionis ab Euangelio. Multi enim perſecutionum acerbitate fracti defecerunt ab Euangelio cum ſummo dolore diſcipulorum Chriſti. 3. afflictio diſcipulorū

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

Chriſti fuit a Pſeudoprophetis, quorum plurimi fuerunt iſto tempore, de quibus Epiphanius ſcribit: ut Simoniani, qui Simonis Magi ſectatores fuerunt: qui Simon poſtea in medio urbis Romæ collapſus interijt. Hos ſequuntur Menandriani, Menandri ſectatores: Saturniniani, Saturnini ſequaces: Baſilidiani qui Baſilidem quendam imitabantur: Nicolaitæ, qui Nicolai, qui erat unus de ſeptem diaconis, turpitudinem ſectati ſunt: Gnoſtici, quorum infiniti fuerunt furores: taceo Ebionem & Cherinthum, qui naturæ diuinæ in Chriſto hoſtes fuerunt. Ecce quam multa agmina falſorum doctorum habuerunt, qui ſimplicitate Euangelij filij Dei contenti eſſe noluerunt. 4. afflictio diſcipulorum fuit petulantia, contumacia & ingratitudo totius populi.

QVARTVM ſignum, [& prædicabitur regni Euangelium in uniuerſa terra in teſtimonium omnibus gentibus.] Hoc factum eſſe teſtatur Paulus cum ait: An non audiuerant? atque in omnem terram exiuit ſonus eorum. Hactenus de ſignis præcedentibus uaſtationem Ieruſalem: nunc in textu typus uaſtationis ſignatur. [Cum uideritis abominationem deſolationis quæ dicta eſt a Daniele Propheta ſtantem in loco ſancto. Tunc qui in Iudæa ſunt fugiant ad montes.] Quaſi diceret, tunc ipſe exercitus, qui uaſtaturus eſt Ieruſalem, appropinquabit. Hæc abominatio fuit ſcelerum & idololatriæ populi Iudaici, qua totus fere iſte populus erat infectus. Abominatio quidem dicitur, propterea quod Deo, ut res fœdiſſima, diſplicuit. Deſolationis abominatio dicebatur propter pœnam quæ ſecuta eſt: quæ pœna fuit deſolatio & uaſtatio populi Iudaici. 4.

Hactenus de prima reſponſione ad priorem diſcipu-

lorum

lorum quæſtionem de uaſtatione Ieruſalem: ſequitur reſponſio ad ſecundam interrogationem, quæ fuit de Chriſti aduentu, in qua quatuor ſunt ſpectanda. PRIMVM, quod iubeat cauere ſigna falſa. [Si quis uobis dixerit: Ecce hic Chriſtus, aut illic, nolite credere.] ALTERVM, quod admoneat diſcipulos, ne per oſcitantiam ſuæ admonitionis obliuiſcantur. [Ecce, inquit, prædixi uobis:] quaſi diceret: Velim uos perpetuo huius meæ prædictionis memores eſſe, ne exemplo aliorum obliti mei abijciatis confeßionem. TERTIVM, quod aduentus ipſius non ſit futurus in angulis mundi aut in deſerto: ſed quod ſit conſpicuus toti terrarum orbi. [Sicut, inquit, fulgur exit ab oriente & apparet uſq; ad occidentem: ita erit & aduentus filij hominis.] Non eſt ergo quod credatis illis qui uenient & mentientur Meßiæ nomen. QVARTVM, eſt electorum collectio ad Chriſtum: [ubicunq;, inquit, fuerit cadauer, illuc congregabuntur & aquilæ.] Hoc eſt, quemadmodum Paulus interpretatur: cum Chriſtus ad iudicium uenerit, obuiam rapiemur Chriſto in aerem, & ſic cum eo perpetuo erimus.

DE SECVNDO.

CVm iſta, quæ contigere Iudæis, ſigna ſunt eorũ, quæ cõtingent in extremis diebus in quos nos incidimus, ante aduentũ Chriſti, par eſt ut aſpiciamus ea quæ noſtro ſæculo fiunt, & uideamus quomodo cum iſtis congruant. Inter ſigna ſupra audiuimus primum, quod eſſent uenturi qui ſe Meßiam eſſe fingerẽt, cui ſimile ante paucos annos in Germania accidit. Nam quidam Hollandus Dauid Georgius nomine finxit ſe Chriſtum, qui multos ſeduxit, qui poſtea mortuus & deinde effoſſus & combuſtus. Fuerũt

& alij tum ex Iudæis tum ex alijs, qui male cum ſuis ſectatoribus perierunt. Deinde, quantum ad bella attinet & rumores bellorum, Turcia docet & multæ aliæ nationes quam iſtud ſignum bene in hoc ſæculum quadret, & certe metuenda ſunt adhuc grauiora. Tum quanta ſit perſecutio Eccleſiæ in multis regnis, in Turcia, in Græcia, in Italia, Hiſpania, Hollandia, quotidiani rumores ad nos allati docent. Multæ ſubinde oriuntur ſectæ, maxima eſt ingratitudo mundi erga Euangelium, & corruptiſſimi ſunt plerorunq; mores. His accedit & quartum ſignum aduentus Domini ad iudicium, quod prædicetur Euangelium in uniuerſo fere orbe terrarum. Etſi autem id publice non fiat ubiq; in publico loco: tamen in omnibus regnis mundi ſunt aliqui, qui Euangelium audiunt. Cur prædicatur? nobis in teſtimonium: idq; dupliciter. Teſtimonium enim ſalutis eſt, ſi Euangelio credimus: teſtimonium iuſtæ noſtræ damnationis erit, ſi fuerimus Euangelio increduli. Vſus iam colligamus prædictionis Chriſti.

PRIMVS eſt, de quo iam dixi, uidelicet quod iſta omnia contigerunt nobis quoq; in doctrinam, ut inde cogitemus quid immineat ingratiſſimo mundo ante aduentum Domini ad iudicium.

SECVNDVS: Hæc nobis ob oculos ponunt magnitudinem & fœditatem peccatorum noſtrorum, & ſunt ueluti præludia pœnarum, quas ſuſtinebunt qui non egerint pœnitentiam.

TERTIVS: Admonemur hic quæ ultio illos manet, qui ſanguine ſanctorum ſe polluunt. Qui uos perſequitur, inquit Chriſtus, me perſequitur. Quare? Quia propter Chriſti Euangelium & eius confeſſionē iſta fit perſecutio. Nunc lætantur quidam aduerſarij Chriſti cum

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

cum malefecerint: uerum futurum eſt, ut ſatis acerbas luant pœnas effuſi ſanguinis fidelium, qui de terra clamat ad Deum & expetit uindictam quam iuſtus iudex reddet illis tempore ſuo, iuxta illud: mihi uindicta & ego retribuam, tempore opportuno labetur pes eorũ. Dominus differt pœnam, & iuxta diuitias bonitatis ſuæ & longanimitatis inuitat ad pœnitentiam. Non enim delectatur in perditione peccatorum, ſed mauult omnes reſipiſcere & uiuere, quemadmodum ipſe apud Prophetam teſtatur his uerbis: Viuo ego, dicit Dominus, nolo mortem peccatoris, ſed ut conuertatur & uiuat. Verum qui hac bonitate diuina abutitur, theſaurizat ſibi iram in die iræ.

QVARTVS uſus huius prædictionis eſt, quod admoneat nos pœnitentiæ. Chriſtus cum quidam ſibi referrent, quomodo Pilatus miſcuiſſet ſacrificia Iudæorum ſanguine, & quod turris Siloe collapſa tredecim uiros occidiſſet, ait: niſi pœnitentiam egeritis omnes ſimiliter peribitis. Nam aſſeuerat hoc non tantum factum eſſe propter eos qui iſtic perierunt, ſed etiam propter alios, qui eorum caſu admoniti reſipiſcerent. Multo magis calamitas populi Iudaici nos admonebit pœnitentiæ, præſertim cum cauſſa non ſit diſsimilis. Illi enim potiſsimum puniebantur propter religionis contemtum. Quid quæſo hic non eſt ſimile? quare admoniti caſu Iudaici populi mature reſipiſcamus, ne prius opinione noſtra incurramus in manus Dei uiuentis.

QVINTVS uſus, quod ex perſecutione Eccleſiæ, quæ tum fuit maxima, diſcere debeamus, quod ciues regni Chriſti in hoc mundo non debeant florere & externo imperio mundi gaudere. Vt enim Eccleſia Chriſti non eſt affixa certo loco: ita ipſius gloria & decus partim in con-

ſcientia

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

ſcientia piorum eſt, partim in expectatione reuelationis IESV CHRISTI *eſt poſita.*

SEXTVS *uſus eſt, ut ciuibus regni Chriſti nos adiungamus, non perſecutionum mole abſterriti a confeßione. Tameſi enim omnes, qui pie in Chriſto uolunt uiuere, patientur perſecutionem: tamen Chriſtus eos beatos eſſe pronunciat, quia præſentem afflictionem ſequetur gloria, ad quam nulla patet uia niſi per crucem.*

SEPTIMVS, *ut incommodo Iudæorum & damno ſimus cautiores. Ne igitur erremus cum Iudæis, ſequamur lucernam uerbi Dei. Hæc enim nos ſola tutos ab errore facere poteſt. Lucerna, inquit Dauid, pedibus meis uerbum tuum, & lumen ſemitis meis. Et Paulus uult nos uerbum Dei prætendere tanquam facem ardentem.*

OCTAVVS, *ut admoneamur, ut ſupereminentibus malis opponamus nomen Dei, quod eſt turris fortißima. Ita enim Solomon inquit: Turris fortißima nomen Domini, ad quam confugiet iuſtus & ſaluabitur. Hi in turribus (inquit Dauid) hi in equis, nos autem in nomine Domini inuocabimus. Eſt autem nomen Domini ſupplex oratio, quæ ex uera Chriſti fiducia proficiſcitur, quæ fiducia eſt uictoria mundi. Ita enim ait Apoſtolus: Hæc eſt uictoria, quæ uincit mundum, fides ueſtra. Quare ſic? quia Chriſtum inuocat mundi uictorem, Chriſtum præſentem habet, contra quem portæ inferorum nihil poſſunt. Oremus ergo, ne uel mens phanaticis opinionibus inuoluatur, uel fiducia labaſcat in tantis tumultibus.*

NONVS, *ut muniamus nos etiam aduerſus ſcandala, quæ ſunt plurima futura: quæ cum uenerint, meminerimus dicti Chriſti: Ecce prædixi uobis. Neq; ſcandala illa ſunt futura eiuſdem generis. Alia enim erunt ſcandala perſecutionis: alia paucitatis confitentium Chri-*

ſtum

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

ſtum: alia defectionis. Multi enim prorſus in iſtis malis, quæ uentura ſunt, renunciabunt Chriſti nomini eiusq; Euangelio, & rurſus ſe ſubijcient Sathanæ: multi erunt autores diuerſarum ſectarum in iſto exiguo cœtu, qui Chriſtum cõfitebuntur. Contra hoc muniri nos uult Chriſtus: & quia mala præſcita minus nocent, uoluit Chriſtus ſuam Eccleſiam de his præmonitam eſſe.

DECIMVS, ut nos uiuentes in timore Dei expectemus aduentum Domini noſtri IESV CHRISTI, qui nobis plenam redemtionem afferet: quæ redemtio eſt ueluti omnium beneficiorum Chriſti finis, ad quam alia beneficia deſtinantur. Eſt enim hic ordo beneficiorum Chriſti, qui 1.Corint.1. deſcribitur his uerbis: Chriſtus factus eſt nobis ſapientia a Deo, iuſticia, ſanctificatio, & redemtio, ut qui gloriatur, in Domino glorietur. Sapientia nobis eſt, cum nobis reuelat uoluntatem Patris in Euangelio. Iuſticia, quando credentes Euangelio ipſius iuſticia nobis imputatur. Sanctificatio ſit nobis, quando iuſtificati donamur Spiritu ſancto, cuius uirtute iam nouam uitam meditamur. Tandem erit nobis redemtio, quando perfecta ſalus nobis per ipſum continget, cui cum Patre & Spiritu ſancto ſit honor, laus, & gloria in ſæcula ſæculorum,

AMEN.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

IN FESTO PVRIFICATIONIS MARIAE, EVANGELIVM Lucæ 2.

POſteaquam completi fuiſſent dies purgationis eorum ſecundum legem Moyſi, adduxerunt eum Hieroſolymam ut ſiſterent eum Domino, ſicut ſcriptum eſt in lege Domini, Omne maſculinum adaperiens uuluam, ſanctum Domino uocabitur, & ut darent hoſtiam, ſecundum quod dictum eſt in lege Domini, par turturum, aut duos pullos columbarum. Et ecce, homo erat Hieroſolymis, cui nomen Simeon, & homo iſte iuſtus ac pius, expectans conſolationem Iſrael, & Spiritus ſanctus erat ſuper eum. Et reſponſum acceperat a ſpiritu ſancto, non uiſurum ſe mortem, niſi prius uideret Chriſtum Domini. Et uenit per ſpiritum in templum. Et cum inducerent puerum Ieſum parentes, ut facerent ſecundum conſuetudinem legis pro eo, ipſe quoque accepit eum in ulnas ſuas, & laudauit Deum ac dixit: Nunc dimittis ſeruum tuum Domine, ſecundum uerbum tuum in pace. Quia uiderunt oculi mei ſalutare tuum, quod paraſti ante faciem omnium populorum. Lumen ad reuelationem gentium, & gloriam plebis tuæ Iſrael.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

ENARRATIO TEXTVS.

IN hoc feſto tractatur pars hiſtoriæ Chriſti, uidelicet quomodo ſit oblatus in templo iuxta legem: & quomodo Simeon uir iuſtus agnouerit Ieſum Mariæ filium uerum Meßiam eſſe, idq; ex inſtinctu ſpiritus ſancti, a quo reſponſum acceperat, ſe non moriturum, priuſquam uiderent oculi eius Chriſtum Dominum: quem cum uidiſſet, accepit eum in ulnas ſuas, benedixitq; ei: quo facto carmine ſuam gratitudinem erga DEVM oſtendit. Debemus autem hic reuocare in memoriam, quæ hactenus audiuimus de Chriſto, ut eius perpetuam hiſtoriam cognoſcamus. Audiuimus itaque primum de natiuitate eius glorioſa, quod natus ſit in Bethlehem. Secundo, de eius circunciſione, quod octauo die ſit circunciſus. Tertio, quomodo a Magis ſit agnitus & honoratus. Iam ſequitur eius oblatio in templo, quæ oblatio ſecundum legem contigit, exactis ſex ſeptimanis ab eiuſdem natiuitate.

Loci tres:

I. Oblatio Chriſti in templo.
II. Simeonis deſcriptio & benedictio.
III. Simeonis carmen.

DE PRIMO.

DEus in ueteri teſtamento uarios offerendi ritus ordinauerat, idq; non ut ſacrificandi opere iuſtificarentur homines coram Deo. Si enim ſanguis taurorum & hircorum abolere potuiſſet peccatum, Chriſtus non ueniſſet in carnem, ut ſui corporis uictima peccatum expiaret: ſed fuerunt aliæ cauſſæ, quarum de numero ſunt hæ.

PRIMA, ut iſto exercitio gentium idololatria impe-

dire-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

diretur. Nam cum omnes homines etiam barbariſſimi tan guntur quadam religionis reuerentia, uolunt ſuo iudicio ritus colendi Deum inſtituere: uerum quia nullus cultus Deo placet, niſi quem ipſe inſtituit, ordinauit ipſe Deus per Moſen uarios cultus, ut multitudine rituum, quos Deus ordinarat, impediretur populus Iudaicus ab idololatria, & ſeruiret uni Deo, qui eos de terra Aegypti eduxerat, infinitaq; alia beneficia ſpiritualia & corporalia præſtiterat.

SECVNDA, ut interna pietas his externis adminiculis exerceretur. Neq; enim iſta externa ſacrificia per ſe cultus erant, ſed tantum ueri cultus excitamenta: id quod ex Iſaia patet, ubi Dominus externa ſacrificia abominatur ſine interna animi pietate.

TERTIA, ut eſſent publica teſtimonia gratiarumactionis, quibus populus iſte & excitaretur & confirmaretur, teſtareturq; palam ſe hunc Deum colere, qui eos in terram Canaan introduxiſſet, & miraculoſe in deſerto pauiſſet.

QVARTA, ut hoc pacto confirmaretur miniſterium uerbi: ut miniſtri cultus Dei, & ſacerdotes haberent quo alerentur. Qui ſeruit inquit Paulus, altari, uiuat de altari. Et Chriſtus: dignus eſt operarius mercede ſua. Hanc con ſuetudinem retinuerunt in Eccleſia olim, quando ad uerbum audiendum & ad celebrationem ſacramentorum con uenerunt. Pij contulerunt pro modo ſuarum facultatum aliquid ad miniſtros uerbi & pauperes alendos: quæ contributio collecta uocabatur. Hinc & decimandi ratio fluxit.

QVINTA, ut iſtæ oblationes ueteres eſſent umbra futuræ uictimæ Chriſti, & ueluti præludium, quo admonerentur de uenturo Chriſto. Hoc pij bene intellexerunt,

runt, Abel, Nohe, Abraham. Non enim putarunt ſe ſuis uictimis abolere peccatum & mortem: ſed confiſi ſunt uictima Chriſti, cuius uirtute & ipſorum peccata ſunt ex piata. Abel cum ſuas uictimas mactaret, ſic cogitauit. 1. uidens ſanguinem uictimæ cogitauit de peccato generis humani, quod pœnam æternam meruerat. 2. proſpexit ad ſignificatum. Nam ſuam uictimam cogitauit figuram eſſe promiſsi ſeminis, hoc eſt, Chriſti, qui ſua uictima eſſet peccatum expiaturus. 3. hac cogitatione fides Abelis confirmabatur, & creſcebat, qua & coram Deo iuſtificatus eſt, & placuit Deo. 4. hanc fidem ſequebatur gratiarumactio, & uitæ nouitas. Hoc pacto offerentes Deo placuerunt. Hoc ſit dictum de ſacrificijs ueteris teſtamenti in genere: nunc de ea ſacrificiorum forma dicam, cuius in hoc Euangelio fit mentio.

Prole nata duplex præceptum erat poſitum. Vnum de matre quot ſeptimanis extra cœtum hominum eſſe deberet. Alterum de puero nato. De matre hoc præceptum erat, ut, nata maſcula prole, extra cœtum eſſet triginta ſeptem dies: ſed nata fœmella duplicabatur numerus. Nam tum extra cœtum publicum eſſe debuit ſeptuaginta quatuor dies. Id quod non factum fuit propter mulieris indignitatem, ſed propter duas alias cauſſas, nempe neceſſitatem & ſignificationem. Neceſsitas fuit, ut iſto pacto conſuleretur mulieris ſanitati, quæ poſt dolores partus habet opus quiete, quo uires colligere poſsit: et deberent pij mariti imbecillitatis uxorum iſto tempore rationem habere: & mulieres etiam oporteret cum propter ſe, tum propter alias hanc naturæ legem ſeruare. Significatio fuit, ut iſta excluſio ſignificaret omnes natos ex Adam propter peccatum, in quo naſcuntur excluſos eſſe a Deo, & ideo opus habere expiatoria Chriſti uictima.

Alte-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

Alterum præceptum erat de nato puero, idq; duplex. Vnum generale, alterum de primogenitis.

Generale erat mandatum, ut expletis diebus, quibus mulier excludebatnr a cœtu Eccleſiæ, offerrentur ſacrificia ſiue pro filio, ſiue pro filia quocunq; ordine nati eſſent. Hoc ſacrificium primum admonebat, quod pueri nati eſſent peccatores, & ideo opus haberent mundatione, & remißione peccatorum. Deinde, ut iſto pacto conſecrarentur Deo. Tum, ut parentes ſcirent ſe pueros generare Deo, & non ſibi, aut Sathanæ. Quarto, propter ſignificationem, nimirum ut eſſent typi offerendi Chriſti.

Speciale mandatum erat de primogenitis, tam in hominibus, quam in iumentis, ut offerrentur Deo. Primum in memoriam iſtius magni beneficij, quod Dominus, reſeruato populo Iſraëlitico, percuſſerit primogenita Aegypti ab homine uſque ad pecus. Deinde propter ſignificationem, uidelicet quod unigenitus Dei, & primogenitus Mariæ, olim eſſet offerendus pro nobis liberandis ab Aegypto peccatorum. Hoc ſit dictum de lege & eius ſignificatione: nunc ad oblationem Chriſti ueniamus.

Lex iubet, ut omne primogenitum aperiens uuluam, conceptum ex uirili ſemine iſto pacto offeratur: ſed Chriſtus non erat ita humano more conceptus, ſed de ſpiritu ſancto erat conceptus, & natus de caſtißima uirgine: ergo non obligatus erat lege, ut more aliorum primogenitorum offerretur in templo. Reſpondeo: Chriſtus etiam erat liber, ne conciperetur & naſceretur homo, & poſtea circuncideretur & pateretur: ſed qui liber fuit, factus eſt omnium ſeruus, ut omnes liberos faceret. Siue, ut Auguſtinus ait: Deus eſt factus homo, ut homines Deos faceret. Paulus dicit eum factum eſſe ſub lege, ut eos qui ſub

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

lege erant redimeret. Ideo hic primogenitus etiam in templo offerri uoluit.

Sed quomodo fuit primogenitus? nemo unquam talis extitit primogenitus. 1. fuit primogenitus diuina ſua natura: erat enim filius Dei æternus. Ego, inquit, hodie genui te. 2. humana natura fuit primogenitus Mariæ. Nullum enim ante illum genuerat, neq; poſt genuit. 3. gratia. Primus enim homo natus eſt, qui Deo oblatus per ſe placuit. 4. uirtute, quia eſt primogenitus mortuorum. 5. ut per ipſum nos noui homines naſcamur.

Præterea obſeruandum eſt, quod Maria obtulerit duos pullos columbarum, quo eius ſignificatur paupertas. Nam ditiores agnum offerebant. Nos hinc diſcamus non pudere noſtræ paupertatis. Chriſtus pauper naſci uoluit, ut nos diuites faceret, modo ipſius diuitias grata mente accipere uoluerimus.

DE SECVNDO.

ET ecce homo erat in Ieruſalem cui nomen Simeon.] Hic habemus primum deſcriptionem Simeonis, & deinde eius benedictionem. Primum prædicatur ob iuſticiam. Ita enim inter ſuos uixit, quod ab omnibus uir bonus & iuſtus ſit habitus. Non uult hoc Euangeliſta, quod fuerit ita iuſtus, ut non opus habuerit aliena iuſticia. Nam in ſuo carmine fatetur CHRISTVM ſuum eſſe ſaluatorem: ſed quod uixerit inculpate inter homines & honeſte, ut qui nemini male fecerit, ſed omnibus pro uiribus bene fecerit. Qui talis eſt, a Cicerone, imo ab omnibus iuſtus dicitur. 2. Prædicatur ob pietatem: timuit enim Deum. Timoris nomine totus cultus Dei intelligitur.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

Qui enim Deum timet, at cauet omnia quibus ipſum offendi nouit: ita facit quicquid illi gratum ſenſerit. Hic timor ex fide ortum habet. Alius timor Dei eſt ſine fide, qui non eſt cultus Dei: talis eſt in omnibus impijs. Semper enim metuunt aduerſus ſe iudicium Dei: qui potius uellent Deum non eſſe, quam propter ſua ſcelera puniri. Talis non fuit timor qui in Simeone prædicatur. Nam ſequitur, quod expectauerit conſolationem Iſrael: quo dicto oſtenditur, quod ardenti affectu expectauerit Chriſti aduentum. Sciuit enim uaticinia Iacob et Danielis in iſtud tempus reſpicere: Quare ardentius expectauit & cupiuit ſibi uitam prorogari, donec præſentem Chriſtum uideret. Neq; mirum eſt eum tanto affectu expectaſſe Chriſtum. Nam erat, ut inquit Euangeliſta, plenus ſpiritu ſancto. Talis fuit hic ſanctus uir.

Sed quodnam fuit præmium huius pietatis? Accepit reſponſum a ſpiritu ſancto ut non uideret mortem priuſquam uideret Chriſtum Dominum: cuius impulſu uenit in templum. Sed quid illic fecit? cum parentes Ioſeph et Maria introducerent puerum, accepit eum in ulnas & laudauit Deum. Iam habet hic ſanctus ſenex quod adeo ardenter poſtulauit, & fert Chriſto teſtimonium, publice profitetur hunc Ieſum Chriſtum eſſe, qui patribus erat promiſſus.

Habemus quæ Simeonis fuerit pietas: nunc ipſum nobis proponamus. Primum ſenes, deinde & alij diſcant ab illo timere Deum: diſcant iuſte & ſancte inter homines uiuere: diſcant Chriſtum recipere in ulnas ſuas, hoc eſt, in corda ſua: hunc prædicent, laudent, confiteantur: quod ſi fecerint olim cum Simeone mercedem copioſam in cœlis accepturi ſunt.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

DE TERTIO.

SEquitur canticum Simeonis. [Nunc dimittis ſeruum tuum Domine ſecundum uerbum tuum in pace.] Hoc canticum multis ſæculis in Eccleſijs cani ſolitum eſt, & nos quando funera ſepeliuntur, illud ipſum canere conſueuimus. Continet enim doctrinam de Chriſto, & docet unde ſumma conſolatio ſit petenda, maxime cum ex hac uita nobis diſcedendum erit. Quo autem hoc carmen melius intelligamus illud diuidam in duas partes, in quarum priori ſibi gratulatur ſenex Simeon: in poſteriori Chriſti Regis beneficia erga totum mundum breuiſsime complectitur.

Prior pars eſt: [Nunc dimittis Domine ſeruum tuum ſecundum uerbum tuum in pace, quia uiderunt oculi mei ſalutare tuum.] Hic Simeon ſenex ſibi gratulatur, quod corporeis oculis uiderat Chriſtum, quemadmodum reſponſum acceperat a ſpiritu ſancto. Etſi enim prius illum uidit oculo fidei, ſicut de Abrahamo ait Dominus: Abraham uidit diem meum & gauiſus eſt: tamen quia acceperat a ſpiritu ſancto promiſsionem, ut Chriſtum præſentem corporeis oculis uideret ante obitum, ualde hoc intuitu eſt delectatus, & magno fidei robore nunc petit liberationem, ut aggregetur ad patres ſuos in pace. Sed uide, accepit promiſsionem, ut uideret Chriſtum Domini. Hic offertur infans pauper, nulla externa ſpecies hic apparet, niſi contemtus. An hac externa ſpecie offenditur? non. Quem uidit minimum corporeis oculis, hunc uidit maximum fidei luminibus: quem in forma ſerui aſpexit oculo corporis humilem, hunc nouit Regem Regum & Dominum dominantium eſſe. Neque ignorauit prophetiam Zachariæ de illo, qui ait: Ecce Rex tuus uenit pau-

per.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

per. Sciuit eum non uenire, ut occuparet regna mundi, ſed ut regnum Dei daret credentibus. Hinc & nos diſcamus ſcripturis credere, & Chriſtum & ipſius Eccleſiam intueri, non tantum oculis corporeis, ſed multo magis oculis fidei. Sed quoniam petit ſe iam dimitti, ut hanc ærumnoſam uitam cum morte commutet, ſatis oſtendit Chriſti regnum non eſſe huius mundi, ſed æternum, quod in pace conſcientiæ poſitum eſt. Quaſi diceret: Da mihi nunc, ut in pace & feliciter moriar. Hinc doctrinam & conſolationem hauriamus. Doctrinam quidem, quod uiſio Chriſti ſpiritualis, quæ fit per fidem, facit ut lætus hominis ſit exitus ab hac uita, quia qui Chriſtum ita uidet ante mortem, quam ſequatur lucem ad uitam habet. Qui ſequitur me (ait Dominus) nõ ambulat in tenebris. Contra, qui Chriſtũ non uidet, a morte præſentis uitæ tranſit ad æternas tenebras. Conſolationẽ uero, quia qui Chriſtum uident in articulo mortis, habent quo ſe conſolentur: ſciunt ſe iam dimittendos eſſe in pace: ſciunt ſe nõ ituros ad tenebras, ſed ad gaudium æternũ. Latro quia non ſolum in cruce uidit Chriſtum oculis corporeis miſerrime afflictũ, ſed etiam eundem oculis fidei uictorem mortis, audiuit a Domino: hodie mecum eris in Paradiſo. Sic Stephanus moriturus uidit Chriſtum, & ſumma cum uoluptate animi & gaudio Domino dixit: In manus tuas Domine commendo ſpiritum meum. Ad hunc modum & tu, cum iam morbus te grauat, fide aſpice Chriſtum ſaluatorem, & ab illo pete, ut te in pace dimittat, id eſt, ſinat ab hac uita diſcedere, & in requiem omnibus fidelibus promiſſam intrare. Hæc cogitatio faciet, ut hunc mundum & præſentis uitæ calamitates fortiter contemnamus, & mentem noſtram conſolemur ſpe ſalutis, quam nobis promiſit qui mentiri nequit. Sequitur altera pars cantici.

[*Quod paraſti ante faciem omnium populorum, Lumen ad reuelationem gentium, & gloriam plebis tuæ Iſrael.*] *Hic breuiter duo indicantur: Vnum, quæ ſunt beneficia Chriſti, Alterum, quibus deſtinata ſunt iſta beneficia. Beneficia ſunt, ſalus, lumen, gloria. Sine ergo Chriſto mundus in damnatione, tenebris & ignominia hæret, idq; propter peccatum. Nam Chriſtus damnationem tollit, & reddit ſalutem: tenebras aufert, & affundit lumen: ignominiam amouet, & gloriam tribuit. Quanta quæſo ſunt hæc? ſane nemo ea ſatis æſtimare poteſt.*

Sed quibus beneficia illa deſtinata ſunt? omnibus populis, Iudæis & gentibus: uerum fide ſunt accipienda. Offeruntur enim uniuerſaliter omnibus: ea eſt enim inſcrutabilis Dei bonitas, ſed additur conditio: qui crediderit hic ſaluus erit, qui non crediderit condemnabitur. Quare nos, ſi hæc bona cupiamus cum Simeone, hunc IESVM *Saluatorem & Dominum in ulnas cordis noſtri recipiamus, firma fiducia in illum recumbentes. Huic noſtro ſaluatori ſit honor & gloria in ſæcula ſæculorum,* AMEN.

IN FESTO ANNVNCIATIONIS MARIAE, Lucæ 1.

IN menſe autem ſexto, miſſus eſt Angelus Gabriel a Deo in ciuitatem Galilææ, cui nomen Nazareth, ad uirginem deſponſatam uiro, cui nomen erat Ioſeph, de domo Dauid, ac nomen uirginis Maria. Et ingreſſus

Angelus

Angelus ad eam, dixit: Aue gratioſa, Dominus tecum, benedicta tu inter mulieres. Illa uero cum uidiſſet, turbata eſt ſuper oratione eius, & cogitabat, qualis eſſet ſalutatio. Et ait Angelus ei: Ne timeas Maria, nacta es enim gratiam apud Deum. Ecce concipies in utero, & paries filium, & uocabis nomen eius Ieſum. Is erit magnus, & filius altiſsimi uocabitur. Et dabit illi Dominus Deus ſedem Dauid patris ipſius, regnabitq; ſuper domum Iacob in æternum, & regni eius non erit finis. Dixit autem Maria ad Angelum: Quomodo erit iſtud, quandoquidem uirum non cognoſco? Et reſpondens Angelus, dixit ei: Spiritus ſanctus ſuperueniet in te, & uirtus altiſsimi obumbrabit tibi. Quapropter & quod naſcetur ſanctum, uocabitur filius Dei. Atq; ecce, Elizabeth cognata tua, & ipſa cõcepit filium in ſenectute ſua, & hic menſis eſt ſextus illi, quæ dicebatur ſterilis, quia non erit impoſsibile apud Deum omne uerbum. Dixit autem Maria: Ecce ancilla Domini, fiat mihi ſecundum uerbum tuum. Ac diſceſsit ab illa Angelus.

ENARRATIO TEXTVS.

Hoc feſtum continet hiſtoriam conceptionis Ieſu Chriſti, quæ nunciatur uirgini ab Angelo Dei. Olim enim 3960. anno ante hanc conceptionem promiſit Deus ſemen mulieris, quod contriturũ erat caput ſerpentis, id eſt, quod demoliturum erat opera diaboli, peccatum & mortem. Huius promiſsionis memor Deus mit-

tit

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

tit Angelum ſuum ad caſtiſsimam uirginem, cui annunciat, quod ſit conceptura ex Spiritu ſancto ſine uirili ſemine, & paritura filium, qui ſit futurus ſaluator mundi. Hæc ſumma eſt hiſtoriæ, cuius ſunt quinque præcipua membra, quæ ſunt:

I. Deſcriptio legationis.
II. Salutatio Angelica.
III. Conſolatio turbatæ uirginis.
IIII. Expoſitio legationis.
V. Conceptionis ratio.

DE PRIMO.

IN deſcriptione huius legationis plures ſunt obſeruandæ circunſtantiæ, quarum ſingulas ſeorſim conſiderabimus, quo aliquid doctrinæ ad nos confirmandos inde hauriamus.

PRIMA: tempus eſt. [In menſe, ait, ſexto,] ſcilicet a conceptione, Ioannis Baptiſtæ, qui iuxta uaticinia Prophetarum erat futurus præcurſor Domini, ut pararent homines uiam regi ſuo aduenienti. Et fuit uiceſimus annus poſt quam ſceptrum ablatum eſt. Nam ita a Iacob Patriarcha prædictum erat: non auferetur ſceptrum de Iuda donec ueniat Silo, id eſt, mulieris ſemen, quod promiſſum erat primis parentibus. Hæc igitur temporis circunſtantia conuincit hunc filium uirginis uerum Meſsiam eſſe. Nam eo tempore eſt natus, quo eum naſciturum prædixit Spiritus Dei in Prophetis. Deinde, quantū ad diem attinet, hoc eſt, memorandum, quod in eundem anni diem incidit mactatio agni Phaſe, conceptio Chriſti, & paſsio eiuſdem: quo die etiam putant ſancti patres Adamum fuiſſe creatum. Hæc commendant nobis ueritatem promiſsionum

num diuinarum. Diſtulit diu Deus mittere filium poſt factam promiſsionem, ſed tamen manſit uerax in ſuis promiſsis. Promiſit ſe filius uenturum ad iudicium, ſed differt: ueniet tamen ubi ei placitum fuerit.

SECVNDA: *legatus eſt Angelus Gabriel. Quare? Primum, ut ſeruaretur diuina ordinatio. Nam ut antea Deus ſolitus erat mittere Angelos, qui hominibus nunciarent uoluntatem Dei: ita nunc mittitur Angelus, ut ſeruiat ſaluti hominum. Hoc enim Angelorum officium eſſe docet Apoſtolus ad Hebræos cap. 1. Deinde, quia Angelus malus primæ perditionis fuit cauſſa, conueniebat, ut bonus Angelus reparandæ ſalutis primus eſſet nuncius. Tertio, hoc quoque uirgini caſtiſsimæ conueniebat, ut ad eam caſtiſsimus mitteretur legatus.*

TERTIA: *quod hic legatus a Deo miſſus ſit: Imperatorum & regum legati auide expetuntur, ut ſciatur quid tanti principes uelint. Ecce hic ſummus, qui mittit, imperator, & magnus, qui mittitur, legatus. Quare merito in admirationem excitari debemus.*

QVARTA: *locus, ad quem mittitur, ſignatur. Mittitur enim in ciuitatem Galilææ, cui nomen Nazareth. Hoc ideo factum eſt, quia ita prædictũ fuit. Deinde, Deus oſtendit ſe quæ humilia ſunt in terra reſpicere. Quare non eſt, quod quiſquam ſe abiectum putet, propterea quod uel pauper, uel abiectus ſit in terra.*

QVINTA: *ad quam perſonam mittitur, nempe ad uirginem deſponſatam uiro. Debuit quidem Chriſtus a uirgine concipi, & a uirgine naſci iuxta uaticinia Prophetarum. Quatuor etenim hominũ in mundum propagationes fuerunt. 1. fuit ſolius Adam, qui ex limo terræ formatus eſt. 2. fuit ſolius Euæ, quæ e coſta Adam ædificata eſt. 3. fuit ſolius Chriſti, qui ex puriſsima uirgine eſt*

natus.

natus. 4. communis eſt omnium aliorum hominum, quia ex ſeminibus maris & fœminæ naſcuntur.

Conceptus eſt igitur & natus ex uirgine Chriſtus. Primum, quia ſi ex uiri & mulieris ſemine fuiſſet natus, in peccatis fuiſſet conceptus & natus. Sed decuit eum, qui uenit, ut tolleret peccatum, abſq; peccato eſſe. Deinde, uaticinijs debuit ſatisfieri. Geneſ. 3. dictum erat: Semen mulieris conteret caput ſerpentis. Geneſ. cap. 49. Non auferetur ſceptrum de Iuda donec ueniat Silo, id eſt, eius ſcilicet mulieris filius. Iſa. 7. Ecce, ait, uirgo pregnans pariet filium. Præterea conueniebat ita fieri propter ſignificationem ſpiritualis regenerationis, quæ non ex uoluntate carnis, neq; ex uoluntate uiri, ſed ex Deo eſt. Vnde Auguſtinus: Oportebat caput noſtrum inſigni miraculo ſecundum corpus naſci de uirgine, ut ſignificaret ſua membra ſecundum ſpiritum naſcitura.

Quod autem hæc uirgo fuerit uiro deſponſata, habuit etiam ſuas cauſſas. Nam & hac ratione matrimonij dignitas commendatur, & conſultum eſt pudicitiæ & famæ uirginis, imo etiam datus eſt cuſtos uirgini, qui eius curam haberet.

SEXTA: quod Ioſeph fuerit de domo Dauid: idque ita conueniebat, primum propter oracula. Fuit enim prædictum, ut Chriſtus aduenens naſceretur de proſapia Dauidica: id quod ipſis Scribis & Phariſæis non ignotum erat.

DE SECVNDO.

SEcundum membrum huius Euangelicæ hiſtoriæ eſt ſalutatio Angelica, quæ eſt: [Aue gratia plena. Dominus tecum, benedicta tu in mulieribus.] Hic cogitemus de

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

de Eua prima parente, & ſanctiſſima uirgine matre Ieſu, & obſeruemus, quam diuerſas uoces audiuerint. Eua audiuit: multiplicabo ærumnas tuas. Aerumnæ autem maledictionis ſigna ſunt ante fidem. Maria audiuit: χαῖρε, id eſt, gaude. Et cauſſam addit: [plena es gratia,] id eſt, Deus te in gratiam recepit & delegit te unam ex toto humano genere, cui ſingulare præſtabit beneficium. [Dominus eſt tecum,] hoc eſt, tu habes Deum protectorem & ſaluatorem. [Benedicta tu inter mulieres,] hoc eſt, quemadmodum Eua erat maledicta inter mulieres, imo omnes mulieres erant maledictæ propter illam: ita tu benedicta es ex dono & fauore Dei. Tibi enim tanta contigit felicitas, ut ſeminis promiſſi mater ſis futura. Hæc eſt ſententia ſalutationis, unde facile eſt colligere, quam ſtulti ſunt qui hinc uolunt facere precationem, qua inuocant beatam uirginem contra manifeſtum uerbum Dei: quibus hoc dictum uolo hoc tempore: maledictus omnis, qui inuocat creaturam, & qui detorquet ſcripturæ uerba ad ſtabiliendam horrendam idololatriam, in contemtum filij Dei, in ignominiam ſanctiſſimæ uirginis, & in ſui certiſſimam perniciem. Quando docetur in Eccleſia de uera inuocatione, etiam oſtenditur, quod inuocatio ſanctorum ſit cultus diabolicus in Eccleſiam a Diabolo inuectus.

DE TERTIO.

Audita hac inſolita ſalutatione turbatur & apud ſe cogitat, qualiſnam ſit iſta ſalutatio. Cui Angelus: Ne timeas Maria, inueniſti enim gratiam apud Deum. Vide hic quid faciat uerbum Dei. Primum terret, deinde conſolatur. Ne timeas, inquit, quaſi dicat: non uenio, ut

tibi aliquid triſte annunciem, nõ uenio prædicaturus iram Dei aduerſus te. Nam inueniſti gratiam apud Deum. Hic habemus firmam doctrinam, quod ſola gratia Dei timorem expellat. Reliqua omnia adiunctum habent timorem. Amici adiunctum timorem habent, ne nos deſerant cum maxime eis opus habeamus: ſanitas timorem habet ne perdatur: diuitiæ non poßidentur ſine metu. Nam amitti poſſunt, & amiſſæ dolorem relinquunt: potentia timet, ut quæ a ſuperiori uincatur: ſola gratia Dei timorem expellit. Qui in hac eſt, ipſe poteſt & in uita & in morte libere inſultare diabolo, & omnibus eius artibus. Hæc gratia quia poßidetur fide, augetur pijs exercitijs, nobis omnibus operæprecium eſt cauere, ne eam noſtra culpa amittamus. Ea enim amiſſa, nihil eſt reliquum præter turbationem conſcientiæ & maledictionem.

DE QVARTO.

Ecce concipies in utero & paries filium, & uocabis nomen eius IESVM.] Hæc propoſitio legationis eſt, cuius ſenſus eſt: ego ex mandato Dei tibi denuncio quod ſis iam mater futura et filium parias, quem uocabis IESVM. Hic haud dubie caſtißima uirgo cogitat de promiſſo ſemine: audit ſibi nomine Dei denunciari quod ſit paritura filium, quem IESVM appellare iubetur. Hoc nomen IESVS, quod ſaluatorem ſignificat, intellexit opponi maledictioni & morti in quam primi parentes ob ſuam tranſgreßionem inciderant. Hoc nomen ſolet fuſius explicari die Circunciſionis: quare nunc ad reliqua pergo.

[Hic erit (inquit) magnus.] Vere magnus, utpote filius altißimi: qui potentem Sathanam uinceret uere ma-

gnus,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

gnus,qui maxima daret: uere magnus,cuius regnum æter
num. [Dabit illi (inquit) Dominus Deus ſedem Dauid
patris ſui,& regnabit in domo Iacob in æternum,& re=
gni eius non erit finis.] Hanc deſcriptionem ſi obſerue=
mus, quatuor de Chriſto hic dici inueniemus. Primum
enim eius ueram humanitatem indicat, cum dicit illum
naſciturum ex uirgine. Deinde, eius diuinitatem non ta=
cet.Dicit enim: [filius altiſsimi uocabitur.] Filius altiſsi=
mi eſt eiuſdem naturæ cum altiſsimo. Tertio, cum addit,
[hic erit magnus,] ſignificat unionem perſonalem. Etſi
enim eſt Deus & homo: una tamen perſona eſt,non duæ.
Quarto loco notatur eius officium quod ſit IESVS &
REX qui regnabit in æternum. Quomodo de Chriſto di=
ci potuit, quod eſſet habiturus ſedem Patris ſui, cum ipſe
dicit regnum meum non eſt ex hoc mundo, quemadmo=
dum etiam euentus declarauit: & Dauidis regnum fuit
politica adminiſtratio in Iudæa: Vmbram regni tenuit
Dauid: hic eius filius ueritatem regni occupat. Regnum
Dauidis fuit figura et umbra regni Chriſti,& ideo unum
regnum dicitur utrunq;,quia illud eſt umbra,hæc eſt ueri
tas eiuſdem regni. Deinde, mos ſcripturæ eſt diuina ex=
ternis rerum imaginibus depingere,ut noſtræ infirmitati
ſeruiat collatio.

DE QVINTO.

Dixit autem Maria ad Angelum: quomodo fiet
iſtud, quoniam uirum non cognoſco:] quaſi dice=
ret. Quomodo poſſum abſq; uiro grauida fieri corporali=
ter (ut tu dicis) cum nondum cognorim uirum.Sciuit ca=
ſtiſsima uirgo ordinem diuinitus ſancitum eſſe, ut homi=
nes conciperentur ex ſemine uirili & muliebri: neq; con=

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

trarium exemplum uidit aut audiuit poſt creationem primorum parentum. Quare hoc ſuæ rationis iudicium & experientiam in ordine diuinitus ſancito ſecuta, quærit: quomodo fiet iſtud, quoniam uirum non cognoſco, an aliquo inſolito more hic fiet conceptus? [Et reſpondens Angelus dicit ei: Spiritus ſanctus ſuperueniet in te, & uirtus altiſsimi obumbrabit tibi. Ideoque & quod naſcitur ex te ſanctum, uocabitur filius Dei.] Hic modum conceptionis declarat Angelus, & cauſſam conceptionis transfert a natura ad Deum naturæ opificem. Quaſi diceret: non concipies ex uirili ſemine, ſed ex tuo ſemine ſolo naſcatur tibi filius, idque operante non natura, ſed gratia. Spiritus enim ſanctus ſua diuina uirtute faciet, ut ex tuo ſemine naſcatur uerus homo. Hinc Auguſtinus: per gratiam Dei, ſeu potentiam Dei, & operationem Spiritus ſancti, de carne Virginis aſſumtum eſt, quod uerbo eſt unitum: idque ideo, quia ſi ex uirili ſemine fuiſſet, cum omnibus natis ab Adam immundus extitiſſet. Quod autem ex carne natum eſt, caro eſt, mendacium eſt, uanitas eſt, Ioannis 2. Nunc autem per Chriſtum oportuit fieri gratiam & ueritatem. Non igitur potuit de uiro concipi, ſed oportuit id fieri occulta quadam Dei uirtute: quo omnis peccati purus & ſanctus, nos quoq; purificaret & ſanctificaret, futurus patri hoſtia ſancta & incontaminata. Deinde de ſpiritu ſancto conceptus eſt, ut ſciamus, quod quicquid filius loquatur eſſe ipſiſsimam Patris uoluntatem. Eſt enim ſpiritus ſanctus amor Patris & filij ſubſtantialis. Præterea, quia ſpiritus ſanctus eſt ſpiritus ſanctificationis & purificationis. Hic enim ex ſanguine, quem purificauerat, Chriſti corpus ædificauit, ut eſſet mundum & immune ab omni peccato, ut ſupra quoque dictum eſt. Hæ cauſſæ fuerunt & ſunt, quod non decuerit

Chri=

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

Chriſtum naſci ex uiri ſemine, ſed per efficaciam ſpiritus ſancti. Id Angelus inſinuat cum dicit: ideoq; quod naſcitur ex te ſanctum filius Dei uocabitur.

Etſi autem beata uirgo his uerbis Angeli fidem habuit: tamen ut ſit confirmatior uirginis fides, addit ei ſignum quo certificatur. [Et ecce, inquit, Elizabeth cognata tua & ipſa concepit filium in ſenectute ſua, & hic menſis eſt ſextus illi, quæ uocatur ſterilis:] quaſi diceret. Tu apud te ratiocinaris contra naturæ legem & ordinem diuinitus inſtitutum fieri, ut uirgo concipias & uirgo parias: ſed ego tibi aliud oſtendam, quod etiam eſt contra naturæ ordinem. Elizabeth cognata tua eſt ſterilis natura & ætate: natura quidem, quia tot annis uixit cum marito ſine prole, adeo quod in eius ignominiã ſterilis ſit uocitata: ætate uero ut iam exceſſerit annos pariendi, etiamſi maxime olim fuiſſet fœcunda. Verum hic ſextus menſis eſt a quo concepit, ita Deo ordinante & uolente. Quare hoc ſigno te confirmes, uere futurum eſſe, ut tu quoq; parias.

Vide hic conſuetudinem Dei, qui nunquam nudo uerbo agit cum homine, ſed ſemper ſignum aliquod externum addit, quo noſtræ imbecillitati magis ſe accommodet, dum ſuam uoluntatem menti per uerbum, & ſenſibus per ſigna externa uerbi ſignacula offert ueluti ſpectandam. Sic nobis per Euangelium hodie ſuam patefecerat uoluntatem, quam externis ſignis obſignat baptiſmo & cœna dominica.

Verum in hoc colloquio Angeli cum uirgine obſeruandum eſt dictum quo ait: [non erit impoßibile apud Deum ullum uerbum.] Hoc uerbum & hæc uox Angeli duo continet. Primum, ueritatem & certitudinem promiſſorum diuinorum obſignat. Deinde monet nos, ut po-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

tentiam Dei opponamus omni carnis ſenſui & iudicio, et ſtatuamus Deum ueracem eſſe, etiamſi tota rerum machina aliud nobis perſuadere moliretur, utque dicamus cum uirgine: fiat ſecundum uerbum tuum: uerbo uoluntatem reuelas: potentia uoluntatem adimples, ut tibi ſoli ſit gloria. Peccator es, deploras tuam miſeriam, ſed audi uerbum uoluntatis: nolo mortem peccatoris. Item: omnis qui inuocauerit nomen Domini ſaluus erit. Include in hoc uerbo & uoluntatem & potentiam Dei, cui nihil reſiſtere poteſt. Quando uicinus morti triſtaris, confugito ad Chriſtum & audi uerbum: Beati qui in Domino moriuntur. In hoc uerbo coniunge uoluntatem & potentiam Dei & certo ſtatuito mortem tibi fore uiam ad beatitudinem: idque per Chriſtum Ieſum Dominum noſtrum, cui cum Patre & ſpiritu ſancto honor, laus, & gloria in ſæcula AMEN.

IN FESTO IOANNIS
BAPTISTAE LVCAE I.

ELizabethæ impletum eſt tempus pariendi, & peperit filium. Et audierunt uicini & cognati eius, quod magnifice Dominus miſericordia ſua uſus eſſet erga illam & gratulabantur ei. Et factum eſt in die octauo, uenerunt ad circumcidendum puerum, & uocabant eum nomine patris ſui Zachariam. Et reſpondens mater eius, dixit: Nequaquam, ſed uocabitur Ioannes. Et dixerunt ad illam: Nemo eſt in cognatione tua, qui uocatur iſto nomine. Innuebant autem patri eius

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

qui uellet uocari eum. Iſque poſtulatis tabellis ſcripſit, dicens: Ioannes eſt nomen eius. Et admirati ſunt uniuerſi. Apertum eſt autem os eius ilico, & lingua eius, & loquebatur, laudans Deum. Et peruaſit timor omnes uicinos eorum, & per omnem montanam regionem Iudæis diuulgabantur omnia uerba hæc, & poſuerunt omnes, qui audierant, in corde ſuo, dicentes: Quidnam puer hic erit? Et manus Domini erat cum illo. Et Zacharias Pater eius repletus eſt Spiritu ſancto, prophetauitque, dicens: Laudandus DOMINVS DEVS ISRAEL, quia uiſitauit & fecit redemtionem populo ſuo. Et erexit cornu ſalutis nobis, in domo Dauid pueri ſui. Sicut locutus eſt per os Sanctorum, qui a ſæculo fuerunt, Prophetarum ſuorum. Fore, ut ſeruaremur ab inimicis noſtris, & de manu omnium qui oderunt nos. Vt uteretur miſericordia erga Patres noſtros, ac memor eſſet teſtamenti ſui ſancti. Præſtaretque iuſiurandum, quod iurauit ad Abraham Patrem noſtrum, ac daret nobis. Vt ſine timore de manu inimicorum noſtrorum liberati, ſeruiremus ipſi, cum ſanctitate & iuſticia coram ipſo cunctis diebus uitæ noſtræ. Et tu puer Propheta altiſſimi uocaberis, præibis enim ante faciem Domini, ad parandum uias eius. Ad dandam ſcientiam ſalutis populo ipſius, per remiſsionem peccatorum eius. Per uiſcera miſericordiæ Dei noſtri, quibus uiſitauit nos oriens ex alto. Vt illuceſceret his qui in tenebris & umbra

mortis ſedebant, ad dirigendos pedes noſtros in uiam pacis. Puer autem creſcebat, & corroborabatur ſpiritu, & erat in deſertis, donec ueniret dies, quo oſtendendus erat apud Iſraelitas.

ENARRATIO TEXTVS.

Etſi autem prophana idololatria eſt inuocare ſanctos, id quod a Papiſtis in ſanctorum feſtis factitatum eſt: tamen aliquot ſanctorum feſta retinere eſt perutile, idq; multis de cauſis. Prima, utile admodum eſt, ut cognoſcatur hiſtoria Eccleſiæ: nam inde doctrinam, confirmationem & conſolationem petere poſſumus. Secunda, dulce eſt cogitare beneficia Dei erga Eccleſiam, unde ſingularis fructus pijs accedit pectoribus. Tertia, ut gratiæ Deo agantur pro beneficijs dei erga Eccleſiæ mẽbra. Quarta, ut perpenſis uarijs ſanctorũ caſibus obfirmemus animos noſtros aduerſus præſentes & futuros caſus, quos experiri neceſſe eſt. Quinta, ut ſancti ſint nobis in pœnitentia, uita, cultu, confeßione, conſtantia, patientia, et alijs uirtutibus, quaſi exemplaria, ad quæ noſtram uitam formemus. Sexta, ut pijs ſuſpirijs ſanctorum expetamus conſortium.

Hæ & aliæ graues ſunt cauſſæ cur ſanctorum feſta quædam in Eccleſia retinemus. Vtinam non abuterentur multi ſanctorum feſtis & alijs ad ſuas uoluptates & inſanias: quemadmodum hoc feſto præcipue multi abuſi ſunt in papatu, dum nocturnis ſaltationibus, amatorijs corollis, perpotationibus, ne dicam alia turpiora, hoc feſtum celebrarunt, quo non DEO, eius Angelis & Sanctis placuerunt, ſed Sathanæ ſeruierunt in contumeliam Dei, Angelorum

gelorum

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

gelorum & Sanctorum. Hæc ſunt breuiter dicta de feſtis Sanctorum & eorum recto uſu: de hoc feſto unum tantum locum tractabo, nempe Hiſtoriam Ioannis, unde aliquot admonitiones extruam.

DE HISTORIA IOANNIS BAPTISTAE.

IN hiſtoria Ioannis Baptiſtæ hæ perpendantur circunſtantiæ: parentes, conceptio, natiuitas, educatio, uocatio, officium, de Ioanne teſtimonium Chriſti, mors, et ea quæ circa mortem & poſt mortem contigerunt.

Parentes Baptiſtæ fuerunt Zacharias ſacerdos, uir ſanctus, & inculpatæ uitæ, & Elizabeth mater fuit, ut ætate prouecta: ita pietate eximia. De utriſq; ita teſtatur Euangeliſta Lucas cap. 2. Erant iuſti ambo coram Deo, incedentes in omnibus mandatis & iuſtificationibus Domini irreprehenſibiles, & non erat illis filius, eo quod eſſet Elizabeth ſterilis, & ambo proceſſiſſent in diebus ſuis. Hæc deſcriptio continet qua fuerint pietate parentes Ioannis, qua uixerint innocentia, & quod iam ſenium adepti ſolatio ſenectutis deſtituti fuerint, eo quod Elizabeth ſterilis fuerit non ſolum natura, dum adhuc iuuencula erat: uerumetiam ætate cum iam anus eſſet facta. Verum contra naturæ curſum, & ſterilitatis incommodum tandem conſequuntur, quod magno deſiderio a Deo petierant. Hæc proinde circunſtantia de parentibus Ioannis multa docet. 1. quod preces piorum tandem exaudiantur. 2. quod ab officio non ſit diſcedendum propterea quod diutius differri poſtulata uidentur. Eſt enim pulſandum donec nobis gratiæ oſtium aperiatur. 3. quod

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

afflicti in fide manentes & innocentiam tuentes tandem conſolationem conſequantur. 4. quod qui matrimonio ſunt copulati, debeant in timore Dei uiuere & irreprehenſibiles eſſe. 5. quod miniſtri uerbi & ipſorum uxores debeant alijs prælucere in omni genere uirtutum. Vt enim Zacharias maritus officij dignitatem ornauit ſanctitate uitæ: ita Elizabeth uxor ſanctam uitam & inculpatam degit. Sciuerunt enim ſe in eum dignitatis locum euectos eſſe, unde ipſorum uita alijs magis conſpiceretur. Vtinam non eſſent multi, qui Zachariam prædicant & non Zachariam uiuunt: uerum hi ſuum inuenient iudicium.

SECVNDA circunſtantia eſt conceptionis, in qua plura ſunt conſideranda. Nam primum conceptio Zachariæ patri fungenti ſuo officio in templo prædicitur ab Angelo: quod cum non credit ſenex effœtus, mutus efficitur in pœnam ſuæ incredulitatis. Hic primum ſe offert officium ſanctorum Angelorum, qui ſunt nuncij Dei, & miniſtri Eccleſiæ Dei, ut eam defendant, ei ſeruiant iuxta Dei uoluntatem. Sed de Angelis dicenda ſunt plura die Michaelis. Deinde, hic obſeruetur quod Deus ſoleat exaudire eos, qui officio ſuo rite fungentes ex fide inuocant. Qui enim officio commiſſo non recte, quantũ poteſt, fungitur, fide uacuus eſt, et orare nequit. Quare nos Zachariæ exemplum ſequentes & rite fungamur noſtro munere, & ardenter Deum inuocemus ut noſtris neceßitatibus ſuccurrat. Eſt enim ſuarum promißionum memor. Præterea hic docemur, quod Dei actio, & conſilium non impediatur impedimentis naturæ. Etſi enim Zacharias erat effœtus: Elizabeth ſterilis & natura & ætate: Dei tamen conſilium procedit & Elizabeth concipit iuxta decretum Dei. Hinc regulam generalem extruamus, uidelicet quod

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

quod nihil decretum & conſilium Dei impedire poßit. Decreuit mortuos excitare,ſed natura hoc uidetur fieri non poſſe. Cui hic magis credendum, naturæ ne an uoci Dei? Deo reddatur ueritatis laus, & certo ſtatuamus, quod qui omnipotens eſt ueritas & uerißima omnipotentia,uelit & poßit præſtare quicquid decreuit. Concipit ergo ſterilis,& effœtus ſenex fit pater aduerſante natura,ſed mandante naturæ autore, quem puer in utero matris agnouit, quando adueniente Maria poſt conceptionem ad uocem Angeli, in utero exultauit in teſtimonium, quod Deus recipiat infantes, & uelit ab eis coli, iuxta Pſalmum: Ex ore infantum & lactentium perfeciſti laudem. Verum de hac re plura dicenda ſunt die uiſitationis beatæ uirginis.

TERTIA circunſtantia eſt natiuitatis,de qua in hunc modum Lucas: [uocabis, inquit Angelus ad Zachariam, nomen eius Ioannem,& erit gaudium tibi & exultatio & multi in natiuitate eius gaudebunt: & cum natus eſſet Ioannes,uicini quod acciderat Elizabeth audientes, prædicarunt miſericordiam Dei, & congratulati ſunt Elizabethæ.] Hæc circunſtantia admonet nos gratitudinis erga Deum pro acceptis beneficijs:admonet nos congratulationis, ut congratulemur illis quibus Deus benefacit: admonet nos officij piorum parentum, ut noſtros infantes Deo commendemus: admonet nos gaudij, quod ex benedictione Domini percipimus,ut illud ad Dei gloriam referamus.

QVARTA circunſtantia eſt educationis Ioannis, de qua Euangeliſta: [puer creſcebat & confortabatur ſpiritu, & erat in deſerto, uſque in diem oſtenſionis ſuæ ad Iſrael.] Et cum in deſerto eſſet,ut narrat Matthæus,habebat ueſtimentum de pilis camelorum & zonam pellice-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

am circa lumbos ſuos. Eſca autem eius erant locuſtæ & mel ſilueſtre. Hæc eſt educationis ſatis aſperæ deſcriptio. Quia enim arduum erat futurum ipſius officium, non in delicijs erat educandus, ſed potius erat aſſueſaciendus laboribus ab initio. Nam, ut ille inquit, a teneris aſſueſcere multum eſt.

Sed quid nos hinc diſcemus? Monaſticen ne? nequaquam. Quidnam igitur? tria hinc diſcere debemus: ſobrietatem, obedientiam erga Deum, & aſſuefactionem. Sobrietas enim & continentia hoc Ioannis exemplo non ſolum futuris miniſtris uerbi, uerumetiam omnibus Chriſtianis commendatur. Deinde, obedientia erga Deum in noſtra uocatione commendatur nobis. Non enim putandum eſt, quod Ioannes hoc opus & uiuendi genus eligeret, tanquam ſanctius eſſet in deſerto uiuere, quam in theatro hominum: ſed uocationi obtemperandum putauit. Aſſuefactio præterea commendatur nobis hoc exemplo, ut durioribus aſſueti non frangamur laborum mole, ſi quando duriora ferenda ſunt. Delicate educati effœminati redduntur, ut ad nihil præclare agendum ſint idonei, quemadmodum experientia in multis docet. Zona pellicea circa lumbos eius ſymbolum erat certaminis, quod illi futurũ erat in officio ſuo cum Scribis, Phariſæis, Herode, & alijs regni Chriſti hoſtibus.

QVINTA circunſtantia eſt uocationis Ioannis. De hac circunſtantia ita ſcribit Lucas: Factum eſt uerbum Domini ſuper Ioannem Zachariæ filium. Hoc uerbum fuit uocationis, qua diuinitus uocatus eſt ad miniſterium. Hic nobis commendatur modeſtia, ut exemplo Ioannis expectemus uocantis uocem, ſiue Dei ſine medijs, quod olim ſæpius fiebat: qua ratione ſunt uocati Prophetæ, Apoſtoli, & alij interdum: ſiue Dei per media, hoc eſt,

per

per homines, penes quos ius eſt uocandi ad aliquod miniſterium in Republica ſiue Eccleſia. Contra hoc modeſtiæ exemplum peccant curioſi, qui ſine uocatione irrumpunt in officia, per feneſtras potius & tectum, quam per oſtium. Huiuſmodi ſunt qui uel per amicos, uel per munerum largitionem aucupantur officia Eccleſiaſtica, idq; non ut Deo ſeruiant, & Eccleſiam ædificent, ſed ut ſuo uentri conſulant, quæ res non bene cedere ſolet.

SEXTA circumſtantia eſt officij, de qua Lucas hoc modo: Et uenit in omnem regionem Iordani finitimam prædicans baptiſmum pœnitentiæ in remiſsionem peccatorum, ſicuti ſcriptum eſt in libro Iſaiæ: Vox clamantis in deſerto, parate uiam Domini, & rectas facite ſemitas eius, &c. Habemus officium Ioannis, uidelicet ut baptizet & prædicet pœnitentiam, ut paret uiam Domino, ut Chriſtum Dominum monſtret. Quia autem primus Dei miniſter fuit qui baptizauit ex mandato Dei, Baptiſta dictus eſt: quia prædicauit pœnitentiam, Propheta eſt dictus: quia Chriſtum monſtrat, Elias eſt uocatus, ut ſpiritu Eliæ ueniens Domino uiam parauit. In huius officio multæ uirtutes lucent: ut conſtantia, fortitudo, confeſsio, crux, defenſio ueritatis, ardor & ſtudium propagandi regni Chriſti. Herodem non timuit, Phariſæos non eſt reueritus, ſed officium conſtantiſsime tuebatur uſque ad mortem.

SEPTIMA circumſtantia eſt teſtimonij Chriſti de Ioanne. De hac circumſtantia ſcribitur Matthæi 11. ubi Ioannes coniectus in uincula mittit duos diſcipulos ad Ieſum, ut quærerent, num is ſit qui uenturus ſit, an alius ſit expectandus. Verum poſt reſponſum Chriſti, ſubijcitur Chriſti teſtimonium de Ioanne. Quid exiſtis, inquit, in deſertum uidere? num arundinem? uerum quia hoc

Chriſti

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

Chriſti præconium de Ioanne declaratum eſt tertia Dominica Aduentus, nolo de eo plura dicere.

OCTAVA circunſtantia eſt de morte Ioannis, & de ijs quæ circa mortem & poſt mortem contigerunt. In morte: occaſio, cauſſa, mortis genus, & exemplum Ioannis.

Occaſio fuit hæc: Herodes accepit fratris ſui uxorem, qua uſus eſt ut ſua. Hoc quia Ioannes uidit eſſe contra legem Dei, & naturæ honeſtatem, dicit Herodi: non licet tibi habere uxorem fratris tui: quod cum ægretuliſſet Herodes, mittit Ioannem in carcerem. Herodes ante hoc Ioannis factum amabat Ioannem: habuit illum pro Propheta Dei: uſus eſt interdum eius conſilio: ſed poſtquam a Ioanne taxari cœpit ipſius inceſtus, & impura uita, ex amico fit inimicus Herodes: Ioannes in carcerem tanquam maleficus conijcitur. Huius Herodis exemplum multi hodie imitantur. Complectuntur ueros Dei ſeruos, donec non offendant, donec uicia non carpant: ſed mox ubi morbum indicauerint, ut phrenetici in medicos manus inijciunt.

Cauſſa mortis fuit iuramentum Herodis. Nam cum Herodes in conuiuio uidiſſet filiam Herodiadis ſaltantem, adeo placuit Herodi puellæ ſaltatio, quod iurarit ſe daturum quicquid peteret, etiam ad dimidium regni. Puella hoc audito currit ad matrem: interrogat quid petat. Mater, quæ Ioannem odio proſequebatur propter reprehenſam eius libidinem, iubet ut petat caput Ioannis Baptiſtæ, quod & impetrat. Nam mox miſſo carnifice obtruncatur Ioannes, & caput illius puellæ traditur. Habemus cauſſam mortis Ioannis, & mortis genus. Ecce hic ad puellulæ petitionem iugulatur maximus ille heros, quo non fuit inter natos mulierum maior, iuxta Chriſti

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

Chriſti teſtimonium. Hæc ſane ſors eſt Eccleſiæ. Hic uidemus Chriſti regnum ſanguine parari, & ſanguine ſeruari.

Exemplum hoc Ioannis omnibus ſinceris Chriſti miniſtris imitandum eſt, ut uidelicet eligant potius mortem, quam ut ad peccata hominũ conniueant: certi quod is qui Ioannis ſanguinem tanquam oblationem gratiſſimam ſuſcepit, etiam ſui curam in medijs flammis ſit habiturus: cui ſit honor, laus, confeſsio & gloria in ſæcula ſæculorum, AMEN.

IN FESTO VISITATIONIS MARIAE, EVANGElium Lucæ 1.

EXurgens autem Maria, in diebus his, abijt in montana cum feſtinatione, in ciuitatem Iuda, & intrauit in domum Zachariæ, ac ſalutauit Elizabeth. Et factum eſt, ut audiuit ſalutationem Mariæ Elizabeth, ſalijt infans in utero eius. Et repleta eſt Spiritu ſancto Elizabeth, exclamauitq; uoce magna, & dixit: Benedicta tu inter mulieres, & benedictus fructus uentris tui. Et unde hoc mihi, ut ueniat mater Domini mei ad me? Ecce enim ut facta eſt uox ſalutationis tuæ in auribus meis, exultauit præ gaudio infans in utero meo. Et beata quæ credidiſti, quoniam perficientur ea, quæ dicta ſunt tibi a Domino. Et ait Maria: Magnificat anima mea Dominum. Et exultauit ſpiritus meus in Deo ſeruatore meo. Quia reſpexit ad humilitatem ancillæ ſuæ,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

ſuæ, ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes. Quia fecit mihi magnifica qui potens eſt, & ſanctum nomen eius. Et miſericordia eius in progeniem & progeniem, timentibus eum. Præſtitit robur per brachium ſuum, diſperſit ſuperbos cogitatione cordis ipſorum. Detraxit potentes de ſedibus, & erexit humiles. Eſurientes impleuit bonis, & diuites dimiſit inanes. Suſcepit Iſrael puerum ſuum, ut memor eſſet miſericordiæ. Sicut locutus eſt ad patres noſtros, nimirum Abraham & ſemini eius in æuum. Manſit autem Maria cum illa circiter menſes tres, & reuerſa eſt in domum ſuam.

ENARRATIO TEXTVS.

Cur feſta de Sanctis inſtituta ſint in Eccleſia, cum alias, tum ipſo die Ioannis Baptiſtæ dictum eſt. Summa autem eo redit, ut habeamus exempla pœnitentiæ & miſericordiæ Dei, ſeu ut explicatius dicam. Primum, ut cum illis lapſi non deſperemus de uenia, ſed aſpiremus ad gratiam, ſeriam pœnitentiam peccatorum exemplo ſanctorum agentes. Deinde, ut fidem illorum imitemur: quemadmodum Paulus monet, Abrahami fidem nobis commendans, Rom. 4. Tum, ut mores ſanctorum exprimere conemur honeſte, pie, & iuſte uiuentes, & abnegantes omnem impietatem & mundanas concupiſcentias, ut Paulus ad Titum docet.

In hunc uſum & hoc feſtum inſtitutum eſſe cogitemus, non ut ſanctam uirginem inuocemus, quod impia eſt idololatria, ſed ut habeamus, quo & animum noſtrum,

&

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

& uitam informemus ad pietatem & uirtutem exemplo huius caſtiſſimæ uirginis.

Summa autem huius Hiſtoriæ eſt, quod Maria uirgo, poſtquam & ſe cognouit ex Spiritu ſancto concepiſſe, & ſciuit Elizabetham cognatam iam in ſua ſenectute prægnantem eſſe, proficiſcatur ad ſuam cognatam Elizabeth, eam ſalutat, atque ita colloquuntur de eo quod acciderat, & ſe mutuo confirmant. Quo facto, Maria, ut ſuæ gratitudinis erga Deum ſignum ederet, Pſalmum componit & canit in laudem Dei. Suma Historiæ

Loci duo:

I. Hiſtoria uiſitationis.

II. Canticum uirginis.

DE PRIMO.

IN Hiſtoria uirginis quatuor præcipue ſunt ſpectandæ circunſtantiæ, quæ ſunt:

1. Mutuum officium uirginis & Elizabethæ.
2. Salutatio uirginis.
3. Elizabethæ teſtimonium de fide uirginis.
4. Miraculum infantis in utero matris geſtientis.

PRIMA CIRCVNSTANTIA.

[Exurgens Maria in diebus illis, abijt in montana cum feſtinatione in ciuitatem Iuda, & intrauit in domum Zachariæ.] Beata uirgo fructum ſuæ fidei pulcerrimum edit, nempe caritatis erga proximum. Illa enim cum iuuencula eſſet, anum Elizabetham non contemnit, ſed cum feſtinatione accedit, ut eam iuuet & conſoletur, ſic cogitans: Ecce cognata mea eſt ſenio confecta: præterea

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

etiam, quod natura denegatum fuit: miraculo eſt fœcunda facta, eget proinde mea opera: uolo itaq; ad eam proficiſci, ut mutuis nos conſolemur colloquijs, & ut ei miniſtrem.

Hinc iuuenculæ matronæ diſcant, quomodo eas affectas eſſe erga grandæuas deceat. Maria etſi maioribus donis erat ornata quam ulla fœminarum in mundo fuit: non tamen inde ſuperbit: non cogitat, ego ne tantis donis ornata ſeruirem iſti anui? ſed potius, quod quo maior ſit, & præſtantioribus donis pollens, eo magis ad ſeruiendum alijs ſit obnoxia. Ioſeph tametſi ſomniauit Solem & Lunam & undecim ſtellas ſe adorare, quo ſomnio ſignificabatur quod parentes ipſius & fratres aliquando ipſum eſſent ut Dominum ueneraturi: non tamen inde ſuperbit, ſed ſeni parenti ſeruit & eſt obediens iuxta regulam Syracidæ: Quanto maior es, eo magis te ipſe humilia in omnibus, & coram Deo inuenies gratiam: congregationi pauperũ affabilem te facito, & ſeniori humilia animam tuam. Qui iuxta hanc regulam & Mariæ exemplũ uitam inſtituit, uberrimum reportabit fructum. Primum enim inueniet gratiam apud Deum: nam ut Deus ſuperbis reſiſtit: ita humilibus dat gratiam. Deinde, inueniet gratiam apud homines. Vt enim omnes oderunt ſuperbos: ita humiles & affabiles amore proſequuntur. Præterea, meretur ut ipſe ſenex effectus honoretur a iunioribus. Vt enim iuſtum iudicium Dei eſt, ut qui iuuenis ſenes contemſit, ipſe ſenex contemtibilis fiat: ita iuſticia Dei eſt, ut qui iuuenis reueritus eſt ſenes & eos in honore habuit, ſenex honoretur & ametur a iuuenibus.

Diſcant & hinc uirgines noſtræ, non circuncurſitare per alienas domos, non ocio indulgere, ſed cum feſtinatione pie & modeſte res ſuas agere: niſi potius placuerit

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

ipſis Dinæ imitari exemplum, quæ ignominiam domum ſecum tulit, quam beatæ uirginis quæ decus & perpetuum honeſtatis teſtimonium ſecum reportauit. Olim nullus theſaurus pudentia uirginibus erat carior: at nunc & ueſtibus & geſtibus omnem impudicitiam produnt multæ, quarum pleræque iuſtas ſuæ impudicitiæ pœnas luunt.

SECVNDA CIRCVNSTANTIA.

Secunda circunſtantia eſt ſalutationis. Nam ingreſſa domum uirgo mox ſalutat Elizabetham. Salutatio amica humanitatis, humilitatis, & beneuolentiæ eſt teſtimonium. Salutandi forma apud Iudæos uſitata fuit: pax tibi: & pax huic domui, quæ ſalutandi forma de multis rebus nos admonet. PRIMVM enim hæc ſalutandi ratio eſt confeſſio, qua omnem pacem, omnem fortunam, adeoque omnia proſpera a Deo eſſe confitemur. SECVNDO, eſt petitio. Qui enim ſincero corde dicit: pax tibi, perinde eſt, ac ſi diceret: te Pater cœleſtis oro, ut huic tuam largiare pacem: hunc tua protectione munias aduerſus Sathanam Eccleſiæ tuæ hoſtem implacabilem. TERTIO, ſalutatio eſt adhortatio, qua hortamur, quem ſalutamus, ut Deum inuocet, ut ſe ſuam domum, liberos, &c. tueatur. QVARTO, ſalutatio & pacis precatio eſt ſignificatio quædam, quod hoſtes habeamus, qui nobis perpetuo ſtruunt inſidias: unde monemur, ne ſtertamus, ſed uigilemus ne incautos nos opprimant. QVINTO, pia ſalutatio eſt gratiarumactio. Nam cum precamur alijs a Deo pacem, publice agnoſcimus Deum eſſe autorem pacis, quem hac confeſſione prædicamus. Diſcamus ergo ab hac uirgine mutuis ſalutationibus nos inuicem excipere.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

TERTIA CIRCVNSTANTIA.

Tertia circunſtantia eſt teſtimonium Elizabethæ de fide uirginis. [Et repleta eſt ſpiritu ſancto Elizabeth, & exclamauit uoce magna ac dixit: Benedicta tu inter mulieres, & benedictus fructus uentris tui, &c. Beata es quæ credidiſti, quoniam perficientur ea, quæ dicta ſunt tibi a Domino.] Elizabeth impletur ſpiritu ſancto a quo certificatur de conceptione uirginis. Nam cum contra naturam ſit uirginem geſtare uterum, oportuit autorem naturæ doctorem eſſe gratiæ & doni quod contigit præter naturam. Deinde, ut edocta erat a ſpiritu ſancto, fidem uirginis prædicat, cum ait: [Beata es quæ credidiſti:] quæ breuis ſententia plura docet. Primum enim innuit omnes eſſe miſeros qui ſunt ſine fide. Deinde docet, quod credentibus contingat beatitudo uera, quæ eſt in Chriſto Ieſu beatitudinis fonte uberrimo. Tertio, indicat quis ſit fructus fidei, cum ait: [Quoniam perficientur ea quæ dicta ſunt tibi a Domino:] quaſi dicat. Etiamſi omnium hominum experientia reclamat, etiamſi natura negat, etiamſi ratio contra ſtatuit: tamen perficietur quod tibi a Domino dictum eſt, uidelicet quod uirgo paries filium iuxta Dei uerbum. Hinc diſcamus & nos quæ ſit uera fidei indoles, & exemplo uirginis uerbo Dei adhibeamus fidem, etiamſi tota rerum natura contrarium polliceri uideatur.

QVARTA CIRCVNSTANTIA.

Ad ſalutationem uirginis exultat puer in utero matris: & geſtu quodam adeſſe ſignificat in utero uirginis Meſſiam. Hoc ſane magnum miraculum fuit, quod puer non-

Miraculu

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

nondum in mundum editus, natura reparatorem agnouerit. Quo miraculo & fides Elizabeth ac Mariæ confirmatur, & bonitas Dei erga infantes declaratur, qui olim promiſit Abrahamo, quod uellet ipſius Deus eſſe & ſeminis eius in ſempiternum: in cuius promiſsionis certitudinem legem ſanxit, ut infans octo dierum circuncideretur: quæ promiſsio cum ad nos pertineat, impie & impudenter faciunt Anabaptiſtæ, qui nolunt Chriſtianorum infantes baptizari, hoc eſt, nolunt eos obſignatione gaudere, qui gratiæ cœleſtis iuxta promiſsionem ſunt hæredes. Anabaptiſtæ ita aiunt: Qui audit & credit baptizandus eſt: infans uero non audit nec credere poteſt: Quare nullo pacto eſt baptizandus. Sed falluntur miſeri. Sic potius deberent colligere. Infantes Chriſtianorum habent promiſsionem: igitur hæc promiſsio eſt ipſis baptiſmo obſignanda, ſicut infantibus Iudæorum obſignata fuit circunciſione. Promiſsionis uerbum offert gratiam: promiſsionis Sacramentum obſignat gratiam & ſymbolo docet: quemadmodum die cœnæ Dominicæ dictum eſt. Proponamus igitur nobis Ioannem, qui in utero matris plenus ſpiritu ſancto hæres eſt gratiæ communis omnibus infantibus qui habent promiſsionem.

Sed dicunt, hoc erat miraculum. Fateor fuiſſe miraculum, & ſane magnum miraculum, ſicuti omnia opera Dei in Eccleſia ſunt miracula. Verum hoc addo, quod hoc ipſum miraculum docet nos, quod pueri poſsint eſſe capaces Spiritus ſancti. Si ſunt capaces ſpiritus ſancti: ſi ſunt filij Abrahæ: ſi ſunt ſecundum promiſsionem hæredes: ſi Chriſtus eos recipi mandat: cur non baptizandi? Præſertim cum baptiſmus iſtarum rerum ſit quædam obſignatio.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

DE SECVNDO.

MAria audita oratione Elizabethæ de beneficio ſibi facto, uidelicet quod eſſet mater Meßiæ futura ſui animi gratitudinem erga Deum declarat, quem celebrat in hoc Pſalmo, cum propter ingens illud beneficium, quod ſibi contingit, tum propter miſericordiam, potentiam & ueritatem, quæ exercet erga homines dum timentes ſe miſericordia in gratiam recipit, contumaces iuſte punit, & quod olim promiſit patribus iam tandem uere complet. Vſus huius Pſalmi eſt, ut cognita miſericordia Dei credamus: ut cognita potentia timeamus: ut cognita ueritate ſperemus, ac expectemus cum pacientia, quæ Deus nobis ex gratia promiſit, miſericordiam opponamus peccato: potentiam tyrannidi Diaboli: ueritatem tentationibus omnibus, quas caro uel ſathan ſuggerit. Atq; his de caußis Eccleſia uetus ordinauit, ut quotidie in cœtu piorum caneretur hoc uirgineum carmen: nunc ſingulos uerſus breuiter explicemus.

1. [Magnificat anima mea Dominum.
2. Et exultat ſpiritus meus ſuper Deo ſaluatore meo.
3. Quia reſpexit me humilem ancillam: ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes.]

Hoc eſt: Ego magnifice Deum prædico, & tota gaudio perfundor, idq; ſuper Deo ſaluatore meo. Is enim meum gaudium, qui mihi tantam præſtitit ſalutem. Is reſpexit & gratuito fauore complexus eſt me humilem & uilem ancillam, quæ iam ſpreta, uilis, inſtar uilium ſeruulorum

rum

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

rum uixi: atq; ita reſpexit, ut non poſthac uilem & contemtam, ut antea, ſed beatam me prædicent omnes ætates cui tanta gratia facta eſt, ut ſim mater futura Meßiæ, qui ſaluator eſt meus & omnium in ſe credentium.

Ex Mariæ exemplo hoc diſcamus. 1. agnoſcere noſtram uilitatem & proſternere nos coram Deo in uera pœnitentia. 2. agnoſcere beneficia Dei erga nos. 3. prædicare Deum ob ſua beneficia. 4. alios ad gratitudinem noſtro inuitare exemplo.

4. [Quia magnifice mecum egit potens ille, cuius ſanctum eſt nomen.]

Nulla hic iactat merita pudica uirgo: nihil ſuis tribuit uiribus, ſed omnia accepta fert Deo qui ſolus potens eſt, & cuius ſolius nomen ſanctum exiſtit, ut quod ſummam mereatur reuerentiam. Deus enim quoties nominatur, debet ob ſanctitatem prædicari, quæ relucet in omnibus operibus eius, in ingenti miſericordia, in iuſto iudicio, in potentia & ueritate, quemadmodum particulatim uirgo in ſuo exponit Pſalmo.

5. [Et cuius miſericordia in omnes ætates parata eſt timentibus ipſum.]

Hic uerſus tria docet. Primum, quod Deus ſit miſericors. Secundum, quam late ſe extendat Dei miſericordia. Tertium, quibus illa infinita contingat miſericordia. De Dei miſericordia multa ſunt illuſtria dicta & exempla. Ero (inquit) Deus tuus & ſeminis tui uſq; in ſæculum. Item: ego ſum Deus faciens miſericordiam. Et apud Iſaiam: Ego aſſum, quia miſericors ſum Dominus Deus tuus.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

Et Syracides: pius & miſericors eſt Deus & remittet in die tribulationis peccata. Hinc Paulus Deum uocat Patrem miſericordiarum, inquiens: Benedictus Deus & Pater Domini noſtri Ieſu Chriſti, pater miſericordiarum, qui conſolatur nos in omni tribulatione noſtra. Exempla huius declaratæ miſericordiæ ſunt plurima, quorum ſummũ eſt, quod filium ſuum unigenitum dederit, ut ſaluetur mundus per ipſum. Huc illud: ſic Deus dilexit mundum, ut filium ſuum unigenitum daret, ut omnis qui credit in illum non pereat, ſed habeat uitam æternam. Imagines huius miſericordiæ ſunt filius prodigus, Samaritanus, ouis perdita.

Quam late ſe extendit hæc Dei miſericordia? Reſpondet uirgo: [in progenies progenierum,] hoc eſt, in omnes ætates, in omnes nationes, iuxta illud: miſericordia Dei plena eſt terra. Huc illud Pſalmi: miſericordia Domini a ſæculo uſq; ad ſæculum. Iuſticia Dei Adam miſeriæ ſubiectus eſt cum tota ſua poſteritate: miſericordia Dei Adã gratiæ particeps factus cũ ſua poſteritate, modo illi ſua culpa non accerſerint ſibi iudicium. Huc illud Iſaiæ: dedi te in lucem gentiũ ut ſalus ſis mea uſq; ad extremum terræ. Et Simeon: Lumen quod paraſti omnibus populis.

Quibus contingit iſta miſericordia? Reſpondet Maria: [timentibus eum.] Hoc ipſum Dauid hiſce atteſtatur uerbis: miſericordia Domini a ſæculo uſq; in ſæculum ſuper timentes eum. Et rurſus: prope timentes eum ſalutare ipſius. Vbi ergo timor Dei uerus, illic & miſericordia Dei locum habet.

Sed quis eſt iſte timor Dei? Eſt uera pietas et religio, qua ſunt præditi qui in Chriſtum firma recumbunt fiducia. Eſt autem hic diligenter obſeruandum inter cauſſam miſericordiæ, & qualitatem eorum quibus contingit.

Cauſſa

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

Cauſſa nulla eſt præter εὐδοκίαν paternam in dilecto, ſicuti ipſe ait : hic eſt filius meus per quem placatus ſum. Qualitas eorum, quibus miſericordia contingit, non eſt meritum, ſed nota filiorum DEI, qui fide ſunt effecti filij, iuxta illud : dedit poteſtatem, ut fierent filij Dei quotquot credunt in nomen eius. Fide ſola naſcimur filij Dei, ſed filij Dei effecti debemus, ut filios Dei decet, in omni pietate & innocentia & alijs uirtutibus uiuere, quas beata uirgo hic timoris uocabulo complectitur.

6. [Fecit potentiam in brachio ſuo, diſperſit ſu-
perbos mente cordis ſui.
7. Depoſuit potẽtes de ſede et exaltauit humiles.
8. Eſurientes impleuit bonis & diuites dimiſit
inanes.

Prædicat iudicium Dei in ſuperbos, & miſericordiam in humiles. Exempla infinita præbet ſacra hiſtoria et quotidiana experientia.

9. Suſcepit Iſrael puerum ſuum memor miſeri-
cordiæ ſuæ.
10. Sicuti locutus eſt patribus noſtris Abrahamo
& ſemini eius in æternum.]

Hoc eſt : promiſſionem miſericordiæ compleuit Deus miſſo filio. Eſt igitur uerax & ob ueritatem celebrandus : Cui ſit laus, confeſſio, & gloria miſericordiæ, potentiæ, iuſticiæ, ueritatis in ſæcula ſæculorum,

AMEN.

IN FESTO MICHAELIS, MATTH. XVIII.

IN illo tempore acceſſerunt diſcipuli ad Ieſum, dicentes: Quis maximus eſt in regno cœlorum? Et accerſitum ad ſe puerum, Ieſus ſtatuit in medio illorum, & dixit: Amen dico uobis: Niſi conuerſi fueritis, & efficiamini ſicut pueri, non ingrediemini in regnum cœlorum. Quiſquis igitur demiſerit ſemetipſum, ſicut eſt puer iſte, hic eſt ille maximus in regno cœlorum. Et qui receperit puellum talem in nomine meo, me recipit. Qui autem offenderit unum de puſillis iſtis, qui in me credunt, expedit ei, ut ſuſpendatur mola aſinaria in collum eius, ac demergatur in profundum maris. Væ mundo ab offendiculis. Neceſſe eſt enim ut ueniant offendicula, ueruntamen uæ homini, per quem offendiculum uenit. Quod ſi manus tua, uel pes tuus obſtaculo eſt tibi, abſcinde eum, & proijce abs te. Bonum eſt tibi ad uitam ingredi claudum aut mutilum, potius quam duas manus, uel duos pedes habentem, mitti in ignem æternum. Et ſi oculus tuus offendit te, erue eum, & proijce abs te. Bonum eſt tibi, ut luſcus intres in uitam, potius quam ut duos oculos habens mittaris in gehennam ignis. Videte ne condemnetis unum ex puſillis. Dico enim uobis, quod Angeli eorum in cœlis ſemper uident faciem patris mei, qui in cœlis eſt. Venit enim filius hominis ſeruare quod perierat.

Enar-

ENARRATIO TEXTVS.

HOc feſtum in Eccleſia ideo ordinatum & receptum eſt, ut diſcamus beneficia Dei erga nos, qui dederit nobis Angelos cuſtodes. Quare de Angelis potiſsimum hoc die docenda eſt Eccleſia. Verum quia Euangelica lectio, quæ hodie tractari ſolet, continet ſingulares doctrinas: uolo primum textum Euangelij explicare. Deinde nonnulla de Angelis dicere.

Occaſionem huic Euangelicæ lectioni præbuit arrogantia diſcipulorum Chriſti, qui poſtquam Chriſtus ſui abitus mentionem feciſſet, contendunt de primatu, quos Chriſtus ab errore reuocat, & ſtatuit puerum in medio eorum, dicens: niſi fueritis ſicut pueri, non intrabitis in regnum cœlorum. Dehortatur præterea a ſcandalo, & commendat nobis pueros, ut eos in Eccleſiam recipiamus, ſcientes talium eſſe regnum cœlorum.

Loci quatuor:

I. Diſputatio Apoſtolorum de primatu & eorum reprehenſio.

II. Admonitio de cauendo ſcandalo.

III. Mandatum Chriſti de recipiendis pueris.

IIII. Angelorum natura & officium.

DE PRIMO.

DIſcipuli accedunt Ieſum dicentes: quiſnam maximus eſt in regno cœlorum?] Hic primum obſeruanda occurrit cœcitas diſcipulorum Chriſti, non intelligentum adhuc qualenam ſit Chriſti regnum. Somniabant fore ciuilem adminiſtrationem, in qua Chriſtus, ut ſummus monarcha: diſcipuli uero ipſius ſub eo, tanquam duces, domina-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

dominarentur toti terrarum orbi: ideo quærunt quiſnam illorum ſit futurus ſummus, & a Chriſto proximus. Adeo ſtupenda cæcitas eorum mentes faſcinauerat.

Deinde licet hic uidere uirus diaboli, quod fuit etiam efficax in illis Dei organis, nempe diſcipulis Chriſti, qui erant deſtinati Apoſtoli & legati regis Chriſti in ſpirituali eius regno. Quid facit? deterrimo uicio ſuperbiæ eos commaculat, adeo ut iam de primatu diſputent, hoc eſt, quiſnam eorum ſit aliorum futurus Dominus.

Quid Chriſtus facit ad hanc diſcipulorum ſuorum ſtultam arrogantiam? Potuit ſane iuſte eos reijcere ut ſuperbos, & minime idoneos, qui ſuo ſpirituali regno adminiſtrando præficerentur: hoc tamen non facit, ſed eos paterne admonet, & ut corrigit errorem: ita ſuperbiæ uicium ſeuere taxat. Ita enim ait: [& cum aduocaſſet puerulum Ieſus, ſtatuit eum in medio eorum, & dixit: Amen dico uobis, niſi conuerſi fueritis & fiatis ut pueruli, nequaquam ingrediemini in regnum cœlorum.] Hic exemplo & doctrina docet, quales uelit habere adminiſtratores ſui regni. Vult æqualitatem, quantum quidem ad animorum affectionem attinet: non uult, ut unus alterum tanquam ex alto deſpiciat: ſed ut amanter ſint erga ſe inuicem affecti, mutuis ſe proſequentes officijs: non uult ut more gentium alij alijs ſuperbe dominentur in ſpirituali ſuo regno. Nam de regnis politicis alia ratio eſt. Deinde, hic facit diſcrimen inter ſuum regnum & imperia mundana. Qui ſummus eſt in regnis mundi, is ab omnibus uult coli & miniſtrari: Contra, qui uult hic ſummus eſſe, debet eſſe omnium miniſter, non uerbis, ut Papa, ſed reuera ut Paulus, Petrus, Apoſtoli & alij ſinceri Euangelij præcones. Ita maximus in Eccleſia Chriſti eſt, qui maxime ſeruit, minimus uero qui maxime dominatur.

Vt autem Chriſtus ſuos diſcipulos ab iſta arrogantia reuocet, addit ſeuerißimam comminationem, dicens: [niſi fiatis ut pueruli, non ingrediemini regnum cœlorum.] Sed quid eſt quod uelit Dominus ſuos diſcipulos eſſe ſimiles puerulis? an non Paulus ſecus docere uidetur, cum Corinthijs in hunc modum ſcribat: ne ſimus pueri ſenſibus? Chriſtus uult nos eſſe pueris ſimiles: Paulus uult nos eſſe pueris dißimiles. Vtrunque uerum eſt. Debemus eſſe pueris ſimiles, & rurſus debemus eſſe pueris dißimiles.

Pueris ſimiles eſſe debemus, primum uera humilitate & abnegatione noſtri ipſorū, ſicuti Dominus ait: [Quiſque demiſerit ſeipſum ſicut eſt puerulus iſte.] Eſt igitur omnis ſuperbia deponenda illi, qui uult Chriſti diſcipulus eſſe. Huc illud Chriſti: Qui uult me ſequi abneget ſemetipſum, hoc eſt: qui uult meus diſcipulus eſſe, humiliter de ſe ſentiat, nihil ſibi arroganter tribuat. Deinde, pueris ſimiles erimus in meritorum ratione. Vt enim pueri non poſſunt aduerſus parentes de ſuis gloriari meritis: ita nec diſcipuli Chriſti coram Domino ulla merita iactare debent, ſed fateantur ſe infantes, qui ſine paterna cura nihil poſſent. Tertio, ſimiles erimus pueris affectu. Quemadmodum enim pueri ſe totos paternæ curæ committunt: ita diſcipuli Chriſti ſe totos in Chriſti fidem conijciant, ab eo omnia ſalutaria expectantes. Quarto, ſimiles erimus pueris obediendi ſtudio. Pueri boni non diſputant quale ſit quod mandat pater: ſed quid, & eius uoluntatem agendi regulam ſequuntur: ſicuti Abraham fecit, qui ad mandatum Dei paratus erat ad mactandum filium unigenitum. Non cogitauit Abraham: quid hoc opus Deo proderit? mors filij mei mihi moleſtißima quidem eſt, & Deo nihil confert. Sed hoc potius: Tu mi Deus hoc mihi mandas:

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

tuam igitur uoluntatem agendi regulam ſequar & tibi morem geram. Poſtremo pueris ſimiles eſſe debemus malicia, hoc eſt, ut infantes malis artibus non ſtudent, non auare colligunt, non turpem libidinem ſectantur : ita diſcipuli Chriſti a malo abſtinebunt.

Diſsimiles autem debemus eſſe pueris. Primum, ne pueriliter deſipiamus, abſurda ſectantes, ut pueri faciunt, ſenſibus nondum firmatis. Deinde, ne imbecilles in fide ſimus, ſicuti pueri, qui per ætatem non poſſunt res ſpirituales capere. Tertio, ne indulgeamus luſibus carnalium affectuum. Quarto, ne inſtar puerorum in doctrina pietatis incerti & inconſtantes fluctuemus, & ne, ut Paulus inquit, circunferamur quouis uento doctrinæ : ſed ſanctam exhibeamus infantiam, ad quam hortatur nos Petrus, cum ait: quaſi modo geniti infantes, &c. 1. Pet. 2.

Huc & præmium ueræ humilitatis apponit, cum ait: [Quiſquis exceperit unum puerulum talem in nomine meo, me recipit.] Hoc diligenter expendatur. Primum, Chriſtus hoc dicto uult ut omnes pueros amanter complectamur, idq; ipſius nomine. Deinde, teſtatur quicquid in nomine ſuo collatum fuerit pijs, id ita ſe æſtimare, ac ſibi ipſi collatum eſſet. Quem non excitaret hæc promiſsio ad humilitatis officia erga ſuos & maxime erga membra Eccleſiæ Chriſti? Ab altera parte admonet de pœna quam luent qui ullos in Chriſtum credentes contemſerint. [Qui, inquit, offenderit unum ex paruis iſtis, qui in me credunt, præſtiterit ei, ut ſuſpendatur mola aſinaria in collum eius, ut demergatur in profundo maris.] Deberet uel hæc comminatio retinere nos in officio, ne tam faciles eſſemus ad offendendos alios. Sed de hoc loco ſequitur.

DE

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

DE SECVNDO.

VAE mundo a ſcandalis. Neceſſe eſt enim ut ueniant ſcandala: ueruntamen uæ homini per quem ſcandalum uenit.] Hoc Chriſti dictum tria habet. Primum eſt prædictio, quod mundus ſit futurus plenus ſcandalis. Secundum eſt indicatio ſubobſcura cauſſarum ſcandalorum. Tertium eſt comminatio pœnæ, quam luet autor ſcandali.

PRIMVM nos docet, admonet, confirmat. Docet quid ſit euenturum, hoc eſt, quod mundus ſit futurus plenus ſcandalis. Deinde, quod iſta ſcandala ſecum ſint allatura hominibus VAE, hoc eſt, pœnas, ſub quibus homines ſuper ſe uæ clamabunt præ anguſtijs. Eſt autem VAE, ut Baſilius ait, θρηνῶδες ἐπίφθεγμα, hoc eſt, flebilis acclamatio, qua ſuum dolorem teſtantur qui ſub cruce gemunt. Tum, quod Eccleſia non ſit futura tranquilla in hac uita: ſed cum maxime quieta uidebitur, ſubito excitabuntur tempeſtates, quibus mirum in modum concutietur. Erit Eccleſia in mundo ſimilis Halcyoni aui, quæ in mari oua parit & pullos nutrit. Hæc nunquam ſibi polliceri poteſt unum tranquillum diem, ſed ſe in omnem euentum parat: tranquillo mari cum ſuis pullis gaudet: obortam tempeſtatem perfert fortiter, ſperata tranquillitate animum alens. Sic Eccleſia eſt in mundo ut in mari, in quo gignit ſibi liberos. Hæc nunquam ſecura eſſe poteſt a tempeſtatibus mundi, quæ ſunt falſi Prophetæ, Diabolus, propria caro, praui hominum mores & exempla. Hæ tempeſtates cum in Eccleſiam ingruunt, debet ipſa parata eſſe in omnem euentum: ſed tandem omnia ſuperabit per uictorem mundi IESVM CHRISTVM, quem cum fide apprehendimus & nos uictores mundi euadimus,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

iuxta illud: Hæc eſt uictoria, quæ uincit mundum, fides ueſtra. Quare hæc uincit mundum? quia Chriſtum habet.

Deinde, admonet nos hoc dictum Chriſti, ne uel ipſi autores ſcandalorum ſimus dicto aut facto, uel ſinamus nos abduci ſcandalis ac rurſus relabamur in priſtinas tenebras, ac a Chriſto ſaluatore turpiter deficiamus: ſicuti multis hodie accidit, ubi ſophiſtæ & tyranni pro ſua libidine omnia, ſurſum ac deorſum uerſant.

Tertio, hoc dictum Chriſti nos confirmat in fide Chriſti. Nam cum uidemus euentum prædictioni reſpondere, certificamur de Euangelio & confirmatur fides, ne cum maxima parte mundi confeßionem abijciamus.

SECVNDVM, quod habet dictum Chriſti, eſt indicatio ſubobſcura cauſſarum ſcandali. [Neceſſe eſt, inquit, ut ueniant ſcandala.] Sed unde illa neceßitas? a Deo ne? nequaquam. Deus enim non eſt autor malorum nec delectatur ſcandalis: ſed iraſcitur autoribus ſcandali, ſicuti pœnæ oſtendunt. Vnde ergo? num a diabolo? uere a diabolo. Nihil enim is aliud molitur, quam ut Chriſti Eccleſiã ſcandalis in doctrina, in moribus, in cruce euertat. Hic ſibi adiungit Sophiſtas, Hypocritas, & tyrannos mundi quos excitat, ut nihil intentatum relinquant, quod faciat ullo modo uel ad euertendam, uel lacerandam Eccleſiam: id quod hiſtoria Eccleſiæ docet, ante diluuium, poſt diluuiũ, in Aegypto, in deſerto, in uarijs perſecutionibus ſub iudicibus, regibus, & ducibus, in captiuitate, poſt captiuitatẽ uſq; ad Chriſtum exhibitum. Deinde poſt Chriſtum hiſtoria Eccleſia infinita teſtimonia habet ſcandalorum, quibus Sathan Eccleſiam Chriſti hoſtiliter inuadit.

TERTIVM, quod Chriſti dictum habet, eſt comminatio pœnæ, quam autores ſcandalorum ſuſtinebunt. [Væ homini

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

homini (inquit) illi,per quem ſcandalum uenit.] Significat ergo fore, ut qui alijs ſunt ſcandalo grauiſsimis puniantur pœnis. Nec eſt dubium quin de pœnis æternis loquatur.

Cæterum,ut diligentius caueamus ne fiamus autores ſcandali,breuiter dicam quænam ſcandalorũ genera ſunt cauenda, quæ a ſuis cauſsis differentias accipiunt. Vnum genus ſcandali eſt, quod oritur ex mala doctrina, ſeu ex corruptelis doctrinæ Eccleſiæ. Qui hoc pacto alijs eſt ſcandalo,diabolum patrem ſuum imitatur,qui primos homines hoc genere ſcandali euertit,Gen.3. Alterum genus ſcandali eſt, quod oritur ex malis moribus, hoc eſt, cum alij in te reſpicientes tuos malos mores induunt. Qui ita ſcandalo eſt hominibus,regnũ Sathanæ extruit,& demolitur Chriſti regnum: quare ſummopere cauendum eſt. Quotus quiſq; quæſo,hic non dat ſcandalum? Siue ad clerum, ſiue ad populum, ſiue ad magiſtratum, ſiue ad ſubditos reſpicis, uides omnia plena ſcandalis morum, adeo ut non fruſtra Chriſtus dixiſſe uideatur: [Væ mundo a ſcandalis.] Tertium genus ſcandali oritur ex abuſu rerum, quæ ſua natura ſunt indifferentes,quod cauendũ eſt,ne offendantur infirmi. Obſtinati & impij ſunt contemnendi, idq; Chriſti exemplo. Plura de ſcandalis alias diximus.

DE TERTIO.

Videte ne condemnetis unum ex pueris his. Dico enim uobis, quod angeli eorũ in cœlis ſemper uidẽt faciẽ patris mei qui in cœlis eſt.] Hic Chriſtus nobis pueros commendat,ne illos ullo pacto offendamus: & rationem ſubnectit: [quia Angeli eorum uident faciem Dei patris qui in cœlis eſt,] hoc eſt: cum tanta cura Deus pueros

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

ros complectatur, ut eis Angelos cuſtodes dederit, non decet, ut nos eos inhonoremus. Hic obſeruemus quod pueri habeant Angelos cuſtodes, qui eos aduerſus Sathanam tuentur. Deinde, excitemur ad gratitudinem erga Deum pro tanto beneficio. Tum, ſtudeamus pijs moribus eos retinere. Poſtremo, caueamus ne ulla impietate aut turpitudine illos a nobis arceamus, qui in cœlo gaudent piorum ſanctitate & uitæ puritate.

DE QVARTO.

QVartum, quod propoſui, fuit de Angelis, de quorum natura & officio pauca dicam, ut cum ſciamus quales cuſtodes habeat Eccleſia, tum intelligamus in quanto uerſamur periculo.

Angelus eſt creatura Dei ſpiritualis, intelligens, potens, condita in miniſterium Dei & Eccleſiæ: a quo ſuæ conditionis fine quidam defecerunt & facti ſunt hoſtes Eccleſiæ, quidam autem non defecerunt, ſed manſerunt in ſua innocentia, in qua Deo & Eccleſiæ ſeruiunt. De quibus Epiſtola ad Hebræos ita ait: nonne omnes ſunt miniſtratores ſpiritus, qui miniſterij cauſſa mittuntur propter eos, qui hæredes erunt ſalutis. De malis Dominus ait, quod Sathan cum ſuis ſit mendax & homicida ab initio. Et Petrus dicit: Diabolus ſicut Leo circumit quærens quem deuoret. Hinc facile eſt intelligere quod Eccleſia in mundo ſit ueluti ciuitas, quam ut Angeli boni intus defendunt: ita mali foris oppugnant. Cum igitur in tanto uerſamur diſcrimine, rogemus Deum, ut ſuis nos Angelis tueatur, cui laus, honor, poteſtas in ſæcula ſæculorum,

AMEN.

In feſto

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

IN FESTO OMNIVM SANCTORVM MATTH. V.

CVm uidiſſet Ieſus turbas, aſcendit in montem, & cum conſediſſet, acceſſerunt ad illum diſcipuli eius, & poſtquam aperuiſſet os ſuum, docebat illos, dicens: Beati pauperes ſpiritu, quoniam illorum eſt regnū cœlorum. Beati qui lugent, quoniam ipſi conſolationem accipient. Beati mites, quoniam ipſi hæreditatem accipient terræ. Beati qui eſuriunt & ſitiunt iuſticiam, quoniam ipſi ſaturabuntur. Beati miſericordes, quoniam ipſi miſericordiam conſequentur. Beati mundo corde, quoniam ipſi Deum uidebunt. Beati pacifici, quoniam hi filij Dei uocabuntur. Beati qui perſecutionem patiuntur propter iuſticiam, quoniam illorum eſt regnum cœlorum. Beati eſtis, cum probra iecerint in uos homines, & inſectati fuerint, & dixerint omne malum uerbum aduerſus uos, mentientes propter me: Gaudete & exultate, quoniam merces ueſtra multa eſt in cœlis.

ENARRATIO TEXTVS.

FEſta de ſanctis in Eccleſia inſtituta ſunt non ſine grauiſſimis cauſſis, quas ordine recenſebo, ut in noſtrum commodum ſanctorum feſtis uti poſſimus. Prima, ut cognoſcatur Eccleſiæ Hiſtoria. Id enim ualde utile

eſt: nam & inde Eccleſiæ ſtatum, & quos habuerit defenſores & hoſtes Eccleſia intelligimus.

Secunda, ut cogitentur beneficia Dei erga Eccleſiæ membra. Paulus ex perſecutore factus eſt Apoſtolus. Petrus qui Dominum ſuum negarat, in gratiam eſt receptus. Magdalena peccatrix pro filia agnita eſt, dum in Chriſtum fide recumbit. In mortis articulo Chriſtus ſe contemplandum præbuit Stephano: atq; ita in ſingulis ſanctis Dei ſingularia beneficia uidere eſt.

Tertia, ut conſideratis hiſce Dei beneficijs erga ſanctos, nos agamus Deo gratias, quod in miſeros peccatores conuertentes ſe ad Dominum per ueram pœnitentiam fuerit adeo miſericors & eos in gratiam receperit, & tot ornauerit beneficijs ac ſpiritu ſuo in hoc deſerto rexerit.

Quarta, ut uarij ſanctorum caſus perpendantur & conferantur cum periculis noſtri temporis. Vt olim pij opprimebantur ab impijs: ita & hodie. Olim ſancti gaudebant ſub pijs gubernatoribus & interdum iugum grauius tyrannorum experiri cogebantur: ita & hodie. In his caſibus uarijs debemus nos erigere exemplo ſanctorum.

Quinta, ut ſanctos imitemur in pœnitentia, uita cultu, confeßione, conſtantia, patientia, & alijs uirtutibus. Debent ergo ſancti nobis eſſe ueluti exempla regulæ uitæ noſtræ. Verbum Dei requirit pœnitentiam, cultum Dei, confeßionem, patientiam: ſed ſancti Dei huius uerbi exempla ſuppeditant.

Sexta, ut pijs ſuſpirijs ſanctorum expetamus conſortium, quo liberati tandem ex his anguſtijs beati uiuamus cum Chriſto in omni æternitate: qua de cauſſa Chriſtus

pronun-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

pronunciat ſuos diſcipulos beatos, etiamſi uarijs ærumnis in hac uita affligantur. Et huc pertinet hodiernum Euangelium, de beatitudinibus uarijs, ſicuti nunc audiemus: ſingulas ergo beatitudines ordine declaremus.

Locus unicus:

De beatitudine diſcipulorum Chriſti.

BEati pauperes ſpiritu, quoniam ipſorum eſt regnum cœlorum.] Hoc uerſu oſtendit Chriſtus primum gradum ad ſummas opes. Summæ opes ſunt poſſeßio regni cœlorum & æternæ uitæ. Gradus autem eſt ad has opes primus paupertas ſpiritus, qua contriti & contuſi ſentimus nos omnis iuſticiæ eſſe inopes.

Quid? an non hæc paupertas nos excludit e regno cœlorum? Sicut recte dicitur: primus gradus eſt ad ſanitatem nouiſſe morbum, quia qui morbum nouit, quærit conueniens remedium: ita primus gradus eſt ad opes cœleſtes paupertas ſpiritus, quia qui hanc ſentit, quærit opes aliunde. Et ſicut morbus ſua natura gradus eſt ad mortem, niſi ſuccurrat medicus: ita hæc paupertas recta ad infernum mitteret, niſi Chriſtus ſuas opes nobiſcum communicaret. Non ergo diuitiæ nobis contingunt ſpirituales merito paupertatis, ſed beneficio regis cœlorum, ad quem implorandum nos cogit ſenſus ſpiritualis huius paupertatis. Senſus ergo huius loci eſt, nihil eſſe cur illi ſe infelices eſſe putent, qui reuera ſentiunt in animo ſe eſſe omnis iuſticiæ inopes, cum iſte ſuæ inopiæ ſenſus ſit primus gradus, quo ad ſummas opes, id eſt, in regnum cœlorum aſcenditur, non quidem per ſe & ſua natura, ſed quia cogit nos illum quærere, qui ſolus uia eſt in cœlum.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

Qualis autem ſit paupertas ſpiritualis ex collatione facilius intelligi poteſt. Vt enim paupertas mendicitatis eſt non ſolum ſumma inopia, uerumetiam eius publica profeſſio: ita paupertas ſpiritus eſt non ſolum ſumma opum cœleſtium, hoc eſt, iuſticiæ, ſanctitatis, & innocentiæ inopia: uerumetiam eius profeſſio coram Deo, a quo petimus, ut propter Chriſtum noſtræ ſuccurrat inopiæ. Hæc ergo paupertas ſita eſt in uera pœnitentia & expetitione opum cœleſtium.

Monachi abuſi ſunt hoc loco. Nam ex eo docuerunt paupertate, id eſt, mendicitate homines mereri regnum cœlorum, cum Paulus aperte dicit: Rom. 6. Donum Dei eſt uita æterna per IESVM CHRISTVM Dominum noſtrum. Si donum eſt gratuitum, certe non comparatur paupertate, quæ ſane ſua natura nihil meretur, ſed eſt pœna, cuius cauſſa eſt partim prodigalitas, partim pigritia.

[Beati qui lugent, quoniam ipſi conſolationem accipient.] Hæc mirabilis eſt concio. Pronunciat beatos lugentes, cum nihil magis felicitati repugnet quam luctus: uerum Chriſti dictum intelligendum eſt non de luctus tempore, ſed de euentu: nam ita ait: [quia conſolationem accipient,] ſcilicet finito in hoc mundo luctu. Hic luctus cauſſam habet, partim ſpiritus paupertatem, partim ærumnas præſentis uitæ, quæ nos tanquam igni quodam excoquunt & explorant, & quaſi ſtimulis nos excitant ad expetendum æternum gaudium, quod omnes lacrymas abſterget. Non ergo luctus per ſe cauſſa eſt felicitatis, ſed quia compellit nos ad Chriſtum, qui eſt autor omnis conſolationis.

Huc proinde Pauli dictum pertinet: gloriamur in tribu-

tribulationibus, quia operantur patientiam: patientia probationem: probatio ſpem: ſpes autem non confundit, quia Deus nos diligit. Hinc facile intelligi poteſt, Chriſtum non loqui de quouis luctu, ſed de luctu, qui eſt ſecundum Deum, non de luctu mundi.

[Beati mites, quoniam ipſi hæreditatis iure terram poßidebunt.] Mites ſunt placidi, manſueti, faciles, humani, qui ſuos affectus mitigant: qui læſi faciles ſunt ad condonandam iniuriam: qui malunt rem perdere quam contendere. Hæc uirtus manſuetudo e timore Dei & uera humilitate naſcitur, quam Chriſtus ſuis commendat, dicens: Diſcite a me quia mitis ſum & humilis corde. Regula eſt: diſcipuli Chriſti mites eſſe debent. Exemplum regulæ eſt Chriſtus. Vult enim ut hanc uirtutem meditantes ſe intueamur. Non dicit Dominus: diſcite a me mortuos ſuſcitare, dæmones effugare, ſuper mare ſiccis pedibus ambulare, quadraginta dies et noctes ſine cibo uiuere, ſed hoc dicit: diſcite a me, quia mitis ſum, & humilis corde. Hæc humilitas habet ſecum germanam dilectionem, de qua Dominus: In hoc cognoſcent omnes, quod mei diſcipuli ſitis, ſi uos mutuo dilexeritis.

Sed quid promittitur mitibus? beatitudo, idque propter euentum: nam hæreditatis iure terram poßidebunt. Hic beata terra dicitur, non quod in terra ſimus uicturi, ſed propter typum. Terra enim olim promiſſa patribus fuit typus & figura regni cælorum, atq; ideo ueritas umbræ nomen accepit.

Hoc loco qui abutuntur ad ſtabiliendum dogma de merito, ac ſi noſtris uirtutibus mereri cælum poſſemus, ſtulti ſunt, non animaduertentes Chriſti uerba. Dicit enim eos poſſeſſuros iure hæreditatis terram. Vbi eſt illud hære-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

ditatis ius? Nonne ideo hæredes ſumus, quia in Chriſto gratis adoptati per fidem? nonne Paulus dicit: uita æterna eſt donum Dei per Ieſum Chriſtum Dominum noſtrum. Aliud eſt loqui de cauſsis ſalutis, aliud de nouis qualitatibus eorum qui hæredes ſunt ſalutis.

[Beati qui eſuriunt & ſitiunt iuſticiam, quoniam ipſi ſaturabuntur.] Chriſtiani in hac uita nunquam ita ex fontibus ſalutis hauriant aquam, quin magis ſitiant, quos hic conſolatur Dominus, promittens fore, ut tandem ſaturentur: ex qua ſaturitate ſe fœlices profitebuntur. Quiſquis eſurit & ſitit iuſticiam, duo optat. Primum, ut publice glorificetur Deus recta doctrina, ſancta uita & confeſsione. Deinde, ut priuatim ſinguli agnoſcant Deum, fidem Chriſti concipiant, impleantur ſpiritu ſancto, ac ſancta puraq; uita iuſticiam Dei meditentur. De hac ſacietate loquitur Dauid, quam tum demum fore dicit, cum apparuerit gloria eius. Ibi enim (ut eſt in Apocalypſi) ſancti non eſurient neq; ſitient amplius.

[Beati miſericordes, quoniam ipſi miſericordiam conſequentur.] Hic nobis commendatur miſericordia erga miſeros. Vult enim Chriſtus ſuos diſcipulos, non tantum tangi proprijs malis: uerumetiam affici aliorum miſeria: quod ſane eſt ueræ caritatis officium. Neq; Chriſtus tantum requirit, ut condoleamus ærumnis & miſerijs aliorum: ſed opus ſimul requirit: uult ut miſeris manus auxiliatrices porrigamus. Ne autem hominum ingratitudine frangantur, adiungit promiſsionem. Promittit enim fore, ut qui miſericors fuerit in proximum, miſericordiam rurſus conſequatur: idque non ſolum apud Deum, uerumetiam apud homines. Deus promittit miſericordibus miſericordiam, & facit etiam, ut inueniamus miſericordi-

cordi-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

cordiam apud homines, dum illorum animos flectit ad beneficiendum nobis.

[Beati mundo corde: quoniam ipſi Deum uidebunt.] Mundicies cordis hic nobis commendatur, quæ opponitur duobus maximis uicijs, aſtuciæ & libidini. Cum opponitur aſtuciæ, eſt ſimplex candor, quo agimus cum hominibus ſincere & aperte ſine obliquis fallendi artibus. Hoc ergo Chriſti dictum aduerſatur iudicio plerorunque hominum. Plerique enim tum demum ſe beatos putant, quando alios aſtute circunuenire poßint ac fallere: unde & prudentiæ laudem & lucrum uenantur, & fauorem magnorum hominum aucupantur. Verum Chriſtus non uult, ut ſui diſcipuli ita agant, ſed ut potius ſint contenti ſimplici candore, ut cor, manus, lingua, quam optime conſentire uideantur. His promittit ut Deum uideant, in cuius uiſione ſumma eſt ſita felicitas. At cum mundicies cordis opponitur libidini, eſt uera caſtitas, quam Paulus ſanctitatem uocat, cum inquit: Præſtate ſanctitatem, ſine qua nemo uidebit Deum. Vt enim Deus abominatur libidines: ita ſumme delectatur caſtitate fidelium.

[Beati pacifici: quoniam ij filij Dei uocabuntur.] Hic magnam & raram uirtutem ſuis diſcipulis commendat Chriſtus. Pacifici ſunt, qui paci & tranquillitati faciendæ & conſeruandæ ſtudent. Hi quia diuerſum ſtudium a filijs Sathanæ habent, filij Dei uocabuntur, ut qui Dei Patris exemplo pacis & tranquillitatis ſunt autores, & multos ſuo hoc pacis ſtudio iuuant & oblectant. Quemadmodum enim Balſamum precioſum integram domum ſua replet fragrantia: ita unus uir pacis ſtudioſus magnum cœtum dißidentem in concordiam reducere poteſt. Non ergo immerito Dauid concordiæ & pacis ſtu-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

dium celebrat, ita canens: Ecce *quam bonum & quàm iu-cundum habitare fratres in unum. Sicut unguentum opti-mum ſuper caput defluens ſuper barbam, barbam* Aaron, *quod defluit per oram ueſtimentorum eius. Sicut ros* Her*mon qui deſcendit ſuper montes.* Vt *enim rore terra fœ-cunda redditur benedicente* Domino *: ita ubicunque ſunt multi pacis ſtudioſi fœcundæ ſunt & felices politiæ,* Ec*cleſiæ & œconomiæ.* Contra, *ubi non eſt pacis ſtudium, illic ariditas & ſiccitas, hoc eſt, ſumma miſeria.*

[Beati *qui perſecutionem patiuntur iuſticiæ cauſſa, quoniam ipſorum eſt regnum cœlorum.*] Quia *maxime concutit infirmorũ animos ſcandalum perſecutionis, ual-de commode ſuos de cruce admonet, ut non fracti perſecu-tionum acerbitate abyciant confeßionem: ſed potius pro-poſitum regnum cœlorũ intueantur: cuius potiundi deſi-derio magis contendunt per tribulationes multas intro-ire in regnum cœlorum.* Imitemur *ergo eorum exempla, qui dum currunt in ſtadio, reſpiciunt ad præmium, quod ab agonothite propoſitum eſt, & ita alacres properant, donec ad metam uentum fuerit: ita uult ſuos facere* Chri*ſtus: non uult ſegnitiem, ſed infatigabile currendi ſtudi-um, donec ad metam regni cœlorum perueniant.* Deinde, *cum* Chriſtus *hic unam perſecutionis cauſſam ponit, nem-pe iuſticiam, uult ut ita uitam inſtituamus, ne pati coga-mur noſtra culpa, ſeu propter noſtram iniuſticiam.* Tum *enim perſecutio eſt iuſta pœna, non teſtimonium defenſæ iuſticiæ & ueritatis.* Et Petrus *monet, ne patiamur ut iniuſti, ſed ut iuſti, idq; exemplo* Chriſti, Prophetarum, Apoſtolorum *& multorum martyrum.*

Beati *eritis cum conuiciati fuerint uobis, & uos per-ſecuti fuerint & dixerint quiduis mali aduerſus uos, men-*

tientes

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

tientes mea cauſſa.] Exponit quid ſit pati perſecutionem propter iuſticiam. [Si conuiciati uobis (inquit) fuerint iniuſte, Si perſecuti uos fuerint odio Euangelij. Si dixerint omne malum mentientes.] Nam ſi uerum dixerint, non eritis beati. Si propter peccata ueſtra perſecutionem patiamini, non continuo eritis felices. Nam cauſſa (ut inquit ille) facit martyrem non ſanguis.

[Gaudete, inquit, & exultate, quoniam merces ueſtra multa eſt in cœlis.] Merces eſt compenſatio obedientiæ erga Deum in perſecutione præſtitæ. Non hoc dicto ſignificat Dominus nos cruce mereri cœlum, quia cœlum eſt filiorum hæreditas: ſed potius nos ad ferendam crucem extimulat, propoſita Patris clementia, qui nobis compenſationem laborum, quos ſuſtinemus in hac uita, pollicetur, quæ compenſatio in cruce fundata eſt Domini noſtri IESV CHRISTI, cui una cum Patre & Spiritu ſancto ſit honor, poteſtas, & gloria, in ſæcula ſæculorum,

AMEN.

LIPSIAE

IN OFFICINA M. ERNESTI VOEGELINI CONSTANTIENSIS.

Anno M. D. LXII.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 871 8°